UNGDOMSVÄNNEN

ILLUSTRERAD TIDSKRIFT FÖR HEMMET

1900

REDAKTION

S. G. YOUNGERT,
HUFVUDREDAKTÖR

L. A. JOHNSTON, C. A. EVALD, E. A. ZETTERSTRAND,
S. M. HILL, L. HOLMES, C. A. SWENSSON,
A. SCHÖN.

ROCK ISLAND, ILL.
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN.

ILLUSTRATIONER.

TRYCKT HOS
LUTHERAN AUGUSTANA BOOK CONCERN, ROCK ISLAND, ILL.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

Uppbyggelseartiklar.

Berättelser o. s. v.

Biografier.

Poesi och musik.

Uppsatser i litterära och allmänna ämnen.

Tidningsrevy.

VINTERSTÄMNING. Se sid. 4.

Ungdoms-Vännen

Illustrerad Tidskrift för Ungdom.

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., JANUARI 1900. N:o 1.

NYÅRSÖNSKAN.

Se, hoppet, nyfödt med det nya år,
med sköna blommor för vårt öga står,
och framtidsdagen det med ljus beströr,
och framtidstanken ut på lustfärd för.

Men hoppets blommor vissna ofta bort,
och törnen blottas, och vår fröjd är kort,
böjd ned af korset mången ej förstår,
det *nya* ändock är *ett lyckligt* år.

Må det bli nytt i det, som själen rör,
nytt, så att synd ej mer oss skada gör!
Må tro och kärlek växa mer och mer.
och hjärtat stadgas af hvad Herren ger!

Och må det dagligt bringa nåd för nåd
och ökad kunskap i hans frälsningsråd,
ny kraft att lefva efter skriftens ord
och frid och endräkt för Guds klena hjord!

Om detta året får begynna så,
om vid dess slut vi kvar i nåden stå,
vi skola säga, när det ändats har:
det nya året dock ett lyckligt var.

Vårt lefnadsår skall äfven nå sitt slut;
i himlens nyår må det mynna ut!
Där skall en evig, evig nyårsdag
afslöja för oss Herrens anletsdrag.

LUDVIG.

VINTERSTÄMNING.

Det är skimrande klart och kallt. Solen har nyss gått upp ur rosenfärgade töckenslöjor och öfvergjuter höjderna i väster med violettskiftande dagrar. Dessa höjder med sköflad skog — i verkligheten ödsliga och nakna — idealiseras af soluppgångens skimmer och den mjuka snön, som omsmälter landskapets konturer. Hvarje träd, hvarje buske bär tunga fransar af hvitskimrande rimfrost.

Morgonens friska skönhet lockar och drager ut i det fria, bort till den djupa, tysta skogen. Dit går vår färd. — Den snabba springarn för oss i ilande fart öfver den vida slätten hän mot skogen, som vinkar i fjärran.

I slingrande bukter går vägen mellan trefna rödmålade bondgårdar och ensliga stugor, från hvilka rökpelare stiga rakt uppåt i den dallrande klara morgonluften. Torftig och usel är mången af dessa kojor därborta mot skogsåsarna, men det är dock ett *hem*. Därinne klappa människohjärtan af glädje och sorg. Där pulserar lifvet i oändlig växling: än tungt och sorgfullt, än ljusnande af hopp och förtröstan.

Snabb går färden, bort från den vida slätten, bort från hvardagslifvets banala synkrets. Ögat famnar nya vidder; slätten förbytes i vågformiga konturer, som utmynna i dalgången, där den forsrika älfven ännu kämpar mot vinterkylan. Längre bort vid synranden förtona blånande höjder mot den vinterklara luften.

Bort från allfarväg, in på obanad skogsstig går leden. Här är så tyst, så högtidligt och stilla. Genom höga drifvor, öfver moras och kärr, förbi snöhöljda vindfällen i fantastiskt virrvarr går vägen, smal och obekväm. Att vända är otänkbart, den för endast framåt, framåt som ett oundvikligt öde. Från snötyngda granars hvalf, där ett mystiskt dunkel råder, bär det upp öfver höjden, så åter hän öfver myr och snö. Där står ungskog af björk och al, som dignar under snömassorna. Den minner mig om mången, som ung och svag träffats af tunga sorger. Den unga människosjälen liknar ungskogen; hon dignar, hon böjer sig under bördan, men, då våren kommer, då hoppet vaknar, förintas sorgebördan, och den reser sig åter, fylld af ny kraft och spänstighet. Ej så den gamla, fullmogna skogen. När stormen drar upp öfver höjden och massor af snö hvälfva öfver de kraftfulla grenarna, brista de, förrän de böjas, om bördan blir dem för tung. Så ock det åldrade, mångbepröfvade människosinnet, som mistat sin spänstighet i lifvets kamp och äflan.

Hur härligt det måtte vara häruppe på höjden, då snöstormen kommer med dån och brak och insveper nejden i skymmande töcken! Då kämpade gamla furorna sin Jakobskamp mot den väldiga naturkraften, kämpa med förtviflans kraft för att bibehålla sin ställning häruppe på krönet. — Hur mycket ha ej vi människor att lära af er; hur mången af oss böjer ej ödmjukt sitt hufvud, då stormen kommer, och låter vinden — opinionsvinden — bestämma hela sin lifsriktning!

Den solklara dagern har småningom vunnit rum för blågråa töckenslöjor, några lätta snökorn falla, först sakta, liksom tvekande, men snart snöar det i stora tunga flockar. Landskapet omsvepes i mjuka, smältande dagrar. — Snön faller tung och tät.

Du nordiska bygd, hur fager du är! Ljuf är du i vårens dag, då lifvet spirar ur ditt sköte; skön är din fullmogna härliga sommar i blommande fägring med doft af nyslaget hö. Jag älskar dig, då du sveper dina trötta drag i höstens blida vemod och med glödande färger skrifver om svunnen lycka. Mest älskar jag dock din stolta majestätiska vinter. Då drömmer skogen i tigande ro, där är tjusning, där är vemod öfver hvilande flod och sjö. Det är ett afslutadt kapitel i naturens bok, som har sin historia att förtälja. — Där är hvila och ro, men den minner ej om dödens hvila. — Det är blott en naturens sömn, där hoppet, iklädt renhetens symboliska dräkt, drömmer om uppståndelsens eviga vår.

MARIA FAHLBERG.

VID ÅRSSKIFTET.

Så är återigen ett år förflutet. Såsom en ström hastade dess dagar bort. Det är icke mer. Den glädje, som det skänkte, de sorger och lidanden, hvilka det förde med sig, höra till det förflutna. För många blef det ock det sista året. Under dess lopp försiggick mången förändring inom flera familjer och i mångens enskilda lif. Och vi, som nu hafva öfverlefvat det gamla året och fått påbörja ett nytt, hvad säga vi om det flydda året? Hvilka minnen för mången! Se vi rätt på

de flydda dagarna, spåra vi visserligen Guds långmodighet, godhet och kärlek gent emot oss. Vi manas att tacka och prisa all barmhärtighets fader. Men våra många synder! Ja, Herre, gack icke till doms med din tjänare! Förlåt oss alla våra synder för din älskade sons, vår Herres och Frälsares Jesu Kristi skull! Herre, dig vilja vi tillhöra, led oss efter ditt råd!

Ett nytt år med ny nåd har kommit oss till mötes. Hvad bär det i sitt sköte? Skola vi genomlefva det? Vi kunna icke lyfta den dunkla slöja, som höljer vår forskande andes blick mot framtiden. Herren vet allt. Vi få taga dagarna och stunderna, just som de komma. Det är nog bäst för oss, att det är ställdt just så, som det är. Det veta vi, hafva vi lämnat oss i Guds hand, åt den evige, allvise, barmhärtige Gudens ledning, så behöfva vi icke frukta för någonting. Då kunna vi säga: "Herre, när jag *dig* hafver, frågar jag efter himmel och jord intet." Det veta vi ock, att Herren själf vill vara vår ledsagare och vår vän. Hur tomt och dystert måste icke lifvet vara för den, som vandrar fjärran från Herren; men hvilket säkert stöd, hvilket ljus och hopp har icke den, som vandrar med honom, förtröstande på honom!

Ett år är förflutet, ett nytt år har börjat sitt lopp. Så föras vi alltmer framåt mot vårt slutliga mål på jorden. Åren komma, och åren gå; släkten komma, och släkten gå. Allt ilar som en ström mot evighetens strand. Gå vi *hemåt*, vandra vi lifvets väg, ledda af lifvets furste? Tag mig och tag oss, Herre, och led oss den rätta vägen, bevara oss den tid, som återstår af vår lefnad, och för oss omsider in där, hvarest det skall vara ett evigt nyår! Herre, du blifver såsom du är, och dina år taga ingen ända. En gång skall visserligen med afseende på den frälsta själen besannas, hvad vi sjunga (Ps. 484: 4):

"Ej mer med blicken skum och svag
jag leta skall Guds anletsdrag
i världens dunkla spegel
men Herrens klarhet ohöljd se
bland dem, som äro tecknade
med Herrens Guds insegel;
salig,
salig
skall jag röna
allt det sköna,
sanna höga,
som här doldes för mitt öga."

J. G. D.

EN GOD BÖRJAN.

"Lifvet liknar en bok. Dåren bläddrar henne flyktigt igenom, men den vise läser med eftertanke, ty han vet, att han blott en gång kan läsa henne."—*Jean Paul.*

Ett nytt år har ingått. Vi önska vår ungdom ett godt nytt år. Men ingen af oss vet, hvad det nya året bär uti sitt sköte för oss. Herren möter oss dock vid början af året och säger: "Jag vill lära dig och undervisa dig om den väg, som du skall vandra; jag vill gifva dig råd och låta mitt öga vaka öfver dig." Herrens ögon äro våra klara ledstjärnor genom lifvets dunkla skiften. Herren är den rätte vägvisaren.

Det är att hoppas, att Herren får vara vägvisaren för vår undom. Lifvet är fullt af frestelser för de unga. Eva sade till frestaren: "Om frukten af det trädet, som är *midt* i lustgården, hafver Gud sagt: 'Äten icke däraf, och kommen icke heller därvid, att I icke dön!'" Frestelsens träd står ännu i dag midt ibland oss. Alla vägar korsa hvarandra där. Vi måste gå där förbi hvarje dag. Vi skulle därför vara beredda på frestelser. Frestelsen har fördubblat sin styrka, då den kan öfverraska. Den kommer, då man icke väntar på den. Den kommer ifrån ett håll, man icke anat. Många frestelser skola möta eder, I unga, under detta år. Lifvet är icke en leksak. Lifvet får man icke drömma bort eller nöta bort som en obetydlighet. Lifvet är en beständig kamp, en stadig orolighet. "Människan lefver en liten tid och är full med orolighet." De unga omgifvas af många förförare. Diana blåser i horn, Backus skriar. Venus ropar. Det lustiga sällskapet står alltid vid dörren. Dessa stå på den ena sidan och locka, men Gud står på andra sidan och ropar: "Min son, gif mig ditt hjärta!" Hvad ämnen I att göra? Stängen hjärtats dörr för världen och sägen:

"Värld, lägg här fram
gods, ära, lust och andra varor;
de ä' dock snaror,
som säkert skulle draga mig
på dödens stig:
bort därför med ditt fåfängliga kram,
hvars yppersta båtnad är skada och skam!"

Unga vänner, börjen lifvet rätt! *Hafven ett mål framför eder!* Hafven icke blott ett timlighetsmål utan äfven ett evighetsmål! Lefven för Herren, och följen honom i fotspåren! Att börja lifvet rätt är nödvändigt. Lifvet och evigheten bero så mycket därpå. En orätt början förer oundvikligt till

olycka och i flesta fall till absolut skeppsbrott. Såningstiden bestämmer skörden. Om vi i ungdomsåren icke frambära till Herrens tjänst ett troget, manligt och helgadt hjärta och uppsåt och lägga hela vår energi uti detsamma, så skall hela vårt kristliga lif blifva sjukligt och svagt. Må de unga börja sitt lif med korsets entusiasm och hjältemod!

Och nu, börjen det nya året i Jesu namn! Sköna namn! Ibland alla namn i himmelen och på jorden är Jesusnamnet det bästa. Jesus är för oss, hvad hans namn betecknar. Han är vår saliggörare. Han är vår hjälp och sköld. Jesusnamnet är ett fast slott, den rättfärdige löper dit och varder beskärmad. Salig är den, som kan säga: Jesus är en skön spegel för mitt ansikte; en ljuflig harpa för mitt öra; en söt konung för min smak; en angenäm balsam för min lukt; en jubelfröjd i hjärtat. Huru ljuflig han är för alla dem, som hoppas uppå honom!

"Jesus är min skatt på jorden
och min skatt i himmels höjd.
Jesus är min konung vorden,
vänder all min sorg i fröjd.
Jesus blifver mitt banér.
Jesus är min himmel här."

Förgäten icke Jesus under årets framilande timmar! Tagen mot edert kors och följen honom! Då skall det år, som nu uppgått, blifva glädjefullt, välsignadt och godt. Vi hafva intet att frukta, så länge Jesus är med oss.

När synden bedröfvar och ängslar eder, skall Jesusnamnet vara som en utgjuten salfva, som helar; när frestelsens stormar möta eder, skall detta namn vara för eder ett fast slott; när I kännen eder svaga i striden emot allt det onda, som är utom och inom eder, skolen I dock i detta namn kunna upplyfta edert banér, och, när slutligen den afgörande stunden kommer, då I skolen gå ifrån tiden in i evighetens värld, skall Jesusnamnet vara ljuset, som lyser eder igenom dödens dal, och eder lösen, vid hvilken I skolen ingå genom portarna till det himmelska Jerusalem.

"Jesus skall min Jesus blifva;
Jesus är min själahamn.
Jesus skall allt ondt fördrifva
med sitt honungssöta namn.
Ja, mitt sista ord och tal
Jesus, Jesus blifva skall."

L. A. JOHNSTON.

SENASTE JULHÖGTID.

Åter är en julhögtid försvunnen, men minnet däraf lefver hos mången i tacksam hågkomst. Under adventstiden sågo vi framåt under väntan på den stora högtiden, nu få vi blicka tillbaka på den tid, då vi senast firade minnet af löftets fullbordan. Kommen är gåfvan, all världens tröst och hopp: kommen är han, om hvilken det heter: "Alla dem, som honom anammade, gaf han makt att blifva Guds barn, dem, som tro på hans namn." Vi veta icke, om vi någon gång mer skola få fira en dylik högtid på jorden. Hafva vi i tro mottagit den stora gåfvan, så få vi fira jul hvarje dag, ty nu hafva vi en frälsare, en tillflyktsort, dit vi trygga kunna fly under lifvets alla förhållanden. Julens stora gåfva varar året om, och ju mer och ju oftare hon mottages, desto dyrbarare blir hon.

Under den stora högtiden hafva ock våra söndagsskolor firat sina julfester. Hur kära äro de icke för barn och för lärare, för ung och gammal! Men tänk, hur olika julen fordom firats, och hur olika hon ännu firas! I heden tid firade våra förfäder i högan Nord jul men icke då till "hvite Krists" ära. Denna deras midvinterfest var ock en offerfest (jolablot). Vid slutet af nittonde århundradet firas mångenstädes i "nya världen" en s. k. "Santa Claus"-fest, åtminstone synes det så. Den förra festens djup och allvar midt i högtidsglädjen visar sig stå högt öfver den senares ytlighet. Vi behöfva nog icke säga något mer med afseende på dessa fester. För hvarje tänkande person är det antydda nog. Må aldrig våra julfester förlora sin sant kristliga prägel, må de aldrig blifva sådana där Santa Claus-fester! En annan öns kan med afseende på våra julfester: må de ej heller blifva allt för dramatiska till sin karakter! Enkla, glada barnfester till vår Herres ära önska vi fortfarande hafva. Det är icke alltid hälsosamt och rådligt att följa tidens sed, ofta prisad af ytliga sinnen. Vi hafva dock orsak att vara glada öfver de fester, vi firat. Den, som skrifver detta, hade vid senaste julhögtid förmånen att närvara vid flere söndagsskolfester. Alla dessa barnfester buro vittne om honom, som kom en frälsare för alla.

Så är då åter en högtid redan firad. Nu är rätta adventstiden inne. Det är adventstiden, som föregår vår Frälsares ankomst i härlighet. Herre, bered oss därtill!

J. G. D.

FLYKTEN TILL EGYPTEN.

Långt borta i en af österlandets öknar växte för många, många år sedan en palm, som var både ofantligt gammal och ofantligt hög. Alla, som drogo fram genom öknen, måste stanna och betrakta henne, ty hon var mycket större än andra palmer, och man brukade säga om henne, att hon för visso skulle komma att blifva högre än obelisker och pyramider.

Där nu denna stora palm stod i sin enslighet och skådade ut öfver öknen, fick hon en dag se något, som kom hennes väldiga bladkrona att vagga af förvåning fram och åter på den smala stammen. Borta vid ökenranden kommo två ensamma människor vandrande. De voro ännu på det afstånd, då kameler synas så små som myror, men det var alldeles säkert två människor. Två, som voro främlingar i öknen, ty palmen kände ökenfolket, en man och en kvinna, som hvarken hade vägvisare eller lastdjur eller tält eller vattensäck.

"Sannerligen", sade palmen till sig själf, "dessa båda äro hitkomna för att dö."

Palmen kastade snabba blickar omkring sig.

"Det förvånar mig", sade hon, "att lejonen ej redan äro ute för att jaga detta byte. Men jag ser ej ett enda vara i rörelse. Icke heller ser jag någon af öknens röfvare. Men de komma nog."

"Det väntar dem en sjufaldig död", tänkte palmen. "Lejonen skola sluka dem, ormarna stinga dem, törsten förtorka dem, sandstormen begrafva dem, röfvarne fälla dem, solstynget förbränna dem, fruktan förgöra dem."

Och hon försökte tänka på annat. Dessa människors öde gjorde henne vemodig.

Men på hela öknens rymd, som låg utbredd under palmen, fanns intet, som hon ej känt och betraktat sedan tusen år. Intet kunde fängsla hennes uppmärksamhet. Hon måste åter tänka på de båda vandrarne.

"Vid torkan och stormen", sade palmen, anropande lifvets farligaste fiender, "hvad är det kvinnan bär på armen? Jag tror, att dessa dårar också föra med sig ett litet barn!"

Palmen, som var långsynt, som de gamla bruka vara, såg verkligen rätt. Kvinnan bar på armen ett barn, som lutade hufvudet mot hennes axel och sof.

"Barnet har ej en gång tillräckligt med kläder på sig", sade palmen. "Jag ser, att modern vikit upp sin kjortel och kastat den öfver det. Hon har i stor brådska ryckt upp det ur dess bädd och rusat bort med det. Jag förstår det nu: dessa människor äro flyktingar."

"Men de äro ändock dårar", fortfor palmen. "Om ej en ängel beskyddar dem, borde de hellre hafva låtit fienderna göra sitt värsta mot dem, än de skulle hafva gifvit sig ut i öknen."

"Jag kan tänka mig, hur alltsammans tillgått. Mannen stod vid arbetet, barnet sof i vaggan, kvinnan hade gått ut för att hämta vatten. Då hon hunnit två steg utom dörren, såg hon fiender komma anstormande. Hon har rusat tillbaka, hon har ryckt till sig barnet, ropat åt mannen att följa henne och begifvit sig af. Sedan hafva de varit på flykt hela dagen, de hafva helt säkert ej hvilat ett ögonblick. Ja, så har allt tillgått, men jag säger ändock, att om icke en ängel beskyddar dem" — — —

"De äro så rädda, att de ännu ej känna hvarken trötthet eller andra lidanden, men jag ser, hur törsten lyser ur deras ögon. Jag måtte väl känna igen en törstig människas ansikte."

Och, då palmen kom att tänka på törsten, gick en krampryckning genom dess långa stam, och de långa bladens tallösa flikar rullade ihop sig, som om de hållits öfver eld.

"Vore jag en människa", sade hon, "skulle jag aldrig våga mig ut i öknen. Den är bra modig, som vågar sig ut här utan att ha rötter, som nå ned till de aldrig sinande vattenådrorna. Här kan vara farligt äfven för palmer, äfven för en sådan palm som jag."

"Om jag kunde råda dem, skulle jag bedja dem vända om. Deras fiender kunna aldrig blifva så grymma mot dem som öknen. Kanske de tro, att det är lätt att lefva i öknen. Men jag vet, att till och med jag understundom haft svårt att förblifva vid lif. Jag minnes en gång i min ungdom, då en stormil vräkte öfver mig ett helt berg af sand. Jag var nära att kväfvas. Om jag kunnat dö, skulle det blifvit min sista stund."

Palmen fortfor att tänka högt, såsom gamla enslingar bruka.

"Jag hör en underbart melodisk susning ila fram genom mih krona", sade hon. "Alla flikarna på mina blad måtte ha råkat i dallring. Jag vet ej, hvad som genomfor mig vid åsynen af dessa stackars främlingar. Men denna bedröfvade kvinna är så skön. Hon för mig till minnes det underbaraste, jag upplefvat."

Och medan bladen fortforo att röra sig till en susande melodi, påminde sig palmen, huru en gång, för mycket länge sedan, två människor hade gästat oasen. Det var drottningen af Saba, som kommit dit, åtföljd af den vise Salomo. Den sköna drottningen skulle vända åter till sitt land, kungen hade följt henne på vägen, och nu skulle de skiljas. "Till minne af denna stund," sade då drottningen, "sätter jag nu en dadelkärna i jorden, och jag vill, att därur skall komma en palm, som skall växa och lefva, ända till dess att i Judaland uppstår en konung, som är större än Salomo." Och, då hon sagt detta, hade hon stuckit ned kärnan i jorden, och hennes tårar hade vattnat den.

"Hur kan det komma sig, att jag tänker på detta just i dag?" sade palmen. "Skulle denna kvinna vara så skön, att hon påminner om den härligaste af drottningar, om henne, på hvars ord jag växt och lefvat intill denna dag?"

"Jag hör mina blad susa allt starkare," sade palmen, "och det låter vemodigt som en dödssång. Det är, som om de spådde, att någon snart skulle bort ur lifvet. Det är godt att veta, att det ej gäller mig, eftersom jag ej kan dö."

Palmen antog, att dödssuset i bladen måste gälla de två ensamma vandrarne. Helt visst trodde de också själfva, att deras sista stund nalkades. Man såg det på den uppsyn, de visade, då de vandrade förbi ett af de kamelskelett, som kantade vägen. Man såg det på de blickar, de kastade efter ett par förbiflygande gamar. Det kunde ju ej vara annorlunda. De måste förgås — —

De hade fått syn på palmen och oasen och skyndade nu ditåt för att finna vatten. Men, då de ändtligen kommo fram, skönko de samman i förtviflan, ty källan var uttorkad. Kvinnan lade utmattad ned barnet och satte sig gråtande vid källbrädden. Mannen kastade sig ned bredvid henne, han låg och hamrade på den torra jorden med sina båda näfvar. Palmen hörde, hur de talade till hvarandra om att de måste dö.

Hon hörde också af deras tal, att konung Herodes lät döda alla barn på två eller tre år af fruktan, att den store väntade Judakonungen hade blifvit född.

"Det susar allt starkare i mina blad," sade palmen. "Dessa stackars flyktingar se snart sin sista stund."

Hon förnam också, att de fruktade öknen. Mannen sade, att det hade varit bättre att stanna och kämpa med krigsknektarne än att fly. Han sade, att de sålunda skulle funnit en lättare död.

"Gud skall bistå oss," sade kvinnan.

"Vi äro ensamma bland rofdjur och ormar," sade mannen. "Vi hafva ej mat och ej vatten. Hur skall Gud kunna bistå oss?"

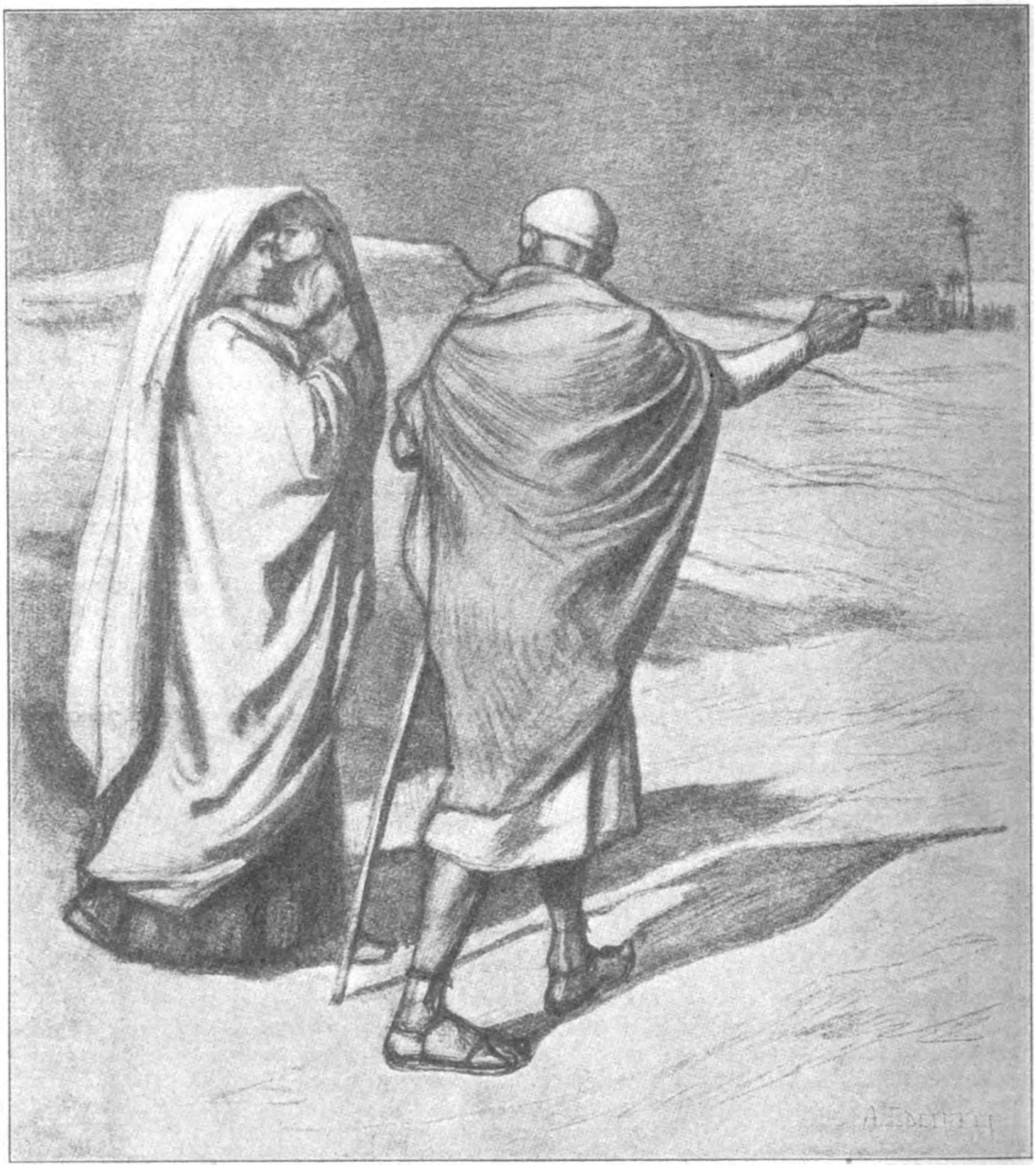
Han slet sina kläder af förtviflan och tryckte ansiktet mot marken. Han var hopplös som en man med ett dödssår i hjärtat.

Kvinnan satt upprätt med händerna knäppta öfver knäna. Men de blickar, hon kastade utåt öknen, talade om en tröstlöshet utan gränser.

Palmen hörde, att det vemodiga suset i dess blad blef allt starkare. Kvinnan måste också hört det, ty hon vände sina ögon uppåt mot trädkronan. Och i detsamma lyfte hon ovillkorligen sina armar och händer.

"O, dadlar, dadlar!" ropade hon.

Det låg så stor längtan i rösten, att den gamla palmen skulle önskat, att den ej varit högre än ginsten, och att dess dadlar varit så lätt åtkomliga som törnbuskens nypon. Den visste nog, att dess krona hängde full af dadelklasar, men hur skulle väl människor kunna nå upp till en sådan svindlande höjd?

Flykten till Egypten.

Mannen hade redan sett, hur oåtkomliga dadelklasarna hängde. Han lyfte ej en gång hufvudet. Han bad hustrun, att hon ej skulle längta efter det omöjliga.

Men barnet, som tultat omkring för sig själf och lekt med stickor och strå, hade hört moderns utrop.

Den lille kunde väl ej tänka sig, att hans moder ej skulle få allt, hon önskade. Så snart man talade om dadlar, började han stirra på trädet. Han funderade och grubblade,

hur han skulle få ned dadlarna. Hans panna nära nog lade sig i veck under de ljusa lockarna. Ändtligen flög ett småleende öfver hans ansikte. Han hade funnit ut medlet. Han gick fram till palmen och smekte den med sin lilla hand och sade med ljuft barnslig röst:

"Palm, böj dig! Palm, böj dig!"

Men, hvad var nu detta, hvad var detta? Palmbladen susade, som om en orkan farit genom dem, och uppför den långa palmstammen steg rysning på rysning. Och palmen kände, att den lille var henne öfvermäktig. Hon kunde ej motstå honom.

Och hon bugade med sin långa stam inför barnet, såsom människor buga sig inför furstar. I en väldig båge sänkte den sig mot jorden och kom ändtligen så djupt ned, att den stora kronan med de dallrande bladen sopade ökensanden.

Barnet syntes hvarken förskräckt eller förvånadt, utan med ett fröjderop kom det och lossade klase efter klase ur den gamla palmens krona.

Då barnet tagit nog och trädet alltjämt kvarlåg på marken, gick barnet åter fram och smekte det och sade med den ljufligaste röst:

"Res dig, palm, res dig!"

Och det stora trädet reste sig stilla och vördnadsfullt på sin spänstiga stam, allt medan bladen spelade som harpor.

"Nu vet jag för hvem de spela dödsmelodien," sade den gamla palmen för sig själf, då den åter stod upprätt. "Det är ej för någon af dessa människor."

Men mannen och kvinnan lågo på sina knän och prisade Gud.

"Du har sett vår ångest och förtagit den. Du är den starke, som böjer palmens stam såsom en rörstaf. För hvilken af våra fiender skola vi rädas, då din styrka skyddar oss?"

Nästa gång en karavan färdades genom öknen, sågo de resande, att den stora palmens bladkrona vissnat.

"Hur kan detta vara?" sade en resande. "Denna palm skulle ju ej dö, förrän den sett en konung, som är större än Salomo."

"Törhända har den också sett honom," svarade en annan af ökenfararne.

SELMA LAGERLÖF.

DEN HUSLIGA HÄRDEN.

I.

"Hem, hem, ljufva hem! Hvar finns en plats på jorden, så skön som du, mitt hem?" Så sjöng John Howard Payne i sin ensliga landsflykt för många år sedan. Och ho är den, som blifvit välsignad med ett godt hem, som vill tvista med sångaren om dessa hans ord: "Be it ever so humble, there is no place like home." Hemmet är den enda plats på jorden, hvarest vårt hjärta känner sig i sann mening vederkvickt. Vi må resa till främmande länder och där deltaga i alla de nöjen och allt det öfverflöd, som en dödlig kan önska sig, vi må sitta till bords med furstar och potentater, vi må blifva öfverhöljda med ärebetygelser, — allt detta tillsammans med all den njutning, vi kunna göra oss en föreställning om, skall dock icke kunna skänka oss verklig tillfredsställelse och hvila, för så vidt vi måste vara skilda från det hem, vi lärt oss att älska. Det är icke heller något i världen, som så kan nå hjärtats djup, som tanken på hemmet och de älskade, man där kvarlämnat. Icke heller finns det på jorden någon människa, som har en heligare mission än den moder, hvars enda önskan är att sprida ljus och trefnad i hennes eget hem. Hon uträttar oändligt mycket mera godt, än om hon skrifvit ett halft dussin böcker men därunder lämnat sina barn utan vård och tillsyn. Våra barn böra få växa upp i den tanken, att de alltid hafva det bättre hemma än borta.

Detta kanske blott då, när hemmet göres gladt och trefligt, och när man hemma gifver dem flere tillfällen till munter lek och ogrumladt nöje, än de kunna få på något annat ställe. Det förundrar mig visst icke, om Anders skulle föredraga att springa hem till Peter, när skoltimmarna äro öfver, om hans eget hem är insvept i en tung, surmulen atmosfär, och om hans föräldrar strängeligen hafva förbjudit honom taga hem någon lekkamrat. Däremot är det ju alltid något lustigt öfver till Peters: han har ju en stor lekstuga, hvarest man får göra så mycket nojs, man behagar. Ej heller är det underligt, om Anders syster, Lovisa, tycker om att hälsa på hos sina goda vänner: deras mödrar äro ju alltid så vänliga mot henne, och hos dem får hon ju tillfälle att deltaga i något trefligt och intressant.

Föräldrar kunna aldrig göra för mycket för att göra hemmets krets kär och tilldragande för barnen. Om gossar och flickor hafva älskliga hem så få de ingen brådska med att komma ut i världen. Gossen är då stolt öfver sitt hem och önskar intet högre än att blifva en bra karl, just en sådan som pappa; och flickan är nästan rädd för att tänka på den tid, då hon *måste* skiljas från dem, hon älskar mest af allt i världen. Aldrig heller kan man *säga* för mycket om vikten af att göra hemmet älskvärdt och godt. Huru stor är icke skillnaden mellan ett hem, där man blott råkas ibland, vid måltiderna och då med ljudlösa läppar, och ett hem, där glada och leende ansikten ofta mötas, och där det är en gifven sak, att man uppmuntrar hvarandra. Pappa läser där en god bit ur någon bok eller tidning, och mamma talar om någon rar historia, medan barnen afsluta måltiden och bor-

det afdukas. Eller hjälper Anders sin bror Lars med hans läxor följande dag, under det pappa håller på att för Lovisa förklara multiplikationstabellen Mamma sitter vid sitt arbete och låter med förnöjelse sina ögon hvila på sin lille "baby", som leker med kisse på golfvet. På sin födelsedag har Lovisa ett muntert sällskap omkring sig, och hennes "kusiner" hafva från alla håll kommit för att öfverraska henne med något rart. Anders får en velociped och Lars en trähäst på namnsdagen.

Nu skola vi emellertid börja med ett ungt folks bröllop, ty det kan man väl kalla hörnstensläggningen för den husliga härden.

Ett gammalmodigt bröllop i en svensk bondby.

Det skall naturligtvis vara på sommaren, så att man må hafva öfverflöd på blommor, och så skall det vara i en af de södra provinserna, så att bruden må vara ljuslockig och blåögd. Lärkan blandar då sitt tidiga kvitter med den klara morgonens balsamiska doft, solen, den himmelska bruden med gyllne lockar, uppstiger i öster, just som vår jordiske brudgum vaknar ur sina morgondrömmar. På gården höres ljudet af hästar och trampande hofvar. Man sadlar redan sina frustande gångare. Stoet, som skall bära brudgummen, har en blomsterbukett på pannan och en girland af blåklint omkring halsen. Vännerna från de närgränsande gårdarna komma ridande, och skörten af deras långa vadmalsrockar fladdra omkring dem. Slutligen kommer den lycklige brudgummen ut ur sin kammare med en piska i handen och en ofantlig blomkvast på bröstet. Nu stiger man till häst, och bort bär det till den by, där bruden sitter och väntar. Främst rider talmannen, om möjligt skall det vara *bönemannen*, och med honom ett halft dussin af ortens bästa musikanter. Där näst kommer brudgummen emellan sina två "marskalker", som det nu, bevars väl, så fint skall heta, därnäst fyrtio à femtio af hans bästa vänner och sedan alla bröllopsgästerna, af hvilka halfva antalet hafva pistoler och bössor i hand. Ett slags forvagn följer nu bakefter, lastad med mat och dryck för de glada resenärerna. Vid inträdet till hvarje by står en äreport, prydd med blommor och vintergrönt, och, när den glada skaran hunnit igenom, gifva bröllopsgästerna en väldig salut med sina skjutvapen. Och nu flyga i en hast "lomme-flaskorna" ur fickorna, ty det är bröllop: mat framföres från vagnen, och, sedan man ätit, druckit och hurrat, beger sig följet af igen.

Fyra härolder rida i skarpt galopp fram till brudens gård och berätta för hennes far, att en ungersven med sina tjänare är i skogsbrynet och beder om gästfrihet. "Huru många ären I?" frågar den gamle. "Åtminstone tre hundra", svaras, hvarpå värden utropar: "Ja, voren I ock sju gånger så många, så skullen I dock alla vara välkomna, och såsom tecken därtill mottagen denna bägare", och härvid räcker han en bägare skummande hembryggdt öl till hvarje härold. —

Men nu är brudgummens följe framme, och hela tåget stormar in på gården, där man stiger af hästarna under dånande salut af klingande musik.

Men i gäststugan sitter bruden med krona på hufvudet och en tår i ögat, likt jungfru Maria på gamla katolska kyrkomålningar. Hon är klädd i vida linneärmar, rödt snörlif och randig kjol. Omkring lifvet har hon ett gyllene bälte och omkring halsen en förgylld kedja med guldsmycken. En krans af vintergrönt slingrar sig omkring brudens panna, under det några vilda rosor täckt sticka fram mellan kronans förgyllda löfverk. — Löst öfver skuldrorna faller hennes utslagna hår, och hennes blå, oskuldsfulla ögon äro nedslagna mot golfvet.

O, du är en god själ, du har hårda händer men ett känsligt hjärta; prydnaderna, du bär, äro icke dina, de hafva lånats för din högtidsdag. Du är fattig, men du är dock rik: rik på hälsa, rik på hopp, rik i din första, brinnande kärlek. Himmelens välsignelse hvile öfver dig! Så tänker ock socknens åldrige herde, då han sätter ringen på brudens finger och öfver det lyckliga paret uttalar *Guds* och *församlingens* välsignelse.

Härefter serveras middag, då bruden har sin plats mellan brudgummen och prästen. Enligt fädrens sed håller talmannen ett kort bröllopstal, sammanflätande sina ord med verser ur den Heliga Skrift. Han inbjuder Frälsaren att närvara vid detta tillfälle, såsom han fordom var med på bröllopet i Kana i Galileen. Talet är ej långt.

Hvar och en gör nu sitt bästa, att festen fortgår med glädje. Rätter af "stadig mat" serveras, och det skummande ölet saknas ej. Länge sitter man vid bordet, men allting måste hafva en ände så ock en svensk middag. Fram på eftermiddagen skall bruden röfvas ur de ungas krets. Alla flickorna formera då en ring omkring henne mot röfvarne, d. ä. mot de gifta fruntimren, men dessa åter söka på sitt vis att bryta kretsen och rycka till sig sin nya syster, hvari de ock slutligen lyckas. Hon tillhör nu deras stånd och går från detta ögonblick att börja ett nytt lefnadslopp vid egen härd.

Här i landet äro bröllopshögtiderna kanske något enklare, åtminstone äro de ej så långvariga. Vigseln här slutar vanligen därmed, att brudens vänner trängas omkring henne för att gifva henne vänskapens varma kyss, och brudgummens vänner "skaka hand" med honom, så att det värker. Därpå går man till supéen. Bruden skär "caken",

och hennes närmaste tärna får den ring, som däri blifvit inbakad. Denna sed, som väl ej är allmän men ofta nog förekommer för att förtjäna ett omnämnande, skall vara ganska betydelsefull för ringens mottagarinna.

Efter slutade högtidligheter, då det nygifta folket blifvit lämnadt åt sig själft, gör man gärna en s. k. "wedding trip", förutsatt, att man har råd därtill. Snart måste man dock slå sig till ro någonstädes och börja omkring egen härd. Detta har sig icke alltid så lätt: allt är ju ovanligt, och själfva såspannan synes för ny och fin för att begagnas bland ånga, sot och rök. Emellertid måste det blifva något af. Den unga, blomstrande hustrun ordnar allt, det går flinkt undan. Snart är hemmet i inbjudande skick, och en tänkeskrift kanhända uppsatt öfver dörren. På denna läses: "*God Bless Our Home*" eller något sådant. Den vackra seden att med dylika tänkeskrifter pryda hemmen håller dock på att försvinna i likhet med mycket annat gammalt och godt. Hemmets religiösa grund lägges nog ej nu för tiden så djupt som förr, och därför brinner elden lägre på dess altare. I många hem finns intet sådant altare, ty alltför ofta börjar man hemlifvet såsom allt annat utan bön och måste därför äfven afsluta det utan tacksägelse. Emellertid är det ej alltid så, Gudi lof, och behofvet af Guds hjälp återvänder väl ock som oftast till hemmet i den mån, som sjukdom och bekymmer af allehanda slag besöka det.

S. G. YOUNGERT.

PATRIOTEN.

Ut en gång jag gick i världen vida
för att söka upp en patriot.
Vandraren jag frågte vid min sida
om en sådan utaf äkta skrot.
Sade han: "Af dem är världen full,
upp de gro som svampar utur mull.

Kom följ med, du skall få skåda tusen,
stora andar, krigiska som Tor.
Ser du skaran kring de fyllda krusen?
Hör, en talar: 'Här i landet bor
aktad stam, som står på egna ben.
Skål! en patriot är hvar och en.'

Se de guldbeprydda processioner
vandra världens gator upp och ned:
minnen firas af revolutioner,
hvilkas krafter lidelsen bestred.
Våldet dyrkas under fredens sken.
Pang! en patriot är hvar och en.

Se löjtnanten uppå vaktparaden
i sin bronsbeprydda uniform
i förvåning sätta hela staden
och ta landtbefolkningen med storm,
"stupad",föras hem i natten sen!
Tyst! af patrioter han är en.

Eller se de tunga bataljoner,
jordens krönte lejt till sitt försvar!
Fram de drifvas af trumpetens toner
till den graf, krigsguden bäddat har.
På en sten skrymtaktigt ristas sen:
Frid! en patriot var hvar och en.

Vill du mer af patrioten veta,
fråga ut, hvad sagan skrifvit har.
Där bland kejsare och kungar leta:
deras fallna troner ge dig svar.
Tecknadt står uppå ruinens sten:
Stoft! en patriot var hvar och en.

Ärelystnad deras planer födde,
grymheten utförde blodigt dåd;
hur för deras hugskott tusen blödde,
liknöjdt sågo de, blott deras råd
verkställdt blef och pöbelropet ljöd:
'Lefve patrioten, landets stöd!'

Tro ej skenet, som på ytan sitter,
det bedrager äfven forskaren.
Ofta under frihetstalets glitter
hemligt dväljes landsförrädaren.
Spelar patriot och låtsar väl,
då han land och frihet från dig stjäl.

Ser du mannen där, som följer plogen,
hälsas af kurir'n på löddrig häst?
'Kom, min vän, ditt fosterland var trogen,
gör din plikt, kring midjan svärdet fäst;
lösen tag: 'för Gud och fosterjord,'
och till nästa hem fort bär mitt ord!'

Som en löpeld sprides krigsbudskapet,
manande enhvar till självförsvar.
Landets makt, det fria borgerskapet,
villigt samlas kring sitt fridsstandar.
Lag skall hållas, våld skall störtas ner:
Gud åt patrioten seger ger.

Ömt till afsked vinkar vän och maka,
hjärtan lyftas upp i bön till Gud,
hjärtan, hvilka lida och försaka
för att upprätthålla Herrens bud.
Så är sanne patriotens lott,
sådan genom seklerna han gått.

Och, när tyranniets makt är bruten,
träder åter patrioten fram
med sin lifskraft, som är innesluten
i en nyfödd och förädlad stam.
Sanning talar han, rättvisa ger
och förtröstansfullt till Herren ser.

Upp han bygger de förstörda städer,
odlar fädrens blodbestänkta land,
värnlösa han samlar, föder, kläder,
främjar välstånd ifrån strand till strand.
Templen öppnas, och vid klockors bud
helg man firar och lofsjunger Gud."

Nu försvann han, mannen vid min sida.
Jag med häpnad tänkte på hans svar.
Men hvem var han med den blicken vida
och de ädla drag, hans anlet bar?
Jo, han var en republikens son,
och hans namn var Georg Washington.

A. M. LEVEAU.

HAGIA SOFIA

eller den Heliga Vishetens tempel byggdes först af Konstantin den store, då denne gjorde Byzantium till världsrikets hufvudstad. Under ett gatuupplopp i början af kejsar Justiniani regering uppkom en stor eldsvåda, som lade större delen af staden och äfven Hagia Sofia i aska. Men 40 dagar efteråt lät kejsaren afrödja platsen och lägga grundvalen till ett vida större och ståtligare tempel än det förra. Antemius hette arkitekten, som uppgjorde planen och ledde arbetet. Tio tusen arbetare voro sysselsatta därmed, och hvarje kväll erhöllo dessa i betalning nya silfvermynt. Kejsaren själf beskådade dagligen arbetet och uppmuntrade arbetarne. Aurelianus låtit uppsätta i solens tempel i Rom, skänktes nu af en romersk matrona. Staden Efesus skänkte åtta pelare af grön marmor. Öfver hela Mindre Asien, Egypten, Afrika, Grekland, Italien och Frankrike uppsöktes ädla stenar för att pryda detta kostbara tempel. Fem år, elfva månader och tio dagar, efter det arbetet begynt, invigdes templet af patriarken. Kostnaden anslås till $50,000,000. Kejsaren utropade i sin förtjusning: "Jag har öfverträffat dig, o, Salomo!"

Då turkarne år 1453 togo Konstantinopel i besittning, förvandlade de kyrkan till en muhammedansk moské. Den kommer naturligtvis ej heller

Sofia-moskeen i Konstantinopel.

Templet är uppfördt i form af ett grekiskt kors. långskeppet är 269 fot och tvärskeppet 243. Den stora kupolen, som ses å bilden, är 115 fot i genomskärning; dess hvalf är dock så lågt, att hvalfbågen höjer sig blott 20 fot. Från golfvet till kupolens topp är 185 fot. Rundt omkring kupolen äro 24 fönster, hvaraf några synas å illustrationen. Kupolens hvalf är dels af pimpsten och dels af tegel från Rhodes, hvilket är en femtedel lättare än vanligt tegel. Väggarna äro af tegel men beklädda med marmor både utan och innan, så att teglet ej synes. Den inre beklädnaden utgöres af konstnärligt utförda skulpturarbeten. Dyrbara pelare hämtades från andra kyrkor och från gamla hednatempel. Åtta porfyrpelare, hvilka kejsar att återställas till ett kristet tempel, förrän de kristna åter få Konstantinopel i sina händer. Detta torde snart nog kunna inträffa, ty ryssarne hafva länge varit betänkta på att göra det till sin hufvudstad.

Justinianus, hvilken lät uppföra detta ståtliga tempel, var en af vårt folk. Hans fader var got och hette Atok och han själf hette Uprauda (uppriktig), hvilket gotiska namn han latiniserade till Justinianus. Historieskrifvaren Prokopios har lämnat tvenne hvarandra mycket motsägande biografier af honom, den ena såsom kejserlig hofsekreterare, hvari han högeligen lofordar mannen, den andra som privatman och med föreskrift, att den ej fick utgifvas förr än efter för-

fattarens död, och i denna senare målas Justinianus i ganska mörka färger.

Justinianus regerade åren 527—565. Eldsvådan, som förstörde det gamla templet, inträffade i januari 532. Då arbetet på det nya templet påbörjades om 40 dagar, således i mars månad, och då templet invigdes fem år och elfva månader efter det arbetet påbörjats, skulle detta hafva inträffat i början af år 538. Byggnaden, som vår bild visar, skulle alltså vara 1,361 år gammal.

S. M. H.

TRETTONDEDAGSSTJÄRNAN.

Efter G. Ljunggren m. fl.

Redan tidigt började man i katolska kyrkan att vid de stora årligen återkommande högtiderna på ett sinnebildligt sätt framställa evangeliernas berättelser om Kristi födelse, begrafning, uppståndelse o. s. v. Prästerna kostymerades för att framställa de i evangelierna omnämnda personerna samt föredrogo bibelverserna, hvilka för detta ändamål anordnades i dialogform. I samband härmed sattes ock någon enkel handling. Så t. ex. uppställdes vid jultiden i kyrkorna en krubba till minne af Kristi födelse, och vid denna tillbådo och offrade de heliga tre konungarne; långfredagseftermiddagen nedlades ett krucifix uti ett inom templet inredt grafkapell, och påskmorgonen upptogs det åter ur grafven. Det var dessa med den katolska kulten förenade bruk, som utgjorde fröet till det senare medeltidsdramat och för öfrigt äfven till det moderna dramat.

Liksom i den öfriga katolska kristenheten har gudstjänsten äfven i den svenska medeltidskyrkan upptagit dylika dramatiska element. Dialogiska växelsånger — stundom af betydligt omfång — mellan präst och menighet afsjöngos; vid de stora kyrkofesterna ej blott upplästes evangelietexterna, utan prästerna sökte ock till församlingens uppbyggelse och undervisning på ett sinnebildligt sätt framställa bibeltextens innehåll. Man har äfven i de svenska kyrkorna offrat vid julkrubban framställt konungarnes tillbedjan, låtit Mariorna påskdagen vandra till den tomma grafven o. s. v. Kyrkoordningen af 1591 förbjuder — utom andra vidskepligheter — korsets nedläggande och upptagande vid påsktiden; vid Sigismunds besök i Sverige 1594 begrofvo de påfliga prästerna till folkets stora harm långfredagen en bild af Kristus, hvilken påskmorgonen åter upptogs ur grafven. Flere bruk, hvilka ännu i dag äro gängse bland vårt folk, hafva sin upprinnelse i med den katolska kyrkans festfirande förbundna plägseder. Till dessa hör äfven bruket att gå med *trettondedagsstjärnan*, hvilket dock numera torde vara bortlagdt på de flesta orter.

I katolska församlingen brukade trettondedagen strax före gudstjänstens början tre präster, iklädda konungslig skrud och åtföljda af en hop tjänare med skänker, intåga i kyrkan. Prästerna föreställdes vara de visa männen från österlandet, hvilka, ledda af den underbara stjärnan, kommit till Betlehem för att tillbedja den nyfödde judakonungen. Medan processionen skred fram genom kyrkan, pekade en af prästerna med sin staf mot höjden, därmed antydande, att de leddes af stjärnan. Därpå afsjöngo de några verser och omfamnade hvarandra. Öfver altaret i högkoret var anbragt en med ljus upplyst stjärna, och under densamma stodo tvenne andliga, hvilka sporde de anlända, hvad de sökte. På deras svar, att de sökte den nyfödde Jesus, undandrogs en förlåt, hvarvid ett barn blef synligt, för hvilket de föllo ned och offrade sina skänker, hvarpå alla församlingsmedlemmarna offrade. Festen slutades med sång. Ett annat dylikt bruk af mera utbildad dramatisk art omtalas från Freiburg. På en upprest ställning utfördes ett litet spel, däri Herodes rådfrågade de skriftlärda om stjärnan. De tre visa männen, af hvilka en var svärtad i ansiktet, anlände till häst. Herodes lät för sig föreläsa profetiorna om Messias och disputerade med fariseerna om deras uttolkning hvarefter jungfru Maria med barnet drog genom staden på en af Josef ledd åsna, under det en stjärna, hängande på en från den ena ändan af gatan till den andra spänd lina, drogs framfördem.

Från ofvan nämnda kyrkobruk har med all säkerhet den i vårt fädernesland öfliga vandringen med trettondedagsstjärnan härledt sig. När längre fram den katolska kyrkan började mer och mer fika efter jordiska skatter, vidtogos troligen den förändringen i trettondedagsspelet, att prästerna eller deras tjänare i stället för att afvakta skänkerna i kyrkan gingo omkring med stjärnan från hus till hus och insamlade penningar. Efter katolicismens fall upptogs seden af skolungdomen och kom därefter till folket i gemen. De, som deltogo i vandringen, beräknade vanligen att erhålla små gåfvor i penningar och matvaror, med hvilka de sedan förlustade sig till julens slut. På vissa ställen, såsom i Skåne, börjar man stjärngången redan julaftonen och fortsätter därmed intill trettondedagen, på andra åter är det blott själfva trettondedagen, stjärngången äger rum.

De handlande personerna i detta upptåg utgöras af fem eller sex gossar. Tre af dem föreställa de visa männen och äro klädda i hvita, fotsida skjortor med ett rödt band om lifvet och stundom ett annat af olika färg öfver bröstet samt ett tredje om vänstra armen. De gå antingen barhufvade, eller bära de pappersmössor, utsirade med guld- och silfverpapper eller annat glitter. Vanligen är någon af dem svärtad i ansiktet för att antyda, att han är kommen från "Morieland". Den fjärde gossen är stjärnkungen. Han är kostymerad som

"Han har en mössa liksom en lur", heter det i visan. Bestod sällskapet af sex personer, föreställde den sjette konung Herodes samt var utstyrd med yfvigt skägg, hvit pappershatt och ett träsvärd vid sidan.

När stjärngossarne kommit in i ett hus, hälsa de invånarna med följande sång:

"Goder afton, goder afton båd' herre och fru!
Husbonde, matmoder var lustig och glad!
Vi önska eder alla en lycklig, god jul;
från olyckor alla bevare er Gud!"

de förra men bär alltid den förutnämnda hufvudbonaden, hvilken därtill vanligen är mera lysande och grann än de andras. Såsom namnet antyder, bär han stjärnan, en papperslykta med genomskinliga stjärnor, upplyst af inuti befintliga brinnande ljus. Stjärnan bäres på en käpp eller stång och hålles i en oafbruten cirkelrörelse. Den femte gossen föreställer "Judas med pungen" och är vanligtvis sällskapets pajas. Han har ansiktet svärtadt, då ej någon af de tre visa männen uppträder svart, och är klädd i en afvigt vänd skinnpäls med en hög kägelformig eller trekantig mössa af svart papper på hufvudet.

Därefter fortsättes med en lång sång, hvarur följande meddelas:

"Från Midian kommo de männen tr. ;
de ville den nyfödde konungen se.
De offrade rökelse, myrram och guld;
den nyfödde konungen vare oss huld!
Tre vise män och hedningar,
som kommo från Midian till Betlehem,
upphåfvo nu sina gåfvor
med största hjärtans rörelse
och skänkte honom håfvor,
guld, myrram och rökelse.
Vi hafva ock en Judas så ful;
jag tror, han är kommen från skogen.
Han har en mössa liksom en lur;
den lutar dock litet åt — krogen."

Judas infaller därvid:

"Så svarter jag är, är jag väl bekänd.
en herre och konung i Moria land."

Judas går därpå fram med pungen och beder om penningar, bröd eller andra matvaror samt ljus till Betlehemsstjärnan. När sångarne blifvit förplägade och Judas erhållit sina gåfvor, uppstämmes sista strofen, och föreställningen slutar med följande ord:

"Hafven tack, hafven tack för redeligen skänk!
Eder skänk skall vara hos Gudi betänkt.
Så hafva vi nu en lycksalig god jul, —
god natt, god natt!"

E. A. ZETTERSTRAND.

HURU AFO KOM I TIDNINGEN.

Klockan var sex, och barnen kommo inrusande alla sex för att få sin aftonvard, det vill säga, de två minsta buros af de äldre. I detsamma kom far hem; han körde upp på den lilla gröna platsen framför torpet, spände ifrån och satte hästen i stallet och åkdonet i lidret, innan han gick in. Men hvad var det åt far? Han var sig inte lik. Det vanliga muntra glammet tystnade på ögonblicket, ty far såg så dyster ut.

Man åt under tystnad sin skummade mjölk med bröd till, och så rusade skaran ut igen. Luften därinne var för tryckande. Det var bara lilla tioåriga Afo, som stannade inne för att diska skålarna. Ja, egentligen visste hon inte riktigt, hvad hon hette. I kyrkboken stod hon skrifven för Afrodite; det namnet hade mor läst på en urrifven sida från en bok och blifvit förälskad i, för mor var så begifven på att läsa. Men namnet blef långt i längden, och de kallade henne slutligen Afo, kort och godt. Men lille bror, som hon envisades att lära hela namnet, han kunde ej förmås att kalla henne annat än Dittu, och i skolan blef det allmänt skratt, när hon för lärarinnan sade sitt namn, och kamraterna kallade henne från den dagen endast för Frotte.

Emellertid stod hon nu och diskade vid spisen, medan far och mor talade med hvarandra framme vid bordet.

"Det här går inte längre, Maria," sade han. "Vi kunna inte behålla torpet. Säden står så lågt i pris, och smöret faller också. Och du envisas att behålla alla barnen hemma. Torpet kan inte föda oss alla, det är omöjligt."

"Af äldsta pojken har du ju lika stor hjälp som af en dräng. Han gör ju alla utsysslor, fast han är bara femton år, och Maja sköter ju allting inomhus, som jag inte hinner med."

"Ja, men andra pojken är tretton år, och Greta är elfva, de kunde komma ut och tjäna."

"Men de hjälpa ju också till med åkerbruket båda två. Och Afo är bara tio år och så liten."

"Men naggande god," sade far småleende.

"Du reder dig inte utan dem," sade mor.

"Jag får väl arbeta dubbelt själf då," sade fadern med en suck. "Här har du en tidning, som jag fick på köpet på rågtunnan. Jag vet, du tycker om att se, hvad som händer och sker i världen. Var inte ledsen nu, gumman, vi ska' försöka att få bra platser åt barnen, skall du se." Och därmed gick han ut.

Men mor *var* ledsen. Det kunde hon inte hjälpa. Afo låg framför henne. Slutligen gick också hon ut till ladugården för att mjölka.

Då satte Afo sig vid bordet och betraktade fundersamt de runda fläckarna på tidningen, — mors tårar. Den allra största hade fallit vid en rad med fetstil: *Springflicka* stod det med stora bokstäfver. Afo läste hela annonsen. Den innehöll, att i en modehandel i staden behöfdes en springflicka, villig och rask, med god föräldravård.

På natten kunde Afo icke sofva, och när klockan var tre, hade hon fattat sitt beslut. Hon smög sig upp, plockade ihop sina få kläder i ett knyte, klippte ur annonsen och satte fast den med en knappnål vid täcket, just där mors arm låg.

Sedan satte hon sig ned vid bordet och skref med blyertspenna i skrifboken: "Behåll torpet. Mors tårar ha visat mig vägen. Det går nog bra, för springa kan jag. Adjö!"

Därefter gick hon ut.

Det var i början af september, så att det var ännu ganska skumt, men hon hade två mil till staden, och hon ville vara där på förmiddagen. Men hon hade icke gått mer än en half mil fram till kyrkbyn, då hon fick åka med en bonde, som skulle till torget med ett lass hö. Där satt hon uppkrupen som en prinsessa, och det dröjde icke länge, förrän hon sof på sitt mjuka, doftande bolster.

Hon vaknade icke, förrän lasset stod på torget. Klockan kunde vara sju, och Afo kände sig duktigt hungrig. Hon tackade bonden för skjutsen och bad honom visa henne gatan, som hon sökte.

"Hälsa far och mor!" sade Afo med en smula darrande röst, när de skildes åt.

Hon fann snart butiken och satte sig på trappan utanför och väntade.

Hon såg tre eller fyra unga flickor gå in genom porten, men boddörren öppnades icke, förrän klockan blef half nio.

"Hvad är du för en?" sade frun, som öppnade, då Afo steg upp från trappsteget och neg.

"Jag är den, som söker platsen," sade Afo och neg än en gång.

"Du, som är så liten!"

"Men naggande god," sade Afo och neg för tredje gången.

Frun smålog. "Kom in, så få vi talas vid," sade hon, "men inte passar du för den platsen."

"Det kan väl ändå inte frun veta, förrän hon har försökt. Kommer det an på att springa, så vill jag lofva, att ingen springer om mig."

"Det är ingen kapplöpning, det är fråga om," sade frun och smålog om igen. "Det är fråga om att bära hattaskar till kunderna."

"Det är väl en smal sak. Är de för stora, så kan jag väl binda ett snöre om och bära dem på ryggen," sade Afo allvarsamt. "Si, det är så, att jag får lof att ha platsen, för annars får far gå ifrån torpet, för han har inte råd att föda mig."

Nu spetsade de fyra små syflickorna upp öronen. Det där var ovanligt.

"Hvad heter du då" sade frun.

Men nu kom skolan och kamraterna och allt, som läm-

nats, för Afo, hon svarade med sakta röst: "Jag heter Frotte."

Då började alla fyra syflickorna att storskratta. "Frotte, o, tag Frotte! tag Frotte!" ropade de om hvarandra.

"Ja, tag mig", sade Afo och neg för fjärde gången.

"Du bor, förstås, hos dina föräldrar."

"Ja, det skulle jag nog göra, om de bara inte bodde två mil härifrån."

"Hvad tänker du på? Läste du inte i annonsen om god föräldravård?"

"Jo, det gjorde jag", sade Afo, som nu fick tårar i ögonen, "men ingen kan ha haft bättre vård än jag, för mina föräldrar ä' så snälla."

"Förstod du inte, att det betydde, att du skulle bo hos dem i staden, ligga hos dem om nätterna?"

"Nej, det förstod jag inte, men kunde jag inte ligga i ladan?"

"Din toka, här finnes ingen lada."

"Kan hon inte ligga i garderoben innanför boden, där hattaskarna stå?" sade en af flickorna. "Den invid kakelugnen."

"Inte får hon rum under nedersta hyllan."

"Jag kan göra mig liten", sade Afo. "Klämma ihop mig."

"Nå, du kan få försäka på en vecka", sade frun efter åtskillig tvekan. — Men passer du inte, så får du vända om hem igen."

"Jo, hvad jag passar", sade Afo förtjust.

Och efter åtta dagar hade Frotte vetat att göra sig omtyckt. Munter var hon, villig var hon, kvick i vändningarna var hon, och alla kunderna tyckte om henne. När hon kom med sina hattaskar, iklädd sin rödrutiga bomullshalsduk, liten och späd, såg hon så vänlig och oskyldig ut, att de ofta klappade henne på hufvudet och frågade henne, hvad hon hette. Och flickan med det underliga namnet blef snart en känd personlighet, och slanter fick hon nästan vid hvarje ärende, men dem gömde hon omsorgsfullt, för dem skulle far ha till julen.

Men hur det gick till, att Frotte kom att stå i tidningen, det är, hvad jag nu skall berätta.

Hösten var inne, mörk och regnig. Det var i slutet af november. Frotte, som haft mycket att göra hela dagen, hade kommit sent hem, och hennes matmor hade för första gången gifvet henne beröm. "Du har visat dig villig och arbetsam", sade hon, "och därför skall du få fara hem och hälsa på öfver jul, och, när du på nyåret kommer tillbaka, skall du slippa ligga i kontoret. Jag har en säng åt dig, som får stå i köket."

Den aftonen kunde Afo icke somna. Hon låg spritt vaken i sin lilla garderob och funderade på, hvad de skulle säga där hemma, när hon kom. Många kronor hade hon gömda i en dosa att ge åt far. När hon så låg med glada tankar, hörde hon ett besynnerligt buller invid fönstret. Det var som ett sakta hvinande och raspande. Slutligen märkte hon, att de förskrufvade luckorna öppnades, och det blef halfskumt i rummet. Snart kände hon en kall fläkt tränga in i garderoben, hvars dörr stod på glänt. Hon såg ut genom springan och märkte, att fönstret var öppet, och att en karl stod i begrepp att smyga sig in. Han följdes genast af en kvinna, och snart voro båda inne i rummet. De trefvade sig längs efter disken fram till kassalådan, och Afo märkte, att de satte ett järn i låset.

Men hvad gjorde Afo under tiden? Hon förlorade icke ett ögonblick sin kallblodighet och sin kvicktänkthet. Medan de vände ryggen åt henne, sträckte hon sakta ut handen mellan dörrspringan och drog till sig eldgaffeln, som stod i kakelungshörnet alldeles utanför dörren. På samma sätt lyfte hon sakta af den ena kakelungsluckan, som lyckligtvis stod uppe, utan att annat ljud hördes än de båda främmandes bändande i låset, som icke ville gå upp.

Nu reste sig Afo helt sakta från bädden, öppnade en af de många askarna och tog ut borgmästarinnans stora plymagerade hatt. Sedan hon svept in sig i sitt lakan, satte hon hatten på eldgaffeln och höll den högt i luften. Så utstyrd slog hon upp garderobsdörren. Tjufvarne hade nu tändt ljus i en blindlykta, som de fört med sig, men just som lådan gick upp, skred Afo fram som en vålnad bakom dem. Hatten nickade och vickade högt uppe vid taket, lakanet, som hon dragit öfver hufvudet, släpade om henne, och med eldgaffelns nedre ända slog hon och ramlade på kakelungsluckan, så att det lät som en hel musikkår. I det svaga och fladdrande eldskenet såg hon ut som ett spöke, och karlen och kvinnan rusade med det onda samvetets vanliga förskräckelse hals öfver hufvud ut samma väg, de kommit, lämnande lykta, låda, pengar och allt.

Men alla i huset hade vaknat af bullret, och, när frun rusade in i boden, klädd i nattmössa och täcke, fann hon Afo kiknande af skratt och skakande af köld.

På det sättet kom Afo i tidningarna, ty redan dagen därpå stod hela händelsen att läsa i *Aftonposten*. Alla människor ville se Frotte. En gammal herre skickade på julaftonen ett bref: "Till den käcka lilla flickan", och i brefvet låg tio kronor. Men då satt Frotte hemma i torpet och hade så mycket att tala om, att hon knappt hann med att äta gröten och bullarna.

Innan hon reste, sade matmodern till henne:

"Nå, kära Frotte, du skall väl få dig en hatt nu til julklapp."

"Nej, tack, snälla frun, då skulle mamma tro, att jag vore ett spöke, när jag kom hem, och det vill jag inte. Slantar ger man för resten inte åt den, som har hatt. Halsduken passar allt bäst åt mig, tack, snälla frun!"

AMANDA KERFSTEDT.

EMIL FROMMEL.

FJÄRDE KAPITLET.

"Med en barndom full af kärlek kan man hålla ut ett halft lif i den kalla världen," säger en författare. Och har han icke rätt? Det är visserligen bra, om lifvets morgon ej är verkligt mild utan frisk som en vårmorgon, men därför behöfver det icke vara någon kall rimfrost, som gifver den utsprickande blomman en knäck för lifvet. Kärlek och ljus hälsa äfven oss vid lifvets början. Så liten än staden då var, hyste den ett antal förträffliga och framstående män, hvilkas inflytande sträckte sig långt utom densamma. Författare, målare, arkitekter, lärde och musici träffade här tillsammans. Jung-Stilling och Hebel, den allemanniske oförliknelige skalden och berättaren, samt Weinbrenner, den i sitt slag geniale arkitekten, hade kort förut dött, men andra hade trädt i deras ställe. Ännu erinrar jag mig föreningen "det gamla gardet,"till hvilken de gamla "romarne" hörde, d. v. s. de, som i Italien tilibragt sina ynglingaår, såsom Hubsch, Kachel, Eisenlohr o. a., hvilka regelbundet jämte sina hustrur sammanträffade hos oss De stora portföljerna togos då fram, de nyaste kopparsticken och målningarna visades, här såg man en skiss till en tafla, där till en byggnad eller till medaljonger, kort sagdt hvar och en lämnade det bästa bidrag han kunde. Efter måltiden gjordes skriflekar, frågor framkastades och svar afgåfvos, — jag har ännu bevarat några af de bästa från denna tid; de äro fulla af spiritualitet och lif. Det hände ock, att någon af vännerna improviserade vid punschglaset. Vi barn blefvo visserligen, sedan vi sjungit våra duetter, kommenderade i säng, men vi lyssnade förstulet vid dörren, som stod på glänt. Vi beundrade den snillrike mannen med det vackra, intressanta hufvudet och det långa svallande håret för hans förmåga att göra vers utan att behöfva fundera. Då och då uppsnappade vi ett ord; jag kommer ihåg ett från en gång, da han sjöng "kvinnornas lof":

"Den bästa kvinna bör enhvar
se uti den, som själf han har."

Detta gjorde på mig omedvetet ett djupt intryck, och jag kan nu efter fyratio år endast säga: mannen hade fullkomligt rätt.

Att vi redan tidigt måste musicera och sjunga inför andra, kom sig icke däraf, att föräldrarne ville paradera med oss, utan de ville göra oss okonstlade i sällskap med människor och afhålla oss från att bli tillgjorda. Men de ville ock inplanta i vårt sinne, att hvarje rättighet har en motsvarande plikt, så att man t. ex. endast finge njuta af nöjet på det villkoret, att man själf lämnade något bidrag därtill. Ingenting var för mor mera förhatligt än sentimentalitet, egoism och dylikt. Hon var skoningslös, om någon i ett sällskap satte sig som en "oförstådd storhet" och lät folket passera förbi sig, som om han egentligen vore mycket för god för dem, eller slog sig ned med en anspråkslös min: "Var så god och underhåll mig nu!" utan att själf röra ett finger därför, eller ock stod och hängde vid dörren, tråkig och uttråkande andra. "Om man ber er spela och sjunga," sade hon, "så gå bara strax och kom ej med några fraser, såsom: 'Jag är så blyg etc.' Ju längre ni sjåpar er, desto mera väntar folk af er, och det är ändock just ingenting, som ni kan. Sjung därför hurtigt er visa, stig därpå upp från pianot." Det finns nämligen äfven där "häftplåster", som hålla på alltjämt, utan att man ber dem. Vi fingo tidigt lära oss, att den ena människan bör göra den andra glädje.

I detta hänseende hade vi en god hjälp i föreställningarna på fars namnsdag Carlsdagen och andra festliga tillfällen. De äldre hittade på pjesen, antingen det nu var en charad eller något annat, och de andra spelade. Veckor i förväg gjordes förberedelser i ateliern, riddarrustningar fabricerades o. s. v. till festdagen. Hur mycket förnuft och oförnuft kokades då icke ihop! Ingenting gör en människa dock så fri från blyghet som att spela en roll. Att vi icke blefvo öfvermodiga och af berömmet endast fingo mycket homöopatiska droppar — därför sörjde mor omsorgsfullt.

Under vår ungdom hörde vi mycken och god musik. Föräldrarne hade den första och enda Streicherflygeln från Wien, hvarför konstnärer af rang kommo till dem. Ännu erinrar jag mig en afton, då Spohr och Strauss spelade tillsammans. Kvartetter och trion, äfven Beethovens Septett, och gammalitalienska saker för kör utfördes. Efter musiken hette det: "Barn, i säng!" Korteligen, vi kände fläkten af en andlig värld. Det är betecknande för min mor, att hon, då jag blott var ett fyraårigt barn, lärde mig Schillers dikt "Hoppet," som jag allvarligt uppläste utan att förstå orden. Jean Paul och Schiller voro hennes älsklingsförfattare, och far kunde nästan alla Schillers ballader utantill! Hvilken rysning genomfor oss icke, då han deklamerade "Dykaren," och hvilket skratt hördes ej, då han föredrog Burgers "Kejsaren och abboten" under en stor hvit duk, från hvilken en annan gestikulerade med händerna!

Hur minnet dock är fäst vid hvarje föremål! Sålunda erinrar jag mig, då jag ser en kulört lykta i en trädgård, ännu den festliga dag, då far firade sitt tjugufemårsjubileum som professor. Nere i trädgården stodo hans lärjungar från äldre och nyare tid, hvar och en bärande en stång med en kulört lykta; en fyrstämmig manskör sjöng en sång, som var tryckt på rödt silkespapper, och af hvilken endast följande stannat i mitt minne:

"Glad vandre vägen han,
konstnär, vän och hedersman,
han länge lefve, ja, hurra!
Han lefve, ja, hurra!"

Vi barn stodo i nattskjortorna och sågo ned på dem — jag visste icke, hvarom det var fråga. Jag såg endast tårarna i fars ögon och kände, att det i dag åter hade varit något "härligt".

Äfven en stor maskeradbal kommer jag ihåg. Alla husets vänner och släktingar såg jag plötsligt i en annan gestalt. Faster, som eljest hade brunt hår och vanligen bar en stor hufva, såg ut som en furstinna. Hon hade med ens fått snöhvitt hår och hade en krona på hufvudet. Herr byggnadsrådet såg ut som en spansk riddare — och mor kände jag alls icke mer igen, ty hon hade mask på sig. När vi emellertid lågo i våra sängar, kom hon som alltid, tog af masken, kysste oss och lät oss bedja vår aftonbön. Detta försummade hon aldrig, äfven om hon måste gå aldrig så långt. Jag var så glad öfver att det ändock var vår mor, som fanns under den fula svarta masken — och länge tänkte jag öfver, hvarför alla människorna denna afton på en gång varit så annorlunda klädda än vanligt.

Om de "fyra tanterna", som den tiden kommo till vårt hem, står det mera att läsa i "Flydda dagar," och därtill hvad bror Lindemann gjorde. Jag kan icke uppräkna allt det "folk", som gick ut och in i vårt hus. Jag vet blott, att då rullgardinerna drogos upp i "fina rummet" och den gula plyschkanapeen trädde i dagen, betydde det alltid en gäst. Endast namnen Thorvaldsen, Rauch, Cornelius, Schwanthaler, Karl Rottman ha fäst sig i minnet.

Då och då kom äfven storhertig Leopold till far, som med utomordentlig kärlek var fursten hängifven. När han ännu var markgrefve, var far ofta veckotal med honom i Baden och på Ebersteinslottet. Far berättade med förkärlek om denna tid såsom en i hög grad poetisk och idyllisk period. Då storhertigen kom, voro vi alla mycket ifriga att få se honom och få sträcka handen åt honom. En gång tog han en af oss på armen, och det var länge ett stridsäpple, om bror Max eller jag vore den, som fått äran att sitta på den snälle furstens arm och peka på hans stora stjärna på bröstet och fråga: "Hvad har du för vackert där?"

Trots all den oro, som de många besöken vållade, förstod dock mor att med kraftig hand upprätthålla ordningen i huset. Ginge man aldrig så sent till sängs, fick man dock icke på morgonen sofva en kvart längre för det. Hvar och en måste då åter vara på sin post. Den kalla öfversköljningen från hufvud till fot hvarje morgon var visserligen icke hvars och ens nöje, men ingen slapp undan därifrån. Till jul hade hvar och en fått ett stort zinkfat, i hvilket man kunde stå och ta öfversköljning, och detta fat följde ock hvar och en till universitetet. Vi kallade det "Suwaroff" efter den bekante ryske generalen, hvilken hvarje morgon i sina truppers åsyn tog öfversköljning med kallt vatten.

Så stor motvilja än mor hade mot allt hvad läkare angick, ordinerade hon dock flitigt själf och införde allahanda "förbättringar." Bland annat fick man om morgnarna i stället för det "farliga" mockakaffet "fruktkaffe," en tämligen obehaglig dryck, och riktigt kaffe endast på sön- och högtidsdagar. En hel vinter gjordes ock försök med tjock mjölvälling. Då vi emellertid klagade öfver, att vi i skolan blefvo "mycket dumma af vällingen," afskaffades den åter.

Mor ansåg magen vara den känsligaste delen af människokroppen och höll de straff, som voro inristade i magväggarna, för de oförgätligaste. Om därför någon hade syndat, indrogs för honom köttet eller desserten till middagen. Men själfva indragningen var icke det värsta, utan det att man måste åse, huru de andra förnöjdt åto. I händelse af större elakhet fick man mången gång ingenting alls. Eljest måste man äta allt, som kom på bordet, och ve den, som gjorde en ful uppsyn eller min af att icke vilja äta af en rätt. Det finns ju allahanda på en matsedel, som endast med svårighet kan förtäras af en barnmage. Men vi skulle vänja oss att ej kalla någonting "elakt", som Gud hade låtit växa, utan vara glada, att vi öfver hufvud hade något att äta, då vi icke själfva kunde förtjäna något. Vi lärde oss också att nöja oss med allt; det finns ingenting obehagligare än ett granntyckt barn — längre fram i lifvet får man nog bita i så mången hård kant och så många sura äpplen, att det är bra, om man i barndomen gjort förstudier därtill. För öfrigt lämnade mor senare dessa principer, och den yngste fick som oftast höra: "Ja, du har det bra, du! Så ha de andra inte fått!" Men för den yngste blir man lätt svag, eller ock märker man, att ett barn är en blomma. Den ena vill icke skötas som den andra, den ena behöfver fet jordmån, den andra mager, den ena behöfver mycket ljus, den andra kan icke fördraga det, några skjuta fort upp, andra långsamt — då gäller det att göra skillnad, och endast då blir man rättvis, om man behandlar hvar och en efter dess natur.

Ett annat kapitel var klädseln. Vi buro vanligen små jackor med tre rader förgyllda knappar och om sommaren hvita byxor af "engelskt skinn" samt skor, hvilka en usel skomakare, som grundligen fördärfvade våra fötter, fabricerade. Trots vårt tjut ville mor dock icke gå från mannen, enär han hade många barn. Det sämsta var skjortkragen, som var styft stärkt och låg bred öfver jackan och "ref" åt alla håll. Därpå kom den andra proceduren, och det var lockarna. Då vi alla voro försedda med en yppig hårväxt, upplades håret till lockar och måste på kvällarna, innan man gick till sängs, viras upp på små "korfvar" af läder. Om dessa vredos till, försiggick detta icke utan smärta, men ve den, som under natten i hemlighet löste upp dem! Gatpojkarne ryckte oss i lockarna, som hängde så frestande för en pojkhand, liksom grannens äppelträd, där äpplena hänga utanför staketet. Korteligen, lockperioden var just icke den angenämaste.

För att i tid taga bort all högfärd hos oss, fingo kläder och skodon gå i arf från de äldre till de yngre, utan jurist och vittnen, men ingen gladde sig åt arfvet. Ty att få en stöfvel, som framtill på tårna eller på sidan var försedd med en lapp eller en tåhätta, som gick öfver halfva stöfveln, var ingen hjärtefröjd. Eller om en byx, som blifvit något kort eller där det trasiga klippts bort men i stället en vacker ny lapp blifvit sydd på knäet — hvilken självöfvervinnelse kostade det ej att första gången gå ut på gatan därmed! Ett vinterplagg var i synnerhet hatadt. Det var en ljus-brun-gul kappa, förfärdigad af oförstörbart tyg och med en röd plyschkrage upptill, under hvilken ungefär tio allt större och större kragar följde. "Kuskkappan" öfvergick från den ene till den andre, men för att gifva den nyhetens behag sattes en ny plyschkrage där uppe, på samma gång en krage borttogs. Hvar och en fruktade det ögonblick, då den "oförstörbare," hvilken mor så mycket prisade, skulle ärfvas af honom. Men den höll ut oss alla; vi kunde göra med den, hur vi ville, den var dock starkare än vi allasammans. Intet af det spott och spe, som de andra pojkarne öste ut öfver kappan, bekymrade den det ringaste, och till och med den siste af oss, Otto, vandrade till skolan med den och sträckte gladt sin frusna näsa fram ur den gulbruna plyschkragen.

* * *

När vi voro 16, 14, 12, 8 och 6 år gamla, beslöto föräldrarne att anställa en normandisk guvernant för att öfva oss i franska språket. Vi kunde detta dock förut, då vid måltiderna endast talades franska och hvarje tyskt ord kostade en half kreuzer. När sparbössan var full, köptes en kaka för dessa "straffkreuzer." Då vi märkte, att det gick för långsamt, talades tyska oftare, för att den efterlängtade kakan måtte komma. Så kom då guvernanten för att fullständigt inviga oss i det franska språkets hemligheter och tillika hjälpa mor att tämja oss, vilda pojkar. Hon var från Cherbourg, den norra krigshamnen i Frankrike, och hette Victoire Langoulant. Det första, som gjorde ett djupt intryck, var, att hon var klädd i en stor hufva med goffrerade spetsar. Begåfvad med ett utomordentligt lifligt temperament var hon en äkta fransyska med djupsvart hår och motsvarande ögon, talade en felfri franska, rask i sina rörelser samt visade en så seg uthållighet, som möjligt var, och blef därigenom ett oumbärligt stöd för mor. Hon hade emellertid sina starka sympatier och antipatier. Bror Lindemann höll

sig redan för gammal för hennes regimente, och bror Carl gjorde min af att vilja frigöra sig, men fann det rådligare att sluta vänskapsförbund med henne. Bror Max var hennes älskling. Däremot hade syster Bianca och jag den svåraste ställningen, och min "esprit de con tradiction" eller öfversatt: motsägelseanda sattes på de hårdaste prof. Äfven hon utdelade stryk och örfilar Hon hade sina särskildt svåra dagar. De inträffade all tid, då hon satte på sig det största exemplaret af de goff rerade hufvorna. Då gick man så mycket som möjligt ur vägen för henne. Men blef någon sjuk, fanns det icke en trognare sköterska; ingen sömn kom under natten i hennes ögon, och med den yngste, som på den tiden ännu låg i vaggan, kelade hon med den moderligaste ömhet. Två af oss fingo skarlakansfeber, och för att vi med ens skulle göra ifrån oss den saken, fördes vi alla tillsammans i ett rum. Ehuru alla icke fingo sjukdomen, blefvo vi dock alla fortfarande afspärrade. Då meddelade vi våra önskningar på papperslappar, och Victoire förmedlade kärleksfullt förbindelsen. Hennes örfilar sökte vi emellertid hämnas. Om vintern var hon ytterst känslig för köld och lade därför regelbundet i sin säng ett med varmt vatten eller het sand fylldt krus. Detta var anfallspunkten. Hade hon varit "elak", drogs korken sakta ur kruset, så att den endast löst satt kvar. Hoppade hon i sängen, såsom hon brukade göra, så gick hela historien upp vid den minsta beröring, och det varma vattnet eller den heta sanden rann ut i bädden. Vi låtsade, som om vi sofvo, och afvaktade det afgörande ögonblicket. Hon företog emellertid undersökning, lyssnade noga öfver hvar och en för att höra, om han verkligen sof. Detta var lika farligt som i fabeln, där björnen lutade sig öfver den nödställde, som låtsade sig vara död. Kunde någon icke hålla sig, så var han illa ställd.

Då det var främmande, uppehöllo vi oss gärna i köket för att få varm potatis, som vi förde med oss att äta i sängen. Men ve, om hon ertappade oss därmed! Då ropade hon till tjänsteflickorna: "Hvad ha barnen att göra i köket? Barnen måste i säng! Allons! Vite, vite!" Flickorna i köket skrattade blott och gåfvo oss mera potatis på sängen, och då var det en fröjd.

Fem år stannade hon hos oss, och vi ha henne att tacka för den smula franska vi kunna och för öfrigt för sträng tuktan. När hon återvändt till sitt hem, blef hon superiorinna hos barmhärtighetssystrarna i det stora sjukhuset för sjömän. Där i stillheten måtte hon ha erinrat sig sina många "ogärningar" mot oss, ty hon skickade de vackraste saker, präktigt tacklade skepp, askar med snäckor, korteligen allt, hvad hennes kärlek kunde uttänka. Hon vårdade en gång på sjukhuset en mycket sjuk sjökapten, som af tacksamhet gifte sig med henne. År 1870, då kriget utbröt, skref hon till oss, att om vi komme till Frankrike, måste vi tänka på att hon hade uppfostrat oss, hvarför vi skulle fara mildt fram med hennes landsmän, hvilket ock författaren under kriget redligt gjorde. Victoire förblef en mycket väsentlig punkt i vårt minne, jämte skaran af kokerskor och jungfrur, men först senare förstodo vi, hvad mor menade, då hon en gång sade, att hon med stor glädje motsåg den himmelska glädjen, redan därför att där icke fanns några tjänstflickor.

ANDARNES KAMP I INDIEN.

(Forts.)

År 1858, vid 20 års ålder, förklarade Tschandra Sen sig icke längre kunna stå under "husprästens" lydno, bröt sin kast och inträdde i Brama Samadsch, ehuru han genom detta steg ådrog sig en häftig förföljelse från sina anförvanters sida. Hans framåtsträfvande ande gjorde snart här sitt inflytande gällande. Redan 1862 blef han "ordinerad" till Atscharja, d. ä. präst för Samadsch, samt dess sekreterare. Gent emot den i detsamma förhärskande konservativa riktning, som ville fasthålla vid vissa gamla bruk, representerade han framåtskridandet. Han fordrade, att bramanerna skulle aflägga sitt bramansnöre och därmed äfven kastskillnaden inom sällskapet uppgifvas. Denna fordran föranledde en splittring. Tschandra Sen med de honom tillgifna nyare elemenen i sällskapet utträdde och bildade "Indiens framåtskridande Brama Samadsch." De kvarblifna, under deras förre ledare Debandra Nath, kallade sig *Adhi Samadsch*, d. ä. det ursprungliga Samadsch, men detta förlorade alltmer sin betydelse. Däremot tog det andra hastig fart under Tschandra Sens ledning. Dess nya läror spredos genom en mängd indiska tidningar och oräkneliga flygskrifter och traktater öfver hela Indien.

En tid bortåt såg det ut, som om detta sällskap skulle få en stor framtid. Tschandra Sen och hans utskickade besökte (år 1864 o. ff.) äfven andra säder, Madras, Bombay m. fl., och grundade där nya sällskap. Dessa fingo dock aldrig samma betydelse som Samadsch i Calcutta. Äfven med Englands unitarier och teister trädde de i skriftlig förbindelse. År 1870 besökte Tschandra Sen England, där man mottog honom med stor hänförelse. Han lät dock aldrig något särskildt parti få makt öfver sig, bar alltid stor afsky för de kyrkliga denominationernas partiväsende i England och återvände "stärkt", såsom han sade, "i sin förkärlek för Indien och teismen." Hans uppträdande i Indien efter sin hemkomst visar, att han i England icke hade undgått den fara, som där ådragit så mången ung hindu mycken skada, fåfängans fara. Han ansåg sig kallad och utrustad till stiftare af en ny religion. Bland annat medförde han till Indien äfven Svedenborgs skrifter, hvilka fingo ett visst inflytande på hans senare utveckling.

Starkast visade sig Samadsch *i sociala reformer*, afskaffandet af många missförhållanden, såsom barnäktenskapet och förbudet mot unga änkors omgifte, samt i en förbättrad uppfostran af det kvinnliga släktet. Ett slags teologiskt seminarium stiftades till utbildning af dugliga Samadschpredikanter. Ja, han upplefde (1868) den triumfen, att engelska regeringen genom en särskild lagparagraf erkände Bramo-äktenskapen. Men äfven desa reformer bestodo dock mycket mer i *deklamation* än i verklighet, något som Tschandra Sens eget vankelmod bevisar, då han bortgifte sin egen dotter, innan hon uppnått föreskrifven ålder, med en likaledes minderårig radscha och därvid äfven tillät hedniska bruk (1878). Denna förvillelse föranledde ännu en splittring af Samadsch: de med Tschandra Sens beteende missnöjda (c:a 425 bramaner) grundade en ny gren däraf, kallad *Sadharan-Samadsch*.

Men det är tid att fråga efter Samadschs lära. Hvilka

voro källorna för dess religiösa kunskap? Sedan vedaböckernas auktoritet blifvit förkastad, betecknade man efter hvartannat naturen, institutionen, det omedelbara skådandet af Gud (i ens eget inre), stora mäns skrifter och inspirationen såsom de fyra källorna för religiös kunskap. På slutledningens väg finner Bramo Gud i naturen, på eftertankens och den omedelbara åskådningens väg i sitt eget själfmedvetande. "Likt bien sammanförande allt godt finner han i världens litteratur den religiösa sanningen." (Ecclecticism.)

Men på detta sätt bygger han sin "kyrka" på sanden. Ty hvem skall utföra denna uppgift att bedöma, hvad som i den mänskliga litteraturen är sanning? Det mänskliga förnuftet? Men har då icke detta förnuft blifvit genom syndafallet förmörkadt (härom yttrar br. S. föga) och hos olika individer olika? Hvem går i borgen för Bramo-förnuftets osviklighet? Denna osäkerhet dref Tschandra Sen därhän att slutligen för sin egen del göra anspråk på inspirationens gåfva.

Tydligast uttalade han sina åsikter i sina stora tal. Det ryktbaraste, ehuru icke det betydelsefullaste, var det, som hölls år 1866: "*Jesus Kristus, Asien och Europa.*" Redan här framträder, hvad som hos honom var så märkvärdigt, och som väckte hos alla hans kristna vänner så stora förhoppningar: hans betonande af Jesu person. Han kämpar för att kunna fatta honom och sålunda komma Gud nära. Emedan så många hinduer polemiserade emot Kristus, ja, ledaren för Adhi Samadsch tillkännagaf ett synnerligt hat mot honom, ville Sen bringa Jesu person närmare sina landsmän. Han yttrade därvid bland annat: "Mänskligheten suckade under syndens dödssjukdom och stod vid randen af dödens afgrund. Ett frälsningsmedel var för hennes räddning oundgängligen af nöden. Jesus var en nödvändighet för sin tid . . . Finnes det", så utropade han vid slutet af talet, "finnes det en enda själ i denna stora församling, som skulle draga i betänkande att tillerkänna den korsfästade Jesus utomordentlig storhet och öfvernaturligt sedligt hjältemod? Han, som med sin vishet upplyste en förmörkad värld, som genom sin makt räddade henne, och hvilkens blod i 1800 års tid gjort sådana under, var han icke upphöjd öfver den vanliga mänskligheten? Välsignade Jesus! odödlige Gudason! Han lefde och dog för världen! Må världen veta att värdera honom! . . . Kristus såsom asiat står oss inder synnerligen nära. I honom kan Asien och Europa finna sin enhet, sin harmoni."

Detta tal berörde hela Indien, och man kan väl säga, att det hos alla uppriktiga och tänkande hinduer framkallade ett större aktgifvande på Jesu person. Men å andra sidan förskaffade det honom mycket tadel af hans ännu hinduismen tillgifna vänner, ja, äfven af unitarierna i England. Detta torde ha föranledt honom att i sitt nästa offentliga tal: "Stora män", framställa Kristus som en länk i den genom hela världshistorien löpande kedjan af stora män, dock äfven här såsom profeternas furste, således som förnämsta länken i kedjan.

Hans betydelsefullaste tal (1879) handlade om: "Indiens fråga: Hvem är Kristus?" "Min kärlek till Jesus", så begynte han, "tvingar mig att tala om honom. Ämnet för mitt föredrag är *Kristi gudom.* Ty man frågar nu på allvar i Indien: Hvem är Kristus? Och från alla häll möta vi tecknen till att denna fråga kommer ur nationens innersta hjärta, emedan Kristus med hvarje dag kommer dess hjärta närmare. Hvem har eröfrat Indien? Icke den brittiska krigsmakten, icke den engelska statskonsten utan Kristus. Han allena har förtjänat detta kostbara diadem, och han skall ock hafva det. Men England har bringat oss en västerländsk Kristus, en engelsman med engelska seder och bruk. För denne ryggar vårt folk tillbaka och frågar: Hvem är denne radikale reformator, som skakar vårt indiska samhälles grundvalar, och vill påföra oss en utländsk tro och kultur, som icke stämmer öfverens med orientalisk smak och åskådning? Det är ett oemotsägligt faktum, att tusen och åter tusen just bland de i själsodling mest framstående af moralisk afsky skygga tillbaka för denna bild af en utländsk kristendom, hvilken går ut på att vända upp och ned på vårt inhemska samhälle. Men var då icke den historiske Kristus en asiat, hvilken som sådan förefaller oss bekant och drager våra sympatier till sig?

Dock, hvem var Kristus? Han var mer än en människa mer än en lagstiftare, mer än en moralpredikant. "Hos honom finnes något sådant som gudom. Detta bevisar för oss hans ord, för hvilket jag allra mest ärar honom: "Jag och Fadern äro ett." Därmed utsäger han om sig själf, hvad jag icke kan uttrycka bättre än så: *gudomlig mandom.* Utan detta uttryck för hans enhet med gudomen skulle jag icke ära Kristus så, som jag gör; kristendomens halfva skönhet skulle vara bortstruken. Ty detta är hörnstenen för hans teologi, den centrala principen för hans lif och verksamhet, att han verkligen trodde: "Jag och Fadern äro ett." Dessa ord utvisa, att hos honom ägde den högsta själfförsakelse rum. I det att själfvet trädde tillbaka, uppstod hos honom ett vacuum (tomrum), och detta vacuum uppfylldes af gudomen, af Guds ande. Så blef allt hos honom gudomligt. Han var till redan före världen, ty allt, som i honom var gudomligt, var evigt till i Gud. Men huru? Som en ide, som Guds frälsningsplan, som en sons heliga lif . . . Så vill han ock för alltid fortlefva i sina lärjungars medvetande. Hvar är han nu? Han lefver i hvarje kristligt lif, i alla kristliga inflytelser, som omgifva oss. I kunnen icke undandraga eder hans inflytande!"

Huru kämpar icke denne man för att kunna med sitt indiska förnuft fatta Kristus, historiens gåta! Men han kommer til hans tron icke som arm syndare utan som stolt religionsstiftare och ser därför blott en indisk fantasibild. Och i det han söker dölja den djupa klyfta, som skiljer nåd och natur från hvarandra, och vill slå brygga däröfver, sjunker han fullständigt tillbaka i den indiska panteismens dy, ur hvilken han så djärft velat arbeta sig upp. Han fortsätter, som om det indiska vore måttet för sanningen: "Läran om den gudomliga mandomen är dock på det hela taget väsentligen indisk. Kristi lif är idealet för en hindus lif. Ideen om själfvets upplösande och försänkande i gudomen är en af vedanta-filosofiens i hela Indien spridda läror. Och genom denna ide skall Indien uppnå Kristus(!). Han kom för att fullborda icke blott Mose lag utan ock den indiska frälsningsläran. Kristi panteism är en högre och fullkomligare panteism än den indiska, ty den medförde icke — som den sistnämnda —en det personliga medvetandet utsläckande försjunkning i Gud utan en medveten gemenskap med Gud i sanning, kärlek och glädje."

Men om den före världen varande så väl som den upphöjde Kristus blott är en tankebild, som lefver i alla trogna, så skiljer han sig icke mycket från den indiska Brama. Han slutar: "Därför vilja vi hafva Kristus såsom äkta hindu, såsom asiatisk asket, såsom en jogi, full af indisk andakt och gudsgemenskap. Denne Kristus — jag säger det med eftertryck — är redan närvarande i eder. Om I hafven sanningens ande, om I hafven barnslig hängifvelse och själfuppoffring — detta är Kristus. Min Kristus, min ljufve Kristus, mitt hjärtas mest strålande juvel, min själs halssmycke! I 20 års tid har jag älskat honom i mitt eländiga hjärta. Jag har, ehuru ofta förföljd och

smutskastad af världen, alltid funnit ljufhet och osäglig glädje i min mästare Jesus. Han, brudgummen, kommer till eder! Må Indien likt bruden pryda sig med alla sina glänsande smycken, på det att hon må vara beredd att mottaga honom!"

Det märkes, att han gått i skolan hos teisterna och förmedlingsteologien: hela den bibliska terminologien begagnar han, men för att däri inlägga en främmande, en indisk mening. Han utbyter den historiske Kristus mot en tanke-Kristus. Så blir kristendomen hinduiserad. Härvid träder den för inderna egendomliga bristen på historiskt sinne riktigt fram i dagen. Detta oaktadt kan icke nekas, att genom de ofvan anförda talen Kristi person blef ställd inderna närmare, om det än är för mycket sagdt, hvad en Brama-tidning påstod efter Sens död: "Indien har egentligen redan mottagit Kristus."

Ett betydligt baksteg tog han 1881, då han höll sitt märkvärdiga tal: "Vi apostlar för den nya dispensationen", d. ä. uppenbarelsen, frälsningsordningen. Alltsedan det tre år förut skedda utbrytandet af Sadharan Samadsch kände han sig mycket mindre bunden än förut och gjorde nu för sin räkning anspråk på inspiration och *Adesa*, d. ä. särskilda gudsuppenbarelser. Han hängaf sig nu allt mer oförbehållsamt åt sin indisk-mytiska fallenhet, öfvergaf den historiska undersökningens fasta mark, som ju öfverhufvud är för en hindu främmande och osympatisk, och närde hos sig och andra den tron, att han vore en af Gud kallad religionsstiftare för Indien. Han lät då och då t. o. m. tillbedjande ärebetygelser af anhängare sig väl behaga. Detta förde honom slutligen till den underliga läran om den *nya gudsuppenbarelsen*, hvilken företog sig det omöjliga att sammanfatta alla världens religioner till en högre enhet och sålunda åstadkomma frid mellan alla människor!

"*Asien*", så begynte han, "modern för många gudsuppenbarelser, har födt ett nytt barn, och dettas födelsedag skall firas med stor glädje. Detta nya evangelium står på samma linje med den judiska så väl som den kristna frälsningsvägen och med den vischnuitiska, som Chaitanya lärer. Samme Gud, som fordom talade genom profeterna, har i dessa sista dagar skänkt oss detta evangelium. Men jag söker ej en profets ära. Min plats är vid Jesu fötter. Denna vår nya frälsningsväg behöfver ingen central medlareperson; den är gemensam för det nya evangeliets apostlar. Denna nya frälsningsväg har den egendomligheten, att den i sig innesluter alla religioner. Exklusivt partiväsende hata vi. Den nya frälsningsvägen har funnit bindelänken mellan de olika religionerna, enheten i mångfalden. Med logisk nödvändighet följer Kristus på Moses och Paulus på Kristus och sedan vår nya frälsningsväg på den kristna. Hur då? Moses var förkroppsligandet af det gudomliga samvetet. Men han ägde ännu ingenting af den moderna vetenskapen. Den nya frälsningsvägen är enheten af samvete och vetenskap(!). Den är också uppfyllelsen af Kristi löfte om parakleten så ock af Pauli ord om all tings sammanfattande i Kristus, hufvudet. Ett kännetecken på den nya frälsningsvägen är, att den sträfvar efter subjektivitet. Alla yttre fakta och personer söker den omsätta i moment af självmedvetandet. Den gamla teologiens Kristus är historiens och dogmens döde Kristus. Men den nya frälsningsvägens Kristus är en i oss inneboende kraft, en lefvande ande, ett moment af självmedvetandet. Blott en sådan inre sammansmältning och absorbering kunde tillfredsställa Jesus. Hinduerna besitta den särskilda kraften "joga", som just är den andliga kraften till försäkrandet och absorberandet. Medelst denna "joga" kan den ena nationen suga till sig det goda och ädla hos en annan. Hafven sådan gemenskap! När sålunda alla nationer hafva ömsesidigt sugit till sig hvarandras särskilda företräden, då blir Guds rike förverkligadt på jorden. Men härför behöfven I icke blifva några kristna! Blifven Kristusar! Förkroppsligen honom i edert väsende! Ty hvad är Kristus? Icke en lärare utan barnaskapets eviga och allmänneliga ande. Han är ljuset, som upplyser alla människor och icke blott den kristna kyrkans medlemmar. Genom honom äro vi försonade med Gud och med all sanning. Så hafva vi då i honom frid med alla människor. Kasten därför bort partiernas lille Kristus och låtom oss vara ett i alla tiders och alla religioners store Kristus.

Så är då den nya frälsningsvägen det kostbara halsband, som sammanbinder alla tiders och länders pärlor och rubiner. Den är det kemiska lösningsmedel, som blandar alla öfriga religioner till en ny kemisk mixtur. För denna det nya evangeliets fana bugen er, i nationer, och förkunnen Guds faderskap och alla människors broderskap" (Brama Samadschs bägge hufvudartiklar)!

Men hvad denna nya frälsningsväg skulle betyda, det kom först riktigt i dagen, då Sen nu gjorde allvar af att sammansmälta de förnämsta religionernas alla olika ceremonier med hvarandra, om han än ville, att de blott skulle fattas andligt eller omtydas. Den kristna nattvarden och det heliga dopet efterapades i hednisk form, liksom i Bramos hela gudstjänst det för "Unga Indien" egendomliga begäret att efterapa Europa finner sitt uttryck. Men samtidigt firades äfven det gammalindiska Homa (eldsoffer), och Arati-ceremonien infördes. Härmed var alltså den förut så bestämdt förkastade afgudatjänsten (eldens tillbedjan) åter insläppt i Samadsch. Likaledes efterapades *Sen Tschajtanjas** "mystiska dansar" och offentliga skådespel. Sen sjöng med sin kör: "Jesus dansar, Moses dansar, Buddha dansar, alla sjunga ära åt den ende." Med denna sång och dans ville de omkring Haris (Vischnus) altare framställa och fira föreningen af alla religioner. När de sålunda sjungande och dansande tågade genom Calcuttas gator liksom "druckna af den nya frälsningsvägens nya vin", då skakade äfven deras vänner på hufvudet. Den "hinduiska kristendomen" slutade i en narrdans!

Tschandra Sens kort därpå (1884) timade död gjorde ett slut på detta narrverk, ty hans lärjungar rent af blygdes därför. Men knappt var hans lik brändt, förrän stridigheter dem emellan utbröto, hvilka förde till ny splittring. Sens förtrognaste vänner, hvilka han hade kallat till sitt "apostlaråd", och hans familj ville uppehålla läran om den afsomnade mästarens ständiga närvaro; men dennes efterträdare Tschandra Mozumdar, en vältalig man, hvilken betonade det kristna elementet lika mycket som Tschandra Sen, förkastade denna afgudiska dyrkan af en död.

Hvarje kristen iakttagare af hela denna rörelse, som i början genom sin till Kristus sträfvande tendens uppväckte många sköna förhoppningar, måste uppfyllas af djup sorg, då dessa förhoppningar blefvo gäckade. Men förundra sig däröfver kan han icke, ty ännu aldrig har det lyckats någon förnuftstrogen att tömma kristendomens gamla flaskor. De springa sönder, det är alltid följden af sådana dåraktiga företag. Ty Guds vishet uppenbarar sig endast för ödmjuka andar. Oaktadt allt skall dock Samadsch alltid förblifva ett mycket viktigt vittnesbörd om kristendomens mäktiga inflytande på "Unga Indien". — År 1884 räknade man i hela Indien 173 Samadschsällskap, hörande till olika grenar af Brama Samadsch, med omkring 1,500

* *Tschajtanja* är stiftare af en svärmisk Krischna-dyrkan.

egentliga medlemmar och ungefär 8,000 anhängare — i sanning ett ringa personantal efter 50-årigt arbete!

Den "nya frälsningsvägens" "tro" (1881) består af följande satser: En Gud, en skrift, en kyrka. Själens eviga fortskridande. Profeternas och de heligas gemenskap. Guds fader- och moderskap. Männens broderskap och kvinnornas systerskap. Harmoni mellan kunskap och helighet. Kärlek och arbete. Joga och askes i deras högsta utveckling. Underdånighet under kejsarinnan.

I en indisk tidning (Nobo Bharat) af år 1887 läses följande ord af en förnäm braman, medlem af Samadsch, hvilka i viss mån ljuda som en grafskrift och äro raka motsatsen till Tschandra Sens världsunion: "Under namn af frihet har mycken egenvilja inkommit i Brama Samadsch. Hvar och en går sin egen väg. Föga respekt eller hänsyn för andra förspörjes. Kritikens ande har från Samadschs begynnelsetid öfvergått på oss. Ungt folk, ja, små gossar och flickor, som ingenting förstå af religion, ser man nu i kriticis främsta leder. Svårt är därför att afgöra, hvilka meningar nu gälla något i Samadsch eller ej, hvem som är stor eller liten. Hvar och en är sin egen auktoritet . . . I religionssaker följer Bramo ingen Schastra (religionsurkund); i samhällsangelägenheter ledes det af ingen kanon, ingen skrift. Samadsch är stadt i ett ständigt flytande tillstånd: den lag i dag gäller förkastas i morgon. . . . Den s. k. enkla frihetsvägen och samvetets envälde ha lédt in i stora olyckor. Quis custodiet custodes? (Hvem vaktar väktarne?) Samadsch väktare ha blifvit dess förstörare. Gud vet, huru allt skall sluta."

ETT HISTORISKT DRYCKESLAG.

Historien erbjuder flerfaldiga exempel på huru det lyckats ett litet frihetsälskande folk att med framgång försvara sitt oberoende gent emot en till antalet öfverlägsen och med en modern kulturs alla hjälpmedel utrustad fiende. Genom att jämföra flere dylika historiska fakta finner man snart, att den lyckliga utgången af hvarje sådan frihetskamp ingalunda berott på tillfälligheter utan på den omständigheten, att de för sin frihet kämpande varit sina angripare öfverlägsna i sedligt och moraliskt afseende. Denna öfverlägsenhet har af hvarje enskild man i ledet skapat en hjälte, ständigt redo att med gladt mod låta sitt lif för frihetens och fosterlandets sak.

Men hvad icke en öfverlägsen fiendes moderna vapen och sakkunniga krigsledning kan åstadkomma, har ofta fullbordats af det kulturgift, som heter *njutningslystnad.* Njutningslystnaden har gräft friheten graf oftare än svärdet.

En epok i Sveriges historia, nämligen början af Gustaf Vasas befrielsekrig, är synnerligen lärorik i detta hänseende, i det den visar, hur njutningslystnaden höll på att ödelägga det så vackert påbegynta befrielseverket.

Dalamännen hade redan, trots sin ofullkomliga utrustning och ovana vid ordnad krigsföring, slagit på flykten den välrustade danska här, som sändts upp mot Dalälfven för att kväfva resningen i dess linda. Samtida krönikor gifva tydligt nog vid handen, hvilka egenskaper det var, som tillförsäkrade de oöfvade bönderna segern öfver de stridsvana, af yrkeskrigare ledda landsknektarne. Det berättas nämligen, att, då man i danska lägret vid Brunnbäcks färja alltjämt oroades af de på andra sidan älfven lägrade dalkarlarnes säkra pilskott, den af Kristian II utnämnde strängnäsbiskopen Jöns Beldenacke skall hafva frågat närvarande svenska herrar, huru mycket folk den landsändan ofvan Långheden till det högsta kunde åstadkomma. Honom blef svarat: väl tjugu tusen man. Vidare frågade han, huru mycket folk kunde erhålla föda. Därtill blef svaradt, att det folket vore vid ingen kräslighet vandt. De plägade, mesta parten, ej dricka annat än vatten, och, när det var af nöden, kunde de ock låta sig nöja med barkbröd. Den myndige bispen blef förskräckt och utbrast: "*De där kunna äta trä och dricka vatten, dem tvingar ej fanen, långt mindre någon man; bröder, låtom oss hasteligen draga hädan!*"

Biskopens fruktan visade sig vara välgrundad. Barkbrödsfolket vann en glänsande seger, som gamla dalavisor länge bevarade i almogens hågkomst.

Men, när barkbrödsmännen för första gången nalkades rikare bygder och gjorde bekantskap med köpstadens frestelser, höll det på att gå galet. Vin- och ölfaten i välförsedda källare visade sig vara farligare fiender än landsbeväpnade ryttare och bösseskyttar.

Efter slaget vid Brunnbäcks färja ryckte Gustaf Vasa med sina skaror mot Västerås, då för tiden en af de mest betydande fasta platser i mellersta Sverige. Han hade dessförinnan låtit öfva sitt folk i vapnens bruk och till fältöfverstar utsett tvenne dugliga, väl bepröfvade krigsmän, Lars Olofsson och Lars Eriksson.

Under det Gustaf med hufvudstyrkan nalkades staden norr ifrån, skulle staden anfallas från västra sidan af en underbefälhafvare vid namn Peder Uggla. Denne var en käck och stridbar man men ung och oerfaren. Då han sporde, att ståthållaren på Örebro slott, Anders Persson till Strö, drog omkring i Västmanland, samlade folk och med sin talande tunga sökte förmå allmogen att blifva Kristian trogen, angrep han honom och hans följe, som drefs på flykten tvärt igenom Köping. Efter vunnen seger slogo sig Uggla och hans män ner i staden, drucko och förlustade sig, utan att sörja för att vakter voro behörigen utställda. Ofvanpå dryckeslaget lade sig somliga — däribland befälhafvaren — att sofva i staden i "lakan-säng", andra drogo ut på åsen utanför staden, upptände eldar och fortsatte drickandet, tills de öfverväldigades af sömnen. Men Anders Persson skyndade sig det fortaste han kunde till Västerås, fick där af ståthållaren Henrik von Mehlen 800 knektar, ilade tillbaka och öfverraskade Uggla, som dödades tillika med flertalet af hans folk.

Denna olycka afskräckte emellertid ej Gustaf Vasa från att fullfölja sitt tåg mot Västerås. Måndagen den 29 april 1521 ryckte han med sin här öfver den skogbevuxna Badelundsås mot staden. Befälet på slottet hade nu öfvertagits af Didrik Slagheck. Denne man, som på grund af sina grymheter och våldsamheter af svenska allmogen fått vedernamnet *Slaghök*, var en af dessa äfventyrare, som i oroliga tider ofta svinga sig upp till en hög maktställning. Han hade börjat sin bana som fältskärsgesäll men var nu vorden en af Kristians mest betrodda män och var känd

GUSTAF VASA SÖNDERSLÅR ÖLFATEN I VESTERÅS.

som en af de förnämsta tillskyndarne till Stockholms blodbad.

Didrik Slagheck hade låtit nedbryta alla gärdesgårdar rundt omkring staden, för att det danska rytteriet ej skulle hindras i sina rörelser. Oaktadt nederlaget vid Brunnbäck borde ha ingifvit danskarne en viss aktning för sina motståndare, gick inom den danska hären det skrytsamma talet, att, *om än dalkarlar i tre dagar regnade ned af himmelen, skulle de likväl nedgöra dem alla.*

Det var ej Gustaf Vasas mening att förr än den följande dagen inlåta sig i strid. Men så fort dalkarlarne blefvo synliga, lät Slagheck sitt rytteri skrida till anfall. I stormande fart störtade det fram mot de svenska skarorna, hotande att nedtrampa dem under hästarnas hofvar. Bönderna höllo emellertid väl stånd. I slutna led och med utsträckta spjut mottogo de de anfallande. Efter fåfänga försök att genombryta deras fasta slagordning måste rytteriet vända om. Dalkarlarnes skarpa och välriktade pilar bragte snart förvirring i deras led. Under flykten stötte ryttarne på sitt eget fotfolk, som stod uppställdt färdigt till strid, och redo det öfver ända. I vildaste oordning och med en förlut af flere hundra man nådde danskarne omsider staden.

Gustaf själf var ej kommen längre än midt på åsen, då han fick höra, att slaget redan tagit sin början. Han ilade genast fram till de stridande, var ständigt en af de främste, och många föllo vid hans sida. Lars Eriksson förföljde de flyende ända in i staden och dref dem framför sig längs hela Smedjegatan. Lars Olofsson tog en annan väg inåt Långgatan och angrep på torget fiendens artilleri, som snart eröfrades — en stor vinst för Gustaf, som hittills saknat fältstycken. Snart var staden helt och hållet rensad från danskar. Lars Eriksson förföljde dem till klosterbron vid Lill-ån. Många kastade sig i vattnet med hästar och harnesk, andra ditstörtades genom trängseln. En stor del kastade ifrån sig vapen och togo sin tillflykt bakom de fasta klostermurarna, där de af munkarne begärde aflösning för sina synder.

När besättningen på slottet såg stridens utgång, sköt den staden i brand, hvarvid en stor del hus, trots svenskarnes försök att släcka, lades i aska.

Segerruset hade emellertid stigit de vid vatten och barkbröd vanda bönderna åt hufvudet. Medan ännu branden pågick, spredo sig bergsmän och dalkarlar att plundra. En del öppnade köpmansboderna och delade varorna emellan sig, andra skyndade ner i vin- och mjödkällrarna. Där satte sig somliga kring de fulla tunnorna. Andra buro hela fat till rådstugan, drucko, sjöngo kämpavisor och förlustade sig.

Danskarne kände svenskarnes sed, uppkastade i hast skansar vid Lill-ån och samlade sina upprifna skaror. Men äfven Gustaf kände sitt folk och var situationens man. Han skickade genast Lars Olofsson till staden med allt det folk, han kunde umbära, och denne mötte på torget danskarne i full slagordning. Å nyo uppstod en skarp strid, som omsider slöts med att danskarne för andra gången besegrades och drefvos tillbaka till klostret.

Gustaf kom nu själf in till staden, och, då han såg, att många af hans folk voro druckna, gick han ned i källrarna, slog med egen hand banden af öl- och vinfaten och befallde sina tjänare att göra sammaledes. "Jag ser hellre", sade han, "öl och vin rinna på marken än folkets blod".

Sålunda afvärjdes genom Gustaf Vasas rådighet och förmåga att ingripa i det afgörande ögonblicket en olycka, som kunde ha blifvit af de mest ödesdigra följder för land och folk. Resningen var ännu blott i sin början. Hade denna seger bytts i nederlag, skulle säkerligen misstro och fruktan ha bemäktigat sig sinnena, befrielseverket skulle ha afstannat och fosterlandet gått till mötes långa år af förtryck och vanära — blott för ett dryckeslags skull.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

"Vår svensk-amerikanska press börjar blifva — sömnig af sig. Icke är den nu, hvad den en gång i tiden var — mindre "fel"-fri än liflig. Då intresserade man sig för hvarandras göranden och låtanden en smula. Nu — ja, hvem vet, om ej hälften af våra murflar kunde "gå ur tiden" utan att förhållandet uppmärksammades af andra hälften. Jag för min del sätter större värde på en galande gök än på en död näktergal, och på grund däraf är det ej så fritt, utan att jag har den gamla goda tiden i kär hågkomst, den tid — då litterära hårtofsar rent af bildade skyar på svensk-amerikanska tidningsmurflarnes himmelskupa.

Ruska upp er, gubbar, "please". Gån ej och inbillen er, att I hafven det tråkigare och arbeten på en otacksammare aker än resten af mänskligheten. "Andra hänga i samma smet", sa flugan, surrande på flugpapperet.

J. G. R. Baner i "Vårt Land". (Hur är det med Minnesota-doktorns hårtofsar?) S. M. H.

* * *

Julseder. Låtom oss behålla de goda svenska julsederna; de dåliga kunna utan skada bortkastas. Det finns goda svenska julseder, som det icke skadar att bibehålla. Detta land har i det stycket icke mycket af sitt eget att bjuda på.

M. S. T.

Människovärdet. Insikter och kunskaper äro blott medel, med hvilkas tillhjälp mycket godt men också mycket ondt kan utföras. Det beror på karakteren hos den, som besitter dem, om de skola blifva till nytta eller till skada. Icke hvad människan vet, men hvad hon vill, bestämmer hennes värde eller värdelöshet, hennes makt eller vanmakt, hennes

M. S. T.

* * *

Upprorens orsak. När man är mätt, är man merendels lojal, fridsam och konservativ. Men den hungrige och otillfredsställde är nästan alltid anarkist och upprorsmakare och sätter sig upp emot öfverheten.

Har månne någon vänlig själ kommit ihåg Aguinaldo med en tacksägelsekalkon!

Fosterlandet för den 29 nov.

* * *

Huru det idoga och fredliga chippewafolket i Minnesota för ett år sedan formligen drefs till uppror, skildras officiellt i den rättvise nuvarande indian-kommissionären Jones' ämbetsberättelse på följande sätt:

"Sedan flera år tillbaka hade man plägat häkta dessa chippewaindianer och föra dem till St. Paul eller andra orter för att där uppträda som vittnen eller svarande i bränn-

vinsmål. Dylika häktningar företogos ofta i stor skala och i ändamål att inbringa vederbörande tjänstemän sportler. Samma personer, hvilka efteråt uppträdde som åklagare, hade förut skaffat indianerna det förbjudna eldvattnet, och ofta lät man indianerna leta sig hem, bäst de kunde, sedan de tjänstgjort som vittnen. Dessa utaf biträdande regeringsmarskalkar företagna häktningar äro ett narrspel, ett bedrägeri, en svår tunga för chippewafolket och en skam för landet. Då en delegation från chippewa-stammen förliden vinter begaf sig till Washington, bestod deras svåraste klagomål däri, att man svekfuilt afhändt dem deras fonder och skogar. De förmåddes med svårighet att afstå från en stor del af sin på rot stående skog år 1889 och medgåfvo det på det bestämda löftet, att de skulle erhålla flera millioner dollars, då skogen blef afhuggen. En kommission tillsattes för att uppdela det afträdda området och till White Earth föra de indianer, som voro villiga att flytta. Sedan tillsattes värderingsmän, som skulle fastställa skogens värde. Både kommissionens och värderingsmännens utgifter skulle bestridas af chippewafolket, och kommissarierna hafva nästan uteslutande i form af löner till dato fråntagit dem $200,000. De tillsatta värderingsmännens arbete befanns värdelöst, och nya tillsattes, hvilka blott roffade till sig mera penningar. Nu hafva för tredje gången värderingsmän tillsatts, och mera penningar förstöras. Det utmätta landet säljes för en spottstyfver, för vederbörande att rikta sig genom den sedan inträffade prisstegringen. — — — — Döda och kullfallna träd skulle kontraktörerna kostnadsfritt få taga, och de begagnade sig af tillfället att bortföra friskt virke, hvarjämte man hyser starka misstankar, att de stora skogseldarna voro anlagda för att därigenom flera döda träd skulle erhållas.

Allt detta skedde på chippewafolkets bekostnad. Dessa orättvisor i förening med andra framkallade hos de röda männen en sådan känsla af misstroende och vrede, att fientligheter från chippewafolkets sida blef följden, då man under militärens medverkan sökte företaga häktningar."

Så skrifver själfva den högste ämbetsmannen i indianförvaltningen. Måtte han nu äfven tillse, att de skurkar, hvilka han i sin ämbetsberättelse brännmärkt, befordras till välförtjänt straff!

Svenska Tribunen för den 6 december.

SVENSK TIDNINGSREVY.

Englands världsmakt i fara?

Under denna rubrik meddelade *Gotlands-Posten* för den 15 dec. en synnerligen välskrifven artikel, ur hvilken vi här anföra själfva slutklämmen. Denna lyder sålunda:

"För något mer än hundra år sedan drabbades England i en annan världsdel af en ofantligt mycket större och betydelsefullare förlust, då de nordamerikanska staterna lösryckte sig från moderlandet. Analogien mellan förhållandena då och nu har ofta påpekats. Men långt ifrån att denna katastrof skulle brutit Englands världsmakt, gaf den tvärt om England stöten till en nationell uppryckning och kraftutveckling, som satte det i stånd att omedelbart därefter uthärda kampen mot hela Europa under de Napoleonska krigen och därvid grundlägga och befästa sin nya, än större maktställning, sitt allenavälde öfver hafven.

Så kan man också vänta, att England äfven denna gång, då dess resurser och makt äro så ofantligt mycket större och det dessutom nu äger en mäktig förbundsbroder just i dessa samma nordamerikanska stater, skall i stort sedt skörda mera gagn än skada af en eventuell, till skenet så fruktansvärd katastrof i Sydafrika.

Det ligger ett visst fog i den mångenstädes uttalade åsikten, att "lite' stryk skulle ändå göra de öfvermodiga engelsmännen godt". Deras ofvermod, som låtit dem i medvetande om sin ofantliga makt anse sig oupphinneliga på alla områden och betrakta alla andra folk, äfven europeiska, såsom djupt underlägsna "infödingar", har under de senaste årtiondena varit tyskarne en ovärderlig hjälp i bemödandet att öfverflygla dem i handel och industri; en våldsam yttre stöt af förödmjukande art skulle otvifvelaktigt på ett märkligt sätt väcka deras lefvande kraft äfven på dessa områden, där en oerhördt större fara hotar dem än någonsin från boerna.

Den, som anser, att rätten i Transvaal-konflikten ligger på boernas sida, kan sålunda utan någon självmotsägelse önska, både att de måtte genom en slutlig seger bevara sin så många gånger blodköpta själfständighet, och att England — samtidigt med att det i Sydafrika får en tuktan för sin orättfärdiga annekteringspolitik — måtte i det stora hela bevara sin stolta världsmakt till den europeiska folkfrihetens värn."

Chamberlains senaste storpolitiska tal utgör föremål för kommentarier i den svenska hufvudstadspressen. *Vårt Land* för den 7 dec. skrifver härom bl. a.:

"Att franska och ryska tidningar äro högligen missnöjda med den engelske statsmannens yttranden om *en anglo amerikansk tysk allians* faller af sig själft. Men äfven från tysk och amerikansk sida bedömas hans uttalanden allt mer och mer ogynnsamt. De praktiska amerikanerna äro visserligen belåtna met det närmande, som uppenbarligen ägt rum mellan de båda anglosachsiska folken, men man är på samma gång på det klara med att detta närmande mellan de anglosachsiska folken snarare försvagas än stärkes genom begagnandet af "storskrytande alliansfraser". En liknande uppfattning gifver sig äfven uttryck i flertalet af Tysklands inflytelserika pressorgan.

Ej ens hos sina egna landsmän synes mr Chamberlain hafva någon tröst att vänta. Både liberala och konservativa organ uttala sig med märklig enstämmighet mot kolonialministerns alliansfunderingar."

Nya Dagligt Allehanda för den 2 dec. skrifver:

"Vi afhålla oss för dagen från alla ytterligare utläggningar af det märkliga talet. Vi endast påpeka dess betydelse såsom ett politiskt dokument af den allra största vikt, på samma gång som af dess mest glädjande innebörd, särskildt för de smärre makter, hvilka intet annat önska, än att världsfreden måtte bevaras och de måtte tillåtas i ro utveckla sina andliga och materiella resurser, ostörda af utvidgningslystna grannars inblandning. Intet torde nämligen i så hög grad vara ägnadt att betrygga freden och hindra utbrottet af ett världskrig som just en dylik teutonisk-anglosachsisk sammanslutning som motvikt mot den romansk-slaviska. Allra mest glädjande är naturligt nog denna sammanslutning just för de mindre makter, som genom stamförvantskap, gemensam kultur, liknande politisk åskådning, egna intressen och redan gammal tradition äro fästa vid samma germanska stam, hvars båda stora grenar nu tyckas ha slutit sig samman."

I *Svenska Dagbladet* för den 5 dec. läses om samma tal: "Det är lätt begripligt, att detta tal väcker uppseende icke blott inom England utan öfver hela världen. Ty Chamberlain talar om förhållandet mellan Tyskland och England i en ton, som om ett förbund förefunnes mellan de båda staterna, som om Tyskland i världspolitiken blott vore örikets naturliga bundsförvant på fastlandet, som om under alla förhållanden blott intressegemenskap existerade mellan de två makterna. Chamberlain gör själf några reservationer; han menar, att han visserligen användt ordet "förbund", men att det betyder föga, om detta är ett på papperet nedskrifvit fördrag eller ett inre samförstånd mellan statsmännen. Men han betecknar redan det nya "tremaktsförbundet" såsom ett faktum af mäktigt inflytande på världens kommande öden."

* * *

Märkligare dödsfall i Sverige.

Bland de många, hvilka under de senaste båda månaderna skördats af liemannen, intaga de nedannämnda en mera bemärkt plats i samhället.

J. F. Liedholm, f. d. öfverläkare vid Vexjö hospital. Liedholm var född den 11 januari 1821 i Vimmerby, där fadern var handlande. Vorden student i Lund 1838 blef han 1846 med. fil. kand. Därefter fortsatte han sina studier vid Karolinska institutet, hvarest han 1853 aflade kirurgie magisterexamen. Efter några års tjänstgöring som militärläkare samt underläkare vid Serafimer-lasarättet i Stockholm blef han 1855 öfverläkare vid Vexjö hospital, hvilken befattning han innehade till 1897.

Som läkare var han mycket framstående men utmärkte sig lika mycket för sitt varma intresse för kyrkliga frågor. Svenska kyrkans angelägenheter lågo honom ömt på hjärtat, och det var Kronobergs län, "det mörkaste Småland," förebehållet att vid kyrkomötet, allt ifrån det första till och med det senast hållna, vara representeradt af en bland mötets otvifvelaktigt mest upplysta ledamöter. Hans omfattande kunskaper just på det teologiska området, hans fasta, äkta evangeliskt-lutherskt bekännelsetrogna och kyrkliga hållning och hans lefvande intresse för alla andliga spörsmål utgjorde bestämda förutsättningar för att han just på den platsen var mer än de fleste den rätte mannen. Utan gensägelse från något håll räknades han både af lärda och lekmän såsom en bland kyrkomötets yppersta män. Personligen from och gudfruktig tillhörde han i kyrkliga ting den afgjordt konservativa och bekännelsetrogna fraktionen.

Thure Bielke, f. d. ryttmästare och hufvudman för den urgamla Bielkeska frälsesläkten.

Grefve B. var född 1829 och son af kammarherren grefve Nils Bielke samt hans grefvinna, född friherrinna Sture, den sista i Sverige af denna frejdade släkt. I sin ungdom gardesofficer — och under denna tid en mycket bemärkt person — avancerade han såsom sådan till ryttmästare vid Lifgardet till häst men lämnade redan 1859 krigstjänsten och har sedan dess, utan att nämnvärdt deltaga i vare sig det politiska eller kommunala lifvet, hufvudsakligen lefvat, man skulle kunna säga, en furstes lif å sitt natursköna och storartadt bebyggda Sturefors, beläget intill Kinda kanals farled vid stranden af sjön Erlången omkring en mil från Linköping.

Grefve Bielke var på gamla dar ett original men ett älskvärdt sådant. Hans adelskap var af det slaget, att det satt ej endast i de många anorna och i sköldebrefvet utan äfven i hjärtat.

C. F. Waern, f. d. president i kommerskollegium.

Han var född i Göteborg år 1819. Efter att hafva genomgått den Hillska skolan å Barnängen invid Stockholm och studerat vid Sachsiska bergsakademien i Freiberg (1836—38) ingick W. 1840 i sin faders affär, förvärfvade 1844 borgarrätt i Göteborg och blef efter faderns död (1858) chef för firman C. F. Waern. År 1847 hade han efterträdt sin fader i borgarståndet, då denne nedlagt riksdagsmannaskapet. W., som bevistade ståndsriksdagarna 1847—48, 1850—51, 1853—54, 1859—60, 1865—66, utmärkte sig som en ifrig förkämpe för en representationsförändring och för järnvägars anläggande. År 1867 valde Göteborg honom till en af sina representanter i Andra kammaren, men han antog i stället val till riksdagens Första kammare, hvilken han, återvald 1875, 1884 och 1893, ännu vid sin död tillhörde.

Inom riksdagen gjorde han sig så bemärkt, att han den 3 juni 1870 inkallades såsom finansminister i den Adlercreutzska ministären och kvarstod i denna befattning till den 28 september 1874. Efter afgången från statsrådsämbetet utnämndes Waern till t. f. president i kommerskollegium, hvilken plats han lämnade 1891.

* * *

Litet af hvarje.

Kung Oscar är högst intresserad af att skrifva i tidningar. Hans specialitet är ledande artiklar och polemik. Han har en lätt, elegant tidningsmannastil, och som polemiker knäpper han nötter med stor färdighet. Tre konservativa tidningar i Stockholm kunna räkna sig till ära att någon eller några gånger ha haft majestätet till medarbetare. Den store "Sigurd" lär också ha rätt att vara stolt öfver att en gång ha fått smaka på det kungliga järn- eller stålriset, en amper recension i en tidning, som då var "officiös." Detta som svar på ett slags teckning med något för naturalistisk humor om ett besök i Visby.

En af de antydda tidningarna klandrade vid ett tillfälle ganska skarpt en militärutnämning. Kungen lät kalla utgifvaren till sig.

"Jag vill ha in ett svaromål på den arga uppsatsen," sade kungen; "vill du höra det?"

Och så läste han upp svaromålet.

"Du får dig allt några nyp ibland," sade han sedermera; "stryk dem inte."

"Så mycket mindre, ers majestät," svarade utgifvaren, "som jag själf äfven gärna vill ge ett nyp, om det gäller."

Han menade denna gång h. m:t.

* * *

Sökandet efter en folksång pågår. De af representanter för Stockholms allmänna sångföreningar utsedda tre prisdomarena i nationalsångstäflingen, fil. dr A. M. Myrberg samt kördiregenterna Julius Wibergh och Herman Behrens, den senare utsedd efter f. statsrådet Gunnar Wennerberg, som afsagt sig uppdraget, äro för närvarande sysselsatta med att gå igenom de 116 kompositioner, som insändts till täflan. Hvar och en af prisdomarena utväljer så bland kompositionerna tio, som han anser bäst både i fråga om ord och melodi. Sedan samlas de tre och jämföra sina rön, och skulle de nu händelsevis ha råkat på precis samma tio tonsättningar, är saken klar. Eljest blir det att utforska, hvilka tonsättningar kommit att anses "bäst" af åtminstone två af domarena. Naturligtvis hyser man icke några illusioner om att en folksång skall på detta sätt med ens kreeras såsom sådan af nationen.

* * *

I *Peterburgskija Vjedomosti* skildrar grefve Tolstoi d. y. — svärson till den vidt bekante läkaren i Enköping, dr Westerlund — sina intryck af det svenska folkets bildningsståndpunkt. I samband med denna står, yttrar författaren vidare, de svenska allmogemännens och arbetarens själfmedvetande. Man kan icke behandla dem groft

utan att göra dem svårt förbittrade. Försöker man muta någon, häpnar han och blir sedan ond. Är man däremot vänlig och höflig, får man detsamma hundrafaldt igen. Allt tyder på det svenska folkets fria sinne och intellektuella utveckling. I Sverige kan man icke såsom i Ryssland för en rubel muta konduktören och sålunda erhålla den bästa kupen i tåget, man kan icke med en 20-kopekslant förmå en betjänt till fotskrapningar och bugningar; där imponera hvarken generalsepåletter eller polisuniformer. Där äro alla lika och fria, alla sina egna herrar och jämbördiga inför lagen.

* * *

Af särskild intresse för UNGDOMSVÄNNENS kvinnliga läsare torde vara att få veta, att den svenska hufvudstaden nu fått sin första — "ladies' tailor." Det är för den finaste och elegantaste publiken, hvilken annars köper sina kläder från Paris och London, den nya firman ämnar arbeta.

A. S.

SMÅPLOCK FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Tvenne nya folkhögskolor hålla nu på att upprättas utaf landsmännen, en i Fergus Falls, Minn., och en i El Campo, Texas.

* * *

Prof. Fr. J. Johnson vid Luther Academy har utgifvit Tempelkören, en samling körstycken med text, hämtad ur bibeln. Den har mottagits ovanligt väl af sångledare och organister och kommer nog att röna stor efterfrågan.

* * *

Ungdomen i Wahoo-distriktet har samlat $75 till att möblera ett fakultetsrum och gästrum vid Luther Academy. Pastor Christenson har förestått insamlingen.

* * *

Dr P. A. Rydberg uppehåller sin professorsstol vid Upsala, på samma gång han förestår den botaniska trädgården och utgifver botaniska verk från trycket.

* * *

Kapitalistfrågan håller på att ingripa i landets skolväsen. Dr Andrews, hvilken blef afsatt från Brown Universitet, är påtänkt att blifva chancelor vid Nebraska statsuniversitet i Nebraska. Han fick afsked på grund af sina åsikter i myntfrågan, och i Nebraska önskar de hafva honom på grund af dessa. Prof. Herron vid Iowa College har också resignerat, emedan hans åsikter i samhällsfrågorna ej öfverensstämma med skoldirektionens. Han lär vara något slags socialist.

* * *

Bibeln får nu åter läsas i Nebraskas statsskolor. Så har statssuperintendenten i en rundskrifvelse nyligen förklarat. På flera ställen hafva de begagnat sig af tillåtelsen, och en märkbar förbättring rörande tukt och ordning har där visat sig.

* * *

Skall en affärskurs införas vid våra publika skolor? Denna fråga diskuteras varmt i en längre artikel i tidningen *Business* och besvaras jakande. Detta är förvisso ett steg i rätt riktning, ty på det sätt, som de flesta business colleges hafva utfört sitt arbete, hafva deras elever i längden ingenting vunnit. De hafva blifvit uppblåsta, inskränkta och nästan odugliga till vidare framgång, hvad studier beträffar.

* * *

Landets skolväsen torde i en ej aflägsen framtid utbildas mera efter europeiskt mönster, så att publikskolan blir en folkskola, det är borgarskola, med för det ändamålet särskildt afpassade kurser. Vår nuvarande plan är alltför opraktisk. Om en yngling nu skall först gå igenom publikskolan och sedan college, så blir han redan gammal, innan han hinner till universitetet. Vi hafva här i landet ganska få college graduates på 16 och 18 år. De kvarhållas alltför länge i publikskolorna.

En riktning åt den europeiska planen har länge visat sig. De flesta, som graduera från våra Public High Schools, äro flickor. Gossarne gå ifrån High Schools och gå in i den förberedande afdelningen vid ett college. Där kunna de utföra grundligare arbete och komma fram fortare. Med tiden blir det naturligtvis så, att college studenterna redan vid 10 och 12 års ålder lämna publikskolan, hvilkens högre afdelningar alltså då tjäna till att utbilda det stora flertalet, det är, de blifva borgarskolor. Och det är, hvad de äro ämnade att vara.

* * *

Doktor Gustaf Andren, lärare i Yale University, har tillbragt ett år i Sverige, särskildt i Uppsala, för att göra sig närmare förtrogen med sitt modersmåls litteraturskatter. Longfellow gaf oss Evangeline och Hiawatha efter en dylik vistelse vid Uppsala. Nu vänta vi något urstyft af vår egen Gustaf. Hvad skall det blifva? Samlar han månne material till ett ynglingasagans drama? Eller skall Nordens historiske sagohjälte, Karl den tolfte, få sitt epos skrifvet på engelska språket? Hur det än blir, så kan doktor Andrens studietid vid Uppsala ej annat än befordra vår nations anseende.

* * *

Tvenne oratorier och en mängd andra större och smärre kompositioner hafva utgått från våra svensk-amerikanska musikskolor. Doktor Stolpe gjorde början med "Stycken för manskörer och för blandade körer," doktor Lagerström utgaf sin "Kantat," "Eolsharpan och smärre sånger" samt förliden vår komponerade oratoriet "Tonbilder ur Jesu lif," hvilket arbete blott finns i manuskript Han redigerade musiken för "Församlingskören," där flere originalkompositioner äro af honom. Mrs Edla Lund utgaf "Cantate," prof Fr. J. Johnson, "Sångarminnen," och nu i höst inöfvas vid Bethany en större originalkomposition, oratoriet "Betania." Och mera följer.

* * *

Prof P. W. Mason från Boston framställer i marsnumret af *The Educator* en plan, enligt hvilken det blefve enligt hans mening lätt för utländingar att lära sig läsa engelska. Han vill, att ett särskildt alfabet skulle begagnas för dem, den engelska delen af det s. k. kosmoromanska, och att bibeln skulle tryckas i en särskild upplaga för utländingarne. Dessa kunde då läsa bibeln efter ljudmetoden, ungefär såsom vi läsa svenska, tyska, latin eller grekiska, där hvarje bokstaf har sitt bestämda ljud, och sedan vore det mycket bättre, menar han, att läsa den vanliga engelskan.

Planen är alldeles utmärkt. Han borde blott gått ett steg längre och visat, att alla engelska böcker och tidningar borde tryckas med det kosmoromanska alfabetet efter ljud-

metoden, och att ej blott utländingar utan äfven infödda i England, Skottland, Förenta Staterna och Australien borde lära sig att läsa sitt språk med det nya alfabetet. Det skulle bespara flere millioner dollar i skolhållning blott i Förenta Staterna, ty en person kunde då läsa och stafva engelskan, så snart han hade lärt sig bokstäfverna, då däremot flere år af skoltiden åtgå för att lära sig att någorlunda felfritt läsa och stafva det.

Jag fruktar dock, att den engelska stafningsreformen påbörjats fem hundra år för sent, och att det nu begagnade stafsättet kommer att fortfara, ända till dess att engelskan likt grekiskan och latinet blir ett dödt språk. Då kan den möjligen få ett vetenskapligt bokstafveringssystem. S. M. H.

KONUNG OSCARS SENASTE DIKT.

Hvarken årens börda eller dubbelkronans tyngd har kunnat förmå konung Oscar att glömma det intresse, han alltid ägnat den ädla skaldekonsten. Trots det att konungen nu hunnit den ålder, da fantasiens liflighet och känslans värme börja aftaga, och midt under alla de mödor och plikter, som åtfölja hans höga kall, får han ännu någon gång en stund ledig för att fatta diktarens penna. Ett nytt exempel härpå har man fått i den dikt, hvarmed konungen, lifligt uppskattande det fosterländska syfte, för hvilket kvinnoförbundet för Sveriges sjöförsvar arbetar, tillåtit förbundet att pryda sin i år utgifna jultidning *Friska vindar*.

Vi tillåta oss att här nedan aftrycka denna konungens senaste dikt.

När?

När skjuter ändtligt upp ur grånad drifva
den späda brodd, hvarefter längtan ser?
När skall oss tids-oraklet svaret gifva
på allt, hvad hjärtat anar, tror och ber?

Hur länge dröjer det, tills tanken finner
molnrensad himmel, hvälfd kring jordens sfär?
Hvad slår väl tidens ur, när ljuset vinner
den sista segern öfver nattens här?

Så frågar Siarn, mot sin harpa lutad,
men ej dess gyllne sträng sig rör till svar,
af stundens önskningar förgäfves mutad.

Tidstöcknet dolt i dunkelt sköte har
den stora framtid, som, en gång beslutad,
blir evig klarhet, tänd af ljusets far.

O****

DET SVENSKA FOLKLYNNET.

I. Humanitet.

Det svenska folket är af oblandadt germaniskt ursprung, och svenskens *utseende* vittnar ock härom. Han är i regeln lång och välväxt, har ljust hår, bred, hög panna samt blå eller grå ögon.

Mot den resliga växten svarar i allmänhet en hög grad af fysisk styrka. Också är kassationsprocenten bland våra värnepliktiga synnerligen låg, och vår sjukkassestatistik visar ett förvånande ringa antal sjukdagar. Dödlighetssiffran i Sverige är för närvarande den lägsta, som någonsin blifvit för ett folk iakttagen.

Hvad *folkupplysningen* angår, torde vara allmänneligen kändt, att samtliga de skandinaviska folken härutinnan intaga en mycket fördelaktig ståndpunkt. För Sverige egendomligt är, att konsten att läsa innantill i bok hos oss varit allmänt utbredd *redan under flere generationer*. Häraf har hos Sveriges folk åstadkommits en andlig mognad, som erbjuder en ovanligt solid grundval för fortsatt utbildning.

Å andra sidan saknas kanske, till följd häraf, den ungdomliga entusiasm för kunskapers inhämtande, som ofta träffas hos nationer, där de stora massorna först nyligen hunnit fram till den bokliga bildningens källor.

Generationer af vårt folk ha alltså redan införts i det uppfostrande tankearbete, som läskunnigheten medför. Gent emot detta står, att landets vidsträckthet och glesa befolkning, väl också mångenstädes fattigdomen, medfört, att lifvet själft ej hos oss lämnar så många tillfällen till andlig utbildning som i rikare och mera tätt befolkade länder. Häraf sker, att den själiska utvecklingen ofta hos vårt folk förefaller ojämn och ej har full förmåga att göra sig gällande i det praktiska lifvet. En viss råhet i sinnet ligger ock ännu mångenstädes kvar såsom ett arf från flydda seklers oupphörliga krig — och kanske äfven från den period af starkt utbredd dryckenskap, som karakteriserade förra delen af vårt århundrade.

De egenskaper, som åstadkomma en duglig *krigare*, hafva i alla tider varit skarpt utpräglade hos vårt folk, och utan öfverdrift kan sägas, att Sveriges krigshistoria är bland de vackraste, som något folk äger. Att dessa egenskaper ännu alltjämt fortlefva, till trots för en åttioårig fred, är af många tecken tydligt. Knappast föres äfven i våra dagar någonstädes ett krig, där ej af egen drift deltager ett betydande antal svenskar, och sällan händer väl, att ej dessa frivilliga stridsmän göra sitt folks gamla rykte heder.

Man må om kriget tänka, hvad man vill: det kan ej förnekas, att det uppkallar den mänskliga kraften till en utomordentlig höjd, och i själfva verket gifver hvarje folk i denna situation ett ovanligt klart vittnesbörd om sitt innersta lynne. Hvad vårt svenska folk angår, framträder härvid tydligt den öppna, klara, så att säga *ljusa* beskaffenheten af dess naturell: ett oförväget mod, ståndaktig tapperhet, oegennyttig själfuppoffring och ädel ridderlighet, — allt egenskaper, som fira sin största triumf under öppen strid på slagfältet. För svensken mera främmande är däremot den mörka fanatism, som låter Numantias och Zaragossas borgare begrafva sig själfva under sin hemstads ruiner. Lika främmande är ock för svensken det dystra hatet. Gentemot en öfvervunnen fiende är han alltid skonsam och beredd till försoning — ej sällan i högre grad, än som med ett klokt tillgodoseende af egna fördelar egentligen är förenligt.

Otvifvelaktigt framgår af det nu sagda, att en utpräglad *humanitet* ingår såsom ett hufvuddrag i det svenska lynnet. Den rol vårt folk i historien spelat gentemot andra folk, gifver äfven härom otvetydiga vittnesbörd.

II. Svenska folklynnet i förhållande till nästan.

Ej många exempel har historien att omförmäla — kanske ej ens något — liknande det, då Sverige af det eröfrade Finland skapar ett med sig jämnbördigt broderfolk, gifver det full delaktighet af sin kultur och bokstafligen *uppfostrar* detsamma, — såsom i det enskilda lifvet den äldre uppfostrar den yngre, men såsom folken emellan förhållandet annars nära nog undantagslöst *icke* är. Och hvar helst ett svenskt välde en gång utöfvats — såsom i östersjöprovinserna, Pommern och annorstädes —, lefver det i godt minne såsom ett rättvisans och humanitetens välde, det där aldrig sökt för egen fördel *undertrycka* men väl, såvidt möjligt, utvekla och höja. Ett betecknade litet exempel härutinnan gifver den enda af svenskar grundade kolonien i främmande världsdelar, eller det s. k. Nya Sverige. Ensamt af alla de europeiska folken lefde svenskarne här i fullständig fred med de indianska urinnebyggarne och läto sig i allt sitt förhållande till dem ledas af mänsklighet och rättvisa, hvarför ock Nya Sveriges folk af indianerna alltid benämnes blott "våra hvita *bröder*".

Äfven inom eget land utöfvar svensken gärna denna nobla rättrådighet, som är en af samhällets fastaste grundvalar och mången gång bryter udden af en i och för sig ofullkomlig samhällsordning. Utan kännedom om detta faktum gör man sig ofta om Sveriges sociala tillstånd i både äldre och nyare tider en ofördelaktigare föreställning, än det i själfva verket förtjänar.

En yttring af samma humanitet är svenskens utpräglade motvilja för *rätthafveri* af hvarje slag. Ingenstädes mötes med så ringa sympati som i Sverige försöket att ensidigt häfda egen juridisk rätt med åsidosättande af andras på billighet grundade anspråk.

En högt utvecklad *organisationsförmåga* är ett annat karakteristiskt drag för Sveriges folk och förklarar säkerligen till stor del den fasthet och stadga, som Sveriges samhällsskick genom århundraden ådagalagt. I samband härmed står en ovanlig förmåga att kunna underordna sig utan åsidosättande af personlig värdighet och en lika ovanlig förmåga att kunna befalla utan öfvermod eller öfversitteri. Mångenstädes inträffar i våra dagar, i aflägsna länder, att unga svenska ingeniörer såsom arbetschefer kommendera arbetareskaror af hundraden eller tusental och göra det med den lugna hofsamhet, den kraft i förening med rättvisa, som göra lydnaden till en själfskrifven sak, icke till ett tvång, och som åstadkomma på en gång det bästa förhållande mellan öfver- och underordnade och det bästa resultatet af arbetet.

Svenskens höga uppskattande af ett artigt och tillmötesgående *umgängessätt* är väl bekant liksom ock hans gästfrihet. Vid högtidliga tillfällen älskar svensken glans och ståt och skattar därvid ofta allt för mycket åt retoriken. En viss böjelse för det teatraliska kan icke heller förnekas men blott i fråga om det yttre uppträdandet och vid tillfällen af mindre betydelse i och för sig. Att i allvarets stund vårt folk är i ovanlig grad mäktigt af flärdlös pliktuppfyllelse, af tyst försakelse och hjältemodig själfuppoffring, därom vittnar tillräckligt hela vår historia.

G. S.

FÖRSONING.

En österländsk sagoförtäljare berättar:

Det var i tidens morgon, solen stod ännu dröjande. Under det mörka himlahvalfvet sväfvade en och annan stjärna, liksom längtande efter ljus.

Ej en vindil susade genom skogen, hvilken i sin döda stillhet troligen drömde om vår.

Bäckens klara yta röjde ej minsta spår till krusning, och själfva källan såg törstande ut.

Ängens blommor lågo slutna, och gräset saknade sin grönskande skiftning.

Hafvet låg stilla, ej ett vågsvall af dess böljor rörde vid stranden.

Och bland allt detta anande lif låg människobarnet lika väntande.

Tätt invid detsamma var dock ett brusande lif, små nätta väsen irrade hit och dit, ömsom stickande, ömsom smekande.

Afunden, hatet och sinnligheten stridde mot kärleken, sanningen och ödmjukheten om människans själ. Det gällde att, innan det vardande ordet kom, förvissa sig om denna och för evärdeliga tider gifva släktet dess färg.

Kärleken, sanningen och ödmjukheten missröstade om segern, de onda andarna voro så djärfva och höllo redan jublande de goda systrarna fjärran från människobarnet.

Och de goda systrarna gräto bittra tårar.

Hur förunderligt skönt det skimrade, där dessa tårar föllo i morgonens dunkel. Men se, just där spirade en fager blomma upp. Systrarna logo och kallade henne Oskuld.

En kåre drog sakta genom rymden, bäcken porlade, och källan kysste klippans fot.

Från himlen sipprande daggdroppar gledo sakta ned i oskuldsblommans kalk. En svag solstrimma bröt ned däröfver.

De tre systrarna sågo med hänförelse, hur ett härligt litet väsen steg fram ur den väna blomman.

Glada omfamnade de henne med ett hjärtligt välkommen.

Oskuldens väsen hälsade systrarna åter och sade: "Jag är Tron, kom, låt oss hand i hand ila till människobarnet och kyssa det!"

Solen steg allt högre och varmare, och människobarnet lyfte sitt öga mot morgonens ljusa sky.

Och Tron hviskade till de tre goda systrarna: "Vi hafva förtagit verkan af de onda andarnas rådslag, våra kyssar skola bringa harmoni och försoning i världen."

Fåglarna kvittrade, och all naturen sjöng sin morgonpsalm.

ACHMED.

I HVAD MÅN KAN EN UNGDOMSFÖRENING UTÖFVA ETT UPPFOSTRANDE INFLYTANDE?

Särskildt med hänsyn till dess diskussionsöfningar.

Så väl det talade som det skrifna ordet har under alla tider och under alla skiften utöfvat ett mäktigt inflytande på så väl nationernas som de enskilda individernas höjande i både fysiskt och intellektuellt hänseende. Det har fört civilisationen till de olika folkslagen och varit upplysningens mäktigaste häfstång. Särskildt har det talade ordet spelat en utomordentligt viktig roll i mänsklighetens utveckling, hvarom historien lämnar tydliga bevis. På dess blad hafva inristats namnen på män och kvinnor, hvilka genom sina eldande och hänförande tal för sanning och rätt förmått att draga till sig människornas hjärtan, och hvilka blifvit deras största ledare.

Redan på skapelsens morgon anvisade Gud själf ordet dess plats i sitt majestätiska "*Varde ljus!*" Det var för det af Gud uttalade ordet, som det nattsvarta mörkret då gaf vika och en härlig morgongryning inträdde. Och, då Gud ville frälsa en fallen värld, sände han sin Son att förkunna människorna evangelium och uppenbara sin vilja. Sedan dess har det predikade ordet fortfarit att sprida det evigt klara morgonljus, som kännedomen om den sanne och lefvande Guden bringar mänskligheten.

Det är ett stort och betydelsefullt arbete en ungdomsförening, där diskussionen rör sig om bildande och upplysande ämnen, har att utföra. Den är så att säga en verkstad, där tankarna slipas och förädlas, där meningarna bryta sig mot hvarandra för att låta det skönast och ädlast tänkta och det bäst farmsagda få företräde. Där försiggår en förvandlingsprocedur, som renar guldet från slagget och låter det förra framträda klart i dagen och blifva till nytta för alla.

Vi skola nu i korthet söka göra reda för i hvilka afseenden en ungdomsförening väsentligast kan sägas utöfva ett uppfostrande inflytande:

1) *Den utöfvar ett allmänbildande inflytande.* Beroende på ämnenas mångsidighet och diskussionens utveckling hafva diskussionsöfningarna sin betydelse som allmänbildande. Äro de diskuterade ämnena af allmän och borgerlig art, bibringa de sina deltagare allmän och borgerlig upplysning. Beröra de karakteren och själslifvet, blifva de moraliskt upplysande. De olika frågornas ventilering gifver under alla omständigheter ett öppet och vidtseende öga vid bedömandet och öfning i preciserandet af den ståndpunkt, man intager gent emot dem.

2) *Den utöfvar ett höjande och förädlande inflytande.* "Säg mig med hvem du umgås, och jag skall säga dig hurudan du är." Genom umgänget inom en ungdomsförening kan, förutsatt att dess tendenser och ledning äro goda, meddelas en hög moralisk lyftning åt dess medlemmar. De mera begåfvade och upplysta, blifva i tillfälle att öfverföra sina kunskaper och sin intelligens på de öfriga. Den karakterssvage blir genom de starkares ord och exempel i stånd att lättare vinna seger öfver sina onda böjelser, hans tankar att riktas mot högre mål och han själf måhända föras in på bättre vägar än de, han förut beträdt.

3) *Där gifvas nöje och förströelse.* De unga känna synnerligast behofvet af förströelser och nöjen, och det är äfven en nödvändighet, att de erhålla sådana, om deras själs- och kroppsutveckling ej skall missriktas. Men lika viktigt som det är, att de blifva i åtnjutande af nöjen och förströelse, lika viktigt är det äfven, att dessa äro goda och förädlande. En diskussionsafton kan i hög grad vara roande och såsom en *kamratkrets* blifva efterlängtad af många, i synnerhet af dem, som sakna hemlif och nyttiga förströelser, samt komma mången att utbyta en demoraliserande nöjesafton mot en afton inom ungdomsföreningen. Och säkerligen skulle mången, som nu förts in på lastens och brottets slippriga vägar, blifvit räddad åt samhället, om han blott haft en god kamrat och en kristlig ungdomsförening att gå till.

Slutligen och i främsta rummet:

4) *En ungdomsförening bidrager på ett synnerligen framgångsrikt sätt att hos sina deltagare uppöfva konsten att på ett ledigt och öfvertygande sätt i ord gifva uttryck för sina tankar.* Häruti har måhända en ungdomsförening sin största uppfostrande betydelse. Ty hvilken samhällsställning man än innehar eller framdeles kommer att intaga, skall yttrandefärdigheten blifva till stort gagn. För visso skall äfven hädanefter såsom hittills många högt besutna och framstående män komma att räknas bland dem, som varit i åtnjutande af en god ungdomsförenings uppfostrande inflytande, och män, hvilka med ordets tveeggade svärd skola blifva sanningens och rättvisans tappraste försvarare.

Alltnog, en ungdomsförening har en stor uppgift att fylla i samhällets utveckling, och den kan det äfven, om dess syften och sträfvanden äro goda. Och i den mån de ämnen som dryftas äro bildande och förädlande och diskussionens deltagare själfva besitta ädla och höga tankar, i samma mån kan äfven en ungdomsförening blifva i tillfälle att utöfva ett uppfostrande inflytande. **O. W—N.**

Ämnen, hvilka under senare åren behandlats i Kristna ynglingaföreningens i Stockholm diskussionskrets äro följande:

Tobaksbruket. — Bildningens värde. — Sann kamratanda. — Är absolutismen nödvändig för ett folks lycka? — Hvilka äro orsakerna till vår tids njutningslystnad? — Från hvilka synpunkter kan krig försvaras? — Äktenskapet från den unge mannens synpunkt. — Reformer i sällskapslifvet. — Huru danas en karakter? — Hvilka kraf ställer vår tid på en offentlig talare? — Kulturens offerväsen. — Är en dräktreform önskvärd? — Hvad menas att njuta sitt lif? — Sparsamhet. — Kristendom och dramatisk konst. — Invalid- och ålderdomsförsäkring. — Böra lotterier i någon form tillåtas? — Kvinnan i det allmännas tjänst. — Huru kunna vi gagna vårt fosterland? — Fantasibilder. — Den gamla goda tiden och vår tid. — Kan nödlögn anses berättigad? — Konst och moral. — Uppfostran och brott. — Folkskolan som bottenskola. — Fredsfrågan. — Ensamhet och sällskapslif. — Självbehärskning. — Om dödsstraffets afskaffande. — Kan lyx vara berättigad? **RED.**

HÄR OCH DÄR.

Urania.

Skaparen ensam satt i den gränslöst famnande rymden,
tänkte sin egen bild tänkte sig mystiskt en brud.
Genast hon framstod, härlig och skön, lik den gyllene dagen:
blånande eter och ljus voro den slöja hon bar.
Stjärnor sig virade festligt till krans om dess strålande hufvud,
solens omätliga ros krönte dess heliga barm,
och i dess glänsande hand log månens skimrande lilja:
sådan för skapar'n hon stod, sjönk i hans lågande famn.
Strax på den eviges vink framblixtrade härar af andar,
andar med känsla och lif, andar med tanke och röst.
"Sjungen", — så ropade Gud — "upp sjungen vår eviga brudfest!
Aldrig den ändas, hur *vidt tiderna rulla* sin våg."

— — — — — — — — — — — — —

Himmelens dotter och moder och brud! I äoners äoner
skallar din bröllopssång, ljuder dig sfärernas dån.

STAGNELIUS.

* * *

En predikant hade följande beaktansvärda samtal med en man, som bekände sig vara en kristen:

"Har ni förenat eder med någon församling?"

"Nej", blef svaret, "den döende röfvaren ingick ej i någon församling men gick likväl till himmelen."

"Har ni omtalat Guds verk med eder för edra vänner och grannar?"

"Nej, den döende röfvaren talade ej med sina vänner och grannar och gick likväl till himmelen."

"Har ni gifvit något till missionen?"

"Nej, den döende röfvaren gaf aldrig något, och han blef dock salig."

"Välan, det synes mig vara enda skillnaden eder emellan, att han var en döende röfvare, och ni är en lefvande sådan!"

* * *

I södra Frankrike, icke långt från spanska gränsen, reser sig ett torn, som fått namnet "Ståndaktighetens torn". Här inspärrades för lifstid under Ludvig den fjortondes regering alla de kvinnor, som deltagit i firandet af en evangelisk gudstjänst i "öknen" och hvilka sedermera icke ville förneka sin tro. På den sten, som betäcker nedgången till det underjordiska fängelset, har man upptäckt följande däri inristade ord: "Stå emot, håll ut!" En af de kvinnliga martyrer, som där försmäktade, har genom detta ord kort före sin död sökt styrka sina medsystrar i tron mot fångvaktarens hårdhet och munkarnes omvändelseförsök. Må det ordet för hvar och en förblifva vår lösen i täflingskampen, ty utan fast uthållighet, trots alla svårigheter, vinnes ingen seger.

* * *

Tacka hvar man; af den, du icke vill tacka, skall du heller icke mottaga några tjänster. Försmå ej de ringas eller de svagas tjänst; men låt icke tjäna dig af de onda, utan tjäna dem i Guds namn!

* * *

Årligen utgifvas nya böcker i Tyskland 24,000, Frankrike 13,000, Italien 9,500, Britannien 7,300, Förenta Staterna 5,300, Holland och Belgien 2,500. England har de flesta romaner, nämligen 2,438, Tyskland läseböcker och vetenskapliga arbeten 9,380, skönlitteratur 2,994 och resebeskrifningar 1,139. Italien har de flesta böcker i samhällslära (statskunskap) 2,994, Frankrike de flesta historiska verk 1,164.

* * *

Tisdagen den 7 nov. underskrefs en traktat mellan Förenta Staterna, England och Tyskland, enligt hvilken kung Oscar ombads att blifva "arbitrator" i fråga om skadeersättningsanspråk till följd af oroligheterna å Samoa förliden sommar. Hvarför kunde han icke fått afgöra tvisten emellan Transvaal och England?

* * *

På auktion i Strassburg här om dagen såldes ett par af Napoleon I:s stöflar för 25 mark. Dessa stöflar ha ett historiskt intresse. De förfärdigades af skomakaren Moll, som af kejsaren fick 1,000 francs för sitt arbete. Napoleon bar dem den dag han kröntes till kejsare. Senare ägdes stöflarna af den berömde målaren David, som använde dem för sin tafla öfver kröningen. De hamnade till sist i staden Strassburg och ha nu som sagdt sälts för 25 mark till en antikvitetssamlare. En rik man i Paris har nu förgäfves bjudit 1,000 francs för desamma.

* * *

Skandinaviska sjömanshemmet i London, inklusive de där boende sjömännen, hade julaftonen inbjudit befäl och besättning å de i hamnen liggande skandinaviska fartygen, 42 till antalet, samt de skandinaviska sjömännen å andra nationers här varande fartyg till julfest i hemmet, skrifves från London.

Omkring 600 skandinaviska sjömän hade hörsammat inbjudningen till festen, som firades i hemmets med julgran och grönt vackert prydda samlingssal. Vid 5-tiden serverades te m. m., på grund af det ovanligt stora antalet gäster pågick förplägnaden i halfannan timme, hvarefter festen fortsattes med korta anföranden af ingeniör Welin, pastor Renström och fru Welin.

Julklappsutdelning ägde därefter rum. Omkring 600 paket voro iordningställda och fördelades bland de närvarande sjömännen. De flesta paketen innehöllo ett par strumpor, en halsduk och en bok och därjämte gifvarinnans namn, på det att sjömännen skulle kunna brefledes framföra sitt tack till de varmhjärtade skandinaviska kvinnor, som tänkt på deras julglädje.

Ingeniör Welin hade glädjen tillkännagifva, att till denna jul en mängd klappar kommit från Norge, hvilket icke varit fallet på de senaste tre, fyra åren. Detta vittnade i sin mån om hur samhörighetskänslan mellan de båda folken på halfön växt.

Vid nio-tiden serverades julgröt, och en timme senare var julfesten ett minne blott för deltagarne men ett ljust och angenämt minne från det rökiga och dimmiga Eastend.

Redaktionsnotiser.

Till alla, som uppmuntrat oss med bref och intressanta skrifvelser med hänsyn till UNGDOMSVÄNNEN, bedja vi härmed få uttala ett hjärtligt tack. Detta gäller ock de vänliga omnämnanden, som om UNGDOMSVÄNNEN nyligen stått att läsa i den svensk-amerikanska pressen. Sådan vänlighet uppskattas högt af oss. Tack!

Insända uppsatser o. d. skola efter hand inkomma, och nya sådana mottagas med tacksamhet. Inga stridsartiklar vare sig om Per eller Pål intagas och ej heller blott anonyma eller psevdonyma skrifvelser.

Till alla, som verka för UNGDOMSVÄNNENS spridning, stannar The Lutheran Augustana Book Concern i stor tacksamhetsförbindelse.

Nästa nummer kommer att innehålla text och illustrationer till några stora händelser från flydda dagar och därjämte prof på verkliga predikningar, hållna af kejsar Wilhelm II i Tyskland m. m.

* * *

Många köpa böcker för att gifva dem såsom presenter till sina vänner. En god bok är ock en värdefull present. Men vid val af böcker bör man vara ytterst noga och försiktig. Man bör icke köpa och såsom present bortgifva en bok, som man icke känner till, icke vet, hurudan hon är. En bok, hvars innehåll och tendens äro dåliga, är värdelös, hur godt papperet än må vara, hur väl boken än är bunden, hur fin hennes utstyrsel än är. Att gifva en vän en dålig bok, om än dyr och till det yttre utseendet präktig, vore ungefär som att gifva denne sin vän förgift i en guld- eller silfversked. Att köpa, läsa och sprida goda böcker kunna vi icke för mycket rekommendera. Goda svenska böcker kunna erhållas i synodens bokhandel, Augustana Book Concern, så väl som annorstädes. De, som köpa böcker blott för att se på de vackra pärmarna, kunde ju nästan lika gärna ställa sig en målning i form af ett bibliotek eller några böcker på väggen eller där, hvarest man vill hafva dem.

Litteraturanmälan.

Glöm icke, att "Korsbaneret" för 1900 är tillgängligt nu, och att denna bok kunde blifva en den mest passande och önskvärda julpresent för din vän. Skaffa dig själf ett exemplar, och du skall snart efterskicka flere för dina vänner.

* * *

Prärieblomman, utgifven af Augustana Book Concern, är en fint doftande ros ur den sig alltjämt utvidgande svensk-amerikanska litteraturens trädgård. Det är redaktionens hopp, att försäljningen af denna prydliga bok måtte blifva riklig nog att försäkra oss om en dylik samling "blommor" vid slutet af 1900. Arbetet är fosterländskt i bästa mening och söker att hos den estetiskt bildade tillgodose ett kraf, som städse varit alldeles för mycket förbisedt bland svenskarne i Amerika, — det rent litterära. Se ock föregående nummer af UNGDOMSVÄNNEN!

Redaktionen har ock från samma förlag mottagit följande skrifter, hvilka alla äro redigerade af E. A. Z., hvilket märke väl borgar för dessa böckers värde: Himmelsnyckeln: en berättelse för barn, 104 sidor; Söndagsskolans julbok, innehållande stycken för deklamation och dialoger, 48 sidor, samt Vid juletid: 64 sidor stor oktav.

* * *

"Sveriges Folk" är visserligen en premiebok, som skänkes åt alla förskottsbetalande prenumeranter å tidningen *Hemlandet* och således ej i egentlig mening tillhörande bokmarknaden, men denna bok eller samling af svensk litteratur är dock så genuint god och präktig, att red. ej kan underlåta att omnämna henne. Jag ber ock att få säga, att jag gör det utan att hafva af någon blifvit därtill ombedd. Här finnes således ej något "hoc coactus sum" att vara rädd för.

Man talar om hälsosam läsning och det ofta utan att man försökt göra klart för sig, hvad därmed menas. Så är t. ex. icke all s. k. religiös läsning hälsosam för människans religiösa sinne, ty mycken sådan läsning är ett förytligande af sanningen eller rent af ett förvrängande af densamma. Äfven på det området må man därför se till, hvad man läser.

Böcker för "nyttiga kunskapers spridande" skola ju vara hälsosamma, men, skall man erhålla verkliga sådana, så kosta de penningar, mycket penningar. Det är ofta nog blott gamla och exploderade teorier, som erbjudas fritt, eller i bästa fall samlingar, i hvilka lögn och sanning med hvarandra hurtigt omväxla. Äfven här akte man därför på hvad som är hälsosamt och akte sig att förstöra tid på sådant, som ej gagnar. Huru har jag icke helt nyligen i en längre serie af artiklar sett prof på att sådant "gammalt och fornt" utspridts såsom vetenskap för dagen. Detta "gamla" kändes igen särskildt därför, att det starkt luktade af den tid, då man ansåg, att man ej kunde skrifva en vetenskaplig artikel utan att ock på samma gång hånfullt anfalla människans heligaste intressen.

Hvad man i allmänhet kallar litteratur är ofta ganska ohälsosam läsning. Fordom sade man, att det var endast öfversättningar, som voro farliga, men på senare årtionden har man väl funnit, att giftiga svampväxter äfven kunna frodas på inhemsk mark. Man kan ej vara säker på att allt det svenska är godt. Jag har många böcker på svenska, som jag icke skulle vilja, att en i lifvets skola mera oförfaren skulle läsa. Andra sådana har jag haft men skickat dem till Muspelhem, där de icke gärna kunna göra någon skada. Och likväl älskar jag litteraturen. Ja, vi göra det alla, om vi lärt oss förstå värdet af andras arbete. God litteratur är utan tvifvel ett af de bästa medel, för att ej säga det bästa, för människans bildning.

Den ofvannämnda boken "Sveriges Folk" innehåller en del ganska god litteratur, som, ehuru den icke kan sägas vara religiös eller vetenskaplig, dock är upplifvande och undervisande. I Amerika lida vi helt visst så stor brist på det ideala och det sköna, af hvilket det komiska blott är en del, att man visserligen må hjärtligen fröjdas, då någon bjuder oss på sådant, som hör under denna rubrik. Detta gör *Hemlandet* i denna bok, och alla, som hafva tillfälle därtill, borde skaffa sig boken.

Påskmusik.

I anmälan i föregående nummer af UNGDOMSVÄNNEN nämndes, att tidningen möjligen någon gång komme att omfatta äfven en afdelning för musik, redigerad af lärare vid Augustana Conservatory of Music. En sådan afdelning införes redan i UNGDOMSVÄNNENS februarinummer och kommer att upptaga musik, afsedd att utföras af kyrkokörer under påskhögtiden. Detta nummer torde därför blifva välkomnadt och eftersökt synnerligast af körledare, och ombedjas dessa att *genast* insända rekvisition till The Lutheran Augustana Book Concern med uppgift om huru många exemplar af tidningen, som önskas, på det att februariupplagan må kunna tryckas i ett tillräckligt antal exemplar. Ytterligare två eller tre nummer af denna årgång komma att innehålla musikbidrag.

BOERNAS GUDSTJÄNST FÖRE SLAGET. Se sid. 37.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., FEBRUARI 1900. N:o 2.

DEN GAMLE PRÄSTEN.

Sakta gled Pawtucketfloden
ned mot Naragansettviken,
skuggorna af strandens löfskog
dallrade i hennes krusning. —
Dalen låg som sänkt i drömmar,
doftande af ros och lilja;
milda silfverstrålar föllo
öfver allt från nattens öga. —
Skön var natten, fager nejden,
fagrare i fjärran riken
finnas ej. Här tycktes tona
älfvors spel i nattens susning. —
Härifrån blef indianen
en gång jagad mot sin vilja,
härifrån hans fäder flyttat
blott till anden i det höga.

Bäddade i grönska ligga
hemmen i Pawtucketdalen.
Smäckra tempelspiror skymta
här och där bland trädens stammar.
Dödens gårdar, blomstertäckta,
locka vandraren till hvila,
hviska om en evig fägring,
om det återfunna Eden.
Här mig bjuder all naturen
glömma sorgen, glömma kvalen
och i stället stilla drömma,
drömma hän, när kvällsol flammar
purpurröd vid västerranden,
eller när på fästet ila
fram i natten bleka ljusen
på den azurblåa leden.

Här den gamle prästen vuxit
in med folket, in med bygden,
här hans hjässa silfverkröntes
och hans bästa dag förrunnit.
Här inunder blomstertäcket
hos sin maka vill han hvila,
bäddas ned af varma händer,
som en gång så varmt han tryckte.
Så han tänkt och drömt och trodde
kärlek sann än vara dygden,
som ur hans församlings hjärta
ej med årens lopp försvunnit.
Ack, i kväll är gubbens öga
skumt, det flydda kunnat glömmas,
brefvet, han i handen håller,
honom ur hans villa väckte.

II.

Fru Cotton, fru Carder, fru Spinner, fru Spool
och fru direktörskan och fröknarna Fool,
ordföranden Puller, herr Smart och herr Trick
bykrämarn herr Herring och fogden herr Slick,
de samlats i kväll för att rådslå, ty se
församlingens pelare voro ju de.

För gammal är prästen, besinna han går
så nära man vet på sitt sjuttionde år.
I flera årtionden redan han stått
som pastor, för längese'n borde han fått
sitt afsked, men än man ej kommit sig för
därmed, ty hos några han hade gehör.

Ordföranden Puller till ordet nu tar:
"I veten församlingens välfärd jag har
på hjärtat, och därför vi denna gång
ha samlats, först vilja vi sjunga en sång,
vi sjunga: 'Pris vare dig, Gud, för ditt ord,
och tack, att vi äro din fläckfria hjord!'"

Se'n leder fru Cotton dem alla i bön,
och själarna fira en andakt så skön,
hon beder, att Gud må dem leda hvar stund,
att de måtte känna hans vilja i grund,
att prästen, som nu helt för gammal är där,
må flytta ifrån dem förutan besvär. —

"Hallelujah, Amen!" Så ropa i kör
de samlade, och deras andakt upphör,
nu gäller det handling, och nu fröken Fool
behagligt står upp från sin stoppade stol:
"Jag önskar en präst, som kan följa sin tid,
ungdomlig, helst ogift och älsklig och blid."

"Och jag vill ha en", säger fogden, herr Slick,
"som ej är för sträng med vår vandel och skick,
som ej väljer texter ur bibeln och slår
med dem oss hvar söndag från år och till år,
och ämnen nog finnas förutom att ta
dem alla ur skriften, det tror jag, jaha."

"Herr Slick nog har rätt", säger Herring, "jag satt
precis som på nålar hvar gång, han fick fatt
i budet, det sjunde, han mente nog mig,
dock veten I alla, hur ärbar min stig
bland eder har varit, mitt tålamod tröt
hvar gång, innan gubben anförandet slöt."

Fru Spinner har ordet! — "Jag vill ha en präst,
som kan spela krocket och boll och där näst
är hemma i 'tennis' och priffe också,
en, som på teatern med nöje kan gå,
ej en, som med dyster och dum slentrian
jämt talar om döden och domen och fan."

Fru Carder instämmer men lägger därtill:
"En pastor för min del ock hafva jag vill,
som icke beständigt framhåller det där,
att Kristus för alla exempel än är,
att han oss försonat och uppfyllt Guds lag,
det kunna vi själfva, det tycker då jag."

Och fru direktörskan står upp, gör förslag,
att en kommitte får i afton uppdrag
att skrifva till prästen i kärleksfull ton
och bedja af honom hans resignation,
och "understödt" ropas från vän och till vän. —
"Välsigne oss Gud, snart vi mötas igen!"

III.

"Herr pastor Trogen, lärare så kär,
vi märkt, Er hvilotid är kommen när,
visst af församlingen Ni älskats jämt,
och därför tanken henne djupt förstämt,
att Ni på grund af Edra många år
behöfver hvila ifrån möda svår. —

Guds rike ligger oss om hjärtat ömt,
och ej dess farmgång vi i bön förglömt,
men, om bland oss det åter blomstra kan,
sker det nog lättast med en yngre man,
och därför kärleksfullt vi föresla:
Ni nästa söndag afsked taga må!"

IV.

Så lydde brefvet, han i handen höll,
och tung var tåren, som på skriften föll,
och tung var sucken, som ur hjärtat smög,
och skymd var blicken, som mot höjden flög.

Var detta kyrkan, var det Kristi brud,
så from, så falsk, så skild från lifvets Gud? —
O, hvilken dom skall icke henne nå,
som honungslen kan döda, sarga, slå!

Var det för henne, som han offrat allt,
för henne, som han nästan frös och svalt,
till dess en lustgård rundt kring honom stod,
växt vid hans bön, hans kraft af ungdomsblod.

För sådant lifsverk gifver hon en gärd
ej ens lik dens, som med sitt trogna svärd
har tjänat landet, skydd och hem han får,
men ej den kämpe, som mot mörkret går.

Jämt öppen stod den gamle prästens hand
för nödens barn, och kanske han ibland
för mycket gaf, nu hade han ej kvar
ett hem, ej skatter, — allt förgånget var.

På mänskors kärlek han för mycket trott,
att yngre släkte vid hans sida grott,
han icke märkt, han tänkt sig allt som förr,
och nu stod nöden vid hans egen dörr.

"Ren nästa söndag" — det var så där stod —,
"så vare det!" — Men han ej ägde mod
att läsa själf sitt ödesdigra svar
kanske hans grannpräst då tillgänglig var.

Djup var hans sorg men ej för timligt bröd,
men sviken vänskap, kolnad kärleksglöd
han djupast kände och den handling, som
på älskad menighet lagt Herrens dom.

V.

Öfver allt i dalen klockor klinga,
sabbatstoner sig mot höjden svinga,
skaror genom templens portar strömma
att en stund från världens larm sig gömma.

Pastor Trogen skall i dag frambära
i sin grannes kyrka Jesu lära,
templet fylles, se hans kinder glöda,
mäktigt orden från hans läppar flöda.

Han är ung igen, en eld där brinner
i hans själ, och vittnesbördet vinner
väg till hjärtan, länge hårdt tillslutna,
väg till själar, som sig tänkt förskjutna.

"I min Faders hus är rum för alla,
dit jag går, vill jag ock eder kalla,
kommen I, som törsten, gråten, kviden,
I som mattats under hvardagsstriden!"

Så han visade till öppna famnen,
till den sälla, evigt lugna hamnen,
och hans anlet strålade förklaradt,
som om Gud sin närhet uppenbarat.

Slut är tjänsten, snart en spårvagn ilar
mot hans hem; den gamle herden hvilar
trött i hörnet, nu är tiden nära,
då hans vän skall smärtfylldt svar hembära.

Se på gubben! Kring hans rena panna
solens strålar tyckas vilja stanna.
Snart han sitter som från världen domnad, —
gubben är i evig ro insomnad.

LUDVIG.

ETT RELIGIÖST FOLK.

Ett af de starkast framträdande dragen i boernas nationalkarakter är gudsfruktan, — en varm och lefvande känsla af Guds närvaro, parad med ständig redobogenhet att tjäna, hvad man fattar som hans vilja. Detta drag genomgår folkets hela historia och får i densamma sin psykologiska förklaring.

Ännu alltjämt är bibeln den äkta boerns käraste bok, hans tröst och tillflykt. Än älskar han att med grannen föra religiösa samtal, där den heliga bokens bokstäfver skärskådas från olika synpunkter. Än späckar han gärna sitt hvardagliga tal med bibelspråk. Och än sitter det religiösa patos i honom, så att hans handlingar däraf få en egendomlig dager.

Den sydafrikanska historiens främste kännare förklarar den stillfärdighet, hvarmed boerna 1877 läto engelsmännen annektera Transwaal, därmed, att de trodde sig af Försynen öfvergifna, enär deras dåvarande president, Burghers, icke visat sig vara af den rätta tron. Men, så snart de i Kruger funno en ledare, som "var med Herren", så gingo de förtröstansfullt till kamp och seger.

I detta som i andra afseenden är Paul Kruger en inkarnation af sitt folk. Han var en vildbasare i ungdomen men mottog vid några och trettio års ålder en religiös väckelse, som gaf hans lif en förändrad riktning. Det berättas, att han därvid lämnat de sina hemligen om natten och begifvit sig upp i bergen, där man först på fjärde dagen fann honom, sjungande psalmer, i mycket medtaget tillstånd. Från den dagen var han förvandlad, och den, som nu ser honom på predikstolen — därifrån han gärna gifver sina landsmän ordets styrka och tröst —, skulle tro sig se en man, som aldrig gjort annat än tränat sig till prästerlig tjänstgöring. Men, när man känner denna utveckling, då tystnar också allt tal om hyckleri, när vi se honom liggande på knä i templet tre timmar, förr än han beslutar sig för dagens krig; och vi förstå, att han talar i lefvande tro, då han säger sitt folk, att Herren Gud själf leder dess kulor.

Denna tro, som med nödvändighet tager sig uttryck i religiösa ceremonier, igenkänna vi alltjämt vid stora händelser i folkets lif. När Jamesons anfall var tillbakaslaget och republiken räddad från den mest hotande fara, då hördes öfver slätten vid Krugersdorp inga hurrarop eller glädjeskott; men på den blodiga marken, bland landsmäns och fienders lik, föll segerhären på knä och tackade Gud. När tärningen nu var kastad och Natalgränsen öfverskriden, då fick man åter se en knäböjande här, af prästerliga händer mottagande välsignelsen, — och två månader senare har samma här kunnat bringa sina hjärtans varmaste tackoffer åt härarnes Gud.

Äfven vi svenskar voro i Gustaf Adolfs och Karl XII:s tider ett religiöst folk, och i detta tecken gjorde vi vår världshistoriska gärning. Kunna vi med handen på hjärtat säga detsamma om oss äfven i dag? En större eller viktigare fråga kunna vi icke göra oss själfva. Ty det är, säger en af Sveriges tidningar, den djupaste lärdomen af dagens händelser, att tron ännu alltjämt är världens starkaste kraft, som till sist öfvervinner världen. (Ur *Hemlandet.*)

* * *

En svensk psalm bland boerna.

Till redaktören af en norsk tidning har en barndomsvän, som deltagit i kriget på boernas sida, sändt ett längre bref. Han berättar, huru boerna aftonen före slaget vid Tugelafloden hållit andakt och skrifver bland annat:

"Då, midt under djupaste tystnad, ljöd klart, tydligt och gripande på renaste svenska "Vår Gud är oss en väldig borg". Du kan tänka dig, hur det kändes, — att skildra ett sådant ögonblick tänker jag ej ens försöka. Men att Gud var nära, det kände vi, och till och med boerna, som intet förstodo, sänkte sina hufvuden i stum andakt. Hvem som sjöng psalmen, vet jag icke; bland kamraterna går han under namnet Sam. Detta har nu förändrats till "tappre Sam", ty det mod, han lägger i dagen, är beundransvärdt. Det hviskades om att han varit präst, men ingen vet det. Jag har en gång tilltalat honom på svenska, — svaret kom dock på engelska. Han är tyst och inbunden, men, när det gäller kamp, skakar han af sig sorgen, ty en sorg bär han på, det tro vi alla,—då rusar han fram som ett lejon, och ingen förmår hindra hans framfart."

TYSKE KEJSAREN SÅSOM PREDIKANT.

Om få personer har talats och skrifvits så mycket hit och dit som om nuvarande tyske kejsaren Wilhelm II. När han blef kejsare, fruktade man, att han i ungdomligt öfvermod skulle kasta Tyskland i brinnande krig med än den ena makten, än den andra men först och sist med Frankrike. Han har nu regerat så länge, att man hunnit lära sig, att han ganska väl förstår fredens betydelse för ett folks utveckling, och, tar man tiden i betraktande, så kan man väl säga, att han hittills visat sig vara den mest fredlige monark af den hohenzollerska ätten. Att han vill hafva sitt ord med i allt, är sant, men det är ock sant, att han är en

man för sitt ord. På alla områden är han hemmastadd, äfven på det teologiska; och häruti söker man nog hans like bland historiens monarker. Om ingen utom Wilhelm II kan det sägas, att han äfven uppträdt såsom predikant, men det har verkligen denne mångsidige man gjort. Efter som jag ej sett något närmare härom i svenska tidningar, vill jag här meddela en predikan, som verkligen hållits af kejsar Wilhelm på en af hans resor till sjös.

Ämnet för denna predikan var: Herrens härlighet eller Guds lof i naturens bok. Texten finna vi i Ps. 104: 1—2. "Lofva Herren, min själ. Herre, min Gud, du är hög och stor; i majestät och härlighet är du klädd. Du höljer dig i ljus såsom i en mantel, du utspänner himmelen såsom ett tält." Predikan lyder, som följer:

Så äro vi då återigen ute på Nordsjön och färdiga att tillbringa vår söndag på hafvet. Här talar Herren ett tydligt språk med oss. Han har för närvarande aflägsnat oss från vårt folk och från våra hem äfven som från Herrens tempelgårdar, men han är oss dock nära, ty han är öfverallt, såsom psalmisten säger: "Toge jag morgonrodnadens vingar, gjorde jag min boning ytterst i hafvet, så skulle också där din hand leda mig och din högra hand hålla mig." Ja, således är han med oss äfven nu på denna sabbat och vid denna heliga stund, som vi ägnat åt hans dyrkan.

Hemma ljuda nu tempelklockorna, och kyrkans orgel framväller sina härliga toner till Herrens ära. Här är det ett annat ljud, vi lyssna till, hvarest vindens sakta susande och hafvets brus i skön harmoni på sitt sätt lofsjunga den allsmäktige. Så kommen då, och låtom oss knäfalla och tillbedja inför Herren, som oss gjort hafver! Väldigt manande kommer denna bjudning till oss på hafvet, ja, så väldigt, att den, som icke lyssnar därtill här, han lär väl aldrig kunna förnimma den maningen annorstädes. Öfverskriften af vår psalm lyder så: "Guds lof i naturen", och det är härtill vi i vår enkla sjömansgudstjänst i dag vilja ansluta våra tankar, så vidt Gud nåd förlänar.

Hvar är det väl, som Guds lof i naturen så träder oss till mötes som på hafvet? Höra vi icke här maningen: "Lofva Herren, min själ, och allt, hvad uti mig är, lofve hans heliga namn!" Denna lofsång har Herren själf låtit sin väldiga skapelse uppstämma för oss. Visserligen finnas de, som anse, att det är orätt eller i alla fall opassande för gudfruktiga människor att öppna naturens bok för att däri läsa Guds lof, men sådana hafva visserligen aldrig rätt förstått Herrens sinne. Nej, denna bok leder till honom, ehuru vi väl må säga, att vi blott genom naturens hänvisning finna vägen till den allsmäktige för att i helig vördnad kyssa hans klädefåll. Det är dock samme Gud, som genom återlösningens barmhärtiga gärning bragt oss tillbaka till hans hjärta såsom sina barn. Vi vilja ej heller i dag stanna vid hans huses tröskel utan fasthellre nalkas hans nådatron med glädje och tröst. Samme Jesus, som predikade för oss om himmelens eviga salighet, talade ock om luftens fåglar och markens djur. Samme Paul Gerhard, som djupare än någon annan sjöng: "O, hufvud, blodigt såradt", har skänkt oss den härliga sången: "I denna sköna sommartid."

Ja, äfven vi vilja gå ut i denna sköna sommartid. Vi vilja andas djupt Herrens fria och friska luft, skilda, som vi äro, från världsstadens oroliga buller och bång. Vi vilja med vårt hjärtas tillbedjan nalkas honom, hvilkens hjärta älskar sina barn med den outsägligaste kärlek.

"Lofva Herren, min själ! Herre, min Gud, du är hög och stor." Detta är första bladet af Guds lof i naturen: Herrens härlighet. Om annars någonstädes, så fattar man detta på hafvet, och i all synnerhet på det haf, som omsluter Midnattssolens land. Sjunger icke rent af psalmisten mot oss i dag: "Herre, min Gud, du är ganska härlig; i majestät och härlighet är du klädd. Du höljer dig i ljus såsom i en mantel, du utspänner himmelen såsom ett tält." Denna psalm har kallats ett eko af Guds skapelseverk, men det förekommer oss, som om denna skapelse vore mera ungdomligt skön, rik och dådkraftig här i dessa underbara regioner än annorstädes. Eller tvingas vi icke rent af här att sammanknäppa våra händer och vördnadsfullt utropa: "Herre, min Gud, du är ganska härlig: i majestät och härlighet är du klädd"? Den, som skådar midnattssolen, erfar en aning om huru det tedde sig i skapelsens morgon, då det stora ordet ljöd: "Varde ljus!" Ja, han förstår denna psalm helt annorlunda än annars och utbrister, full af hänförelse och längtan: "Herre, min Gud, du är ganska härlig." Vidare gå då hans tankar; högre och högre stiga de från detta lifvets förgårdar till Guds, den allra högstes heliga tempel. Om ett sådant ljus omgifver honom, den store Guden, vid hans fotapall, hvilken glans och salig glädje måste icke då erfaras vid hans hjärta! Men man måste ju ock hafva ett öga för den härlighet, som träder oss til mötes i naturen. Och var icke ögat en gång skapadt för ljuset? Vore det icke det, så kunde vi aldrig se solen. Naturen uppenbarar Gud, men hon förborgar honom ock. Hon är Guds bok, men blott den kan rätt läsa däri, som genom andens nåd fått syn på Guds ljusa klädnad, som hört anderösten tala till sig, ja, som skådar med trons öga och håller sällskap med honom, som sade: "Jag är världens ljus, den mig följer, han skall icke vandra i mörker, utan han skall hafva lifvets ljus."

Till ett sådant aktgifvande skulle ock denna skeppsgudstjänst mana oss. Vi påminnas här om att den sol, som ler mot oss, är Herren Jesus Kristus. Den solen går aldrig ner. Hon är icke blott midnattssolen, ehuru hon äfven då lyser, ty hon kastar sina strålar öfverallt, ja, in i hjärtats innersta djup, och det äfven då det är mörkt och ödsligt omkring oss. Ja, ljus är hans klädnad, och vi få se honom i hans härlighet och varda delaktiga däraf; men icke såsom Moses, som blott såg honom på ryggen, då han gick förbi.

I aftonens svalka, då själfva vinden har lagt sig till

hvila i nattens stillhet och himlen utbredes öfver oss såsom ett tält, beströdt med otaliga skimrande stjärnor, då ila våra tankar till det gamla hemmet visserligen, till vårt jordiska hem, men ock till det eviga hem, där "själen är en infödd kristen". Då saktas lidelserna, och hjärtats sorger och oro lindras. Då blir det stilla, helt stilla. Då går en evighetens känsla genom vår själ, en aning om den nya världens härlighet, hvilken Gud har i beredskap åt de fromma. Då sträcka vi oss i vårt inre dit opp till denna Guds barns härliga frihet, hvilken Herren har beredt åt dem, som tro. Och då vi i anden skåda tillbaka på lifvets skickelser och Guds ledning i ond och god tid, då sammanknäppa vi visserligen våra händer igen, då erfara vi djupare och innerligare sanningen af dessa ord: "Herre, min Gud, du är ganska härlig: i majestät och härlighet är du klädd. Du höljer dig i ljus såsom i en mantel." Ljusa äro dina vägar, på hvilka du fört oss och vårt folk alla dagar, äfven då, när du förde oss genom dunkel och mörker. ljusa voro dina vägar, och ljusa äro de, ty de föra oss till ljusets saliga land. Därför: Lofva Herren, min själ! Amen.

Ja, Herre, vår Gud, mot dig skall vårt lof skalla; du är vårt lifs lif; du är vår sol och vår sköld; din Son är vårt ljus; ditt ord äro våra fötters lykta.

Dig befalla vi våra vägar, åt dig lämna vi oss och våra kära där hemma. Lär oss och vårt folk att vandra i ditt ljus, att lefva efter ditt ord och en gång dö vid detsamma, på det att vi må ärfva den härlighet, som du har beredt åt alla dem, som af hjärtat älska dig! Amen.

DEN HUSLIGA HÄRDEN.

II.

"God Bless Our Home" läste vi på den lilla taflan öfver dörren till våra nygifta vänners bästa rum. Vi veta ock, att Herren hör denna bön. där den är allvarligt menad. Men vi veta ock, att villkoret för uppfyllelsen däraf måste iakttagas af den bedjande själf. Detta villkor är: bed, arbeta och var tålig!

Detta är i synnerhet af nöden under den första tiden af det äktenskapliga lifvet, då som först de unga tu börja att verkligen lära känna hvarandra, och då de kanhända hos hvarandra upptäckta fel, som de aldrig drömt om, meningar, som stå i den skarpaste motsats, vanor och bruk, som aldrig läto sig ana under förlofningstiden. Ja, just nu, innan smekmånaden tar slut, som annars *borde* räcka till för hela lifvet, behöfves, att man gör allt, man förmår, om ej jämnvikten skall rubbas, ty det är allmänt erkändt, att de första åren i det nya hemmet äro de mest pröfvande, till och med för sådana makar, som sedan blifva utomordentligt lyckliga. Framför allt måste man vänja sig af med att onödigt finna fel samt att klaga öfver minsta småsak. Detta bör ej heller vara så svårt för dem, som verkligen älska hvarandra.

Det är i allmänhet en viss och högst allvarsam sak, att ingen kvinna kan säga, hvad slags man, hon fått, förrän hon är gift med honom. Understundom händer det ju ock, att den, som valt fullt ut lika samvetsgrant som någon annan, finner sig bedragen. Olycklig den, som för sent upptäcker, att hon valt en *hjärtlös man*. Huru bitter måste icke hennes erfarenhet vara, då hon efter förlofningstiden, då allt var insvept i kärlekens slöja, märker, att hon icke längre utgör någon skatt för sin mans hjärta. O, hvad allt sedan bröllopsdagen har förändrats, då det smickrande talet ständigt flödade, då den beundrande blicken ständigt var fäst på henne, och då hon var uppmärksammad i allt! Huru kallt är icke hans beteende nu, och huru vårdslöst han bannar henne! Huru besinningslöst han nu smickrar andra kvinnor och gifver sin hustru snubbor inför dessa, hvilka kanske ock äro usla nog att fröjdas öfver en föraktad hustrus svartsjuka. Det är vanligen en hederlig, välmenande kvinna, med en ringa grad af självständighet, som behandlas på detta sätt. Ofta slutas hennes sorgliga historia med en tidig död. Allt, hon fick i detta lifvet, var kanske blott en grafsten med hennes namn på samt intyget, att hon varit en älskad hustru. Att en *hjärtlös* man låtit inrista detta, säges ej.

Men det finnes andra kvinnor, hvilkas män äro fullkomligt trogna mot dem, hvilka aldrig drömma om något skämt, hvilka förse hemmet med allt, hvad där behöfves och hustruns portmonnä med klingande mynt, men hvilka dock aldrig hafva någon *tid* öfrig att gifva åt hemmet, åt hustrun eller åt barnen.

Sin frukost skölja de ned, dolda bakom morgontidningen; till middagen komma de sällan hem utan taga den på någon närliggande restaurant, och på kvällen skola de ju alltid besöka den och den klubben eller sällskapet eller ock ordna räkenskapsböcker och affärer. Aldrig ha de tid att mottaga några inbjudningar till herrskapet så eller så, och aldrig faller det dem i sinnet att i hustruns sällskap besöka någon konsert eller dylikt, nej, icke ens att taga hustrun ut på en promenad.

Hustrun till en sådan man får gärna, hvad helst hon vill i modeväg, mannen betalar alla sådana räkningar utan prut, men han känner knappt igen sin hustru, om han råkar möta henne ute på gatan, ja, han känner knappt igen sina egna barn, ty om kvällarna, när han kommer hem, äro de redan till sängs, och om morgnarna, när han går till sitt arbete, hafva de ännu ej uppstigit. Att pappa är ute för att "göra penningar", det är allt de veta om honom.

Själf betraktar han sig som en utmärkt make och fader, och hans hustru säger, att han är mycket snäll, men hon är dock ej lycklig. Hon önskar något, hon vet knappt hvad, hennes skönhet går snart förlorad, hjärtat brister ej, men det växer mossa öfver det liksom öfver en gammal liflös ruin. En sådan man menar väl, men han hinner ej tänka efter hvad som fattas.

Andra äkta män äro bullrande och larmande, ingenting behagar dem. Kaffet är aldrig klart och teet aldrig starkt nog; *hans* mor bakade alltid bättre "cake" och pudding, än hvad hans hustru gör. Biffsteken blir aldrig stekt, som hon borde, och aldrig äro sakerna i hemmet så ordnade och placerade, som de borde vara. Täcken, gardiner och stolhängen håller han alltid på att ordna, och kvick är han att upptäcka spindelväfven i hvartenda hörn. Ständigt murrar han ute i köket, så att köksan ofta tänker på att hänga en slef och en visp på ryggen på honom. Säker är han, att han kunde tvätta och stryka bättre än någon kvinna i världen. När hans hustru är sjuk, sliter han sönder alla doktorsrecept och lagar till medicinen efter sitt eget hufvud. Pepparmynta, terpentin, hvitlök och Riga-balsam äro radikalmedel mot svimning, slag och alla febrar.

Ser han eld i stekpannan, alarmerar han genast brandvakten, skola han och hans hustru ut någonstädes, står han i korridoren eller förstugan liksom på nålar och skriker: "Min älskling, för all del skynda dig, jag tror bestämdt, att vi komma för sent", så att hon, om hon är nervsvag, nästan kan bli skrämd till döds. På resor står han alltid på utkik, om någon olycka skulle inträffa. Emellertid är han ej stygg, och hans hustru blir snart van vid honom.

Annorlunda är det med den slösande och bekymmerslöse mannen. Han är alltid godmodig, köper mer kläder åt sin hustru, än hon kan slita, skaffar biljetter för alla slags tillställningar, huru mycket de än kosta, samt inbjuder ofta sina vänner till dyrbara kalaser. Drifhusfrukter och kalkonstek köper han ofta hem; alla slags kräsligheter finnas, men han glömmer vanligen att betala sina räkningar. Åt sin hustru köper han vid högtidliga tillfällen dyrbara smycken, men, när han väntar husägaren, som vill ha hyra för våningen, lämnar han vanligen sin stackars gumma hemma att arrangera den saken, och när hon ej kan betala, far herrskapet tills vidare flytta ut på gatan.

Han förslösar tio gånger mer, än han förtjänar, och, när hans hustru vänligt erinrar honom därom, tager han henne under hakan och kallar henne en liten gås. Han är alltid rädd för björnar, och därför är han sällan hemma. Hon älskar honom ömt, och, om hon blott finge hjälpa till litet i fråga om affärerna, blefve de fullt lyckliga, men det tillåter han ej, och snart kommer därför den stund, då allt ramlar och allt, de äga, tages från dem; han arresteras och kanske skjuter sig själf, och hon får hyra ett litet eländigt kyffe och mottaga kläder för rengöring o. m. d.

Återigen finnes det ett annat slags män, som vi pläga kalla *snåla*. En sådan räknar alltid äfven utgifterna, tar noga reda på priset på smöret, vaktar köksan, så att hon ej må komma åt att gifva någon fattig tiggare någon brödbit, mäter upp kolen i källaren, esomoftast och förklarar, att alla människor bedraga honom. Priset på sin hustrus skor skrifver han upp både på fodret och utanpå paketen, betalar dem med en djup suck och öfverlämnar dem åt sin kära hälft med en bedröfvad uppsyn. Han kan ej begripa, hvarför fruntimmer behöfva en hatt om året, då ju han själf kan begagna sitt gamla "kornstop" ännu minst fem år.

Ofta frågar han sin hustru, om hon begriper, huru kostsamma barnen äro, och om hon tänkt på huru fort de slita ut sina kläder. Ordspråk och lefnadsregler sätter han upp öfver allt, såsom: "Den intet spar, han intet har"; "En cent sparad, är en cent vunnen" o. s. v. Alltid läser han högt för sin familj om rikt folk, som genom vårdslöshet blifvit utfattigt, och ibland väcker han sin hustru midt i natten och talar om för henne, att han troligtvis själf skall komma att dö på fattighuset; dock förklarar han ju därvid, att han icke är så ledsen för sin egen del som för hennes och barnens skull. När han så ändtligen har tröttat henne till döds och kanske svultit sig själf i grafven, finna barnen en stor rikedom efter de hädangångna, träta först om hvem af dem, som skall hafva mest, förstöra sedan alltsammans samt bli själfva odågor.

Men lycklig den hustru, hvars man gör henne till sin vän och hjärtas förtrogna; som hjälper henne att bära hennes del af bördan, och som hvarken är en slösare eller en girigbuk, som alltid älskar henne, och som är vis nog att trösta och uppmuntra henne i allt!

Lycklig den kvinna, som till make fått en man, som vet mer om världen och hvad däri finns, än hon kan fatta; som för henne i allt har ett rent sinne och ett ömt hjärtelag, som i sällskap hvarken är en björn eller en galant, som känner sig glad i hennes eget sällskap, som trifs bäst hemma, och hvilkens barn tänka, att han är fullkomlig. En god fader förstår, att han är ansvarig för mer än barnens mat och kläder. Han vet, att han måste taga verksam del i deras moraliska intellektuella och religiösa uppfostran. Så långt hans tanke och omsorg kunna hjälpa, vill han, att de skola fostras upp till friska och dugliga män och kvinnor. En sådan mans hustru kan med full sanning säga: "Jag har fått en god man", och hon skulle af hjärtat tacka Gud, som gifvit henne en sådan.

Den hustru, som har en god make, är visserligen afundsvärd, men däremot är den beklagansvärd, som till make fått en brutal och elak person. Alltid skall hon, huru tålig hon annars må vara, få ångra, att hon i sin ungdomliga dårskap valde så oförståndigt. Om ungt folk, som tänka på äktenskap, ville "se, innan de hoppa", så skulle de sällan behöfva upptäcka, att de gift sig i hast för att få dess mer tid att ångra, hvad de gjort.

S. G. YOUNGERT.

EN MODER.

Ur *Kretsaren*.

Om jag minnes henne? Min moder! Ja, hvad skulle jag annars minnas? Hon är ju mitt första, renaste och bästa minne. Hon var ju den, som väckte tanken till lif i min själ och gaf honom den rätta riktningen, synen på tingen och riktade hans väg åt sanningen, och dock talade hon så litet och var kanske icke heller mäktig att teoretiskt klargöra alla lifvets frågor för det spörjande barnet.

Tanken var så oklar hos mig, utan motiv och mål, men hon lärde mig tänka, tänka som jag borde — ädelt och rättsinnigt.

Hon väckte drömmarna till lif i barnasinnet och ställde fram idealerna för ynglingens blick, gaf honom den rätta

Huru kunde hon då i allt leda rätt, då hon ej var mäktig denna tankens klarhet och detta öfvertygande tal? Jo, hon ägde denna för den goda kvinnan utmärkande egenskap att känna sig för med hjärtat mera än med förståndet och att på hjärtevägen tyda alla dunkla lifsfrågor. Hon lefde

så, att hon för mig var ett åskådningsmaterial för tro och vetande, som talade bättre än de lärdaste afhandlingar öfver lisfrågorna. Mitt förståndsmässiga tänkande gjorde mig med åren till teoretiker. Hennes kärleksfulla och rena lif lärde mig att omsätta tanken i handling och renade den. Ty ändamålet med tänkandet är ju, icke blott att det tänkes, utan fastmer att tänkandet lägger en god och fast grund för handling och resultat.

Det är henne, min moder, den sanna och rena kvinnan, hvars lof jag, näst Guds, sjunger för det rena, fria och upphöjda tänkandet.

Kvinnans lof sjunges ju i olika tonarter öfverallt där ute i lifvet, och vid glädjefesterna höjes glaset till hennes ära, ehuru hon dock kanske icke alltid är värd densamma. Men för min moders minne och för henne, den sanna, rena kvinnan med det varma hjärtat och det ödmjuka sinnet, hvilket jag understundom möter där ute i lifvet, böjer jag mig i ödmjukhet medveten om hennes öfverlägsenhet i själsadel och tankeriktning, tacksam för allt det varma och rena, hon skänker åt mig och mitt släkte.

EN MODERS SON.

NÄR JAG VAR PORTRÄTTRITARE.

Hur tidigt jag började "rita gubbar", kan jag inte säga, men nog var det, långt innan jag kunde läsa rent. Jag minns ännu, att jag fick en ordentlig risbastu af den gamla svidande sorten, för att jag en gång i stället för papper begagnat en dörr att rita en gubbe på. Både gubben och dörren minns jag än. Gubben hade trekantig hatt, och dörren var gulmålad.

Mina föräldrar ansågo emellertid trots risbastun, att jag hade anlag för ritning, och ville, att jag skulle uppöfva dem. Alltså, när jag från Åmål kom till Karlstads skola 1847 och bodde hos "morbror Pelle", fick jag ta privatlektioner i ritning ett par gånger i veckan. Min förste lärare var kapten Lilljebjörn, Erik Gustaf Geijers svåger, som då var målare och bosatt i Karlstad, och min andre var Rosendahl, elev af målarakademien och broder till den sedermera så kände tillverkaren af "Rosendahls bläck", — men några mera betydliga framsteg på konstnärsbanan gjorde jag i alla fall inte. Mitt förnämsta nöje var fortfarande att "rita gubbar" med eller utan trekantig hatt.

Så tog jag mig för en vacker dag att äfven börja rita gubbar efter naturen eller med andra ord "rita af" folk, och jag gjorde början med en af mina kamrater, som hade en skarpt markerad profil, d. v. s. duktig framstående näsa och läppar, och, "hast du mir gesehen", porträttet blef *förfärligt* likt, och — min lycka var gjord. "Moster Gustava" (morbror Pelles maka) fick nämligen se porträttet och tyckte så mycket om det, att hon gaf mig en *skorpa* för det och lofvade att ge mig en skorpa för hvarje porträtt jag ritade, som var lika likt som detta. Jag var alldeles förtjust öfver detta i mitt tycke storartade anbud. Man skall veta, att för en tarflig 9-årig gosse på den tiden var en skorpa lika välkommen som den finaste och dyrbaraste bakelse är för en nutidens pojke. Eggad och uppmuntrad af den så liberalt utlofvade lönen fortskred jag med ifver på konstens bana. Snart kom jag med en ny lyckad profil af en af pojkarne — det var alltid profil — och så ännu en och ännu en, och för hvarje gång fick jag vandra med moster Gustava till "handkammaren" och mottaga min skorpa. Ibland sade moster, att bara västen eller rocken var lik men inte det öfriga, och då uteblef naturligtvis konstens belöning. Stundom gjorde jag flere porträtt färdiga, innan jag lämnade fram dem, och så kunde jag få mina tre eller fyra skorpor på en gång; och ingen artist kunde vara stoltare öfver sina taflor och sina pris än jag öfver mina blyertsprofiler och mina skorpor. Till slut voro alla pojkarne hos "Morbror Pelle" i "röda gården" afritade och andra också, så att moster omsider hade en hel samling. Och, när hon tog fram och visade den, så blef det alltid skratt, ty porträtten voro ej smickrande, det kan man förstå — näsor hade de ibland så det förslog —, men de kändes alla igen, och det var hufvudsaken.

Längre fram under skoltiden ökade moster mitt arfvode till 3 skillingar riksgälds, och det tog jag också af pojkarne, när de ville behålla porträtten själfva.

* * *

När jag efter slutad skolgång kom till Uppsala, hade jag tagit mig så pass, att jag började rita af folk för betalning både i profil och "en face", dock första tiden hufvudsakligen blott studentbekanta. Det var olika pris på mina porträtt, "allt ätter som de va' te", som det heter på värmländska. Profil kostade 1:50, om den var "skuggad" — ty jag hade nu börjat "skugga" också —, och "en-face-porträtt" kostade 3 kronor. Och många kunder fick jag. Slutligen utvidgades min rörelse äfven till *förlofvade par*, i synnerhet fästmör, och det var en god affär, ty de förtjusta fästmännen betalade bra. För en tämligen igenkännelig fästmö kunde jag få ända till 5 kronor. Ett sådant porträtt återfann jag en vacker dag nu på 1890-talet i Nyköping.

Så kom den glada studentexercisen 1858, i början af juni. Jag var kompaniets "spögubbe" och hade som sådan det ordinarie åliggandet att sjunga visor vid de dagliga smörgåsfrukostarna i Odinslund eller Karolinaparken. Men jag åtog mig därjämte frivilligt ett extraordinarie åliggande, och det var att rita af hela kompaniet, både befäl och studenter, i ett album, som jag köpt för tre kronor i Lundeqvistska boklådan. Jag tecknade bara profiler och därför gick det fort, och det gick så till, att jag kallade dem hem till mig en och en i sänder, och de kommo gärna, ty på den tiden, innan någon fotograf ännu fanns i Uppsala, var hvar och en riktigt innerligen glad öfver det erbjudna tillfället att få se sig själf afbildad, i synnerhet när det inte kostade någonting, ty jag tog nu ingenting betaldt. Jag ville nämligen behålla albumet själf. Men det blef annat af. En vacker dag, när den aftonen närmade sig, då exercistiden skulle afslutas med en fest hos Löfvens för officerare och underbefäl, kom en af studentkorpralerna till mig och anhöll å kamraternas vägnar, att albumet måtte få öfverlämnas åt kompanichefen, baron Schwerin, såsom ett minne och en afskedsgåfva från studentkompaniet. Jag gick efter något betänkande in härpå och till och med gärna, ty jag kände mig smickrad, att just *mitt* verk skulle bli en hedersgåfva, och dessutom höll jag, liksom kamraterna, mycket af den hederlige och älskvärde kaptenen.

Aftonen kom. Ett högtidstal hölls för kaptenen, och albumet öfverlämnades till honom. Han tog emot det med rörelse, och min egen rörelse var nästan lika stor. Det var

det stoltaste ögonblick, jag hittills upplefvat på min "artistbana". Men ett ännu stoltare skulle komma omedelbart därpå. Ett högtidstal hölls nämligen nu äfven för mig af samme studenttalare, det var ett tack för albumet, och, när han slutade, räckte han mig å kompaniets vägnar en sedel på 50 *riksdaler* tvärs öfver bordet. Det var minsann annat än *skorpor* det. Min rörelse var nu ännu större än vid albumets öfverlämnande till kaptenen. Skada bara att den stördes något därigenom, att en kamrat bakom mig, just när jag fattade sedeln, tryckte mig på axeln och bad att "få låna den till i morgon". Jag räckte honom den stillatigande — lite flat och förvirrad midt i min rörelse — och såg sedan ej till den förr än om — två år.

Alltså hade min konstnärslycka, såvida den timliga lönen däri får medräknas, på samma afton "stigit upp som en sol och fallit ner som en pankaka".

* * *

Men min konstnärsbana var ännu icke slutad. När jag efter ett års frånvaro från universitetet kom tillbaka på hösten 1859, började jag åter rita af både studenter och ungt fästfolk och äfven en och annan borgare.

Och nu inträffade en ny märkvärdig händelse, som jag måste berätta, ty denna fick ett visst inflytande på hela min framtid eller, tydligare uttryckt, på mitt val af studiebana och lefnadsyrke. Jag visste vid den tiden icke egentligen, hvad jag ville bli, utan läste tillsvidare latin, för att ändå läsa något, och sjöng och ritade för resten.

Då hände det sig en gång — jag tror just det var den där höstterminen 1859 —, att det skulle bli en stor fest hos öfverste Rappe, nuvarande krigsministerns far, och att som hufvudnummer för aftonen en hop språkkunniga damer och herrar, de senare mest studenter, skulle spela en liten fransk komedi af Moliere på franska språket. En af de spelande var en viss P., född i Petersburg af svenska föräldrar och nu student i Uppsala. Han kallades allmänt "långe rysse", och han talade franska flytande och vackert, ja vida bättre än svenska, som han blott nödtorftigt lärt sig i sitt föräldrahem i Petersburg. Denne hade fått en framstående roll och skulle bära en lysande kostym, naturligtvis efter mönster från Ludvig XIV:s tid. När han fått denna kostym på sig och såg i spegeln, blef han alldeles förtjust, och så kom han en vacker dag efter festen till mig — vi voro nämligen litet bekanta — och beskref för mig alltsammans, framför allt sin vackra kostym i blek rosenfärg, och framförde så sitt egentliga ärende, som var att jag skulle rita af honom i denna kostym och färglägga den också. Jag betänkte mig en stund, emedan jag ansåg uppgiften svår, i synnerhet färgläggningen, som jag ej var någon mästare i, men så fick jag en ide: "Vill du ge mig några lektioner i franska gratis, så skall jag göra det", utropade jag. — "Topp, det går jag in på", sade han och tyckte sig ha fått sin rosenfärgade bild för godt pris.

Han höll ord. Så fort porträttet ritats och färglagts till hans fulla belåtenhet, bjöd han mig att infinna mig på min första lektion. Jag kom och fann lektionen mycket intressant, och så följde den ena lektionen efter den andra, och mitt intresse för franskan, som jag förut varit alldeles okunnig i, stegrades småningom till den grad, att jag beslöt ägna mig åt de moderna språkens studium. Det skedde — och, mänskligt sedt, skedde det blott i följd af denna början under P:s ledning, och denna åter hade blott kommit till stånd genom mitt tillmötesgående af hans lilla önskan att bli afritad. Så kan Gud leda våra öden genom, hvad vi kalla, små tillfälliga obetydligheter. Jag är nu lektor i franska och engelska, och det har jag — återigen mänskligt taladt — ritat mig till en dag på hösten 1859.

* * *

Men det intressantaste minnet från min porträttritaretid — om ock ej af någon betydelse för min framtid som det förra — har jag från en sångarfärd, 1861, då jag en afton hos Erik Bögh i Köpenhamn ritade af *Gunnar Wennerberg*. Detta porträtt, som i förbigående sagdt, blef mycket likt, har jag ännu kvar, med hans egen namnteckning under, och det säljer jag hvarken för en skorpa eller för 3 skillingar riksmynt eller ens 5 blanka riksdaler.

* * *

Och nu har jag blott några ord att tillägga. År 1860 kom på våren en fotograf till Uppsala, och därmed vardt min "konstnärsbana" eller med andra ord min förtjänst på att "rita gubbar" afbruten för alltid, ty hvem ville bli afritad half-likt, när man kunde bli fotograferad hel-likt.

En rik ersättning fick jag dock däri, att jag på hösten 1860, i brist på kompetentare person för tillfället, blef tillförordnad ritlärare vid Uppsala katedralskola och därmed fick fortfara i tre år med en årlig lön af fulla 500 riksdaler — Jo, jag tackar jag! Det var mer än 50 det. Samtidigt var jag också lärare i teckning vid en flickskola, och från den skolan fick jag min — *hustru*, och det var en ännu rikare ersättning.

Men sedan dess har jag inte tagit i penna — åtminstone ej i ritpenna — och skulle inte kunna rita af en enda medlem i K. F. U. M:s Diskussionskrets, så gärna jag än därmed illustrerat denna uppsats som ett prof på min forna konst. I stället för ritpennan sysslar jag nu dess mer med skrifpennan, och med den har jag härmed äran teckna vördsammast

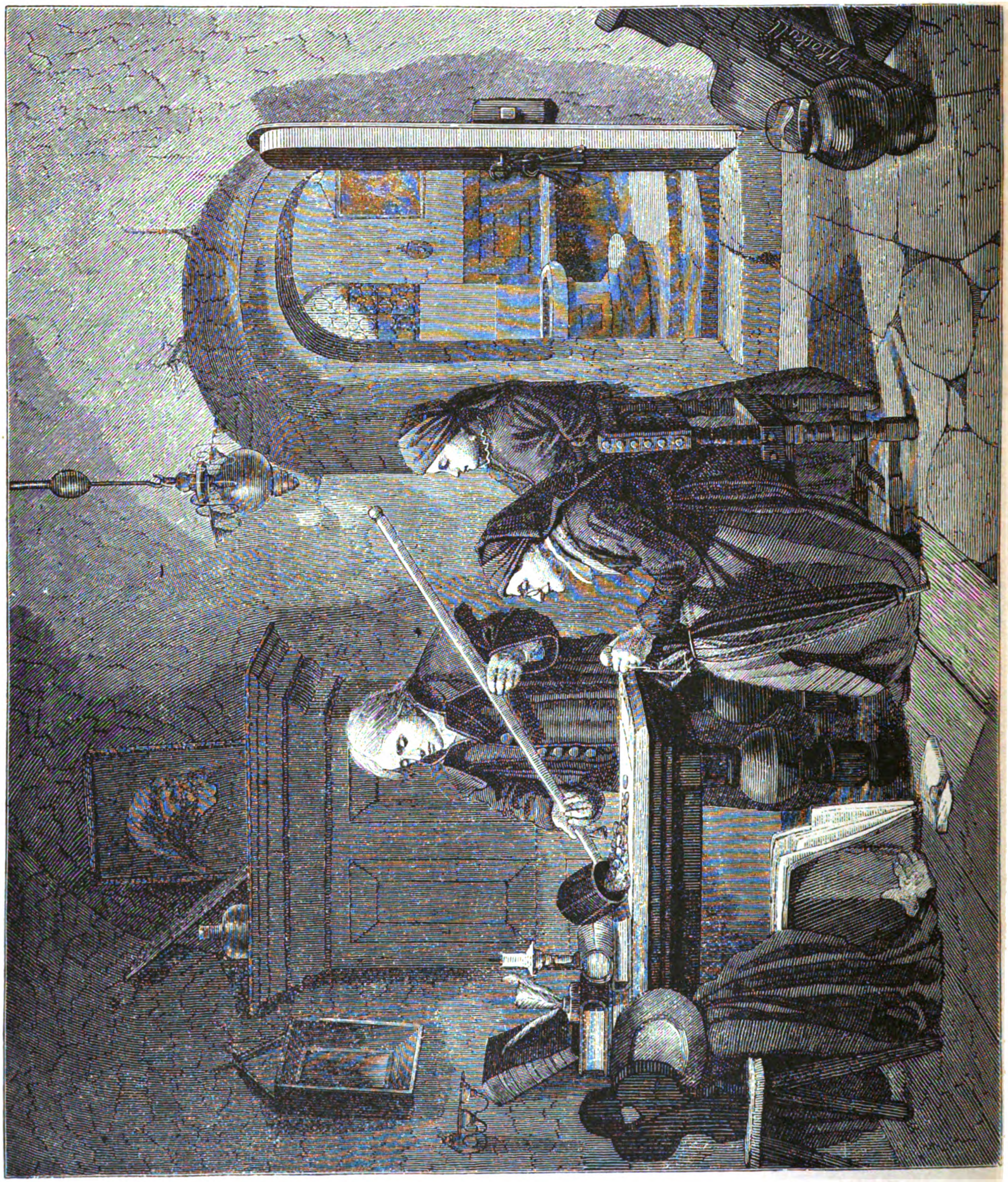
N. P. ÖDMAN,
f. d. porträttritare.

KYRKSTÖTENS KOLLEKT.

Såsom text till planschen, hvilken synes å nästa sida, må följande meddelas. Taflan, som återgifves å planschen är målad af Anders Gustaf Koskull. Son af hofmarskalken friherre Anders Koskull föddes han i Stockholm den 29 november 1831 och uppväxte i samhällets högsta kretsar, hvilket dock ej hindrade honom att, trots rådande fördomar, ägna sig åt konsten på fullt allvar. Han afreste i denna afsikt 1852 till Dusseldorf, där han att börja med studerade under Sohn, hvarefter han lyckades någon tid få arbeta å den berömda Tidemans atelier. I åtta år idkade Koskull studier i Dusseldorf, under hvilken tid han likväl äfven besökte Paris, där han arbetade hos Couture.

Hösten 1860 återvände Koskull till fäderneslandet, kallades följande året till ledamot af Fria konsternas akademi och erhöll 1862 ett resestipendium, som han begagnade till en vistelse i Berlin och Dresden.

I planschverket "Svenska målares taflor", hvarifrån ock ofvanstående uppgifter äro hämtade, säges om Koskulls konstnärskap: "En mild, poetisk natur verkar Koskull

inom en föga stor men med säker självbegränsning utstakad krets, inom hvilken han behärskar både färg och form. Hans taflor hafva därför lyckats vinna många vänner äfven bland dem, som ej blunda för den omständigheten, att han så ofta behandlar ett och samma motiv."

Koskulls å föregående sida afbildade tafla, Kyrkstötens kollekt, är utförd med konstnärlig trohet och åskådlighet. Rummet, hvartill händelsen är förlagd, är en sakristia i en gammal svensk kyrka. Af de inventarier, som man brukar få se i ett dylikt rum, saknas ingenting. Skåpet, hvari mäss-skruden, prästkappan, nattvardskärlen och andra värdefulla föremål förvaras, bordet med tillbehör, ett par gammaldags stolar, vattenkrukan, "nummerpallen", ljuskronan i taket, porträtt af en och annan märklig präst, som någon gång i tiden tjänstgjort i socknen, — allt är här återgifvet. Att det är en typisk svensk kyrka och sakristia, man har framför sig, det ser man ock på de tjocka murarna, stengolfvet, den massiva järndörren och det väldiga låset med motsvarande nyckel.

Hvad som mest fängslar uppmärksamheten, är emellertid de afbildade personerna. I kyrkstötens ansikte kan man tydligen läsa missräkning och felslagna förhoppningar. Kollekten har slagit illa ut. Det är troligen blott kopparslantar, man gifvit gubben. Någon gyckelmakare har kanske bestått honom med blott — en knapp.

Gummans, hustruns, min uttrycker ingen öfveraskning; däri kan man i stället läsa ungefär: "Det gick precis, som jag tänkte." Dotterns ansikte har ett visst hånfullt uttryck, och hon synes tänka: "Det var klent med den kollekten; däraf får åtminstone icke jag något godt." Alla personernas minspel är synnerligen uttrycksfullt.

Kappan eller kapotten, som gubben bär, är en af kyrkans persedlar. Hans egen rock jämte hatt är kastad på en stol, under det att den ena handsken fallit ned på golfvet. Gummans paraply, som länge torde ha gått i arf inom släkten, förtjänar ock uppmärksamhet.

För tidningens unga läsare, hvilka ej torde vara så bekanta med en del svenska termer, är kanske en förklaring af ordet "kyrkstöt" nödvändig. Enligt A. F. Dalins ordbok härleder sig benämningen kyrkstöt däraf, att "kyrkvaktaren fordom gick omkring i kyrkan under predikan med en lång staf, försedd med skramlande ringar m. m., och stötte därmed i golfvet eller väckte med lätta slag sofvande åhörare." Troligt är väl, att detta egendomliga bruk existerade så långt tillbaka i tiden, att någon nu lefvande ej erinrar sig det. Åtminstone har icke författaren till dessa rader bevittnat någon dylik "påstötning" med åtföljande "väckelse", men nog minnes han, huru han som barn med nyfikenhet ofta betraktade ett par långa stafvar med bjällror i ena änden, hvilka voro undanstuckna bakom skåpet i sakristian "där hemma". Dessa sades hafva en gång i tiden tjänstgjort såsom "stötar". Möjligen skulle den lilla klockan, som plägade sitta å skaftet till de gamla svenska kyrkhåfvarna, och som äfven synes på vår plansch, tjäna samma ändamål som bjällran eller ringarna på "stöten".

Nu har emellertid, som sagdt, detta omtalade bruk liksom så många andra från "den gamla goda tiden" upphört, kanske icke därför att det nu finnes färre sömniga åhörare i våra kyrkor än förr, utan emedan man tyckte, att kyrkstötens "operationer" voro mera störande för andakten än de sofvandes — snarkningar.

Ett äldre namn på kyrkvaktaren var *sakristan*. Ordet står i samband med det ännu allmänt brukliga *sakristia*, som "formellt fått en så ful anslutning till ett visst matnyttigt men ringaktadt husdjurs bostad". Det är för öfrigt bildadt af lat. *sacrum:* helgedom.

Vi anföra här nedan en dikt af F. Barthelson, hvilken så väl passar till Koskulls ifrågavarande tafla, att vi nästan våga påstå, det författaren skrifvit den med denna tafla för ögonen.

Jan Jansson gammal var och grå;
i armod såg han år förgå
men inga bättre tider stunda,
då ändtligt lyckans sol upprann:
han sökte och befordran vann —
till kyrkstöt uti Magerlunda.

Och hunnen denna lyckans höjd,
han sade: "Mor du, hvilken fröjd
att en gång få det annorlunda!"
Men gumman smålog: "Vi få se;
jag spår, de veta, hvad de ge
sin kyrkstöt uti Magerlunda."

Nu Jan fick möda nog för två
med värdigt skick att stöta på
enhvar, som vid predikan "blunda".
Man tänke sig, hvad Jan fick gno:
där sof hvarann' församlingsbo
i kyrkan uti Magerlunda.

I templets åldriga kapott
med håfven Jan hvar söndag gått
att samla pluringarna runda.
I dag, till tack för det han väckt,
har gubben själf haft sin kollekt
som kyrkstöt uti Magerlunda.

Och, när allt folket spelats ut,
stod Jan med håfven där på lut,
och mor kom att hans fångst begrunda.
Då sade Jan: "Hur sant du spår!
Här syns det bäst, hvad man består
sin kyrkstöt uti Magerlunda."

"Det där", sad' gumman, "räcker nätt
till snus åt dig — knappt en schalett
åt flickan — mera ingalunda.
Det var en hög, du kära far!
Och det för allt, du trampat har
som kyrkstöt uti Magerlunda.

Och det, fast socknens högsta höns
i bänken satt, han, svåger Jöns, —
må himlens herre sig varkunna! —
Jag ej den gnidarn tål. Min sann,
förr *du* bort blifva riksdagsman
och kyrkstöt *han* i Magerlunda.

Ty Jöns ser blott på sitt förvärf,
men, skall hans nästa ha en skärf,
då tänker han helt annorlunda.
Gud vet, hvad han för resten gjort
än ätit godt och pratat stort
som rikast uti Magerlunda" . . . . .

Men Jan sin skatt i fickan tog;
det kändes tungt, en suck han drog:
"Jag kunde haft det sammalunda. . . . . .
Det var en klen kollekt, gunås,
men man får vara nöjd, förstås,
som kyrkstöt uti Magerlunda."

E. A. ZETTERSTRAND.

MUHAMMEDS GRAF.

Medina i Arabien är en stad på omkring 20,000 invånare — två tredjedelar äro araber, och de flesta af de öfriga äro turkar. Medina ligger på en stor, skön slätt och är omgifvet af höga, snöhvita murar. Landet rundt omkring staden är väl odladt och bevattnadt och ligger där såsom en oas i öknen. Staden ligger såsom en skön pärla i denna oas, som är omgifven af en öken, liknande en stor ram.

Morgonrodnaden uppgår öfver öknen. Solen går upp och pilgrimerna vända sig emot henne och hälsa dagens lysande stjärna. Medina erbjuder den annalkande främlingen en skön anblick, då morgonsolen kastar sina strålar öfver de hvita murarna och de förgyllda tornen. Staden, sedd på afstånd, väcker det djupaste intresse hos pilgrimen. Framkommen till staden har den muhammedanske pilgrimen hunnit sitt lifs mål — Medina, det ärevördiga. Där är Muhammeds graf.

När man på afstånd först får se Medina, uppstämmer hela karavanen lof och tack till Gud, som bevarat den på den farliga färden och för den lyckliga framkomsten till bestämmelseorten. Äfven kamelerna lyfta högt sina hufvuden, återhämta hastigt sina krafter och påskynda sina steg. Då vi närma oss staden, så möta vi stora skaror af araber, som erbjuda oss härberge. Uttröttade efter en lång och mödosam ökenvandring äro pilgrimerna nu i behof af hvila, en dag eller flera, innan de besöka profetens graf.

Masjid El Nabawi eller profetens moske är belägen i Medina. En tradition efter Muhammed säger: "En bön i denna min moske är kraftigare än ett tusen på andra ställen förutom i Masjid El Haram i Mekka.

Så länge som en främling uppehåller sig i Medina, så är det hans plikt att tillbedja fem gånger om dagen i denna moske och för öfrigt att tillbringa dagen med att läsa i koranen. Och natten skall han, om möjligt, tillbringa i bön och andakt. En troende muslim tillhör det att vinnlägga sig om bön, fasta och allmosegifvande. "Bönen" säger koranen, "förer på halfva vägen till Gud; fasta hjälper fram ända fram till ingången till himmelen; allmosor öppna porten." När tiden för bönestunderna är inne, förkunnas detta genom utropare från moskeernas minareter eller torn. Under bönen måste den bedjandes ansikte vara vändt mot staden Mekka.

Ett besök i profetens moske i Medina och de heliga rummen inom densamma heter Ziyarat. En sådan gärning är förtjänstfull. Man skall aldrig i pilgrimsdräkter besöka profetens graf. Man får icke kyssa den, icke vidröra den med handen eller trycka sin barm emot den. Och man får icke bestryka sitt ansikte med damm, som man hopsamlat vid grafven. De, som nedfalla vid grafven, hafva begått en dödssynd.

För att komma in uti profetens moske går man upp för några trappsteg igenom Bab el Rahmah eller porten medlidande. En resande förvånas öfver platsens fula och brokiga utseende, — liknande ett billigt museum, fullt af ornamenter utan tillbehör.

Masjid El Nabawi är en parallelogram, 420 fot lång och 340 fot bred. Såsom vanligt i El Islam är byggnaden utan tak med en stor öppen plats i midten, som heter El Sahn, El Hosh, El Haswah eller El Ramlah. Den är omgifven af en peristil, med flera pelare, liknande en kolonnad uti ett italienskt kloster. Arkaderna hafva flata tak och äro uppdelade genom smala gångar i fyra afdelningar. Den norra afdelningen kallas Mejidi Riwah, den västra Kiwah Rahmah, den östra Bab El Nisa — kvinnornas ingång — och den södra El Rauzah. Den södra afdelningen är den mest betydelsefulla och innehåller allt, som är ärevördigt. Där finna vi profetens graf. Grafven är belagd med fina, hvita marmorskifvor och mosaikarbeten. Golfven i arkaderna äro betäckta med smutsiga mattor, mycket slitna af trogna pilgrimers gång öfver dem. Vi träda nu in. Ciceronen förer oss till Bab El Salam och frågar, om vi äro religiöst rena. En främling, då han besöker moskeen, skall vara parfymerad och iklädd sina bästa kläder. Han skall stiga in i moskeen med högra foten först. Längs med den södra muren följa vi en linje, som kallas Muwajihat El Sharifah. På den högra sidan om oss går ciceronen och läser högt en bön. Sedan uttalar han välsignelsen öfver profeten. Vi hafva nu passerat två tredjedelar af Muwajihat El Sharifah. Till vänster om oss är en vägg omkring sex fot hög med fyra dörrar till Muwajihat. Inom densamma är en nisch som kallas Mihrad Sulaymani, det är bönerummet; därinne finna vi också Mambar eller pulpeten samt äfven Mihrab El Nabawi, profetens bönestation. Vi träda in genom den västra dörren till El Rauzah, eller går den, enligt en sägen af profeten: "Emellan min graf och min pulpet är en paradisisk lustgård." Rauzah är omkring 20 fot från profetens pulpet. Här måste vi upprepa eftermiddagsbönerna och falla ner på våra ansikten två gånger till templets ära och till sist uppläsa 109 och 112 kap. af koranen. Sedan få vi falla ned med ansiktet på jorden af tacksamhet till Allah som låtit oss besöka ett så heligt rum. Tiden är nu inne att gifva allmosa, och vi äro omringade af tiggare, som lägga ut sina servetter på marken framför oss. Några slantar måste äfven vi lägga på servetterna.

Vi gå nu öfver till den vänstra muren. Vi upprepa en bön: Sannerligen Allah och hans änglar välsigna profeten! O I, som tron, välsignen honom och hälsen honom med ära!" Vi hafva nu framkommit till profetens graf. Hujrah eller kammaren, som den är kallad, är ett kvadratrum på 50 fot i sydöstra hörnet af byggnaden, afskildt på alla sidor från moskeens murar genom en gång, 26 fot bred på södra sidan och 20 fot bred på den östra sidan. Man påstår, att inom denna kammare äro tre grafvar. Man vet dock icke med säkerhet, hvad som finns inom densamma. Kammaren har fyra portar, en åt söder, en åt öster, en åt väster och en åt norr. Dessa äro alltid stängda utom den fjärde porten, som genom en smal, mörk gång insläpper dem, som äro tillsatta att bevaka skatterna, som där förvaras. På den södra sidan äro tre fönster, som anses vara omkring 6 fot från profetens hufvud. Fönstret på den västra sidan anses stå rätt framför profetens graf och kallas därför profetens fönster. Då vi kommo till detta fönster, måste vi efter vår ciceron upprepa en lång bön och med uppräckta händer läsa ett kapitel i koranen. Den första delen af främlingarnes ceremoni vid profetens graf är nu afslutad.

Vi stanna nu en stund vid Abubekrs fönster och tilltala honom, som ligger i grafven. Och detsamma måste vi göra vid Omars fönster. Vår ciceron uppmanar oss nu att framträda till profetens fönster. Vi få nu skåda grafven för första gången. Vi se en gardin med tre inskriptioner i stora bokstäfver af guld. Där bakom ligger Allahs profet och de två första kaliferna. Profetens graf är vidare kännetecknad med en stor rosenkrans af pärlor och ett egendomligt ornament, den beprisade Kaukab El Dwri eller en konstellation af pärlor, som är upphängd på gardinen. Detta ornament är en briljant stjärna, som är infattad i

diamanter och pärlor. Många muhammedaner tro detta vara en juvel ifrån paradiset. Profetens likkista är gjord af ebenholts, betäckt med sandelträd och öfverdraget med silfver. Ofvanpå det hela ligger en marmoskifva med följande inskription: "Bismillah! Allahumma sallialayh!" Det är: "I Allahs namn! Allah haf nåd med honom!" profeten ligger i grafven på sin högra sida, med sin högra hand under ansiktet och med ansiktet vändt mot Mekka, såsom muhammedanerna alltid begrafva sina döda. I Hujrah är rum blott för en graf till, och det rummet är förvaradt upprepa där en bön. Där omringas vi af fruntimmer, som bedja om allmosa. Vi vika af till höger mot den östra muren och bedja för de saliga själarna, hvilkas andar nu hvila inom El Bakias heliga område. Nu återvända vi till den södra muren och med ansiktet vändt mot Mekka upprepa vi en lång bön. Vi gå nu åter till profetens fönster, och efter bön afvika vi från Hujrah. Ciceronen upprepar en längre bön. Slutligen återvända vi till gården, och med ansiktet på jorden bedja vi två gånger och sluta, som vi började, med att tillbedja Skaparen.

åt Isaben Maryam, Jesus, efter hans andra ankomst. Många muhammedaner hafva önskat att få blifva begrafna där, till exempel Osman, Kaliph och Hasan, men det har icke tillåtits.

Vår ciceron förer oss nu till sydöstra delen af tronhimmeln. Vi stanna vid Mahbat, där Gabriel säges hafva nedstigit med de himmelska uppenbarelserna. Den är ett litet fönster i moskeens östra mur. Vi vika af till Hujrah, och återigen måste vi upprepa en bön. Ciceronen låter oss nu få se, hvarest Sayyidna Isa skall begrafvas vid profetens sida. Vi gå mot väster och komma till Fatimahs graf och

Vid slutet af ceremonien möta vi Aghas vid El Rauzat, som säga till oss: "Välsignadt vare edert besök", och anhålla nu om sportler. Hafvande fullgjort alla våra skyldigheter såsom goda pilgrimer få vi löftet af vår ciceron att få vandra omkring och beskåda allt det sevärda. Det är ännu mycket mera i moskeen af stort intresse för pilgrimen, men vi vilja sluta våra betraktelser, ty vi äro öfvertygade om att vi länge nog hafva uppehållit läsaren vid profetens graf och dess omgifningar.

L. A. JOHNSTON.

EMIL FROMMEL.

Forts.

Nu komma vi till en annan del del af barndomsminnet, en del, som hör till det bästa — till den "underskköna" staden Strassburg med mormor och släktingarne där. De nuvarande "moraliska Elsassèröfrarne," hvilka nu bo där, vilja alls icke höra talas om uttrycket "den undersköna staden" och kunna för ingen del finna det vackra i den. Men detta kommer däraf, att de icke ha någon mormor och inga barndomsminnen därstädes.

Den, som i likhet med oss kom från den snörräta solfjäderformade residensstaden och hade någon poesi i kroppen, måste det gamla Strassburg med sin domkyrka ("Munstern") sina trånga gator och gränder, höga gaflar och torn och utbyggnader på husen, hvaraf mycket nu är försvunnet, vara inbegreppet af allt vackert. Hur mycket hemlighetsfullt fanns icke där för vår pojkfantasi! Därtill var folket kärnfast, hederligt och nästan tyskt. Där bodde mormor i närheten af Aurelianikyrkan, där morfar en gång stått i högt anseende och omfattats med mycken kärlek af "trädgårdsmästarne." Ännu fyratio år efter hans död berättade en gammal jägmästare på Breitschloss för mig, huru han som barn med sina föräldrar hvarje söndag gått två timmars väg för att höra kyrkoherden "Chamds" predika.

Morfar var länge sedan död, då jag föddes, men likväl äger jag en faddergåfva, ett silfverkuvert, som han gaf min mor som flicka, för hennes första barn, då hon en gång skulle gifta sig.

Mormor var i sin ungdom en ovanlig skönhet. Ännu ha vi två porträtt af henne, målade af berömda målare under revolutionstiden. Huru hon under denna tid bistod morfar vid ett farligt tillfälle, berättas utförligt i Familjekrönikan, och en annan gång återfordrade hon honom af Danton, som redan kastat hennes man bland guillotinens offer i det beryktade Conciergeriet, med orden: "Citoyen Danton, je te dis, ce n'est pas sa place:" "Medborgare Danton, jag säger dig, hans plats är icke där!"

Jag torde ha varit ungefär fyra år gammal, då jag första gången kom med min mor till Strassburg för att hälsa på mormor. Lifkusken Hofmann kom tidigt på morgonen med den stora resvagnen. Afsked togs, som om det gällde en resa jorden rundt, alla släktingarne voro tillstädes och kysstes i tur och ordning. Färden gick öfver Rastatt och Stollhofen till Kehl och därpå öfver bron, och där på andra sidan postade den första rödbyxan, en fransk soldat. Därpå kom pass-kaptenen och visiterade mors stora pass, och sedan blefvo koffertarna noggrant genomsökta af tulltjänstemännen. Mor hade en särskild motvilja mot tullar och var mycket böjd för smuggling af småsaker; därför klappade hennes hjärta alltid något starkare i tullen. Jag hade hört, att ett fruntimmer en gång blifvit arresterad, som hade flere hundra alnar siden virade kring lifvet. I ett särskildt rum blef den stackars frun afvecklad sitt dyrbara omfång. Hvarje gång vi foro till Strassburg var jag därför ängslig för att äfven mor till sist skulle bli afklädd. Denna ängslan har jag att tacka för att jag aldrig smugglat något. Men detta är också särskildt kvinnornas vurm. Äfven moster i Strassburg lät oss aldrig fara hem utan att lämna med något tullpliktigt föremål och begagna det gynnsamma tillfället att hänga på oss en "puckel," såsom vi kallade det, bestående än af smärre saker, till exempel strumpor, som stickades åt oss, eller ock stoppa in saker i madrasser och kuddar.

Ändtligen rullade vi in genom Strassburgs portar. De dystra hvalfven, de rasslande vindbryggorna, de skäggiga soldatansiktena — hur oförgätliga stå de ej för minnet! Vid Austerlitzgatan n:r 16 gjordes halt; där bodde morbror och moster med sina sju pojkar och två flickor. Allasammans kommo störtande ur det gamla köpmanshuset ned på den trånga gatan. Onkèl hade på nedre botten en riktig speceributik; icke någon sådan efterbild som den, vi i våra lekar framställde. Efter en kort hälsning där, fortsatte vagnen till mormors hus vid Elisabetgatan. Ack, jag skulle ännu kunna rita upp det gamla huset, sådant det då såg ut; jag har varit där sedan på äldre dagar, men det såg icke längre ut på samma sätt som förr. På nedre botten bodde den tiden en tunnbindare, som på gården uppställde sina fat i höga torn; öfver allt luktade af färskt ek- och furuträ. Ofvanpå bodde mormor. Kring den inre gården löpte en bred, täckt altan af trä, på hvilken blomkrukor med nejlikor och andra växter stodo. Därifrån förde en gång, som var stenlagd med röda tegelstenar, in till mormors vackra låga, rum. Hur hemtrefligt var det icke där inne! Den stora med tak försedda sängen, i hvilken mor och jag skulle sofva, stod där med sitt snöhvita täcke, och allt var så blankt och fint. På väggarna funnos silhuetter af de hedervärda förfäderna, och bakom spegeln satt ett ris, försedt med ett rödt sidenband, och vinkade så omtänksamt och hotande.

Kvällen hade bredt sig öfver staden. Då började den stora klockan i Munstern att ljuda. Långt skallade hennes ljud och kallade folket, som var utanför portarna, att komma in, förrän de stängdes. Hur många sådana klocktoner klinga ej in i barnalifvet! Men den ene tränger djupare än den andre.

Mormor var trots sin höga ålder och sträfsamma, oroliga lif ovanligt liflig. Hennes milda blå ögon, röda, kärleksfulla mun och vackra hvita hy gjorde henne särskildt tilldragande. Ledd af tjänstflickan i den hvita Strassburgshufvan, det blomsterprydda klädningslifvet, de hvita, yfviga lintygsärmarna, den gröna kjolen med de röda banden och med långa flätor, som slutade med sidenband, gick jag på morgonen till bagaren för att hämta färskt bröd. Butiken var alltid full af folk, och nyheterna för dagen utkolporterades härifrån likasom om aftonen vid brunnen, där flickan hämtade vatten i den vackra, bronserade krukan med stenlocket. Det var en ny värld för mig, detta gemytliga, harmlösa lif, som de fria riksstäderna njöto.

Så kom hela kusinskocken för att hämta mig till Austerlitzgatan. Alla hade randiga blusar, hvilket gjorde ett särskildt intryck på mig Lika vilda som pojkarne voro, lika mild var den ena flickan, den lilla Elise, till hvilken jag slöt mig med den innerligaste kärlek. Hon var ett eteriskt barn med milda, svärmiska ögon, men redan bärande brådmognaden och dödsfröet inom sig. Vi förstodo hvarandra synnerligen väl, och det var den första smärtan i mitt unga lif, då det ljufva barnet dog. Det dröjde sedan länge, innan jag kunde trösta mig.

Morbrors hus var liksom gjordt för pojkar. I det mörka magasinet stodo sirapsfaten och de stora mandelbalarna. Kusinerna visste bättre än nyttigt var besked om, huru man skulle borra i sirapsfaten eller göra ett omärkligt hål i mandelbalarna och sedan låta det rinna fram ur den outtömliga källan. På hvardagarna sutto kontorsherrarne i de trånga hvalfven vid stora böcker, där utanför stodo bodherrarne och sålde, och vi sprungo mellan deras fötter.

På söndagen var emellertid allt dödtyst. Uppe i stora salongen dukades den festliga middagsmåltiden, och till desserten kommo dadlar och fikon och russin och de redan välbekanta mandlarna. Detta gjorde ett djupt intryck, ty något dylikt fanns icke hemma.

I huset bodde också en gammal tant, tant Gretel. Hunnen långt in på 80-talet hade hon blifvit barn på nytt och förde en plantas lif, troget vårdad af moster i våningen under, som fått tanten som arf. Under en svår sjukdom, från hvilken man ej trodde, att hon skulle repa sig, fick hon plötsligt känna lukten af sin älsklingsrätt, grisstek. Raskt klädde hon på sig, kom vacklande nedför trappan och sade: "Ni har ju grisstek, hvarför talar ni inte om'et?" Och hon åt och — frisknade till och lefde ännu några år.

Utanför stadsportarna bodde mors ungdomsväninna på ön Wacken med det stora Herrenschmidtska logarfveriet, med de många stora barkhögarna och de många pojkarne i huset — det var mitt tredje Eldorado i Strassburg. Vi kallade de båda gamla för morbror och moster, och jag blef en ungdomsdröm fattigare, då jag erfor, att de icke voro någon riktig morbror eller moster. Men jag hade dem båda kära och kände mig som ett barn i huset. Mitt tidigaste minne af dem går till julidagarna 1833. Då afbrändes ett fyrverkeri på Strassburgs "Polygon" till Julirevolutionens ära — raketer sköto upp, hvilka föreföllo mig som eldkulor. Vi hade stigit upp i torkhuset. Pappa Herrenschmidt höll mig på armen och visade mig eldkulorna och illuminationen. Detta är det djupaste af mina barndomsminnen, utom den stora klockan i Munstern.

På barkhögarna slogos vi pojkar på lek, föreställande tyskar och fransmän. Söndagseftermiddagarna var det "fullt med pojkar" på Wacken. Man for i båtar, de äldre gossarne blåste valthorn riktigt vackert, och det var idylliskt att fara under de nedhängande grenarna. Det gamla huset brann slutligen ned och ett nytt uppstod i stället, större och vackrare än det första. Men en ännu större förvandling skulle jag få se. Fyratio år därefter — och jag låg som preussisk divisionspredikant framför Strassburg med min gardesdivision. Fyrverkeriet på himmeln i den mörka natten upprepades, men nu gällde eldkulorna själfva staden, hvars brand utgjorde en fruktansvärd illumination. Jag såg domkyrkan såsom förr i barndomen vid eldsken och barndomsleken. Tyskarnes kamp med fransmännen hade blifvit sanning. Jag kom till Wacken, och tvärs öfver den trädgård, i hvilken vi alla hade lekt, stod det wurtembergska belägningsbatteriet. Jag såg kyrkan, i hvilken jag hade blifvit konfirmerad, gå upp i lågor, och den gråhårige kyrkoherden, som då konfirmerade mig och gaf mig välsignelsen, kom ut med hela stadens prästerskap under Tomaskyrkans portal general von Werder till mötes — och jag själf, till hälften ett Strassburgs barn, höll den första predikan där efter det staden kapitulerat!

FEMTE KAPITLET.

Ack, hur härligt är att få
uti skolan samman gå!
Ty där lär man läsa, skrifva
och sin tid därhos fördrifva,

heter det i visan, i hvilken den sista versen framför allt är den vackraste: "Och sin tid därhos fördrifva". När jag var så där omkring fem år, förbereddes man småningom på den viktiga timme, som skulle slå genom att begynna skolan. Föräldrarne ställde detta för våra ögon som den högsta lycka, men det lilla hjärtat klappade, då man tänkte på att man nu skulle ut ur det stilla, hemtrefliga boet och från den ljufva sysslolösheten från morgon till kväll, ehuru man till sist också tröttnade på att leka. Det finnes en aning hos barnet, att i och med ögonblicket för den första skolgången börjar en period, under hvilken detta får dela sig mellan två makter: hemmet och skolan. En del af föräldrarnes makt öfvergår till skolan — för första gången kommer allvaret in i lifvet, och den lille gossen får erfara, att lifvet ej är någon lek. Människor, som man aldrig sett, befatta sig med en och utöfva en makt, som man dittills endast medgifvit föräldrarne. Men skall det icke gå så hela lifvet igenom? Skolan, till hvilken vi föras som barn, är ju dock endast en bild af lifvets stora skola, ur hvilken man först genom döden blir frigjord. Att lyda order kan man icke tidigt nog lära sig. Bror Carl, som redan pröfvat på saken, visste att berätta allahanda skräckhistorier från skolan: om linealen på fingerspetsarna eller flata handen eller det spanska röret eller om att bli lagd på bänken och af vaktmästaren regelrätt få sina fem och tjugu på den mest upphöjda delen af kroppen! För att trösta oss följde mor oss första gången med dopattesten i hand och i fickan en kronthaler för biblioteket samt föreställde oss för rektorn, det ärevördiga skolrådet Zandt. På mig klappade hjärtat som vid en domstolsförhandling. Därpå gingo vi ned i klassen, till "duodecima" eller "infima", där duodesskolpojken fick infinna sig hos skolrådet Köping, hvilken i blå rock med förgyllda knappar samt hvit halsduk satt på katedern och vördnadsfullt hälsade på mor. Många pojkar sutto där redan på de små bänkarna, hvar och en med griffeltaflu och abcbok med tupp framtill. Mor sade sakta något åt skolrådet, kysste mig och gick. Jag skulle ha velat skrika, om jag icke hade sett de många pojkarne, hvilka redan hade öfvervunnit sin smärta och förvånade sågo på hvarandra öfver att befinna sig här. Mor hade emellertid gifvit skolrådet ett par blänkande nya kreuzer, hvilka efter arbetets slut skule gifvas mig en och en såsom belöning för min uthållighet. Den ärevördige mannen — må han finnas i Guds salighet — välsignar jag än i dag. Hans snöhvita hår och hans kärlek till de små uppehöll den bästa skoltukt. Författaren har länge hyst den förvända åsikten, att de gamla lärarne höra till de lägsta klasserna och de unga till de högre, och man har därför aldrig föreslagit honom till ett provinsialskolkollegium. Ty ungt folk förstår i allmänhet ej att taga hand om små barn, de äro för små för dem. De förstå i viss mån ej heller att hålla tukten uppe utan taga sin tillflykt till prygel. Men det är ett dåligt sätt att föra spiran. Vidare bytas de unga lärarne om så ofta på de lägre stadierna. De sträfva också vidare, bort från abcdarierna och mensa, mensae, — för hvart halfår kommer en annan på försöksstationen. Detta utgör emellertid den största skadan. För att lägga grund till ett hus antager man icke lärlingar utan bepröfvade gamla gesäller, ty om det icke underst är fast och säkert, så instörtar hela härligheten. Därför måste man nederst göra det så stadigt som möjligt. En äldre, till och med grånad mans lugn och barnsliga sinne, — hur godt gör detta icke barnahjärtat! Lika godt som hos farfar, hvarom jag förut berättat.

Men detta anses som en förvänd åsikt, ty nu är det hufvudsaken, att människan icke nog tidigt kan bli gubbe. Till hvarje kall hör lust och kärlek, men i all synnerhet behöfves detta för läraren. Hans kall är stundom ett bittert stycke bröd, som blott försötmas genom hoppet, att den goda sådden skall gro.

Jag hade lyckan att till lärare ha en älsklig gubbe, som gick bland oss som en far. Vi lärde oss förträffligt abc och att räkna. Arbete och vederkvickelse gingo hand i hand, och märkte han, att vi tappat hufvudet eller trasslat in

oss, berättade han för oss en historia. Då arbetet för dagen var slut, fingo de, som utmärkt sig, en ny kreuzer och det välmenta rådet: "Köp dig då en hvetebulle, men gif icke ut allt på en gång!" Ropade någon: "Min penna går inte", svarade han: "Du måste föra den vackert," Vid läsårets slut kom examen. Då fördes vi alla i helgdagsdräkt upp i den stora salen. Lärarne sutto allvarliga rundt omkring den stora katedern, på hvilken palmer voro ställda såsom betydelsefulla tecken. Primanerna, dessa "sköna ynglingar", redan med fjun på läppen, skådade medlidsamt ned på "grodorna", ty lyceum kallades "sumpen" och lärarne högst vanvördigt "sumpfilistrarne". Tal höllos af rektorn, hvarpå alla, från de små till de stora. stego upp. De stora föredrogo — o, häpnad! — något "självgjordt", under det att de små läste upp något som stod i "första läseboken", t. ex.

"En gosse åt liksom många gossar
så gärna dadlar o. s. v."

De små höllo sig krampaktigt fast i ryggstöden, men de stora stodo raka och talade oförskräckt. Därpå kom hufvudsaken — premierna. På ett med hvit duk täckt bord lågo silfvermynt, som blefvo större i förhållande till klasserna. Rektorn läste upp namnen på pristagarne. Andlös stillhet! De stackars kvarsittarne, inför hvilkas näsa dörren slogs igen, fingo ej vara med. Den stora mängden fick emellertid en stor mängd smörbröd, som släpades farm i stora tvättkorgar och som den barmhärtige vaktmästaren utdelade åt hvar och en utan hänsyn till religion och flit i de klasser, där magen ännu icke mättat sig med "vetenskapen". En af alla tolf premierna, som voro möjliga att erhålla, har författaren en gång eröfrat, — den minsta saken, nämligen en jungfru, som leder en gosse till soltemplet. Under de senare åren blef han blott ihågkommen med smörbröd, och slutligen fick han ingenting och var glad, om han icke blef kvarsittare. Hur lyckliga voro ej andra, åt hvilka föräldrarne på förhand låtit göra en hel ask, som skulle fyllas, och som vunno alla premierna! En gång hade jag nära nog lyckats att såsom femte man få ett pris, men då inträffade just ett nödår för premierna, och jag föll igenom. Då beslöt jag mig att från denna stund röra mig mera inom den gyllene medelmåttan. Hur mycket har jag emellertid ej att tacka alla lärarne för, och hur var jag ej till mods, då jag senare i samma läroanstalt satt bredvid de vördade lärarne och själf höll ett tal från katedern!

Jämte skolrådet König undervisade skolrådet Koch, en lika vördnadsbjudande man, läraren Sutterlin, en gemytlig man, som alltid visade sig med sin stora penna och lät oss skrifva "examensskripta", samt Fossler, den duktige räknemästaren! Ja, du kära tid! Om blott icke hufvudräkningen hade varit! Han visste ju förut, hur mycket det gjorde, och ändå måste vi räkna ut det åt honom! De flesta af lärarne ha nu gått hem, och till de få, som ännu lefva, sänder jag härmed en hjärtlig hälsning och ber dem förlåta all min dumhet och elakhet!

I skolan fanns det allahanda slags lärjungar. Vid denna ålder sluter man sig så hastigt och öppenhjärtligt tillsammans och frågar icke mycket efter, hvarifrån den ene eller andre kommer, eller om hans far är adelsman eller skräddare. Jag drogs bland andra till en haltande judegosse, som kallades "krokige Elias". Hans far var en gammal daglönare och en sträng jude. Elias hade emellertid en präktig sopran, jag sjöng alt, och detta förenade oss. En gång följde jag honom hem. Där var allt möjligt hopadt, mattor, vaser och vapen, hvilket allt högeligen intresserade mig. Det bästa var emellertid, då gossen öfvertalade mig att komma till honom en fredagskväll. Den grånade fadern tände under böner mässingslampan, och hur högtidligt var då ej allt! Till och med allt kramet syntes hafva något likt sabbat! Då löfhyddohögtiden kom, sutto vi utanför under den i hast planterade kurbitsen och drucko vin med vatten. Äfven i synagogan kom jag vid detta tillfälle att sjunga med, och jag såg ned i det halfmörka rummet och hörde det dofva mumlet med en viss känsla af rysning. Den krokige Elias blef sedermera konstnär, och jag höll föreläsningar för honom ur konsthistorien. Han for sedan öfver världshafvet och upplefde mångahanda händelser. Men han blef en duktig och bra människa och tillika en sant troende kristen, och hvilken glädje var det ej då att efter fyratio år återse honom — icke blott som en vän utan äfven som en trosbroder. Hvilka upp- och nedgående lefnadsförhållanden!

De andra kamratvännerna voro grannpojkarne, med hvilka man sammanträffade och lekte. Så mycket vi än hade att läsa, fanns dock tillräcklig tid att leka, och det måste ett barn ha. Leken låter karakteren träda i dagen och slipar af kantigheterna.

För öfrigt hade vi andra vänner, hvilkas föräldrar stodo i bekantskaps- och vänskapsförbindelse med våra. På söndagseftermiddagarna kommo de till oss eller vi till dem. Det gick då ganska enkelt till. Klockan fyra serverades smör, bröd och äpplen eller choklad, men inga kakor eller glace, hvarpå småherrskapen nu för tiden få bjuda. Något nästan "oupphinneligt" var, då en tårta serverades på något af barnens födelsedag. Trots den goda aptiten var dock maten bisaken.

Vi voro fyra brödrapar, som höllo tillsammans och voro jämnåriga. Den anda, som besjälade oss, kan jag icke bättre sklidra, än om jag här såsom afslutning låter en resebeskrifning följa, hvilken jag en gång skref i tidskriften *Deutsche Jugend* till reslystna tyska pojkars nytta och fromma.

DET SVENSKA FOLKLYNNET.

III. Svenska folkets natursinne.

Det i svenska folkets lynne djupast nedlagda draget, hvilket till stor del förklarar vårt folks naturell i öfrigt, är den starka *kärleken till naturen*. Det är denna varma hängifvenhet, som gifvit oss våra stora naturforskare, våra uppfinnare och våra forskningsresande; det är också denna, som skänkt oss våra lyriska skalder, våra härliga folkmelodier och den svenska sången, ja, som gifvit den svenska *fantasien* dess egendomliga flykt. Men detta utpräglade sinne för naturen har i viss mån vändt vår blick *ifrån* det psykologiska området, hvarför svensken, på samma gång han är stor naturvän, ej sällan är svag människokännare. Därför hafva vi naturvetenskapsmän och ingeniörer af rang men icke diplomater och köpmän, och vi ha en rik lyrisk litteratur men nästan ingen dramatisk.

Svenskens kärlek till naturen kommer af att hans land

är alldels särskildt ägnadt att ingifva en dylik känsla. Sveriges natur är i allmänhet icke majestätiskt imponerande (men därför också frånstötande och beklämmande) såsom den norska, ej heller förvekligande såsom ofta i rikare länder eller afvisande såsom öknen eller steppen: den är, i sin egendomliga förening af friskhet och idyllisk fägring, i ordets egentligaste mening *inbjudande*. Känslan häraf är lika varm hos både hög och låg — om ock ej lika medveten — och detta starka vidhängande vid naturen, som i vissa fall kan tillföra själslifvet yttringar af obändighet och råhet, är å andra sidan den djupaste förklaringsgrunden till den svenska nationens oförstörbara kraft och hälsa — bevisade så många gånger under de svåraste pröfningar, och trotsande äfven det sorglösa lättsinne, hvarmed svensken icke så sällan förslösar både kroppens och själens krafter. Denna lätta *sorglöshet* är i själfva verket vårt folks största svaghet. Å andra sidan kan ej förnekas, att historien ofta ådagalägger en större lifskraft hos folk af dylikt kynne än hos de nationer, som förtorkas under sträfvandet att endast samla och bevara.

IV. Svenska folklynnets intresse för frihet och kultur.

Sveriges rike är det äldsta nu bestående i hela Europa, och det har aldrig, så långt historiens vittnesbörd räcker, varit underkastadt främmande folks herravälde, liksom det ock genom sin aflägsenhet från det mera centrala Europa har i ovanlig grad hållit sin samhällsutveckling fri från främmande tillsatser. Sverige har hvarken känt det ärftliga feodalväsendet eller någon lifegenskap för befolkningens lägre klasser, det har i sin lagstiftning blott obetydligt rönt inflytande af den romerska rätten, det har mindre djupt än något annat folk påverkats af den romerska kyrkan, och det har slutligen blott för mycket korta perioder gjort bekantskap med ett kungligt envälde såsom styrelseform. Då härtill kommer, att vårt folk behållit sin ariska härstamning renare än kanske hvarje annat, kunde man vänta sig att i Sverige finna en i hög grad *originel* kultur; på samma gång kunde man dock äfven befara den stagnation, som en dylik isolerad utveckling så gärna förer med sig.

Den närmare bekantskapen med vårt folk låter dessa föreställningar i ej obetydlig grad modifieras. Hvad angår originaliteten i vårt samhällsskick, är densamma obestridligen tillstädes, men den är dock icke fullt så utpräglad, som man kunde vänta, eller ligger åtminstone mera i djupet än i öppen dag. Å andra sidan är den befarade stagnationen icke tillfinnandes alls — med undantag möjligen för en viss social konservatism, som Sverige har gemensam med England.

Att isoleringen alltså icke burit alla de frukter — hvarken af godo eller af ondo —, man kunde vänta, förklaras utan tvifvel af det hos svensken medfödda lifliga *intresset för allt främmande*, något som står i närmaste samband med fantasifullheten i det svenska lynnet. Detta intresse som i alla tider gjort svensken böjd för att öfverskatta, hvad som kommer från främmande land, men att underskatta sitt eget, har i många fall varit ödesdigert för vårt folk och hindrat en full utveckling af den svenska folkindividualiteten. Men å andra sidan kan ej betviflas, att det är detta starka intresse för allt mänskligt, som har räddat oss från kulturel förstening och afvärjt de faror, som den långt drifna isoleringen annars kunnat föra med sig.

Och därför erbjuder Sveriges folk i våra dagar bilden af en man, som visserligen ännu icke hunnit till full utveckling af sina djupaste anlag men dock i stort sedt förmått bevara både den andliga och lekamliga hälsa, som äro den säkraste borgen för en lång och lyckosam framtid. G. S.

TVÅ LIF.

Jag fick vänta en god stund på min skjuts och hade sett mig mätt på gästgifvargårdens stallängor med skyltens gula hjul och tre gråa strömmar, som svängde i hörnet, och den gröna björkdungen — hösten var sen i år —, som skymde för forsen, så att bruset var allt, hvad jag märkte af den. Fastän det var rätt tidigt på eftermiddagen och solljuset knappast gulnat i färgen, brann där eld i drängstugan, röda lågor så höga som fönstret, och framför stäckte karlarne sina mörka armar och kastade hufvudena bakåt i våldsamt skratt — man tyckte sig nästan känna den unkna luften därifrån och längtade ut mot de friska skogarna. Men min trilla blef förspänd, och snart hade jag forsens brus odeladt i örat och björkdungarna mellan mig och gården.

Min körsven var en otroligt mager man med så långa ben, att han satt på kuskbocken lik en gräshoppa, som tar sats för ett språng; när han böjde sig ned för att svara på en fråga, lyste hans ögon med en mild, sjuk glans, hvars vemod gjorde kontrast mot röstens pojaktigt obekymrade tonfall. Han var också rätt gammal, både för sin sysselsättning och för sin röst, godt och väl af medelålder; man hade kallat honom Fredrik, "Fredrik" med en viss betoning af medlidsamt öfverseende, som jag genast lagt märke till.

"Är ni dräng här, Fredrik?" frågade jag.

"Dräng, nej' jag orkar inte med jordbruket så bra", sade han och slängde ut med armen, en arm så smal som en slaga. "Ser ni, stenar, de kan jag inte lyfta så stora just, men nog kan jag lägga gärdsgårdar och hugga ved också, men jag är mest ute och skjutsar. Den här tiden börjar jag komma i jämn rudians både natt och dag", tillade han med ett förnöjdt leende öfver det konstiga ordet, som han bildat, jag vet icke hur.

"Men då får ni väl inte sofva mycket, Fredrik?"

"Inte behöfver jag sofva länge, de bara kolifunderar en; jag bara skakar på mig lite framför elden, den brinner jämt hos oss, och alltid orkar man sitta så här bekvämt" — han gjorde ett misslyckadt försök att sträcka ut benen —, "värre är det för hästarna ibland, di ska dra di, och Blacken här hon är inte stark längre."

Hon såg verkligen inte stark ut, med öronen hängande, nosen mot knäna och ryckningar i låren för hvart steg.

"Jag har de så bra nu, så de kan herrn inte tro", fortsatte Fredrik. "Moberg är nästan som en far mot mig, och alla människor ha blifvit så mycket snällare." Hans blick sjönk nedåt i tacksam glädje, och hans tanke tycktes glida öfver en hel rad af soliga dagar, så slängde han plötsligt ut med piskan, nästan mot kinden på mig, och hviskade brådskande: "Där borta i stugan, ser ni, där bodde jag för två år sen bara, två år till Mickelsmässan, alldeles ensam var jag, hade alltid varit ensam då."

Jag kunde knappt se stugan, endast ett murket svart tak öfver ett slags jordhög, en gammal förfallen backstuga

måste det ha varit, hälften håla. Men Fredrik fortsatte med en ledighet i uttrycket, som tycktes visa, att han ofta i tanken njöt af dessa minnen som kontrast mot all den sol, som kommit, och för att ständigt ha sin stora skuld af tacksamhet ofördunklad framför sig:

"Jag har inte haft några föräldrar" — hans röst blef öfverdrifvet munter —, "Anders Jonsson hade mej, men jag kunde just inte göra nån nytta för mej, kunde aldrig vara med vid flottningen; inte kunde jag ballunsenera på stockarna, så lång och utdragen, som jag blef, och inte behöfde flickorna mej på valln om sommarn heller. Di kunde bara ha mej att binda korna me, sa di, en sån spektation var jag då, ha ha ha!" Han skrattade lika mycket åt ordfanfaren som åt minnet. "Sen skulle jag då arbeta med jorden, för i skogen orkade jag inte med mer än vantarna, men inte gick där heller bra, fast många år drog jag mej fram, för jag är inte någon ung skjutspojke, ska herrn tro, fast jag kanske ser så ut." Han tycktes njuta ännu mer af att skämtet var på hans egen bekostnad och blinkade med ögonen som en fågelunge, så återtog han berättelsens tråd, och hans min blef dystrare, än jag sett den. "Men ingen ville vara med mej, och då blef jag också 'chalant, och så ville di inte ha mej inne, för jag hade håret så här långt." Han mätte långs halfva piskan och tillade skamset: "Jag tyckte, de var sak samma att kamma mej, och då vet en, hur där blir fullt! Nå, då bodde jag ensam där då, och riktigt mager blef jag, kan ni tänka er" — han böjde sig öfver mig och talade i en öfvertygande ton, som blef nästan hemsk, när jag såg, hur förfärligt mager han var nu, i sin välmakt. "Men", återtog han i öfvermodig glädje, "så kom Moberg och tog sej an mej och ville ha mej att skjutsa, förr hästarna ha alltid tyckt om mej, och han klädde opp mej och talte vid mej och snyggade till mej, så jag kunde få bo där inne i drängstugan, och snälla blef de allihop snart. De är bara de, att jag hostar litet om nätterna, och de retar Petter, som ligger i samma säng, de kan en inte undra på, men nu är jag så sällan hemma en hel natt, och till vintern går det nog öfver."

Det skulle nog inte gå öfver, föll det mig in, det var mig nu tydligt af hans fuktiga läppar och blanka ögon och kupiga rygg, att han bar på lungsot. Men Fredrik fortsatte, förnöjd att höra sin egen röst och nästan täckande mig med sin längd, när han lutade sig emot mig: "I vintras, kan herrn tro, fick jag låna en kälke af Moberg och ett helt kommersionslager, ett stort lager på två hundratrettiofem kronor, och gå ut och sälja, och riktigt förvånad blef han, för jag sålde nästan tomt hus, och långt fick jag då gå också, ända till fjällena."

"Men listig fick en vara", sade han med en min af sublimt naiv inbilskhet, "en sorts tröjor fick jag sälja bara genom att tala om, att de var sån tröja, som höll mej varm i snön, och inte hade jag nån sån tröja, förstår herrn", tillade han ifrigt och nästan i ansiktet på mig. Därefter tog han af sig rocken och stack fingrarna under ett par hängslen med röda rosor på och bände ut dem mot mig. "Ser herrn di här, dom hade jag kvar, för dom ville jag inte sälja utan tänkte köpa dom själf, om jag fick förtjänst nog, men Moberg gaf mej dom på köpet, präktiga, breda hängslen, ett riktigt kors på ryggen, hä hä hä!"

Jag kunde icke se mycket på dem, kunde bara tänka på hur utmärglad och bruten ryggen måste se ut under skjortan, — och säkert hade han lungsot!

"Ja", sade Fredrik med en suck, "inte var det väl ondt i det, för jag tänkte köpa dom, — fast hade jag tänkt på det. Ja, rätt var de inte." Han tog på sig rocken med en min af begrundande tvifvel, och jag tyckte mig se en skymt af hans osammansatta religiösa lif och hans samvetsstrider, så osmyckadt och enkelt allt som ett hvitt träkors på en tufva. Hans meddelsamhet var borta, och vi åkte länge tysta.

Solen hade blickat oss rätt i ansiktet, när vi långsamt skredo upp för backen, nu kröp hon åt sidan, färgade röken från milorna som med guldstoft och glänste genom löfven på ljusa björkdungar under oss. Jag satt och stirrade in i glansen och hade knappt märkt, hur Fredrik ett par gånger sagt: "Blacken är trött, stackars Blacken!" — och smekt hästens nötta rygg, när han gick bredvid i stigningar; så kommo vi fram till en tom fläck mellan träden, som visade oss kvällen i hela dess storhet.

Det var en sluttning ned mot floden, klädd med det grönaste gräs, på båda sidor snår af björkar, som gåfvo ram åt taflan. Där midt emot stod solen med blott ett långt smalt moln öfver sig, rodnande lågo violetta och blåa under ett flor af guld, och luften likasom gnistrade, det syntes en gloria kring allt, hvad man fäste blicken vid, och gräset glänste guldgrönt, — där satt en daggpärla i spetsen af hvart strå. På ena sidan drog sig kolröken opalfärgad framåt... Men vagnen ryckte till och började skaka på ett sällsamt sätt, Fredrik hoppade af, och äfven jag sprang instiktmässigt ned. Hästen tuggade skum och skälfde och drog i sina remmar.

"De är nog slut med Blacken", sade Fredrik sorgset, "hon får de värre nu än någonsin. Så kan vi åtminstone släppa henne lös!"

Det var snart gjordt, musklerna gåfvo som elektriska stötar från sig, bukgjorden nästan sprängdes, men, när Fredrik ledde henne ur skalmarna mot den gröna platsen, tycktes hon lugnare ett ögonblick och böjde hufvudet mot honom med en min af nobel sorgsenhet och resignerad smärta, som kom mig att tänka på Albrekt Durers sköna häststkildringar.

Plötsligt kom anfallet tillbaka än häftigare, och hon sprang för att döfva smärtan, snubblande men hållen upprätt af farten, sprang mot den gröna fläcken och solen och började kretsa i en vid ring långs snåren. Hon hade kastat hufvudet bakåt och andades in luften i korta drag, bröstet spändes bredt ut, och hals och rygg bildade den vackrast fallande linje; när hon sprang i skuggan, var det omöjligt att se, att det var en gammal utsliten dragare, som skenade med dödens börda, hon tycktes helt ung igen, sporrad af detta krafternas öfvermått, som i dunkel stormande lifsglädje drifver de unga fölen att flyga fram öfver fälten.

Det tycktes mig, att hon själf trodde sig vara ung, att hon blott då och då kände smärtan utan att veta, hvad det var, men hon njöt af kylig doft och guldgrönt ljus mellan tindrande löf, jublade att känna marken fly under fötternas tramp, att hon tyckte sig bäras fram mot något stort, något väntande, och att allt var friskt för hennes förnimmelser, liksom innan lifsarbetet lagt sitt damm som en mur omkring henne. Men i solskenet, när hon kom nära, där syntes det, hur fårad och nött hennes hud var, hur rygglinjen sjönk ned i en ful båge bakom skuldrorna, hur manen var grå, ögat matt och trött, hur musklerna skälfde af öfverspänning och bröstkorgen flämtade, nära att brista. och man förstod, att det var döden som sporrade henne. döden endast, som lockade henne, och att hon kanske visste det.

Fredrik följde henne med en fuktig blick och grep mig vid axeln för at stöda sig.

"Hon borde nog stickas", mumlade han, "men jag har ingen knif, och inte skulle jag villa görat heller." Tanken att störa den döende, att bringa in små fula praktiska hänsyn i denna tragedi var mig olidlig, och jag bröt skarpt af: "Låt henne vara!" — men min första blick på honom hejdade mig, ty jag såg, att han kände som jag.

Men Blacken sprang och lefde om sitt lif i minnet, medan

smärtan liksom lämnades efter, jagade henne för att hoppa upp och trycka sina knän i hennes buk men hann ej, fläsade endast tätt bakom. Blacken lefde om sitt lif, där voro redan de första åren borta, i solsken och gröna löf hade de ilat förbi, redan började mödan tynga henne, men hon var stark, det var en njutning ännu att springa, att skörda smeksamma ord och strykningar, att somna med musklerna härligt trötta och vakna med sprittande lif i hvarje nerv. Vidare sprang hon, smärtan var så nära, grep redan i hennes man för att svinga sig upp, längre blefvo arbetsdagarna, smälte i hvarann i grå entonighet, ett oändligt perspektiv af dammig landsväg eller hvita fält, kortare blef hvilan och gjorde föga afbrott, alltid hängde tröttheten vid hennes manke, — nu hade den hunnit henne, smärtan, nu var det fåfängt att fly! Men Blacken sprang allt fortare, hufvudet kastade hon tillbaka som för att skudda af sin börda, näsborrarna voro blodigt röda, ögonen spändes vilda af förtviflan, och man och svans lågo rätt ut efter henne, hon var vacker, Blacken, drifven fram i kapplopp af döden.

Men nu saktade Blacken sitt lopp, och knäna vacklade och böjde sig oupphörligt; liksom medveten om att hon snart skulle sluta, hade hon vändt och sprungit inåt fältet i solskenet, där hon hejdades som af ett ryck, sjönk ned på hasarna och sträfvade att resa sig i en vacker pose af kämpande förtviflan, men hon kunde ej röra sig, ty den blytunga bördan höll henne nere, stelheten spred sig uppåt. och snart sjönk hon flat mot marken och rörde blott hufvudet i sällsam sökande oro.

Vi hade skyndat fram, och Fredrik slog armen om hennes hals för att hjälpa henne; jag vet icke, om han blott af en slump vände hennes hufvud mot solen, men i ögonblicket blef hon stilla och rörde ej en muskel och stirrade endast in i skimret.

Hon var stor och djupröd nu solen, och hvilade på en af kullarnas mjuka linjer, och öfver henne stängdes rymden in af ett långt rakt moln, den blef så oändligt vid. Och den döende hästen riktade sina klarnade, sorgsna ögon rätt mot det blanka klotet, tycktes fatta, hvad det var allt, solen och jorden och hon själf och hela hennes lif.

Djuren betrakta ju intet, ge ej akt på annat, än hvad som kommer i beröring med dem, hvad de åtrå eller frukta, de känna mer än de se, hur dagar och nätter växla, de skygga till i skrämsel, om solen plötsligt blickar dem i ögat, och vända sig bort, och de flesta ha nog aldrig sett henne, aldrig förstått. Men Blackens döende ögon *förstodo*, de vidgades i klarhet och djup, jag skulle knappt ha vågat att möta dem, ty det tycktes mig, att de sågo mer än vi, och att jag skulle ha ryst att se döden speglad i deras rymder.

Solen sjönk fort nedåt, och hästen tycktes lida däraf, ville resa sig för att kunna följa henne längre och sträckte nästan i smeksamhet hufvudet upp mot den lungsjukes bröst. Så skalf hon till, rycktes samman, och hufvudet gled dödt ner och slog hårdt mot marken.

Jag vände mig bort och gick mot vägen, medan Fredrik varsamt tog af de sista seltygen och hann upp mig i språng, då solen endast brann i en gnista och ljuset fladdrade öfver oss i flykt.

Vi sade ingenting, men vi tänkte båda på det lif, som nyss slutats, en hästs mödosamma, arma lif, — hvad hade väl hennes ögon haft att säga den röda solen, som hon såg för första gången, och lifvets trött burna börda, som hon nu först dunkelt förstod?

Vägen hem blef lång, och snart förtog musklernas trötthet alla tankar, och den grönaktiga rymden öfver oss blef allt grumligare. Fredrik bar den döda hästens seltyg på skuldrorna, sällsamt grotesk var han med sin gängliga magra figur och betsel och spännen, som skramlade, och andedräkt, som flämtade sjukt, — då och då såg jag på honom, och hans långa, fårade ansikte med blanka ögon tycktes mig bära på samma min af trött och mild resignation, som Blacken hade,och jag tänkte på våren, de lungsiktigas vår.

"Ni har mist en god vän, Fredrik", sade jag.

"Jah", — han fläsade af gången — "Blacken höll mest af mig, men de är inte de jag tänker på. Såg ni, där hon föll, de var inte starr där utan grönt mjukt gräs. Jag är allt trött också" — det var, som om han omedvetet jämfört sin lott med hästens —, "men jag måste väl ut och hämta trillan, jag kunde inte gömma undan henne riktigt."

"Nu äro vi hemma", sade han och pekade på ett par röda ljus under oss och axlade sin tunga börda med en min af spelad hurtighet för att nu kunna tala om tilldragelsen med de andra, som det passade sig för en karl.

Medan man bäddade åt mig, gick jag af och an på gården. Ur stallet ljödo röster, och snart fördes en häst färdigselad ut. Fredrik hoppade upp på den, hans långa ben nådde nästan marken, och kroppen lutade i båge framåt med ansiktet mot hästens böjda hufvud.

Han hvisslade till, hästen satte af i traf, och jag såg hans sällsamma gestalt som siluett mot natthimmeln, — snart var den skymd af svarta träddungar, och forsens brus öfverröstade trampet, starkt och fyllande rymden med sin eviga sång.

PER HALLSTRÖM.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

En Guds dom. Som det synes, har den store troshelbrägdagöraren, predikanten och, om vi våga säga, hvad vi tänka, humbugsmakaren Dowie af ett högre väsen straffats för sina oförskämdheter. Då han för några dagar sedan skulle utgjuta sin vredes skålar öfver sina "förföljare", som han så ofta gjort — det är icke mer än någon vecka sedan; då han vid den store evangelisten Moodys död påstod det vara en Guds dom, att den uslingen till sist vände näsan i luften — då, som sagdt, för ett par dagar sedan den beryktade humbugsmannen, sin vana trogen, skulle ösa ur sig en hop oförskämdheter, miste han plötsligt talförmågan och blef stum som en fisk. Som det synes, var det en Guds varning åt honom och hans dels enfaldiga, dels fräcka drabanter; likasom ett: "Gif akt! Humbuga ej med Gud och religionen!" *Sv. Amerikanaren.*

* * *

Slafsinnet. Historien har åt eftervärlden bevarat ett yttrande, vid tiden för de amerikanska koloniernas uppror fälldt af Englands store William Pitt d. ä.: "Det gläder mig, att amerikanerna göra motstånd; ty, funnes tre millioner engelsmän, villiga att låta förslafva sig, då vore dessa lämpliga redskap för att sedan förslafva alla de öfriga."

I ett af Storbritanniens kritiska ögonblick uttalade sig så den man, som utom kärlek till sitt land äfven ägde hjärta för andras nöd, och som med skarp statsmannablick såg in lika mycket i folkmedvetandets som medborgarandans gömsle — och helgedom. Denna blick undgick ej rättvisan i de motiv, som nödgade, när föreställningar tjänade till intet, moderlandet förut trogna undersåtar att afskaka band, hvilka blifvit förtryckets fjättrar, — och den ljusnade vid åsynen af det tappra motståndet i kampen för oförytterliga rättigheter. Glädjen, som Pitt vid nämnda tillfälle erfor, var människovännens glädje öfver slafsinnets nederlag.

Blanka äro emellertid de ädles vapen, och under ledningen af den fjärrskådande statsman, som utbildats i människokärlekens skola, blir segern en gång deras. Nog försvinna än många år innan dess, ja, seklers mödor skola nog för dem räknas, innan öppenheten triumferat öfver det dolska och slafviska, för hvilket en hel mänsklighets framåtskridande betyder mindre än egna syftens nådda mål. Men en segerrik framtid skall i arla nyårstimma, då ny strid vidtager för ny tid, åtminstone kunna tysta slafsinnets ömkliga fråga: "Hvad tjänar det till?"

Sv. Amerikanaren.

* * *

Anglosachsernas fädernesland. På tal om Englands tvist med boerrepubliken i Afrika yttrar en af vårt lands tidskrifter följande anmärkningsvärda ord: "Hvart anglosachsen begifver sig i världen, tager han en del af fäderneslandet med sig. Han öfverger aldrig sitt språk och sin kultur. Genom sin starka viljekraft nödgar han landets inbyggare att lära sig hans språk och blicka upp till honom, i stället för att han skulle blicka upp till dem. Får han icke härska utan måste lyda främmande lands lagar, så är han färdig att vid första lägliga tillfälle gripa till vapen eller att — utvandra."

Om man med uppmärksamhet studerar världshistorien, skall man finna, att de karaktersdrag, som i dessa få ord tecknas, alltid utmärkt den anglosachsiska folkstammen i olika världsdelar sedan äldsta tider. Uttrycket att "taga en del af fosterlandet med sig" torde dock för mer än en af *Hemlandets* läsare förefalla dunkelt men är dock fullkomligt korrekt.

Det finnes ett fosterland i tiden lika så väl, som det finnes ett fosterland i rummet. Ordet fosterland betecknar icke endast själfva marken, bergen och dalarna, skogarna och slätterna, sjöarna och floderna, städerna och byarna, palatsen och kojorna, det betecknar ock allt, som ligger inom ett lifskraftigt folks andliga och materiella kulturs gränser, "allt, hvad här som syn som sång vårt hjärta rört en gång". Det sluter i sitt sköte språk och sång, religion och historiska minnen, dyrbara riksklenoder, som engelsmän och amerikaner alltid troget vårdat och tappert försvarat i olika delar af världen.

Anglosachserna hafva aldrig tillåtit och tillåta aldrig — sak samma hvar de bosätta sig — andra nationaliteter att inkräkta på detta osynliga fädernesland, till hvars försvar en stolt nationalkänsla alltid står färdig att våga en dust. Och, om de någon gång duka under, så äro de, såsom den anförde artikelförfattaren säger, ofta färdiga att utvandra för att å annan ort påbörja samma kamp. "De vilja med allvar härska och därför hafva de ock blifvit ett härskande folk." *Hemlandet.*

* * *

Fredsälskande!? England påstår sig jämt vara den mest bildade, den mest kristliga, den mest fredsälskande nation i världen. Hvad den sistnämnda egenskapen beträffar, så måtte visst England vara fredsälskande på ett underligt vis. Såsom exempel kan anföras, att Englands nu pågående krig mot Transvaal är det fyrationde under drottning Viktorias regering. "Va tyx?" Detta är mer än dubbelt så många krig, som alla öfriga Europas folk haft under samma tid. Men, hvad den fredsälskande John Bull säger om sig själf, äfven när han söker plundra och röfva andra svagare nationer som värst, det måste ju enligt gammal vana andra nationers folk betrakta som kungsord.

Svithiod, den 8 jan.

* * *

Då våldet sitter till doms, får rättvisan sitta emellan. Den fattige får ofta lida nöd, för att den rike skall få lefva i öfverflöd.

Carnegie säges räkna det bland sina barmhärtighetsverk, att han under det flydda året höjt dagspenningen för sitt arbetsfolk. Undras just, hvad han kallar det, då han nedsätter den?

— — — Ungdomen har från tidiga år intet annat för ögonen än att förtjäna så mycket penningar som möjligt. Denna penningjakt undergräfver de andliga och fysiska krafterna, så att en allvarligare själsverksamhet ofta blir alldeles omöjlig.

Inkomstskatt — — —, hvarigenom de rika och mäktiga bolagen och millionärerna skola tvingas att bidraga med sin andel af skattbördorna. Hittills har det varit medelklassen och de mindre bemedlade, som fått vidkännas de tyngsta skaterna, under det att de mäktige kapitalisterna vanligen lyckats att på ett eller annat sätt slingra sig undan.

— — Konsten att få reda på huru stora en mans eller ett bolags verkliga inkomster verkligen äro, torde icke vara så stor, som man låter påskina. England, Tyskland (och Sverige) ha inkomstskatt, och där möta inga synnerliga svårigheter att fördela och inkassera den.

M. S. T. den 3 jan.

* * *

Den, som söker sig människors beröm, kan i värsta fall berömma sig själf.

Oljekungen Rockefellers beskattningssystem är mycket enklare än regeringens.

Den, som inbillar sig, att kunskap i svenska språket gör honom eller hans efterkommande till sämre amerikanske medborgare, än de skulle blifva denna kunskap förutan, har en ganska stark inbillningsförmåga men ett mycket dåligt förstånd *M. S. T.* den 17 jan.

* * *

Framstegsmännen. "De kunna icke tro på några ideal, dessa praktiska människor. De kalla dem för drömmare och grubblare, som sysselsätta sig med nya ideer, och, om några utaf dessa skulle synas djärfva eller fria, så bli deras ägare merendels stämplade som cranks, d. v. s. vänstervridna. Och det har alltid varit så. Det har aldrig funnits en tid, då icke det forskande och inventiva snillet fått hån till tack för sin möda. De stora uppfinningarnas triumfer, som göra det nu snart gångna seklet så underbart, betraktades som galenskaper, innan de hunnit realiseras. Då den första ångbåten låg och skvalpade i Hudson, gick folket hånleende förbi och talade om "Fulton's Folly". Morse gick länge och gällde som en narr, innan ett telegram mellan Baltimore och Washington bevisade, att han var ett snille. Vår egen John Ericsson hade icke hälften så mycket besvär och obehag med att konstruera sin Monitor (det verk, som revolutionerade världens krigsflottor), som han hade att öfvertyga Förenta Staternas dåvarande statsmän, att han var fullkomligt klok. — — Våra samhällsreformatorer bemötas på samma sätt. Hvarje reformide, som icke står i full öfverensstämmelse med våra yrkespolitikussars åsikter, anses förflugen, vild eller otidsenlig. I korthet: man är icke benägen att erkänna några ideal, man tål dem icke.

Idealisten är en gagnlös drömmare; endast den praktiska människan, d. v. s. den, som "gör en konst i idealen" för att tala med en viss svensk politiker, endast den är fullt förnuftig och nyttig.

Och likväl är det ideer och idealister, som världen näst Gud har att tacka för de andliga segrar, hvilka kasta en sådan ärans glans öfver det afgående seklets himmel. Hvarje stor reform, sak samma å hvilket område, som under dessa hundra år gjort lifvet lättare, ljusare och löftesrikare, var blott en tanke, innan den framstod i handling, fick fast form och blef en släktets välsignelse. Tänkaren och idealisten måste gå före den s. k. praktiska människan i lifvets härnadståg." Dick i *Sv. Tribunen* för den 10 jan.

SVENSK TIDNINGSREVY.

En bemärkelsedag för Uppsalasången var den 30 nov. Härom läses i *Svenska Dagbladet:* "Den uppsaliensiska studentsången, som under decennier åtnjutit så stor popularitet, och som tack vare de hvitmössade sångarnes tåg till Paris vid världsutställningen år 1867 vunnit rykte och anseende äfven vida utanför våra landamären, hade i går en anledning att ådraga sig särskild uppmärksamhet. Dess nitiske och intresserade ledare, director musices Ivar Eggert Hedenblad, kunde nämligen i går fira den tjugufemte årsdagen af tillträdet till sin dirigentbefattning för den allmänna sången.

Man har sagt, att Hedenblad som Uppsalasångens anförare ej förmått intaga den framstående ställning som en och annan af hans företrädare, och obestridligt är det, att sången ej under hans ledaretid kännetecknats af vare sig den sammanslutning och den entusiasm, som den ägde, t. ex. under glansdagarna på Oskar Arpis tid. Men det är ingalunda visst, att detta varit orsakadt af någon bristande förmåga hos anföraren. Så utmärkta röstresurser, som sången disponerade mot slutet af 1860-talet, har den endast undantagsvis under de senare decennierna varit i besittning af, och intresset för sången har därjämte varit underkastadt de växlingar i åskådningar och stämningar, som äfven i andra afseenden trycka sin prägel på skilda skeden af studentlifvet. Att Ivar Hedenblad både med nit och skicklighet fyllt sitt värf, och att studentsånganförarens uppgifter därvid handhafts af den bildade musikern därom torde endast vara en mening."

* * *

Språkstriden i Norge. "På hinsidan Kölen föres i dessa dagar", skrifver *Svenska Dagbladet* för den 9 dec., "en efter alla konstens regler organiserad partifejd, som, eget nog, icke är politisk. För närvarande rör den sig närmast om 'rigsmaal eller bondemaal', och en mängd af Norges mest framstående män ha tagit parti i denna strid, som går långt utöfver de gränser, hvilka det norska 'målsträvet' en gång för sig utstakade.

Arne Garborg är representanten för den sträfvan, som nu går ut på att låta det ur flera norska dialekter hopkonstruerade s. k. folkmålet rycka upp vid sidan af det ursprungligen danska riksspråket, både i skola och i det offentliga, för att om möjligt uttränga detta i tidens fullbordan. Det är den urnorska bondekulturen, det genuint nationella, som härigenom skall rentvättas från främmande och nesligt smink, hvilket endast kan fördragas af ett degenereradt släkte i boheme- och parvenystaden Kristiania.

Riksspråket har fått en väldig försvarare i Björnson, som håller föredrag och skrifver broschyrer och tidningsartiklar med sin oöfverträffliga kraft och skaldeinspiration. Värdefullare för denna sak har det väl ändå varit, att den store språkforskaren Sophus Bugge lagt en så tung vikt som sitt världsberömda vetenskapliga namn och sin vetenskapliga argumentation i vågskålen till förmån för riksspråket. Föreningar bildas, petitioner till regering och storting massunderskrifvas från båda hållen, och Norge är i denna stund deladt i tvenne läger genom ett streck, som skär öfver den politiska partigränsen. Så vidt vi kunnat iakttaga, torde emellertid den ojämförligt största delen af högern och en god del af vänstern ansluta sig till den sunda uppfattningen, att landsmålen visserligen äro en dyrbar nationell skatt som sådana och äfven en rik källa för riksspråket att ösa ur, men att hvarje försök till utplånande af det språk, i hvilket nationens högre andliga odling gifvit sig uttryck, måste vara lika obefogadt som i längden gagnlöst."

* * *

Karl XII:s orientaliska fordringsägare. Arkivarien d:r Th Westrin höll häromdagen öfver detta ämne å Vetenskapsakademiens i Stockholm hörsal ett föredrag, ur hvilket vi här meddela en del:

Vid kalabaliken i Bender stormade turkarne det svenska kansliet, sönderrefvo och kastade ut på gatan en mängd dybara handlingar. Vårt riksarkiv gömmer flere sådana, som sedermera kommo tillrätta, och på hvilka man ännu tydligen kan urskilja spåren af hästtramp och fläckar af smuts och blod. Bland de utkastade dokumenten befann sig olyckligtvis ett stort antal redan inlösta växlar, som Grothusen oförsiktigt nog underlåtit att förstöra. Många hamnade också i sina förre ägares djupa fickor — att användas vid behof.

Karl XII och svenskarne fingo under fångenskapen hos turkarne ett mycket magert underhåll. "Kungen själf", skrifver den engelske ambassadören Jefferies, "får nätt och jämt så mycket, att kropp och själ hänga ihop. Man måste därför åter börja låna på oerhörda villkor; man skref t. ex. 300 rdr och fick 10 eller till och med skref 100 rdr och fick 1!

När konungen ändtligen beslutit att resa hem till Sverige, sattes Grothusens finansiella geni ånyo på ett hårdt prof. Ett försök att få låna en million rdr af sultanen misslyckades jämmerligen. Men han lyckades verkligen efter en tid plocka ihop litet respengar här och litet där i synnerhet bland engelska och franska köpmän i Turkiet, så att resan kunde företagas i september 1714. När de orientaliska kreditorerna kommo och ville ha betalt dessförinnan, svarade man dem: "Nu kan det icke gå för sig, men, vill ni komma med till Sverige, så skall ni nog få betalt."

Ja, ett stort antal af dem, ungefär 60 personer, beslöt sig verkligen att följa med den lilla svenska hären på dess tåg genom Österrike och Tyskland. När Stralsund föll, fraktades de öfver till Sverige och fingo slå sig ned i städerna Karlshamn och Karlskrona, där de af svenska staten åtnjöto ett underhåll af 1,000 rdr i månaden, alltså en summa af 70,000 kr. om året i vårt mynt. Vid konungens död kallades de år 1719 till Stockholm, där alltså den första orientalistkongressen samlades.

Rådet hade nämligen beslutit att ändtligen göra upp affärerna med orientalerna, d. v. s. till en början endast med turkarne, enär man ville stå väl med sultanen. Skulder

till fordringsägare, som dött, eller som ännu befunno sig i Turkiet, ämnade man heller icke honorera. Det gällde likväl en stor summa, 56,000 rdr, och hvarifrån skulle man taga den? Jo, man fick taga det franska subsidieguldet, som var afsedt att stärka vårt försvar, och mynta dukater däraf, och så blef man i slutet af 1719 ändtligen kvitt de turkiska kreditorerna. Man var till och med nog gentil att bjuda dem på fri resa till Tyskland.

När dessa väl kommit tillbaka till Turkiet, omtalade de för dem, som stannat kvar, hur bra det gått. Och så hände sig, att åren 1724, 1727, 1728 och 1730 infunno sig nya turkiska kreditorer. De läto emellertid nöja sig med 25 procent. De öfriga orientalerna, judar, araber och armenier fingo nog också betalt i ungefär samma proportion. Äfven skulden till Mazeppas brorson blef ordentligt betalt.

Den störste fordringsägaren var emellertid kvar, nämligen sultanen, som skickade ambassad på ambassad till Stocholm för att kräfva 1 million rdr. Verkliga afsikten var emellertid att söka vänskapsförbund med Sverige, hvilket också lyckades. Han lät därför nöja sig med 30,000 gevär och ett litet krigsfartyg "Patrioten", efter beräkning äfven det en summa, som utgjorde 25 procent af skulden. Och Karl XII:s två obligationer, som legat i sultanens kassahvalf, fördes från Konstantinopel af en svensk kurir — Malcom Sinclair, hvilken som bekant på återresan mördades af ryssarne. Dessa blandade sig sålunda ända in i det sista i tolfte Karls affärer.

SMÅPLOCK FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Den teologiska bildningens förbättring talar president W. F. Slocum af Colorado College om januarinumret af *Forum*. Då vi nu hafva vår egen *Teologiska Tidskrift*, hoppas jag, att vid tillfälle denna fråga behandlas i dess spalter.

* * *

President G. Stanley Hall af Clark University påpekar i samma nummer åtskilliga brister i detta landets kindergartenarbete. Han påstår, att det har stannat i växten och lämpar sig illa för de små barnens naturliga utveckling. Detta, säger han, beror därpå, att de, som ägna sig åt detta slags undervisningsarbete, hafva ej skaffat sig en fullständigare allmän bildning utan blott lärt sig detta som ett fackstudium och sedan ingenting mer. Detta gör dem inskränkta, tvärsäkra och nästan oåtkomliga för kritik och förbättring. Detta är en sträng dom, men han har särskildt studerat denna fråga, reste förliden sommar till Tyskland för att se sig om där och har brefväxlat med hundratals arbetare i kindergartens efter hvad han själf säger, och då böra väl hans ord väga något.

* * *

Why Do We Educate? Vår frejdade skolsuperintendent i Kansas, prof. Frank Nelson, har i skoltidningen, *The Normal Instructor* en längre afhandling med ofvanstående rubrik. Han lägger däri särskild vikt på att vår bildning bör hafva något visst mål, att vi böra väl begagna det närvarande ögonblicket, the purpose of our existence is here now. Sedlig fostran måste meddelas ej blott som en vacker teori utan som en i lifvet följd grundsats. "It is a difficult thing to be good." Om vår bildning ej sätter oss i stånd att utkämpa lifvets strider, är den svag, förfelad, odugllig. Undervisningen måste vara grundlig, den måste uppväcka i oss medvetandet af vår förmåga så väl som våra begränsningar. Dålig litteratur motverkar ofta och förstör lärarens arbete, vi borde hafva strängare tryckfrihetsförordningar, än vi hafva, så att de unga måtte skyddas mot mycken moralisk smitta. En persons fostran bör sätta honom i stånd att finna sin rätta plats i lifvet, och de flesta, som misslyckats, göra det, emedan de äro på orätt ställe. Författaren anser alla samhällets ojämnheter förorsakas just häraf. Nutiden är den rikaste, den ljusaste, den lyckligaste i mänsklighetens historia.

Litteraturanmälan.

The Lutheran Cyclopedia edited by Jacobs and Haas. Denna bok hafva vi länge väntat, och nu är hon ändtligen färdig. Ideen för henne är förträfflig. Ett sådant arbete är af nöden och ej minst ibland den kyrkligt sinnade ungdomen i vårt samfund. Det är i ungdomstiden, man är i egentlig mening vetgirig. Det är ock då, som man har mera tid för läsning än sedan. Lycklig den, som tar sig god tid att läsa, medan han är ung!

Den lutherska kyrkan är ej gammal i Amerika. Visserligen har hon varit här nästan lika länge som någon annan, men hon förde ett tynande lif ända upp till 1850-talet. Sedan har hon gjort framsteg såsom ingen annan och kommer äfven att så fortsätta. Jag tror ock, att det är i Amerika, som denna kyrka har tillfälle att framträda i sin bästa gestalt. Hon har tillfälle därtill. Gör hon det ej, så är det hennes eget fel.

Under sådana omständigheter är det klart, att man ofta kommer att fråga om det och det, som rör denna kyrka. Själf behöfver man att vara på det klara i dylika frågor, men man behöfver ock att utan svårighet vara färdig att gifva dem svar, som vilja hafva skäl för det hopp, som är uti oss. Då är visserligen ett arbete sådant som Lutheran Cyclopedia af stor betydelse. Ett sådant gifver svar på alla dylika frågor eller bör göra det. Man har rättighet att vänta det. Den bok, vi här anmäla, gör det ock i allmänhet. Mera så dock när det gäller amerikanska och tyska förhållanden än svenska. Man skulle knappast kunna tro, att Augustana synoden är ett så pass stort träd, som det är, om man ej visste mera därom, än man får veta i denna bok. En del artiklar saknas ock på den lutherska kyrkans allmänna område, men en ny upplaga eller ett supplementband får väl fylla ut luckorna. Kyrkans vetenskapliga arbete vet man icke mycket om, enligt denna bok, och det kan ju vara detsamma, ty den, som behöfver att sätta sig in däruti, får väl skaffa sig underrättelser, hvarhelst han kan. I allmänhet är boken god, och, som hon utgör det första försöket i den riktning, hon vill gå, så få vi ej göra för stora fordringar. Den, som kan skaffa henne, gör väl däruti, ty inom dess pärmar får han mera underrättelse om den lutherska kyrkans tro och lära, om dess historia och kyrkliga bruk än i något annat arbete, som finns.

Boken innehåller 2,028 artiklar, af hvilka dock 254 utgöra hänvisningar till andra artiklar, så att artikelantalet är 1,769.Dessa äro skrifna af 181 författare och upptaga 568 sidor. Nästan alla författarne äro från Amerika. Blott tvenne äro hemma i Europa nämligen Zöckler och Belsheim. Detta senare tar sig icke så väl ut, då man nämligen läst, hvad som lofvas på tittelbladet.

Femton af författarne tillhöra Augustana-synoden. Tillsammans hafva de skrifvit omkring 20 sidor. Af dessa ha doktorerna N. F., O. O. och C. E. L. skrifvit 15. Om artiklarna rörande svenska kyrkan här i landet och i Sverige kan man säga, att de äro ganska få och ganska korta. Stafning o. d. är mycket olika hos de olika författarne. Härvidlag borde väl ett och samma sätt hafva följts. Arbetet kan erhållas hos Charles Scribner's Sons, 153—157 Fifth ave., New York. Priset är 5 dollar.

ARIA MED KORAL.

verl - dens synd.
Soprano,
p
Alto,
Du går, Guds lam, du mil - da, O skyl - di - ga och
Tenore,
Basso,
p
Si, Guds lam;
re - - - - - - - na!
Si, Guds lam, si Guds lam, som

bär verl - dens synd.
Att oss, från Gu - di skil - da, Med Gud i - gen för - e - - - - na.
Si, Guds lam, som bär
verl - dens synd. Si, Guds lam, som bär

verl - dens synd. Guds lam, som bär
verl - dens synd. Att vå - ra
Ditt hjer - ta bär vår sve - - - da, att vå - - ra
att vå - ra
hjer - tan fre - - da. Pris va - re dig, o Je - - su!
Pris dig, o Je - - su!

PÅSKDAGEN.

Lofsäng.

Herm. Bönicke.

SOLO.
Sopr.
Alt I.
Alt II.
Fri - den bju - der jag åt er!
SOLO.
Ten.
Bas I.
Bas II.
Fri - den bju - der jag åt er,
Kör. Fri - den bju - der jag åt er, Fri - den bju - der
Ped.
jag åt er! Så sjung - en, ja, sjung - en till den E - vi - ges ä - ra

Död, hvar är din udd?
Graf, hvar är din se - ger? Ty Kris-tus är oss upp - stån - den, ty
Kris-tus är oss upp - stån - den! Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja! Hal - le -
Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja!
mf
f
lu - ja! Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja!
Hal - le - lu - ja! Hal le - lu - ja!

PÅSKDAGEN.

Högtidligt (♩ = 92.) AUG. LAGERGREN.

2. Här var mellan ljuset och mörkret en strid;
Dock segrade ljuset för evig tid.
Nedstörtad är döden; och tron står opp,
Bland jordiska öden, med himmelskt hopp.
I sörjande kvinnor! hvem söken I här?
Den lefvande ej bland de döda är:
Uppstånden är Jesus. Halleluja!

3. Så himlen med jorden försonade sig,
Så grafven är vorden till glädjen en stig.
I hufvu'n, som böjdens vid korsets fot,
Upplyftens och fröjdens trots världens hot.
Kom, skingrade hjord! till din Herde igen:
Han lefver, han lefver och följer dig än
Osynlig från himlen. Halleluja!

TORS STRID MED JÄTTARNE. Se sid. 75.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., MARS 1900. N:o 3.

CARITAS.

Du är mig kär, du mö af himlen buren,
af gudom stråla dina anletsdrag,
klar är din blick som stjärnans i azuren,
för alla slår ditt hjärta varma slag.

Ej alla kunna dina känslor ana,
de trånga själarna ej dem förstå,
men, där din eld får väg till hjärtan bana,
snart varma hjärtan mot ditt eget slå.

Ej finns ett rum, där du ej gladt vill gästa,
ej minsta plikt af dig förgäten är,
ej kring en själ kan moln så tätt sig fäs'a,
att genom det du ej din klarhet bär.

Ett leende på dina läppar hvilar,
din mjuka hand borttorkar sorgens tår,
hvarhelst du fram på dina vägar ilar,
du frid och glädje rundt omkring dig sår.

Du kan ej håna, döma hårdt de arma,
de fallna, fast du själf är himmelskt ren,
där nöden bor, du kan dig blott förbarma,
du talar tröst, om ångern än är sen.

O Caritas, du barn af himlar klara,
från dina vingar falla hvarje dag,
som flingor hvita, gärningar, som vara,
du drifves endast af Guds kärleks lag.

Och med din fägring underbara, höga
stå dina verk i helig harmoni,
ditt ljus du tändt i mänget mörknadt öga,
du lossat band och gjort den fångne fri.

Till dig naturen sträcker sina händer,
du fyller dem, du kläder allt i prakt,
i yppig grönska stråla insjöns stränder,
och sånger du på fågelns tunga lagt.

Jag älskar dig, du väsen evigt unga,
du är densamma, hur det skiftar än,
på mänskors lott väl falla bördor tunga,
men du förstår att lätta dem igen.

Hos dig min själ sin ungdom rätt bevarar
hos dig jag glömmer tid, som undan flytt,
för mig du stilla och så ljuft förklarar,
att dag skall gry, då allt är vordet nytt.

Uti din famn jag nöjd och trygg mig sluter,
af dig jag villigt lär hvar lifvets plikt,
min sista suck jag i ditt sköte gjuter,
sen, Caritas, du hört min sista bikt.

LUDVIG.

UNGDOMSTIDEN.

"Fly ungdomens lustar, och far efter rättfärdighet, tro, kärlek, frid med dem, som åkalla Herren af rent hjärta!" 2 Tim. 2: 22.

Somliga af Guds gåfvor gifvas oss ofta, för att icke säga oupphörligt, under vår lifstid; andra gifvas blott *en* gång. Till dessa senare kan räknas hvar flyende dag, ty "dag, som har gått, kommer aldrig igen, så lyder växlingens bud", eller allmänneligare: hvarje tidsperiod af vårt lif. Barndomen, en gång svunnen, kommer aldrig åter, och ungdomens sköna, lyckliga år kunna, sedan de gått sin kos, ej återvinnas, hade man än hela världen att erbjuda såsom köpesumma. Vore blott alla i sitt inre genomträngda af allvaret i denna sanning, huru annorlunda skulle de ej använda den dyra ungdomstiden!

Då vi betrakta, huru ofta det spörsmålet framställes, huru vi skola lära vår ungdom att så bruka sitt lifs ljufva vårtid, att de blefve till glädje och välsignelse för sig själfva, hemmet, församlingen och först och sist för Herren själf, kunde vi lätt frestas att tro, det den eviga visheten vore tyst med afseende på denna fråga. Men, söka vi rätt i Guds ord, skola vi snart finna, att ungdomsfrågan i alla tider varit en "brännande fråga", och Herren har därför så väl i lifsbilder som i korta, bestämda sederegler flitigt framhållit, hvad ett rätt användande af ungdomstiden verkligen innebär. Frågan har, sade vi, i alla tider varit "brännande"; icke därför, att den i och för sig är så svårlöst, utan därför att vi människor, vare sig vi äro yngre eller äldre, alltid se oss om efter andra vägar än dem Herren utstakat, i ty att vi af missriktad, köttslig ömhet om våra barn och oss själfva gärna ville laga så, om vi blott kunde, att äfven "världens" vägar ledde till det önskade målet, en sann, varaktig lycka.

I trots af alla tiders bittra erfarenheter i detta afseende håller man ännu på med det samvets- och själamördande sträfvandet att finna genvägar till sann lycka och sällhet, att förena, hvad Gud bestämdt åtskilt, att tjäna Gud och världen. Redan David, mångförsökt som han var, visste dock ingen annan väg till verklig sällhet för ungdom än den, som de äldre måste gå, Herrens budords väg. Paulus visste icke heller om någon annan, och i våra kortfattade textord gifver han sin andlige son Timoteus en tydlig anvisning angående

Ett rätt användande af den dyra ungdomstiden.

1. Ungdomstiden är dyrbar, ty den försvinner så snart och kommer sedan aldrig åter. Antag, att du hade en kär vän, som finge stanna hos dig blott en kort tid, och hvilken sedan han skilts från dig, du aldrig mera finge återse, och du vore därom fullt medveten. Skulle ej detta medvetande förmå dig till ett det grannlagaste umgänge med denne vän? Unga vänner! eder ungdomstid är en sådan vän. Ej viljen I väl då så umgås med honom, att I, sedan han sagt eder farväl för alltid, skolen behöfva tänka tillbaka på edert umgänge med honom med skam och inre förebråelser, så att "långa år få gälda, hvad stunden brutit". Ungdomstiden är dyrbar, ty kropp så väl som själ äga då sin största fägring. Hvad skönare finnes väl i världen än en ofördärfvad, frisk yngling, en verklig, kysk och ren jungfru? Du har ju gifvit akt på själfva naturen. Nog har där hvarje årstid sitt särskilda behag, men är ej våren den skönaste? När doftar blomman så ljufligt, när lyser grönskan så skär, när är själfva luften så balsamisk, när sjungar och kvittrar fågeln så gladt, som om våren? Så är det ock i människonaturen, och ungdomen är dess vårtid.

I saknad af erfarenhet af världsondskans verkliga, bottenlösa djup kunna de unga se på allt, som möter dem, utan misstro eller misstankar, med ogrumlad blick och ren panna. Då de ännu ej mötts af några svåra missräkningar eller felslagna förhoppningar, kunna de hoppas mycket af lifvet, tro på ett ideal och för dess udppnående vara mäktiga af en verkligt eldig hänförelse. Deras hjärtan, ännu ej hårdnade af detta lifvets omsorger, äro så mottagliga för intryck af allt godt och ädelt och icke minst af Gud, det enda, sanna goda. Ja, hvem kan annat än älska ungdomen och nitälska för dess väl! Hvilka sköna erfarenheter får ej en församlingslärare göra i konfirmationsskolan! Är hon ej mången gång, snart sagdt, det enda, som kan komma oss att hoppas, att församlingsarbetet ändock ej är förgäfves, och rädda oss från misströstan med dess all handligskraft förlamande inflytande? Men själfva de sköna egenskaperna hos ungdomen utgöra ock deras svaghet. Det, som möter dem, är ingalunda allt och odeladt godt, själfva idealen, de jordiska nämligen, äro ju befläckade. De äro mottagliga lika väl för onda som goda intryck, och frestaren möter äfven dem och utbreder för dem denna världens härlighet, dess glitter, dess ära och säger: "Allt detta vill jag gifva dig, om du faller ned och tillbeder mig," och så målar han sig och sitt rike så vackert och oskyldigt, att en oerfaren lätt låter sig bedragas. Likaväl som Jesus ser på en välartad yngling och jungfru och älskar dem, likaväl ser satan på dem och önskar fördärfva dem och bruka dem i sin tjänst. Deras skönhet, öppenhet och glädtighet äro tilldragande äfven för världen. Därför göra satan och värld allt för att väcka ungdomens lustar till lif; dessa lustar, som i följd af syndafördärfvet i vår natur ligga slumrande i hvarje människobröst, men af hvilka dock vissa, såsom kärlek till flärd och fåfänga, köttets just då uppvaknande begär, syndig nyfikenhet m. fl. äro särskildt farliga under ungdomstiden. Tillåtas dessa blifva rådande böjelser, störta de de unga i både timligt och evigt fördärf.

2. Därför gäller det att fly dem, och detta är den första anvisning, som Paulus gifver för ett rätt bruk af ungdomstiden. Huru svårt ställer sig dock ej i vår tid och under våra förhållanden iakttagandet af denna föreskrift!

Då man i kyrkor, som berömma sig af att hafva blott verkligt troende medlemmar, om ej direkte uppmuntrar till dock åtminstone ser genom fingrarna med romanläsning, teaterbesök, kortspel och dans; då man i tidningar får se annonseras, att under den och den kyrkans auspicier kommer att arrangeras "bazaar, baby-show and ball"; eller då till *den* kyrkans förmån kommer att å operahuset utföras ett slags sagospel, där små barn, 8—14 år gamla, skola uppträda, spela komedi och dansa, och sålunda offentligt uppenbarar sin skam och uselhet — och jag nämner här endast sådant, som under den senaste tiden förekommit i min hemstad —; då man besinnar det fria och okontrollerade umgänget mellan de unga af de olika könen, som öfvergått till en oskrifven lag i det amerikanska societetslifvet; då förbund, som Guds ord stämplar såsom horsbrott, få ingås under lagens hägn; då tidningarna, den allmänna opinionens målsmän, utan någon protest från allmänhetens sida, alltjämt kunna framhålla det lif allena såsom lyckadt, då man, kanske med de orättfärdigaste medel, lyckats samla mycket pengar, andra vår tids talrika svagheter och lyten att förtiga; är det väl under sådana förhållanden att undra öfver, att ungdomens lustar florera i stad och på landsbygd? Är det icke snarare ett under, att *någon* ung människa kan slippa igenom ungdomsåren utan att hafva tagit obotlig skada till sin själ? Är det då underligt, om människor, som ännu hafva ögon att se med, anse det såsom en oafvislig, bjudande plikt att vid alla offentliga möten, i tal och i skrift om så kunde ske från taken ropa: unge man, unga kvinna, fly ungdomens lustar! Ty hvad skall det väl blifva för skörd af en sådan sådd? Kan skörden för detta lifvet blifva någon annan än professionella "gamblers"; ett släkte, som räknar kvinnoheder, kyskhet och dygd såsom leksaker och manlig heder och karaktersfasthet som charlataneri; hem, som blifva moraliska pesthärdar; en kyrka, som korsfäster sin Herre; ett samhälle och land, som lefver af orättfärdighet och småningom men säkert förtär sig själf, ruttnar? Och hvad skulle skörden blifva för evigheten? Den omutliga sanningen har talat i ordalag, som icke kunna misstydas: "sådana skola icke ärfva Guds rike", andra ännu förskräckligare domar att förtiga. Hofni och Pinehas prisades nog af sina samtida såsom afundsvärda unga män: "de kunde göra, hvad de ville"; Manasse prisades nog af en gudlös folkhop såsom en liberal och fördomsfri härskare, som kunde hafva fördrag med olika tänkande, då han åter lät uppbygga afgudaaltarena, som hans fromme fader nedrifvit; Herodes syntes nog sig själf och sina hofmän stor och kvick, då han kunde smäda och skrymfa den bundne Jesus; Judas Iskariot prisade sig nog för en stund lycklig, att han, fastän en Jesu lärjunge, lyckats bevara vänskapen med den förnäma och mäktiga världen. Men sen på deras slut! Hvad hade de i verkligheten vunnit? Hade de ej förlorat *allt?* Ropa *de* ej, ropa ej alla de unga män och kvinnor, hvilka såsom lösdrifvare stryka genom landet eller såsom fångar försmäkta i våra asyler eller fängelser, med stentorsröst till en hvar: "fly ungdomens lustar!" Väl kan det synas, som skulle brott och last triumfera i världen, men det är blott för en liten tid. Förlorade Josef något på att motstå Potifars hustru? Moses att föredraga att lida smälek med sitt folk? Jesu lärjungar, då de öfvergåfvo allt för Jesu skull?

Men hvad är att fly ungdomens lustar? Att fly i bokstaflig mening måste ju innebära att gå ut ur världen, ja, ut från sig själf? Ja, det är just, hvad det gäller; och i frestelser af det slag, som Josef mötte, finnes blott *ett* medel, flykt i allra bokstafligaste mening.

Men huru skall du väl fly från världen och dig själf? Käre, det var ju härtill du en gång förband dig i dopet. Då lofvade du att i kraft af den af dig mottagna nåden i en daglig ånger och bättring förkväfva och döda den gamla människan i dig med alla hennes synder och onda lustar, d. v. s. att bryta med eller fly från dig själf och det onda i världen. Och vid din konfirmation bekräftade du dessa löften; och jag är viss om att din konfirmationslärare sökte göra detta så tydligt och klart för dig, att du väl förstod, hvad det innebar. Jag är viss, att han icke blott sålunda påminde dig om, hvad som på grund af detta löfte var din plikt, utan att han också inpräglade i ditt sinne bilden af Jesus, att du kände, att intet lif i världen varit skönare än Jesu lif, att ingen för dig gjort, hvad Jesus gjorde för dig, och att du därför, så långt på dig berodde, aldrig mera *ville* hängifva dig åt utan af allt hjärta fly det, hvarför han led döden. Se, då flydde du ifrån dig själf och bröt med synden och världen; och så går det ännu att fly ungdomens lustar och följa apostelns anvisning.

3. Men vår text talar icke blott om hvad du skall fly och undvika; den sätter ock fram för dig ett värdigt mål för din ungdomliga hänförelse, din äregirighet, dina storhetsdrömmar och ditt lycksalighetsbegär. Den säger: "Far efter rättfärdighet, tro, kärlek och frid med alla dem, som af rent hjärta åkalla Herren!"

Detta är ej heller något nytt; du förband dig äfven till detta i ditt dopförbund. "En ny människa skulle ju dagligen framkomma och uppstå, hvilken i rättfärdighet och helighet skulle lefva för Gud evinnerligen." Men det torde i alla fall vara behöfligt att påminna hvarandra om äfven hvad detta innebär. Du söker efter ett värdigt föremål för din kärlek; här har du det; du sträfvar att vinna storhet, oberoende och lycka, och allt detta är dig så nära, att du lätt kan nå det, äfven om dina naturgåfvor och tillfällena för deras uppodlande vore än så begränsade och inskränkta. Det värdiga föremålet för din kärlek är din Frälsare, och har du funnit honom, äger du den sanna storheten, den rätta friheten, den varaktiga lyckan. Såsom barn tillfrågades du antagligen ofta i söndagsskolan, om du älskade

Jesus. Jag hyser ej något tvifvel om utan att du svarade ja till denna kanske välmenta men i de flesta fall högst ovisliga fråga, ty nog är den ovislig, om ej barnet fattat, hvem och hvad Jesus är. Visste du verkligen, *att* du älskade honom och *hvarför?* Du älskade väl ej ett namn, äfven om det vore det skönaste i världen. Älskade du honom verkligen, var det väl därför, att du förut gjort personlig bekantskap med honom, att han var din barndoms förtrogne vän. Och älskade du honom rätt, följde du — därom är jag viss — efter honom, du älskade hans vägar och önskade komma honom allt närmare. Då hände sig en gång — kanske tidigt nog i din barndom, eller kanske under konfirmationsundervisningen eller kanske vid själfva nattvardsbordet —, att det syntes dig, som hade Jesus vändt sig direkt till dig med frågan: "Hvad söker du hos mig?" Om du då hade någon medveten, bestämd afsikt med ditt följande, svarade du honom något liknande, hvad Andreas och Johannas en gång frågade: "Rabbi, hvar bor du?" Och Jesus svarade dig såsom dem: "Kom och se!" Och så öppnade han för dig en värld, ett rike, hvars grundlag heter rättfärdighet, och stod själf fram för dig såsom den, som rättfärdighet lärer och är en mästare till att hjälpa. Jag vet nu icke, *huru* Jesus mötte dig, om i en from faders eller moders eller lärares gestalt. Lycklig hvarje ung människa, som får möta honom icke blott i ord och lära utan uppenbarad i "lefvande lif", ty huru mycket lättare att så kunna finna honom och sedan följa honom. Och så fick du följa din Mästare såsom Jesu första lärjungar och i ord och lif lära, hvad verklig rättfärdighet, himmelrikets rättfärdighet, var. Du försökte lära, och stundom menade du dig vara nära målet; Jesus syntes dig så nära; men just som du ville med ett djärft grepp fatta tag i honom i köttslig hänförelse, stod han framför dig så hög, helig och underlig, att du, full af förfäran, var nära att, lik Petrus, falla till hans fötter med ropet: "Herre, gack ut ifrån mig, ty jag är en syndig människa!" och så fick du liksom på nytt börja lära, tills du blef förd med honom till Jerusalem och fick se honom dömd, fördömd och slutligen korsfäst — Jesus varder ännu dömd och korsfäst i världen. Om du därvid ej förargades, utan med Johannes höll dig intill Jesu sida och ej drog dig undan, fick du från korset höra det stora rättfärdighets- och fridsropet: "Det är fullkomnadt." Trädde så den underbare Paulus fram till dig och talade, alldeles såsom hade det varit gripet ur ditt hjärta: "Honom, som af ingen synd visste, har Gud för oss gjort till synd, på det vi skulle vara Guds rättfärdighet genom honom", och Rom. 6: 3—11. Målet var vunnet; du hade vunnit rättfärdigheten, blifvit lika Kristus, var Guds barn och arfvinge, helt frigjord från värld, synd och orättfärdighet. Huru? Genom tron; men äfven denna var en gåfva, som du fått, utan att du rätt visste, huru det gick till; du hade liksom blifvit ledd af en osynlig följeslagare, den Helige Ande, Jesu Kristi egen Ande. Allt var nåd. Och hvilken underlig, oändlig värld var nu ej öppnad för dig genom trons himmelska öga, tron på *den Korsfäste.* Du behöfde och bad om nåden att se och fatta alltmera af det himmelska; du bad om tro, mera tro, en renare tro, och ju mera du såg och erfor, desto mera lärde du dig älska, och ju högre du älskade, desto innerligare önskade du dig kunna älska; Jesus blef ditt allt i allo. Men du fann snart, att du lefde i en värld, som ej längre förstod dig; genom korset var du skild, ja, korsfäst från världen, och världen var korsfäst för dig.

Men i stället för den ytliga, orättfärdiga, orena och själfviska världen, som aldrig älskat dig själf utan blott din skönhet, din begåfning, dina penningar, ditt glada skämt och skratt — så länge du var henne lik, älskade hon dig — ty "voren I af världen, så älskade världen det hennes vore, men nu hafver jag eder utvalt af världen, därför hatar världen eder" — i stället för denna onda värld, finner du snart, att du äger andra vänner och ej står alldeles ensam. Du finner många, som visserligen ej så högt bedyrade sin vänskap, som ej smickrade dig, ej trängde sig på dig, några, som lärt sig att såsom du "af ett rent hjärta åkalla Herren", och se, hos dem fann du hjärtan, som förstodo dig, som älskade dig själf, din själ. Huru fridfullt blef ej nu umgänget med dessa! Och blef det än någon gång missförstånd eder emellan, kunde du dock aldrig lida, att det så förblef; du sökte och for efter frid med dem. Så kunde det vara för eder alla, unga vänner, men huru sällan är det icke så.

Är det då underligt, att i en värld af orättfärdighet, midt ibland ett folk, af hvilket de flesta finna sig bäst utan religion eller åtminstone utan lefvande tro på Kristus, — edra föräldrar och sanna vänner se nödvändigheten af att till hvad kostnad som helst omgifva eder med kristligt inflytande och låta eder möta Jesus i "lefvande lif" icke blott i kyrka och hem utan ock i skola? Är det underligt, att alla klarsynta så ifrigt ropa på kraftiga ansträngningar för de kristliga skolornas och läroverkens uppehållande?

Men allt detta oaktadt, huru många är det ej af den ungdom, som uppväxer och fostras inom våra församlingar, som i stället för att söka det sanna goda med all ifver jaga efter storheten af och i denna världen! Hvar ligger felet? Då vi stå inför våra konfirmationsklasser och se och känna, att de ungas hjärtan verkligen klappa varmt för Kristus och hans rike, och vi däraf eldas af nytt mod och hopp — huru kommer det sig, att vi snart måste skrifva de flestas namn på listan af de bortgångna? Ack, huru ser det ut i mängden af våra hem? Ingen husandakt, ingen lefvande gudsfruktan, ingen nitälskan för barnens sanna bästa, intet herdesinne, som vill föda lammen. Ack, det är ty värr i många för att ej säga i de flesta fall föräldrarna själfva, som äro orsaken till att deras barn blifva sorgebarn, då de kanske tro sig sörja väl för sina barns timliga utkomst, men därunder fördärfva deras själar. Må vi behjärta Kristi ord: "Den, som förför en af dessa små, som tro på mig, honom vore bättre, att en kvarnsten vore bunden vid hans hals, och han sänktes ned i hafvets djup." Då föräldrar midt i den kristna församlingen taga sina barn med sig till danssalen, teatern och spelbordet, hvad skall väl skörden blifva af ett sådant utsäde? "O, säg, hvad det blifver för skörd?"

Nej, må vi alla, barn och föräldrar, lära oss behjärta apostelns ömma förmaning: "Fly ungdomens lustar" o. s. v., och, om vi behjärtat den, lära oss åtlyda den, då skola vi "lefva lyckligt här i tiden och saligt i evigheten". Amen!

PHILIP G. THELANDER.

UNGDOMSVÄNNEN.

Ungdomsvännen kommer, klappar på;
öppna du för honom tryggt ditt hjärta!
Kan ej någon annan dig förstå,
han förstår din glädje och din smärta. —
Öppna hjärtats dörr för Ungdomsvännen!

Ungdomsvännen gärna gästa vill
i ditt hem, att ljus och glädje skänka.
Ej en sådan ungdomsgäst förspill,
ty han gifver mer, än du kan tänka.
Öppna hemmets dörr för Ungdomsvännan!

Ungdomsvännen, har han kommit in
i ditt hem och i ditt unga hjärta?
Gif ett ärligt svar: säg, är han din?
Har han renat dig från syndens svärta?
Hvilar du i Ungdomsvännens sköte?

Gustaf E—n.

SE, GUDS LAMM, SOM BORTTAGER VÄRLDENS SYND!

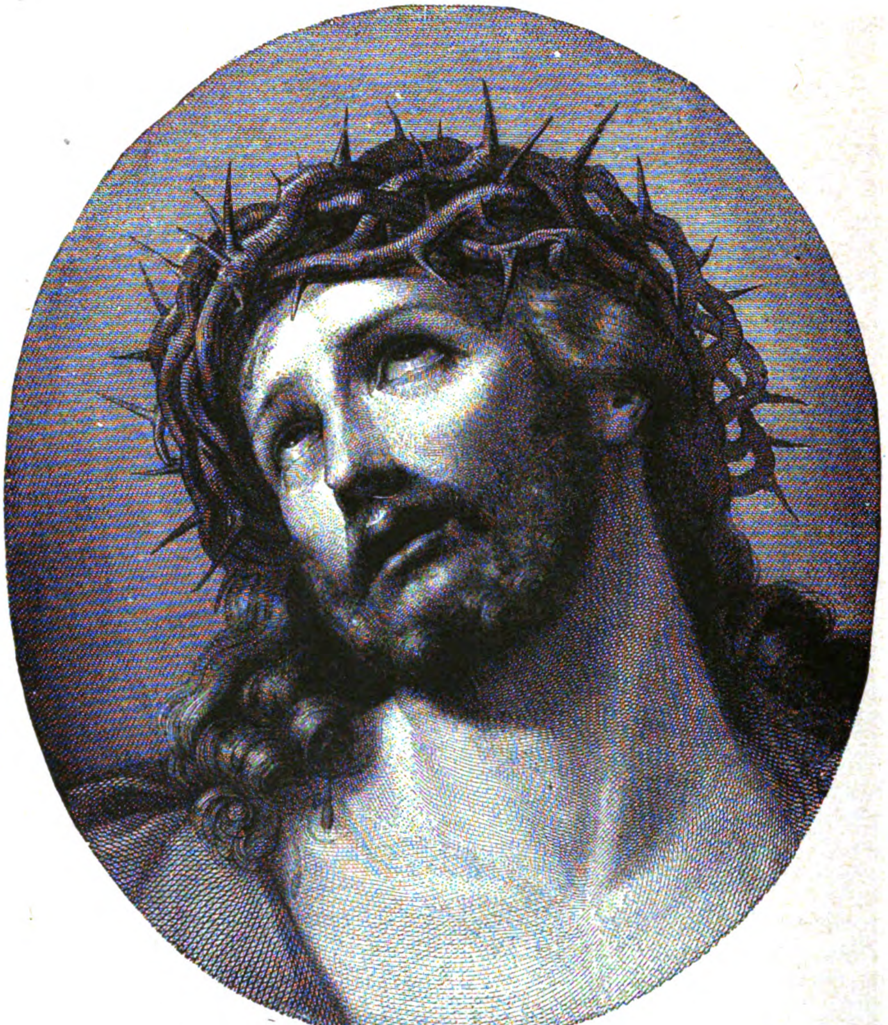
Då vi nu åter fått upplefva den dyra tid, då man af ålder brukat läsa och betrakta de heliga akterna af vår Frälsares, Jesu Kristi, lidande och död, så kan det ju äfven vara tillbörligt, att vi påminna oss detta vittnesbörd af den store profeten Johannes Döparen, i synnerhet som det angifver så väl orsaken som ändamålet med Jesu bittra lidande. Dessa korta och enkla ord innefatta och angifva vår Frälsares hela återlösningsverk och ändamålet därmed. Och, ehuru orden äro så enkla och lättfattliga, att ett barn kan fatta dem, så kunna de dock aldrig till sin fullhet begripas eller uttömmas af någon människa i detta lifvet, huru lärd, förståndig och upplyst hon än må vara. Nej, det är först inför Lammets tron, i den saliga evigheten, som det kan ske; och äfven där äro de en outtömlig källa af lefvande vatten tillfyllest. Hur mången försmäktande pilgrim har icke under ökenvandringen genom denna onda värld funnit vederkvickelse och styrka i den evigt gällande sanning, som dessa ord innehålla; hur mången, som hvilat något vid denna källa och druckit af dess friska vatten, har icke fått nytt lif och mod till att fortsätta kampen. Ja, med dessa ord såsom lösen hafva Guds barn segrande gått igenom dödskampen. Denna sanning är det enda, hvarmed döden besegras och himlen öppnas för fattiga syndare.

Vi kunna häraf finna, huru oändligt mycket och stort dessa ord innefatta. Nu gäller det för oss att i lefvande tro fatta dem och deras dyra innehåll, om *vi* skola blifva saliga. Vi böra därför alltid, i alla förhållanden, i sång och glädje, i hälsa och sjukdom, i lif och död, fästa dessa heliga Guds ord i hjärtat och sinnet, ja, äfven minnet. Vi vilja därför icke försöka att förklara dem, ty de äro tydliga och klara, men vi vilja uppmana hvar och en, som nu under fastlagstiden läser om Lammets bittra lidande, att han då ville sätta dessa ord såsom en öfverskrift på hvarje stycke af den heliga historien, ty de äro den allra bästa och tydligaste förklaring på lidandeshistorien.

När vår Frälsare vid trettio års ålder hade vid Johannes' döpelse blifvit utrustad och smord med den Helige Ande utan mått, och när han hade segrande utstått den första trefaldiga kampen med djäfvulen och återvände till Jordan för att offentligen begynna utöfvandet af sitt kall, — då var det, som Johannes Döparen, när han såg Jesus gående, utpekade honom och sade: "Se, Guds Lamm, som borttager väldens synd!" Han ville därmed hänvisa de af lagen förkrossade själar till den rätte läkaren, väl vetande, att hos honom finnes det bot för *alla* och *allt*. Väl var det ett besynnerligt namn, som Johannes gaf Herren Jesus, men det var ett namn, som hvarje trogen israelit väl förstod och var förtrogen med; ty då han säger *Guds Lammet*, i den bestämda formen (enligt grundspråket), så ville han därmed säga: "Se, där är det rätta Guds Lamm, hvilket alla påskalamm och alla offrade lamm i hela gamla testamentet hafva förebildat; han är det *sannskyldiga Lammet*. Det heter därför *Guds* lamm, af *Gud* utsedd af evighet, af *Gud* utlofvad och förebildad, af *Gud* utgifven, ty han skonade icke sin Son, utan har utgifvit honom för oss alla, — af *Gud* slagen och pint. *Gud* ville alltså slå honom (se Es. 53 kap.); han har försonat *Gud* genom sin död för våra synder. Detta lamm har blifvit slaktadt, och det har köpt oss åt Gud med sitt blod, Upp. 5: 9; ja, detta lamm är sann *Gud*, högt lofvad evinnerligen. Därför må det väl med rätta heta *Guds Lamm*. Detta lamm bär och borttager *världens synd;* så vittnar

Johannes, och så står det verkligen skrifvet: "världens synd." Ja, men är det möjligt, är det verkligt? Men där menas väl de trognas synd eller hur? Min vän, vi våga icke säga annorlunda än det står skrifvet, och vi vilja tro Guds ord; och nu står där, Gudi vare lof och tack, *"världens* synd", ja, världens synd. Och därför får både jag och du, min vän, vara vissa om, att Guds Lamm borttager äfven alla våra synder, att lammets försoning gäller äfven oss, ty han är försoningen för våra och hela världens synder, 1 Joh. 2: 2. Men, min vän, tror du det? Du säger kanske: huru är det möj-

början på detta saliga språk, och det är *"Se"*. Men att se Guds Lamm är det samma som att tro på Jesus Kristus, är ett andligt seende i tron, icke ett lekamligt seende. Många sågo Jesus med sina lekamliga ögon men trodde likväl icke på honom. Därför, den, som af den återlösta världen vill lifva salig, måste tro på Jesus Kristus, det är se Guds lamm, som borttager världens synd. Ahlberg säger: "På viljan beror vårt väl eller ve; vi måste vilja blifva frälsta, ty annars kasta vi oss icke i de frälsande armarna. Om vi icke hade en fri vilja, kunde man icke göras ansvarig för sin otro.

ligt? Till svar vilja vi säga: det är icke möjligt för dig eller för någon annan människa, ty det kostar för mycket: men det är *Guds verk och gärning,* och för honom är icke något, som han vill, omöjligt. Därför hör: *Gud,* icke du, icke någon människa eller ängel, icke djäfvulen, utan *Gud, Gud* kastade alla våra synder på honom, Es. 53: 6. *Gud* gjorde honom, som icke visste af synd, till synd för oss, 2 Kor. 5: 21; och därför säger ock Johannes: "Se, Guds Lamm, som borttager världens synd!" Men följer icke häraf att hela världen är salig? Nej, alldeles icke. Därför står här nu äfven ett litet ord, som vi böra akta på, och det står just i

Sedan Kristus förvärfvat frälsning åt hela världen, är fördömelsen helt och hållet människans egen skuld på grund af hennes motsträfvighet mot nåden, liksom frälsningen är helt och hållet fri nåd, som man måste i tron mottaga. Den, som tror på honom, han varder icke dömd, men den, som icke tror, han är redan dömd, emedan han icke tror på Guds Sons namn. En gammal lärare säger: 'Den, som icke villigt kommer till de kristnas hop, skall en dag motsträfvigt gå till helvetet'." Den, som icke tror, han skall varda fördömd, han trampar, likt Judas, lammets blod under sina fötter. Och tänk, min vän, hvad skall blifva, då sådana

skola få se och smaka Lammets vrede. Läs härom i Upp. 6: 15—17!

Men du, kära själ, som är förkrossad under dina synders tunga börda: "Se, Guds Lamm, som borttager världens synd!" också din synd, det allena skall gifva dig frid och ro. Jesu Kristi, hans sons blod renar oss från all synd. Och du, som fått nåden att i tron se detta Guds lamm, du sjunger gärna:

"Han blef hos Gud min löftesman,
uti hans död min synd försvann:
så är jag frälsad vorden."

Hvem kan förundra sig öfver att förlorade söner och döttrar förälska sig i denna syn. Med Linderot sjunga de:

"Det är så godt att få
vid helga korset stå."

Men glöm dock aldrig, att det är blott i tron, af nåd allena; glöm aldrig, att det är denna syn på Guds lamm, som gifver kraft till att vandra i helgelse, att vinna målet och en gång få vara med på Lammets bröllop.

"Se, Guds Lamm, som borttager världens synd!" Gud inskrifve dessa ord i våra hjärtan genom sin Ande!

P. A. CEDERSTAM.

DEN HUSLIGA HÄRDEN.

III.

Sedan vi således talat om mannen lat oss nu ock säga några ord om hustrun.

Naturligtvis äro hustrurna i allmänhet bättre än männen, det veta vi alla, men ibland händer det dock, att en stackars ung man upptäcker, att han erhållit en *slarfva* till hustru. Hon har aldrig varit van att sköta om ett hus, kanske tycker hon ej heller om att lära.

Sakerna ligga kringströdda öfver allt, gardinerna äro till hälften nedslitna och så få de vara. Ett hål i sömmen på mattan får vara olagadt, tills husets drottning en vacker dag ramlar kull midt på golfvet, emedan hon råkat sticka sin lilla fot i fällan. Bor hon tillsammans med sin svärmor, har hon naturligtvis ej heller fått några påstötningar om huru det borde vara. Alltid glömmer hon att hålla rätt tid, ej sällan att ha middagen färdig. Greparna äro afslagna af alla koppar, och hvarje tallrik är såsom en sticksåg i kanten, Skedarna äro oftast borta af det enkla skälet, att de blifvit utslängda med diskvattnet. Mannen får oftast fästa hop sina skjortlinningar med knappnålar, och själf promenerar hustrun omkring med klädningsgarnityren släpande ett par fot efter sig. Att passa på tid vet hon ej, hvad det vill säga. Under förlofningstiden, när han kom för att hälsa på henne, plägade hon vara "fin och nätt", och hon är så ännu ibland, när hon har sällskap, men hemma, när ingen annan än hennes man skall hålla henne sällskap, är hon belåten med att fästa hop lifstycket med träpinnar och hårnålar samt att vara klädd i en gammal degig och smutsig kjol. Hvem kan förundra sig, om han ej skulle känna sig smickrad. Men alla hustrur äro dess bättre ej sådana, tvärt om vilja vi hoppas, att deras antal, som handla på nyss nämnda sätt, är mycket ringa. Vi veta ju, att många finnas, som utgöra raka motsatsen till dessa; sådana som aldrig få något "fint nog utan glömma, att huset är gjordt för människan och ej människan för huset". I ett hem, där en sådan öfvernoga kvinna residerar, är det oupphörligt rengöring. Hon liknar den där gamla matronan, som skulle ha allt så hvitt och fint, stt hon slutligen skurade igenom golfvet och själf föll ned i källaren. Aldrig finns det en plats i rummet, där mannen kan få vara i fred. Ej får han dricka ur den nypolerade silfvermuggen, ej far han gå in genom "stora dörren" i det nydammade huset, ej får han luta hufvudet mot väggen af fruktan för fläckar, ej får han lägga fötterna på soffan, när han vill hvila middag, och någon plats, hvarest han kunde röka en pipa eller en cigarr, finns ej i hela huset. Tidningarna få ej ligga på bordet, ej heller böckerna tagas ned af bokhyllan. Hon tål ej se förmaksgardinerna upprullade, och ett slags egendomligt egyptiskt mörker måste vara utbredt öfver hela huset. Framför allt har hon afsky för all skärning, hamring och klippning. När mannen rakar sig, måste han lägga rakpapperet i en liten bleckask, som hon beställt åt honom för det ändamålet, och, när han vill gå till hvila, måste han alltid omsorgsfullt lägga sina underkläder i en byrålåda.

Så länge han finns i huset, följer hon honom öfver allt med en kvast och en dammviska, fullt öfvertygad om att han är gjord af stoft, till hvilket han ock skall återvända.

Aldrig förvånar det mig att höra, att en man, som fått en sådan hustru, är ute tidt och ofta, ty äfven äkta män vilja hafva frihet någonstädes.

Men så finns det hustrur, som ständigt *gnata* öfver något; man kallar en sådan hustru fru Gnat. Alltid kommer hon med sina förmaningar och klagomål, och aldrig är hon nöjd. Hon är alltid förvissad om att hennes man gör något galet, och, då han verkligen begår något misstag, höres alltid: "Det var just, hvad jag hade sagt dig förut."

På kvällarna håller hon morallektioner och på morgonen långa homilier vid frukosten. Hon begriper ej, hvarför han ej förstår att tjäna penningar som andra,

och hvarför de ej kunna lefva och kläda sig som andra. Ej sällan talar hon om sin gamle fästman, hur förståndig han var, och hur rart han och hans hustru nu ha det, och så suckar hon, så att golfvet må kunna brista. Hon är säker, att han har lefversjukdom, och att det går i arf till barnen, ja, det kan till och med utveckla sig till lungsot.

Föreslår han, att de skola gå ut på en spatsertur, så försäkrar hon honom, att hon ingenting har att ta' på sig och därför kan hon ej gå med. Alltid talar hon om huru hennes pappa lyckades i allt, ty han var en förståndig karl, och för öfrigt hade han ju alltid sagt till sina döttrar, att de icke skulle gifta sig med annat än rika män, ehuru hon ju i det stycket bevisat olydnad, något, som hon alltid komme att få ångra. — Skulle det nu så illa hända, att en sådan äkta man blifver en drinkare, så är det intet att förvåna sig öfver. Värdshuset gaf ju lugn och glada kamrater åt honom, och det var det, han aldrig kunde få hemma. — Han hade önskat sig en pipa och en armstol vid sin egen härd och en präktig liten hustru att hålla kär, en hustru, som hölle hemmet i ordning och skrattade åt hans infall ibland, som understödde honom i hans arbete och lättade hans bekymmer. — Han fick det icke, och därför tog han, hvad han kunde få i stället.

I ett sådant fall är det visserligen hustrun, som bär största skulden.

Återigen gifves det hustrur, som aldrig besinna, huru hårdt förtjänta de penningar äro, dem de så lättsinnigt förslösa. En sådan hustru beställer hvarje höst en ny kappa, som kostar hennes man en månads arbetsförtjänst, och hon sätter upp förmaksgardiner, för hvilka hennes man får gå och sätta sin öfverrock i pant. Penningarna, hon fått att använda för husets behof, förstör hon till slisk för sig och grannfruarna och kommer sedan på ett flinigt sätt och begär mer. Hon må vara vacker och smeksam, men hon är för mycket själfvisk för att hinna tänka på någon än sig själf. Hon anser, att världen blef skapad för hennes skull, och hon tänker äfven göra bruk däraf. Hon besinnar icke, att hustrun skulle vara mannens hjälp i all ting.

Ofta har en man bedröfliga tider, därför att han har en alltför granntyckt hustru. Alltid misstänker hon, att han icke uppmärksammar henne tillräckligt eller älskar henne nog. Ett ord eller en blick kan gifva henne hysteriska anfall och försätta henne i gråt. Hon är alldeles säker, att han mente något förskräckligt, då han för sin del är helt omedveten om någon mening alls. Alltid måste han hålla försvarstal och begagna halfva aftnarna för att med smekningar få henne vid godt humör igen. Han måste varsamt kyssa bort de tårar, som hon hela dagen låtit strömma på grund af något, som han på morgonen utan mening sade. — Vänner, som komma för att hälsa på, finna henne vanligen med röda ögon och svullen öfverläpp, och han, den lycklige maken, vet ganska väl, att de misstänka honom för att vara en brutal man och hård emot henne. —

I allmänhet aflägger dock en sådan kvinna med tiden dylikt känslopjunk och blir då en behaglig och nöjd husmoder. Hvad hon behöfver, är varsam och ädel behandling, får hon det, blir snart allt bra, ty hennes hjärta är godt,

Men till sist, lycklige I, män, som hafven goda hustrur!

För länge sedan beskref Salomo en sådan såsom mannens hjärteskatt, och aldrig sedan dess hafva bättre ord till hennes beröm gifvits, ej heller skola de gifvas.

Han säger: "Hon är mycket ädlare än allra kostligaste pärlor, hennes mans hjärta törs förlita sig på henne, och bärgning skall honom icke fattas. Hon gör honom ljuft och icke ledt i alla hans lifsdagar. Hon brukar sig på ull och lin och arbetar gärna med sina händer till den fattige och räcker sin hand till den torftige. Hon fruktar icke för snö för sitt hus, ty hela hennes hus hafva dubbla kläder. Hennes man är prisad i portarna, och han sitter när landets äldste. Hennes söner komma upp och prisa henne. Hon skall rosad varda, och hennes gärningar skola lofva henne i portarna."

Under hela den tid, som förflutit, sedan den vise Salomo lät nedskrifva detta, har intet bättre kunnat sägas om en god hustru och husmoder. Hon är den största välsignelse, som en man på jorden kan erhålla, och han skulle därför i valet af en hustru mera se efter en sann karakter och ett älskvärdt sinnelag än efter rikedom och behag.

S. G. YOUNGERT.

TORS STRID MED JÄTTARNE.

Mårten Eskil Winge.

När man besöker tafvelgalleriet i Stockholms nationalmuseum frapperas man vid inträdet i den midt emot trappuppgången belägna salen i synnerhet af tvenne taflor i kolossal storlek, den ena föreställande Tors strid med jättarne, den andra Loke och Sigyn. Båda äro målade af den frejdade svenske artisten *Mårten Eskil Winge,* hvilken hämtat flere af sina motiv från den nordiska guda- och hjältesagan och därför med skäl blifvit kallad "Asamålaren". För sin kärlek till fosterlandets urgamla minnen torde Winge till stor del hafva att tacka sin fader, rektor vid Jakobs skola i Stockholm, sedermera kyrkoherde i Lenna och Blidö i Roslagen, samt vidare P. H. Ling, "Asabarden", hvilken med en entusiasm, som söker efter motstycke, sträfvade efter att göra sina landsmän till värdiga ättlingar af de gamla nordborna med afseende på både kroppslig idrott och poetisk hug och därför ägnade sig åt gymnastiken med samma ifver som åt poesien, hvilken senare likaväl som den bildande konsten borde enligt hans mening behandla framför allt fornnordiska ämnen. Ling umgicks intimt med Winges fader, och den förres epos "Asarne" samt särskildt Wahlboms teckningar till nämnda dikt utöfvade ett stort inflytande på Winges första konstnärskap.

Mårten Eskil Winge föddes den 21 sept. 1825 i Stockholm. Elfva år gammal vann han inträde i Uppsala katedralskola, och 1848 finna vi honom såsom student vid dess universitet. "Men studierna tyckas ej hafva ägt någonting tilldragande för den friske ynglingen med de stora synerna; han ombytte dem, ej mot målarens pensel, utan mot — plankstrykarekvasten: studenten gick i målarlära, Och, när han dagen i ända hade skött sitt tunga dagsverke, kom kvällen som en mild ängel, satte kritan i hans hand vid lampan i hans lilla kammare, hvars väggar växte till ett Valhall omkring honom, och genom hvars tak han skådade in i Nordens himmel, där kämpar och valkyrior, gudar och jättar hägrade för hans lifliga fantasi."

Emellertid fick han snart tillfälle att på fullt allvar ägna sig åt konststudier, sedan han ingått såsom elev vid konstakademien. Här blef Winge inom kort uppmärksammad och omhuldad af prof. Scholander, i synnerhet sedan han år 1852 utfört en större komposition, hvilken tydligen visade den rätta innebörden af hans konstnärskap. Denna komposition behandlade nämligen just samma ämne som den bild, hvilken pryder första sidan af detta nummer: Tors strid med jättarne. Vid denna tid var Winge helt och hållet upptagen af illustrationer, liksom han alltid älskat teckningen högre än färgen. Nu illustrerade han Öhlenslägers "Nordens Guder" och fick vid samma tid af dåvarande kronprins Karl beställning å ej mindre än 60—70 kompositioner till den furstlige skaldens dikter: "Fosterbröderna", "En vikingasaga" och "Heidi, Gylfes dotter". Snart började dock Winge förstå, att formen i många fall behöfver sin syster färgen, och, när målarskolan vid akademien inrättades 1855, blef han fördenskull där elev. År 1857 vann han akademiens kungliga medalj för "Karl X vid Axel Oxenstiernas dödsbädd" och samma år resestipendium. Winge for till Paris och Rom. Stort blef hans erkännande, när han 1862 från Rom hemsände sin "Kraka", som inköptes af Karl XV. I Rom målade han dessutom den förutnämnda "Loke och Sigyn" samt "Tor bortröfvar den stora mustsjudaren från jättarne".

Efter ett kort uppehåll i Mynchen återvände Winge 1864 till Stockholm. Här utnämndes han till ledamot af konstakademien och hofmålare samt året därefter till vice-professor för teckning vid nämnda akademi. Efter att hafva målat åtskilliga mindre taflor med ämnen från den nordiska sagan och historien ("Hjalmar och Orvar Odd", "Ingeborg", "Olof Tryggvesson och Sigrid Storråda" m. fl.) började Winge 1868 sin väldiga tafla "Tors strid med jättarne", hvilken kostade honom 3¼ års träget arbete. Det har sagts om denna tafla, att den ej endast är *kolossal* utan *stor,* att den ej blott är utförd i väldiga dimensioner, utan att det bakom dessa dimensioner bor en väldig tanke och framför allt en storslagen, frisk, äkta nordisk fantasi. — Nämnas må ock, att Winge målat ej så få altartaflor.

För dem, som äro obekanta med den nordiska mytolo-

gien, torde några ord till förklaring af Winges i detta nummer afbildade tafla vara behöfliga. Våra hedniska förfäder hade inom natur- och människolifvet iakttagit tillvaron af krafter, mäktigare än människan själf. Dessa ägnade de sin dyrkan, sina böner och offer. Den starkaste af alla makter var åskan, vanligen kallad "dundret" eller, som ordet hette i gamla tiden, *Thorr* (ännu äldre *Thonarr*). Denna makt var dels välsignelsebringande, då den sände den törstande jorden regn och därigenom gagnade särskildt åkerbruket (hvadan ock Tor blef i all synnerhet bondens gud), dels fruktansvärd, då den med sin blixt krossade träd, klippor m. m. och orsakade vådeld. På ett högre utvecklingsstadium personifierades naturkrafterna, d. v. s. man iklädde den makt, man ägnade gudomlig vördnad, mänsklig gestalt. De föreställingar och känslor, som en viss naturkraft framkallade, gåfvo naturligtvis upphof till det utseende och de attribut, hvilka tillades den med samma naturkraft identiska gudomligheten, och härvid alstrade ofta en föreställning följdriktigt en annan. Åskdundret, *Thorr,* den starkaste af alla naturkrafter, uppfattas gifvetvis som en ung, ofantligt stark man. Hans attribut ge sig själmant ur situationen. Vi säga vanligen, att åskan "går", i forntiden "åker" den, —däraf ordet *åska*, fordom *as-aekia*, "gud-åkning". Men den, som åker, behöfver både åkdon och dragare. Dessa senare äro bockar, ty de springa bättre än hästar i bergen, och berg äro naturligtvis molnen, där åskan far fram. I bergen bo jättar, otamda, vilda naturkrafter, som äro fientliga mot gudar och människor, och hvilka Tor därför förföljer och dödar. Åskdundret orsakas alltså af Tors strider med jättarne. Det vapen, han begagnar, är en hammare eller rättare *stenyxa* (man hittar ju ännu i dag i jorden "åskviggar", äfven kallade "torviggar"). Att hans vapen är en yxa, ser man ju tydligt, då han splittrar ett träd ända till roten. Ett bälte, spändt omkring midjan, gifver större fasthet och styrka åt kroppen, därför ägde Tor också ett starkhetsbälte, hvilket fördubblade hans styrka, då han spände det på sig.

Tor synes hafva varit svenskarnes mest populäre gud. I Uppsala gamla hednatempel hade han hedersplatsen, flere runstenar hafva försetts med hans berömda hammarmärke, i en stor mängd ännu brukliga ord, i synnerhet person- och ortnamn, ingår Tors namn såsom sammansättningsdel, gamla offerkällor, helgade åt honom, stå ännu i vördnad hos allmogen, och de vid hans person knutna sägnerna och berättelserna hafva ända till våra dagar bevarat minnet af hans ryktbara strider med jättar och andra människofientliga väsen.

E. A. ZETTERSTRAND.

I DET SÖRJANDE FINLAND.

Har du, min läsare, någon gång undrat öfver att polarfärder kunna medföra någon tjusning för dem, som synas med sådan ifver ägna sig åt dem? Jag fattade en smula af det behag, som kan ligga i att arbeta sig fram genom ismassorna, da jag en dag på våren, medan ännu isen lag tätt öfver Alands haf, färdades med den präktiga Bore fran Stockholm till Åbo. Vi hade på aftonen mött ett och annat isblock, som sam omkring och i kvällens skymning för fantasien nästan antog dimensionerna af ett isberg. Men något riktigt fast isfält hade vi icke sett, da vi gingo till kojs. Sa myeket mer öfverraskande verkade det, när jag pa morgonen vaknade och fann, att angbaten lag stilla, omgifven pa alla sidor af oöfverskådliga isflak. Man kunde t. o. m. drömma sig upp till de regioner, där Nansen framsläpade sina slädar öfver torosser och iskast, da man sag, huru isen ibland tornat upp sig i riktiga kullar. Dessa gafvo nu ett stöd at vara försök att lösgöra oss ur isens famntag. Man förde ut en lina, som fastgjordes vid en sadan kulle, och sedan lades till vinchen. När så fartyget började att nagot röra på sig, tog man ny sats och trängde fram en eller ett par tum för att förnya experimentet gang efter annan, till dess man slutligen lyckades efter manga timmars stormlöpande mot iskanten bryta sig väg ut i öppet vatten.

Om det salunda varit genom köld och is, som vi kämpat oss fram till Finlands kust, sa var det mottagande, som där väntade oss — jag reste nämligen icke ensam utan i sällskap med sekreteraren för det kristliga studentvärldsförbundet mr John R. Mott — sa myeket varmare. Den, som af den fennomanska rörelsen fatt det intryck, att svenskar äro mindre väl sedda i Finland, skall åtminstone nu för tiden snart blifva öfvertygad om att han myeket misstagit sig. Väl kan det vara sant, att den fennomanska riktningen, i sin ifver att häfda det af den stora mängden talade sprakets rätt och främja den specifikt nationella odlingen, gjort sig skyldig till öfverdrifter och ibland latit komma sig till last uttalanden mot den svenska odlingen, som mahända kunnat vara sårande för svenska sinnen. Angreppets udd har emellertid, det tror jag mig kunna säga, aldrig varit riktad mot Sverige sasom sadant utan mest mot dem af Finlands egna söner, som af inre sympati eller af klokhetsskäl sökt upprätthalla det sprak och den kultur, som planterats i Finland af svenska händer. Manga varnande röster hafva under de gangna artiondena höjts mot ett allt för

ifrigt sträfvande i fennomansk riktning. Man har framhallit den stora faran af att Ryssland skulle slita den inre tvisten genom att säga: "Då I ej kunnen enas om hvilket språk, som bör vara landets språk, det traditionella svenska eller det af somliga förordade finska, så förklara vi, att det ryska skall vara det." Att en sådan tankegång haft skäl för sig, bevisas bäst af de senaste månadernas händelser. Dessa händelser hafva med ett slag skjutit åt sidan den sorgliga tvisten mellan de fennomanska och svecomanska partierna. Språkfrågan och många andra därmed förknippade frågor få fullständigt hvila, under det att hela nationen enas i ett mot det främmande inflytandet riktadt motstånd, som icke är mindre segt, därför att det håller sig inom fullt lagliga gränser.

Just vid den tid, då jag hade förmånen tillbringa något mer än en vecka i Finland, hade några af dessa händelser inträffat, hvilka på det djupaste kränkt hela nationens rättskänsla och frihetskärlek. Det var därför man såg alla män och kvinnor klädda i sorgdräkt. Det var därför man såg kejsarestoden på torget i Helsingfors omgifven af en blomstergård, som kom en att tänka på begrafning. Det var därför, som sinnena voro så öppna för talet om den Gud, som förblifver trofast, om människor visa sig trolösa. Det var därför som en svensk i all synnerhet varmt välkomnades af finnarne, icke minst af studenterna, hvilka vårt besök i närmaste hand gällde.

Kristliga studentvärldsförbundet, som grundades vid det tredje nordiska studentmötet med kristligt program i Vadstena 1895, har utbredt sig steg för steg öfver hela den civiliserade världen, till hvilken vi då äfven räkna Kina och Japan. Det har gång efter annan samlat representanter för kristliga studentföreningar i mer än 20 skilda länder. Och, då en sådan skara af kristna studenter var samlad i Eisenach vid foten af Wartburg till en konferens, som blef rik på frukter i många riktningar, och där världsförbundets sekreterare, mr Mott, gjorde sitt inflytande gällande på ett sätt, som vann alla hjärtan, så bildade Skandinaviens representanter den sista aftonen en krets omkring honom, och affordrade de honom ett löfte att besöka Norden. Bland dessa Nordens söner var äfven Finland representeradt. Det var detta löfte, som mr Mott nu gick att infria. Jag för min del fick följa med såsom tolk, och med tacksamhet tänker jag tillbaka på dessa dagar, under hvilka jag fick bevittna ett Guds verk, som för visso länge skall visa spår i Finlands studentvärld och genom den utöfver landets alla delar.

Alla de föredrag, som mr Mott höll, voro talrikt besökta. Vid ett af dem var ungefär två tredjedelar af hela studentkåren närvarande. Och att det budskap om Kristi kraft att frälsa från synd och tvifvel, som han frambar, icke var utan frukt, därpå fingo vi de mest slående bevis.

Ett annat bevis för den djupgående verkan af detta besök ligger utan tvifvel däruti, att från Finland kommo till det femte nordiska studentmötet med kristligt program icke mindre än 61 deltagare, fastän mötet hölls på en så aflägsen ort som i Romsdalen i Norge. Och så stor var deltagarnes glädje öfver mötet, att de frimodigt

Finland.

Staty af W. Runeberg.

vågade inbjuda det nästa mötet att samlas i Finland. Huruvida denna plan kan genomföras eller icke, därom kan man hysa delade tankar. Men visst är det, att man icke kan hafva mer än en känsla med afseende på Finland i dess sorg och betryck. Det är fara värdt, att denna känsla, som i förstone var synnerligen djup och liflig öfverallt i Sverige, efterhand slappar af. Må vi icke tillåta den att så göra utan snarare se till, att den blir djupare och varaktigare, ju längre det dröjer, innan ljusningen kommer för detta folk, som i sin sorg dock är så fullt af hopp!

Karl Fries.

UNGDOMSLÄNGTAN OCH LEFNADSALLVAR.

"Jeg tænkte, jeg blev
noget rigtig stort;
jeg tænkte det kom,
naar jeg först kom bort."

"Får du nu bli, hvad *du* vill," sade pappa, "så kommer du att skylla på mig, om det går illa för dig här i världen samt säga, att jag i din ungdom skulle fört dig in på en lefnadsbana, som jag sett bättre passa för dig. Och, blir du nu, hvad *jag* vill, så kommer du lika fullt att skylla på mig, om det skulle gå dig illa, samt säga, att, om du i din ungdom fått råda och bli, just hvad du ville, då kunde allt gått så bra och framtiden blifvit så lycklig."

Det där gaf mig åtskilligt att tänka på, ty jag hade kommit till de år, då lifvets allvar begynt och verklighetens prosa kommit mig att le åt den tid, då jag ville bli än det ena och än det andra: officer, då jag fått mina första tennsoldater, sjökapten, när jag för första gången varit ombord på ett större ångfartyg, ingeniör, då jag till julklapp erhållit en miniatyrångmaskin, och skeppsbyggmästare vid den tid, då mina första barkbåtar kantrat.

"Stanna kvar i skolan!" sade min far. "Tag studenten, och skaffa dig kunskaper, du kommer att ångra dig en dag, om du ej lyder din fars råd."

Jag lydde ej min fars råd, och jag ångrade mig.

Men vid den tid, då min fader gaf mig rådet att ej sluta skolan, kunde jag ej följa det. Jag kunde omöjligt stå ut med den hårda skolbänken. Jag ville ut. Jag ville pröfva mina egna krafter. Jag ville känna lyckan af att med egna händer förtjäna litet pengar.

Mina känslor voro då desamma som hos Björnstjerne Björnsons "Arne", när han sjöng:

"Ud vil jeg! Ud! — Aa, saa langt, langt, langt,
over de höje Fjælde!
Her er saa knugende, tærende trangt,
og mit Mod er saa ungt og rankt.
Lad det faa Stigningen friste, —
— ikke mod Murkanten briste!"

Denna ungdomens trånande, obestämbara längtan således, som så oemotståndligt griper ynglingahjärtat! Ut ville jag, ut måste jag, och ut kom jag.

Men efter ett år hade jag ångrat mig, som min far förespådde, och återvändt till skolbänken, som han rådt mig ej lämna före studenten, samt fortsatt studierna, som min far sagt, att man aldrig kunde få för mycket af. Det året jag varit "ute" — i praktisk verksamhet — hade lärt mig mycket, och jag skall aldrig ångra, att det tog ett år från skolan, ty jag har haft stor nytta af det.

Det tog bort de opraktiska drömmarna samt återförde mig till lifvets prosa och allvar. Det lärde mig inse, att man för att bli lycklig måste välja en lefnadsbana, hvilken förmår intressera en, komma en att sätta in något af sitt eget jag i arbetet i stället för endast den maskinkraft, som hvar människa äger. Det kom mig att reflektera öfver, hvaråt min håg och mina anlag egentligen lågo. Det visade mig tydligt och klart, hvar min kallelse här i lifvet fanns, och kom mig härigenom att fatta ett fast och orygglígt beslut att ägna mig åt denna. Det lärde mig inse vikten af ett rätt val af lefnadsyrke, vikten af att lyssna till hvad som härvid säges af gamla personer med ett helt lifs erfarenheter "in the struggle of life" bakom sig, som sett och hört så oändligt mycket mer än vi unga och bevittnat tusendens öden i kampen för tillvaron.

Och genom frånvaron från skolan under detta år och genom vissheten om att genom större kunskaper skulle beredas mig större framgång på den bana, jag valt, väcktes min kärlek till studierna.

Det var hemskt, tyckte jag nu, att se, hur litet i allmänhet de unga, särskildt gossarne, bry sig om att skaffa sig kunskaper och studera. När de blifva äldre, skola de nog ångra sig, tänkte jag, men då få de så mycket annat att tänka på, att det är för sent. Hur ofantligt mycken tid förspilles nu icke på att göra rakt ingenting, åtminstone ingenting, som är af den ringaste nyttiga betydelse vare sig för kropp eller själ. Och hur ofantligt mycket skulle icke hinnas med genom att lägga timme till timme af studier!

Och jag inskränkte min aftonpromenad till en timme i stället för två — det blef 365 timmar om året det —; jag låg och "drog" mig en half timme kortare tid hvar morgon — det blef 180 timmar det —; jag använde en timme af den eftermiddagstid, under hvilken jag brukade ligga på min soffa, läsa röfvarromaner eller retas med syskonen — det blef 365 timmar det —; tog två af de sommardagens timmar, under hvilka jag brukade ligga och slöa i en skogsbacke — det blef 180 timmar om året det. —

Och jag "studerade" på dem, d. v. s. läste; läste historia, läste naturvetenskap, läste geografi; studerade litteratur, studerade *allt*, läste alla goda böcker, läste tidningar, intresserade mig för allt, satte mig in i allt. Något fick dock gå före allt annat, det blef min "specialitet", och i det är jag nu styfvare än de flesta andra, jag brukar råka.

När jag valt mitt lefnadsyrke, beredde jag mig på så sätt för detsamma, och jag tror, att jag gjort rätt. Kunskaper göra det lättare att komma fram öfver allt, och, när man kommit in en smula i studierna, bli de ens käraste sysselsättning.

Därför behöfver man dock icke låta fara bort från sig den ungdomsglädje, som hörer ungdomen till och är en käck gosses och flickas fagraste prydnad. Glad är jag, fröjdar mig åt min ungdom, har — äfven jag — mina

stunder af ungdomligt svärmeri och deltager i glada nöjen, — *men* äfven *allvar* höfves ungdomen, tankar på framtiden, tankar på att med tiden bli något, ty

"Ömma känslor, lek och löjen
ej för alltid bli din lott;
snart af alla dina nöjen
minnet är dig öfrigt blott."

Därför, sedan valet af lefnadsyrke blifvit gjordt, allvarligt framåt att med ungdomlig energi och manlig ärelystnad skapa sig en framtid, så lysande som möjlig, skaffa sig en ställning, där man kan uträtta något godt och stort här i världen, och skapa sig — ett hem, en egen liten vrå af världen, där man kan hvila ut efter dagens slit och släp samt i dess idylliska lugn och ro hämta nya krafter till träget och lyckosamt arbete!

Ur *Kamraten.*

FRIHETSÄLSKARNE.

**Jag kände tre herrar, som jämt följdes åt —
de voro så såta, kantänka.
Där de gingo fram, det var riktigt en ståt —
i "storm" alla tre syntes blänka —
och hvem kunde därför dem kränka?**

**Den ene utaf dem, som hette herr Sprätt,
var fin och gentil som en grefve:
han måste för syns skull använda lorgnett,
till försvars skull käpp i sin näfve.
Hans valspråk var: "Friheten lefve!"**

**Den andre i trion, han hette herr Pank,
jämt syntes ha handen i fickan.
Han ville helst blifva kamrer i en bank,
men aldrig befattningen fick han,
och därför så — sysslolös gick han.**

**Och midt ibland dessa herr Stram gick så rak.
Bevars! Skulle han väl arbeta,
som var så förnäm. Nej, han hade ej smak
att såsom "den fattige" streta,
ty han var förnäm, mån I veta.**

**Men åren förgingo. De tre följdes åt,
de voro så såta, kantänka.
Men ej såsom förr det var mer någon ståt,
ty nu sågs habiterna blänka
af glans, som blott — smutsen kan skänka.**

**Ja, ännu i dag man ser dessa tre,
alltjämt oskiljaktige vara.
Jag önskar dock helst, att Ni sluppe dem se,
för detta jag vill Eder spara.
Var nöjd med beskrifningen bara.**

OSSIAN.

"HVEM ÄR, SOM KAN FRÄLSA?"

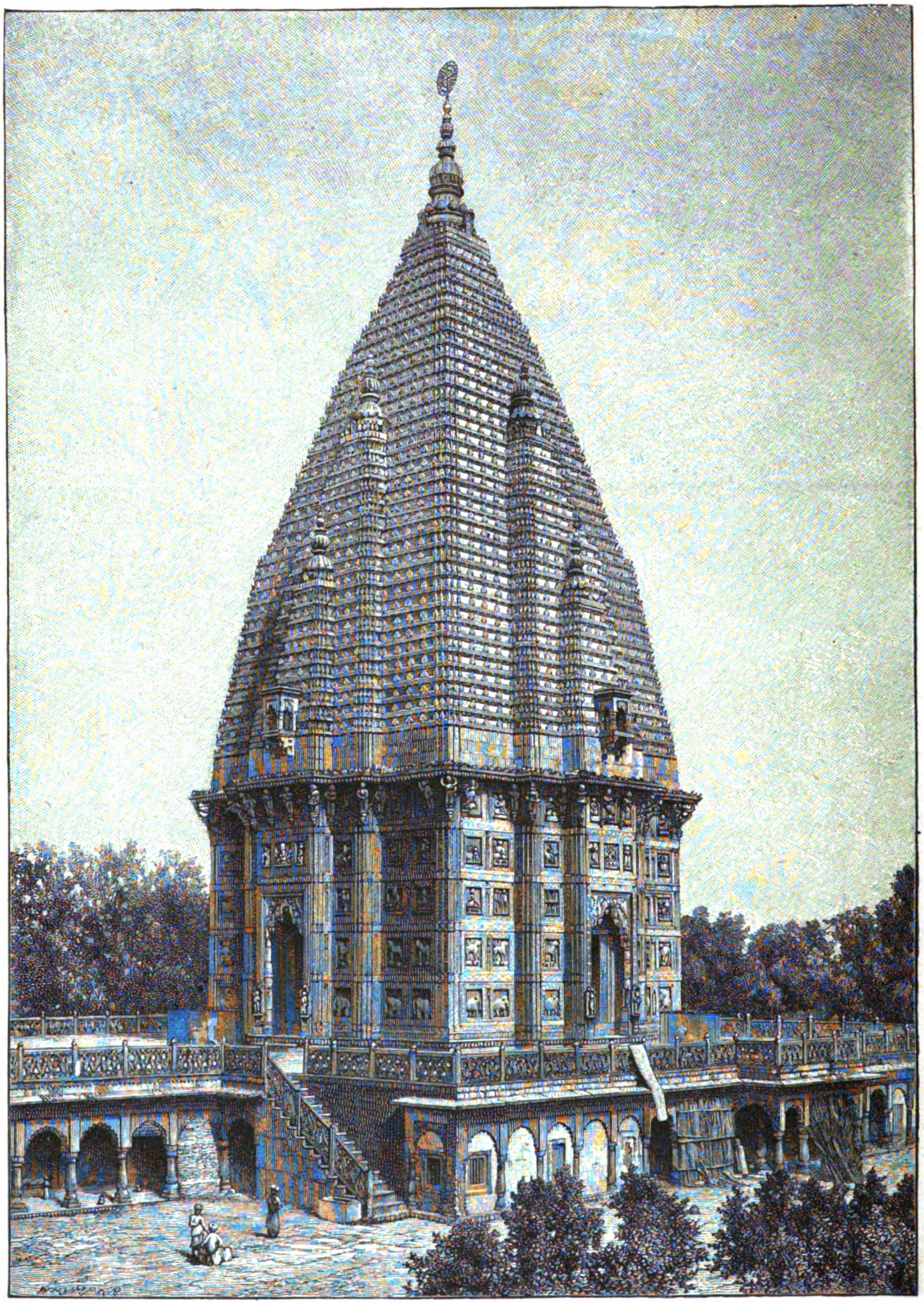
En liknelse af en kristen kinesisk präst.

En dag föll en man ned i en djup brunn och sjönk ända till halsen i den smutsiga dyn. Ur stånd att ens kunna röra sig ropade han förtviflad efter hjälp. Händelsevis gick Konfucius förbi. Han hörde hans nödrop, gick fram och ropade till den olycklige: "Min arme broder, det gör mig mycket ondt om dig. Men hur kunde du vara så oförnuftig och falla ner där? Jag skall gifva dig ett godt råd. Om du någonsin åter kommer upp ur den förfärliga afgrunden, så akta dig noga, att du icke faller ner igen!"

Emellertid kom också en Buddapräst dit. Han sade till honom, som hade fallit i: "Min stackars vän, det gör mig ondt att se dig där nere. Jag tänker, att, om du skulle lyckas att lyfta dig upp till två tredjedelar eller hälften, så skulle jag kunna fatta tag i dig och hjälpa dig." Den nödställde ansträngde sig förgäfves att klättra upp utefter sidorna af brunnen men kom aldrig ur sitt förtviflade läge.

Slutligen närmade sig Herren Jesus, hörde jämmerropet, steg skyndsamt ned i djupet, räckte den olycklige sin starka frälsarehand och förde honom upp med glädje. Så såg han på den förlorade med en blick, som var full af kärlek, och sade: "Min son, gå i frid, och synda icke härefter."

Väl den, som i lekamlig nöd och själafara ropar till honom, den lefvande Gudens son: "Herre Jesus, Davids son, förbarma dig öfver mig!" Väl den, som väljer honom till sitt lifs konung och ledare! Väl den, som, när människokraft och människovisdom stå vanmäktiga, med glädje och tillförsikt kan säga: "Mitt hopp står till Kristus."

Templet i Ramnagar, Benares.

Ramnagar är en förstad till Benares, som ligger vid den heliga floden Ganges i Britiska Indiens Centralprovins. Af hinduen betraktas Benares med sina omgifningar såsom en del af himmelen, hvilken nedkommit till jorden. Hinduen har ingen högre önskan än att få besöka stället åtminstone en gång.

Templen i och omkring Benares uppgå till två tusen och dess reliker och heliga ställen till hundra tusen. Här boende brahmaner uppgå till ett antal af tjugufem tusen. En af de heligaste af dessa platser är Ramnagar, om hvars dyrbara tempel vår illustration gifver en föreställning.

VILL DU HÅLLA MIG KÄR?

Vill du hålla mig kär?
Vill du vara min vän
ej i lifvets förtrollande majdagar blott?
O, jag frågar dig här,
kan du älska mig än,
då vår härliga ungdom förgått?
Hvad jag drömde som barn, nu jag spörjer för Gud:
Får jag kalla dig min? Vill du blifva min brud?

Minns du sommarens dar,
då det väl var förbi
med vår möda, och aftonen svalkande kom?
Hvad det underbart var!
Hur vi längtade, vi,
att få svärma i stjärnkvällen om!
O, du knoppande blomma i lifvets vår!
O, du heliga kärlek vid tjugu år!

Ej till joller och lek
jag dig bjuder som då:
nej, åt jordlifvets allvar invigar jag dig. —
Ack, din kind skall bli blek,
och din lock skall bli grå, —
vill du offra din fägring för mig?
Men vårt lif blir ej smekande dufvors i bo,
ty för mig är min möda den ljufvaste ro.

Jag vill våga mitt lif,
jag vill gifva mitt blod,
jag vill sträfva som roddar'n på böljande sjö;
o, mitt vänaste vif,
har du kraft, har du mod
att med mig kunna lefva och dö?
Vill du dela mitt bröd, vill du vandra min stig,
när jag kämpar, — o, säg, vill du bedja för mig?

Ja, den svage blir stark,
då ej ensam han går
uti strid, och han fruktar ej motgångens hot;
och det finns ingen mark,
hur förtorkad den står,
där ej kärlekens blomma slår rot.
Om det mörkrar i sky, om det stormar — välan,
vi ha hoppet och tron, vi ha Gud och hvarann.

ROBERT TOLF.

MIN FÖRSTA SJÖRESA.

För ett tjugotal år sedan låg den lilla skonerten "Maria" om etthundrafemtio registerton segelklar vid en af Sundets städer. Resans mål var Hartlepool, där den af hafre bestående lasten skulle lossas, samt kol och järn intagas på retur till Ryssland. Ombord rådde lif och rörelse. Alla segel voro sträckta, man väntade endast sin kapten, som ännu var i land för att klara några papper. Lotsen, en väderbiten medelålders man, var redan ombord sedan solensuppgång. Gifvandesinakommando, gick han oroligt af och an på akterdäck, seende på klockan och uttryckande med en bister uppsyn sin missbelåtenhet öfver gubbens långa dröjsmål. Snart gafs dock order: "Allt klart! Gör loss aktertrossen!" Och, medan flinka armar palmade in sista förtöjningen, gled den smäckra farkosten för fulla segel ut till okända öden.

Ändtligen! Ändtligen skall den fjortonårige vikingen flyga fram på salta böljan! Det hade så länge varit eftersträfvadt detta mål, att han knappast trodde det vara verklighet. Tankarna fördes tillbaka till de kulna höstdagarna, då nordvästtormen tjöt och Kattegats väldiga vattenmassor kommo rullande med hvita kammar af skum in i Öresund. Då voro alltid hemmavarande sjöbussar samlade vid Tullhusknuten, med snuggan på vederbörlig plats i högra mungipan samt de valkiga näfvarna djupt ingräfda i stortröjan, halfkikande utåt det upprörda sundet och med en gest, som är gammalt sjöfolk egen, mumlande: "Hon blåser hård i dag". Just en sådan dag, då stormen hviner, äro gubbarne uti sitt rätta element. Otaliga äro de skepparehistorier, som då löpa af stapeln, den ena bättre än den andra. Alla hafva de upplefvat något, som nu upprepas kanske för hundrade gången, men dock ständigt i ny upplaga och för nya intresserade åhörare. Det spritter till uti det unga sinnet, och hemmet känns så trångt, så trångt. Nej ut! till sjös, där skola lagrarna skäras!

Nu gäller det att styra rätt. Vi ha hunnit till det smalaste passet vid Helsingör. En massa fartyg af alla nationer äro just i färd med att lyfta ankar och hissa segel för att med den friska sydliga bris, som är rådande, kunna pressa sig fram genom Kattegat till Skagen för att sedan i mera rum sjö styra ut i Nordsjöns oroliga vatten. Har du, käre läsare, någon gång i ditt lif varit i tillfälle att se denna tafla, då hundratals stolta fartyg rusta sig till afsegling? Det är lif! Det är hälsa! Hvarje fiber är i rörelse. Tusentals muskulösa armar och ben äro i verksamhet. Den ena sången höres ljuda kraftigare än den andra. Allt skall gå med sång. Utan sång intet arbete. Snart äro alla under segel. Det gäller nu, hvem som kan komma först. Alla pressa de sina dukar; rigg och segel stå som strängar. Vattnet yr i stora kaskader kring bogen, och vår lilla skuta, hårdt pressad, ligger betydligt öfver åt lä. Sjö efter sjö skvätter in, men någon tanke på att bärga segel finns icke så länge vi ej äro först af alla.

"Maria", som omhuldas af oss gemensamt, gör under af snabbhet. Gubben står bredbent på sin post vid sidan af rorsmannen, noga öfvervakande hvarje rörelse. Allt snabbare och snabbare ila vi från våra kamrater, som nu, betydligt distanserade, synas skymta akter öfver vid horisonten. Kl. 11:20 på aftonen pejlas Skagens fyr, och med rårna brassade fyrkant dejsa vi undan för en god kör ut i Nordsjön, som nu med väldiga sjöar för oss raskare fram. Gubbens uppsyn börjar mörkna, barometern har benägenhet för att falla, och det bådar ej godt för natten. Den förut så klara himlen öfverdrages nu med svarta hotande moln. Styrmannen, en gammal väderbiten buss, som trotsat mången fara, gifver sina befallningar sträfva och bestämda. Ej en min röres i hans af väder och vind fårade ansikte. Allt tyder på att storm är i annalkande.

Vakter sättas och den unge neptunisonen, som nu skall göra sina första lärospån, blir ställd på styrbords vakt, som är under kaptenens kommando. "Babords vakt till kojs", ropas det, "åtta glas! Men håll er klara med oljekläder, för hon kommer med by till natten!" De glada förhoppningar, man haft att med fint väder segla öfver Nordsjön, synas ej gå i fullbordan Det börjar redan kännas obehagligt af den svåra sjögången. Att det är sjösjuka, vill man dock ej erkänna. Öfver allt, hvar det finns något att uträtta vare sig i rigg eller på däck, skall den unge skeppsgossen vara med, han är minst, han skall högst, allt skall läras och inpräntas uti den unga hjärnan.

Det ena seglet bärgas efter det andra, och, då stormen brister lös i hela sin våldsamhet, äro alla man purrade och på däck. Brottsjö efter brottsjö vräker redan öfver med kraft. Gubben, som tagit sin plats akter ut, hållande sig fast vid lofvarts reling, ropar: "Alle man hålla sig klara inom syn- och hörhåll, i händelse något bräckes!" Besättningen, lydande order, har fylkat sig midtskepps, balanserande för att hålla jämnvikten. Allt är surradt så kraftigt som möjligt.

"Alle man håll fast!" ropas det, och, innan någon hinner att tänka, kommer en sjö brusande fram från akter till för, spolande bort allt löst samt bräckande surrningarna till storbåten, och slungar densamma öfver bord. I samma sekund kände jag mig lyft af sjön och inklämd ridande gränsle öfver brottspelet, som sålunda blef min räddning.

Efter natt kommer dag och med den solsken; stormen bedarras, alla nattens besvärligheter äro glömda, nu är det lif och lust Hurra för resans mål, det stolta Albion! Segel sättas, och den muntra sången klingar ljufvare än förr, då vi, springande längs däck, sträckte vårt märssegel fullt. Några dagar till, och utkiken ropar med ljudande stämma: "Land rätt för på styrbords bog!" Allas ögon riktas förut, där konturerna af England skönjas i fjärran. Snart är flagg i topp, lots ombord, och under hans befäl löpa vi nu in i en af West Hartlepools rymliga dockor.

PELLE.

LEJONET.

Efter Brehms Thierleben.

Lejonet (Leo) har från urminnes tider betraktats såsom djurens konung. Dess viktigaste kännetecken bestå i den starkt byggda kroppen med den korta, glatta och enfärgade hårväxten, i det breda ansiktet med de små ögonen samt i manen och svanstofsen. I jämförelse med öfriga kattdjur är lejonets kropp kort och buken indragen; kroppen får därigenom ett kraftigt utseende utan att vara klumpig. I svanstofsen finnes en hornartad spets. Ögonen hafva runda pupiller; morrhåren äro ordnade i sex till åtta rader. Det är framför allt manen, som ger hanlejonet dess majestätiska utseende; den betäcker halsen och främre delen af bröstet men erbjuder för öfrigt så många olikheter, att man därpå kan igenkänna djurets hemland. Man har ock på grund af dessa olikheter velat urskilja flera arter af lejon.

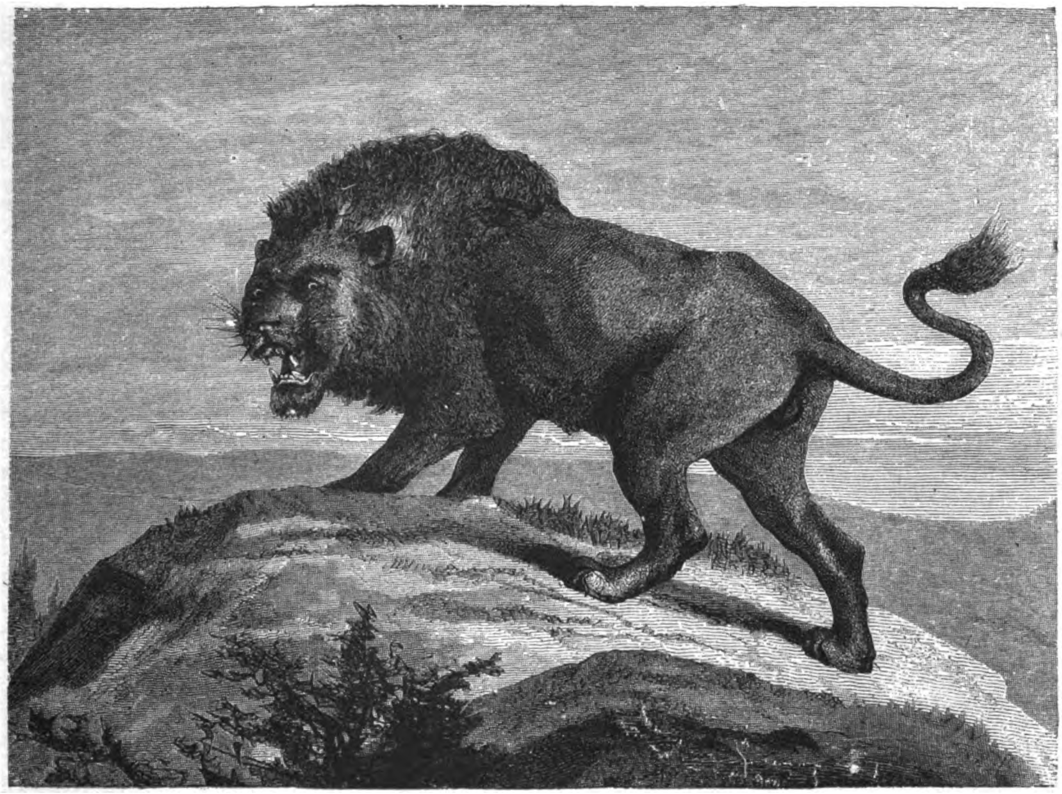
Lejonet lefver ensamt, emedan det till det mesta är sig självt nog. Ofta händer det dock, att flera lejon förena sig till större jakttåg, och hane och hona följas regelbundet åt på jakten under den tid, de vistas tillsammans. Hvarje lejon behöfver så mycket föda, att ett större antal af dem ej länge skulle kunna skaffa sig sitt uppehälle i samma trakt. Deras älsklingsställen äro breda, skogiga dalar vid floder; i bergstrakter tyckas de trifvas mindre väl. På skyddade platser i snår eller bland flodsträndernas höga rör, utväljer lejonet en jämn fördjupning till läger. Dess lefnadsvanor likna på det hela taget andra kattdjurs, fastän det i många afseenden afviker från dem. Det är trögare än öfriga medlemmar af familjen och tycker alldeles icke om längre ströftåg utan söker inrätta sig så bekvämt som möjligt. Dess lefnadssätt är ett rent nattligt; blott nödtvunget lämnar det sitt läger om dagen. Man träffar det därför ytterst sällan om dagen, så vida man ej uppsöker och genom hundar låter drifva det ur sitt läger. Under min sista resa i Abessinien gjorde jag likväl den iakttagelsen, att man äfven om dagen kan få se det stryka omkring bland snåren eller sitta lugnt och stilla på en upphöjd punkt, hvarifrån det kan öfverskåda sitt jaktområde. Till byarnas närhet kommer det icke förr än på sena natten. Därvid smyger det sig oftast i allsköns tysthet till gårdarna och borttager boskapen. Stundom tillkännagifver det dock sin närvaro genom sitt rytande, möjligen för att därigenom skrämma boskapen att i sin blinda förskräckelse bryta sig ut ur inhängnaden och sprida sig, då den blir ett lätt byte. Ett sådant öfverfall vill jag söka skildra, efter hvad jag själf upplefvat.

Vid solnedgången har nomaden inföst sin hjord i den säkra "seriban", en ända till 3 meter hög och ungefär 1 meter tjock, ytterst tät, af de mest taggiga mimosagrenar sammanflätad inhängnad. Ett koppel vaksamma hundar håller vakt. Plötsligt gifva de ett ljudligt skall ifrån sig och störta bort i mörkret, alla i en riktning. Man hör larmet af en kort strid, ett ursinnigt skällande och ett argt, hest tjut samt slutligen segerskall, — en hyena hade smugit omkring lägret men måste efter ett fåfängt försök att sätta sig till motvärn taga till flykten. För en leopard skulle det knappt hafva gått bättre. Larmet förstummas emellertid, herdens hustru och barn hafva gått till hvila i det ena tältet, männen hafva undangjort sina sista göromål och begifva sig likaledes till sina sofplatser. Blott nattskärrans sång stör nattens tystnad. Plötsligen höres dånet af ett lejons rytande. Nu gör detta djur skäl för sitt namn "Essed", d. ä. "den upprorväckande"; ty ett verkligt uppror och den största bestörtning visa sig i seriban. Fåren rusa alldeles utom sig mot törnhäckarna, get-

terna bräka högt, hornboskapen tränger sig, stönande af ångest, tillsammans i orediga klungor, kamelerna försöka spränga sina band för att fly, hundarna tjuta högt och klagande och söka jämrande skydd hos sin herre, som själf står darrande i sitt tält och ej vågar, endast beväpnad med sin lans, möta en så fruktansvärd fiende utan måste finna sig i att lejonet kommer närmare och gör skäl äfven för sitt andra arabiska namn, "Sabaa", d. ä. hjordarnas dödare. Med ett väldigt språng sätter lejonet öfver den höga törnhäcken för att utvälja ett offer. Ett enda slag af dess fruktansvärda tassar fäller en två-årig kviga; de starka tänderna sönderkrossa det värnlösa djurets halskotor. Doft brummande ligger röfvaren på sitt byte; de stora ögonen gnistra af segerglädje och roflystnad; med svansen piskar han luften. Han lössläpper det döende djuret för ett ögonblick och griper det åter med sina förkrossande käftar, tills det slutligen ej mera rör sig. Nu anträder han återtåget. Han måste tillbaka öfver den höga inhägnaden och vill ej släppa sitt byte. Hela hans oerhörda kraft erfordras för att med djuret i munnen kunna utföra språnget. Men det lyckas: jag har själf sett en nära 10 fot hög seriba, öfver hvilken lejonet hade hoppat med en två års kviga i munnen, jag såg ännu det intryck, som djurens förenade tyngd hade åstadkommit i inhägnadens öfre kant. Med lätthet släpar lejonet en sådan börda till sitt läger, och man kan ofta i sanden tydligt följa fåran efter det sålunda bortsläpade djuret ända till den plats, där det blifvit sönderrifvet. Man kan förstå, att alla djur, som känna denna farliga röfvare, nästan förlora medvetandet af förfäran, så snart de höra hans rytande. Detta är ensamt i sitt slag och kan ej jämföras med något annat lefvande väsens stämma. Araberna hafva ett mycket betecknande ord därför: "raad" (åska). Helt annorlunda än vid angrepp på tama djur beter sig lejonet, när det har att göra med vilda djur, såsom antiloper, giraffer, zebror eller bufflar. Det vet, att dessa kunna vädra sin fiende på tämligen långt håll och äro snabbfotade nog att undgå honom. Därför lägger det sig i bakhåll för sådana djur eller smyger sig, ofta i sällskap med andra af sin art, ytterst försiktigt på dem mot vinden. Stepperna i mellersta och södra Afrika äro lönande jaktplatser för detsamma.

Vanligen faller ett djur vid lejonets första angrepp. Den stora tyngd, som plötsligen faller på dess skuldror, dödsångesten och såren, som det i nästa ögonblick erhåller, förhindra det att springa långt. Men misslyckas språnget, så förföljer lejonet icke sitt rof utan återvänder, liksom skamflat, till sitt bakhåll. Lejonet föredrager större djur farmför mindre. Vanligen förtär det blott det byte, som det själf dödat, men stundom går det äfven på lik. Till ett byte, som det själf nedlagt, återvänder det andra natten men icke den tredje.

Människan angripes ytterst sällan af lejonet. I Sudan, där lejonet likväl är mycket allmänt i många trakter, hör

man åtmistone nästan aldrig berättas, att någon människa blifvit uppäten af lejon. Där falla många flera människor offer för krokodiler, ja till och med för hyenor, än för lejon. I Sydafrika skall det förhålla sig annorlunda, men man säger äfven, att kaffrerna hufvudsakligen lära hafva sig själfva att tacka därför. Under dessa folkslags beständiga krig händer det nämligen ofta, att de döda fiendernas lik få ligga kvar i skogen. Kommer nu lejonet om natten till ett sådant lik, som ännu är frriskt, finner det naturligtvis ganska bekvämt att stilla sin hunger därpå; men, har det en gång fått smak på människoköttet, föredrager det sådant framför annat och blir numera en "människoätare", såsom kaffrerna då kalla det. Dessa försäkra, att dylika människoätande lejon ej sällan störta sig på en lägereld och utan vidare taga med sig en eller annan af de sofvande männen. Bland infödingarne liksom bland nybyggare råder den tron, att de mörka människorna äro mera utsatta för deras angrepp än de hvita. — Oaktadt lejonet dödar alla djur genast, påstår man, att det håller den människa,

som det anfallit, under sina klor en stund och först senare med tassen gifver henne dråpslaget i bröstet. Detta får väl anses som trovärdigt, ty äfven Livingstone, hvars berättelser ingalunda bära prägeln af öfverdrift eller osanning, påstår detsamma. Vid en hetsjakt, som han anställde med tillhjälp af invånarne i byn Mabotsa i Östafrika, störtade sig ett såradt lejon först på Livingstone själf och sårade honom svårt samt därefter efter hvarandra på tvenne af hans följeslagare, innan det dog. Utan tvifvel hade det varit en lätt sak för det starka djuret att döda alla tre personerna.

Att lejon fly för människan, säga nästan alla trovärdiga iakttagare. Svensken Sparrman, som rest i södra Afrika, berättar, att en landtman under en spatsergång stötte på ett lejon; han lade an och sköt men sköt bom; förföljd af lejonet flydde han upp på en stenhög, där han ställde sig hållande gevärskolfven högt upp i vädret; lejonet lade sig ungefär tjugu steg framför honom; efter en half timme reste det sig, drog sig i början steg för steg tillbaka, och först då det kommit ett stycke bort, började det att springa af alla krafter. Den, som vid ett sammanträffande med ett lejon har mod nog att blifva lugnt stående, löper sannolikt ej fara att blifva angripen. Det är ganska märkvärdigt, att lejonet enligt flerfaldiga iakttagelser sällan angriper barn. Man känner exempel på att det fruktansvärda rofdjuret helt lugnt kommit fram till boningshus utan att göra någon något för när. Lichtenstein anför ett sådant exempel: "Vid Rietrivierspoort kommo vi till en viss van Wycks boning. Under det vi läto våra lastdjur beta och sökte skugga på förstugukvisten, berättade van Wyck följande: 'Det är något öfver två år, sedan jag vågade ett svårt skott just på detta ställe, där vi nu stå. Här i förstugan bredvid dörren satt min hustru, barnen lekte bredvid henne, och jag var utanför på sidan om huset sysselsatt med min vagn, då plötsligt midt på ljusa dagen ett stort lejon kom fram och lade sig i skuggan på tröskeln. Min hustru blef ytterst förskräckt, men som hon kände faran för att fly, stannade hon kvar på sin plats: barnen flydde i hennes famn. Deras skrik gjorde mig uppmärksam: jag skyndade till dörren, och man kan tänka sig min förvåning, då jag såg ingången spärrad på detta sätt. Ehuru djuret ej hade sett mig, tycktes dock, obeväpnad som jag var, all räddning vara omöjlig. Dock begaf jag mig nästan omedvetet till fönstret i det rum, i hvilket mitt laddade gevär stod. Lyckligtvis hade jag af en händelse ställt det i närmaste vrån och kunde nå det med handen; och till ännu större lycka var dörren mellan rummet och förstugan öppen, så att jag var i tillfälle att öfverse hela den hotande scenen. Nu gjorde lejonet en rörelse, då besinnade jag mig ej längre, tillhviskade min maka ett förtröstans ord och sköt i Guds namn tätt förbi min gosses hufvud; skottet träffade lejonet i pannan, och det rörde sig icke mera'."

Lejonets styrka, djärfhet och mod äro kända sedan långt tillbaka. I jämförelse med de öfriga kattdjuren är det stolt och ädelt. Scheitlin yttrar, på tal om lejonets själsförmögenheter, bland annat följande: "Lejonet blir fullkomligt lika tamt som en pudel. Det har lika godt minne som en sådan. Det igenkänner efter flera år sin forne vaktare, om ej på ansiktet och blicken, så på ljudet af hans röst. I synnerhet ihågkommer det välgärningar. Man säger, att man ej kan lita på lejonet, och att det oförmodadt låter sin kattnatur frambryta. Onekligen har också lejonet nycker. Lägre djur hafva icke sådana men väl de högre, och till och med människorna äro ju ej fria därifrån. Fåfängt är lejonet icke, och det låter ej dressera sig till konster. Därtill är det för stolt och för allvarsamt. Det rättar sig ej efter andras vilja. Man beskyller det äfven för feghet. Feghet och lejon passa ej tillsammans. Det bär ej fruktan för något, och, om det gifver vika för människan, så är det ej af feghet."

Min reskamrat i Afrika, Leo Buvry, skildrar på följande sätt lejonjakten. "Det händer numera sällan, att araberna öppet förklara lejonet krig och drifva det ur dess gömställe. Man uppsöker dess spår och gräfver vid sidan däraf ett ungefär 2 meter djupt hål, som är smalare upptill. I detta hål gömmer araben sig och betäcker öppningen med kvistar. Där ligger han på lur under flera nätter, tills lejonet på ett af sina ströftåg åter går samma väg. När rofdjuret kommit nära nog intill bakhållet, siktar jägaren efter hufvudet eller hjärtat. I mörkret är skottet alltid osäkert, och, om jägaren endast sårar lejonet, griper det med sina tassar allt i närheten och bryter till och med af tämligen grofva träd. Vanligtvis aflägsnar det sig icke genast från stället utan söker efter den dolda fienden och får då den andra dödande kulan. Nu kryper araben fram ur sitt gömsle, tänder upp en stor eld, sveper in sig i sin burnus och tillbringar på detta sätt resten af natten. När ändtligen den efterlängtade morgonen kommer, begifver vår arab sig till 'duar', där män, kvinnor och barn krypa fram ur tälten och lyckönska honom för hans hjältemod. De oundvikliga glädjeskotten aflossas, och en 'diffa' eller glädjemåltid stärker lejonbesegraren för hans resa till staden. Några vänner beledsaga honom, och tåget sätter sig i rörelse. Öfver allt, där det kommer förbi en duar, skynda araberna fram samt prisa jägarens mod och det dödade djurets styrka. En annan sluter sig äfven till tåget, så att det blir allt betydligare, ju mer det närmar sig staden.

Framför 'Bureau arabe' göres halt. Jägaren träder in för att af chefen emottaga den i lag stadgade belöningen. Denna belöpte sig ursprungligen till 100 francs, men, sedan jakten börjat bedrifvas mera regelrätt af både infödingarne och de europeiska nybyggarne, har man nedsatt den till 50 francs. Efter utbetalandet af premien begifver tåget sig till befälhafvande generalens bostad. Huden öfverlämnas ofta åt honom i hopp om en motsvarande återskänk, men, visar han ingen lust att äga huden, så åtnöjer araben sig med ett varmt loftal öfver sin tapperhet, och lejonhuden vandrar mot ett pris af 100 till 150 francs till en garfvare, som bearbetar den till matta och säljer den för i medeltal 400 francs till genomresande eller främlingar. Köttet öfverlämnas till en slaktare, som säljer det till europeer för en half franc skålpundet; i Algeriet ätes lejonkött gärna af dem. På sådant vis förtjänar jägaren genom sitt skott ungefär 300 francs, — en ofantlig summa för en arab.

Unga lejon utbjudas årligen till salu i Algeriets städer, och europeerna betala dem med 50 till 150 francs. Araberna fånga dem antingen medelst fallgropar, eller följa de på nyfallen snö lejoninnans spår till hennes boning och bortröfva ungarna under hennes frånvaro.

Lejon, hvilka blifvit fångade såsom unga, kunna blifva mycket tama, om de behandlas förståndligt. Ju mer deras vårdare sysselsätter sig med dem, desto innerligare fästa de sig vid honom. Jag hade under två års tid en lejoninna, om hvilken jag i korthet vill berätta följande: Hon blef inom kort hemmastadd i vår gård, där hon fick springa omkring fritt. Snart följde hon mig som en hund och smekte mig vid alla tillfällen. Efter några få veckor hade hon tillvällat sig herradömet öfver alla gårdens djur, likväl mera i afsikt att leka med dem än för att göra dem något ondt. Endast två gånger dödade och uppåt hon djur: den ena gången en apa, den andra en gumse, med hvilken hon förut hade lekt. De flesta djur behandlade hon med mycket öfvermod samt förtretade och oroade dem på alla sätt. Ett enda djur visste att ingifva henne respekt. Det var en Marabu-stork, som med sin väldiga, kilformiga näbb gick henne in på lifvet och pryglade henne så, att hon efter en

långvarig kamp måste erkänna sig besegrad. Mot oss visade hon sig alltid älskvärd och ärlig. Falskhet kände hon icke; till och med när hon en gång hade blifvit agad, närmade hon sig efter några minuter till mig med samma förtrolighet som förut. Hennes vrede gick ögonblickligen öfver, och en smekning kunde genast blidka henne. Under resan från Kartum till Kairo på Nilen var hon inspärrad i en bur, så länge seglingen fortfor, men släpptes lös, så snart vi lade till. Då sprang hon omkring en lång stund som ett ystert föl. Vid dessa utflykter tillät hon sig flera gånger dumma upptåg. Sålunda dödade hon i en by ett lamm och bemäktigade sig i en annan en liten negergosse, som jag dock lätt lyckades befria, ty mot mig visade hon sig aldrig motsträfvig. I Kairo kunde jag gå och spatsera med henne, hvarvid jag dock hade henne bunden vid en lina, och på öfverfarten från Alexandria till Triest tog jag dagligen upp henne på däcket till allmän förnöjelse för de medresande. Hon kom sedermera till Berlin, och jag återsåg henne ej på två år. Efter denna tid besökte jag henne, och hon kände genast igen mig. — Med god föda kan lejonet, såsom redan är nämndt, uthärda många år i fångenskap. Det behöfver ungefär 8 skålpund godt kött dagligen.

Få djur hafva varit föremål för så många fabler som lejonet. Underrättelserna om detsamma gå tillbaka ända till den äldsta forntiden. På egyptiska fornminnen, som vi måste anse för minst 4,000 år gamla, finnes det redan väl afbildadt. I bibeln nämnes det på flera ställen, och det har hos hebreerna ej mindre än tio olika namn. Greker och romare hafva äfven mycket att berätta om lejonet. — Den första lejonkampen i Rom anordnades af edilen Scaevola, den andra af diktatorn Sulla. Denne hade redan 100 lejon, men Pompejus lät 600 och Caesar åtminstone 400 kämpa på arenan. M. Antonius for efter slaget vid Pharsalus genom staden med en skådespelerska i en vagn, som drogs af lejon. Kartagern Hanno var den förste, som styrde ett tamt lejon med sina händer. Därför blef han emellertid landsförvist, emedan man trodde, att den, som befattade sig med att tämja ett lejon, äfven sträfvade att underkufva människorna. Hadrianus lät ofta på en gång döda 100 lejon i cirkus, och Marcus Aurelius lät nedskjuta 100 med pilar. På detta sätt minskades lejonens antal i den grad, att man förbjöd all enskild jakt på dem i Afrika för att alltid hafva tillräckligt många för cirkus. Men först med eldvapnens upptäckt slog egentligen fördärfvets timme för det kungliga djuret.

EMIL FROMMEL.

Forts.

SJETTE KAPITLET.

På apostlahästarna. En pojkresa i den gamla stilen.

I världen är allt stadt på vandring! Icke blott den hederlige handtverkspojken med den tunga ränseln på ryggen, ur hvilken de båda stöflarna hänga fram och beskåda landet, den ene öster ut, den andre väster ut, utan äfven bäcken vandrar ut ur den dunkla skogen genom dal och äng fram till floden och därifrån i godt sällskap ut i det vida hafvet. Och på himmeln vandra stjärnorna på sina egna fötter utan expressvagn eller järnväg, och då det nalkas Petrifesten, packar storken sin koffert och säger åt fru Stork: "Hvad tror du, mor, skulle vi ändå icke tänka på att draga bort till det sköna Afrika?" Och efter dem drager svalornas här i snabb flykt och skuddar stoftet af sig, innan vintern kommer.

Skulle sådant också icke locka de små pojkarne att följa efter sällskapet? När författaren ännu satt i nedersta klassen och en varm sommareftermiddag vid öppet fönster under sånglektionen studerade visan:

"Största nöje är att resa,
om blott hälsan med vi få.
Bakom mig jag städer lämnar,
framför berg och dalar stå —"

då grep honom en underbar längtan, och, om han icke suttit så långt till vänster om de flitiga, hvilka voro placerade i närheten af fönstret, skulle han på sångens vingar flugit ut genom detta och vid afskedet ropat: "Adjö, herr kapellmästare, blif inte för ond, men jag måste bort, ni har förledt mig genom er sång." Men jag måste ty värr sitta kvar, och "kvarsittandet" har jag att tacka för den del af vetenskapen, som icke blifvit kvarsittande. Vandringslusten dog dock icke därigenom, och, då rötmånaden kom eller hösten med sina äpplen och gyllene drufvor, så vaknade alltid vandringslusten åter och drog mig mäktigt bort i fjärran.

Men att vandra ensam, mol ensam, det är icke mycket värdt. Att gå två, är ofta icke heller lätt, ty hvar och en har sitt hufvud för sig, och på kvällen vill den ene hellre gå till värdshuset "Storken", som han känner till, men den andre vill till "Oxen", som han ofta hört professorn på gymnasiet omtala, och då blir det tvist; eller också vill den ene ha ett glas sockervatten, under det att den andre har en brännande törst efter humle och malt — korteligen, att vara två är ej heller angenämt. Gå emellertid tre eller sex ynglingar med hvarandra, finner hvar och en sin vän, till hvilken han sluter sig, och, när det gäller mat och dricksvaror, fäller flertalet utslaget. Hvad den ene icke vet, vet den andre; gladt kan man stämma upp en sång, och i den dunkla skogen är man icke rädd, emedan sex man vandra och den ene stöder den andre. Sålunda har författaren gjort några resor under sina ynglingaår och vill berätta något därom till alla tyska pojkars nytta och fromma.

En vandring i rötmånaden.

Från Baden-Baden till Heerenwies, Hornisgrunde och Mummelsee, Aller-Heiligen, öfver Windeck till Affenthal, Fremersberg och Baden.

Det var år 1840. Öfver Rhen gol den galliske tuppen och slog med sina vingar. Vännen Becker sjöng då sin visa:

"De skola den icke få taga,
den fria, den tyska Rhen,
om ock såsom hungriga korpar
de, hesa, upphäfva sitt skrän."

Det gick som en åska dit öfver till dem, och rödbyxorna gåfvo sig till tåls.

När krigsovädret dragit förbi, kommo just ferierna. I den goda residensstaden var det så hett som i en bakugn. På pojkarne hade under vintern förståndet nära nog frusit bort i den rysliga kölden, och den lilla rest, som blifvit kvar, hotade att torka in i hettan. Därför beslöt lärarekollegiet att skyndsamt stänga gymnasiet, innan någon kommit till

skada. Den store länge skolvaktmästaren, som hette Pontius och kallades med öknamnet Pilatus, stängde dörrarna och sade till dem, som icke hade något mer att söka efter, men som ännu i skolrummen ville försynda sig vid bläckhornen: "Bort, pojkar, vänta inte så länge, att råttorna bita er; jag talar om det för pappa!" Alla rusade ut och ned.

Vi voro åtta unga vänner, från fjorton till tio år, — alltså i den åldern, då solen, månen och stjärnorna icke mörka varda (enligt Predikarens 12:e kap.) eller mjölnarne stå fåfänga, gräshoppan förtynges och mandelträdet ännu icke blommar . . . (gissa, hvad det är!). Redan länge hade vi haft utsikt att få resa, om det icke stod något fult i skolbetyget. När emellertid betyget var rent, om äfven icke lysande, emedan magistern brukade utdela beröm endast i milligram och tadel i kilogram, så uppfylldes löftet, och efter öfverläggning med föräldrarne utkastades en resplan, på fri hand ur minnet utan Bädeker. Järnvägar funnos då för tiden ännu icke, och att resa kostade mycket pengar, men att färdas med skomakarens hästar var hälsosamt. Hvar och en fick en kronthaler eller ungefär 4 kr. 50 öre. Därmed skulle vi bese världen. Samlingen bestämdes till Baden-Baden precis klockan tolf på gården vid "Hemliga domstolens" källare.

Hvar och en hade putsat upp sin skolränsel. Den hade öfverdragits med svinläder och försetts med initialer och sålunda gjorts lämplig för resor. Skolbetyget tjänade som pass, och i stället för "Näsa: proportionerad" eller "Ögon: gröna" stod det: "Latin: tämligen god", "Matematik: nästan medelmåttig". Så likartadt sällskapet än var utvändigt med sina korta jackor och hvita, nedfällda skjortkragar samt handfasta käppar, hvilka voro så stora, att man liksom Cicero om den lille Dolobellas stora sabel kunde säga: "Hvem har spändt dig, min lille, vid denna stora sabel?" — så likartade än alla voro utvändigt, sade vi, lika olika voro de dock invändigt.

Nummer ett, ett generalsbarn, lång och med ljust, fladdrande hår, var *fornforskaren* i sällskapet. Hvarje gammal sten betraktade han, i hvarje ben fann han något intressant. Han gick i synnerhet löst på gamla riddarskallar, rostiga vapen och dylikt. Framför gamla borgar föll han i hänryckning, emedan hans anors ande då lefde upp i honom. Emedan han var så upptagen af att peta i jorden, hade han fått namnet *Mullvaden*, hvilket namn han bar med heder.

Nummer två var däremot en ifrig skalbaggssamlare och förde alltid med sig en spritflaska, hvars kork mången gång gick upp, så att han luktade af starkt brännvin. Hvarje oskyldig skalbagge tog han i kragen, liksom en gendarm tar den, som gjort något illa, och stoppade den i sin snappsflaska och antecknade fallet. Han hette därför *Spiritus*.

Nummer tre var en poet och skref i hemlighet dikter, goda och dåliga, eftersom det föll sig. Han mumlade alltid något för sig själf och kunde ofta icke finna rimmen. Han kallades kort och godt *Schiller*.

Nummer fyra var en inbiten stensamlare, äfven kallad mineralog. Han förde med sig en liten hammare, ett stämjärn och en läderväska, i hvilken han bevarade sina fynd. Han slog med hammaren icke blott ute i naturen på hvarje kiselsten utan äfven i rummen af hörnen på konsolerna, — därför benämndes han *Stenhuggaren*.

Nummer fem var fjärilsjägare och gick ständigt försedd med nät, korklåda och stoppnålar. Han var alltid på språng och kunde icke vara stilla, om han såg någonting flyga i luften. Han hette därför *Jägmästaren*.

Nummer sex var en passionerad soldat. Han hade med sig en liten terzerol och ett kruthorn och sköt i luften vid de vackraste ställena för att profva ekot. Han hade också en dolk i sin ränsel mot möjligen inträffande öfverfall. Han kallades därför *Wallenstein*.

Nummer sju och *åtta* voro voro bröder, kunniga i sångkonsten. Nummer sju var därtill målare. Han tecknade ganska bra för sin ålder. Han skisser utföllo visserligen många gånger så, att man icke riktigt visste, hvad det egentligen föreställde, men det var nog, att han visste det själf. Han benämndes *Rafael*.

Nummer åtta var sångare och trumpetblåsare samt bar i ett grönt snöre en trumpet med sex klaffar. Han fick blåsa signaler till samling, måltider, hastig marsch och på vackra ställen äfven föredraga något "för hjärtat". För sin musiks skull kallades han *Mozart*.

Sådant var sällskapet, och man skulle kunna säga mycket om det, om icke en vän till författaren hade rätt, då han säger: "Alltför stor tydlighet skadar". Den benägne läsaren må endast lägga märke till namnen.

Dagen var alltså utsatt och äfven timmen liksom för en rättegång. "Alltså där uppe i Baden vid Hemliga domstolen", lydde den något hemska parolen. Och man såg dem vandra dit, den ene kommande från höger, den andre från vänster fram ur gatorna. Man skakade hvarandras händer och hälsade hvarandra med tysk hälsning.

Jägmästaren hade ännu en half smörgås i handen, och hans mun glänste rundt omkring af fett, då Schiller och Mullvaden gjorde honom uppmärksam på, att smörgåsen icke här vore på sin plats, där man hade en så ärevördig gammal fornlämning som Hemliga domstolen för ögonen, hvadan han måste ägna sig åt andra känslor. Jägmästaren svåljde snabbt äfven den andra hälften och sade: "Såja, nu är jag klar för de rysliga känslorna." Mozart blåste ännu en gång till samling, ehuru vi alla voro samlade, och den första vandringen gjordes under ledning af den gråhårige vaktmästaren. Vi gingo nedför vindeltrappan och kommo till ett stort rum, rundt kring hvilket stenbänkar stodo.

"Såja, mitt herrskap", sade den gamle, "detta säges hafva varit det gamla romerska badet, där de gamla romarne ha botat sina skador. Det härstammar från kejsar Marcus Aurelius, hvaraf också namnet *Aquae Aureliae* kommer. Hit gingo de ned, här fanns det tvål och välluktande oljor. Ty den, som var en riktigt förnäm romare, oljade in hela kroppen".

"Därför luktar min Julius Caesar så betydligt af olja", sade Wallenstein, som en gång stjälpt en oljelampa öfver sin "De bello gallico".

Stenhuggaren drog fram sin lilla hammare och ville just företaga ett experiment med det romerska badet, då vaktmästaren utropade: "Pst, unga herrn ska' låta bli det där! Om herr direktören får reda på det, går det illa för er; det är ju en fornlämning, och ingenting får tagas bort".

Förlägen stoppade Stenhuggaren in sitt vapen igen, och Mullvaden såg alldeles extra förebrående på honom. Vi gingo nu ytterligare några trappsteg ned och trädde in i en trång, smal gång, som ledde till den Hemliga domstolen. Man kunde blott gå en och en, hvar och en med ett vaxljus i handen.

"Ingen får skratta", sade den forntidsforskande Mullvaden omtänksamt, "detta är heliga rum, i hvilka den Hemliga domstolens ande svåfvar".

"Jag ryser till hälften", sade Schiller.

Sedan vi gått igenom den trånga gången, stodo vi framför en tjock, tung, dubbel järndörr.

"Detta var dörren till Hemliga domstolen", sade vaktmästaren. "Dessa dörrar ha afskilt det inre från det yttre, så att ingen kunde lyssna. Den var 'fermetiskt' tillsluten"

"Det kommer väl af 'ferm'," hviskade Spiritus i Wallensteins öra.

"Håll munnen", sade Mullvaden groft och förtörnad. "Du har inte något sinne för hemliga domstolar".

Dörrarna vredo sig långsamt på sina rostiga gångjärn. Vi trädde in i ett rum, som hade stenbänkar kring väggarna.

"Hit fördes", förkunnade vaktmästaren, "de människor, som voro inkallade för Hemliga domstolen, hvilket man nu för tiden kallar 'schambrera', då folk måste vänta på 'nådig herrskapet'."

"Nu är det galet igen", sade Spiritus åter sakta. "Det är alldeles oriktigt, 'antichambrera' heter det, har jag hört af min onkel, som måste stå sig trött i förrummen"

"Här väntade de, som gjort något illa. Vi komma nu till hufvudsalen".

Åter öppnade sig en tung järndörr. Vi gingo nedför ett trappsteg. En tämligen rymlig sal öppnade sig för oss.

"Här sen I, mina herrar, detta har varit domstolssalen. Här sutto domarne i stora svarta kappor med kapuchonger, ur hvilka endast ögonen vildt blickade fram, så att ingen skulle få veta, hvem som var domare. Här satt den Hemliga domstolens direktör".

Mullvaden stirrade på den plats, som vaktmästarens magra hand utpekade.

"Således här", sade han eftertänksamt och lyste med sitt vaxljus.

"Ja, det kan ni tro, min unge herre. Det har en professor, som särskildt sysslar med hemliga domstolar, berättat för mig. Här stod 'corpus delicti' eller den anklagade och väntade på sin dom. Och här i hörnet stod skarprättaren med sin röda mantel. Då de nu hade blifvit dömda, blefvo de utförda af den röde karlen, ser ni, hit!"

Därmed förde han oss in i en trång gång, vid hvars slut en nisch fanns i väggen.

"Ser ni, här stod den beryktade jungfrukyssen. Det stod nämligen här ett slags kvinnofigur helt och hållet af järn. Den måste 'relinkventerna' kyssa, — men då de trädde fram, grep hon dem med båda armarna, som var späckad med idel dolkar och knifvar, som därvid stöttes i den olyckliges kropp. Då han var död, lyfte böbeln upp detta bräde och lät kroppen falla ned i det grufliga, djupa hålet".

"Det synes blodspår ännu", utropade Mullvaden lifligt, "alldeles naturliga".

Stenhuggaren skakade sin hammare, längtande att få hacka upp blodspåren och taga dem med sig. När Mullvaden hörde rasslet, gaf han honom en blick ur sina klara ögon, som var tillräcklig att komma honom att afstå från arbetet.

Trots alla ytterligare frågor kunde man icke få veta något mera af vaktmästaren. Hans vishet hade löpt ut liksom en nyststjärna eller ett spelur, som absolut ej frambringade något mera, ej ens "på begäran". Så anträddes då återfärden. Öfverallt trampade man på röd jord. Mullvaden förklarade detta på så sätt, att alla de hemliga domstolarna hade slagit sig ned på röd jord, på det att man icke skulle märka blodspåren. Därför hade de flesta ock funnits i Westfalen, i den röda jordens land.

Jägmästaren frågade, om icke stora nattfjärilar uppehölle sig där nere.

"Jo", sade vaktmästaren, "flädermössen flyga ofta omkring"; hvarpå jägmästaren med afsky vände sig bort och gaf sig till tåls.

Vid utgången från hvalfvet uppstod en finansiell fråga, — hur mycket nämligen man skulle gifva den konstförståndige vaktmästaren. Hvar och en skramlade med sina pengar i byxfickan.

"En groschen (10 öre) pr man", sade han själf till slut, då han märkte, att vi icke kunde bli eniga. Mullvaden ville vara särskildt frikostig, men Spiritus och Jägmästaren voro mycket däremot och menade, att de icke hade riktat sina kunskaper för en kreuzers värde och på sin höjd lärt sig dålig tyska. Ja, Wallenstein påstod, att han hade gladt sig åt att få rysa på ett extra sätt, men han hade icke en gång ryst. Äfven Stenhuggaren förklarade sig missnöjd.

"Ni ä' ena opoetiska människor", sade Mullvaden och Schiller, som merendels höllo tillsammans, samt Rafael. Midt under detta virrvarr af olika meningar blåste emellertid Mozart på slottsgården på sin sexklaffare visan:

> "Hvad folk inbördes tvista kan
> om lyckans hemlighet!
> Och dumma kalla de hvarann,
> fast ingen något vet." —

Ett allmänt skratt uppstod, och hela skaran drog högst förnöjd sin väg.

* * *

Klockan hade emellertid blifvit mer än ett, och, ehuru ingen af oss ägde en klocka, med undantag af Wallenstein, hvars ur dock hvarken hade visare eller glas, enär båda gått förlorade under en fejd mellan latinarne och elementarskolpojkarne, hade vi dock alla med oss en kronometer, som gick ytterst noggrant och alltid pekade rätt, och knorrade som ett gammalt byur klockan tolf. Den hette magen, och dess brummande betydde, att middags- eller aftonvardstimmen var inne. Den slog också nu på en gång hos alla. Mozart blåste gladt till måltid. Men det dyra Baden-Baden vågade vi oss icke på utan beslöto att gå förbi de väl friserade kyparne, som lurade framför hotellen, och i stället uppsöka närmaste bondgård.

"Ni kan vänta, tills vi komma tillbaka", ropade Spiritus till kyparne.

Under vägen köpte vi ett stort stycke ost, hvilket lämnades åt Spiritus att bära, emedan han "ändå luktade sprit". Bröd och stora korfvar utgjorde provianten i öfrigt. Därpå begaf man sig till Selhof, en liten, aflägsen bondgård, och där slogo vi oss ned på en stor bänk under en väldig lind och drucko nymjölkad mjölk. Ända till klockan tre höllo vi rast. Man spred sig omkring och hvar och en gick för sig. På den brokiga ängen dref jägmästaren omkring, jagande efter fjärilar, Wallenstein låg i gräset och tänkte på den stora världsfreden, som nu rådde. Omkring honom hoppade syrsorna mellan de höga sädesstråna. Spiritus hade lyckligen blifvit fri från sin ost, hvilken i sommarhettan redan började flyta betänkligt, och jagade efter skalbaggar. Mullvaden åter var ännu uppfylld af intrycken från Hemliga domstolen. "Ja, det var tider, det", mumlade han sakta för sig själf. Bredvid honom aftecknade Rafael den härliga trakten.

Ur det böljande sädesfältet höjde sig den mörkgröna skogen, hvars toppar kröntes af den gamla borgen Hohenbaden. Vid bergets fot låg staden med sina torn och den heta darrande middagsluften öfver sig. Långt i fjärran förlorade blicken sig bland de ljusblå Vogeserna, som man såg genom Oosdalens port.

Hvad vill det icke säga att hvila en het sommarmiddag! Allt är så stilla rundt omkring, allt väntar på den svala aftonen, att den skall draga öfver fältet med sång vid aftonklockans klang! Hur annorlunda kännes det icke då? Under den heta middagen, som kommer frukterna att mogna, är det som man ej vågade störa Guds arbete.

Uppbrottets timme slog emellertid, ifall vi före natten ville hinna till Herrenwies, skogsstationen före det höga Hornisgrunden.

Uppbrottet var en smula bittert för allasammans, och det behöfdes Mullvadens hela energi att drifva på de senfärdiga. Vi gingo ned till Lichtenthaleralien, den berömda skuggiga promenaden, där den förnäma världen åker, rider eller lustvandrar till fots. Vi togo oss helt säkert föga eleganta ut bland dessa fina människor, som kommo klädda efter senaste Parisermod. Jägmästaren plågades emellertid af en tryckande tanke under denna promenad. Han hade nämligen en tant, som låg vid badorten, och han förföljdes af den förskräckliga tanken, att vi skulle möta hans tant och att han då måste gå fram ur hopen, så att hon finge skämmas för honom för kamraternas skull. Alldeles förskräckt blef han emellertid, då den brännvins- och ostluktande Spiritus helt vänskapligt sade: "Å, din tant, henne känner jag också mycket bra. Jag skulle inte alls genera mig, utan bedja henne om en gulden till resan".

"Hvad för slag!" ropade Mullvaden och Schiller förskräckta med en mun. "Fy, skäms, det vore detsamma som att tigga. Det gör' handtverkspojkarne, som antasta folk".

"Det är väl ingen skam. Jag tycker inte, att det är någonting att tala om", svarade Spiritus lugnt. "Många sedermera berömda män ha nästan tiggt i sin ungdom".

Ett skallande skratt belönade den blygsamme talaren. "Bravo, Spiritus!" utropade Wallerstein och ville just börja sjunga:

"Friskt är det lif vi föra här",

då Mullvaden lade sin hand på hans mun och hviskade: "Där borta går ju en polis; du störtar ju oss alla i olycka!"

Forts.

MASKARNA.

Ett skolminne.

Det är nu snart 40 år sedan jag började taga mina första stapplande steg på vetandets bana under ledning af gamla "moster". Ja, hon ville kallas moster, min första lärarinna, som ock i allt var annorlunda än nutidens skolfröknar. Och hon var för oss något mera än en vanlig moster, hon var som en mor för de omkring 40 gossar och flickor, som sutto packade som sillar på de låga träbänkarna i hennes kök.

Det var i sanning en bra gumma, gamla moster. Många har jag läst för, och flera bland dem minns jag med innerlig tacksamhet. Men ingen har jag kunnat så fästa mig vid ändå, som jag fäste mig vid gamla moster.

Jag vill tala om en liten historia från denna gamla goda tid, då jag satt på mosters skolbänk.

* * *

"Hör du, Axel, ska vi gå och meta i afton?" frågade jag en eftermiddag i hviskande ton min sidokamrat, Axel K.

"Kör för det! Men har du någon mask då?"

"Nej. Men mask kunna vi skaffa oss, innan vi gå härifrån. Vi begära att få gå ut, och så leta vi mask i vedboden. Vet du, där är ett ypperligt maskställe."

"Skönt! Men hur ska vi kunna bevara den, så att den inte kräler bort, innan vi gå härifrån?"

"Så tjockt du pratar! Våra fickor då?"

"Ja visst, ja; men den kan slingra sig ur dem också."

"Om vi lägga den i strutar? . . . Sällan!"

Beslut och handling voro ett. Genast stodo vi inför moster i ödmjuk ställning och höjde det vanliga nödropet. "Får jag lof att gå ut på gården!" Moster biföll vår begäran, och vi ilade glada till vedboden att skaffa oss fiskbete. Vi fingo hvar sin duktiga strut, full med maskar, hvarefter vi åter begåfvo oss in och satte oss på våra platser.

Så förflöt en god stund på det vanliga viset. "B-a ba, b-e be, b-i bi" skrek i ena hörnet en abcdarius så högt, hans lungor tilläto. "Två gånger två är 4, 2 gånger 3 är 6, 2 gånger 4 är 8" hojtade i ett annat hörn en blifvande professor i matematik. "Och du skall länge lefva på jo-orden" sjöng i en tredje vrå ett litet prästämne. Men framme vid mosters bord stod en liten yrhätta och läste innantill ur bibliskan. Hon hade så svårt att hålla sina lifliga blå ögon i boken, och därför gick det nog litet knaggligt med innanläsningen.

Hon läste om syndafallet: "Och-or-men-var-lis-ti-gare-än-al-la-djur-på-mar-ken- . . . O, moster!" — afbröt hon läsningen helt tvärt — "o, moster! där är han." Hon hade ej kunnat hålla sina ögon i boken utan tittat litet bredvid samt så märkt något odjur, krälande på golfvet. På detta pekade hon nu, med ängslan målad i sitt barnanlete.

Alla skyndade fram för att taga den "listiga ormen" i närmare skärskådande. Den befanns emellertid vara ingen ting mera eller mindre än en metmask, som slingrade sig fram öfver golftiljorna. "O, o!" skreko de små flickorna. "Hi-hi-hi" flinade pojkarne. Blott moster bibehöll sitt lugn och sade endast: "Kast' ut'en!" Och ut kastades "den stora ormen", men, hur han kunnat smyga sig in i detta oskuldens paradis, det visste endast jag och Axel.

"Tyst!" ljöd mosters röst, och allt blef åter stilla. Den lilla yrhättan vid bordet gick ostörd på en stund med syndafallet. Hon hade kraflat sig förbi både äpplen och fikonlöf och var midt inne i straffdomarna. Tydligt hördes genom rummet hennes klara röst: "Och-Her-ren-sa-de-till-or-men."

"Usch, Axel, ha bort'en!" afbröt en annan liten ljuslockig flicka, "det hänger en till så'n där otäcking ur din ficka."

Och mycket riktigt, ur Axels ficka höll en andra individ af masksläktet på att kräla, och var redan till hälften befriad ur sitt fängelse.

"Allt är förloradt!" tänkte både jag och Axel. Men jag behöll så pass min sinnesnärvaro, att jag under Axels förvirring kunde praktisera maskstruten ur min ficka i hans. I mitt tycke var det naturligtvis bäst, att han, som i alla händelser skulle blifva fast fick bära hela ansvaret.

Allvarlig förhörde moster min kamrat, som i första häpenheten erkände allt och visade på mig såsom sin förförare och medbrottsling. Jag nekade likväl; och, som Axel befanns inneha båda strutarna, kunde moster ingenting annat göra än att på öfvertalningens väg söka bringa mig till bekännelse. Men ingenting hjälpte. Just som jag, rodnande, bedyrade min oskuld, utropade moster, pekande på min rockficka: "Där är beviset på din elakhet, du oförbätterlige pojke! Ser du, synden straffar sig själf!"

Ur min ficka sträckte verkligen en mask sitt hufvud långt fram och trefvade omkring, likasom han känt, att "daggen snart skulle börja falla". Jag stod slagen vid detta oomkullrunkeliga bevis, och mitt ansikte var visst rödare än masken, den olycksbringaren.

Där stodo vi nu, jag och Axel, likasom det första människoparet, skjutande skulden på hvarandra. Sedan de utan all krämarekonst hopvridna och därför otäta maskstrutarna, på mosters bud, blifvit af Axel utburna, fingo vi båda, mig själf; så förhärdad kan en vara redan vid den åldern.

Ändtligen slog också denna dag befrielsens efterlängtade timme. Vi fingo gå, hvar och en till sitt.

"Tråkigt dä' där", sade jag vid utgången ur skolrummet till Axel, som icke vidare hyste något agg till mig, sedan äfven jag fått min beskärda del af straffet. "Skada på masken!"

"Var lugn du, jag gömde den på säkert ställe i förstugan, jag."

oss själfva till straff och andra till varnagel, smaka "Långspraggan" — en lång rotting, hvarmed vi rätt frikostigt trakterades.

Och jag fick för mitt välförhållande en extra förplägning. Hela återstående delen af eftermiddagslektionen fick jag nämligen till straff för mitt nekande sitta med den s. k. skamdockan, dinglande kring min hals, till ogement stort nöje för alla och — för att tala sanning — icke minst för

Sedan Axel skyndsamt hämtat de båda strutarna, ilade vi hem efter våra metspön och därpå ned till ån. Och fiskar fingo vi i mängd. Det måtte ändå ha funnits någon ormaktig lockelse hos den där masken.

Då vi slutat vårt fiske och skildes åt, sade Axel skrattande till mig: "Tänk du, om moster visste, att vi haft maskarna så bra förvarade i förstuguskåpet i hennes nya — mjölkkruka!"

—RN.

"NAAR VI DÖDE VAAGNER".

Af Henrik Ibsen.

Han var en stor konstnär. Man kände hans namn öfver hela världen. En gång — det var nu många år sedan — hade han gjort sitt lifs mästerverk, en bild af "Uppståndelsens dag". Med ett slag blef han en man, om hvilken männen talade, och kvinnorna älskade. Han blef rik, fick ordnar, köpte sig hus och föraktade människorna, som icke förstodo honom, — när hade de förstått en konstnär? Men något mästerverk skapade han icke mera, han gjorde porträtt, byster af män och kvinnor, och med demonisk konstfärdighet gaf han dem "dolda djuransikten".

Under tiden hade han icke tänkt på henne, som hjälpt honom att skapa mästerverket. Först sedan han blifvit en stor man och hade de många penningarna, husen och ordnarna, mötte han henne. Och se, de hade båda tappat sitt eget jag under den långa ensamma resan. Han hade förlorat tron, hon hade mistat förståndet. Ungdomens kraft, ungdomens tro, ungdomens hopp voro döda.

Det föll dem in ett ögonblick, att de skulle kunna väcka dem till lif, åtminstone trodde han det. Och de vandrade uppför det höga berget, hvarifrån de skulle se all världens härlighet. De skulle blicka ner på de stora vidderna, i härskardrömmar skåda ner på de jordkrypande människobarnen, höra, hur träden under dem susade sina underliga melodier, känna, hur lifvets friska luft fyllde deras sjuka lungor. Och, när kvällen föll på och det blef så underbart tyst omkring dem, då de där nere från jorden icke sågo något annat än små glimmande ljus, skulle stjärnorna tindra öfver deras hufvuden. Harpor skulle klinga i luften, i salig hänryckning skulle de vakna ur den långa dödssömnen; där uppe på fjället skulle deras bröllop stånda, "de döde vilde vågne".

Så föllo de utför berget. Och uppvaknandet vardt döden.

* * *

Så skildrar den store norske mästaren sin hjälte i det nya drama, som nu utkommit, omtalas öfver hela världen, som ingen annan mans verk, bedömes olika och förstås olika. Den ene bedömaren har icke samma åsikt om det som den andra. Den outgrundlige gåtogifvaren har åter räckt dem något att pröfva sina krafter på.

Innehållet visar, att Ibsen i detta drama mycket tänkt på sig själf. Nu står han, mänskligt att se, vid slutet af sin bana, och det förefaller, som om den man, som varit så mycket beundrad men antagligen så föga lycklig, velat göra upp sitt konto och funnit, att den gamle judakonungen hade rätt, då han utbrast: "Allt är förgängligt under solen." Intet är visst, utom att vi skola dö; våra mästerverk och våra stora tankar äro intet, om vi icke hafva lifvets hopp kvar. Alla de klingande loforden, de glänsande stjärnorna, de gyllene kedjorna, de präktiga husen skulle han, som äger dem, vilja gifva blott för att en enda dag kunna sjunga i solens glans med den han älskade, drömma en enda natt med den, som för honom är ungdomen och lifvet. Och i bittert vemod finner han, att man icke kan väcka upp de döda. Han vet, att han skulle dö, han så väl som den store byggmästaren Solness, hvilken störtade utför den höga ställningen. Och då han faller ner i afgrunden, hör han icke som Brand, då han utropade: "mannaviljans quantum satis" orden: "han är deus caritatis" — nej, en diakonissa, en svartklädd kvinna, som vårdar sinnessjuka, blickar efter honom och säger, äfven hon begagnande romarspråket: "pax vobiscum".

Frid! Dödens frid, då han begärde lif, grafvens ro, då han längtade efter lycka, förintelsens stelhet, då han drömde om kärlek!

Är det den stores sluträkning med lifvet, så må människorna beklaga honom. Men det finnes andra, som ock äro att beklaga, och det är människorna, ty han själf, Ibsen, den store konstnären, som en gång gaf löfte om de härligaste konstverk, har under långa och många år, medan han vandrade på jorden, blef rik, mäktig och lysande, skänkt dem mer eller mindre fasansfulla verk med "dolda djuransikten". Han har förmörkat deras fantasi, han har plockat sönder deras blommor, han har släckt deras stjärnor. Grubblande har han gått genom världen, och den stora väldiga ensamheten, i hvilken han lefvat, har gjort hans blick skarp i mörkret, men den har försvagat den, så att den icke kunde tåla ljuset. Och ingalunda har han haft sinne för de stora, väldiga och ljusa krafter, som visa sig i tiden, han har icke märkt att millioner människor, som hittills knappt lefvat, vaknat till nyfödt hopp och lif, att vår tid ser lyckan växa för de många ifrån att ha varit några fås ägodel, att vidskepelse och okunnighet försvinna, att fördomar minskas, att friheten, den jublande friheten, hvars rena, jungfruliga skönhet, väntar sin mästare, vaknar öfver hela jorden i den fagraste vår.

Och den store konstnärens sista bok kom ut på det stora århundradets sista månad. Det ligger en djup symbolik i det. Fin de siecle-stämningen har aldrig firat sina orgier vildare än här, där det vilda högfjället skymtar förbi med sina afgrunder och snötäckta tinnar, som försvinna i dimman, under det att dårhusets trånga portar öppna sig bredvid och dårhusvakterskan afslutar skaldens sista bild ur lifvets tragedi.

Nu hafva klockorna ringt in ett nytt århundrade. Nu är tiden för honom, den store som komma skall, han, som skall besjunga det nya århundradets vår, såsom det gamla århundradets mästare skildrade dess vinter. Nu skall han komma, som kan njuta af vårens jungfruliga sippor, som kan se solen lysa, strömmarna leka, som kan älska lifvet och dess skönhet, han, som skall lära människorna att vara lyckliga, därför att de älska, och lära dem älska, därför att de äro lyckliga.

Denne skald skall måhända då för sina öron höra Majas ord i "Når vi döde vågner:"

> "Min fangenskabs lif er förbi,
> jeg er fri som en fugl, — jeg er fri";

och han skall tänka på honom, som diktade allt svartare och svartare i det förra seklets aftonskymning. Och med en viss rysning skall han erinra sig, att aldrig har en man, under det att skuggorna föllo, arbetat sig högre än den norske gåtogifvaren. Och han skall tycka sig följa honom på vägen upp mot stjärnorna, på de branta klipporna, genom snåren, utefter de svindlande djupen. Och han skall med en tår i ögat — ty han är en lycklig man och kan gråta — säga: "Så långt kom han i skymningen, hur långt skulle han icke nått, hur högt skulle han icke stigit i solens glans!"

GUSTAF BELLANDER.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Tydliga ord. "Hvad skola vi göra? Sluta kriget. När? Genast. Hvarför? Emedan vi handla orätt. Huru skola vi sluta det? Genom att bekänna våra synder och göra det rätt är. Hvilka synder? Lögn för att öfverskyla konspiration, bedrägeri och framställning af falska anspråk, trolöshet i brytande af våra ord samt blodbad i stor skala. Och huru skola vi då göra rätt? Afslöja och straffa brottslingarne, lämna ersättning till deras offer och sluta fred!"

Dessa frågor och svar läsas i en engelsk tidning, som den kände redaktören och reformvännen W. T. Stead benäget tillsändt oss från London. Af nämnda tidning erfara vi, hvad som redan var oss genom kontinentens tidningspress bekant, att många af Englands framstående och ädlaste män ogilla och fördöma kriget i Sydafrika och se i detsamma icke ett krig för mänskliga rättigheter utan ett af namngifna konspiratörer åvägabragt eröfringskrig, i hvilket, för att begagna ett uttryck i en af pastor C. F. Aked i Liverpool hållen, i tidningen återgifven predikan: "Christ is baffled and the devil victorious."—*Hemlandet.*

* * *

Det 19:de seklets folkvandringar. Under de första tjugu åren af innevarande århundrade utvandrade endast 250,000 europeer till Amerika, men under åren 1820—1882 17 millioner, hvilka styrde sin kosa till Norra och Södra Amerika. Under sistnämnda år ankommo till Förenta Staterna icke mindre än 800,000 invandrare, och sedan dess hafva icke mindre än 12 millioner europeer utvandrat till olika delar af världen.

Enligt tillförlitliga uppgifter hafva 30 millioner af Europas befolkning under det snart tilländagångna århundradet sökt sin lycka i främmande land. Detta antal är tre femtedelar af hela Europas befolkning i kejsar Augusti dagar och ett antal föga mindre än Förenta Staternas hela folkmängd år 1860.

Märkligt nog har denna "åderlåtning" litet eller intet försvagat de europeiska länderna. De riken, från hvilka det största antalet utvandrare afrest till främmande land, hafva i allmänhet visat det största framåtskridande å alla kulturens områden. Den kroppsarbetande klassens ställning har förbättrats i sådana länder, då däremot liten eller ringa förbättring är skönjbar i länder, hvarifrån utvandringen varit jämförelsevis obetydlig.

Det är icke troligt, att det tjugonde seklets folkvandring kommer att blifva så stor som det nittonde seklets. De fruktbara ödemarkerna i jordens tempererade zoner äro till större delen redan upptagna, hvadan, såsom en amerikansk talare nyligen yttrade, det tjugonde seklets "blir ett expansionens tidsskede, under hvilket de starka och mäktiga komma att med list och våld slå under sig de svagares rättmätiga besittningar under oupphörliga inkräktningar på andras rätt inom olika samhällen, stater och nationer."—*Hemlandet.*

* * *

Tidningspressens kontroll. Då dagbladslitteraturen, den periodiska pressen, urartade, blef censurens införande en nödvändighet: en hämsko måste sättas för det fria ordet, hvars fångvaktare denna censur blef. När "den tredje statsmakten missbrukade sin makt till skändande af häfdvunnen lag och till ett fräckt förgripande på den personliga hedern och äran, blef det de andra statsmakternas gifna plikt att skydda samhället och den enskilde för helgerånande händer. Som en dylik polismakt är ock den lagbestämda censuren på sin fullberättigade, sin nödvändiga plats och skall så förblifva, tills folket självt indirekt tager censuren om hand och genom att låta bli att uppmuntra skandalpressen omöjliggör dennas existens. Däremot, i land med föråldrad, ja, barbarisk lagstiftning, där styrkan är rätten, med stinkande ruttenhet i politiskt och moraliskt afseende, där skola ej de strängaste censurbestämmelser kunna förmå den för rättvisan ifrande pressen att tiga. Ty sök att dämma en strömfåra, — och floden skall öfversvämma sina bräddar! Censuren skall då befinnas vara den förhatligaste bland lagåtgärder och långt ifrån att befrämja sitt mål ännu mera egga till öfverträdelser af de despotiska föreskrifterna.

En kontroll af bättre och mera verksam art är då den, som tidningarna inbördes kunna utöfva öfver hvarandra. Därigenom ställas åsikter mot åsikter, sanning mot lögn, rättvisa och hederskänsla mot förtal och personliga utfall. I "tidningskriget", som i alla andra krig, segrar till sist den parten, som uteslutande satt det rätta som sitt mål, som modigt och oförskräckt förer "pennans svärd" för de förtryckte och tager de svages och förföljdes parti. Och så sant det är, att Bastiljens fall ytterst är att tillskrifva en i ringa samhällsställning född kvinnas rastlösa arbete för befriandet af en oskyldig, högförnäm fånge, den hon ej ens personligen kände, lika visst är det, att månget offer — kändt eller okändt — för politisk eller annan förföljelse har för sin upprättelse haft att tacka en human tidningspress, som, "samtidors" kabaler till trots, ej gifvit upp i kampen för det rätta.

Och hemföra slutligen de aktningsvärda tidningarna segern öfver smutsbladen, hafva de i och med detsamma lagt censuren i det rättänkande folkets händer. Och här är den rätta kontrollen. Ty ett upplyst folk irrar ej i sin dom. Det känner instinktmässigt, hvar det har sina försvarare mot våld, väld, orätt och tyranni; det söker dem ej bland skandalpressens män, som, under försök att ockra på den föregifna enfalden, med rabulismens, skrytets och skällsordens bjällerklang vill locka menigheten till de vämjeliga rätternas dukade bord. Ett folk, som kommit till insikt därom, att verklig kristendom, med frukter af ädelt, pliktroget medborgarlif, af försakande, stilla familjelif, är lefnadens centrala bärkraft, låter sig ej gärna bedragas af skräflande Thersiter, hvilka här och där i den stora lägerplatsen söka ställa till församlingar, där det predikas förakt för religion, för offentlig och enskild moral. Skandalpressen dör härigenom af sig själf — af brist på prenumeranter!

Ett säkert bevis på förträffligheten af det sedliga tillståndet i ett land och bland ett folk är frånvaron af en usel tidningspress. Där vet man ock, att folket är censorn, som gjort den legala censuren öfverflödig. "Det länder vårt folk till en ovärderlig heder, att icke en svensk skandaltidning kan bära sig här i landet", yttrade nyligen en framstående prästman i sitt festtal för en aktad svensk-amerikansk tidningsredaktör. Må städse vårt svenska folk hedra sig på samma sätt! Genom sin egen höga sedliga halt visar det sig därigenom uppgiften vuxet att öfva den enda censur, som borde finnas.—*Svenska Amerikanaren.*

Onkel Ola och undertecknad hafva i likhet med många andra gamlingar icke allenast läst i bibeln utan jämväl i katekesen det vackra budet: "Tänk på att du helgar hvilodagen." Enligt svensk lag måste hvarje ung och gammal

kunna detta, jämte mycket annat, utantill. I skolan utgöra de heliga buden en del af examensfrågorna, och då man är gammal vorden i Sveriges bygder, är det på husförhöret, som katekesens frågor och svar upprepas.

Då man emellertid kommer ifrån det af svenska tidningspressen och de "bättre" som ogudaktigt ansedda Amerika (där enligt deras förmenande ingen religion finnes) och ger akt på söndagsfirandet i Sverige, tackar man Gud, för att Förenta Staterna äfven i det stycket kommit långt: att erkänna sabbaten såsom sabbat; äfven härutinnan är den stora republiken i väster långt före andra nationer. vårt gamla Sverige ej undantaget. Det gör ett underligt intryck på en gammal Sveriges son att efter många års bortovaro från fädernejorden finna svenska staten fortfarande hafva så liten respekt för söndagen, synnerligast som lagen där fordar att folket känner ofvannämnda budord. Det hela ser ut som ett hån, om det tillåtes mig att säga, som jag tänker.

Vi kasta först en blick på svenska statens järnvägar. Allt arbete bedrifves, och hvartenda tåg går så väl söndagar som veckodagar, passagerare- och godståg om hvartannat. Gods lossas och lastas, och godsvagnar "växlas" under väsen och bråk på söndagen lika väl som på någon annan dag. Tidtabellerna äro precis de samma för veckans alla sju dagar. Inga, som arbeta vid statens järnvägar, veta af någon söndag i egentlig mening. Då det icke är större trafik i Sverige, än det är, kunde, tycker man, densamma ombesörjas på veckans sex arbetsdagar, och den vackra amerikanska metoden införas: att staten så väl som folket erkänner och respekterar sabbaten, och att inga flera järnvägståg gå den dagen eller mera arbete utföres, än absolut nödvändigt är.

Kungliga postverket helgar sabbaten icke stort bättre än statens järnvägar. Postkontoren hållas öppna, om ej hela söndagen så en stor del däraf. I allmänhet ses mera folk på Stockholms postkontor under söndagen än någon annan dag, och följaktligen är brådskan där då stor. Brefbärare knoga med sina postväskor, på gator och i hustrappor, under söndagen som en annan dag. Det hela ser ut, som om Sverige och dess hufvudstad hade mera post än andra länder och städer på jorden, då den ej medhinnes på veckans arbetsdagar. Vid jämförelsen med en amerikansk stad — t. ex. Chicago, som i mera än ett afseende är världens största affärsplats, synnerligast hvad post beträffar, och där det handhafves mera post på en vecka än i Sveriges hufvudstad på — ett år, men där allt "går för sig", oaktadt postkontoren äro stängda och brefbärarne fria under sön- och helgdagar, förefaller det antydda förhållandet här för amerikanska ögon underligt, synnerligast då man vet, att Sveriges lag straffar sabbatsbrott, — men ser, att det är staten, som först bryter mot nämnda lag.

Hvad postverket beträffar, kan det icke vara någon finansiell "småhändighet", som bringar personlen till söndagsarbete, ty portot är större här än i Amerika, räkna hur man än vill. Enkelt porto här är, som bekant, tio öre (brefkort kosta fem öre o. s. v.), så att postverkets inkomster ställa sig, i förhållande till postens mängd, mycket större här än i Amerika. Då därtill kommer, att posttjänstepersonalens aflöning i Sverige endast utgör ungefär en fjärdedel mot i Amerika, tycks det, att Sverige skulle ha råd att anställa många personer nog i sin tjänst, så att "sabbatsbrott" icke behöfde begås för att få ut posten.

Det tycks icke endast vara staten, som glömt det ofvan citerade budordet. Andra myndigheter, städernas och kommunernas, synas i det stycket följa i statens fotspår. På genomresa i Stockholm i somras gick jag ut till Djurgården, stockholmarnes söndagstillhåll under sommaren. Det var min första söndag i Sverige på många år. Folkvimlet och oväsendet där var obeskrifligt. Alla schweizerier, kafeer och krogar gladde sig åt fulla hus. På "Djurgårdsslätten" var tumultet utan like: alla möjliga "spektakel" uppfördes. Positivspelare funnos där i mängd, alla skrålande på någon visa med ord, som i flesta fall ej voro ägnade att höja moralen — tvärt om! Alla dessa förevisare och "underhållare" voro omgifna af människomassor, hvilkas flesta ansikten och åtbördor ej vittnade om mycken hyfsning. Underhållningen var i fullkomlig öfverensstämmelse med publiken. De bildade klasserna voro naturligtvis icke här. De voro på andra förlustelseställen, i de finare kafeerna eller annorstädes. På hela slätten vimlade det af halfdruckna, gapskrattande hopar, "underhållna" på förut sagda sätt. Alla där uppträdande taskspelare måste hafva tillståndsbevis. Och patrullerande poliskonstaplar "skydda" dem under deras förargelseväckande tiggeri. Jag förundrade mig öfver att bland allt detta tumult ej upptäcka vare sig medlemmar af frälsningsarmeen eller andra, som sökte motväga eländet. Jag fick lösning på gåtan dagen därpå, då jag erfor, att frälsningsarmeen är förbjuden att uppträda utomhus. Skulle salvationisterna försöka sig därmed, blifva de genast arresterade och dömda till böter.

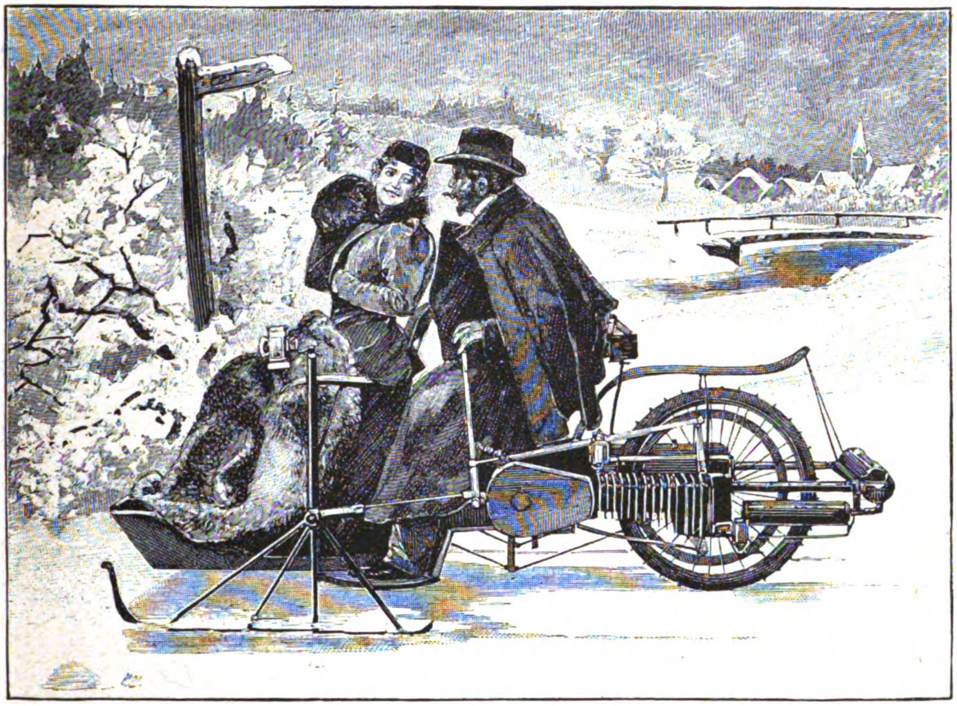
Nu frågas det i all enfald: Hvad menar svenska staten med att i lag påbjuda religionsundervisning, då den själf och dess närmaste myndigheter så öppet trotsa och bryta de enklaste föreskrifter? — *Svenska Amerikanaren.*

• • •

Orsak och verkan. Ur denna vunna frihets (negerslafvarnes frigörelse) sköte har sprungit två andra begrepp med hvar sin sändning. Det ena utaf dessa uppenbarar sig uti den å yrkenas område omhvälfvande rörelse, som äger en rättvisare samhällsförordning till mål. Under denna storartade rörelse, ofta missförstådd af så väl vänner som fiender, ligger ideen om arbetets rätt och anspråk. För oss, amerikaner, är det den abolitioniströrelse, som föregår utbrottet af hufvudstriden, hvilken naturligtvis stundar, ifall endera parten, arbetet eller kapitalet, går den andra in på lifvet, hvilket dock ingalunda förutsätter många blodiga konsekvenser. En sak, som lofvar en mycket fredlig lösning af problemet, är, att kapitalet genom sin intagna hållning praktiskt erkänner riktigheten af den ide, för hvilken det organiserade arbetet kämpar, nämligen samverkan. Trustväsendet utgör ju ingenting annat än en kapitalismens förklaring, att enighet ger styrka, liksom de stora numera tongifvande arbetsförbunden med sin sammanslutning icke heller säga någonting annat.

Ehuru ännu delvis och i praktiskt hänseende hvarandras motståndare lifvas likväl de båda lägren af precis en och samma ide — ideen att genom ett välförstådt och klokt planlagdt samarbete underlätta mödorna och uppnå mera tillfredsställande resultat. När de genom fortsatt dryftning kommit till insikt om att de två äro ett, och att arbetet ej kapitalet är själen i det hela, då skola de, låtom oss hoppas det, realisera ideen om den rättvisans samhällsform, som står i en innerligare samklang med det på kristlig grund hvilande högre begreppet om andlig odling. Det nittonde seklet har bevittnat uppslaget härtill, en sak, hvars vikt i betydelse icke understiger något annat, som tillhör detsamma. Skall det tjugonde seklet förverkliga denna framtidside? Dick i *Sv. Tribunen* för den 17 jan.

EN MOTORSLÄDE.

Långsamt men säkert intager motorvagnen en plats bland nutidens fortskaffningsmedel. Allt oftare möta vi den på gatorna i våra storstäder och på goda landsvägar. Vår bild visar oss motorns användning för slädfart. Åkdonet är förfärdigadt af dr E. Casgrain i Quebec, Kanada, från en trehjulig motorvagn. De båda framhjulen hafva ersatts af meder, det bakre drifhjulet erhåller i stället för den pnevmatiska ringen en tandad hjulkrans af trä. Drifkraften frambringas genom en gasolinemotor. Den motsvarar tvenne hästars styrka, och gasolinereservoiren är så stor, att förrådet räcker för en sträcka af bortåt 80 km. Motorsläden har två säten, af hvilka det bakre är bestämdt för den, som styr.

E. A. Z.

SVENSK TIDNINGSREVY.

Angående det senaste Andree-ryktet har Berl. Lok. Anzeiger vändt sig till den bekante ishafsfararen Lerner med en förfrågan. Hr Lerner yttrade därvid:

"Man bör anse allt hvad man från Kanada och Alaska hör om Andree såsom idel humbug. De talrika indian- och eskimåberättelserna, som endast synas vara följder af för rikligt förtärande af 'eldvatten', hafva ofta väckt ett oberättigadt uppseende ej blott hos den stora allmänheten utan också hos fackmän. För hvarje omdömesgill person måste det numera stå klart, sedan man i norra delen af Kung Karls land funnit polarbojen, att katastrofen inträffat mellan Spetsbergen och Frans Josefs land eller på sin höjd mellan Spetsbergen och de nysibiriska öarna. Det är därför i hög grad välbetänkt af det svenska geografiska sällskapet att träffa anstalter för att innevarande år undersöka Kung Karls land. Man kan ha förhoppning om att på kusterna af Kung Karls land träffa på några rester från ballongen, eftersom strömmen förde polarbojen dit. Äfvenledes kan man förväntansfullt emotse den på Frans Josefs land öfvervintrande hertigens af Abruzzerna återkomst, som väntas i augusti.—*Vårt Land.*

* * *

Unionen har från svensk synpunkt ingen annan uppgift än att stärka Sveriges ställning mot yttre anfall. En union, som inte fyller denna uppgift utan i st. f. att stärka försvagar Sveriges ställning utåt, har Sverige gifvetvis ingen anledning att bevara. Men en sådan union skulle uppstå, om Sverige med vapenmakt lyckades tvinga Norge att ingå på sina villkor. Den oundgängliga följden af ett brödrakrig blefve nämligen en sådan raseriets folkstämning i Norge, att man där sedan i femtio, ja, hundra år, om så mot förmodan skulle behöfvas, komme att lura på tillfälle till hämnd öfver "nationalfienden". Efter ett sådant krig blefve alltså Sveriges ställning med Ryssland i fronten — ännu närmre och farligare efter Finlands underkufvande — och ett ursinnigt Norge i ryggen oberäkneligt mycket vådligare, än om det stode ensamt men i god sämja med sitt grannfolk i väster, skrifver *Karlstads-Tidningen.*

Svenska riksbudgeten. Uti den af k. m:t till årets riksdag öfverlämnade propositionen angående statsverkets tillstånd och behof äskas för år 1901 ett sammanlagdt belopp af 149,681,000 kr. Denna slutsiffra markerar ett föregående i den budgetens raska tillväxt, som varit utmärkande för de senare åren. Utgiftsstaten i den statsverksproposition, som framlades till fjolårets riksdag, slutade på 130,-807,000 kr. Året dessförinnan var motsvarande summa 124,727,000 kr. och statsverkspropositionen till 1897 års riksdag slutade med i rundt tal 119 millioner kronor. Det var år 1895, som man i statsverkspropositionen med ett raskt tag nådde fram till och öfverskred den ominösa siffran 100 millioner kr., hvilket på sin tid inom och utom riksdagen väckte åtskilliga betänkligheter och rätt lifligt ventilerades vid remissdebatten, säger *Svenska Dagbladet.*

* * *

Det brittiska världsväldet har ingen tryggare borgen för sitt bestånd än fordomdags Atens och Roms. Det varar jämt och länge, som dess målsmän ej sakna vilja och kraft att möta hotande faror med nödigt motvärn i så väl köttslig som andlig måtto. "Prestigen" är allenast ett vapen bland många andra — och ingalunda det starkaste på långt när. Men dess betydelse är måhända aldrig större, än när dess skingring med ens afslöjar verklighetens kraf för det folk, som har mod att se dem, sådana de äro, med nykter och fast blick, yttrar *Svenska Dagbladet.*

* * *

När få svenskarne allmän rösträtt? Skulle någonsin det stora flertalet af vårt folk få medborgares fulla rätt i sitt land, så kommer det sannolikt inte att ske förr, än Sveriges själfständighet i lifsfarans stund räddats af detta samma flertal, — om den nu kan räddas. Förr skola våra maktägande ingenting begripa, och följaktligen medgifva. Detta sista omdöme är visserligen i grunden det mest nedsättande som kan fällas om deras förstånd och fosterlandskärlek. Men de ha ty värr aldrig gifvit minsta grund för ett gynnsammare, som det därför är omöjligt att fälla, hur gärna än man önskade att kunna fälla det, klagar den radikala *Söderköpings-Posten.*

* * *

Checksystemet infördt i Sverige. Det inom affärsvärlden i Förenta Staterna redan gamla checksystemet har på det yttersta i dessa dagar, genom en vid fjolårets riksdag antagen lag, blifvit infördt i Sverige, hvars förnämsta tidningar nu meddela långa redogörelser för checkens egenskaper såsom betalningsmedel samt grunddragen af lagstiftningen rörande checkanvisningar. Lagutskottet och sannolikt äfven pluraliteten inom riksdagen syntes icke hysa någon hög tanke om checklagens nödvändighet men ville dock icke motsätta sig densammas antagande, emedan lagen väl ej kunde göra någon skada men möjligen vara till någon nytta för affärslifvet.

Förnumstigt resoneradt af riksdagsfarbröderna, eller hvad tycks?

* * *

Brandes om Björnson. Den bekante författaren och kritikern Georg Brandes hade den 14 januari i *Svenska Dagbladet* en närmare tre spalter lång artikel om Björnstjerne Björnson, i hvilken artikel han med van hand svänger satirens gissel öfver den numera till en tvetydig politiker och ömklig folkgunstfriare nedsjunkne norske skalden och författaren. Hr Brandes yttrar om honom bland annat: "Från 1882 till nu har Björnstjerne Björnson arbetat, ifrat, politiserat, skrifvit och diktat ofantligt mycket. Han har insatt så mycken kraft på saker och förhållanden, som icke ha något att göra med diktkonsten, att han under de förflutna sjutton åren icke utgifvit mer än sju band. Men han har i åtskilliga af dessa sju band nått högre än någonsin förut och intar öfver hufvud nu som diktare en sådan ställning, att det icke i aflägsnaste mån kan vara tal om någon tillbakagång hos honom i fråga om förmåga. . . . . . . Har Björnson som poetisk begåfning närmast stigit i höjden, så har han som personlighet i öfrigt närmast tilltagit i bredd. Han har ju äfven förut ständigt haft behof af stort armbågsrum, fordrat mycken plats och hängifvit sig åt en benägenhet att bekänna, att prata med och visa väg, till och med då han icke varit i besittning af tillräcklig insikt eller ens tillräcklig möjlighet att förskaffa sig en sådan. . . . . . . Antalet af de andliga och politiska fälttåg han ledt sedan 1882 är utomordentligt stort. Antalet af de kannstöperier han drifvit under samma tid är häpnadsväckande. . . . . . . Han har nästan alltid en ide, för hvilken han för ögonblicket kämpar med uppbjudande af hela sin vältalighet. . . . . . . Sålunda har Björnson efterhand infört republiken, konsedligheten, det rene flag, världsfreden, norska rustningar mot Sverige, fysiologi i flickskolorna, angrepp på Sverige i tyska tidningar, norska konsuler och norsk utrikesminister, fått Dreyfus frigifven och kongressen i Haag sammankallad, uttalat sitt tack till kejsaren af Ryssland och sina sympatier med den engelske Björnson hr Stead, och slutligen fördrifvit norskt landsmål ur de norska skolorna. Man kan bli vimmelkantig bara vid tanken på allt detta. Måhända är det mesta häraf icke fullt rotfast."

Den, som under sin lifstid hinner uträtta endast fjärdedelen så mycket, behöfver knappast anse sig hafva lefvat förgäfves.

* * *

Bobrikoff och tidningarna. Finlands generalguvernör, Bobrikoff, har ej medels den bekanta ryska censuren fullständigt lyckats utestänga den farliga tidningslitteraturen. Den drakoniska presslagen kringgås nämligen på så sätt. att en del svenska tidningar ha korrespondenter i Finland, som till dem insända berättelser om förryskningsarbetet. När ångbåtarna komma från Sverige till Finland, medföra de packor af dessa tidningar, hvilka spridas på följande sätt: De efter nyheter törstande finnarne strömma i mängd ned till ångbåtarne och begära af restauratrisen att få köpa en kopp kaffe. Detta serveras och vid kaffekoppen ligga efterlängtade *ocensurerade* tidningar, hvilka kaffegästen äger rätt att *gratis* taga med sig. Priset å kaffe är dock höjdt några öre. På så sätt förskaffa finnarne sig nyheter om sitt lands regering och få läsa frisinnade uppsatser, som underhålla frihetskänslan och uppdrifva oviljan mot förtryckets män, säger *Söderköpings-Posten.*

* * *

Knut Wicksell och statskyrkan. Den bekante Uppsaladocenten fil. dr Knut Wicksell, som redan på Viktor Lennstrands tid tog verksam del i den ateistiska propagandan, höll söndagen den 7 jan. å Arbetareinstitutet i Stockholm på inbjudan af utilistsamfundets ättelägg Fritänkareförbundet ett föredrag öfver frågan: "Hvilket är det förnämsta hindret för en reform af svenska statskyrkan?" Den af talaren uppfunna reformen skulle bestå däri, att kyrkan upphörde att ha någon bekännelse och lämnade läroståndet öppet för hvarje person med en viss bildning, oberoende af hans religiösa åskådning. Alla dogmer äro, menade den egendomlige nye "kyrkoreformatorn", fullkomliga, och t. o. m. Kristi person, hvars historiska existens talaren tycktes draga i tvifvelsmål, skulle icke ha någon betydelse för kyrkan. Denna skulle däremot grunda sig på kristendomen som "världsfaktum" och göra sig till organ för det bästa i dess kulturela sträfvanden, bland hvilkas frukter talaren ansåg den moderna arbetarerörelsen vara.

Talaren kunde icke vara med om att man utgick ur kyrkan och lämnade denne åt sitt öde, utan såg i ett modernt vetenskapligt bildadt prästerskap, ej bundet af officiell bekännelse, det bästa skyddet mot frireligionens riksolycka." "Prästen" borde dock mest koncentrera sitt arbete på skolan och borde helst ha "tagit graden" med kulturhistoria som hufvudämne. Ytterst syftar talaren tydligen att få den honom förhatliga kyrkan ersatt med arbetareinstitut af hypermodernaste slag.

Redan för snart åtta år tillbaka — under en debatt vid studentföreningen Verdandis tioårsjubileum 1892 — förklarade hr Wicksell, att hela vårt folk trängtade efter "utilismens upplysning". Erfarenheten borde dock sedan dess ha lärt honom, att vårt folk ingalunda trått till dylika ljuskällor. Men det är ofta svårt att se, hvad man icke *vill* se, och detta förklarar materialisternas blindhet för att vår kyrkas evangelium strålar klarare än den gudsförgätna klokskapens flämtande irrbloss, säger *Vårt Land.*

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Förbättrad religionsundervisning. Doktor Clyde Votaw vid Rockefellers universitet i Chicago har nyligen hållit en föreläsning öfver detta ämne. Han framhåller däri samma sunda pedagogiska grundsats, som biskop Ullman i sitt företal till sin välkända religionslära påpekar, nämligen att religionsundervisningen i skolorna bör hålla jämna steg med den öfriga undervisningen, och att särskildt undervisningen i söndagsskolorna bör ordnas på bättre sätt.

De flesta studerande vid våra högre läroverk genomgå en lärokurs, där religionen är utelämnad. I dess ställe få de filosofi och etik. Följden blir, att de unga uppöfva sin tankeförmåga och odla sin känsla utan ledning af något erkändt religiöst element. Religionen, som är lifvets förnämsta drifkraft, och förutan hvilken lifvet är en olöslig gåta, förlorar intresse för dem af följande orsaker: först emedan religionsundervisningen för närvarande är så isolerad, 2. emedan den ofta bedrifves af oöfvade och olämpliga personer, 3. emedan undervisningen ofta är så bristfällig till innehåll och ej tar hänsyn till öfriga vetenskapers framsteg, 4. emedan de psykologiska och pedagogiska rön, man söker så väl taga vara på i den sekulära undervisningen, sällan begagnas vid relionsundervisningen. Dr Votaw föreslår, att religionsundervisningen skall vara lika grundlig och systematisk som den sekulära. Och för att reformera religionsundervisningen i landet vill han, att prästerskapet, de lärda lekmännen, den religiösa pressen och söndagsskolorna samarbeta. Dessa senare tror han böra ställas i organiskt förhållande till statens veckoskolor, så att ej blott församlingsmedlemmarne och pastorerna skola draga försorg om dem. Hela hans föreläsning är i det hela en kraftig protest mot skolornas sekularisering, och en dylik protest höres allt oftare och bestämdare i skolmännens värld.

Om de reformerta samfunden lade bort sina "Lessons Leaves" och införde reguliera läroböcker i söndagsskolorna, som vi hafva i Augustana-synoden, så vore icke så litet vunnet.

* * *

För många tillställningar anser prof. Frank Nelson, skolsuperintendenten i Kansas, att man har vid våra skolor, särskildt de högre läroverken. *Kansas City Journal* för den 21 febr. hade en längre redogörelse för hans ställning i denna fråga och anför efter honom bland annat följande: "Det är skolbildningens förnämsta uppgift att fostra stadgade karakterer, att bilda män, som arbeta för något visst mål, som lägga hela sin själ i hvad de företaga sig. Om vi önska fostra sådana män och kvinnor, måste vi tillse, att skolandan vid läroverken är sådan, att den bidrager till dylik fostran, att de både kunna och vilja helt och hållet ägna sin tid åt de i skolkursen uppställda studierna. Sällskapslifvet får man ju ej förbise, men om sällskapslifvet vid läroverken blir hufvudsaken, då är skolarbetet förfeladt." Alla skolmurflar, gamla så väl som unga, instämma nog häruti.

* * *

Skolreformen, som för ett par nummer tillbaka i denna afdelning påpekades, diskuteras i en redaktionsartikel i *The Budget* för januari. Att folkskolorna hädanefter böra i första hand vara en *folkskola* och ej en förberedelseskola för de högre läroverken, påyrkas af folket hellre än af skolföreståndarne och lärarne, säger författaren. Folkskolan är ej upprättad för det ringa fåtal, som kan fortsätta i de högre läroverken, utan för den stora allmänheten, som ej kan gå längre än "the grammar grade". Reaktionen har allaredan inträdt. Vi förringa ej den högre bildningen, den har sin plats att fylla. Men den får ej inkräkta på folkbildningen, folkskolorna skola vara folkets skolor i första hand, de högre läroverken taga nog ut sin rätt.

* * *

Handelsinstituten diskuteras ock i samma tidning. Den påpekar, att våra s. k. Business Colleges hafva hittills varit alltför ensidiga och ytliga i sitt arbete. En mera vidtomfattande kurs och grundligare arbete äro nödvändiga, om de skola fylla det kraf, som ställes på dem. Författaren anser, att alltför mycken tid ägnas åt bokföring, som vore det det enda i handelsvetenskapen. Och vid en jämförelse mellan det arbete, som utföres i t. ex. Tysklands handelsinstitut, och hvad våra s. k. Business Colleges uträtta, så är det nog en stor skillnad.

* * *

Ett nationaluniversitet. Washington anvisade i sitt testamente en fond för upprättandet af ett nationaluniversitet i Washington. Något sådant har ännu icke kommit till stånd, men C. W. Dabney redogör i februarinumret af *Forum* för hur ett sådant ganska lätt kan upprättas. Man skulle af The Smithsonian Institution och de öfriga vetenskapliga Departement, som redan finnas i Washington, få ett dylikt universitet blott genom att sammansluta dem till ett helt och erhålla en lämplig organiserad styrelse därför samt en hufvudbyggnad för detsamma.

Detta universitet blefve då själfva slutstenen i landets uppfostringspyramid. Det blefve en inrättning, dit personer kunde gå för att fortsätta sina fackstudier, då Harvard, Yale etc. ej kunna föra dem längre.

Men om Washingtons ide genom ett sådant universitet skulle förverkligas, är väl tvifvelaktigt. Han synes hafva tänkt, att det skulle fostra landets blifvande styresmän, så att de skulle blifva ett slags literati efter kinesiskt mönster, från hvilka våra statsmän, lagstiftare och ämbetsmän skulle

tagas. Washington afsåg, att nationaluniversitetet skulle uppmuntra studiet af "politics and good government". Men hur kan detta ske vid en inrättning, som står under regeringens kontroll? Ett sådant studium skulle innebära fullkomlig undervisningsfrihet och frihet att kriticera den befintliga regeringen, och detta kan aldrig ske, då en professor har sitt underhåll af denna regering*. Vi hafva från andra af landets skolor färska exempel på att detta ej går.

Men ett nationaluniversitet vore i alla fall till stor nytta för vårt land. Det finnes icke i landet någon fullständig språkskola, där konsuler, ministrar och andra ombud och agenter till utlandet kunna lära sig de språk, de behöfva kunna för att utföra sitt arbete. Kemi, geologi, astronomi och en mängd andra saker, som ej direkt hafva hvarken med politik eller religion att göra, kunna där studeras med större fördel än vid något annat universitet i landet. Men statskunskap, filosofi och teologi blefve ingenting bevändt med vid en dylik inrättning. S. M. H.

Redaktionsnotis.

UNGDOMSVÄNNEN har en ganska stor läskrets och vill på allt sätt göra sig förtjänt af den. Såsom medarbetare hafva vi lyckats förvärfva många af våra bästa pennor i Amerika och i Sverige. Innehållet kan därför blifva så mycket mera omväxlande. Med nöje och tacksamhet mottaga vi artiklar och uppsatser lämpliga för denna tidning, och skola de däri inkomma i den mån tillfälle gifves. Välkomna i ledet för att hjälpa till i ädel sträfvan att tjäna vår ungdom! Följande "klipp" ur *Minnesota Stats Tidning* visar att UNGDOMSVÄNNEN skaffar sig förtroende och en ökad vänkrets. Tack för de uppmuntrande orden, broder Jones! Så här lyda de:

"Innan vi bortlägga pennan, ville vi be få väcka uppmärksamheten, särdeles hos de unga, på den utmärkta tidskriften UNGDOMSVÄNNEN. Denna tidskrift är af rent kristlig halt och afsedd för ungdomen inom vår synod. Då hon förr utgafs, vann hon besynnerligt nog så liten uppmuntran, att hon dog. För några år sedan togo fyra Minnesota-präster sig för att upplifva och utgifva henne på nytt. Nu har hon öfvergått, som naturligt var, i vår Book Concerns händer. De två nummer, som sedan dess utkommit, visa, att tidskriften både till redigering och typografisk utstyrsel blir mönstergill. När sådana män som pastorerna Youngert, Johnston, Evald, Zetterstrand, Holmes och prof. Hill äro ansvariga för innehållet, kunna vi vara vissa om, att det ej blott blir rent från allt opassande utan utmärkt godt, omväxlande och rikhaltig. Vi skulle föreslå, att i alla församlingar inom Minnesota-konferensen prenumerationsklubbar bildas på 10, 20, 30, 40, 50 o. s. v., hvarigenom tidskriften blefve billigare. Äfven om den skulle komma i en packe till den, som bildar klubben, blefve olägenheten ringa, då tidningsnumren lätt kunde utdelas i kyrkan på söndag. Låt denna läsvärda tidskrift komma till hvarje svenskt hem, där ungdom finns och där modersmålet älskas och brukas! Låt annat lässtoff af tvetydig natur, som kanske kommer till hemmen och kostar lika mycket som UNGDOMSVÄNNEN, fara, och sänd efter denna tidning, om hvars innehåll man på förhand kan vara viss, att det är godt och nyttigt att läsa! Priset är en dollar för året, men klubbpriset blir säkerligen billigt, hvarom man bör tillskrifva Lutheran Augustana Book Concern, Rock Island, Ill." JONES.

Minnesota Stats Tidning den 21 febr. 1900.

---

* Dock, hur är det med denna sak i Sverige? *Sättaren.*

Litteraturanmälan.

"Det vore väl om jag hade en god och njutbar bok att sätta i handen på dessa unga vänner." Så tänker utan tvifvel mer än en pastor, då han har ungdomen framför sig, och i synnerhet är detta fallet vid denna tid, då han samlar församlingens barn omkring sig i konfirmationsklassen. Själf har jag tänkt så ibland.

En sådan bok, utmärkt god och väl passande för de unga, är Lifsbilder i den kristna religionens och vetenskapens ljus, tecknade af E. J. Werner V. D. M. Detta arbete har visserligen före detta varit omnämndt i *Ungdomsvännen*. men det hindrar ej, att vi ännu en gång påminna därom. Boken är värdefull, och dess egentliga fält tro vi oss hafva angifvit här ofvan. Hon är skrifven för ungdomen, och vi böra göra, hvad vi kunna för att ungdomen skall komma att läsa henne. Om I utom Bibeln äfven skaffen andra böcker såsom gåfva åt edra konfirmander, så glömmen ej denna bok! Till skillnad från andra böcker har hon den egenskapen, att den, som har henne, äfven läser henne. Vid något annat tillfälle vilja vi med författarens tillåtelse i *Ungdomsvännen* intaga något stycke ur boken såsom prof på dess innehåll.

* * *

The Augustana Theological Quarterly. — Tidskrift för teologi och kyrkliga frågor, redigerad af Augustana teologiska fakultet i samverkan med synodens president. Andra årgången. 1900. Första häftet. Lutheran Augustana Book Concern, Rock Island, Ill.

Innehåll: Själavården vid konfirmationsundervisning. Dr N. Forsander. — Vår reviderade handbok. Dr C. E. Lindberg. — Vid skolans härd. Dr E. Norelius och C. E. L. — Editorals. — Religious Thought and Movements of the Church of Sweden during the Nineteenth Century. N. Forsander D. D. — The value of Psychology to the Minister. E. F. Bartholomew D. D. — Notes and Comments.

Denna tidskrift bör hafva en lofvande framtid. Icke blott prästerna inom vår synod utan äfven intresserade församlingsmedlemar i allmänhet borde prenumerera på denna välbehöfliga tidskrift.

Sjuksköterska eller Diakonissa? En fråga till lutherska kristna, som nitälska för Herren och hans kyrka af E. A. Fogelström, föreståndare för Immanuel Deaconess Institute, Omaha, Nebr. Lutheran Augustana Book Concern, Rock Island, Ill. 1900.

En närmare anmälan af denna skrift inflyter i nästa nummer af denna tidning.

Hemvännen. Tidning för svenska lutheranerna i Burlington och omnejd. Burlington, Iowa, den 15 febr. 1900. Utgifven af dr L. Holmes.

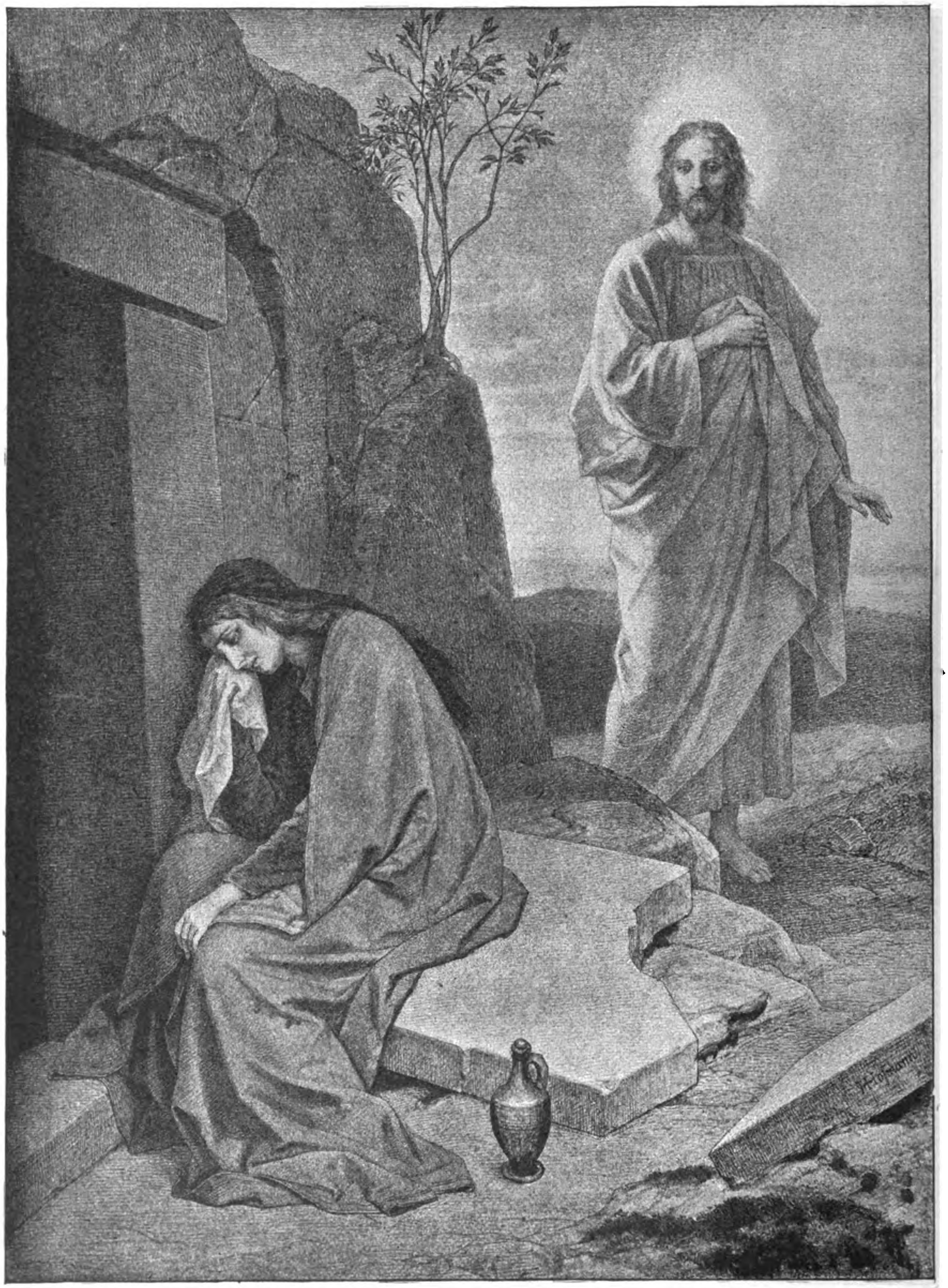
Zionsstjärnan. Febr. 1900 utgifven af pastor P. E. Åslev, 156 So. 4th st., Salt Lake City, Utah.

Ord och Bild. Illustrerad månadsskrift utgifven af Karl Wåhlin, årg. IX. Första häftet 1900. Stockholm.

De ungas tidning n:ris 1—2 jan. 1900. Fosterlandsstiftelsens förlagexepedition, Stockholm.

Ungdomsvänen, n:o 1—2 1900, utgifven af A. W. Hellström. Nyköping.

Hvar 8 dag. Illustreradt Magasin n:ris 1—2 1900. D. F. Bonnier, Göteborg.

Hvad ljus öfver griften!
Han lefver, o fröjd!
Fullkomnad är skriften,
o salighets höjd!
Från himmelen hälsad
han framgår i glans,
och världen är frälsad,
och segern är hans.
Bortvältad är stenen och inseglet bräckt,
och vakten har flytt, af Guds arm förskräckt,
och afgrunden bäfvar. Halleluja!

Här var mellan ljuset
och mörkret en strid,
dock segrade ljuset
för evig tid.
Nedstörtad är döden,
och tron står opp
bland jordiska öden
med himmelskt hopp.
I sörjande kvinnor, hvem söken I här?
Den lefvande ej bland de döda är:
uppstånden är Jesus. Halleluja!

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., APRIL 1900. N:o 4.

PÅSKTONER.

Klingen, klockor, ljufligt klingen,
påskdagsmorgonen är här,
och det budet vida bringen:
Frälsaren uppstånden är!

Ringen, klockor, väldigt ringen
Jesu namn med klara ljud,
och den fallna världen tvingen
att stå upp och prisa Gud!

Natten flytt från örtagården,
ljus från grafven strålar ut,
mörker icke mera når den,
döden dödad är till slut.

Ljuden, klockor, hoppfullt ljuden,
grafven fruktar jag ej mer.
Det är endast svepningsskruden,
jag en gång åt henne ger.

II.

Jag visste du kom, o jag väntade dig,
nyss purprande solen det täljde för mig.
Jag hörde en hälsning: "Välkommen nu var!"
i fåglarnas kvitter, och skogen gaf svar,
och sprittande gräset och svällande knopp
och strömmen, som bröt mellan bergen sitt lopp,
och fästet och hafvet i skimrande skrud,
allt bidde med jubel sin Herre och Gud.

Du kom, och du släckte förbannelsens brand,
du löste en suckande mänsklighets band,
och äfven där mörkret som väldigast var,
din sol är uppgången så strålande klar.
Du kom, ack, hur saligt, du kommer till mig,
mitt hjärta är mörkt som en graf utan dig,
men, när du får fira uppståndelse där,
då blifver där ljust, och en himmel där är.

Nu närmare dig är min dagliga sång;
allt närmare dig, tills ur stofthyddans tvång
min ande förlossad skall uti din famn
med bäfvande jubel få hviska ditt namn.
Och se'n, när uppståndelsens morgon har grytt,
från gyllene harpor jag klingar på nytt
ditt lof, o min Frälsare härlig och stor,
bland saliga andar i strålande kor.

III.

Se, jorden glömt sin vinter,
och träden stå i knopp!
I dalarna, som grönska,
slår sippan ögat opp,
och påskens fagra lilja
med fröjd mot himlen lyft
sin kalk vid jubelropet,
som klang ur grafvens klyft.

I fredagskvällens skymning
där reddes till en graf;
med blek och blodig panna,
som törnet såren gaf,
den ädle Mänskosonen,
som under gisslets slag
sig tåligt böjt, blef sluten
däri till segerns dag.

Hvad sorg för Jesu vänner:
hans stämma tystnad var;
hans anlet helga, rena
nu dödens prägel bar,
förlamad stungna handen
på stelnadt hjärta låg,
och deras skumma öga
ej mera räddning såg.

Då ljuder: "Han har segrat,
han döden krossat har,
han lefver, grafvens bommar
ej höllo honom kvar!"
Snart åter bland de sina
frid bringande han står,
och fridens strömmar välla
från purpurröda sår.

När påskens fagra liljor
jag ser vid dödens hus,
då tycker jag mig skåda
en rad af himlaljus,
som vilja lysa vägen
igenom dödens dal
dit upp, där kronan vinkar
i smyckad bröllopssal.

LUDVIG.

UNGDOMENS HÅGKOMST AF SIN UNGDOMSVÄN.

Tal hållet vtd prästmöte i Gloria Dei, i Providence, R. I.

> "Och tänk på din Skapare i din ungdoms dagar, förr än de onda dagarna komma, om hvilka du skall säga: 'De behaga mig icke'!"
> *Predikaren.*

Det förefaller mig i denna stund, som vore min uppgift den skönaste af alla vid detta prästmöte. Jag skulle ju vända mig till den kära ungdomen.

"Till ungdomen!" utropar någon. "Är det lönt att vända sig till ungdomen, den yra, oeftertänksamma ungdomen? Bryr den sig om ett prästmöte och en ungdomspredikan?"

Kanske och kanske icke. Mig synes dock, som borde det löna sig. Den, som i afton talar till eder, känner det, som återvände han till bekanta, kära nejder, hvars glada scenerier han aldrig kunde förgäta. Hvad mer kan man önska sig? Skulle han icke *vilja,* skulle han ej *kunna* säga ett ord till de glada skaror, som komma efter.

Det är icke till *främlingar,* han vänder sig. Han känner dem väl. De komma alla från "jord, som mig fostrat har, och fädrens aska gömmer". De hafva alla stått vid samma altare som han och hafva alla aflagt samma heliga och hjärtgripande konfirmationslöften. Ack, I minnens dem, I, som voro där senare än jag.

Må hjässan hvitna, må uppå min panna
bekymrens eller ålderns fåror stanna
och hyddan luta under ve och väl!
Ju närmare kväll'n, dess mer min ande svalkas,
ju närmare jag ungdomskällan nalkas,
dess mer föryngrad känner jag min själ.

Älskade ungdom! Där stannom en stund och lyssnom till den kända, den kära stämman:

"Och tänk på din Skapare i din ungdoms dagar, förr än de onda dagarna nalkas, om hvilka du skall säga: 'De behaga mig icke'!"

Det är en röst, som svensk ungdom känner igen. Den är ett eko från möjligen sällare dagar än dessa. *Din skapare* ljuder det. Tänk på honom! Hvilken tanke är icke denna! Det är icke hämnarens, icke åklagarens, icke den obeveklige domarens "kom ihåg". Är det icke snarare barnets påminnelse om fadershemmet, ett frammanande af minnen, som en gång voro, kanske ännu äro, idel solstrålar, då du kunde sjunga:

"Och *ett,* min Gud, må ingen från mig röfva:
min fromma barnatro, som glad mot skyn
sig svingar upp, när sorgen vill mig pröfva
och skymma Fadrens öga för min syn,
som hvarje gång, mig världen lyckats döfva,
sig reser åter upp ur mörka dyn,
min tro på Herren Gud, som allting leder,
och åt de trogna evig fröjd bereder."

Det tör väl hända, att du gått längre bort från fadershuset, än du bort göra. Det är nog möjligt, att du begifvit dig längre bort i det främmande landet, än ditt prästbetyg tillkännagaf, att du efter hitkomsten lyssnat till andra sånger än den tempelsång, som "stiger, andaktsfull mot himlens höjd", ja, att du helt och hållet glömt din svenska psalmbok och lagt undan din konfirmationsbibel, och att du vuxit bort ifrån din goda barnabön: "Gud, som hafver barnen kär"; men den gode Fadren har icke glömt hvarken din psalmbok eller din bibel eller din barnabön. Mot dig ljuder än i det främmande landet:

"Tänk på din Skapare i din ungdoms dagar!"

Gudomlig är stämman och kraftigt manande. Är det icke, som fylldes själen med dessa ackorder:

"Frukta Gud, och håll hans bud!
dig och allom det tillhörer.
Ordets ljus och bönens ljud
genom lif och död oss förer
till en mildrik, himmelsk Far;
ungdom, bed och redo var!"

Man har kanske sagt dig, att gudaktighetens väg är en dyster väg, som föga stämmer med det ungdomliga sinnets; men man har grymt bedragit dig. Man har flytt dig världsglädjens skummande bägare; men fanns det väl under solen en källa så klar och ren, eller hade bättre vatten än den "lefvande källan"?

Lycksalig den, som dricker ur *dess* bölja!
en evig yngling varder han alltmer,
och salighetens himladoft han andas,
och änglars morgon för hans öga randas,
hvart helst han blickar i den skumma tid.
Ej någon storm hans väsens blomma bryter;
sin krans af Sarons liljor lugnt han knyter;
och i hans hjärta sjunger himmelsk frid.

Man har kanske låtit dig förstå, att du i detta frihetens land på jorden icke behöfver bry dig om fädrens barnafromma tro och dina fromma fäders kyrka; men det må du dock komma ihåg, att "fädrens andar dig bevaka", och denna ande är för visso Guds Ande. Dina föräldrar ligga kanske redan i mullen, men deras ande lefver evinnerligen. Israels härlige sångare lärde mer än en att framlocka ljufva ackord ur harpan, medan han ännu lefde. Men den krönte sångaren sjunger än, och hans toner vibrera än i människohjärtan. Dina föräldrar äro kanske ock döda, men tonerna af "Se det goda land på den andra strand!" hafva ännu icke dött.

Några dagar före sin död lät en döende fader inbära sin lille son. Med sina händer på gossens hufvud sade han: "Den Gud, inför hvilken mina fäder vandrat, den Gud, som födde mig alla mina lifsdagar, den ängel, som frälste mig från allt ondt, han välsigne pilten! Glöm icke att tala om för min gosse dessa böner, och huru ifrig hans fader var, att han skulle lära känna hans faders Gud."

Skulle denne gosse någonsin kunna glömma en sådan hälsning från en bättre värld? Ungdom! Skulle jag få frambära en hälsning från edra föräldrar i högan Nord eller från grafvarna med de hvita korsen uppå? På dem står det: *"Här hvilar."* Skulle du ej vilja

stanna en stund och tänka på dem och på din Skapare?

Det var ingen grumlig källa, ur hvilken de drucko.

Den källans namn är kristendom. Hur mången,
till själens ljusa urhem redan gången,
drack oförvansklig skönhet därutur!
De fromma fäder, som vi nu besjunga,
med gråa hjässor voro likväl unga,
ty kristendomen gaf dem Guds natur.

Lätt är ungdomstankens vinge, och aldrig höjde den sig så lätt till flykt som i ungdomens vår. Låt den då böja sig mot Skaparens härliga ljus, och

— — — — kommen blott med all er smärta
till kristendomens varma hjärta!
Det tillhör dock er bäste vän.

Med denna tanke på Skaparen är dock, då allt kommer omkring, vår ungdoms timliga och eviga sällhet förknippad. Den skönaste tanke, du någonsin tänkt, var tanken på din Skapare. Rent af förklarad blef den, då du knäböjde och med det ungdomliga hjärtats hela glöd framsade ditt "Fader vår, som är i himmelen! Helgadt varde ditt namn! Förlåt oss våra skulder! Inled oss icke i frestelse!" Du kunde då tillägga: "Din är makten, äran, härligheten." Det *var* härligt.

"Tänk på din Skapare i din ungdom!"

I denna stund förefaller det mig, som om *svensk* ungdom icke bättre kunde tänka på sin Skapare, än om den håller sig till sin barndoms kyrkliga hem.

De finnas nog, som icke dela denna min tanke. Men, då den förlorade sonen ändtligen kom åter, så begaf han sig icke till någon nybyggd stuga i grannskapet, allra minst till drängstugan där bredvid. Nej, han begaf sig nog till det gamla fadershuset, ty där visste han, att hans gode fader bodde.

Den svenska ungdomen, som befinner sig på väg till de olika stugorna, som fått öknamnet kyrkor, har icke rätt tänkt på sin Skapare. Där knäpper man på lutan och sjunger på visor, som äro långt ifrån "andliga visor i nåden". Där skulle en psalm som denna: "Jesu, djupa såren dina, Dina kval, din bittra död" alls icke passa. Där äro de s. k. omvändelserna lätta, där måste tonerna vara lätta också. Dit går man för att ha roligt, ej för att nalkas den Gud, om hvilken det i himmelen sjunges af änglakörer: "Helig, helig, helig!" Nej, där hör man drillas på sånger som denna: "Jag vill ut, jag vill ut, Innan månadens slut vill jag vara på fiske igen."

Nej, en svensk salighetssökande ungdom går till *Herrens* hus, där en "kor af fromma röster skalla". Där brusa orgelns hänförande toner genom hvalfven. Där höres "höga majestät vi alla För dina fötter nederfalla." Med den bortdöende orgelns toner kommer ett *"helig, helig, helig!* Fulla äro himlarna och jorden af din härlighet!" Där höres från syndbetungade hjärtan ett "jag fattig syndig människa." Och den Gud, som har sagt: "Åkalla mig i nöden, och jag skall hjälpa dig", står redan färdig med sitt gudomliga och tröstefulla: "Jag utstryker dina synder som en dimma och kommer dina synder intet mer ihåg."

En sådan Gud behöfver ungdomen äfven. Ungdomens frestelser och ungdomens synder äro många. Med bäfvan frågar den: "Huru skall en yngling sin väg ostraffligen gå?" Vår text svarar: *"Tänk på din Skapare i din ungdom!"*

Dagarna äro onda redan i ungdomen, men ännu komma dagar, som framför de andra dagarna nämnas de *"onda dagarna"*. De dagar äro för handen, då ungdomshjärtat begynt hårdna, så att ungdomsvännen får stå där utanför och fåfängt klappa. Barnabönerna tystna. De gå allt längre och längre bort. Väl höres stundom ett eko från sällare dagar, men det *får* icke höras. De gå längre och längre, allt längre bort. Slutligen försvinna de helt och hållet. Hvart tog den lofvande ynglingen, sin faders stolthet, vägen? Hvart tog den oskuldsfulla dottern, en gång sin fromma moders ögonfägnad, vägen? Ibland finna vi dem på något lasarett. Öfvergifna af alla stiga de ned i en för tidig graf. De få sitt sista hvilorum i krukomakarens åker för främmandes begrafning. Ingen beder en bön vid grafven. Ibland träffa vi dem icke alls. De ha spårlöst försvunnit. En af dessa arma barn ropade i dödsminuten: "Min mor, min mor, förlåt din dotter!" Men hennes mor hörde icke hennes bön, ty hafvet skilde dem åt.

Ingen tänke en enda minut, att taflan är målad för effektens skull. O, nej, den är fasansfullt verklig!

Du svenska ungdom! Besinna, hvad din frid tillhörer, innan de "onda dagarna" komma!

Viktig är födelsedagen, viktigare är dödsdagen; men viktigast är nådens dag. Nådens dag är nu. Än höres det ifrån en barmhärtig Gud:

"Tänk på din Skapare i din ungdom!" M. J. E.

SE, EDER KONUNG!

Dessa ord yttrades af Pilatus till judarne. Pilatus var nog icke fullt medveten om den sanning, han yttrade; hans hjärta var oroligt, och ett dunkelt vemod genomlöpte hans känslor. Det är det intryck, vi få af det sammanhang, ur hvilket ofvanstående ord äro tagna. Herren Jesus däremot visste, att han var en konung, och detta förklarade han äfven inför Pilatus. Huru vi än betrakta vår Frälsare, inse vi detta: han var en konung men olik andra konungar. Vi inse ock sanningen af hans ord: "Mitt rike är icke af denna världen."

Betrakta vi vår Frälsare under hans förnedring, röja vi snart under tjänareskepnaden "konungen öfver alla konungar". Johannes, som så djupt blickat in i Jesu person, förklarar högtidligt: "Vi sågo hans härlighet såsom den af Fadren enföddes härlighet." Då vi i de evangeliska berättelserna skåda Jesu lefnadslopp, märka vi skenet af hans eviga härlighet, och tydligt förnimma vi de orden: "Se, eder konung!" Se vi efter, skola vi finna, att gamla testamentets ljus faller på Jesus af Nasaret, och vi höra mångstämmiga röster från gamla förbundet säga: "Se, eder konung!" — Hela Jesu lifsgärning, hans person, hans underverk inom naturens och andarnas områden, allt ropar till oss: "Se, eder konung!" Men detta icke svagt och vacklande som hos en Pilatus utan klart och kraftigt som Herrens närvaro vid lagens utgifvande och ömt och mildt som nådens helga lära.

Då vi under fastlagstid se vår dyre Frälsare uti blodigt lidande återgå till sin himmelske Fader, hur ljuder det icke ständigt till oss: "Se, eder konung!" Hur konungsligt hög och skön är han icke i sin marterskrud!" Hur högtidligt stämd är han icke, då han för sista gången vandrar upp till Jerusalem. Ser du honom på vägen? Hör, han talar: "Allt skall fullbordadt varda, som skrifvet är om Människosonen." Ser du honom i örtagården "den natt, då han förrådd var"? Han beder, han vacklar, han faller! "Hans svett var såsom blodsdroppar, fallande ned på jorden." —

"Den kalken bitter var, för oss han tog.
Guds änglar sågo ned
med häpnad hur han led."

Är han ännu konung? Ja, vår *lidande* konung. Hans höga konungslighet framträder skönast i hans lidande. Se honom förrådd, gripen, förnekad, fängslad, slagen, spottad i ansiktet, hånad, törnekrönt, dömd till döden och korsfäst! Kan han vara en konung? Ja, *vår* konung:

"Min blodige konung på korsträdets stam."

Men hur är det nu, då han ropar: "Min Gud, min Gud, hvi har du öfvergifvit mig?" — Herre Jesu, du är min konung. Jag kan icke fatta, hvad du förut och nu måst utstå för mig. Din heliga kropp darrar i dödens vånda, och det icke såsom en, hvilken lider en plågosam lekamlig död, utan vida mera, ty du bär världens synder, mina synder, du afbryter dödens udd. Herre Jesu, lär mig i tid och evighet tacka dig! Du är min konung. Du segrar, när du lider: "Det är fullkomnadt."

Öfver Jesu graf hvilar stilla frid. Vår konung är begrafven. Hjärtañ svida och tårar falla tätt intill hans hvilorum. Tredje dags sol stiger strålande upp och nu: "Se, eder konung!" Inför sina lärjungar förklarar han: "Mig är gifven all makt i himmelen och på jorden." Det är vår *lefvande*, evigt lefvande konung: döden får intet mera makt öfver honom. Och nu:

"Ditt verk är fullkomnadt, till Fadren du går
de saligas lofsång till möte.
Åt oss du bereder i dag som i går
ett rum i din härlighets sköte."

Så tronar vår Frälsare på Faderns högra hand, till dess han kommer åter i himmelens sky med stor makt och härlighet, såsom han under sitt lidandes tid sade till judarne: "Härefter skolen I få se Människosonen sitta på kraftens högra sida och komma på himmelens skyar." Då skall det för visso heta: "Se, eder konung!" Härliga dag! Då skola vi få se honom, om hvilken en apostel säger: "Hvilken vi älska, ändock vi icke se honom." Ja, vår härlighets konung skall snart komma.

Icke förstod Pilatus sina egna ord, icke såg han den härliga betydelse, vi se i dem. Han tycktes stå där nästan handfallen inför sina egna ord och judars rop: korsfäst, korsfäst honom. Hvad skulle den romerske landshöfdingen tänka? Hvad judarne tänkte, det veta vi, hvad de gjorde, det veta vi. Hvad tänker du om honom, som led och dog? Hvad ser du i de orden: "Se, eder konung!" Ser du, hur de orden skifta i himmelska färger, under det du betraktar honom i hans förnedring och upphöjelse? Ser du, att han var en konung under sin lefnadsdag, en konung i självfva lidandet och döden, att han nu är för evigt härlighetens konung? Tillhör *du* hans rike, är han *din* konung? Hvar och en, som tror på *honom*, skall icke förgås utan få evigt lif.

J. G. D.

PÅSKDAGEN.

Han är uppstånden. Griften äger
ej längre lifvets furste kvar.
Du mörka graf, hvar är din seger?
Hvar är, o död, den udd du har?
Fast vakten ställts
vid grafvens sten,
den undanvälts
i morgonsken,
itu är dess insegel rifvet:
Han är uppståndelsen och lifvet.

Han är uppstånden. Högt vi lofva
och prisa den uppståndnes makt,
ty förstlingen bland dem, som sofva,
har dödens välde nederlagt,
hans kyrka får
ett himmelskt hopp,
och själf hon står
med honom opp.
På hennes korsbaner står skrifvet:
Han är uppståndelsen och lifvet.

Han är uppstånden. Det skall mana
vår själ från världens tidsfördrif
att stilla följa Jesu bana
i ett förnyadt, helgadt lif.
Den sten, som förr
så tungt betäckt
vårt hjärtas dörr,
är häfd och bräckt.
Till segerlöfte är oss gifvet:
Han är uppståndelsen och lifvet.

Han är uppstånden. Vi få träda
ur grafven upp en gång också,
och det förgängliga skall kläda
i oförgänglighet sig då.
Han väg oss bröt:
vid vägens slut
invid hans sköt
vi hvila ut.
Då är allt ondt, allt kval fördrifvet:
Han är uppståndelsen och lifvet.

C. D. af Wirsen.

HAN ÄR UPPSTÅNDEN.

Mark. 16: 6.

Frälsaren lefver, han är uppstånden. Aldrig mer skall han fastnaglas på förbannelsens trä, aldrig mer böja ned hufvudet och uppgifva andan; aldrig mer skall en Josef och en Nikodemus behöfva taga hans heliga kropp och lägga honom i grafvens stilla hvilokammare. Han, som var död, lefver, evigt lefver, "döden får icke mera makt öfver honom". Uppståndelsen är försoningens insegel, beviset på Jesu allt öfvervinnande makt. Därigenom att han uppstod och vid flerfaldiga tillfällen visade sig lefvande, har han inför världen bevisat sin afgörande seger i den blodiga, förfärliga strid, som han genom sitt lidande och sin död utkämpade. Att Jesus segrat, att han lefver, är nu vårt stora fröjdeämne; vi glädja oss öfver sanningen af ängelens ord: "Han är uppstånden." Betänka vi rätteligen, att det är allt skedt för oss, att vi kunna hafva den allra största välsignelse däraf för både tid och evighet, så kunna vi icke vara annat än glada. Nu borde en och hvar i sanning säga: "Jag lefver icke mera jag, utan Kristus lefver i mig." Till ett sådant andligt lif äro vi kallade, emedan *"han är uppstånden"*. Möjligheten för en sådan lifsgemenskap är ock genom uppståndelsen gifven. Ack, att vi kunde rätt rikta trons öga på detta ena: "Han är uppstånden!" Hvilken väckelse till nytt lif, hvilket "farande efter det, som ofvantill är", hvilken kraft till helgelse, hvilken längtan efter det himmelska, hvilket ljus i mörkret, hvilket hopp i lifvet och i döden skulle icke ett rätt betänkande af honom, som är uppståndelsen och lifvet, medföra! Tänka vi rätteligen på Jesu Kristi uppståndelse och i sann tro tillägna oss dess eviga, orubbliga sanningar, hur ljusnar icke vårt framtidshopp, vårt evighetshopp! Själfva grafven förklaras af hans uppståndelse. Väl skola vi dö, väl skola äfven vi slutas i grafvens famn; men, emedan vår Herre Kristus har uppstått, skola ock vi i tidens fullbordan uppstå till ett evigt oförgängligt lif. "Hvar och en, som tror på honom, skall icke förgås utan få evigt lif."

"Ho vill mer för döden bäfva
som för en allsvåldig makt?
Kristus lefver och skall lefva,
han har döden nederlagt.
Döden är ej fruktansvärd,
frukta mer för synd och värld!
Öfver härjaren med glafven
hafver Kristus brutit stafven.

Detta är vår påskaglädje:
Jesus lefver, fast han dött,
till hans död från vår vi vädje,
i hans lif vårt lif är födt.
Jesu, hjälp oss hvarje stund
dö från synd och värld i grund, —
då först få vi rätt förfara,
hur du månd' uppstånden vara."

J. G. D.

ANTON NIKLAS SUNDBERG OCH PER SJÖBRING.

Efter en tids svår sjukdom afled fridfullt den 2 febr. i sitt hem i Uppsala den svenska kyrkans öfverhufvud, ärkebiskopen Anton Niklas Sundberg, i den höga åldern af nära 82 år.

I en självbiografisk skiss, hvari han för några år tillbaka framlade grundlinjerna till sin märkliga och betydelsefulla lefnadsbana, säger den nu bortgångne stormannen bland annat:

"Jag är född den 27 maj 1818 i Uddevalla, där mina föräldrars hus var ett relativt välmående borgerligt hus, som visst icke saknade sin ganska stora förfining. Det är således alldeles orätt, när man poetiskt velat framhålla mig såsom "en kojans son".

År 1826 insattes jag i nyssnämnda stads förträffliga lärdomsskola och blef tio år senare, efter att tillika hafva genomgått Göteborgs gymnasium, student i Uppsala. Här vidtog för mig en synnerlig sträfsam tid, och jag vågar utan självberöm säga, att jag arbetade hårdt, kanske alltför hårdt, utan att äga något annat bestämdt mål för mitt arbete än den vidt omfattande filosofiska graden. I fjorton olika kunskapsämnen skulle man den tiden examineras, och jag var nog vild att kasta mig öfver alla fjorton, oaktadt studierna kunde inskränkas till ett fåtal. Men i begränsningens hälsosamma konst var jag ty värr föga hemmastadd. Belöningen för min flit blef emellertid öfver förväntan stor.

Efter sträfsamhetens tid kom nu obeslutsamhetens, ty jag visste ej, åt hvilket kall jag borde ägna mig och således icke heller åt hvilka specialstudier. En af teologie professorerna jämte ärkebiskop Wingård kom då lyckligtvis min villrådighet till hjälp och uppmuntrade mig till teologiens studium. Jag följde med tacksamhet deras råd, hvars åtlydnad jag sedermera aldrig haft skäl att ångra. — — År 1845 absolverade jag teologie kandidatexamen och kallades genast därefter till docent i teologiska fakulteten vid Uppsala universitet, hvarifrån jag på våren 1849 befordrades till teologie adjunkt vid Lunds universitet och 1852 till teologie professor därsammastädes. Till förste teologie professor och domprost i Lund utnämndes jag 1861, till biskop i Karlstads stift 1864 och till ärkebiskop 1870. — — — Men ännu en sida af mitt lif, som ännu icke blifvit vidrörd och kanske ej bör med fullkomlig tystnad förbigås, är den politiska. — — Min politiska trosbekännelse har alltid varit, är och kommer att förblifva konservativ, tack vare inflytelserna från bardomshemmet. Om jag därmed i något afseende kunnat gagna ett älskadt fosterland, vet jag icke. Många bevis på förtroende har jag emellertid fått röna. Så till exempel vederfors mig äran att vid första riksdagen efter det nya statsskickets införande utses till andre kammarens talman. Men ännu viktigare politiska befattningar än talmansplatser hafva varit mig erbjudna, om de också icke blifvit af mig mottag-

Anton Niklas Sundberg.

na. — — Djupt tacksam för så mycken nåd har jag med smärta gifvit ett afböjande svar, som haft sin orsak icke blott i ett oöfvervinneligt misstroende till egen förmåga utan än mer i öfvertygelsen om de biskopliga pliktemas förmånsrätt framför statsbestyr. Samvetet godkänner mitt förfarande. Måtte jag kunna säga detsamma om allt annat från de gångna åren af mitt lif! De hafva gifvit mig mycket att eftersinna och mycket att minnas. Helst af allt minnes jag Guds och människors godhet."

I de enkla, rättframma raderna tecknar sig den hädangångnes personlighet, just sådan han var, och sådan han af den svenska nationen, som nu står djupt sörjande vid hans bår, uppfattats: en helgjuten människa, en kärnsund, högt begåfvad ande, som i karakterens och viljans styrka, i sinnets ärlighet och sina handlingars storvulna kraft för tanken tillbaka till män sådana som en Mäster Olof eller andra af gångna seklers mäktiga gestalter.

Han var, kort sagdt, en *man* i detta ords vackraste

och högsta mening, och sent, om någonsin, skall han förgätas af den svenska nationen

Biskopen öfver Kalmar stift Per Sjöbring afled den 16 febr. i Kalmar.

Per Sjöbring föddes den 25 januari 1819 och var son till riksdagsmannen och talmannen i bondeståndet Nils Person i Ringstorp. Namnet Sjöbring antog han efter en sin släkting, orientalisten Per Sjöbring.

S. blef student i Uppsala år 1839 och filisofie d:r primus 1845 samt utnämndes 1852 till teologie lektor och 1856 till rektor vid Kalmar högre allmänna läroverk. Efter att år 1867 blifvit domprost i Linköping utnämndes han 1876 efter erhållen kallelse till biskop öfver Kalmar stift.

Under sin krafts dagar var S. varmt intresserad af skolväsendet, och detta hans intresse omfattade ej blott läroverken utan äfven folkskolorna samt deras lärarpersonal. Också för folkhögskolesaken ådagalade han ett ifrigt nit och var en tid ordförande i södra Kalmar läns folkhögskola.

Till sin kyrkliga ståndpunkt var Sjöbring strängt högkyrklig och konservativ men samtidigt till sitt väsen en human och angenäm personlighet.

Han sörjes närmast af maka, född Rogberg, samt af en son, Nils Sjöbring, vice häradshöfding och konsistorieamanuens i Kalmar. Ur *Idun.*

Per Sjöbring.

HERRE, HVART GÅR DU?

Ur "Romerska sägner om Paulus och Petrus".

Mamertinska fängelset eller Tullianum, såsom det kallades, fanns och finnes än i dag vid foten af den Kapitolinska klippan nära romerska torget. Den suckarnas väg, som förde dit, gick trappvis ett stycke upp för branten fram till en järnport, som, en gång stängd bakom en fånge, sällan öppnades för honom, innan han forslades till afrättsstället, så vida han icke redan i häktet afdagatagits medelst strypning eller hunger.

Genom denna port infördes apostlarne Petrus och Paulus i ett rum, hvars kalla stuckklädda väggar omgåfvos af stenbänkar och företedde anspråkslösa fresker, målade af någon handtverkare, som väl icke hade tänkt på den skärande motsats, hvari de lustiga ämnen, han valt för sin pensel, stodo till ställets lynne och dess olyckliga gästers sinnesstämning. Midt i golfvet var ett fyrkantigt hål, genom hvilket fångarne på en stege nedfördes i ett mörkt och fuktigt fängelsehvalf, det egentligen så kallade mamertinska häktet, uppfördt, som man tror, under romerska konungatiden, inemot 700 år före Kristus. Här åter mötte dem i golfvet ett liknande hål, som gapade öfver det gräsliga Tullianum, ett trångt och lågt hvalf, "fasansfullt", säger häfdatecknaren Sallustius, "genom smuts, mörker och stank". Bland de många, som i denna dödshåla dragit sin sista suck, omtala Roms årsböcker den afrikanske konungen Jugurta samt Catilinas medsammansvurna, Lentulus och Cetegus.

Nio långa månader hade apostlarne att dväljas i denna samma håla, medan de afvaktade dödsdomen. De voro icke ensamma där. Mer än 40 andra olyckliga delade deras öde. Bland dem voro många svåra brottslingar men också många oskyldiga, som fallit offer för Neros misstankar eller hans gunstlingars hat.

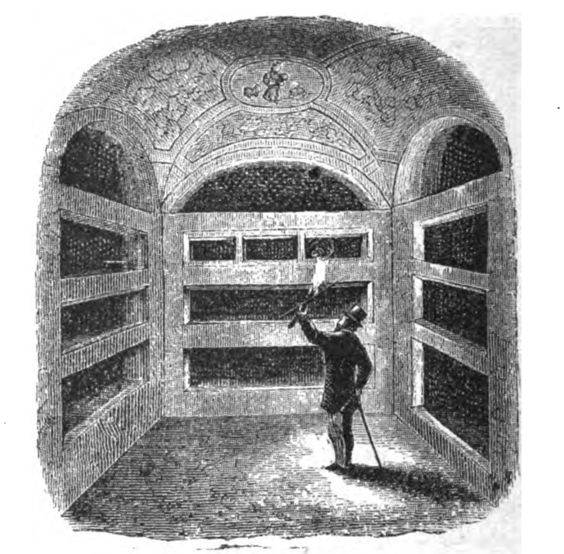
Det var ett onämnbart elände, apostlarne funno omkring sig. De vid väggar, pelare och golf fastlästa fångarne fyllde det djupa mörkret med suckar, kvidan, gråt och förbannelser. Under den tysta förtviflan, hvaråt andra hängåfvo sig, rufvade icke mindre grymma själskval. Men — hvad ingen utanför dessa murar kunde ana — fasorna där inom förbyttes efter hand i tålamod, i lugn, i glädje, i jubel.

Apostlarne hade till sina medfångar talat styrkande

ord, lärt dem Guds vägar, manat dem att bedja med sig, och bönens kraft skingrade efter hand de dödens skuggor, som lägrat sig öfver deras själar. Med hvarje dag förenade sig allt flere i det undergifna: "ske din vilje såsom i himmelen, så ock på jorden", och i det hoppfulla "vänd ditt anlete till oss och var oss nådig" . . . och till sist fanns där ingen, som icke kände sig fri i sina bojor, när han med de andra höjde sin röst för at lofsjunga Honom, frihetens Gud.

Fångvaktarne — de hette Processus och Martinianus — hörde med häpnad ur det förpestade svalget uppstiga fröjdefulla psalmer om Kristus, som öfvervunnit döden. De läto upphämta Petrus och Paulus och piska dem, till straff för det de förbytt det värsta af alla fängelser till ett fridens och hoppets hem. En af bödelsknektarne stötte därvid Petrus' hufvud häftigt mot stenväggen, och ännu visar man, där detta skett, märken i muren liksom efter ett mänskligt anlete. Det dröjde likväl icke länge, innan Processus och Martinianus, äfven de, hade fattats af den från apostlarne utströmmande heliga anden och instämde i fångarnes lofsångar. Ur golfvet i "Tullianum", tätt invid den pelare, vid hvilken Paulus och Petrus voro kedjade, uppsprang en frisk källa, hvari de döpte sina väktare och medfångar.

Mamertinska fängelset — från hvilket man nyligen upptäckt en underjordisk gång, förande under Trajanus' torg — är af folket i Rom mest kändt under namnet S. Pietro in carcere. Går man från romerska torget förbi Septimius Severus' triumfbåge, ser man på vänster hand, nära mynningen af Marforio-gatan, ett kapell, öfver hvars dörr är måladt ett gallerfönster och bakom detta de båda apostlarne med deras vanliga symboler, Petrus med nyckeln, Paulus med svärdet. Det lilla kapellet är på samma gång krypta till en kyrka, S. Giuseppe de' Falegnani, som reser sig omedelbart där ofvanför på kapitolinska klippans sluttning. Ofta förde min väg där förbi, och aldrig var jag där inne utan att i kapellets förrum finna knäböjande kvinnor. Ett järngaller skiljer förrummet från det inre, hvars mörker jag vid ett enda tillfälle såg, om icke skingradt, så utspädt af skenet från några vaxljus, som brunno på altaret, där en tyst mässa då förrättades. Detta är det öfre fängelsehvalfvet, det mamertinska. Från förrummet leder en trappa till det nedre hvalfvet, det tullianska. Vid nedgången ses en latinsk inskrift från kejsar Augustus' tid. Hvalfven äro byggda af väldiga travertinblock utan murbruk, och synnerligen det sätt, hvarpå det tullianska är uppfördt, medelst vågrätt lagda, öfver hvarandra framskjutande stenar, vittnar om mycket hög ålder. Fornforskarne tro, att Tullianum varit en vattenborg, ett med Roms äldsta fästningsverk sammanhängande brunnshus, ämnadt att tillförsäkra stadsdelen på Kapitolium friskt dricksvatten. Källan där nere skulle då vara mycket äldre än apostlarnes tid. Dock, det är med den fromma sägnen, införlifvad i kyrkans tro, som vi här hafva att göra, ej med de lärdes undersökningar. En gång om året, nämligen efter högsommaren, då den stora åttada-

garsfesten till Petrus' och Paulus' ära firas i Roms förnämsta kyrkor, genljuder äfven det forna fängelset af härlig sång. En mässa af Palestrina utföres där då af den påfliga sångarkören i närvaro af en mängd prelater i högtidskrud, och till de troende utdelas då vatten att dricka från den heliga källan i det tullianska hvalfvet.

Petrus, mannen med den bergfasta tron, hade, såsom vi alla veta, ögonblick, då hans andliga mod till fullo svek honom. I judiska vänners närvaro hände det, att han blygdes sitta till bords med grekiska trosbröder; ja, sin egen herre och mästare förnekade han ju, då han en gång såg sig omgifven af människor, för hvilka Frälsaren var en upprorsman och hans läror dårskap. Tusen sinom tusen göra såsom han, i det de för människokynnest eller af människofruktan förneka sitt hjärtas eller sin tankes idealer; men huru många äro de, som i likhet med aposteln bittert gråta öfver sin svaghet, i ångerns tårar finna ett bad till själens stärkande och ur nederlaget framgå med härdad vilja att kämpa och lida för sin öfvertygelse?

Efter nio månaders förlopp föll domen. Paulus och Petrus voro, såsom höfdingar för den föregifna mordbrännaresekten, dömda till döden — Paulus att afdagatagas med svärd, ty han var romersk medborgare och såsom sådan fritagen från skymfligt dödssätt, Petrus däremot att lida det vanärande korsstraffet, vanärande i romarnes ögon men omstråladt af dyrd i kristianernas, allt sedan Herren uppgaf sin ande på korsets trä.

Natten före den dag, då rättstjänarne, som hade att frambära domen, väntades, låg Petrus vaken, gripen af oro, och lutade sin feberheta panna mot pelaren, vid hvilken han var kedjad. Paulus, som sofvit en stund, hade vaknat och höll vännens hand i sin. Hastigt stodo fångvaktarne Processus och Martinianus framför dem, lossade deras länkar och sade till dem: "Flyn! Portarna stå öppna. I morgon är det för sent. För oss och alla bröderna äro edra lif för dyrbara, att tyrannen skulle få taga dem. Herrens ängel har förut frigjort eder

ur bojor och fängelse. I Herrens namn ären I fria äfven nu.”

Då Petrus hörde detta, steg han upp. Fly! ljöd det rundt omkring honom; fly ropade i denna stund hans eget bäfvande hjärta. Dödsångest omtöcknade hans sinnen . . . och, när han återkom till sans, fann han sig på en ödslig gata långt ifrån fängelset, med en molntyngd natthimmel öfver sig, från hvilen regnet, jagadt af häftiga vindstötar, nedstörtade i strida skurar, medan stormens röster tycktes upprepa maningen: fly, fly!

“Broder Paulus!” ropade Petrus med dämpad stämma, men ingen svarade. Paulus var icke med honom. Hade denne stannat i fängelset och försakat den tillbjudna friheten, eller hade han flytt åt annat håll? Petrus visste det ej, och hans feberbrinnande hjärna, hans klappande hjärta vägrade honom att tänka vidare däröfver. Gisslad af själfuppehållelsedriften och utan att hämmas af de sår, som fångkedjorna skaft i hans lemmar, hade han ilat öfver romerska torget och Velia och in i dalgången mellan Palatinen och coeliska berget. Nu låg framför honom en gata, som ledde till Capenaporten och appiska vägen. Än några minuter, och han skulle hafva stadsmuren bakom sig. Stormen, slagregnet och mörkret gynnade hans flykt. Gatorna voro folktomma, väktarne syntes hafva åt de vreda naturmakterna öfverlämnat vården om den sofvande stadens trygghet.

Petrus skyndade förbi ett Isistempel, då klädet, som var bundet kring hans sårade ben, lossnade, föll och fördes af stormen till en törnhäck, där det, enligt sägnen, följande morgon tillvaratogs af en kristen kvinna, en af apostelns lärjungar. Stället, där det skedde, visas ock. Vid den ödsliga Via di Porta San Sebastiano, nära de ofantliga ödemurarna af kejsar Caracallas termer, på tomten af ett forntida Isistempel, ligger en urgammal, af romare så väl som af främlingar så godt som bortglömd men likväl märkvärdig och innerligt tilltalande liten kyrka, S. Nereo ed Achilleo, som bland annat förvarar Gregorius den stores biskopsstol. I de äldsta urkunderna kallas denna kyrka Titulus fasciolae till minne af det förband (fascia), som aposteln Petrus här tappade. Martyrerna, efter hvilka hon sedan uppkallades, äro icke graflagda här utan i Flavia Domitillas underjordiska kapell, som upptäckts vid ardeatinska vägen, och som man höll på att uppgräfva, medan författaren till dessa rader vistades i Rom.

När Petrus ändtligen hunnit utanför stadsmuren, saktade han sin gång. Regnet hade upphört, de jagande molnen skockade sig mot öster, och från den klarnade delen af fästet göt sig ett blekt stjärnljus öfver grafvårdarna, som å ömse sidor randade appiska vägen.

Han hade tillryggalagt vid pass tolf minuters väg från staden, när han tyckte sig skönja ett underligt sken, som rörde sig öfver vägen och långsamt närmade sig.

Det liknade hvarken ljuset af en fackla eller en lykta. Det hade sin egen glans, som kunde jämföras med förtätadt stjärnljus, med vintergatans sken på Nordens himmel, och det bildade en halfring, lik glorian kring ett heligt hufvud.

Petrus stannade förvånad.

Allt efter som glorian nalkades, aftog hon i klarhet, men tydligare och tydligare visade sig ytterlinjerna af en mänsklig skepnad, vandrande vägen åt staden till.

Skepnaden, som var klädd i en mantel, gick på motsatta vägkanten till den, vid hvilken Petrus stod, och tycktes skrida förbi utan att hafva varsnat honom.

Men, när den okände tagit ännu några steg, vände han sig om. Petrus, hvars blick icke kunnat skilja sig från företeelsen, igenkände denna rörelse. Så hade Jesus vändt sig och sett på honom den natt, då han på öfversteprästens gård för tredje gången förnekat sin herre och mästare.

Aposteln skyndade fram. Hans ögon voro öppnade, han såg framför sig honom, sin lärare och sin salighet, sådan han hade sett honom vid sin sida, då de vandrade i Judaland och Galileen. Han igenkände samma sorgsna och mildt förebrående uttryck, samma af gudomlig godhet lysande ögon, som efter den tredje förnekelsen så outplånligt fäst sig i hans själ. Outsägliga känslor stormade öfver honom. Han fattade i Jesu mantel och ropade:

“Herre, hvart går du?” (Domine, quo vadis?)

Jesus svarade:

“Jag går till Rom för att än en gång korsfästas.”

Då sjönk Petrus till hans fötter.

“Herre”, sade han, förlåt mig! Du känner min svaghet. I natt har jag åter förnekat dig. Lägg nu din hand på mitt hufvud, och låt mig få gråta ut vid din fot! Då skall dödsfasan, som öfverväldigade mig, försvinna, och jag skall visa mig värdig kronan, som du i nåd vill gifva mig.”

Och Petrus fick gråta ut hos sin bäste vän och kände hans hand med själsfridens och välsignelsens härliga krafter hvila på sitt hufvud.

När aposteln, styrkt och lugnad, steg upp, var Jesus icke mer synlig. Stormen hade höjt sig på nytt och dref från hafvet svarta molnflockar öfver Tiberdalen. Regnet föll åter i strida strömmar. Men aposteln kände, att Herren, fast osynlig, var hos honom, och denna hugnande känsla lämnade honom icke mer.

Petrus styrde sina steg tillbaka till staden och till mamertinska fängelset. Han slog på dess järnport, tills väktarne öppnade, och sade till dem: "Vänner, gifven mig nu åter mina kedjor! Det höfves mig icke att undfly segerlönen."

När morgonen kom, sof han lugnt i sina gamla länkar, i kretsen af sina medfångar.

Domine, quo vadis? Herre, hvart går du? Så heter än i dag stället, till hvilket sägnen förlägger denna händelse. Midt emot Priscillas grafvård vid appiska vägen finner man ett af tiden illa medfaret, litet rundt kapell, genom hvars gallerdörr man öfver altaret ser en basrelief, föreställande det här skildrade mötet mellan Frälsaren och Petrus. Några alnar därifrån ligger en kyrka, kallad Maria delle Piante, i hvilken förvaras ett aftryck i marmor af de märken, som Jesu fötter sägas hafva efterlämnat på appiska vägens lavasten, medan aposteln knäböjde framför honom.

V. Rydberg

SISTA FÖRHÖRET.

Oförvitligt namn och rykte hans föräldrar sig förvärft,
och det var också det enda, han vid deras dödsfall ärft,
jämte ett par friska armar och därhos de ögon två,
som hans hembygds blåa himmel tryckt sitt blida tycke på.

Hastigt rann han upp, gestalten tog de redan vuxna fatt,
men med läxan gick det utför, boken vardt åsidosatt;
skulle åter kornet mejas, gick hans lie främst och sang,
skulle timmer fällas, hördes långt till skogs hans yxas klang.

Första året, när hos prästen nattvardsläsningen var slut,
blef Elias hemförlofvad lika klyftig som förut,
men han höll dock modet uppe. Andra året likaså,
om han också tyst och sluten drog sig undan då och då.

Sjuttonårig redan gick han nu på tredje våren dit,
sökte skrufva i sin hjärna läroboken bit för bit,
men, ju trägnare han läste, med dess större skräck han såg,
huru halft han läran fattat, äfven där han kom ihåg.

Han och grannas Karin hade denna gång på tu man hand
följts åt och enfaldeligen hjälpts med frågorna ibland.
Äfven nu, då slutförhöret framåt pingsten ägde rum,
följdes de till sockenstugan. Men nu var Elias stum.

När det var förbi med profvet, och när lärarn genomsåg
längden med de många namnen, som på bordet öppen låg,
hvad det vardt för en förbidan, hur hvarenda blick var tänd!
En och hvar blef god befunnen, — blott Elias underkänd!

Genom rummet gick en hviskning, men den stackars gossen teg.
Förödmjukad men med fattning upp ifrån sin bänk han steg.
Hundra ungdomsvarma sinnen mötte hans ett ögonblick,
och så bugade han vänligt, tog sin hatt och bok och gick.

Allas ögon följde honom, när han sig å stad begaf,
när han liksom sjönk ur sikte vid en genväg, som tog af.
Karins hjärta ville brista, flickan skalf i hvarje lem,
och i dag för första gången fick hon gå allena hem.

Framåt skyndade Elias, visste icke själf hvarthän,
men han höll sitt hufvud upprätt, och han gick med fasta knän.
Ingen trötthet han försporde, där han utåt vägen skred,
och det brydde honom föga, om han var på rätter led.

Vaktlar lockade i hagen, ärlan från en nyplöjd teg,
men på helgelsen han tänkte och dess fortgång steg för steg.
Lördagsklämtningen från kyrkan tonade med majestät,
men han sann på katekesens fruktansvärda "hvar är det?"

Ett osägligt aftonskimmer flöt kring lador och kring hus,
men han var som blind, fast luften riktigt dallrade af ljus.
Hvart man vände sina ögon, var det löftesrikt och gladt,
men för honom i hans ångest var all världen höljd i natt.

Fann han icke bräckt och brutet allt, hvartill han satt sin lit?
Var ej spilld hans nätters vaka, utan frukt hans dagars flit?
Fast han gjort för sin förkofran, hvad i hans förmåga stått,
hade ej ändå hans lycka tvärt ur alla fogar gått?

Hvartill nu hans kinders hälsa och hans ådrors sunda saft?
Hvartill nu hans skuldrors styrka och hans lemmars unga kraft?
Skulle icke bygdens tärnor skratta, där han ginge fram?
Kunde icke själfva barnen peka finger åt hans skam?

När han nått sitt hem om kvällen, var hans hjärta centnertungt,
men han skötte sina sysslor, och hans yttre syntes lugnt,
dock var något i hans väsen, som bestämdt tillkännagaf,
att han lagt allt hopp till sides, som en rock man lägger af.

Och den dag, då årets ungdom skulle ha sitt kyrkförhör,
men Elias, utesluten, skulle stannat utanför,
drogs han liflös upp ur dammen, där han sysslat kvälln förut,
och nu var han kvitt sin läsning, och hans hufvudbråk var slut.

Ingen plats bland nattvardsbarnen gjordes honom mer behof,
för en högre själaherde fick han stå sitt läseprof,
inför Honom, som, med blicken kanske minst på läxan fäst,
pröfva kan ett hjärtas mognad äfven utan kyrk-attest.

C. V. A. Strandberg.

ETT OCH ANNAT OM PÅSKENS UPPKOMST OCH FIRANDE.

Från skilda källor.

Påsken, som de kristna fira till minne af vår Frälsares uppståndelse, är väl näst julen den frödjefullaste af kyrkans högtidsdager. Namnet påsk är härledt från det grek. lat. ordet *pascha*, hvilket i sin ordning är ett lån från hebr. *pesach* (*pasach* = skonsamt draga förbi), som ursprungligen var namnet på den judiska fest, hvilken firades till minne af utvandringen ur Egypten samt till tacksam hågkomst däraf, att mordängeln, som dräpte egypternas förstfödda, skonsamt drog förbi israeliternas boningar. Engelska ordet *easter*, hvilket låter så främmande för svenska öron, kommer från det sachsiska *ostara* eller *eostra* (tyska *ostern*), som var namnet på vårens och kärlekens gudinna i Norden, och till hvars ära en större högtid firades i månaden april.

De första kristna firade i hvarje vecka söndagen till minne af Kristi uppståndelse och onsdagen samt fredagen till minne af hans lidande och död. Från denna sed uppkom så småningom bruket att hvarje år vid den tid, då dessa återlösningsfakta ägde rum, särskildt fira dem. Detta är ursprunget till påskhögtiden, den äldsta af de kristna festerna. Påsken firades först till minne af Kristi död men icke af hans uppståndelse; först längre fram tillkom denna senare betydelse och detta utan att undantränga den äldre, så att man i fjärde århundradet — enligt somliga historieskrifvare ännu tidigare — skilde mellan korsfästelsepåsken och uppståndelsepåsken. Småningom fick den senare öfverhand och undanträngde den förra.

Judarnes påska, den första af detta folks religiösa högtider, varar från solnedgången den 14 nisan till den 21 i samma månad. (Nisan kallas första månaden i det judiska kyrkoåret och den sjunde i det borgerliga samt omfattar tiden från den 15 mars till den 15 april.) Påskalammet slaktades på den 14 nisan mellan de båda aftonstunderna enligt 2 Mos. 12: 6, vid Jesu tid omkring kl. 3 e. m. Härmed sammanhängde påskmåltiden, som hölls på aftonen af den 14 nisan eller enligt judisk dagräkning under den natt, då den 15 nisan började; de följande dagarna hette det osyrade brödets fest. Påsk kallades ock till skillnad från sötebrödsdagarna den 15 nisan särskildt, hvilken liksom den 16 och 21 i synnerhet firades högtidligt.

De första judekristna fortforo till en början att med största noggrannhet fira den judiska påsken, på samma gång som de dock därtill anknöto firandet af de vid denna högtid fästa kristliga minnena. Somliga bibehöllo det judiska bruket att äta påskalammet den 14 nisan, hvaremot andra i stället fastade samma dag till kl. 3 e. m. och sedan höllo kärleksmåltid jämte nattvard. Det omisskännligt judiska i detta påskfirande väckte emellertid anstöt hos de västerländska kristna församlingarna och gaf anledning till en märklig strid mellan dessa och de judekristna församlingarna i Mindre Asien. Den västerländska kyrkan förkastade på det bestämdaste så väl ätandet af påskalammet som påskens firande på ett bestämdt datum, hvarigenom den kunde infalla på hvilken veckodag som helst. På mötet i Nicea år 325 segrade den västerländska kyrkans uppfattning, och bestämdes i enlighet därmed, att påsken skulle firas på bestämda veckodagar, så att uppståndelsens fest alltid inföll på söndag, nämligen den första söndagen efter påskfullmånen eller, om denna inträffade på söndag, på nästföljande söndag. (Med påskfullmånen förstås den fullmåne, som inträffar vid vårdagjämningen den 21 mars eller närmast efter detta datum. Före den 21 mars kan påsken således icke inträffa men väl 4 eller 5 veckor senare.)

Påsken föregicks af en sorge-, bot- och fastetid. Redan mycket tidigt firade man långfredagen och äfven påskaftonen med fasta. Man ville alldeles lösslita sig från de jordiska omsorgerna för att ostördt kunna ägna sig åt betraktelsen af Kristi lidande och död. Så småningom utsträckte man detta fastande till en allt längre period, och på Leo den stores tid (Roms biskop 440—461) fastade man — i anslutning til Jesu fastande, innan han försöktes af djäfvulen — i 40 dagar före påsken. Fastan räckte således vid denna tid från och med den 1:sta söndagen i fastan, hvilken därför kallades med det latinska namnet *qvadragesima*, som betyder den 40:de. Men, då man började anse icke blott söndagar utan äfven torsdagar och lördagar för sådana dagar, under hvilka det ej borde fastas, måste man för att få 40 verkliga fastedagar utsträcka tiden för fastan allt längre. Så

bestämdes först, att den skulle börja på *askonsdagen* (onsdagen i veckan före 40:de dagen före påsken), sedermera att hela den vecka, hvarunder denna onsdag inträffar, skulle i fastetiden inberäknas, och slutligen att först en vecka, sedan två skulle äga samma karakter. Sedan i anslutning till namnet på första söndagen i fastan den närmast föregående erhållit namnet *quinquagesima* såsom den femtionde dagen före påskdagen, så benämndes de tvenne föregående söndagarna *sexagesima* (den sextionde) och *septuagesima* (den sjuttionde), hvilka namn, som bekant, ännu brukas i våra evangelieböcker. Vid uppfinnandet af dessa benämningar såg man mera på öfverensstämmelsen med quinquagesima och quadragesima än på det riktiga talförhållandet. Sexagesima är nämligen egentligen 60:de dagen före onsdagen efter påsk och septuagesima den 70:de före lördagen efter påsk. — Äfven med afseende på fastans längd hvarje dag samt på det slags mat, hvarifrån man afhöll sig, gjordes tid efter annan olika bestämmelser. Under fastetiden firades till en början inga eller blott få larmande fester. Palmsödagen, helgad åt minnet af Herrens intåg i Jerusalem närmast före sitt lidande, var den sista söndagen under fastlagen. Med denna dag började den *stora* eller *stilla* veckan, som utgjorde slutet af fastlagen. De för mindre brott fängslade frigåfvos. Alla dagar hölls gudstjänst morgon och afton; man fastade strängt, många allmosor gåfvos, barmhärtighetsverk förrättades, statsgöromålen afbrötos. Framstående dagar i denna vecka voro utom *palmsöndagen* äfven *skärtorsdagen*, helgad åt minnet af nattvardens instiftelse och firad med allmän kommunion, samt *långfredagen*, helgad åt minnet af Jesu lidande och död, tillika bot- och fastedag. I Antiokia firade man denna dag gudstjänst på grafvarna. Därtill anslöt sig den stora sabbaten, på hvilken katekumenerna (d. v. s. de, som undervisades för mottagande af dopet) döptes samt påtogo sig hvita kläder. På aftonen illuminerades städerna. Kyrkorna voro fyllda äfven under hela natten, och under sång, bön, skriftens läsande och predikan inväntade man påskdagens morgonrodnad. Vid solens uppgång hälsade man hvarandra med de orden: "Kristus är uppstånden." Särskildt utmärktes denna dag genom välgörenhets- och kärleksverk. Denna uppståndelsefest fortfor hela veckan, så att äfven statsgöromålen stodo stilla. På söndagen efter påsk infunno sig i kyrkan de vid påskfesten döpta, för sista gången klädda i hvita kläder. Biskopen förmanade dem att blifva sina doplöften trogna, och de förenade sig nu med den öfriga församlingen.

Att hela den med palmsöndagen började påskveckan betraktades såsom särskildt högtidlig, framgår bland annat däraf, att hvar och en af dess dagar betecknades med ett särskildt namn. Sålunda begagna vi svenskar fortfarande för dessa dagar namnen: blå måndag, fettisdag, dymmelonsdag, skärtorsdag, långfredag, påskafton. — *Blå måndag* har ursprungligen icke varit namnet på måndagen i påskveckan utan betecknade egentligen måndagen före fastan, då — såsom ännu sker mångenstädes i södra Tyskland — kyrkorna kläddes i blått. Emedan man fordomdags på den dagen på flerehanda sätt beredde sig att kunna uthärda fastan, fick ordet "blå måndag" snart betydelsen af en dag, ägnad åt rummel och lättja. I denna mening använda tyskarne ordet; vi tala i detta fall om "fri måndag." — Med *fettisdag* förstå vi numera hvarje tisdag under fastlagstiden; ursprungligen var det endast tisdagen näst efter nuvarande fastlagssöndag, och namnet har kommit sig däraf, att nämnda dag var den sista före påsk, på hvilken man fick äta kött. Också tog man i Norden grundligt ut denna rättighet, hvaraf ett minne ännu fortlefver i våra dagar i det på denna dag allmänt förekommande stekta fläsket, som då ej gärna saknas på den burgnes bord. En påminnelse om den ingående fastan måste man emellertid ännu hafva, och därför nöjde man sig med mjölk och bröd till supanmat. Denna supanmat har likväl numera knappt någon fastlagsprägel, i ty att brödet vanligen utgöres af hvetebullar, ofta så stora, att de upptaga hela talriken, och hos de rikare fyllda i midten af en socker- och mandel-massa. Denna rätt, som benämnes hetvägg (af tyskans *heisse wecke* = varma viggar, egentl. namnet blott på den fyllda semlan), återkommer mångenstädes i Sverige hvarje tisdag under fastlagen. Mjölkmat (möligen äfven fisk) kallades i gamla tider "hvitmat", och det är troligt, att en tanke härpå framkallat den i gamla kalendrar och almanackor (ännu i början af 1700-talet) synliga benämningen på fettisdagen: *hvittisdag*, ett namn, som ännu är vid fullt lif i Halland och vissa delar af Skåne. *Dymmelonsdagen* leder sitt namn från ett gammalt bruk, som bestod däri, att man för att förtaga kyrkklockorna deras glada klang borttog mettallkläpparna och ersatte dem med träkläppar (en sådan kallades *dymbil*, ett ord, som antingen bildades af *dumber*, stum, eller ock är ett lån från eng. *dumb bell*, stum klocka). Det var på Island brukligt att under de tre dagarna före påskaftonen (de s. k. dymeldagarna) sätta träkläppar i kyrkklockorna. I vissa delar af Skandinavien höllos klockorna uppbundna för att ej gifva ljud, liksom orgelmusiken i Sveriges kyrkor intill år 1823 var inställd under hela fastlagstiden före påsk. Den nyssnämnda anstalten med kyrkklockorna har för öfrigt gifvit åt hela veckan näst före påsk namnet *dymmelveckan*. Möjligen är bruket att på dymmelonsdagen hänga s. k. "påskhorn" på folk en påminnelse om de gamla träkläpparna eller "dumba" klockorna. Dessa påskhorn bestå af pappersstrutar, hvilka medelst en böjd knappnål, stundom ock med en vidhäftad tråd, försiktigt fästes i rockskörten på den intet ondt anande vandraren. Åtminstone var detta bruk, eller rättare pojkstreck, vanligt bland skolungdomen i Linköping under min studietid därstädes. En dymmelonsdag sågs t. o. m. ett väldigt påskhorn dingla på ryggen af en mindre populär läroverksadjunkt. Annars var det gemenligen landtboarne, som talrikt besökte staden denna dag, hvilka blefvo utsatta för bemälde "attentat". — *Skärtorsdagen* har tro-

ligen fått sitt namn efter tvagningsceremonien, som ännu alltjämt på denna dag försiggår i den katolska kyrkan. Liksom Jesus tvådde lärjungarnes fötter och därefter bröt brödet och delade det mellan dem, således företager påfven till minne häraf årligen på denna dag en fottvagning på tolf fattiga män, hvilka därefter bespisas. Vid hofvet i Wien ha kejsaren och kejsarinnan likaledes hållit detta bruk i häfd, och detsamma gällde långt inne i den protestantiska tiden i England, där konungen och drottningen tvättade och bespisade så många fattiga, som de tillsammans räknade lefnadsår. — *Långfredagens* namn torde ej behöfva någon särskild förklaring. Redan i 4:de århundradet var långfredagen årets största bot-, bedje- och festdag. Från Frälsarens dödsstund till påskmorgonen skulle man oupphörligt fasta och bedja. Under medeltiden företogos de stora långfredagsprocessionerna, hvarvid passionshistorien framställdes. På flera ställen i Tyskland förtär man under denna dag endast salt mat; detta skall skydda mot feber påstås det, men i gamla tider gjorde man det för att blifva törstig och därigenom påminnas om Jesu lidande, då han hängde på korset.

Det återstår nu att nämna något om betydelsen af ordet *fastlagen*, som vi i det föregående användt gång på gång. I detta ord igenkännes det tyska fastenabend, d. v. s. aftonen (dagen) före fastan. Den utgjordes ursprungligen endast af fastlagssöndagen (quinquagesima) med den därpå följande måndagen (i gamla kalendrar kallad "fläskmåndag", numera vanligen "magra måndagen") och tisdagen (fettisdagen), men småningom utsträcktes den bakåt, så att den började med S:t Blasius' dag eller, som den kallades, "blåsemässan" (den 3:dje febr.). Fastlagen firades redan under medeltiden med fester och allahanda maskeradupptåg, och det är ur dessa, som de i södern ännu brukliga karnevalerna utvecklat sig (ordet karneval anses komma af det ital. carne vale, farväl kött!).

Dessa fastlagsskämt, hvilka ofta voro ganska råa och oanständiga, gjorde, att ordet "fastlag" vid reformationstiden ägde en dålig betydelse och var liktydigt med gäckeri och hån. Detta framgår af ett och annat uttryck i skrifter från denna tid. I Västerås recess (1527) heter det, att konungen fruktade, att "sliga *fastelagen* företages med honom, som med mongom androm skedt är", och på ett annat ställe, att konungen hellre ville lämna spiran, "enn att man skall tagha sig nogon ny *fastelagen* för med honum". Laurentius Petri kallar den katolska mässan "en fåfäng och olempeligh *Fastelaven*", och brodern Olaus klagar att af gudstjänsten blifvit "fögho better än en *fastelaghen*".

Enär den kristna påskhögtiden till tiden i viss mån sammanföll med en offerfest, som af ålder firades af våra hedniska förfäder, det s. k. vårblotet, är det lätt förklarligt, att åtskilliga i vårt fädernesland gängse påskseder och bruk tyda på hedniskt ursprung. Från hednatiden härstammar sålunda den på vissa trakter i Sverige (t. ex. i Västergötland) ännu brukliga seden att tända påskeldar; dessa eldar tändes ursprungligen till åkallande af årsväxtens gudom. — Vattnet spelar i det katolska påskfirandet en viktig roll, och utan tvifvel går denna vattenkult tillbaka till hedendomens dagar med dess offerkällor. — Påskäggen äro likaledes lämningar af forntida offer, i sin enkelhet naturliga på en tid af året, då jorden ej hunnit alstra något, som kunde bringas gudarne.

Påskhälsningar, åtföljda af gåfvor, särskildt af grant målade ägg, äro numera ej i bruk i Sverige men väl i andra land, särskildt i Ryssland och Grekland, där lyxen i denna punkt täflar med den, som t. ex. i Paris gör sig gällande i afseende på nyårsgåfvor. Till påskhälsningarna hörde fordomdags äfven kyssandet. När tvenne personer på påskdagen möttes, lyckönskade de hvarandra och kysstes, i det den ene utropade: "Kristus är uppstånden", hvartill den andre svarade: "Ja, han är sannerligen uppstånden". Inom den grekiska kyrkan äro påskkyssarna, så bland män som kvinnor, ännu allmänt brukliga, och att denna sed en gång funnits äfven i vårt fädernesland, därom vittnar bland annat det ännu gängse uttrycket "en puss i påsk".

Seden att risa hvarandra vid påsken, en minne af Frälsarens lidande, särskildt hans gisslande, fortlefver ännu här och hvar i Sverige, ehuru förflyttad till fettisdagen, då s. k. fastlagsris användas för nämnda ändamål. Förr brukades detta på långfredagen och kallades påskskräcka, därför att föräldrar och husbönder då plägade aga sina barn och sitt husfolk för att afskräcka dem från synden. Denna sed, som i gamla dagar togs på fullt allvar, har numera sammankrympt till ett skämt mellan vänner.

I likhet med hvad som var fallet med julens och pingstens högtider firades påsken ursprungligen i flere dagar med predikan och gudstjänst. I Sverige firades fyra påskhelgdagar ända till 1741, då en kongl. förordning utkom med påbud, att tredjedag påsk skulle betraktas såsom söckendag. Denna förordning upphäfdes dock två år därefter. De fyra helgdagarna kvarstodo fortfarande ända till den 4 nov. 1772, då ett kongl. bref påbjöd afskaffandet af 3:dje- och 4:de-dag påsk. — På påskaftonen och påskdagen tillåtas enl. kongl. brefvet af den 14 jan. 1820 inga skådespels uppförande lika litet som på julaftonen och juldagen samt på pingstaftonen och pingstdagen; ty värr tillhör dock detta k. bref sådana lagar, som flerestädes ej efterlefvas.

E. A. ZETTERSTRAND.

VENEDIG.

Under medeltiden uppstodo flera små republiker i Italien. Den mest ryktbara af dessa var Venedig. Venedig grundlades år 452 af flyktingar från staden Aqvileja, som hunnerna under Attila hade intagit och jämnat med marken. Staden Venedig, en af de stoltaste och egendomligaste städer i världen, ligger på en flock af 70 eller 80 öar i en lagun vid Brentas utlopp i Adriatiska hafvet omkring fyra engelska mil från fastlandet. Den största af dessa öar kallas Isola de Rialto eller "ön i den djupa strömmen". Grunden är dålig, och husen äro fördenskull byggda på pålverk eller på djupa grundmurar af sten. Canalazzo eller "den stora kanalen" delar staden i två olika delar. Den genomskäres vidare af 146 mindre kanaler. Dessa äro stadens vattengator. Men där äro också smala landsvägar till alla delar af staden. Mer än 300 broar äro byggda öfver kanalerna.

Gynnad genom ett förträffligt läge växte staden under de följande århundraden raskt till i innevånareantal, rikedom och makt. Vid slutet af det tionde århundradet ägde venetianarne icke blott nordöstra Italien utan voro äfven herrar öfver det dalmatiska kustlandet. De lade äfven till sig många rika städer i Lombardiet, på Kandia, Cypern, Peloponnesus och andra öar.

Genom korstågen fick Venedig en världshistorisk betydelse. Under flera århundraden var Venedig sjöhandelsdrottningen på Medelhafvet. Vid början af det femtonde århundradet under dogen Tomaso Mocenigos regering hade Venedig nått höjdpunkten af sin storhet och välmåga. Hon var nu världens största sjö- och handelsmakt. Flottan var Venedigs makt, kraft och rikedom.

Venetianarnes rikedom var så stor, att republikens inkomster ej understego den franska konungens. Venedigs prakt väckte främlingars stora häpnad.

Men vid medeltidens slut träffades Venedig af tvenne hårda slag, nämligen: upptäckten af sjövägen till Indien omkring Goda Hopps udden och det osmaniska väldets upprättande i Europa. Dess ostindiska handel blef i grund förstörd, och öfver många af dess besittningar i Medelhafvet svajade nu den turkiska halfmånens baner.

Venedig var först en handelsrepublik med en slags folkförfattning; men sedan styrdes den århundraden igenom af en ärftlig aristokrati, — rika handelsfurstar valde inom sig själfva "Det stora Rådet" med en för lifstiden vald Doge i spetsen, som regerade med stor grymhet. År 1454 infördes till författningens upprätthållande den fruktansvärda statsinkvisitionen. Brott straffades hårdt i Venedig. Man hade intet medlidande med brottslingar. Barmhärtighet fanns icke inför domstolen, i tortyrkammaren och i statsfängelset. Det anklagade blef stundom ej förhörd och aldrig konfronterad med vittnen. Stadspolisen med spioner och besoldade angifvare samt en statsinkvisition med tortyrredskap mottogo namnlösa angifvelser. Offren uppdrogos på krokar för att söndersargas och aftvingas en bekännelse. De kastades sedan i mörka, kalla, fuktiga och hemska fängelsehålor i bottenvåningen af statsfängelset. Troligtvis har despotismen aldrig uppfunnit hemskare fängelser än detta. Hallam säger: "Det var länge en stående artikel hos politiska författare att utbreda sig öfver den djupa visheten af Venedigs statsförfattning. Och om, såsom någon tyckes förmena, bibehållandet af gamla statsinrättningar skall vara ej ett medel utan ett ändamål och ett ändamål, för hvilket människans rättigheter och Guds lagar böra åsidosättas, då måste vi visserligen erkänna, att det var ett visligen uttänkt system. Bildadt för att undertrycka tvenne motsatta krafter höll det både dogen och folket i fullkomligt underordnadt läge. Det är högst anmärkningsvärdt, att en beståndsdel af statsförfattningen, som förstörde hvar mans trygghet, och som väckte allmänt hat, alltid bibehölls till följd af en känsla af dess oumbärlighet. Tiomannarådet,* som förnyades hvarje år, skulle när som helst kunnat afskaffas. Stora rådet behöfde endast låta bli att välja nya ledamöter, och tyranniet hade upphört af sig själft. Detta försöktes åtskilliga gånger i nyare tider, men ädlingarne, ehuru fulla af afsky för tiomannarådet, höllo aldrig ut med sin vägran att återvälja detsamma. Det hade i själfva verket blifvit väsentligt för Venedig. Så stora voro lytena i denna statsförfattning, att den ej tålde vid deras botande."

Det är mycket som är af stort intresse för en resande i Venedig, "staden i vattnet". Där är S:t Markuskyrkan, Dogepalatset, Torre dell Orologio med sitt berömda ur, S:t Markus-kyrkans höga klockstapel, Venedigs röda granitpelare, Rialto-bron, den i det forna klostret La Crita belägna konstakademien, Suckarnes bro och mycket annat.

Suckarnes bro är en byggnad öfver en trång kanal och sammanbinder Dogepalatset med statsfängelset. Öfver denna bro var det, som fångarne fördes från palatset till det dystra fängelset. Kunde Suckarnes bro tala, skulle den nog tälja den dystraste historia och återgifva de djupaste och mest hopplösa suckar. En författare säger: "Om ni sörjer öfver det patriciska väldets fall, så skall ni måhända här finna tröst. Knappast en ljusstråle förmår intränga i den trånga gång, som leder till cellerna, och själfva fängelserummen äro helt och hållet mörka. Ett litet hål i väggen insläppte den fuktiga luften från gångarna, och genom detta hål instack man födan till dem. En fots-hög träbänk var den enda möbel, som fanns i fängelset, och man säger, att fångarne

* Tiomannarådet bildades 1311. Detta råd var statens högsta myndighet och stod öfver all lag. Olyckligtvis kom det dock snart alldeles i händerna på aristokratien och stora rådet. J. C. L. de Sismondi Hist. of the Italian Republics Ch. 5. (S. G. Y.)

Suckarnas bro i Venedig.

ej tillätos att bränna ljus. Cellerna äro omkring 5 steg långa, 2½ steg breda och 7 fot höga. De ligga i flera våningar under hvarandra, och i de djupast belägna hålorna kan man med svårighet andas. Blott en fånge fanns där, då republikanerna inträngde i fängelset, och denne hade hållits fängslad i sexton år."

Evangelisten Markus är Venedigs skyddshelgon. Historieskrifvaren Andrea Dandolo, Doge af Venedig 1342—1354, berättar, att år 828 fördes evangelisten Markus' lik från Alexandria i Egypten till Venedig. I det kyrkliga teckenspråket framställes Markus under bilden af ett lejon. Hufvudingången till S:t Markus-kyrkan prydes af S:t Markus lejonen, som år 1205 hemfördes från Konstantinopel. År 1797 bortfördes de af Napoleon till Paris, men år 1815 återställdes de till sin förra plats. Lejonet är Venedigs makttecken. Venetianernas valspråk har varit: "I detta tecken, S:t Markus-lejonet, skall du segra." L. A. JOHNSTON.

EMIL FROMMEL.

Forts.

Vi mötte icke tanten och Jägmästarens ångest aftog märkbart. Vi veko af förbi det lilla klostret i Lichtenthal åt höger till Geroldsauerdalen. Hur vänlig låg den icke där med sin muntra lilla bäck, som drifver sågverken sitt sandstenskors, rikligen omvuxet af ljung och ginst, där uppe på krönet af vägen, från hvilken blicken ånyo vidgar sig — och där nere de måleriska bondgårdarna och det lilla kapellet, inhugget i klippan!

Mycket har sedan försvunnit af det, som den tiden gjorde vägen så tilltalande. Berget har så småningom bortförts, sandstenskorset är förvittradt, den lilla kyrkan ligger nu afsides. Vi trädde in med mössan i hand, hvar och en tänkande på sitt. De flesta tänkte dock på "den fromme Fridolin". Schiller kunde poemet utantill, och inom kort voro vi alla omkring honom för att bedja honom deklamera det

Då blef det tyst bland de högljudda pojkarne; till och med Spiritus och Wallenstein vågade sig på det djärfva yttrandet: "Schiller har i alla fall skrifvit rätt vackra dikter".

Från Geroldsau går vägen upp mellan härliga furor. Snart voro vi vid vattenfallet, som bäcken bildar, i det den störtar sig nedför klippan. En liten puckelryggig man höll vakt där och visade vattenfallet. Till sin halmhydda midt inne i den djupaste skogsensamheten hade han skaffat öl och vin från Baden. Hos honom beställdes ett helt halfstop öl för en silfvergroschen och två pfennig och därtill åtta glas samt vatten från vattenfallet. Den stackars lille mannen kände sig just icke mycket uppbyggd af denna "lysande affär".

Efter en kort rast gick det vidare. Under de höga granarna kom skogens natt öfver oss, solen syntes redan röd liksom till afsked. Vi marscherade beslutsamt vidare. Det högljudda samtalet blef allt stillare, ju tystare det blef i skogen och ju mörkare det blef, och till slut tego alla. Vi hade redan vandrat i fyra timmar — Herrenwies kunde icke vara långt borta nu. Solen hade gått ned, och i den täta skogen blef det småningom alldeles mörkt. Då stodo vi plötsligt vid ett vägskäl, där två vägar delade sig. Det stod visserligen en vägvisare där, men den hade förlorat sin ena arm. Mullvaden, som var den störste, tog Wallenstein på axlarna och lyfte upp honom, för att han skulle se efter. Vi ströko eld, men man kunde ingenting läsa. Jägmästaren lät halft gråtande undfalla sig: "Om jag bara hade stannat hos min tant i Baden!"

"Hva'falls?" utropade vi. "Din kruka! Vi få snart reda på vägen!" Mullvaden hade fått en noggrann generalstabskarta af sin far. Visatte oss nedanför den bedrägliga vägvisaren, tände på en bit papper och lyste på kartan. Riktigt, där var vägen. Vi måste gå till vänster genom en tät dunge, och sedan voro vi i Herrenwies. Mozart tog trumpeten och blåste af hjärtans lust visan:

"Jägaren från Kurpfalz o. s. v."

drifver sågverken, sitt sandstenskors, rikligen omvuxit af rea sjöng bort ångesten ur hjärtat. Snart skymtade ljus fram mellan grenarna, och hundar gåfvo skall. Vi voro i Herrenwies, ett fattigt skogsbygge. En stor, grön äng midt i täta skogen, låga, med träspån täckta hus, omkring tjugu till antalet, en lika torftig liten kyrka och ett ståtligt jägmästareboställe lågo i mörkret framför oss.

Jägmästarebostället, som igenkändes på de uppsatta hjorthornen, var tillika värdshus. Vi skyndade dit och frågade efter nattkvarter. Månen hade nu redan gått upp och belyste de trötta vandrarne. Men, o ve! Hos jägmästaren hade det just varit barndop, och hela huset var fullt af faddrar, som icke kunde återvända hem på natten.

"Jag kan icke hjälpa er, mina herrar", sade jägmästaren, "ni måste marschera en half timme till, då kommer ni till ett ensamt beläget värdshus; där finns det plats, jag vet det, jag var där i dag".

Han skickade med oss en af sina tjänare, som förde oss till rätta vägen men därpå snart lämnade oss. Vi gingo vidare öfver hedar och moras. Ett par af oss, hvilkas fötter gjorde ondt, haltade efter och voro förskräckligt trötta. I synnerhet var det svårt för den lille Rafael, så att Mullvaden deltagande frågade, om han skulle bära honom på ryggen. Det ville han emellertid icke, och så släpade han sig vidare, tills vi slutligen kommo fram till det ensliga värdshuset. Det var ett stort schwarzwaldhus med bredt, framspringande tak, under hvilket en altan gick längs huset. Där bakom höjde sig de höga, kala Hornisgrundbergen, skarpt belysta af månen.

Vi trädde in i den mörka förstugan och famlade efter dörren, då vi hörde röster. Vi öppnade och befunno oss i det låga men stora utskänkningsrummet. En klart brinnande brasa upplyste det och kastade sitt fladdrande, rödaktiga sken öfver rummets mörkbruna träväggar.

"Kunna vi få stanna här öfver natten? Jägmästaren har skickat oss och sagt, att ni skulle ha plats", sade Wallenstein obesväradt och käckt till den tjocka värdinnan.

"Ja, mina herrar, men ni måste ligga två och två i samma säng. Vill ni ha något att äta?"

"Det är klart", sade Spiritus, "jag är grufligt hungrig".

"Pankakor och skinka kan ni få", svarade den tjocka värdinnan. Det vattnades i munnen på alla. "Ja, ja! Pannkakor och skinka, men mycket!" ropades i kör. Värdinnan skrattade och rörde om elden i spiseln, som låg vid ingången till kammaren innanför.

Till följd af hungern hade vi knappt lagt märke till hvilka i öfrigt funnos i rummet. Mot väggarna voro blixtrande yxor ställda, och vid ett långt bord sutto omkring femton män, alla i svarta, nedrökta skjortärmar och blusar, med grofva och väderbitna ansikten. Männen hade vid vårt inträde blifvit tysta och sågo med stora ögon och forskande blickar nyfiket på oss. När vi satte oss, sneglade de ofta förstulet åt vårt bord och talade sakta med hvarandra.

Vi brydde oss icke något vidare därom, och snart ångade pannkakorna på bordet. De försvunno lika fort, som de kommit, och äfven af skinkan blef det icke en bit kvar, hur mycket den väluppfostrade Mullvaden än förmanade oss att för skams skull låta en bit ligga kvar på talriken. Spiritus återigen påstod, att man inte behöfde skänka värden något.

Vi förblefvo sittande ännu en stund, då bäddarna ännu icke voro i ordning. Då fästes vår uppmärksamhet alltmer på det märkvärdiga sällskap, i hvilket vi befunno oss. De hvita ögonen, som sneglade mot oss från de svarta ansiktena, och det sakta hviskandet mellan männen gjorde i synnerhet Rafael, Jägmästaren och Schiller betänksamma. Utan att de sade något, såg man på dem, att de icke voro riktigt väl till mods. När värdinnan slutligen inbjöd oss att gå till sängs och gaf oss två ljus, sade de i trappan:

"Såg ni inte?"

"Hvad för slag?" frågade Mullvaden lugnt.

"Yxorna och de svarta männen, som sneglade och pekade oupphörligt på oss. Det är röfvare, säger jag er", svarade Jägmästaren sakta med ihålig röst.

"Äh, dumt prat", sade Mozart, "jag är alls inte rädd, de göra oss ingenting".

"Ja, men man kan inte veta det", menade Rafael, "det finns dock röfvare i de här trakterna".

Under detta samtal uppnådde vi våra rum. Det ena låg vid början, det andra vid slutet af en lång gång.

"Ser ni", sade Jägmästaren, "de vilja skilja oss åt, så att vi inte ska' kunna försvara oss. Ack, om jag ändå vore hos min tant i Baden".

"Tyst då, din dumbom", sade Mullvaden, "dig gör ingen något".

Vi delade därefter på oss. Hvar och en af de större tog en liten kamrat till sig, och därpå gafs befallning att väl regla dörren.

En timme torde väl ha gått, då vi hörde någon sakta knacka på dörren. Mullvaden sprang upp och gick till dörren. "Hvem där?" ropade han högt, och vi flögo alla på en gång ur bäddarna.

"Det är jag", sade Spiritus sakta, "lås upp bara!"

Där stod han med de tre andra, hvar och en släpande på en del af bädden och sina kläder, alla i nattdräkt och sågo högst spöklika ut med sina bleka, förstörda ansikten. Vi släppte in barfotalassarne.

"Hvad har ni för er?" "Hvarför kommer ni hit?"

"Ack, vi kunde inte hålla ut längre. Bredvid oss i väggen, så sågar och blåser det, som om man ville genomborra väggen. Det är riktigt hemskt, säger jag er", svarade Spiritus ångestfullt.

Då blef till och med den eljest orädde Mullvaden betänksam.

"Ja visst, jag sade ju, att de vilja ta' lifvet af oss. Ack, om jag bara vore hos min tant i Baden!" upprepade Jägmästaren gråtande.

"Håll munnen med din evinnerliga tant i Baden, vi ha annat att göra nu", sade Mullvaden och Wallenstein. "Vi måste nu hjälpa oss själfva. Krukor, gå och lägg er, den, som inte är rädd, stannar uppe. Kom, så skjuta vi den stora kommoden för dörren!"

Vi sköto den för. "Såja! Du, Wallenstein, ladda din terzerol och gif mig dolken. Och du, Mozart, ställ dig vid fönstret och blås allarm, om det går löst, dit bortåt, där jägmästaren bor. Stenhuggaren tar sin hammare och Spiritus flaskan med skalbaggarna, dem få de först i hufvudet."

Vi tände på ljusen, släkte dem igen och tände dem åter efter en stund, för att de skulle räcka längre. Sålunda vakade tre, två på kommoden och en vid fönstret. Ingenting inträffade. Det gamla schwarzwalduret slog ett och två och tre, — då blef det oro i huset. Vi hörde folk gå i dörrarna och ljud af sakta fotsteg.

"Pass på!" sade Mullvaden. "Nu komma de; Wallenstein, spänn hanen!" Under andlös fasa lyssnade vi vid dörren, — fem hemska minuter gingo, men ingen kom, alla gingo nedför trappan. Morgonen grydde och sände sina ljusa strålar in i vårt rum. Då lade sig äfven väktarne att sofva. Visserligen knackade värden och värdinnan, hvilka vi bedt att väcka oss vid soluppgången, på hos oss, men alla sofvo, dödströtta som vi voro. Solen stod redan tämligen högt, och klockan kunde väl vara sju, då ändtligen Mullvaden sprang upp och ropade:

"Oj, oj! Solen har redan kommit högt opp!"

Mozart sprang upp och blåste uppstigning. Skyndsamt sköts kommoden tillbaka till sin plats, och inom få minuter stodo alla färdiga.

När vi kommo ned, fanns ingen yxa mer att se, ingen svart grofhuggare till karl tillstädes. Värden och värdinnan sågo emellertid förundrade på oss.

"Ha inte herrarne sofvit godt?" frågade värdinnan. "Jag blef i morgse så förskräckt, då jag såg, att kammaren var tom. Jag trodde, att ni hade rymt. Men de andra hörde jag snarka, och då lugnade jag mig för bäddarna, som jag trodde, att ni tagit med er. Ja, men hvad sjutton ha ni tagit er före i natt?"

Där sutto vi som smör i solsken. Slutligen tog Wallenstein till orda och berättade om krukorna och allt hvad de hade hört.

Värdinnan satte händerna i sidorna och skrattade, så att tårarna runno, och ropade: "Gubben, kom hit fort, det är, så man kan skratta sig fördärfvad — nej, kan man tänka!"

Vi begrepo icke, hvarför frun skrattade så, och sutto där tämligen häpna. Ändtligen hämtade hon sig och berättade historien för sin man. Nu började båda två att skratta med full hals. Slutligen förlorade Wallenstein tålamodet och ropade förargad: "Hvad är det ni skrattar åt, åsna?"

Då skrattade det äkta paret riktigt ordentligt, och värden kunde endast framstamma: "Något dylikt har aldrig händt förut, ack nej, aldrig!"

"Hur då?" frågade Mullvaden undergifvet.

"Hå, hå", sade värden fortfarande skrattande, "nej aldrig, det är, så att man kan skratta sig sjuk".

"Hvad är det då?" utropade Wallenstein ond. "Sluta då med ert dumma skratt!"

Slutligen hämtade värden sig och förklarade, att folket var timmerhuggare och kolare, som arbetade här under sommaren. Yxorna, som vi sett, tillhörde dem. Sågningen i väggen hade just härrört från det folket, som sof tungt och snarkade så högt, att man godt kunde höra det genom ett par brädväggar. Andra bruka att pusta i sömnen i stället för att snarka.

Nu brusto också vi ut i högt skratt. Jägmästaren ville alls icke låtsa om, att han varit rädd, ej heller Spiritus — endast så mycket, att de hade dragit täcket öfver hufvudet. Men Wallenstein pikade honom med hans tant i Baden, så att han med ens tystnade. Vi bådo de hederliga värdshusmänniskorna hjärtligen om förlåtelse, och att de icke skulle taga det illa upp. Vi hade läst sådana historier som värdshuset i Spessart och om "Siehdichfur" i Pforzheimer Stad-

skogen, och därför hade vi tänkt, att något dylikt äfven kunde hända oss här.

"Om jag också blir hundra år, så skall jag komma ihåg den historien", sade värdinnan ännu en gång skrattande.

Vi betalade vår räkning, som uppgick till tolf kreuzer pr man; för förskräckelsen betalades ingenting. Värden visade oss vägen till Hornisgrunden. Vi togo afsked af hvarandra på det hjärtligaste, och Wallenstein bad alldeles extra värden om förlåtelse för tillmälet åsna. Så förgick den första dagen och den första natten af vår resa.

* * *

Mozart blåste i den svala morgonluften visan: "Upp, kamrater, till häst, till häst!" och det var för våra nyborstade stöflar, som blankats efter konstens regler. I förbigående sagdt, hade Spiritus en tyst passion, som, efter hvad han en gång i ett obevakadt ögonblick förrådde, bestod i att — borsta stöflar. Han hade också nu på morgonen visat lysande prof på sin konstskicklighet. Men för några bland oss gällde det att icke blott gå på i stöflarna utan äfven att trampa på de färska blåsorna från gårdagen, hvilket som bekant icke är något hjärtstyrkande medel. I den härliga morgonen var emellertid allt lidande snart glömdt. Wallenstein sköt i luften af terzerolen, som hade varit afsedd för röfvarne, och glada vandrade vi vidare under morgonen. Skogen blef ljusare och furorna mindre, slutligen fanns det blott ljung och mossa att se. Vinden började redan blåsa ganska betydligt, då vi efter tre timmars marsch lyckats klättra uppför det 3,600 fot höga berget. På spetsen befann sig ett torn men utan ingång, en stor, fyrkantig stenhop. Vi satte oss i lä för vinden och togo fram matvarorna. Visserligen lockade den vackra utsikten, men hvad är väl den allra vackraste utsikt, om magen slår klockan tolf! Alla hade samma känsla. Spiritus plockade åter fram den på långt håll luktande osten, Wallenstein de hårdkokta äggen, Mullvaden en hop smörgåsar. Jägmästaren hade i sin ränsel till och med en flaska vin, men inga glas. Med ängslig omsorg eftersågs, att ingen drack för mycket. Wallenstein tog en duktig klunk, men då ropade alla: "Stopp, det är för mycket!" Men han påstod, att han inte fått en enda droppe ned i magen; det hade rent af "dunstat bort" i den heta halsen. För denna sin nya afdunstningsteori beundrades han mycket.

Maten smakade godt, och med styrkt mage kunde man skåda ut öfver trakten. Hvilken anblick! Där låg den leende nejden med Rhens hvita silfverstrimma, som vi kunde följa under en åtta timmars väg, alla Rhentraktens rika byar och de gamla borgarna på de framskjutande bergen. På andra sidan låg Elsass med Vogesernas höjder och Strassburg med sin Mynster så nära, att Wallenstein trodde sig se rödbyxorna stå och posta vid Strassburgs port. Hur härligt är det ej, då ögat kan sväfva ut i det när- och fjärrbelägna, då sådana där små män som vi med sina två ögon insuga en hel värld, se allt utan att ses af någon där nere! Jag satt och tänkte på hur äfven Strassburgs skolpojkar nu gingo hem och hur sorgligt det var, att det vackra landet hade röfvats från Tyskland. Jag skulle i timtal ha kunnat drömma om fordom och nu. Jag såg de djärfva röfvande riddarne bryta fram ur sina hålvägar, öfverfallande den hederlige handelsmannen, som drog till mässan i Frankfurt. Själf drogs jag med af den heta middagsluften, och tankarna blefvo allt mera obestämda. Jag insomnade djupt, och ännu en gång drogo Strassburgs Munster och de gamla riddarne förbi mig i en vacker dröm.

Under tiden hade de andra spridt sig, i det hvar och en åter gått ut på sin fångst. I Mozarts närhet brummade emellertid något — och brummandet väckte honom. Det var Schiller som vändades med en dikt, som han måste ha haft länge i tankarna. Han hade nu fullbordat den. Den gällde Hemliga domstolen i Baden.

Skygg sade han till Mozart: "Skall jag läsa upp den för dig? Men du får inte skratta!"

"Läs du bara, Shiller, — alla dina saker äro bra, det har ju professorn sagt: 'Schillers arbeten äro alla af moralisk natur'."

Schiller harklade sig och läste:

> "I Domstoln där i Baden
> det mörkt och kallt sig ter,
> och andar rundtom sväfva,
> ett fotsteg eko ger!"

Schiller hejdade sig. "Nå, vidare!" utropade Mozart: "Ett fotsteg eko ger!"

> "I Domstoln där i Baden
> är hvarje dörr af sten;
> där råder obarmhärtigt
> en helig dom allen.
> Där sitta mumiegestalter
> och fälla domen tung;
> de hafva hemliga medel
> öfver knekt, riddare och kung!"

"Det var en smula knaggligt", sade Mozart. "Skadar inte; fortsätt!"

> "I Domstoln där i Baden,
> mång't ondt sker mänskorne.
> Så väl, att jag oskadad
> fick himmeln återse."

"Det var icke illa Schiller, det måste du läsa upp för de andra. Men du läser så dåligt. Hör på, jag vill läsa det en gång. Det måste föredragas med en ihålig röst, så att det väcker rysningar." Schiller hörde på — och kände icke igen sitt eget verk.

"Ja, det är bättre så", menade Schiller.

"Då de andra komma, så föreläses det", sade Mozart. — En trumpetsignal gafs, och alla samlades samt satte sig i en halfcirkel. Dikten förelästes, och alla medgåfvo, att den hade något af Hemlig domstol i sig. Wallenstein påstod, att han nästan hade ryst, hvilket upptogs som ett stort beröm.

Forts.

MAGDALENA.

Magdalena, sorgsen, tyst,
stod vid helga korsets fot,
— bild af en förkrossad själ,
stadd i redlig syndabot.

Mörkret svepte re'n sitt flor
kring den hemska dödens port:
— o, Maria, skynda dig,
hasta från den dystra ort!

Nej, hon famnar korsets stam,
där han hänger, sargad, död,
finner blott vid Mästarns fot
lindring för sin djupa nöd.

Då på hennes sorgsna barm
föll en droppe af hans blod;
då, det sägs, den bittra nöd
smälte bort i tårars flod.

E. A. P.

TIGERJAKT I OSTINDIEN.

Uti Indien har europeiska kulturen ganska fördelaktigt inverkat äfven på vilddjurens utrotande, och i synnerhet har det stora antalet tigrar blifvit betydligt minskadt. Af naturen trög och feg gör hinduen inga försök att befria sig från denna förfärliga landsplåga; lugn, utan att fatta ett modigt beslut, afhör han nästan dagligen inlöpande berättelser om olyckshändelser. De hinduiska furstarne anställa väl då och då stora skalljakter; men detta sker vanligen blott för tidsfördrif, och således har man med full rätt europeen att tacka för de genomgripande mått och steg, som blifvit tagna för dessa djurs utrotande i bebodda trakter.

Tigern är det blodtörstigaste och grymmaste af alla rofdjur. Med öfverraskande språng rusar han på människor och djur, kullslår dem och mättar sig med deras blod. De sår, hvilka han gör med de stora, skarpa klorna, äro stundom fem tum djupa och så farliga, att en ur tigerklor ryckt människa sällan kan räddas från döden. Tigerns muskelstyrka är så stor, att han kan draga bort en häst; han vågar därför i medvetandet af sin styrka angripa till och med unga elefanter. Människan skonar han lika litet som djuret, och man har exempel på att han vid genomtågandet af en trupp ridande engelsmän ryckte en karl af en häst och sprang bort med honom så fort, att han ej kunde upphinnas. När tigern tillfredsställt sin hunger, är han trög och feg, är då lätt skrämd och flyr från sitt rof.

Följande faktum bekräftar, att, om en människa hastigt stannar och skarpt fixerar tigern, vågar han ej angripa. En engelsk officer i Indien begaf sig till en ej långt från lägret belägen vass, där han i hast stötte på en tiger. Bägge blefvo stående som fastväxta. Officern hade icke något vapen, med hvilket han kunde våga strida; men han hade hört, att detta djur drager sig undan, då man skarpt ser på det. Han gjorde detta. Småningom började tigern blifva orolig, gjorde en rörelse åt sidan och sökte smyga sig bakom honom. Men officern gjorde beständigt front mot sin fiende, som alltid tycktes sky hans blick och då och då sprang in i den täta vassen men syntes snart åter från en annan sida. Detta varade nästan en timme, tills tigern omsider utrymde fältet och officern lyckligt kom undan.

Oförklarlig är den fruktan, som tigern skall hafva för råttor. För att fullkomligt öfvertygas därom gjorde man för två år sedan ett försök därmed, och en resande berättar därom följande: Jag hade tillfälle att iakttaga tigerns naturliga egenskaper hos ett vackert djur af detta slag, hvilket ägdes af en brittisk konsul. Det var inspärradt i en bur, som stod fri midt på gården och var så stor som ett rum af vanlig storlek. Det förtärde dagligen ett får, oberäknadt månget stycke kött, som tillfälligtvis kastades till det. Man insläppte en liten råtta i buren, och tigerns förskräckelse steg till den grad, att han rusade mot gallret i buren med ett så förfärligt rytande, att hästarna i de närliggande stallen darrade af förskräckelse och gnäggade jämmerligen. Man fäste en annan råtta med svansen vid ändan af en käpp och försökte att hålla henne framför hans nos. Genast gjorde han ett högt språng till den motsatta sidan af buren, kröp in i en vrå, darrade, skrek och syntes så plågad af ångest, att han verkligen väckte mitt medlidande.

Man bemäktigar sig tigern på flerehanda sätt. Man inrättar en skjutkoja i närheten af det ställe, dit tigern burit lämningen af sitt byte, och emottager honom med ett kulregn, då han vid den inbrytande natten dit återvänder; men besynnerligast är det sätt, som man begagnar i Ostindiens nordliga provinser. Vid upptäckandet af spåret efter en tiger komma invånarne tillsammans, plocka bladen af något träd och bestryka dem med ett slags fogellim. Därefter utströs dessa blad på den väg, som tigern måste beträda, och läggas så, att den klibbiga sidan ligger uppåt. Så snart tigern trampar på ett af dessa blad, bemödar han sig att aftaga det: han rör sig allt häftigare, först med fötterna, sedan med hela kroppen och betäcker sig därigenom alltmer med de öfriga bladen, tills han slutligen, helt rasande, nedkastar och vältrar sig, men därigenom höljes icke blott hela kroppen af blad, utan ögon, öron och nos tillklistras så, att han förfärligt vrålar, och i detta tillstånd kan han lätt dödas af de dit skyndande människorna.

Europeerna begagna merendels elefanter, då de fara ut på tigerjakt, emedan hästarna, i anseende till deras stora fruktan för detta djur, icke därtill kunna begagnas. Äfven elefanten blir orolig vid tigerns åsyn men förmås dock att stå stilla, medan den ridande förekommer tigerns fördärfliga språng genom ett skott, som sträcker honom till marken. Kan tigern få fatt i elefantens snabel och slita af densamma, så är denna jätte bland djuren förlorad, ty döden följer ofelbart, men blott sällan lyckas detta för tigern; ty vanligtvis håller elefanten med klok försiktighet snabeln högt upp.

Ett sällskap af sex engelsmän hade fått underrättelse, att i grannskapet af några enstaka liggande byar flera tigrar visat sig, och beslöto strax att tåga ut mot dessa farliga rofdjur. Till detta ändamål utrustades sex elefanter. På hvarje elefant satte sig en engelsman med en ledare (Mahout) framför sig och en hinduisk tjänare bakom sig. Flera gevär och andra vapen medtogos. Sålunda utrustade redo de ut med de gladaste förhoppningar om en lycklig jakt. Efter en timmas färd genom en tät och mörk skog kommo de till ett ställe, som innehöll omkring tolf tunnland uppbrukad jord, knappt tillräcklig till det nödtorftigaste behof för några här och där spridda kojors invånare. Misstroget och vresigt emottogo dem dessa eremiter; men, sedan jägarne sagt sitt ärende, blefvo de vänligare och höfligare samt berättade följande händelse, som timat aftonen förut.

Alla hade samma afton gått till hvila och njöto en vederkvickande sömn, då hastigt ett genomträngande skrik ur en koja uppväcker dem. De springa upp, skynda till stället, hvarifrån ångstropet hördes, och hvem skildrar den allmänna förskräckelsen? En tiger är i kojan; glupsk söndersliter han en människa, en vördnadsvärd gubbe, ärad och älskad af byns invånare. Tigern håller just på att med de blodiga klorna sönderrifva det hvitlockiga hufvudet; då rusa de uppskrämda invånarne till ingången och, likasom lifvade af samma ingifvelse, slå till den uppryckta dörren samt tillspärra den med stockar och stenar, emedan tigerns offer nu redan var dödt och ej mer stod att rädda. Tigern var nu fångad; men huru skulle man kunna döda honom? Efter någon öfverläggning beslöt man omsider att stiga upp på taket, aftaga halmen och skjuta honom ofvanifrån. Knappt hade de bestigit taket, än det brister sönder, och en af dem störtar ned till nytt byte för rofdjuret. En mängd halm följer honom i fallet och antändes strax af en brinnande lampa, hvilken gubben icke hade släckt; och inom ett ögonblick stod den lilla kojan i full låga. Den nedstörtade hinduens jämmerskri, det förfärliga vrålandet af tigern, hvilken betäckt af en instörtad vägg, ej kunde fly, uppfyllde alla med förskräckelse. På hjälp var ej att tänka, och, då slutligen elden icke mer fann någon näring, fram-

Tigrar i en indisk djungel.

drog man trenne rysligt vanställda kroppar: de förbrända öfverlefvorna af de bägge hinduerna och af tigern.

Sedan jägarne inhämtat nödiga underrättelser, styrde de kosan till en flod i grannskapet för att vattna elefanterna. Stranden var betäckt med en tjock och mörk skog. De hade knappt närmat sig stranden, förrän alla elefanterna sträckte snablarna i vädret, började vråla och stampa med framfötterna, men skredo dock modigt framåt med spetsade öron och ögonen uppmärksamt riktade mot skogen. "Håll", ropade Mahout, "en tiger är helt nära, jag såg hans hufvud. Skjut, där ni ser det höga gräset röra sig!" Allt fick nu nytt lif; tvenne jägare sköto; ett kort rytande hördes, rörelsen i gräset blef snabbare, och strax därefter syntes en väl nio fot lång tiger simma öfver floden. Genast fattades beslut att gå öfver med elefanterna; men man kunde ej hastigt nog följa rofdjuret; gevären blefvo våta och klickade: slutligen blef äfven vattnet så djupt, att man måste ställa sig på elefanterna. Dock uppnådde de snart nog stranden på andra sidan.

Hela motsatta stranden var beväxt med hög vass och små buskar, och man beslöt nu att uppsöka honom där. Efter något letande upptäcktes han å nyo. Han försökte fly undan, men man lyckades omringa honom. Då han ej mer såg någon utväg, störtar han med ett förfärligt språng på en elefant, men denne uppfångar honom med sina betar och slungar bort honom så långt, att han nedstörtar till marken känslolös och icke mer gifver något ljud från sig. Elefanten, icke nöjd med denna hämnd, skyndar fram till stället, där han nedfallit, och tilltygar honom så under sina kolossala fötter, att man på den stympade kroppen knappt igenkände tigerdjuret. Ett högljudt jubel af hela jägarskaran belönade elefantens hjältebedrift.

MIN FÖRSTA ANKOMST TILL LONDON.

Ett reseminne.

Å*mål* är min födelsestad; jag förvånades när jag 1847 första gången såg *Karlstad;* jag häpnade 1855 öfver *Stockholm;* — och hvem kan då undra på, om jag *svindlade*, bokstafligen "svindlade", vid min första ankomst till *London?*

Härom vill jag nu något förtälja. Men för att man skall rätt förstå min skildring, måste jag förutskicka några anmärkningar.

Det var andra tider då än nu. Nu har järnvägskommunikationerna äfven hemma i Sverige och med dem reslusten tagit en så oerhörd utveckling, att långa järnvägsresor genom natt och dag med därtill hörande strapatser äro en alldaglig företeelse; och äfven utrikes resor äro så vanliga, att de åmåliter och karlstadbor, som varit i London och Paris, torde nu vara lika talrika om inte flera än de, som på den tiden varit i Göteborg och Stockholm; och för vår tids resande svenskar är det den naturligaste sak i världen att fara fram på de ursinnigt ilande snälltågen utrikes utan att bli det ringaste yra i hufvudet eller ett enda ögonblick sitta med hjärtat i halsgropen.

Men *då*, 1867, var det annorlunda, då var i Sverige skjutskärran ännu det vanligaste fortskaffningsmedlet till lands, enkannerligen i Värmland, järnvägarna voro högst få och farten ringa mot hvad sen blifvit fallet, — och för många svenskar, som då första gången reste utrikes (väl knappt en fjärdedel af antalet nu för tiden), voro järnvägar något nästan nytt, och de häpnade och oroades af de utländska bantågens svindlande fart till den grad, att de nästan kunde tro, att deras sista stund var kommen, synnerligen när de flögo framåt som galningar på de hejdlöst framrusande natttågen. De blefvo då nog lika yra i hufvudet, lika nervösa och uttröttade som jag på den där färden till London.

Ja, det var bara det jag ville säga som en liten inledning, och nu kan jag börja min skildring med bättre hopp att bli förstådd både i fråga om den verkan, som själfva resan gjorde på mig, och i fråga om de känslor och fantasier, som öfverväldigade mig, då jag hals öfver hufvud rusade för första gången in i jättestaden London. —

Låt oss alltså börja.

* * *

På hösten 1866, efter samma år aflagd filosofisk doktorsgrad, tjänstgjorde jag som lärare vid ett större privatläroverk i Göteborg, och fick då mot slutet af terminen ett anbud från en svensk familj i London att med nästa års början mottaga en informatorsplats i deras hus. Detta var mig ett särdeles välkommet anbud, ty jag hade länge närt en önskan att komma utrikes för att bli i tillfälle att på ett mera praktiskt sätt tillägna mig de främmande språken, som jag i Uppsala studerat. Särskildt hade jag längtat att få lära mig engelskan, som jag nästan alldeles försummat, och som på den tiden föga beaktades vid universitetet, — och nu erbjöd sig genom denna informatorsplats i London ett ypperligt tillfälle härtill. Jag skulle tillträda konditionen fram på nyåret och stanna till sommaren, — då familjen ämnade återflytta till Sverige.

Allt uppgjordes genom korrespondens till ömsesidig belåtenhet, och den 21 januari 1867 vid middagstiden afreste jag "genom köld och snö" från Göteborg på den nyanlagda statsbanan öfver Falköping och Jönköping söderut. I mitt sällskap hade jag unge James X från Göteborg, som skulle tillbringa någon tid i London på ett handelskontor därstädes. Vi hade längesedan gjort upp att färdas tillsammans, och jag var glad däröfver, ty han var en hurtig ung man, van att resa, hade varit utrikes mer än en gång, särskildt i London, och var fullkomligt mäktig det engelska språket, som nästan var som hans andra modersmål. Första natten tillbragtes i Jönköping, den andra i Köpenhamn. Färden till den danska hufvudstaden gick öfver Helsingör, dit vi i djupaste mörker och bland simmande isstycken fraktats öfver på ångfärja från Helsingborg vid 8-tiden på kvällen. Tredje natten lågo vi i Hamburg; men sedan bar det af genom dag och natt till London.

En sådan brusande, skramlande, skakande och gungande färd under hejdlös fart tvenne dygn igenom hade jag aldrig förr varit med om. I Sverige hade vi ej farit fram på detta vis. När vi i mörka kvällen kommo till Köln, var jag, trots mina 28 år och min goda hälsa, redan en smula yr i hufvudet. Men ingen pardon: James ville komma fort fram. En hastig supe i stationsrestauranten, en blick på Kölnerdomen, en flaska eau-de-cologne hos Maria Farina — och därpå vidare i kolsvarta natten, utan rast, utan ro. Kl. 6 på morgonen anlände vi till Bryssel, sömnlösa, yrvakna, genomskakade på de dåliga belgiska vagnarna — en timmes uppehåll, "cafe au lait" i en liten restaurant och en promenad i skumrasket på de närmaste folktomma gatorna —, och så skramlade vi i vild fart vidare igen. På det vackra belgiska

landskapet som snart i dagningen uppenbarade sig, kunde jag, trött och talgögd som jag var, endast kasta dufna blickar. Sotig och smetig var jag om händerna, sotig äfven i ansiktet, längtande efter tvättvatten, hvila och mat. Hvad James talade med mig, hörde jag blott som en dröm, och hvad jag svarade, svarade jag som i en dröm; vid franska gränsen undergingo vi tullvisitation, och så anlände vi vid middagstiden ändtligen till Calais.

Här blef det stortvätt i stationens toalettrum — det smakade skönt — och biffstek i stationens matsal, det smakade ännu bättre —, men någon hvila blef det icke; vi gingo genast ombord på fartyget, som med sin bolmande skorsten låg och väntade vid kajen, och så ångade vi i väg öfver engelska kanalen. Väl ett hundratal passagerare trängdes på akterdäck, och så började rullningen och så sjösjukan bland desa hundrade, — det var förfärligt att skåda och ej ägnadt att pigga upp krafterna och lynnet, äfven om man själf lyckades hålla stånd och i viss mån vederkvickas af de friska hafsvindarna . . . Omsider skymtade Dovers hvita kritklippor fram vid den solbelysta horisonten och småningom äfven den vackra staden själf. Eländet bland passagerarne närmade sig sitt slut, de bleka ansiktena klarnade upp, vi lade till vid bryggan, allmän rusning mot landgången, stort karavantåg upp till stationen, tullbesiktning — jag ser det ännu alltsamman som i en brokig dröm — och så in i det höghvälfda stationshuset med dess ofantliga refben af järn i oändlig perspektiv, och så stormning af vagnarna, trängsel vid uppstigandet, rop och frågor till höger och vänster på flytande eller rådbråkad engelska — framilande konduktörer — smällande dörrar — ett gällt *"right forward!"* — och därmed ångade vi i väg mot London.

* * *

James var ännu kry och pratade lifligt med en tysk vid sin sida, men jag satt tillbakalutad i mitt hörn vid fönstret till höger, — tyst och trött. Dock, någon ro blef det icke. Farten af tåget tilltog hastigt, snart var den svindlande. Hade vi i Sverige åkt fort och på kontinenten med yrande fart, så foro vi nu rent af vanvettigt framåt. Vagnarna slängde, slingrade och hoppade, så att jag i hvarje ögonblick fruktade, att de skulle kastas ur spåret, och bullret var döfvande, infernaliskt. Också satt jag nu ej längre lugnt tillbakalutad i hörnet utan alldeles upprätt på kanten af soffan och i så stark spänning, som min stora mattighet tillät. Jag tyckte, att min sista stund kunde komma hvilket ögonblick som helst under denna vilda jakt. Mitt ansikte måtte också ha röjt mig, ty James och tysken tittade på mig, stötte på hvarandra, blinkade och skrattade. Någon omväxling eller förströelse genom en blick ut genom fönstret på det engelska landskapet erbjöd sig ej heller, ty skymningen hade börjat inträda redan vid affärden, och snart var det alldeles mörkt. Den enda omväxlingen vid en blick ut på detta mörker voro de ljus, som i blixtlik fart skymtade förbi fönstret — från stationer, landtgårdar, byar, småstäder.

Bäst jag så satt och stirrade ut, slingrande och hoppande på sätet, så skar med ens i öronen en ursinnig hvissling, följd af ett åskliknt brakande och dån, och en rak eldstrimma for som en hväsande blixt så tätt förbi fönstret, att jag ryckte häpen till och såg på James.

Hvad var detta?

"Vi mötte ett tåg", sade han lugnt och leende, "det blir nog flera."

Också hade jag knappt hunnit hämta mig från öfverraskningen, då — *pst!* — ännu ett tåg med blixt och dunder hväste förbi på samma sätt och så om en stund ännu ett och så undan för undan med längre eller kortare uppehåll, — till höger och vänster. Man kunde bli yr i hufvudet af mindre.

Jag vet ej hur länge vi på detta sätt under upprepade tågmöten jagat i vildaste fart framåt, — då James, som gått och ställt sig vid det andra fönstret, till vänster, hastigt utropade:

"Nu se vi London!"

Jag ville skynda dit, men han sade, "du ser det lika bra på din sida", hvarpå jag pressade ansiktet mot rutan, skyggade för med handen och stirrade framåt. Hela himlen sken som af eld framför oss ända upp mot zenit: det föreföll mig, som om en väldig eldsvåda på många mils vidd rasat i denna riktning, och som om vi ilade dit för brinnande lifvet för att hjälpa till vid släckningen. Skenet blef småningom starkare, jag drog ned fönstret och stack ut hufvudet, det var en öfverväldigande syn: det var ej blott det starka återskenet på himlen, nej, tusen sinom tusen ljuspunkter och eldstrimmor, större och mindre, starkare och svagare, skimrade nu fram liksom genom en tät dimma i en oöfverskådlig utsträckning vid horisonten.

"Kom hit, så får du se *Crystal Palace!*" ropade James snart därefter från sitt fönster.

Jag skyndade dit. Hvilken syn! Jag kunde ha trott det varit en dröm, ett foster af min fantasi. Midt öfver den storartade illumination, som här utbredde sig om möjligt ännu vidsträcktare än på den högra sidan, höjde sig ett jättelikt genomskinligt fepalats, tecknande sina väldiga konturer i idel ljuslågor. Det var en häpnadsväckande skön anblick.

"Det är Crystal Palace", upprepade James, "det byggdes, som du vet, för världsexpositionen och är af järn och glas. I kväll är det troligen någon stor festtillställning där."

Det syntes ännu långt borta framför oss, men vi kommo det allt närmare och på samma gång äfven närmare hela den stora världsstaden, och i samma mån framträdde nya ljuseffekter, omöjliga att beskrifva. Allt står för öfrigt för mig nu, 30 år efteråt, som en skimrande och blänkande men förvirrad dröm, och redan då, trött, nervös och uppgifven som jag var efter den rastlösa färden, föreföll den mig nästan som en sådan. Men *totalintrycket* af dessa spännande ögonblick, då jag den där vinterkvällen 1867 för första gången med snälltågsfart ilade in i den af millioner ljus upplysta jättestaden, står ännu väldigt för mig. Jag hör ännu, när jag vill, det döfvande dånet, bruset och skramlet af det ursinnigt framilande tåget, jag känner ännu dess häftiga slingringar och språng, dess stötar och skakningar, dess djärfva svängning i kurvorna, och jag ser ännu, midt under denna vilda jakt, ett kaos af ljuspunkter och ljusstrimmor ilande i en oändlig, bländande ringdans omkring mig, och denna ringdans blir allt häftigare, kommer allt närmare, jag ser starka ljussken fara som blixtar tätt förbi kupefönstret, jag ser dem öfver mig, jag ser dem under mig, jag ser dem vid sidan. Vi äro midt inne i London, se där hela husrader, som jaga i vildaste fart förbi, — och butikerna blänka som en enda eldstrimma och försvinna — och se där åter högt öfver oss en annan eldstrimma, som far hväsande och dånande förbi, det är ett mötande tåg, som brusar fram öfver hustaken, — och i nästa ögonblick fara vi själfva som galningar öfver dessa tak, jag ser gårdar och torg djupt under oss och tak och skorstenar och tornspiror i oändligt perspektiv rundt omkring oss i ett slags vild och mörk häxdans. Och då och då höres såsom ett värdigt ackompanjemang till denna dans de mest skärande tjut från hvisselpipan af vårt lokomotiv, som om detta gripits af vildt raseri och med riktiga gallskrik manade hus, människor, ljuslågor, gator, torg, palats och skorstenar att skynda ur vägen. När skall det stanna? Det ser ut, som om det aldrig ville göra det utan blott rusa hejdlöst framåt, allt djupare in i detta skimrande kaos af dansande människoboningar.

Jag var alldeles yr i hufvudet, och, när tåget ändtligen saktade sin fart, satt jag tillintetgjord i hörnet af kupen,

allt gick omkring för mig, och jag såg konturerna af James och tysken och två andra passagerare, som om jag såge skapelser af min egen förvirrade fantasi.

"Nu fara vi öfver Thames!" tutade James i mitt öra, "titta ut."

Jag gjorde så. Vi foro öfver en lång bro, jag såg återskenet af gaslågor glimma i vattnet djupt under oss; och framför oss såg jag en lång strand, belyst af oändliga ljusrader, och ofvanför dessa reste sig likt väldiga skuggor den mörka massan af hus, palats och torn. Ögonblicket därefter stannade tåget under stort rassel inne i en hög, hvälfd jättebyggnad.

"Vi äro nu framme", ropade James, "det är Charing Cross station."

Kupedörren öppnades, vi trängde oss dit med vårt "handgepäck" — James hjälpte mig med mitt —, massor af människor vimlade utanför på den vidsträckta perrongen, och ett oredigt sorl af främmande tungomål surrade i mina öron. Men hur tyst föreföll det mig inte ändå mot dånet förut.

James följde mig genom trängseln till ett slags genomgångsrum nära ingången, där jag slog mig uttröttad ned på en bänk, medan han skyndade tillbaka till bagagevagnen för att hämta våra större packsaker.

Sorlet och rörelsen af de människohopar, som här strömmade ut och in, den babyloniska förbistringen af tungomål, som jag ej förstod, bullret af tåg, som kommo, och tåg, som gingo i hvarje ögonblick, känslan af att för första gången vara midt inne i den människovimlande millionstaden London, — allt bidrog att öka min trötthet och nervositet; och, när James, följd af en bärare, kom tillbaka och slog mig på axeln och ropade: "Kom med", spratt jag till som ur en dröm och följde honom ut mekaniskt som en yrvaken.

"Jag har skaffat dig en droska", sade han brådskande, "och din stora kappsäck är redan på kuskbocken, ty här måste vi nu skiljas, våra vägar gå åt olika håll. Men var lugn, jag har sagt kusken mycket tydligt din adress *Putney, Tower House*, och äfven gjort upp med honom hvad du skall betala", och så nämnde han beloppet, "det är mycket, men Putney är en förstad långt bort i sydvästra ändan af London."

Vi hade nu kommit ut på platsen utanför stationen, där det vimlade af droskor. Han förde mig till en af de närmaste, en heltäckare, öppnade vagnsdörren, sköt mig hastigt in, lät bäraren slänga in sakerna efter mig, räckte mig handen till afsked, ropade några ord på flytande engelska uppåt kuskbocken, — och så bar det af.

* * *

Denna droskfärd skall jag aldrig glömma. Så trött jag var, satt jag dock hela tiden och stirrade ut genom vagnsfönstren till höger och vänster.

Först foro vi öfver ett stort praktfullt torg, omgifvet af palatslika byggnader och prydt med en hög kolonn och med statyer och fontäner, och så körde vi genom ändlösa gator, starkt upplysta, ja, nästan bländande i ljuset från de glimmande gaslågorna i ståtliga rader af butiker och vimlande af eleganta vagnar, af droskor och omnibusar och täta strömmar af fotvandrare på trottoarerna. Aldrig hade jag sett en sådan rörelse, ett sådant vimmel. Här fingo vi riktigt kryssa oss fram och ibland stanna långa stunder. Dessa gator tycktes aldrig vilja ta slut.

Så körde vi småningom in på lugnare gator, ståtliga och vackert upplysta äfven de, men människoströmmen började här bli allt glesare, vagnarna allt färre; och slutligen in på gator, som voro ännu tystare och nästan blott belysta af gaslyktorna, men husen voro ännu vackra, och en och annan fotvandrare gick raskt framåt på trottoarerna. Jag började undra, om vi ej snart voro framme. Jag tyckte, att vi nu åkt betydligt öfver en timme, längre än genom hela Stockholm från norrtull till ändan af Götgatan. Men kusken for alltjämt vidare, och nu började snart de gator han vek in på bli allt trängre och mindre vackra, husen lägre och fotvandrarne allt mindre välklädda, ofta ruskiga. Här funnos också butiker här och där, men de voro små och sämre upplysta, somliga af ett påfallande tarfligt utseende. Nu vek han af igen och kom in i en ruskig gränd, där trasiga barn vimlade i rännstenarna, och där jag vid gathörnen såg öppna försäljningsbord upplysta af bloss och omgifna af trasiga kunder af hvarje ålder och kön. Jag började undra, hvart han tog vägen med mig. Inte bodde mina förmögna svenska vänner i ett sådant grannskap. Nu körde han till slut in i en ny gränd, mörkare än de förra. Jag greps nu af en verklig oro. Underliga gamla historier, som jag läst någonstädes, om kuskar i London, som kört sina resande till röfvarnästen i den stora stadens utkanter att plundras och mördas, döko plötsligt upp för mig med förfärande liflighet. Kunde möjligen min kusk vara en sådan där bof? Vagnen såg ju verkligen ruskig ut, och den skymt jag vid instigandet sett af kusken, då han sträckt fram ett rödmosigt ansikte och satt som ett tjockt bylte på kuskbocken, var ej heller rekommenderande. När jag tänkte efter, hade han tydligen ej heller kört mig raka vägen till målet, han hade ju svängt om i en mängd hörn än till höger, än till vänster och till slut kommit in på allt betänkligare gator. Hvem vet, om ej detta var med beräkning att förvilla både mig och polisen? Och nu voro vi inne i en gränd, som var tommare, ruskigare och mörkare än alla de föregående. Få se, om han inte stannar här framför någon af de där mörkaste kåkarna och vill ha mig ut.

Jag hade knappt hunnit tänka denna förskräckliga tanke ut, förrän han stannade. Han steg långsamt ned från kuskbocken, kom fram till vagnsdörren, öppnade den och sade med rå och hes röst några ord på engelska, som jag inte förstod, men som föreföllo mig uttalade i en befallande ton. Han ville tydligen ha mig ut ur vagnen, men jag föresatte mig att sitta kvar och att möta våld med våld, ja, att i värsta fall skrika med full hals på polis, om det fanns någon i denna röfvaretrakt. Jag var nu alldeles vaken och i den starkaste spänning, all trötthet var liksom försvunnen, fast det ännu susade för mina öron.

Jag svarade ej ett ord, ty han begrep ju inte min svenska och jag inte hans engelska, jag tittade honom blott stint i ansiktet. Han såg röd och uppsvälld ut vid det matta skenet från en närstående lykta. Han upprepade sina ord — åtminstone läto de som de förra — och nu uttalades de betydligt starkare —, då ropade jag med full hals bara "Putney, Tower House", "Putney, "Tower House" och gjorde en häftig gest åt kuskbocken, därmed antydande, att han genast skulle sätta sig upp och köra vidare. Härpå gaf han intet svar, utan pekade blott på en liten ruskig och dåligt upplyst butik tätt bredvid oss. Jag tittade dit, — och man må skratta åt mig eller inte, men det klack till i mig: det var en — slaktarbod. Var det dit han ville ha mig? Ingen människa syntes till på gatan. Han såg sig nu ett ögonblick liksom spejande omkring och lunkade därpå in i boden, och jag satt under tiden som förstenad stirrande på dess smutsiga glasdörrar.

Om några sekunder kom han igen och hade en stor groflemmad karl med sig, klädd i — ett blodigt förkläde, och de gingo båda raskt fram till vagnsdörren. "Jaså, nu börjas det", tänkte jag och höll på att ge hals, — men de rörde mig inte. Mannen i förklädet stack blott in hufvudet och sade några ord lika obegripliga som den andres och fick samma svar: "Putney, Tower House" och en vild gest framåt. De båda kontrahenterna gingo då litet åt sidan och tycktes hålla en rådplägning, de talade lågt och fort — en tredje

karl kom snart ur butiken och sällade sig till dem, samtalet blef lifligare men var fortfarande lika lågmäldt — jag satt i andlös spänning —, och så till sist, till min stora förvåning lämnade kusken de båda andra med en nick liksom af hemligt förstånd, klef raskt upp på kuskbocken, smällde på hästen och åkte vidare, och nu bar det åter af genom halfupplysta, smutsiga gränder, den ena värre än den andra. Hvart skulle vi nu taga vägen? Kanske hade de ej känt sig nog trygga vid förra stället, där jag märkt en och annan individ passera förbi under deras samtal, och därför blifvit ense om att jag skulle fraktas till ett annat tjufhål.

Det såg sannerligen ej olikt ut, ty de gator och passager, vi nu genomforo började få ett allt otrefligare utseende och tycktes aldrig vilja ta slut . . . Jo, nu kommo vi verkligen till ett ljusare och öppnare ställe, och strax därefter foro vi öfver en lång bro, upplyst med en dubbel rad af lyktor. Det var antagligen Thames vi passerade. Jag började andas lättare. Men det varade ej länge. Snart fördjupade vi oss i nya tvetydiga gränder med tvetydiga passagerare smygande framåt på trottoarerna. Och om en stund blef det allt mörkare omkring oss, lyktorna blefvo allt glesare. Jag tryckte ansiktet mot vagnsfönstret (som jag fortfarande hade stängt mot den disiga vinterkylan). Vi hade tydligen kommit ut på landet. Jag urskilde mörka trädgrupper vid sidan af vägen, jag kunde se de afrundade konturerna af träden afteckna sig mot den dimmiga himlen. Hvad var detta? Körde han mig verkligen ut ur staden — för att känna sig säkrare om sitt byte?

Länge hade jag ej hunnit att tänka härpå under stigande oro, då han med ens, just då vi svängt in på en mörk, bred och öde passage, som föreföll mig som en stor landsväg, saktade farten och strax därpå stannade under, som jag tyckte, några stora träd, som hängde öfver vägen; och nu hoppade han åter ned från kuskbocken, kom fram och öppnade vagnsdörren och började tala sin obegripliga mullrande engelska igen, denna gång ledsagad af de allra tydligaste gester åt mig att stiga ur. Jag satt orubbligt kvar, ty utanför såg jag i första ögonblicket bara mörker och tyckte mig nu ha tydligen klart för mig, att han hade något ondt i sinnet.

Då pekade han ifrigt åt sidan af vägen, bort under träden, och i det ordsvall som åtföljde denna gest kunde jag nu åter tydligen urskilja orden "Tower House"; och då jag ansträngde min blick i den riktningen, tyckte jag mig urskilja i dunklet en gallerport under träden, och ett godt stycke innanför såg jag nu äfven genom det täta löfverket* ett ljusskén glimma fram.

Tänk, om allt vore riktigt och detta verkligen vore "Tower House", herrskapet B:s bostad, och den förmente bofven en hederlig människa? Medan jag satt och funderade härpå, såg jag kusken gå fram till gallerporten och fubbla på någonting — efter hvad jag sedan förstod ett klockhandtag, ty porten gick strax därpå upp —, och nu tog jag mod till mig och steg ur med min nattsäck i handen. Kusken tog de öfriga sakerna, gick mot den halföppna gallerporten och nickade åt mig att följa efter, och det gjorde jag, om ock ännu tvekande och undrande. Vi vandrade uppför en mörk gång, kantad med träd och buskar. Jag såg framför mig som en hög skugga den mörka massan af ett stort hus, försedt med torn, och med ett och annat fönster upplyst. Vi kommo vid gångens slut fram till en förstuguttrappa af sten. Kusken, som hade händerna fulla af mina packsaker, vände sig om och gjorde ett tecken åt mig med hufvudet att själf gå upp och ringa på dörrklockan.

Jag gjorde så, och strax därpå upplystes det halfcirkelformiga fönstret ofvanför förstugudörren, jag hörde steg närma sig, en järnkedja skramla vid dörren och en nyckel vridas om. Dörren öppnades, en ström af ljus mötte mig med nästan bländade klarhet, och midt i denna såg jag en gammal tjänstekvinna med ett ljus i handen stirra på mig med stor häpnad. Det var blott en sekund, i nästa, när hon fått bättre sikte på mig och min nattsäck, klarnade hennes hederliga ansikte upp och hon utbrast *på ren svenska*, ja, med en tydlig brytning på *värmländska:*

"Dä här kan väl allri' vare doktor Ö?"

"Jo! så står det till", ropade jag förtjust och hade så när tagit gumman i famnen, — och det tror jag sannerligen, jag velat göra, äfven om hon på detta kära tungomål bedt mig "dra så långt vägen räcker". Ty aldrig har svenskan och speciellt värmländskan klingat så skön och kärkommen i mina öron som i detta ögonblick; och, när nu gumman genast tillade: "Välkommen, välkommen! Herrskape' ha just unnra, om inte doktern skulle komme i da eller i måra'", så kunde jag inte låta bli att skaka hand med henne, så att stearinen stänkte omkring oss och gumman skrattade af hjärtans lust. Den hederliga kusken också, som nu klef in efter mig med sakerna och vid det klara ljusskenet hade ett så redbart ansikte man kunde önska sig, fast det var en smula väderbitet och rödlett, — jag skulle ha velat trycka *hans* händer med och be honom förlåta, att jag om honom "tänkt så stygga tankar" och haft så hemska fantasier.

Nu kom äfven hr B. med ett strålande leende och välkomnade mig på det hjärtligaste. Jag var öfverlycklig. Hr B. gjorde nu upp med kusken i mitt ställe och gaf honom på min begäran duktiga drickspengar, så att mannen tackade och nickade förnöjd gång på gång, innan han försvann genom förstugudörren. Efteråt meddelade mig hr B., att kusken talat om, att han kört vilse och fått lof att fråga sig tillrätta: annars skulle han ha varit framme minst en halftimme tidigare.

* * *

Den gamla värmländska tjänarinnan visade mig upp till mitt rum, en liten kammare en trappa upp, där jag med vatten, borste och kam undergick en väl behöflig metamorfos; och hvilken angenäm stund jag sedan hade vid kvällsbordet i den vackra, upplysta matsalen, där jag snart satt i hr och fru B:s trefliga sällskap och drack en kopp godt varmt te efter mina utståndna strapatser, kan jag ej beskrifva. Och hvem kan skildra min glada öfverraskning, när jag följande morgon vid en blick ut genom fönstret i min lilla trefliga kammare upptäckte, att jag befann mig i den vackraste trakt med landtliga villor och trädgårdar rundt omkring. Jag var ju ock i Putney, en af Londons vackraste "suburbs" och här vid en af dess täckaste punkter i den omedelbara närheten af "Wimbledon Park".

Mina ohyggliga misstankar mot den hederlige kusken, ett slags feberfantasier i en uttröttad hjärna, talade jag ej om förrän långt efteråt, och hr och fru B. skrattade då ganska godt — på min bekostnad; och detsamma gjorde ock James, när jag berättade dem för honom vid vårt sammanträffande i London.

Ja, detta var min första ankomst till London. Den dagen har sedan lifligare stått kvar i mitt minne än mycket annat, som jag upplefvat i den stora världsstaden.

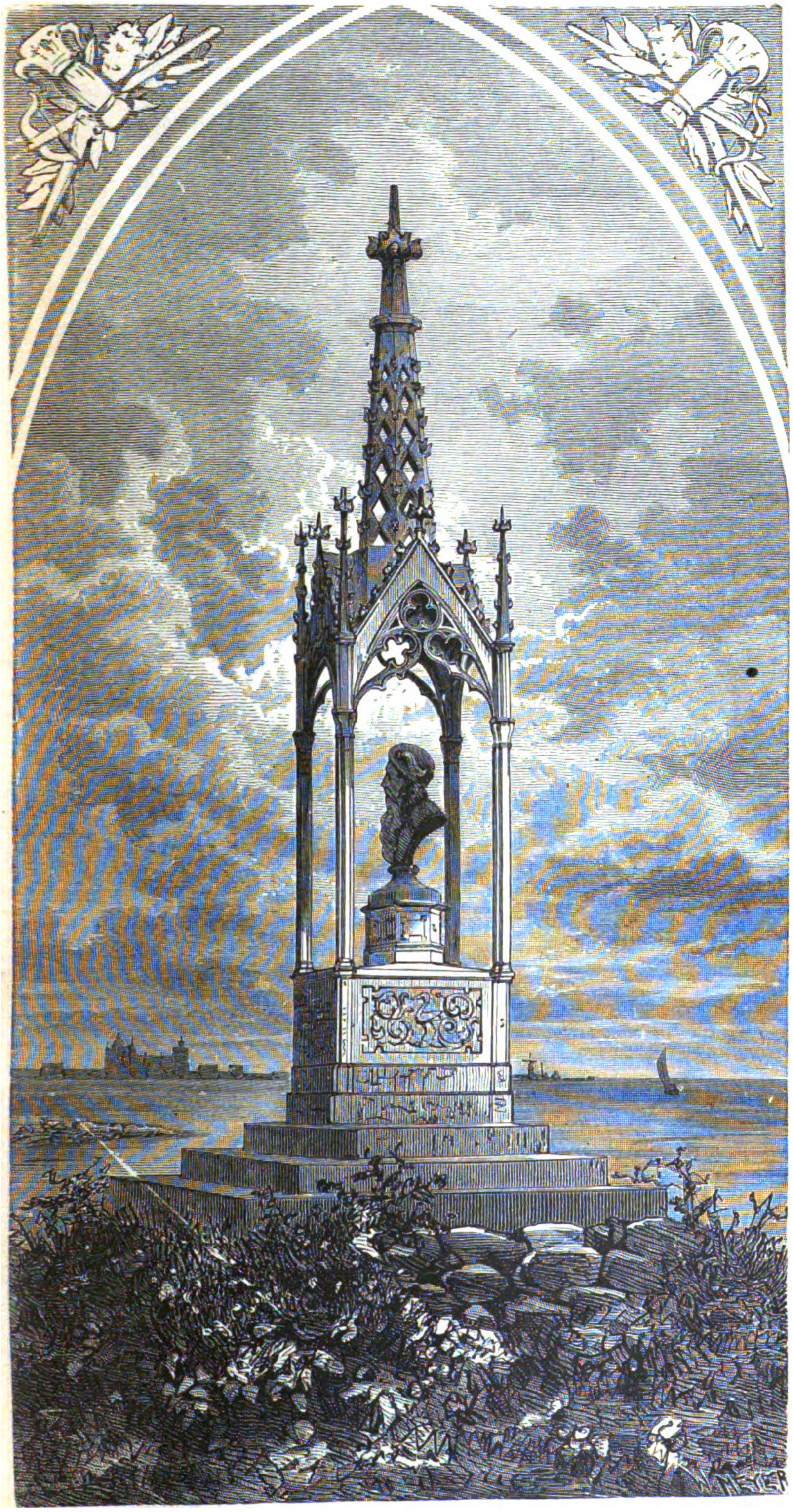
N. P. ÖDMAN.

* I Londons förstäder och ute på den engelska landsbygden förekommer mycket sådana träd ("evergreen"), som stå gröna och lummiga året om.

EN TRIPP TILL STENSÖ UDDE.

Solen lyste klart på fästet en härlig vårdag anno 1896. Dagen i fråga var den 31 maj, då några skolkamrater och jag startade ut till Stensö udde i anledning af dagens betydelse, det var då nämligen jämt 376 år sedan Gustaf Vasa landsteg på denna udde.

Klockan 7 på morgonen begynte marschen, och den gick undan, så att vi redan klockan half 9 voro därute efter att hafva tillryggalagt omkring en mil. Det första vi tänkte på, när vi kommo dit, var att få oss litet "i västen", ty hungern begynte göra sig alltmer kännbar, och det var ej att undra på, ty vi hade inte ätit en bit på hela morgonen. Vi slogo oss därför ner i gröngräset och begynte uppäta vårt medförda matförråd, under det att de friska vindarna, som fritt spela fram öfver sundsvågorna, härligt smekte våra kinder. O, hvad det var romantiskt skönt därute! Och bäst som jag satt och funderade öfver "ditt och datt", så rann mig i hågen en berättelse om Gustaf Vasas landstigning på Stensö, som jag hört berättas af .... ja, hvem af, det mindes jag icke, kanske det var i skolan. Jag frågade emellertid mina kamrater, om de ville höra densamma; de svarade alla med munnen full af tugg — tugg — tuggtobak, höll jag på att säga, men menade förstås smörgåstugga, ja, kör till! Då vi ätit oss fullkomligt mätta och utbredt våra filtar samt bekvämt sträckt ut oss därpå och skam till sägandes tändt hvar sin cigarett, så begynte jag:

Som ni alle man veta, så flydde Gustaf Vasa från Danmark, där han suttit i fångenskap ett helt år på Kallö slott i Jylland, med några tyska köpmän öfver till Lybeck. Här gick han ombord på en Varnemundebåt, som fördes af en skeppare vid namn Henrik Möller, för att på denna farkost begifva sig öfver till Sverige efter att dessförinnan ha erhållit lybeckarnes löfte om understöd för en resning inom vårt land mot Kristian Tyrann. Ni kan lätt tänka eder, att hans hjärta nu var uppfylldt af glädje, för att han ändtligen vunnit frihet, men att vid sidan af denna glädje han kvaldes af ängslan och oro, att alla hans försök att rädda fosterlandet skulle vara fåfänga. Men hafsvinden blåste friskt mot hemmets strand, och ju närmare han nalkades den, ju högre tändes begäret hos honom att för den kära fosterjorden offra krafter och allt. Men ingalunda var det någon lätt sak för flyktingen att uppnå den svenska kusten, ty hafvet vimlade öfverallt af danska kapare, och utanför Kalmar, dit han ärnade sig, låg Severin Norrby med en del af danska flottan. Möller vågade sig därför icke längre in i sundet än en bit härifrån Stensö och lät Gustaf därpå stiga i skeppsbåten och landsatte honom här på udden, just på den plats, där den där stenen därborta i vattenbrynet står, hvilken sten jag strax skall tala om. Det var i dag den 31 maj jämt 376 år sedan. Huru han härifrån begaf sig intill sta'n (Kalmar), den enda stad, som ännu höll stånd mot "Tyrannen", och vidare längre uppåt riket, behöfver jag ej berätta om. Den saken känner ni från svenska historien.

När Frankrikes landsflyktige konung Ludvig den adertonde besökte Kalmar år 1804, var han äfven ute vid Stensö. Han stod en stund tankfull och tigande framför den ofvannämnda granitstenen, därefter föll han på knä och kysste jorden. Slutligen framtog han sin knif och utskar en torfva af den jord, Gustaf Vasa trampat, inlindade torfvan i sin näsduk och förklarade, att han skulle bevara den såsom ett heligt minne. Sedan han uttryckt sin förundran öfver att ingen minnessten betecknade det minnesrika stället, tog han ett blad ur sin plånbok och skref på detta en latinsk skrift, hvil-

ken han jämte tjugu dukater öfverlämnade till dåvarande landshöfdingen i Kalmar och önskade, att skriften måtte inristas å stenen för att bevara minnet af Gustaf Vasas, svenskarnes ärofulle befriares, landstigning på Stensö. Ja, här ha ni densamma historia, som jag i minnet upptecknat. Kanske det skulle roa eder att äfven veta, hur den latinska inskriptionen lyder, så går det godt an, ty den står ju å stenen därborta. Kom, låtom oss utforska, hvad inskriptionerna ha att förtälja! —

Den svenska lydde:

Här Landsteg konung Gustaf den Förste
den 31 Maj 1520,
då han till fäderneslandet återkom.
Stället besöktes den 1 oktober 1804 under
Konung Gustaf IV Adolphs
lyckliga regering af
Frankrikes öfvergifna konung
Ludwig XVIII.
Han lemnade vid afresan
motstående sin latinska handskrift
att i stenen ristas.

Efter det vi sedan öfvat oss i några idrottslekar och tagit åtskilliga rara växter, anträddes hemfärden vid 1-tiden under den lifligaste munterhet. Klockan tre voro vi lyckligt hemma, alla nöjda med vår förmiddag.

Till sist några små anmärkningar. År 1851 på 331:sta årsdagen af fosterlansbefriaren Gustaf Erikssons återkomst till fädernesIandet aftäcktes ett af enskilda personer bekostadt monument på platsen. Det föreställer ett götiskt tempel af bronseradt järn med förgyllda ornament. Under hvalfvet, som är himmelsblått med silfverstjärnor, står Gustaf Vasas bröstbild på en vacker piedestal. Detta vackra monument är numera flyttadt in till en vacker trädgård strax bredvid staden benämnd Stadsparken, där det höjer sig på en uppkastad kulle, omgifvet af buskar, träd och de vackraste plantager.

Lefve Gustaf Vasas minne! Lefve det! Hurra! Hurra! Hurra! Hurra!

Ur *Linnea* af "SURRE".

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Röfvaren och offret. Då underrättelsen om gen. Cronjes kapitulering nådde England, blef det ett jubel, hvartill Britannia icke på länge sett maken. För vår del tycka vi, att gen. Cronjes och hans tre tusen boers hjältemodiga försvar mot den brittiska öfvermakten var långt mera förtjänt af beröm och erkännande. Att det efter åtta dagars strid lyckades gen. Roberts med 40,000 man och öfver 100 kanoner att bemäktiga sig den lilla boerskaran var enligt vår mening just icke mycket att hurra för.—*Svithiod.*

* * *

Cronje, det sydafrikanska lejonet, som han med rätta kallats, har, sedan han fallit i engelmännens händer, sändts till St. Helena, lik en annan Napoleon, som på nämnda ö hölls fången, tills döden befriade honom. Skall nu Cronje framhärda sina återstående dagar på St. Helena, så är det naturligtvis därför, att sedan Napoleon har ej en Cronjes like funnits som krigare. Engelsmännen äro sig lika nu som förr: de uppskatta tapperheten så som ingen annan nationalitet: med det värsta straff, som kan tänkas, nämligen att framhärda sitt återstående lif på en ö, dit ingen annan människa kommer än fången och hans rysliga bevakning, som på kort tid skall göra lifvet så odrägligt för honom, att han i förtid måste döden dö.—*Svenska Amerikanaren.*

* * *

Kostar det något, så smakar det något. Det vore mera hederligt att köpa sig senatorsämbeten på öppen auktion än genom hemligt köpslående, såsom det nu sker, och det är troligt, att det äfven fölle sig billigare. Julius Didianus köpte hela det romerska riket på auktion för omkring $12,000,000, och våra amerikanska förbundssenatorer med sitt skarpa affärsgeni vore väl ändå ett strå hvassare. Det ser dock ut, som senator Clark betalt ett alltför högt pris, då han betalde $139,000 förutom extra omkostnader för sitt säte i senaten och ändå icke fick riktigt klart köpebref.

Svithiod.

* * *

Af erfarenheten blir man vis. Ännu torde vara i friskt minne, hvilket jubel den svenske författaren August Strindbergs skriftställareverksamhet och frikännande i det mot honom väckta tryckfrihetsåtalet för hädelse hälsades inom vissa kretsar äfven här i landet år 1884. Man prisade oförsyntheten i hans framställning samt framför allt den "glänsande talangen", som framträdde under kamp med en "föråldrad moral".

Men huru dömer samme man nu om denna sin mångbeprisade verksamhet. I sina "Legender" utbrister han:

"Hvad kan jag beklaga mig öfver, då försynen skänkt uppfyllelse åt en vanhelgande bön, som jag riktade till den i min ungdom. Det var omkring mitt femtionde år.... 'Jag slungar moralen, blott jag kan bli en stor talang, som allmänt beundras!' Längre fram styrktes jag i min mening af Thomas Henry Buckle, som lärde oss, att moralen är ett intet, eftersom den icke utvecklar sig, och att intelligensen är allt. Sedermera vid 20 år lärde jag af Taine, att ondt och godt äro två indifferenta saker med inneboende omedvetna och ansvarslösa egenskaper.... och denna fras, som greps i flykten och utarbetades af Georg Brandes, trycker sin prägel af immoralitet på den skandinaviska litteraturen.... När min önskan ändtligen bönhörts, var jag den erkända, beundrade talangen och den mest föraktade bland alla de människor, som under detta århundrade födts i mitt land." I samma bok talar Strindberg vidre om den medalj, som slogs till hans ära vid konfiskerandet af "Giftas". "Det är min bild, en brottslings och ärelystens typ med ihåliga kinder, håren på ända och hatfull mun. Och medaljens frånsida bär devisen: 'Sanningen är alltid oförsynt'. O, sanningen, så fördold för de dödliga, och som jag var nog öfvermodig att tro mig hafva afslöjat, då jag hånade den heliga nattvarden, hvars under jag numera bekänner. Ett gudlöst minnesmärke, rest åt gudlöshetens vanheder af hädiska vänner. Det är sant, att jag alltid skämts för detta förhärligande af brutaliteten". *Hemlandet.*

* * *

När boerna begrafva fallna engelsmän. Det var en sällsam syn, skrifver en korespondent från boernas läger, att närvara vid de stora begrafningarna nattetid efter slaget vid Spionkop. Boerna gingo om natten med lyktor och

facklor ned för kullens sluttningar och uppsamlade liken och de sårade i sina stora oxvagnar. De sårade fördes till de engelska förposterna, där "Röda korsets" vagnar mottogo dem. För de döda hade gräfts sju stora gemensamma grafvar. Det var naturligtvis icke tal om kistor. Grafvarna voro 80 fot långa och 20 fot djupa. I botten lades afslaget gräs och en första rad af lik lades därpå. De lågo i sina uniformer med hjälmarna öfvertäckande ansiktet. Därpå följde ett lager jord och gräs och så åter en rad lik. På detta sätt lades fem lager ofvanpå hvarandra, och på det öfversta lades en engelsk flagga. Jorden skottades öfver och tilltrampades fast. Därpå framträdde en gammal fältkornett och bad en bön, boerna blottade sina hufvuden, och, medan facklorna blossade och kastade sitt skarpa ljus öfver de skäggiga anletena, hördes den gamle fältkornettens ord. "Hvila i frid till den yttersta dagen..."

Dagen efter var det gudstjänst i alla boernas "camps" och "trancher". Det gör ett märkligt intryck att se och höra boerna hålla gudstjänst. Först är det en gammal man, som med geväret i en rem öfver skuldran och en liten bibel i handen träder fram och läser upp ett stycke ur boken. Alla lyssna med blottade hufvuden. Därpå sjunger man med oharmoniska grofva röster en gammal boerpsalm, en af de gamla psalmer, under hvilkas toner man för femtio år sedan gick i striden mot zuluernas och svaziernas vilda skaror, och, när psalmen är sjungen, sjunger man en vers af nationalsången. Det ligger innerlighet i de grofva rösterna, när de sjunga:

Dat heerligh Land, dat heerligh Land,
dat is, dat is ons Vaterland.

Blickar man ut öfver dessa skaror af väderbitna och starka män, med de fasta ögonen, förefaller det, som om man midt i vår materialistiska tid såge den sista glimten af frihetskärlek och uppoffring, och man börjar förstå innebörden af gamle Kruegers ord vid krigets utbrott: "Endast öfver 50,000 lik skola engelsmännen komma in i Transvaal."

Svenska Amerikanaren.

* * *

Den dubbla moralen. Den katolska kyrkan talar om en högre moral för prästerna och klosterfolket, som önska genom goda verk och gärningar förvärfva sig en högre grad af helighet, samt om en lägre moral för det simpla folket, som hvarken lefver i celibat eller aflagt klosterlöften.

Vi protestanter hafva hittills förkastat läran om denna dubbla moral. Men under den senaste tiden har densamma börjat omfattas af europeiska protestantiska stormakters framstående statsmän, af partiledare och af de djupa lederna. Man har en moral, då det gäller jämnstarka likar, man har en annan, då det gäller svaga, "inferior races". Handlingar, hvilka, om de föröfvades mot en annan stormakt eller inom det egna samhället, skulle stämplas utan betänkande såsom moraliskt klandervärda och straffvärda, blifva, strax de föröfvats mot ett svagt folk, till hvars land man fattat behag som konung Akab i forna dagar fattade behag till Nabots vingård, prisvärda, patriotiska, för handeln och gränsutvidgningen fördelaktiga handlingar. Och det svaga folkets kamp för nationell själfständighet, frihet, hem och härd betraktas icke såsom någonting berömvärdt utan såsom klandervärdt uppror mot den stormakt, som med en skenhelig min påstår, att Gud lagt på densamma uppgiften att roffa till sig landet och "civilisera" dess inbyggare.

En höfding i Afrika yttrade för en tid sedan: "Först komma europeernas missionärer såsom spejare och spioner för att omvända oss, så komma deras köpmän med starka drycker för att ruinera oss, så komma deras krigshärar för att döda oss och taga vårt land i besittning." Det är stormaktsmoral. Och, om det i det europeiska menageriet af lejon, örnar och gamar uppstår betänkligheter mot en sådan moral, så tystas anklagande samveten med den usla trösten, "slå vi icke dessa länder och folk under oss, så blifva de någon annan stormakts byte, och densammas handels- och intressesfär kommer att utvidgas."

* * *

En ny kardinaldygd. Hänsynslöshet håller på att upphöjas till en kardinaldygd. Rösterna häremot äro mer än lofligt svaga, äfven där man väntade, att de skulle med kraft ljuda. "Den, som inte trampar andra under fötterna, blir själf nedtrampad", yttrade en talare å Washingtons minnesdag till lyssnande ynklingaskaror vid ett af vårt lands läroverk. "Det är ödets lag, att de svagare måste skoningslöst krossas af de starkare, som äro nutidskulturens bärare. Konkurrensen på världsmarknaden känner hvarken nåd eller barmhärtighet."

De män, som i våra dagar ställas såsom mönter för det uppväxande släktet, äro på mer än ett ställe hänsynslösa personligheter, hvilka å ena sidan icke sky hvilka medel som helst, då det gäller att rikta sig själfva, och å andra sidan med lika kallblodighet bortskänka de sammanhopade millionerna till bibliotek, konstgallerier, läroverk m. m. Hänsynslöshet, själfviskhet, för att nu icke säga samvetslöshet, utmärka också de allra flesta af vår samtids statsmän, hvilka såsom roffåglar bevaka hvarandras rörelser och närhelst lägligt tillfälle yppar sig slå sina klor i de svaga folkens bröst, allt under höga skrän om "civilisatorisk mission", om "handelspolitikens nödvändighet" o. s. v.

Den mycket omskrifne Cecil Rhodes, upphofvet till kriget mellan England och de sydafrikanska republikerna, är just en sådan statsman. Denne fattige prästson har genom sin hänsynslöshet roffat till sig millioner, banat sig väg till de högsta äreställen, stiftat riket Rhodesia, hotat att upphäfva sig till själfständig konung samt med "list och trug förmått Englands statsmän att dansa efter den musik, han för dem spelat", för att begagna uttryck, hämtade ur en af Englands tidningar. Boernas "gudsfruktan och enkla seder" hafva alltid varit föremål för hans begabberier. "Gud håller alltid med England, då det utvidgar sig på andra folks bekostnad", är hans valspråk. Men denna utvidgning har redan kostat England strömmar af blod.—*Hemlandet.*

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Läroböcker för söndagsskolorna har General Councils publikations-kommitte utgifvit. Detta är ett godt tidens tecken. För ej många år tillbaka förordades och spriddes i de lutherska församlingarna de reformerta International Lesson Leaves, det mest olämpliga i undervisningsväg, som man väl kunde tänka sig. Dessa Leaves med sina hjälpredor för söndagsskolan förordades till och med af ej så få inom vår egen synod. Så började man finna, att de ej voro lämpliga. Då skulle man hafva egna, lutherska Lesson Leaves med Helper, där söndagsskoltexterna skulle väljas i enlighet med söndagsevangeliernas innehåll och söndagarna benämnas med samma namn som i psalmboken. Nu

har detta ej heller befunnits praktiskt, utan man har nu från publikskolan lånat ideen om Graded Readers, och utger dem att studeras i ordningsföljd.

Den nästa ändringen hoppas jag blir att införa den sant lutherska metoden att begagna katekes och biblisk historia för undervisning i söndagsskolorna. Vår bibliska historia är nu öfversatt och utgifven äfven på engelska språket, och utgör den bästa engelska lärobok för söndagsskolan jag känner. Här hafva vi ett nytt exempel på vårt inflytande på våra engelsktalande trosbröder. Det goda, vi hafva, böra vi ej lägga bort utan tillse, att äfven andra upptaga det.

* * *

Kristendomen i landets colleges. The Public Ledger i Filadelfia har utsändt förfrågningar till 45 högre läroverk i 27 stater angående antalet församlingsmedlemmar, som studera där., Dessa läroverk hafva ett sammanlagdt studentantal af 30,000, och svaren variera från 45 till 85 procent. Att antalet är stort vid sådana läroverk, som underhållas af olika samfund, faller sig helt naturligt. Men det är uppmuntrande att höra, att antalet är stort äfven vid de läroverk, där samfunden ej hafva något att säga.

Nebraska statsuniversitet	85	procent.
John Hopkins (seniorklassen)	65	"
Chicago Northwestern universitet	66	"
Yale (reallinjerna)	65	"
Michigans statsuniversitet	50	"
Minnesota och Wisconsin (seniorklasserna)	50	"
University of Illinois	45	"
Park College, Mo. 353 af hela antalet	362.	

* * *

Treårig collegekurs. Prof. Clement L. Smith förordar i *Atlantic Monthly*, att collegekurserna här i landet inskränkas till tre i stälet för fyra år. Han angifver följande skäl: "Man bör ej glömma, att numera är bland oss studentexamen (graden A. B.) icke afslutningen utan den egentliga begynnelsen till högre studier. För trettio och fyrtio år sedan gick man i allmänhet ej längre än igenom College. Nu däremot fortsätta de flesta med specialstudier af ett eller annat slag, och då kunde gärna ett års tid inbesparas. Detta kunde ske ej blott vid universiteten, där collegekurser finnas, utan äfven vid de självständiga colleges, hvilka äro de talrikaste och utgöra den viktigaste faktorn i landets bildningsarbete.

För att värdigt fylla sin uppgift måste ett college alltid lämna de studerande frihet, förenad med ansvar. Den gamla frågan om den klassiska linjen eller reallinjen måste därför afgöras af de studerande självfva."

John Walker har i *Cosmopolitan* en längre artikel, där han ifrigt påyrkar, att collegekurserna här i landet skola blifva mera praktiska. Man bör ej följa gångna tiders måttstock utan vår egen tids, då det gäller att uppställa ämnen för en skolkurs.

* * *

En skandinavisk professur vid Iowas statsuniversitet. Tid efter annan har det flyktigt kommit på tal att upprätta en professorsstol i skandinavisk och fornnordisk litteratur vid Iowas statsuniversitet. Men det har stannat vid blott löst tal, utan att man försökt göra allvar af saken. Först helt nyligen har en rörelse påbörjats, som afser att göra den föreslagna professuren till en verklighet. I Winnesheik county har en petition, ställd till legislaturen, uppsatts, för att befrämja detta ändamål. Den är af följande lydelse:

"To the Honorable Members of the State Legislature of the State of Iowa.

In as much as the leading institutions of the United States are giving instruction in the Scandinavian languages, and in the belief that it is to the interest of the people of the State of Iowa that these languages should also be taught in our State University, we, the undersigned, citizens of Winnesheik county, Iowa, respectfully ask your honorable body to make an annual appropriation to defray the salary and other expenses connected with a professorship of the Scandinavian languages in the State of Iowa."

Det vore visserligen på tid att en skandinavisk professur upprättades vid statsuniversitetet, ty ingen stat i unionen med undantag af Minnesota har kanske en så stor proportion af nordbor, säger *Svithiod*.

* * *

Ett lagförslag är nu inlämnadt i kongressen, som afser att upprätta ett nationaluniversitet i Washington.

* * *

Dr P. A. Rydberg håller nu på att utgifva en katalog öfver Montanas flora. Den kommer att innehålla öfver 700 flera namn än något hittills förefintligt arbete.

En brist i landets uppfostringsväsen påpekas af Colorados skolsuperintendent, Helen L. Greenfell, i det förhållandet, att kvinnor nästan uteslutande tjänstgöra i de publika skollorna. Hon har i *The Normal Instructor* för mars en kort men tydlig framställning af saken. Kvinnan är barnaårens naturliga ledare. Men, då gossen vid en 12 till 15 års ålder vaknar till mera självmedvetande, behöfver han en manlig, en faderlig ledning, ifall han skall få en normal fostran. Då kvinnans fostringsarbete mera afser hemmet, så har mannens mera afseende på staten, och båda könens fostrande inflytande är nödvändigt. Hon ser allaredan en förbättring inträda, då fler män börja tjänstgöra i de lägre skolorna, än förr varit fallet.

S. M. H.

SVENSK TIDNINGSREVY.

Kristendom och kristendom. Till förmån för Sällskapet för främjande af kyrklig själavård höll biskop von Sheele här om dagen i Vetenskapsakademiens i Stockholm hörsal en föreläsning öfver den evangelisk-lutherska kristendomens företräde framför andra kristendomsformer.

Talaren ville hvarken själf glömma eller ha andra att glömma, att vi ha ett dubbelt intresse såsom kristna: ett katolskt och ett protestantiskt. Det katolska, det gällde den kristna kyrkan såsom en helig allmännelig kyrka, det protestantiska, det gällde lärans bevarande i sin renhet. Kristendomen i sin romerska form hade sjunkit ned till half judendom. Man hade skjutit åt sidan det verkliga Gudsriket, som bestod i hjärtats innerliga uppgående i Gud, och gjort den romerska kyrkostaten till Gudsrike, förytligat och förvanskat lärans innehåll, ja, gått därhän i grof förtolkning af symbolerna, att man trott sig kunna köpa syndernas förlåtelse för penningar.

Luther hade pröfvat allt, hvad den romerska kyrkan erbjöd som väg till frälsningen, men funnit, att enda sättet att vinna den var trons tillägnande af Guds faderskärlek. Han hade en djupare känsla af bristen i vårt förhållande till Gud, kände den såsom ett personligt förhållande af skuld till Gud. Den form af kristendom, som han skapat, den evangelisk-lutherska, blir därför den innerligaste och närmar frälsning och salighet nästan till ett.

Talaren fann att den evangelisk-lutherska kristendomen

just motsvarar det svenska folkets behof. Svensken, har Geijer yttrat, behöfver mer än någon annan i världen krafter som kunna samla och styra, och tar man bort det religiösa underlaget för vår folkbildning, så faller alltsammans. Vi äro förlorade, om vi förlora religionen, och för oss finnes ingen annan religion än den evangelisk-lutherska kristendomen.

* * *

Ett svenskt diakonsällskap har, såsom bekant torde vara för flera af *Ungdomsvänens* läsare, nyligen bildats, på initiativ af kyrkoherden i Gefle, teol. dr Nils Lövgren. Sällskapets ändamål är att till svenska kyrkans tjänst för fattigas, sjukas, förkomnas eller eljest nödställdas vård och hjälp fostra och utbilda kristliga män af evangelisk-lutherska bekännelsen, för hvilket syfte anordnats en diakonskola. Denna skola, som är förlagd till Nyhäs invid Gefle, har redan varit i verksamhet i öfver ett års tid. Antalet personer, som redan inom slutet af 1898 inträdde som medlemmar i sällskapet, uppgick till ej mindre än 700. På tal om sällskapets verksamhet yttrar *Nya Dagligt Allehanda* följande:

"Oaktadt denna vackra tillslutning står nog mången undrande, såsom vid hvarje ny och ovanlig företeelse, den man icke förstår, och skakar på hufvudet. Ja, så gjorde man ock, när diakoniss-saken först tog gestalt i vårt land, men nu äro de nog få, som skulle önska det verket ogjordt, lika visst som de församlingar och präster äro många, som af brist på tillgång måste förgäfves bedja om en diakonissa till hjälp i arbetet. På samma sätt skall det tvifvelsutan gå med diakonsaken, att döma af erfarenheterna från andra länder. För att ej gå längre än till grannländerna så har man i Norge sin diakonanstalt sedan i det närmaste tio år tillbaka, och de därifrån utgångne diakonerna hafva mer och mer vunnit förtroende och erkännande, anställda som de äro i församlingsvård, i barnhem, på fattiggårdar, straffanstalter, sjukhus m. m. Det danska diakonhemmet grundades 1893.

Man talar i våra dagar mycket, och det med rätta, om den kyrkliga nöden i de stora städerna. Väl finnes sådan nöd äfven annorstädes, om man närmare undersöker förhållandena, men gifvet är, att den både skall vara djupare och förekomma i större utsträckning, där synd och nöd samla sig, växa och frodas bredvid den goda säden, såsom fallet är i större samhällen. Här skulle goda diakoner hafva en oersättlig plats såsom husbesökare, fattig- och sjukvårdare m. m. Det hafva sekterna insett, och detsamma böra kyrkans organ lära sig förstå."

* * *

Almanackans reformerande. Den kommitte, som tillsatts för uppgörande af förslag till reformerande af svenska almanackans namnlängd, har nu fullbordat sitt arbete. Kommitterade ha varit riksarkivarien Odhner, f. bibliotekarien Styffe samt professorerna Esaias Tegner och Montelius. Kommitteens till Vetenskapsakademien ingifna förslag inledes af en ingående historik öfver den nuvarande almanackan.

Af densamma erfar man, att den gängse uppfattningen, att almanackan har sitt ursprung ända från medeltiden, är oriktig. Så är visst icke förhållandet, ty knappast hälften af dess namn härleda sig från denna tid. Under medeltiden fanns det nämligen inga hvad vi nu kalla namnsdagar, utan dåtidens almanacka eller, som det då hette, kalendarium innehöll en del bemärkelsedagar eller festdagar, som af kyrkan skulle särskildt firas eller hållas i helgd. Dessa bemärkelse- eller festdagar erhöllo därför namn efter inom kyrkan mera märkliga personer eller helgon, hvilkas åminnelse skulle firas på den eller den dagen, som därefter så småningom erhöll namn efter helgonen i fråga. Emellertid började folket så småningom gifva sina barn namn efter de i kalendarierna upptagna helgonnamnen, hvarför några spekulativa herrar i rent affärssyfte gåfvo ut en egen almanacka, hvari de gjorde upp en delvis helt och hållet egen namnförteckning. Delvis behöllo de de gamla helgonnamnen, delvis plockade de i hop då brukliga namn samt skapade nya och satte in dem på dagar, som förut varit namnlösa. Detta skedde i slutet af 1500-talet eller början af 1600-talet, från hvilken tid den nuvarande svenska almanackan förskrifver sig. Hvad reformen beträffar, har kommitteens uppdrag varit tveggehanda. Riksdagen beslöt i sin skrifvelse till K. M:t, att förslag icke blott skulle uppgöras till förnyad och reviderad namnlängd af almanackan utan äfven för att i almanackan minnet af svenska män och kvinnor, hvilka gjort Sverige bekant och hedradt, skulle hugfästas. I sitt förslag till nya namn ha komitterade gått ganska radikalt till väga, men de ha dock icke tagit bort alla gamla namn utan af en eller annan orsak bibehållit en hel del, som endera ofta begagnas vid namngifvandet af nyfödda eller vunnit häfd såsom speciella bemärkelsenamn. Emellertid äro omkring 150 af de gamla namnen, som stöta det nuvarande smaksinnet för hufvudet, helt och hållet bortsopade. Sådana namn som Christogonus, Heliodorus, Evergistus och Mormessa återfinnas alltså icke i förslaget. I stället för de gamla utplånade namnen ha kommitterade valt nu brukliga svenska och nordiska namn medan de så mycket som möjligt undvikit alla utländska namn, särskildt de franska. Hvad den andra delen af uppdraget, minnesdagarna, beträffar, ha kommitterade utgått från den principen, att svenska folket på den eller den dagen bör ägna åtminstone ett ögonblicks tanke på någon af sina stora män och kvinnor. Härvidlag har man beslutat att icke taga med någon af dem, som först efter 1850 gjort sig mera betydande och hedrat svenska namnet.

* * *

Dödens skördar. Bland dem, som skördats af den obeveklige liemannen, är äfven landsmålshistorieberättaren "Jödde i Göljaryd" eller Karl Petter Rosen, såsom hans verkliga namn lydde. Jödde i Göljaryd icke blott föreställde en smålänning, utan han var det också. Han var född den 12 februari 1855 i Hjelmseryds socken, där fadern var skollärare och modern barnmorska. De år, som Rosen såsom student tillbragte i Uppsala, voro landsmålsföreningarnas första tid, då hänförelsen var allmän för att ur folkets mun och på folkets språk samla upp sagor och sägner, sånger och visor, hela denna skatt af folkdiktning, som är så betydelsefull för en verklig kännedom om svenska allmogens åskådning och sätt att tänka, och som för resten ofta är så full af djup känsla under de karga orden eller af godmodigt, någon gång en smula grofkornigt skämt. Han kände i grund Sveriges allmoge; han hade verkligt förstånd på folklynnet både i allvar och skämt. På de sista åren var Jödde anställd vid Skansen, dr Arthur Hazelii storartade anläggning, där han roade tusenden med sina landsmålshistorier.

A. S.

Redaktionsnotis.

Genom enskild skrifvelse från pastor E. J. Werner, Gotha, Minn., har redaktören blifvit ombedd omnämna, att den i förra numret af UNGDOMSVÄNNEN omskrifva boken "Lifsbilder i den kristna religionens och vetenskapens ljus" kan direkt af författaren erhållas för mycket billigt pris. Man tillskrifve honom härom enligt ofvan uppgifven adress.

Meddelanden från våra ungdomsföreningar.*

Boston, Mass., den 27 mars 1900.

Ärade Redaktion!

Vår ungdomsförening, d. v. s. lutherska församlingens i Bostons ungdomsförening, fyllde i dagarna sitt femtonde år, och vi kunde ju inte gärna låta ett sådant tillfälle gå förbi utan att på något sätt högtidlighålla detsamma. Föreningen var ju i konfirmationsåren och borde konfirmeras. Sagdt och gjordt! En kommitte tillsattes att ombestyra det hela, och församlingen så väl som medlemmarne af dess olika verksamhetsgrenar inbjödos att närvara. Onsdagskvällen den 7 mars, som var den för festen bestämda dagen, kom, och kyrkan fylldes efterhand med högtidsklädda skaror. Undervåningen, där festen skulle hållas, var smakfullt dekorerad, och allt bar en högtidsprägel. Det enda, som störde glädjen, var saknaden af vår vördade församlingslärare pastor C. F. Johansson, som af sjukdom hindrades att närvara. För att i någon mån fylla hans plats hade vi inbjudit pastorerna T. O. Linell från Maplewood och H. Jacobson från Cambridge. Likaså hade vi inbjudit styrelsen för Cambridge ungdomsförening, hvilken också i likhet med ofvannämnda pastorer gjorde oss den glädjen att infinna sig.

Festen inleddes med gemensam sång samt bibelläsning och bön af föreningens ordförande herr J. P. Fredrikson. Sedan sångkören därefter sjungit en sång, uppläste ordf. en kort historik öfver föreningens utveckling och verksamhet under de gångna femton åren. Inalles hade 278 möten hållits under denna tid och 301 medlemmar tillhört föreningen. För närvarande utgjordes medlemsantalet af 89 personer. Hvar äro nu de öfriga 212? Ja, hvar?

Af det rika och omväxlande program, som därefter genomgicks, och hvilkets alla nummer utfördes på ett berömvärdt sätt, må särskildt nämnas en sång af föreningens äldste medlem herr Alry Österberg och ett för tillfället författadt poem af herr P. Johansson. Sångkören sjöng som vanligt utmärkt, ledd af vår skickliga organist fröken V. Johansson, och "Gitarrbandet" presterade några nummer på ett förtjänstfullt sätt, fastän två af dess medlemmar af sjukdom voro förhindrade att närvara.

Föreningens f. d. presidenter, fem till antalet, voro särskildt inbjudna att med korta tal deltaga i programmet, men som de flesta bo långt aflägset, hade vi ej nöjet att se mera än två ibland oss. Som den ene af dessa, herr A. Nelsson, var af läkare förbjuden att tala offentligt, återstod endast en, herr C. Cedergren. "*En* men ett lejon", säger ordspråket. Hr C. visade sig också fullkomligt vuxen sitt uppdrag. På sitt kända humoristiska sätt skildrade han de svårigheter, som föreningen haft att bekämpa under de gångna åren, svårigheter, som dock med Guds hjälp öfvervunnits. Stundom hade föreningen varit särdeles blomstrande och tillslutningen stor, men så hade andra tider kommit, då hemliga föreningar och världsliga nöjen lyckats draga de unga bort. En liten stamtrupp hade dock alltid kvarstått, som modigt kämpat mot storm och oväder, till dess man åter fått vind i seglen.

Och hvad godt hade då föreningen uträttat? "Ja, Gud allena vet det." Talaren ville dock påpeka hurusom en och annan, som redan ingått i den eviga hvilan, dessförinnan erkänt, att han fått sin första väckelse inom vår förening. Dessutom hade många af våra medlemmar flyttat till andra platser och där blifvit medel i Herrens hand att bilda liknande föreningar eller att stå sådana bi.

Efter att så hafva genomgått flydda års erfarenheter öfvergick talaren till framtiden och förutspådde naturligtvis föreningen en lofvande sådan. Föreningen stode nu i sin ungdomsvår; tio år härefter skulle den ha hunnit sin mannaålder, och då skulle vi måhända få se alla distriktets ungdomsföreningar, och hvarför icke alla inom konferensen, förenade under ett ledareskap, eniga, starkare och skickligare än någonsin förr att verka för ungdomens väl och Guds rikes framgång.

Ja den som lefver får se!

Efter ytterligare ett kort tal af pastor Linell afslutades festen med välsignelsen, hvarefter följde den sedvanliga kaffeserveringen.

Ja, så går det till att konfirmera en ungdomsförening.

Innan jag slutar låt mig säga detta: Troligtvis skall vår förening fortfarande möta många svårigheter; helt säkert skall den få röna både motgång och medgång, men Herren skall dock stå oss bi. "Fastän det synes mången gång, som skulle allt gå under", skall dock han uppehålla verket och i någon mån välsigna våra svaga försök att tjäna honom.

Med största högaktning,

—d.

* Under denna rubrik skola vi håndanefter i den mån de inkomma för våra läsare meddela kortare underrättelser från ungdomsföreningarna inom synoden och sålunda söka att stärka vänskapsbandet dem emellan. Alla korrespondenser för denna afdelning, såsom om större fester o. d., böra vara så kortfattade som möjligt. Ett och annat nummer från programmen, såsom goda dialoger och kortare tal, mottagas med tacksamhet. Red.

Litteraturanmälan.

Sjuksköterska eller diakonissa? Af E. A. Fogelström. Rock Island, Ill., 1900, 5 cent.

Detta är en liten tidsenlig skrift. En skrift till väckelse. Den är en gensaga mot det gängse tänkesättet i världen, att man skall göra allt för penningar och för allt arbete se till, att man kan få så mycket penningar som möjligt. Unga kvinnor söka nu ofta utbildning till sjuksköterskor, emedan man på den vägen skall kunna förtjäna enormt mycket penningar. Jag har flera gånger hört det af deras eget tal, och jag har haft tillfälle att själf pröfva detta tals sanning någon gång. Den, som tror att verklig hjälp på detta sätt tillförsäkras sjuka under hvilka omständigheter som helst, äfven de fattiga, han tar grundligt fel. Att uppoffrande sjuksköterskor finnas, som för rimligt pris vilja vårda de sjuka och ibland äfven göra det ömt och med deltagande, det nekas ej. Att sjukvård läres af alla kvinnor, som hafva tillfälle därtill, är ock godt.

Men ofvannämnda skrift är ock gifven församlingen och den enskilde till väckelse.

I sin ifver för renlärighet och mission af alla slag glömde den protestantiska kyrkan ofta sådant, som tillhör hennes lifsverksamhet. Ofta förändrade hon betydelsen af i den äldsta församlingen gängse begrepp. Fattigvården och sjukvården bjuda flerfaldiga bevis härför. Tänk, huru våra styfmoderliga utilitetsgrundsatser taga sig ut inför den första kristna tidens kärlekslif, då man ej minst i fråga om fattigas och sjukas vård och tillvaratagande kunde säga: "Se, huru de kristna älska hvarandra och ej blott hvarandra utan jämväl dem, som utantill äro!" Med den oriktiga uppfattningen af diakonatet: "tjänaresysslan", som snart inträdde i kyrkan, och med diakonissverksamhetens förkastande, försvann ock till stor del församlingens kärlekskänsla gent emot de fattiga, sjuka och frånfallna rundt omkring henne. Det var en stor förlust, församlingen led då.

Hvad helst som göres för att återföra oss till vår första kärlek, är lofvärdt. Den lilla skrift, vi härmed påminna om, är ett försök i den vägen. Det är ett väckelseord till enskilda kristna och till församlingen med hänsyn till diakonissaken, och vi göra väl, om vi lyssna till denna maning. Att man nu får kämpa så hårdt mot fördomarna gent emot diakonissverksamheten, beror i ej ringa grad på den protestantiska kristenhetens pliktförgätenhet i detta stycke under flydda dagar.

S. G. Y.

DAGEN. Se sidan 141.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., MAJ 1900. N:o 5.

Jag älskar mitt hem.

*Jag älskar mitt hem, jag älskar dess frid,
jag älskar dess motgång och lycka.
Ej vinkar en plats, så fager och blid,
som mig från dess fäste kan rycka.
Här växer mitt löfte, här brast det frö
till bildning, som Herren mig gifrit.
"Ja, här vill jag lefva, här vill jag dö",
dess sol har till mognad mig drifrit.*

*Ej tjusar mig så all världens musik
som hemlifvets fridsälla toner.
Ej växer en frukt, så närande rik
som hemmets, i främmande zoner.
Ty allting man äger, då man är två,
och Herren oss hälsan förunnar,
och klappar den lille händerna små,
då glädes båd mamma och Gunnar.*

*Ej furan i skogen lämnar sin rot,
och fisken ej flyr ur sitt vatten.
Jag blir vid min härd, dess krita och sot,
jag stannar hos brasan och katten.
När nöden välsignad kring mig jag ser
och hör, huru tänderna tugga,
då är jag förnöjd och önskar ej mer
än trädet, som skänker sin skugga.*

*Långt, långt bort i skogen växer det bär
på kullen så friska och röda;
ej finnes en hälsans rodnad så skär
som deras, när tufvorna glöda.
Men sommarn blir all, det blir höst och kallt,
och grönskan försvinner ur parken,
tills bären dö bort och lämna sitt allt
— små frön — att beskyddas af marken.*

*Men trädet från roten höjer sin topp
mot himlen: dit skådar mitt öga.
Om mödan är hemmets, frihetens hopp
dock lyfter min själ mot det höga.
Och stundom kanhända vid barnagråt
jag räddas från dvala och domning,
när hågen sig ängsligt sträcker framåt
för knoppar, som svälla till blomning.*

*De frön, som den frukt så rosenröd
har satt, ser jag gro uti kullen:
Så spirar en gång, då mamma är död,
föryngradt ett släkte ur mullen.
Likt bären, som falla, vi båda två
gå bort, men vi uppstå tillika
i barnen, som klappa händerna små
långt mera beskärda och rika.*

Nils Keyland.

HÖGMOD.

"Jag såg en ogudaktig, som trotsade på sin makt; han utbredde sig såsom ett grönskande träd, väl rotadt." Ps. 37: 35.

Högmodet var den första synden i världen. Den är i dag den allmännaste synden. Högmodet har slagit djupa och starka rötter i människans natur. Högmodet finna vi ibland alla samhällsklasser; ibland de rika och fattiga, höga och låga, gamla och unga. Vi finna det i det hvardagliga lifvet. Det har inträngt i våra kära hem. Det har banat sig väg in i Herrens helgedom. Många föräldrar nära det hos sina barn.

Högmodet är en förhatlig synd. Ingen synd är mera afskyvärd inför Gud än högmodet. Den är vederstygglig för människor. Många nära den hos sig själfva, men hata den hos andra. Likhet fostrar kärlek, men högmodet är ett undantag. De högmodiga hata hvarandra — de hålla sig själfva och andra på afstånd. Den högmodige tänker blott på sig själf och inbillar sig äga sina medmänniskors beundran.

Hvad skola vi likna den högmodige vid? Han är lik en tom säck, som af sig själf icke kan stå i upprätt ställning. Han är lik en trumma, som mycket skramlar, men är tom. Inbillningen är den svåra sjukdomen, som han är besmittad med. Ordspråket heter: "Inbillningen är värre än pestilentian". Inbillningen gör skuggan till kropp, åsnan till häst, narren till klok, tjänaren till herre.

Det går alltid illa för den högmodige. Den högmodige djäfvulen föll ned af himmelen, den högmodige Adam ur paradiset, den stolte Farao i Röda hafvet, den högfärdige Haman ifrån Ahasveri bord. Gud stötte den pösande Saul ifrån sitt konungarike. Så förskingrar Gud dem, som äro högmodiga i sitt hjärtas sinne. Han störtar de mäktige från sina troner. Thomas Brooks säger: "Högmodet är en synd, som drifver själen till de värsta synder. Högmodet är ett lysande elände, ett hemligt gift, en smygande pest. Det är bedrägeriets uppfinnare, skrymteriets moder, barmhärtighetens graf, helighetens mal, hjärtats förblindare och en förvandlare af läkemedel i sjukdomar."

När det fattas förstånd, då intager högmodet tomrummet. Högmodet trifves väl med okunnigheten. Det, öfver hvilket man vanligtvis högmodas, är intet. Hvad är skönhet? En vissnande blomma. Hvad äro fina kläder? En påminnelse om synden. Hvad äro rikedomar? Glittrande mull. Hvad är ära? En väderboll. Hvad äro gåfvor? Lån af Gud. Hvad äro vi? Människor. Hvad äro människor? David säger: "Allenast fåfänglighet äro människors barn, myndiga herrar äro ett intet; i vågskålen äro de för lätta, de äro fåfänglighet allesamman." Någon har sagt att vi äro alla Guds räknepenningar, hvilka Gud brukar, för att därmed göra sin räkning färdig. Den ene penningen kan gälla 10, den andra 100 och den tredje 1,000, så länge de ligga på bordet. Men när räkningen är färdig, kastas de alla uti en säck, och då gäller den ene så mycket som den andre."

Min vän, om du vill blifva stor, så blif en ros i dalen. Är du hög i världen, så låt dina tankar om dig själf vara ringa. När solen står öfver vårt hufvud, är vår skugga liten. Det är den ödmjuke, som går bort med ärekronan. Paulus bekände om sig själf, att han var den ringaste ibland apostlarne och icke värd att kallas en apostel. Men huru stor var icke han inför Gud och människor. Hans namn har varit kändt och älskadt under alla tider. Tusenden, som aldrig vetat något om Alexander den store, Karl den store, Napoleon, Karl den tolfte eller andra hjältar, känna Paulus mycket väl.

Visst är, att i samma mån, som man gör sig själf stor, i samma mån gör man sig själf föraktlig och löjlig inför andra. Att göra sig själf viktig inför andra är gemenligen blott ett sätt att dölja sin brist på inre värde. All egen höghet och storhet, allt eget godt och ädelt, är blott inbillning, villa och bedrägeri. Skall detta bländverk försvinna, kan det blott ske i sanningens ljus. "Sanningen skall göra eder fria." L. A. J.

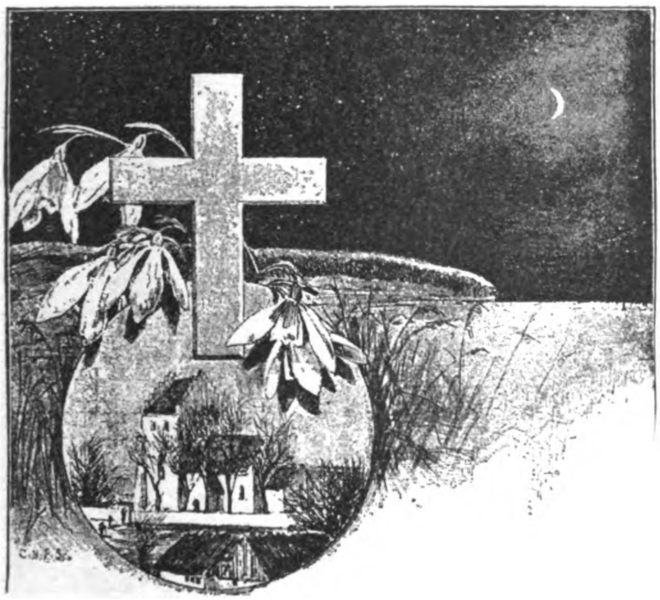
SAMVETETS MAKT.

Hvem är det, som bjuder och befallar öfver det vidsträcktaste rike på jorden? Hvem utöfvar i världen den största makt? Hvem är det, som befaller, till och med där, dit ingen konungs eller käjsares spira sträcker sig, och som utan någon skrifven lagbok eller beväpnad makt tilltvingar sig en lydnad, sådan som ingen annan jordisk maktinnehafvare kan berömma sig af att hafva vunnit? Hvem hafva jordens samtliga furstar näst Gud att tacka därför, att deras troner stå säkra? Hvem, att icke det mänskliga samhället upplöses i ett kaos utan lag och ordning? Hvem öfvervakar sederna och uppehåller tukten? Ja, hvem är det som förhindrar, att världen blifver en mördarekula? I kännen honom alle, den starke och mäktige gästen: och hvar finnes väl någon enda, för hvilken det har lyckats att helt och hållet undandraga sig hans herravälde?

Under dagens buller, liksom under passionernas stormar, varder denna häroldstämma som oftast öfverröstad; men då plägar han, såsom den där i en och samma person är allt, härskare, domare och domens verkställare, under nattens stillhet hämnas den lidna majestätsförbrytelsen. På dödsfångens hviloläger uppslår han sin tron, jagar bort sömnen från hans ögon, omgifver honom med skräckbilder och spöklika skuggor och öfverbevisar honom, att icke blott naturen, utan äfven människans lif har sin nattsida, i hvilken förskräckelsen bor. — Det kan för eder icke vara någon mörk gåta, om hvem jag talar. Huru många gånger, när dagens sista ljud hade förklingat och stjärnorna allvarligt blickade ned ifrån himmelen, under framkallande af en aning om, hvad som ligger på andra sidan, trädde ej denne hemlighetsfulle gäst in äfven i eder kammare och riktade till eder ord, hvilka kommo edra ben att darra. *Samvete* är hans namn. Hans tillvaro höjer också tillvaron af en lefvande Gud och af en moralisk världsordning öfver det sista tviflet. Ty må man söka förklara det förra utan förutsättning af det senare, så är och förblifver en sådan uppgift olöslig. Men i hans domareverksamhet ligger tillika den oemotsägliga profetian om en större och fullkomligare dom, som väntar oss på andra sidan. Den trycker inseglet på det apostoliska ordet i 2 Kor. 5: 10: *Vi måste alla uppenbarade varda för Kristi domstol, på det hvar och en skall få, efter som han handlat hafver, medan han lefde, ehvad det är godt eller ondt.* Ja, de dofva åskdunder, som understundom genomtränga ditt bröst, ringa redan samman till uppenbarelsens stora räkenskapsdag. Rusta dig, gör dig i ordning.

K.

VÅRA KONFIRMANDER.

Det torde kunna sägas, att den egentliga, kristliga barnundervisningen afslutas med konfirmationen. Barnen inträda därefter i jungfru- och ynglingaåldern. Vi tänka nu särskildt på konfirmanderna inom våra församlingar. De kunna ju i särskild mening kallas *våra konfirmander.* Hvarje församling får sedan lägga särskild vikt vid ordet "våra".

Dessa unga hafva nu en längre tid fått mottaga kristendomsundervisning af församlingsläraren. Hvilka mångsidiga erfarenheter har han icke fått göra! Han har fått erfara både sorg och glädje. Väl har ingen sett det, men hans hjärta torde hafva blödt mer än en gång. Hur sorgligt har det icke varit för honom, när han märkt, att något barn icke erhållit någon kristlig undervisning i hemmet, att föräldrarna icke frågat efter sitt barns själs- och evighetsbehof. Hur har han icke tänkt på föräldrarna, tänkt på barnets närvarande ställning och dess framtid. Har barnet varit olydigt och trögt, ha bekymren ökats; har det varit villigt och flitigt, har han i sanning glädt sig däråt. I hvilket som helst fall har nog barnet varit föremål för hans böner. Har han sett, att barnet fått en vårdad uppfostran, så har han glädt sig däråt; har så barnet varit snällt och flitigt, har det glädt honom så mycket mer. I allt fall har han sökt barnens bästa, deras timliga och eviga väl.

Nu några ord till föräldrarna, församlingen och barnen. Föräldrar, bedjen för edra barn. Bedjen icke blott då, när hela församlingen beder den vanliga, sköna bönen för konfirmander, utan äfven i hemmet. Och du Herrens församling, frambär särskildt på konfirmationsdagen de unga i innerlig bön till Herren. Och när de sedan för första gången böja sina knän vid altarrunden, vid Herrens bord, bed för dem. Det är en särskild välsignelse med en bedjande församlings bön. Och I barn, bedjen; edra lif skulle vara bönelif. Herren vill rikligen välsigna eder. Och sedan I blifvit konfirmerade, glömmen icke edra löften, eder Gud, eder församling. Blifven icke sorgebarn, utan blifven till glädje och välsignelse. Herrens församling väntar mycket af eder. Välsigne Herren våra konfirmander!

J. G. D.

PÅ KONFIRMATIONSDAGEN.

Träd in, du unga, dörren öppen står
och vid din sida Herrens ängel går;
träd in, böj knä vid helgad altarrund,
besegla där i dag ditt dopförbund.
En sky af vittnen dina löften hör
och Guds församling from i bön dig för
till den, som än i helgedomen bor,
i trogna hjärtan och i himlars kor.

Träd in, din Frälsare med fröjd bekänn,
han är din herde och din bäste vän;
för dig i dag han öppnat har sin famn
dig göm i den, och i hans ljufva namn
du äger kraft mot frestelser och nöd,
mot synd och värld och mörkrets makt och död.
Gack, tjäna honom i din ungdoms dag,
hans kärleks ok uppå din skuldra tag.

Hör toner dallra från den vigda malm,
snart menigheten skall med jubelpsalm
sitt offer bära till den Herre Gud,
som henne korat har till Sonens brud.
Träd in och lägg din hand i Jesu hand,
där Gud är templet, och där Lammet är
där Gud är templet och där Lammet är
den sol, som ljus till alla världar bär.

Du unga skara, som med blod är köpt,
som är med vatten och med ande döpt,
låt denna dagen under tid, som gryr,
för själen ständigt blifva skön och dyr.
De helga löften, du din Herre gaf,
håll fast, håll troget, tills du göms i graf,
och segerlönen: kronan, snöhvit skrud
dig räckas skall vid himlaharpors ljud.

LUDVIG.

VÅRTANKAR.

Våren är *hoppets* tid. Naturen visar sig för oss under våren höljd i yppig grönska, och det gröna är ju hoppets färg. Och alla dessa svällande knoppar, som våren frambringar, gifva de ej hopp om sköna, ljuft doftande blommor eller präktiga, fullmogna frukter? När landtmannen tidigt på våren utsår säden i jorden, ser han i hoppet dessa nu kala fält betäckta af en rik, fullmogen gröda, färdig att inhöstas i hans lador och bringande honom ökadt välstånd, och hans hopp stärkes, då sädesbrodden längre fram på våren skjuter upp och betäcker fälten med sin grönska. Månne landtmannen skulle underkasta sig något sångingsarbete, därest han ej kunde hoppas att också få skörda och därvid få tillbaka mångdubbelt, hvad han nedlagt i jorden? För visso ej. Med sådden är alltid skördens hopp förenadt.

Liksom våren är också ungdomen hoppets tid. Huru mycket hoppas ej de unga af framtiden; huru glad och solljus ligger den ej framför dem; hvilken lycka, rikedom och storhet vänta de ej af densamma? Det är något för de unga gemensamt att hoppas. Och, emedan lifvets bittra verklighet ej ännu hunnit sköfla hoppets knoppar hos dem, äro de i sitt hopp rika och lyckliga. Ty "allt, hvad jorden äger skönt och rart och himlen högt och hafvet underbart, och mer än kronors och juvelers prakt, det äger den, som äger hoppets makt."

Men är det något för de unga *gemensamt* att hoppas, så är det äfven något för dem *naturligt* att så göra. Ungdomen liksom våren är *uppvaknandets* och *knoppningens* tid. Liksom naturen om våren kastar af sig sitt snötäcke och vaknar upp ur sin vintersömn, så är det ock i ungdomen, man vaknar upp till fullt medvetande om sig själf och den värld, hvaraf man omgifves. De unga taga lätt intryck af det, de se och höra i den värld, som omgifver dem, och de kunna ej låta bli att undra, hvad de hafva att vänta i och af densamma, och, att de därvid *hoppas det bästa,* är ju naturligt. Många önskningar, känslor och anlag, hvilka under barndomen legat såsom slumrande frön i själen, spira i ungdomsåren upp och börja knoppas, och hvem kan förtänka de unga att vänta mycket af dessa knoppar, att hoppas, det de en gång skola slå ut i rika blomster, hvilkas skönhet och doft skola bereda dem den högsta lycka och njutning?

Men icke alla vårens knoppar utvecklas till blommor och frukter. Många knoppar förstöras af frost och köld eller någon annan fiende. Så håller icke alltid verkligheten, hvad hoppet lofvar oss under vårt lifs vår. Och härmed hafva vi antydt, att äfven ett drag af vemod och smärta karakteriserar ungdomstiden, äfven om detta drag är doldt för de unga själfva. En författare har sagt, att man i allmänhet älskar våren mer än sommaren, emedan människan är lyckligare i hoppet än i verkligheten. Och härmed har han uttalat samma tanke, som vi här ofvan framhållit, nämligen att hoppet ej alltid motsvaras af verkligheten. Detta är fallet med i synnerhet ungdomens hopp. Men hvad är orsaken härtill? Månne det att ungdomen hoppas för mycket af lifvet eller sätter sitt mål för högt? Man kan svara både ja och nej på denna fråga. Det är sant, att det framtidsmål, som hägrar för de unga, är efter människors i allmänhet sätt att döma satt för högt, i det att de unga vanligen sträcka sig med sina önskningar och sitt hopp efter den högsta och mest ansedda ställning

på det ena eller andra af det yttre lifvets områden. Men, djupare sedt, är dock detta icke att sätta målet *för högt* utan tvärt om *för lågt,* och häri, eller att målet sättes för lågt, är orsaken att söka därtill, att hoppet eller önskningarna så sällan motsvaras af verkligheten. förrän i den fullkomliga kärlekens, det eviga ljusets och den ogrumlade sanningens värld, och därför är äfven hela det närvarande lifvet en hoppets tid för hvar och en, som redan nu i anden är delaktig af denna värld. Men en sådan människas hopp "låter icke komma på

"Våren är hoppets bild".

Sträckte vi oss med vårt hopp och vår sträfvan utöfver den förgängliga världen till verkligheternas eller sanningens eviga värld, så skulle vi ock nå målet för vår längtan och vårt hopp. Du har rättighet, unge vän, att hoppas på och eftersträfva det högsta, det fullkomliga. Visserligen uppnås idealet i högsta mening ej skam", förutsatt, att hon förblifver i sin ställning af inre samhörighet med den ideala världen. Hoppet lyser henne, likt en vänlig stjärna, på hennes väg mot det af ideala verkligheter fyllda sannings- och skönhetslifvet i evigheten.

E. A. Zetterstrand.

EN FRITÄNKARES OMVÄNDELSE.

För några år tillbaka, då jag var stationerad såsom pastor i Pennsylvania, hände sig, att en s. k. fritänkare infann sig vid ett bönemöte, som hölls hos en familj på landsbygden. Nämnde man kom dock icke af behof för att höra Guds ord. Hans hustru önskade bevista mötet och för att tillmötesgå denna hennes önskan, skjutsade han henne dit.

Ankommen till mötesplatsen, satte sig mannen helt obemärkt i en vrå af rummet, möjligen för att undgå de närvarandes blickar. Guds Ande verkade kraftigt ibland oss, och hjärtevarma böner uppsändes till Herren, att någon själ vid detta tillfälle måtte blifva frälst. En anderik kvinna, modern i huset, hvarest bönemötet hölls, sade sig vara viss om, att Gud skulle få frälsa *en* själ denna afton. Det var barnsligt och enfaldigt, men hon trodde så, och Gud visade, att den barnsliga och enfaldiga tron ej skulle komma på skam. Men icke anade vi då, att Guds Ande skulle kunna få makt öfver en den starkaste motståndare, hvilken vi alla nästan trodde vara så långt kommen, att Guds ord ej mer kunde få någon makt öfver honom. Men Herren visade här, att han skall hafva de starka till rof. Vid slutet af mötet tog en af våra vänner dristighet till sig och frågade denne fritänkare, om han ej hade något att säga. Det blef en allvarlig tystnad i salen. Mannen i fråga reste sig långsamt upp. Nu undrade vi, hvad det skulle blifva af. Det var en pinsam stund för alla, men denna tystnad afbröts, då han med darrande röst uppläste dessa Guds ord: "Vandren medan I hafven ljuset, på det att mörkret icke må öfverfalla eder" (Joh. 12: 35). Nu är det att märka, att denne man hade förr varit en kristen och sålunda erfarit Guds frälsande nåd. Han hade sedermera fallit så djupt, att han förnekat bibelns sanningar och blifvit en grof fritänkare. Han höll nu den mest hårresande predikan, jag någonsin i mitt lif hört. Det var liksom — om man skulle kunna föreställa sig det — en röst från de fördömdas andar i afgrunden. Han bad de kristna på det mest allvarliga sätt att vandra, medan de hade ljuset, att mörkret ej måtte öfverfalla dem. De hade nu honom såsom ett exempel på, hur illa det kunde gå. Det vore ej nog med att bekänna sig vara en kristen, gå till kyrkan, bönemötena, och till den heliga nattvarden, utan det gällde att vara kristen i anda och sanning och vandra i ljuset, att mörkret icke måtte öfverfalla dem. Till sist yttrade han: "Lika omöjligt, som jag förut tyckte det vara att icke tro Guds ord, lika omöjligt är det nu för mig att tro, det Guds ord är sanning. Här står jag — och finnes det något helvete till, så skall jag dit — dock, ansen I, att I kunnen och viljen bedja för mig, så fån I göra det, men jag tror ej, det är mycket lönande." Därpå satte han sig igen. Det var tyst och stilla som i en graf. Jag måste då bryta tystnaden. Stunden var allvarlig. Jag sökte ställa mig på fritänkarens slippriga grund, om hvilken jag hade någon kännedom från den tid, då jag lefde främmande för Gud och för löftets testamente, då jag sökte sanningen i förnuftets ljus, men fann endast mörker. Följden blef tvifvel på Guds ord, men — icke frid för själen. Men när Gud uti sin stora nåd och barmhärtighet pålade mig nöd både i lekamligt och andligt hänseende, då lärde jag mig inse, känna och erkänna mina synder, och det gick med mig som med den förlorade sonen. Hvad jag förut tyckte var så oklart och grumligt i bibeln, det blef klart, då jag såsom en fattig syndare föll ned vid korset. Härvid vände jag mitt tal till mannen och sade till honom, att alldenstund han vore medveten om, det s. k. fritänkare ej hade någon grund för sig till lycka och frid hvarken i denna eller den tillkommande världen och nu önskade blifva återupprättad, så finge äfven han komma igen till fadershuset på samma väg som den förlorade sonen. Vi bådo innerligt och varmt för honom, och många af vännerna talade vid honom. Slutligen måste satans bålverk falla, och mannen bad åter igen om förböner. Dessförinnan frågade han dock, om det vore någon annan därinne, som ville blifva frälst. Om så vore, vågade han sig ej fram, ty han hade fäst sig vid hvad modern i huset i sin tros enfald yttrat, att Gud skulle få frälsa *en* själ denna afton. — Om en stund sade han: "Eftersom ingen annan anmäler sig, så måste det vara jag." Därmed föll han ned på sina knän och anropade Gud om nåd och förbarmande för Jesu skull. Den otros-is, som i flera år omgifvit hans hjärta, försmalt, under det de församlade på sina knän uppsände brinnande böner till Herren om mannens själs frälsning. Jag skall aldrig förglömma detta nådesunder af Herren, — det skedde af Herren och är underbart för våra ögon. Denne man blef från denna stund en helt annan människa. Han skilde sig från de ogudaktigas hop, brände upp "kortleken" och otrosskrifterna i sitt hus och bortskaffade brännvinsglaset. I stället för svordomar och gudsförnekelser öfvades husandakt, och gudstjänsterna besöktes. Själf vittnade han om den nåd, som blifvit honom vederfaren; han vittnade om huru dåraktiga de äro, hvilka säga, att ingen Gud är, förnekande Kristus, som köpt oss med sitt blod. För så vidt jag vet, lefver denne man fortfarande i förening med Herren Jesus och med ord och gärningar bevisar sin tro. — Huru är det med dig, min vän, som händelsevis läser dessa rader, är du en s. k. fritänkare eller en modern världsmänniska, egenrättfärdig, skenhelig eller är du ett lefvande Guds barn? Tiden är i sanning allvarlig, och samvetet är det enda, som vi taga med oss i döden. Ingen är så djupt sjunken, att icke Herren kan hjälpa och frälsa, såsom vi ock kunna se af ofvan anförda berättelse, hvilken visar, att Gud ännu i dag gör underverk med människors barn. Men

tro ej, att detta är ett verk, som du själf kan åstadkomma, hur och när du vill. Här gäller det såsom regel att känna den tid, uti hvilken du sökt är, såsom Herren sade till Jerusalem: "O, att du känna kunde den tid, uti hvilken du sökt är, men nu är det fördoldt för dina ögon." Huru är det med dig? Är du måhända en affälling, som, i likhet med denne man, en gång varit en kristen. O, fortsätt då icke längre på denna slippriga, olyckliga väg, där du är stadd, ty den leder till förtappelse. Stanna, lyft upp dina ögon och se dig om, ty du torde vara nära förtappelsens portar, och därför gäller det att med den förlorade sonen återvända till fadershuset, på det att du må återfå din arfsrätt i himmelen. "Vandren medan I hafven ljuset, att mörkret ej må öfverfalla eder."

M. A. N.

OM INTRESSELÖSHET.

"Intresselöshet är ofta orsaken till människors låga ståndpunkt i sedligt och andligt hänseende." —Ur minnet.

I hafven tilläfventyrs mer än en gång hört människor utropa: "Allt är så tråkigt och det är ingenting, som intresserar mig." Kanske hafven I ock träffat sådana, som gäspat fram ett "Ja" till hvad som påstås *ena gången* och andra gången gäspat samma "Ja" till motsatsen och detta af det enkla skäl, att det *ena* intresserar dem precis lika mycket eller lika litet som det *andra*, ja, emedan allt för dem har lika stort eller litet intresse.

Jag skulle vilja kalla sådana människor intressanta af det enkla skäl, att de hafva en förunderlig förmåga att sticka af mot hvad som eljes plägar utmärka den mänskliga naturen, nämligen nyfikenhehten. Den dygden synas dessa människor således hafva; de lida, som sagdt, *icke af nyfikenhet*. De äro mycket *stadigt* folk, ty de rubba *aldrig* sin åsikt, emedan de *aldrig* hafva någon att rubba. Detta är således en annan dygd hos dem. Emellertid plägar man kalla sådana människor intresselösa. Låtom oss tillse, om äfven det är en dygd.

Man skulle kunna säga, att människan i detta lifvet är till för att vara *intresserad*. Lif är ständig rörelse, men det mänskliga lifvet är ju af en *alldeles särskild* art. Det behöfver icke såsom vågen *ständigt* rusa mot klippan, från hvilken hon dock hvarje gång varder kastad tillbaka och upplöst i tusende små delar. Ty människan kan *veta*, hvart hon går och behöfver vanligen icke gå dit hon icke vill. Men *ett* måste hon göra: hon måste *röra* sig, ty lif är rörelse.. *Vill* hon icke gå framåt, så *måste* hon gå tillbaka,och vill hon icke heller detta, så måste hon göra som pendeln, svänga af och an på samma fläck. Denna pendelsvängning är de intresselösa människornas lif. Men detta är ju ingalunda människolifvets uppgift. Det hviskar *ett framåtskridande* i *all* tillvarelse, men i människolifvet ropar det med *tordöns stämma,* fast det härvid gäller, att den som öron hafver, han höre.

Den som lyssnar till detta "framåt!", han är intressets man. Den som, angelägen att, då han tagit *ett* steg af sin förelagda vandring, oförtöfvadt få reda på, hvilket som är det andra för att äfven taga det, *han* är intressets man. Den som hvar och när han finner en medvandrare, som stiger miste, icke kan bärga sig, förrän han styrt äfven hans steg på rätt och god stråt, han är intressets man. Den som icke försjunker i behagligt lugn, blott han själf och hans närmaste stiga rätt och gå framåt, utan vill, att äfven *det hela* skall stiga rätt och gå framåt, *han* är intressets man. Den intresserade människan hvilar sig aldrig verkligt från sitt arbete. Floden hvilar sig först, då hon funnit hafvet, människan får hvila sig först *då*, när hon funnit det *evigas strand.* Hvilar sig floden under sitt lopp, så uppstå träsk och sumpiga marker, men *det* är ej hälsosamma trakter. Och det kan äfven hända, att solens glöd så småningom uttorkar dessa träsk, så att icke stort mer är kvar än hvad som är nog för att hålla gyttjan vid makt. Då är det icke längre värdt att tala om *floden*. Det är idel *tomhet* och *olust*, där hon förr *brusade* fram så *frisk* och *lustig*. Den floden hinner icke hafvet.

Äfven på *människolifvets* mark gifves det sådana där *sumpiga* trakter, där lifvets flod knappast *sipprar* fram. Det är intresselösheten eller liknöjdheten. Och äfven där råda ödslighet och tomhet. Vi måste nämligen betänka, att människan kan vara medveten om sin egen tomhet, att hon kan erfara den. "Men", säger någon, "tomheten är ju själf ingenting, huru kan den *då* vara något *förfärligt?*" Härpå svaras, att det just är *erfarenheten* af tomheten, som är det förfärliga. *Anden* vill ju alltid hafva något *fast* för sin uppfattning och för sitt lif, men så länge *tomheten* är det fält, där den söker detta, så länge kan han aldrig finna det. Tomheten är i sig själf *gränslös,* den är ett haf af intet och *öfver* detta haf sväfvar Anden spejande öfver djupet för att få ett fäste för ögat, men det finns intet sådant där. Det är en oafbruten hetsjakt efter ett något, och under hela tiden är han lika aflägsen från detsamma. Hvilken känsla af ensamhet måste icke detta uppväcka, och därmed, hvilken känsla af beklämdhet och ängslan. Härmed sammanhänger ock hopplösheten. Man kan fördraga att för en tid drifvas omkring på detta tomhetens haf, blott man äger hoppet att dock endera dagen träffa på en ö, där man kan få landfäste.

Men den som hos sig fixerar tomheten, är beröfvad

hvarje sådan förhoppning, ty tomheten medgifver intet hopp. För den, som kan hysa ett *hopp,* är detta redan så godt som ett *ankare* på stort djup. — Men någon torde vilja invända: "Allt detta är ju blott *inbillning,* det finns i själfva verket *ingen,* som har kunnat erfara något slikt. Lifvets fullhet *tränger* sig på oss *hvarje* ögonblick. *Hvar* finns väl den plats, där vi kunna undfly verkligheten, och verkligheten är ju icke tomhet?" Häremot vill jag invända: Rådfråga erfarenheten, *den* skall svara annorlunda. Hon skall framställa för oss ett tal, som vi förgäfves skola bemöda oss att fatta, på alla dem som lidit skeppsbrott på tomhetens haf. Eller hafva vi då aldrig mött något ansikte, som vid talet om något, som på ett eller annat sätt haft att göra med något *innehållsmässigt,* något som vi eljes med rätta fatta ej blott såsom sant och godt, utan rent af det *yppersta och bästa* — som, säger jag, därvid riktat en *ironisk, ihålig* blick på oss, liksom hade man väl bemödat sig om att i det omtalade finna något, men då man icke fann det, utan menat sig narrad, bemött oss med ett *hopplöst* hånleende. — Världen är rik på dessa ihåliga, intetsägande blickar, rik på dessa hopplösa, ironiska leenden. Det är, för att begagna en annan bild, tomhetens säd, och *den* är rik, ty den sår sig själf såsom ogräset.

Människoanden är högeligen underlig i detta sitt fixerande af tomheten. Han är, så att säga, icke nöjd med den tomhet, som gifver sig själf åt honom, utan på samma gång han spejar efter något visst, på samma gång äger han en *underlig* förmåga att förvandla allt till tomhet. Såsom en örn störtar han sig öfver föremålen och företeelserna för att söndersmula dem till intet, och lyckas gör han, han lyckas på ett *förfärande* sätt. Ej blott de vanliga jordiska förhållandena, såsom yttre, lyckliga omständigheter, kärleken till de närmaste o. d., utan äfven hvad som gäller *tusende* gånger mer: *hedern,* det *sedliga* värdet, *religion, evighet* och *himmel,* med ett ord: *allt* det yppersta, som det mänskliga medvetandet kan omfatta, allt *vräker* den intresselösa människan i tomhetens omätliga gap och varder därigenom blott destomer ensam och olycklig. — Men denna tomhet blir i längden för människan odräglig, ty lifvet i *allmänhet,* och det *personliga* framför allt, söker på hvarje punkt fullhet, och det till hvad pris som helst.

Hvar skall nu anden söka denna fullhet, ty han har ju redan kastat all fullhet öfver bord i intets gränslösa haf? Jo, han söker ofta denna fullhet i de sinnliga njutningarna. De sinnliga njutningarna och förströelserna *kan* han icke *förvandla* till tomhet, ty de *äro* det redan förut af sig själfva. Men för honom te de sig dock för ett ögonblick som fullhet. Den är underbar, denna människans förmåga att kunna ljuga för sig själf: *ljuga* bort verkligheten och sanningen äfven där den *tränger* sig som *allra mäktigast* inpå henne, och ljuga fram en verklighet, där blott det tomma intet gapar. I sanning betänkte människan denna sin underliga förmåga, så skulle redan det föra henne på allvarliga tankar. Det är icke bara "fras", när man säger: "Denna människa *ljuger,* så att hon själf tror det." Och säg icke att tron på den egna lögnen är den svagaste. *Den* tron är svårast att rubba, emedan hon såsom nattflyen blott kunskapar i mörkret.

"*Huru* kunna nu", må man fråga, "de sinnliga njutningarna och förströelserna te sig såsom en fullhet för den intresselösa människan?" — Må vi härmed betänka hvad vi nyss sade: att hon ljugit bort verkligheten och sanningen för sig själf, men ändock söker verklighet och sanning, emedan det är Andens natur att sträfva efter fullhet. Må detta icke förundra oss! Det finns ingen punkt af tillvaron, där motsatserna på ett skarpare sätt gripa i hvarandra än hos människan.. Vore icke detta förhållandet, så behöfde icke hennes lif vara ett oafbrutet arbete. Nu har det just blifvit hennes uppgift att vinna harmoni och frid. Följer hon härvid icke de lagar, dem Gud på det ena eller andra sättet har uppenbarat henne såsom ledning, och som stå beskrifna på hennes *hjärtas tafla,* blott hon ville läsa dem, så tager hon miste och skall då lätt störta i detta tomhetens svalg, om hvilket vi nyss talat. I själfva verket finnes det dock intet, som bättre ägnar sig för de sinnliga njutningarnas haltlösa lif, än just intresselösheten eller tomheten. — Den intresserade och verksamma människan har icke *tid* att njuta eller njuter som af nödtvång, endast för att *hvila organen* och göra dem spänstiga för *nya* ansträngningar, och denna njutning är i hvarje fall af ädel natur och står alltid i tjänst hos det verkliga intresset, står i tjänst hos *arbetet* för det godas skull. Den intresserade människan har tagit fasta på Kristi ord: att verka, medan dagen är, ty natten kommer, då ingen mer kan verka. Icke så med den intresselösa människan: hon har för *njutningens skull* icke tid att arbeta. Ty därhän *kan* intresselöshehten drifva henne och *måste* äfven följaktligen göra det, om vi betänka, hvad vi ofvan sagt. Tomheten hos Anden är detta rensopade rum, hvarom Kristus talar, där ondskan sjufaldt tager sitt härberge. Passionernas tillfredsställelse, de *sinnliga* njutnigarna tyckas nu verkligen till en början fylla hans inres tomrum. Det är som hade han för det trötta ögat funnit en punkt att hvila vid; den *ihåliga* blicken flammar åter till, liksom hade på nytt en ide, ett *intresse,* flugit in i den med sin lifgifvande kraft, men det är blott passionens eld, och den elden har intet af *evighetens* natur uti sig. Passionens bränsle är lätt förstördt och *då,* när blott kolnade bränder och den svarta askan är kvar, *då* slocknar elden, och ögats ihålighet varder blott så mycket djupare.

Det är i synnerhet *en* passion, som mer än andra är ägnad att bedraga anden i dess sträfvan efter fullhet, och det är njutningen af alkohol.

De gamla grekerna talade om en flod i de hänsofnes värld, som de kallade "Lethe", hvilket betyder glömska, emedan de föreställde sig att skuggorna, d. ä. vålnaderna, ur denna flod kunde dricka glömska af jordelifvets sorger och kval.

Alkoholen har blifvit liknad vid denna "Lethe", och skalder sjunga om "bålens letheiska strand" o. s. v. Al-

koholen gör ock till en viss grad skäl för detta namn, den ger verkligen glömska för en stund, och den har *en egenskap till*: den inför människan liksom i en *trollkrets,* som breder en helt annan dager öfver lifvet, än det verkligen har. Tomheten liksom fylles af trolsk glädje, lifvets kantigheter utjämnas för ett ögonblick, ja, det finnes då ingen människa så dålig, att hon icke i *det* ögonblicket kan blifva min broder, åtminstone min dryckesbroder. Likgiltighethens is löser sig omkring mitt hjärta, och jag får en känsla, såsom ville jag famntaga allt, som kommer i min närhet. Lifvets tusende motsatser flyta ihop för min blick ända till dess *allt* flyter ihop, och självfva lifvets konturer te sig för mig såsom nejden för vandraren, när aftondunklets slöja ligger utbredd däröfver. Emellertid följer på denna den framtrollade sällhetens afton äfven en morgon, då tinningssmeden obarmhärtigt upplöser trollkretsen, *upplöser* broderskapet, *upplöser* omfamningen, förvandlar den sällsamma dagen i mulenhet och tillspetsar med sin slägga lifvets kantigheter än värre än de voro förut. Då har bristen på intresse, tomheten och ensamheten återkommit med mångdubblad styrka. Det visar sig *då,* att begärens fullhet icke mäktade fylla andens tomhet; det visar sig, att den fullhet, jag sökte och trodde mig hafva funnit, var en *lögn,* och lögnen hämnar sig alltid själf.

"Nåväl", svaras det måhända, "jag vet det, men den fullhet, jag behöfver, finns icke, och jag måste dock hafva fullhet. Låt mig söka den, om också i lögnen, ty tomheten är odräglig. Låt mig dricka glömska af denna oändligt pinsamma tomhet, som hotar att uppsluka mig. Låt mig dricka ur denna tidens 'Lethe'! Må jag gärna förtrollas, blott jag kan undfly känslan att ständigt falla djupare i tomhetens afgrund! Kanske kan *denna* afgrund slutligen äfven uppsluka mitt *medvetande.* Låt gå! Låt mig dricka ur alkoholens Lethe."

Huru många äro icke de, som förgåtts i denna Lethe, emedan de saknat ett verkligt innehåll för sitt lif. Den som vandrar på denna strand, borde betänka, att han hvarje ögonblick trampar på deras grifter, hvilka ur den alkoholiska Lethens våg druckit sig ej blott glömska utan äfven moralisk undergång. Må Lethe med skäl kallas underjordens och nattens ström, eftersom fördärfvet och döden lura på dess botten, och må de som ur honom vilja dricka sig glömska af sin egen tomhet och intresselöshet, gärna nämnas *skuggor,* ty skuggor äro de, *skuggor* af sitt eget sanna själf.

"Drick ur ditt glas, se döden på dig väntar" etc. sjunger i vemodig yra en af våra skalder, och det ligger mycken, om ock omedveten sanning i dessa ord. Bägarens djup är väl icke stort, men det kan vara *farligt* nog, åtminstone för den intresselösa människan, att vilja se dess botten, såvida det kan vara *farligt nog* att öfver hufvud taget hafva något att skaffa med honom. Men det gifves äfven andra synpunkter, från hvilka intresselösheten eller tomheten låter betrakta sig såsom orsak till den last som heter njutningen af alkohol. Hvar och en vet, hvilken betydelse karakteren äger för det mänskliga lifvet. Men intresselösheten eller tomheten har just *den* karakteren att icke vara någon karakter. Karakteren har nämligen egenskapen af fasthet. Den tillämpar det äfven på sin egen personlighet. Karakteren har så att säga *trenne* omdömen: *Det första* omdömet säger: detta är med *nödvändighet* så; *det andra*: detta, som med nödvändighet är så, *måste af mig förverkligas; det tredje*: detta, som af mig måste förverkligas, måste af mig på ett *alltigenom följdriktigt sätt* förverkligas. Karakteren vet alltså sitt mål och följer det och detta med ovillkorlighet, och så att det blir ordning och samstämmighet så i hans vetande som i hans lif. Karakteren är alltid intressets man och såsom sådan så mycket som möjligt motsatt karakterslösheten, tomheten och intresselösheten. Men häraf är äfven klart att intresselösheten, som sålunda är karakterslöshet, om något, bör vara ett tacksamt fält för passionens regellösa, ändamålslösa, ständigt växlande yttringar.

Vända vi oss nu till dem, som hängifvit sig till njutningen af alkohol för att dymedelst undfly sin andes tomhet, så torde hos dem, om eljes hos någon, saknas denna fasthet, som utmärker karakteren. *En* fasthet äga de dock: den att icke släppa sitt en gång uppjagade begär. *En* nödvändighet fatta de: *den* att i bägare på bägare dricka den pinsamma känslan af sitt eget intet. Och huru komma de till denna olyckliga vana? De hade säkerligen aldrig kommit dit, om de varit karakterer. Nu däremot voro de ett lätt fånget byte. Begärelserna behöfde blott komma för att segra. Den karakterslöse har intet roder på sin farkost, ty han färdas på måfå, men därför är han ock förlorad, när stormen bryter lös öfver honom. Han strandar lätt på begärens klippor. Detta är en välkänd sak, men behöfver påpekas, ty karakterslösheten är icke ett lyte att leka med. Men den är dock ett lyte, *som,* om den icke *alltid* är barn af liknöjdheten, likväl är det tillräckligt ofta, för att de med skäl må kallas själsfränder. Tiden rymmer, liksom allt inom henne, äfven de bjärtaste motsatser. Man kan tala om en god och en dålig tidsande, och intresselösheten och karakterslösheten äro, så att säga, de *modersbröst,* vid hvilka den *dåliga* tidsandan ammar sina tusende barn: *lasterna,* och framför allt dryckenskapslasten.

S. G. Y.

SJÖMANNEN.

Ut på dina slätter,
haf, du djupa,
vill jag hän och sätter
ut från land,
vill jag, där de branta
vågor stupa,
söka obekanta
öars strand.

Det blef sig så likt och så kvalmigt att vara
där längre på näset
och leka med lammen och sola sig bara
och slumra i gräset
och väckas af sorlande bäcken och svalkas
af smekande vindar
och binda buketter af rosor och skalkas
i skuggan af lindar.

Lyft är nu mitt ankar,
frisk är hågen,
öfver skär och bankar
seglen fly.
Lustigt är att gunga
fram på vågen,
höra stormen sjunga,
svallet gny.

J. O. VALLIN.

DAGEN.

Ungdomsvännen har förut under detta år för sina läsare framställt afbildningar af framstående svenska konstnärers taflor, nämligen "Kyrkstötens kollekt" och "Tors strid med jättarne"; i detta nummer återgifves en annan berömd målning, denna gång af en norsk artist: Peter Nikolai Arbo.

Taflan föreställer *dagen,* hvilken i en ynglings gestalt rider genom rymden på en hurtig springare och med sin fackla upplyser världen. Motivet är hämtadt från den nordiska myten, hvilken dock framställer Dag icke ridande utan åkande efter hästen Skinfaxe. I sången om Vaftrudne kväder Gagnråd (Oden):

"Skinfaxe heter
han, som drager den skära
dag öfver släkternas söner.
Ypperst bland hästar
han af reidgoter hålles
ständigt glänser den gångarens man."

Dags moder är Natt. Enligt Snorre Sturleson, en isländare, som lefde under förra hälften af 1200-talet, och som i sin "Edda" gifvit oss den första systematiska framställningen af våra förfäders gudalära, är Natt af jättesläkt. Hennes fader heter Nörve, och liksom denne är hon mörk till hyn. Natt var tre gånger gift: först med Nagelfare, med hvilken hon hade sonen Ud; därefter med Annar, med hvilken hon hade dottern Jord; och sist med Delling, med hvilken hon hade sonen Dag, som var ljus och fager efter sitt fäderne. Allfader gaf åt Natt och Dag hvar sin häst och vagn och satte dem upp på himmelen, att de skulle hvart dygn köra omkring jorden. Natt åker förut med hästen Rimfaxe ("den med rim-manke"). Hvarje morgon fäller han droppar från sin mule, hvaraf kommer dagg öfver dalar. Dag far med hästen Skinfaxe ("den med skinande manke"), hvars man upplyser luft och jord.

Det heter, att Natt åker före Dag, emedan våra förfäder alltid plägade börja dygnet med natten. Därför räknade de också alltid efter nätter och ej, som vi bruka, efter dagar. Då någon hade uppehållit sig på ett ställe i sex dagar, sade han: "Jag har varit där sex nätter." Den romerske historieskrifvaren Tacitus säger om germanerna i första århundradet efter Kristus: "De räkna icke såsom vi efter dagar utan efter nätter: natten synes föra dagen fram." Detta var tillämpligt på skandinaverna ännu efter flere århundraden. Vissa uttryck, hvari natten nämnes före dagen, påminna fortfarande om detta bruk. Vi minnas t. ex. från Engelbrekts historia det sorgligt ryktbara namnet Natt och Dag.

Beträffande Arbos konstnärskap säger förf. till texten i "Nordiska målares taflor": "Den tråd, som går igenom och sammanbinder de många olika från i tid och rum vidt skilda områden hämtade motiven i Arbos taflor, är hans förkärlek för skildringen af hästen, människans ädlaste tjänare, hästen i samverkan med sin herre eller härskarinna. Vi finna det redan af titlarna på hans historiska genrebilder, och vi återfinna detta drag i hans mytologiska framställning; ja, i hela hans konstnärliga verksamhet finna vi något af denna hästens poesi, som Almqvist en gång så lifligt skildrat: något eldigt, kraftigt framåtstormande, stundom paradt med en smula behagsjuka och ostyrighet, men alltid ädelt, ridderligt, med bibehållen värdighet; det är detta, som mer än handlingen, mer än personen som sådan öfver hufvud väcker betraktarens intresse. I vild yra, med spända näsborrar och spejande ögon störtar "Valkyrians" svarta springare fram genom molnen i korparnas sällskap, medan den unga stridsmön hurtigt svingar sitt spjut och klämmer knäna in i gångarens sidor. I "Asgårdsrejen", denna väldiga skapelse af den nordiska folkfantasien, är det Odens vilda jakt, ett otal af spöklika ryttare och andra fantastiska skepnader, som i susande fart mellan brustna skyar stryker fram öfver en nattlig himmel, med den afsatte gudakonungens gestalt i fjärran höjande sig öfver skaran. Den bild, som vi här meddela, utgör i många afseenden ett motstycke till Valkyrian, det är den unga "Dagen", Dellings son, som med facklan i hand rider de rodnande vägarna på springaren Skinfaxe. Också här bär det framåt men tillika uppåt, och känslan af kallets höghet uttalar sig så väl i den unge ryttarens ädla, allvarliga drag som i det stolta självmedvetna sätt, hvarpå hästen kröker sin hals med den glänsande manen. Nedtill och bakom råder ännu mörker, men från häst och ryttare utstrålar det ljus, som snart skall lysa öfver världen."

E. A. Zetterstrand.

HVAREÖR LIGGER ISLAND SÅ LÅNGT UT I HAFVET?

I samma mån som tanken djupt intränger i tingens väsen, framträder för densamma en stor världsplan, underbart enkel i en förunderlig mångfald. Utan uppgift, utan betydelse skapades intet. Hvarje ting ingår i det hela såsom en faktor. Därför sammanhänger också det läge, som t. ex. Island har, med en viss uppgift, som denna ö fått fylla i världsplanen. Men ett föremåls uppgift kan bestämmas, först när de verkningar, till hvilka föremålet varit medlet, icke kunna förklaras, om föremålet icke funnits. Så förhåller det sig med Island med hänsyn till den gamla nordiska litteraturen. Det blifver därför ej här fråga om någon geo-

logisk eller geografisk undersökning. Islands egendomliga klimat, dess vilda natur, de höga bergens i solen glimmande toppar, de eldsprutande bergens hvälfvande lavaströmmar lämnas åsido. Vi vilja söka svar på den fråga, som fäst vår uppmärksamhet, genom att i allmänna drag skildra uppkomsten af Nordens gamla litteratur och sedan följa henne på hennes skenbara irrfärder från Nord till Nord. Tilldragelserna själfva må genom det historiska förloppet på frågan gifva ett tyst men tydligt svar.

Då vi tänka på våra hedniska förfäder, föreställa vi oss ofta, att de voro blott väldiga kämpar, ständigt färdiga till blodig fejd. Vi veta att tala om deras trohet, ära och mannamod, men vi glömma, att de ock visste uppskatta tankens förvärf. Och detta drag framträder hos dem, redan innan skandinaver och tyskar ännu voro skilda folk. Nordens tragiska hjältesång om Sigurd Fåfnesbane, hvilken under namnet Sigfrid framträder i tyskarnes "Der Nibelungen Lied", bevisar vårt påstående. Detta litterära drag hos Nordens folk har därför sin rot långt, långt in i den förhistoriska tiden. Men — säger Geijer — "hvad stort sker, sker tyst". Så ock här. Småningom utvecklades litteraturens frö allt mer och bevarades genom den muntliga traditionen, hvilken under hela den hedniska tiden var den väg, på hvilken tankens förvärf och fantasiens skapelser vandrade från släkte till släkte. Den litteratur-historiska utvecklingen gick så fort, att redan vid femte århundradet oförgängliga kväden om gudar och människor och deras förhållande till hvarandra uppstått. Från denna tid hafva vi i behåll den oförgängliga, ständigt gamla, ständigt nya, af odödliga tankar genomblixtrade "Valans Visdom", af Gödecke träffande kallad "den nordiska fornålderns majestätiska Uppenbarelsebok". Detta kväde är ock — såsom en svensk-amerikan lika träffande sagt — dess djupsinniga genesis. Så uppstod före år 800 sånger af alltid bestående värde. Särskildt må nämnas Havamal, åsalärans ordspråksbok. Men det blef afton på den nordiska litteraturens härliga dag; nattliga skuggor närmade sig. Omkring 800 började den gamla odlingen upplösas genom följderna af nordmannatågen, småstaternas samlande till större välden och den kristna lärans inflytande. Följa vi noga utvecklingen af denna traditionella litteratur, skola vi finna, att hon vid kristendomens införande redan nått sin högsta blomstring, och att "tidens fullbordan" var inne för ett nytt skede i Nordens historia.

Litteraturen är gradmätaren på ett folks odling, hon återspeglar folkets lif och gifver till känna riktningen i den allmänna utvecklingen. Af de kvarlefvor, vi äga af Nordens litteratur, märkes lätt, att samma nationalkarakter, samma andliga och materiella odling ursprungligen kännetecknat hela den nordiska folkstammen. Först omkring 900 började rikenas gränser fastställas. Detta är viktigt, när fråga blir om äganderätten till den gamla litteraturen. Under hela denna tid, en verklig evolutionstid, en förberedelsetid till något kommande högre, låg Island öde. Men tiden var inne, då denna ö skulle framträda, tyst och obemärkt, och spela en viktig rol i Nordanlandens historia.

Harald Hårfager förverkligade sitt ungdomslöfte. Han lät ej klippa sitt hår, förr än han lagt hela Norge under sitt välde. Mången ädlings hjärta brann af harm öfver Hårfagers framgång. Mången sådan sökte därför ock bevara sin själfständighet och sina fäders tro på öarna långt i nord- och västerhafvet. De, som sålunda utflyttade, voro landets mest konservativa män och kvinnor. Så utflyttade omkring år 874 en mängd nordiska nybyggare till Island. Här bildades ett samhälle, som strängt vidhöll fädernas språk, seder och lefnadsvanor. De bevarade i troget minne sitt hemlands sägner och kväden, hvilka under de långa vinterkvällarna utgjorde deras käraste samtalsämne. Men de icke allenast bevarade detta dyrbara arf utan diktade jämväl nya kväden. De byggde på egen, fäderneärfd grund och vunno därför ständig framgång i sina sträfvanden för högre andlig och lekamlig utveckling. Andra orsaker till deras framgång funnos ock. De voro, såsom nämndt, starkt konservativa, stodo ej i någon egentlig förbindelse med andra folk; landets natur och deras nya lefnadsförhållanden inneburo ständiga maningar till mannamod, trohet, dygd och ära: de buro i ständig hågkomst fädernas stora bedrifter både med tanke och i handling.

Vi förflytta oss åter till de land, från hvilka Islands inbyggare utvandrat. Där utkämpas nu en väldig strid. Det är hedendomens kamp mot kristendomen. Den hedniskt litterära odlingen hade nått sin höjdpunkt. Hennes läror voro ej längre hållbara för det tänkande, hon själf utvecklat. Hon hade varit och var ännu blott en Johannes-röst i öknen, en röst, om röjde väg för hvad komma skulle. Hon hade lärt folket att uppfatta abstrakta begrepp. Särskildt genom nordmannatågen kommo skandinaverna i beröring med främmande folk och, om än indirekt, med den kristna religionen. Visserligen tillskrifves kristendomens införande i Danmark Knut den store (1018—1035), i Norge Olof Trygvesson (995—1000), i Sverige den Stenkilska ätten (1065—1125), men han var predikad i dessa land århundraden förut. Här liksom förr i Grekland och Rom hade den gamla litterära odlingen banat väg för kristendomen. Den gamla åsaläran utdog, hennes stora guda- och hjältesånger förglömdes, utan tvifvel afsiktligt undertryckta af kyrkan. Skaldekonst och vitter odling i allmänhet utdogo visserligen ej men gingo numera i annan riktning. Tanken riktades hufvudsakligen åt människans inre värld, och kristendomens nya ande omskapade i det västra och norra Europa äfven sången. I Sverige skrefvos visserligen några torra rimkrönikor, men där uppstodo också de friska folkvisorna, hvilka så att säga voro morgonrodnaden på poesiens himmel till den härliga dag, då Sveriges skalder fulltonigt besjöngo de gamles minnen.

Under det kristendomen bekämpade hedendomen i Norden, återlefde isländaren, konservativ såsom förr, i

stillhet och lugn sina fäders lif. Men för det lif, han lefde och önskade lefva, och hvars goda följder eftervärlden måste tacksamt erkänna, var Islands läge långt ut i hafvet af afgörande betydelse. De vid denna tid omkring Island boende folken kände föga till ön, de visste litet om hennes befolkning. Isländaren var således skyddad från utländskt inflytande. Detta var förmånligt för utvecklingen af egna och fäderneärfda ideer. Emedan afståndet från hemlandet var långt, stod isländaren ej i en allt för nära förbindelse med moderlanden. Hans lif blef därför ett på sig själf och sina minnen riktadt lif. Helt afskild från sitt hemland var han dock aldrig. Därför kommo de isländare, som besökte de land, från hvilka de utvandrat, snart i beröring med kristendomen. Skrifkonsten lärde de nu. Den gamla runskriften hade varit till föga nytta för upptecknandet af större vittra alster. Nu behöfde ej tankens och fantasiens skapelser längre bevaras genom muntlig tradition. Hemkommen till sitt land upptecknade isländaren sånger och sagor och räddade dem sålunda från undergång. Det är ett egendomligt förhållande, att kristendomen skulle blifva orsaken till förvarandet af den litteratur, hvars läror han bekämpade.

Då kristendomen kom till Island, gick åsaläran där samma öde till möte som förut i Norden. Prästväldet blef dock aldrig fullkomligt genomfördt på Island. De gamles konservativa och själfständiga ande kunde ej utrotas. Detta gjorde, att kanhända de flesta sånger upptecknades efter kristendomens införande. Nu tycka vi oss se, det Harald Hårfagers handlingssätt leddes af en högre hand: Han blef, utan tvifvel omedvetet, medlet till samlandet på Island af ett konservativt element, som skulle bevara hela Nordens kultur. Här på Island blef den gamla odlingen grunden till en ny, hvars tendens gick alltmer i kristlig riktning. Att öfvergången försiggick så småningom, därom vittna sådana vitterhetsalster som "Solsången". Detta kväde står eddadiktningen mycket nära genom både språk och versform, ehuru innehållet är hufvudsakligen kristligt. Så uppstod på ruinerna af den gamla en ny, rik och aktningsvärd isländsk litteratur. Den gamla nordiska poesien och odlingen i allmänhet blef grundvalen för så väl Skandinaviens som Islands skrifna litteratur. Det var här såsom alltid: det gamla genomgår det nya. "Stark ström med egna vågor går genom hafvet."

Den gamla traditionens skatter voro glömda, kristendomen hade åvägabragt en ny världsåskådning, litteraturen hade fått en ny, hufvudsakligen didaktisk riktning, kristna läran hade vunnit fullt insteg öfver allt i Norden och på Island, då — återigen "i tidens fullbordan" — återfanns Nordens gamla litteratur på Island. Island hade blifvit tillflyktsorten undan förgängelse för Nordens urgamla litteratur, en skatt, som återspeglar våra förfäders hela kultur och kastar ljus öfver forn- och nutid. Island hade fyllt en härlig uppgift. Härtill var öns läge jämte andra yttre och inre omständigheter orsaken.

De skatter, som på ett så egendomligt sätt blifvit bevarade, utgöras förutom några heroiska sånger samt mytisk-heroiska sagor af den poetiska och den prosaiska Eddan. Här vilja vi fästa uppmärksamheten blott på den förra, den viktigare. Det var biskopen i Skalhull på Island Brynjulf Svendssen, som år 1643 upptäckte den poetiska Eddan och sände henne till konung Fredrik III i Danmark. Brynjulf Svendssen gaf henne namnet "Sämunds Edda", emedan traditionen kände Sämund Frode, död på Island omkring 1135, såsom den, hvilken samlat de sånger, af hvilka hon utgöres. Strödda delar af denna Edda trycktes i Köpenhamn redan på 1600-talet. I Sverige utgafs Völuspa på isländska och svenska 1750. Hela samlingen utgafs 1818 af A. A. Afzelius, 1877 och 1881 af P. A. Gödecke i Växjö och af Fredrik Sander år 1893. Af denna Edda äger nu Danmark fem öfversättningar, Tyskland nio, Norge två och Frankrike en. Af intet folk-epos öfverträffas Eddan i djup världsåskådning och tragisk höghet. Iliaden och Odysseen, Mahabarata och Ramayana, Nibelungenlied och Gudrun och Kalevala — alla äro enligt kännares påstående henne underlägsna i detta afseende. Hvilken dyrbar skatt måste hon således icke vara! Icke underligt, att försynens hand tyckes följt henne skyddande och bevarande genom århundradenas växlingar! Icke underligt, att hon skulle bevaras på en ö långt ut i hafvet, räddas från förgängelse, återkomma till sitt hemland och genom sina djupa toner väcka Nordens folk till medvetande om sig själfva och sprida ljus och värma öfver forn- och nutid!

Så snart värdet af denna litteratur blifvit bekant, stego skalder fram och besjöngo de gamles minnen. Vetenskapsmän sutto grubblande vid Yggdrasils stam; de plockade blommor i en lustgård, skönare än Arkadiens; de funno, det mellan Nordens klippor en gång hade stått ett tempel, skönt och betydelsefullt, gudomligheten till ära; de sågo stora gudar omgifna af ett ljus, en ära, ett majestät, som de aldrig förr skådat, icke ens i Greklands och Roms olymp; de sågo hjältar, som blödt för svärd men aldrig fallit offer för sinnlighetens lustar. Hänryckt af hvad han skådat steg Oelenschläger fram, grep med kraftig arm i lyrans strängar, och strax blåste en nordisk vind genom landen.

> "Roms sångargudar flyttade till Norden
> med Adlerbeth",

och snart slogo följderna af den återfunna litteraturen ut i blom i götiska skolan. De främmande sånggudinnorna på den svenska parnassen funno sig snart utsatta för en äkta nordisk vind, som så småningom bortblåste den skämda franska smaken; den romantiska skolan kände sig berörd af

> "Stormens sus och fädrens stora minnen."

Geijer rannsakade "Svea rikes häfder", sjöng "Vikingen" och "Den siste skalden",

> "En sällsam gäst från gråa forntidsdagar."

Tegner diktade Fritjofs saga, sjöng sitt högstämda "Svea" och förklarade i "Axel":

"Den gamla tiden är mig kär."

Ling, "gengångaren från fornålderns dagar", sjöng i "Gylfe"

"om forntida bragder, om forntida tåg
kring land och haf."

Så åstadkom, kan man säga, den fornnordiska litteraturen en väckelse, en nyfödelse, en återgång till det fosterländska; så inbröt svenska poesiens guldålder." En mängd fosterländskt sinnade skalder uppträdde, och

"när med sin sång de Nordens dalar fyllde,
en nyfödd skapelse ur kaos sprang."

Se där, hvad den norröna litteraturen, som undan förgängelse funnit en fristad på Island, uträttat i det nittonde århundradet!

Du ättling i Amerika af Nordens stora folk, låt tidens lysande fjärilar flyga: vingarnas glänsande stoft endast besudlar din hand! Återgå till dig själf, spegla ditt anlete i fädernas stora bedrifter, tecknade i forntida sånger och sagor! Låt Roms och Greklands gudar stiga åt sidan för Nordens större; förstå dig själf: gör dig förtrogen med ditt eget folks urgamla historia, så förtrogen, att du i hennes ljus kan se de höga gudar vandra omkring, väldiga gestalter med gudaprägel på pannan; gör dig bekant med ditt eget folks hjältar, och, vill du lära känna dem alla, läs och begrunda Nordens gamla litteratur! Gör du det, skall snart förfädernas ande slå kraftiga vingslag öfver dig. Den ande, som i århundradets början väckte Nordens folk till uppmärksamhet på sig själfva, lefver ännu i de gamles skrifter.

Se vi nu åtminstone några af de historiska händelser, som samla sig kring Nordens gamla litteratur; se vi hennes uppkomst, hennes räddning och de egendomliga förhållanden, hvilka gjorde denna räddning möjlig; kunna vi följa henne på hennes underbara vandring från land till land; kunna vi i någon mån fatta, hvad hon uträttat i flydda tider; kunna vi i någon mån förstå, hvad hon ännu är, och hvad hon ännu kan uträtta, om vi ägna henne den uppmärksamhet, henne bör tillkomma, då tro vi oss hafva svar på vår fråga, då undra vi ej längre, hvarför Island ligger så långt ut i hafvet.

J. G. DAHLBERG.

EMIL FROMMEL.

Forts.

Signal till uppbrott blåstes å nyo; det bar nedåt från höjden till Mummelsee, som ligger 800 fot lägre än bergstoppen. Vi uppnådde snart åter skogen, stora, härliga furor med vidt utbredda grenar. En smal gångstig ledde genom skogen. På grund af en myckenhet nedfallen barr och knotiga trädrötter var vägen så hal och knagglig, att en och annan då och då trillade omkull under den vilda farten. Snart blickade den djupsvarta sjön fram genom träden. Likasom en camera obscura återgaf den orörliga sjön på ett lifligt sätt bilden af molnen på himmelen och de stora furorna vid stranden. Icke ett lif kunde ses. Endast några trollsländor flögo ljudlöst omkring, och några grodor hoppade från de stora mossbevuxna stenarna, som lågo vid stranden, ned i djupet, då vi nalkades. Eljest var allt dödstyst rundtomkring. Sjön var öfverallt omgifven af höga furor; några hade störtat omkull af stormen och lågo med sina stammar och kronor i sjön.

Stillheten, ensamheten på alla håll, den sakta susande skogen och den spegelblanka sjön, — allt gjorde, att ingen vågade säga ett ord. Ändtligen bröt Mullvaden tystnaden. "Sjön är outgrundligt djup. Några pojkar från Herrenwies ville en gång ro här, men sjöns vatten bär ingen båt. Några summo ut i sjön och släppte ned ett 300 alnar långt sänklod, men de funno ingen botten. Så berättar en gammal bok om sjön." Mullvaden anförde detta meddelande med en framträdande ämbetston, som icke tillät någon motsägelse. Vi stirrade alla på den "bottenlösa" sjön, och den föreföll nu oss alla dubbelt så märkvärdig som förut. Likväl ville Spiritus icke erkänna ordet "bottenlös", ty han ansåg, att det ej fanns något i världen, till hvars botten man ej kunde komma.

"En snapsflaska kommer man nog till botten i! Men jag vill berätta er något annat om Mummelsjön, till hvars botten man icke heller kan komma! Kom och låt oss sätta oss här på en trädstam!" Vi följde alla. Vi visste, att Rafaels far ofta hade rest i dessa trakter och kunde berätta många historier, som han hört af folket.

Rafael tog därpå till orda:

"Då det blir kväll och stilla och endast furornas toppar susa, dyka vid månskenet sjöjungfrurna upp ur det mörka vattnet. Man kallar dem äfven 'Mummlein', hvaraf sjön fått namnet 'Mummelsjön'. Djupt där nere finnes ett härligt palats, och allt i det är af klart, gediget guld och kristall. På den gyllene tronen sitter sjökonungen med en guldkrona på hufvudet, och ett långt, silfverhvitt skägg svallar ned öfver hans bröst. Han har makten öfver sjöjungfrurna, alla måste lyda honom, och ve den, som icke är lydig. De måste arbeta där nere, göra guldet blankt och slipa kristallerna, men efter arbetet tillåter sjökonungen dem att dyka upp under natten och vistas vid vattenytan. Däråt glädja de sig alla. Men stundom gingo de ned till människorna i dalen och gladdes då de kunde få vara bland dem. Ty de sågo gärna på människornas görande och låtande och deras kärlek, och de skulle helst ha stannat uppe i stället för att åter dyka ned i den mörka sjön. På stilla vinterkvällar fingo de tillåtelse att gå ned i dalen till den närmaste byn, till de hederliga bönderna. Där satte de sig midt ibland bondhustrurna och flickorna, som på kvällen kommo till hvarandra med sina spinnrockar. Pojkarne sutto på bänken vid spiseln eller lågo på ugnen och förfärdigade sina redskap. Men äfven sjöjungfrurna satte sig vid spinnrockarna och spunno med, så fint, att ingen af flickorna kunde göra efter det. I tur och ordning berättade man historier, först berättade någon af flickorna i byn, sedan någon af sjöjungfrurna. Men de sistnämnda berättade vackrast, ty de talade om sjön och sina härligheter, om de dyrbara pärlsmyckena, om guldarmbanden och om sin sång och sitt arbete där nere. Då lyssnade pojkarne ifrigt och skulle helst själfva ha följt med ned i sjön. Men sjöjungfrurna afstyrkte detta, ty i sjön kunde ingen dödlig människa lefva. Då det gamla schwarzwalduret varnande slog elfva, stego sjöjungfrurna hastigt upp och skyndade bort. Ingen vågade följa dem eller se efter dem, ty då komme de aldrig tillbaka, hette det. Men hvarje gång som de varit

där, hade flickorna spunnit tre gånger så mycket som eljest, och då och då hittade man en vacker bit guldtråd på spolen. Ibland kommo ock sjöjungfrurna till sjuka bondhustrur, förde med sig sina läkemedel, bestående af skogsrötter och sjöblommor, passade deras barn och sjöngo dem till sömns. Då en sjöjungfru varit hos en sjuk, behöfde man ingen läkare, ty den sjuka blef hastigt frisk. Så voro då sjöjungfrurna kända och älskade i hela trakten. En gång blefvo de emellertid borta i flera veckor; ingen visste, hvad som händt och hvarför de icke kommo. Orsaken därtill var, att pojkar och flickor en majnatt hade gått ned till sjön och lyssnat på dem. Detta hade sjökonungen märkt, och med sin gyllene treudd slog han full af vrede i sjön, så att den häfde sig och brusade och den dåraktiga skaran nära nog blifvit gripen af den. Till straff fingo därför sjöjungfrurna icke komma tillbaka till dalen, ty människorna voro otacksamma och förtjänade icke bättre. Då blef det stor jämmer i byn och de enskilda gårdarna, och hvar och en undrade, hvem som bar skulden. Vid denna tid begaf det sig, att en af flickorna, som den där majnatten varit med vid Mummelsjön, blef sjuk. När fadern ville gå upp till sjön och hämta sjöjungfrurna till sitt sjuka barn, reste sig flickan upp och sade med sorgsen blick: 'Ack, sjöjungfrurna komma icke, jag vet hvarför; gå icke till sjön, det blir eljest din död.' När fadern enträget ville veta orsaken, berättade hon, hur hon gått dit upp med sina kamrater och lyssnat på sjöjungfrurna. Hon grät bittert därvid och sade: 'För denna synd måste jag nu också dö'. På natten, när alla trodde, att det skulle bli slut med henne, öppnades dörren och en sjöjungfru kom och satte sig vid sängen och lade omslag af vass på hennes febersjuka panna. Då slog flickan upp ögonen och såg förskräckt på sjöjungfrun, men denna sade till henne: 'Emedan du ännu är så ung och inser det orätta, så har jag kommit hit för att hjälpa dig, men lofva mig, att du aldrig mera någon natt går ned till sjön, ty om det händer en gång till, få vi aldrig mera komma tillbaka, och detta är vår högsta glädje, ty vi äro gärna tillsammans med människorna'. Därpå gaf hon fadern ännu några läkemedel, kysste den sjuka flickan och gick hastigt ut. Härefter kommo de tillbaka och allt var som förut, endast med den skillnaden, att de ännu ängsligare sågo på klockan och bröto upp tidigare, för att de skulle hinna till sjön före midnatt. Då hände det en vinterafton, att en af sjöjungfrurna hade börjat på en underbar historia, andlösa hörde pojkarne på, och flickorna spunno icke mera för att lyssna. Just då historien var vackrast, slog klockan elfva, sjöjungfrun afbröt hastigt berättelsen och lofvade fortsättning vid sitt nästa besök. Hon visste icke, att en pojke i hemlighet hade dragit visaren på klockan en timme tillbaka. Visserligen slog klockan endast elfva, men då nattvakten där ute stötte i sitt horn och förkunnade den tolfte timmen, blef hon dödsblek ock skrek af förskräckelse: 'O ve, o ve, nu är det förbi för alltid.'

Sedan den tiden stiger ingen sjöjungfru mer ned i dalen, ty sjökonungen hade svurit, att om de en gång kommo för sent tillbaka, skulle ingen sjöjungfru mera få gå upp till människorna. Endast då och då dyka de i stilla midnattstimmar upp ur sjön, och man hör dem klaga sakta, men ingen sjöjungfru kommer mer till människorna i dalen."

Då Rafael hade slutat, teg hela det lilla sällskapet. Det finnes en tysnad, då ingen vill vara den förste, som åter börjar tala, emedan man känner, att man icke får säga något olämpligt. Icke ens den kälkborgerlige Spiritus vågade säga ett ord. Alltför länge gick det dock icke att tiga, och Mullvaden visade, att han befann sig vid gränsen af sin stämning. "Då kan jag också förklara", sade han, "hvarför man säger, att man icke får kasta sten i sjön. Man påstår, man därmed retar sjökonungen och att det då alltid kommer ett oväder."

"Tänk, hvad han vill veta allt!" ropade Wallenstein. "Vet ni hvad, vi vilja kasta en sten och se, om det kommer något oväder!"

"Det låter du bli!" ropade Mullvaden, Schiller och Rafael med en mun. Endast Spiritus och Jägmästaren instämde, ehuru de hyste en hemlig ängslan för att det till slut skulle finnas något sant i historien. Under det att man ännu tvistade, om det vore möjligt att kalla fram sjöjungfrurna, blåste Mozart en visa om den vackra gröna skogen för att återställa stämningen. Stenhuggaren hade gått åt sitt håll för att leta stenar för att kunna taga med hem något intressant därifrån. När han emellertid icke hittade något, kastade han missnöjd en stor sten ned i djupet. Då foro pojkarne ihop. "Hvem har gjort det?" ropade de, och till och med Spiritus blef förskräckt öfver att någon hade vågat det. Alla väntade i ängslig spänning, om icke något underbart skulle inträffa. Himmelen var ännu blå och speglade sig i sjön, men snart kom en vindpust och jagade tillsammans molnen på himmelen, som snart blef gråsvart. Tunga droppar föllo, vinden strök genom trädtopparna och i fjärran mullrade åskan. Då blefvo vi alla ängsliga och rädda, ty sjön blef orolig och sjönk vid stranden, och ofvan oss prasslade regnet, och blixtrarna lyste genom den mörknande skogen, genom hvilken vi jagade till flykt. Sist trafvade den oskyldige missdådaren, Stenhuggaren, hvars läderväska oupphörligt flög upp under det snabba loppet. Ingen tänkte på att ovädret äfven utan stenen kunde ha kommit den heta sommardagen. Genom det hemlighetsfulla sammanträffandet mellan ovädret och det berättade blefvo vi alla högst hemska till mods. Våta ända in på kroppen kommo vi ned till värdshuset, som ligger ungefär halfannan timmes väg från sjön. Men här kunde man icke stanna. Värden måtte varit på ängen sysselsatt med skörden, ty allt var fast tillbommadt, och endast till en del kunde vi skydda oss mot det häftiga regnet under det framspringande breda taket af det med halm täckta huset. Vi betraktade kartan och funno, att vi behöfde omkring en timmes tid för att komma till det gamla klostret *Allerheiligen*, och därför beslöto vi oss för att trots ovädret stiga ned dit med så rask gång som möjligt. Därpå bröto vi upp, och under vägen talades icke mycket, ty dels tillät icke tiden några samtal, dels hade en hvar tillräckligt att göra med att akta sig för att falla omkull.

Himlen klarnade emellertid upp igen, här och där syntes en solstråle sila sig in genom trädtopparna, och åskvädret drog mullrande åt annat håll, liksom en slagen fiende, som under flykten vänder sig om och fyrar af ännu några skott. Väl fick den lilla skaran mottaga en eller annan dusch, då den uppfriskande vinden ruskade på granarnas grenar, men man skrattade blott däråt och skyndade vidare. Ack, huru aromatiskt och vederkvickande nu skog och mark doftade efter det härliga regnet! De små fåglarna, som alla hållit sig gömda, så länge ovädret varade, vågade sig nu fram från sina gömställen. Hackspetten började åter klättra uppför stammarna och hacka efter insekter, hägern hördes skrika, och här och där sprang en förskräckt hare, som förlorat sin sedvanliga sinnesnärvaro och sitt mod vid åskvädret, åter djupare in i skogen.

Också pojkarne, som varit så tysta, fingo så småningom tillbaka sin vanliga talförhet. Vi kunna icke göra narr af deras modlöshet, ty när Herren Gud talar genom åskdundret, då bör den lilla människan vara stilla och höra till. Det är också både godt och vackert, då människan till exempel under tystnad betraktar, huru solen stilla sjunker ned på andra sidan bergen. Då är stillatigande bättre än om man säger: "Ack, så vackert!" Narrar ha sitt hjärta på tungan, men den vise bär munnen i hjärtat.

Under gladt samtal gingo vi nu ned till det gamla klost-

ret Allerheiligen, hvars förfallna ruiner snart blickade fram mot oss nere från den djupa dalklyftan.

Klostret Allerheiligen var en gång ett mycket berömdt abbotstift, bebodt af lärda cisterciensermunkar. Sagan berättar, att munkarne, som af rika riddare och herrar erhållit en tung säck full af guldmynt för att bygga detta kloster, lastade penningarna på en åsna, som därpå fick löpa fritt omkring i skogen. Där åsnan lade sig ned för att hvila och befria sig från den tunga bördan, där skulle klostret byggas. Och åsnan trafvade in och omkring i den gröna skogens dunkel med munkarne efter sig på behörigt afstånd. Hon försökte stiga uppför berget, men detta tycktes icke tilltala henne, hvarför hon vände om och gick ned i dalen, där hon hörde ett vatten brusa. Hon stannade på en sammetsgrön fläck, skriade tre gånger och kastade därefter, liksom en trött vandrande handtverksgesäll sin tunga ränsel, af sig den tunga penningsäcken, i det hon på sitt åsnespråk sade till sig själf: "Här är riktigt godt att vara, källan porlar, fåglarna sjunga och gräs och tistlar finnas i tillräcklig mängd, — här vill jag hvila ut." Och munkarne kommo också dit, funno platsen lämplig, gallrade ut skogen, byggde upp sitt kloster samt lefde sedan såsom lärda och rättskaffens människor. Man skall nämligen icke föreställa sig, att munkarne i den gråa forntiden endast varit okunniga dagdrifvare.

Vi tänkte nu för visso denna gång mindre på, huru beskaffade munkarne varit, utan mera på våra våta kläder, torra strupar och hungriga magar. Bredvid den afbrända kyrkan, som i början af detta århundrade förstördes af blixten, hade en del af klostret med refektoriet och ett par små celler omändrats till boställe för en skogvaktare, och detta var tillika ett litet värdshus. Där bodde och rådde en gammal skogsmänniska, som kort och godt kallades: den vilde jägaren, en liten undersätsig man med ett långt helskägg, som föll långt och yfvigt ned öfver bröstet. Den gamle jägaren stod redan utanför sin dörr, strök sitt långa skägg och satte till rätta på sitt hufvud den stora slokhatten med hägerfjädrarna samt skrattade därvid på sitt jägarvis så högt, att det gaf eko i skogen, samt ropade: "Alla hagel, bomber och granater! Komma ni nu ändtligen, edra våta stadsråttor! Kom hit, puttefnaskare, som regnet i bergen gjort våta! Potz, morer och turkar, så ni se ut. Här får mor hjälpa till och kläda af er. Har redan hört från jägarpojken uppe vid Mummelsjön, hvad ni äro för ena stackare. Kom in nu, allt är i ordning för er räkning!"

Vi blefvo alla alldeles förbluffade öfver detta tilltal. Rafael och Schiller, Spiritus och Jägmästaren sökte nästan gömma sig bakom ryggarna på Mullvaden och Wallenstein, men den siste kände sig helt hemmastadd genom jägarens rättframma tal. "God dag, herr jägmästare", sade han, ty han visste, att skogvaktaren gärna tog emot denna titel, "ja, det har gått oss ganska illa. Icke sant, vi kunna ju få stanna här öfver natten?"

"Ja, det förstås! Gå på bara, ni stadsråttor, ni är ju alldeles sura."

"Jägmästarens" hustru, som var född i Karlsruhe, hörde genast på dialekten, hvar vi voro ifrån, och ville genast utförligt börja berätta alla sina lifserfarenheter ända från ungdomen, "emedan hon också var från samma stad", men hennes man afbröt henne med orden: "Mor, vänta med ditt tal till efteråt. Stadspojkarne äro våta som hundar och få i natt tandvärk och magplågor, om du inte genast ger dem torra strumpor och kamomillte."

"Hvad för något, kamomillte, visst inte", ropade Wallenstein förskräckt, ty allt hvad te hette var för honom högst motbjudande, "jag vill inte dricka te!"

"Potz vildsvin och räfpälsar, vill ni vara lugna, småherrar! Då jag sagt en sak, skall det ske", ropade "jägmästaren".

Och hela sällskapet började kläda af sig, och stöflarna drogos af, hvilket hos somliga ej gick för sig utan möda, emedan de voro genomvåta. Jägarens gosse hjälpte dem därmed så godt sig göra lät. Rundt om den stora öppna kakelugnen, i hvilken trots sommardagen brann en stor eld, hängdes alla kläderna upp på långa strängar. Och därpå trädde skogvaktaren själf in bland det i lättaste nattkostym omkring sittande sällskapet, med sin ångande tekanna. Och därpå måste hvar och en af dem dricka en kopp te, så varmt det var möjligt att få ned det, tills de alla åter kände sig fullt varma i sina lemmar. Mozart blåste därpå upp till dans, och den glada septetten började dansa rundt omkring skogvaktaren, som stod i midten och såg på. Hvar och en fick taga på sig en af jägargossens grofva sockor, som stack och kittlade fötterna på oss, ty det var icke sådana mjuka sockor som våra mammor brukade sticka åt oss.

Då våra kläder torkat och alla kände sig åter behagligt varma — det var blott stöflarna, som inte ville torka så snart —, tog skogvaktaren oss med sig in i gästrummet, där åtskilliga gäster sutto. Vi kände oss naturligtvis något generade, då vi kommo in i strumpsockorna, men det kunde icke hjälpas. "Ingen bryr sig om att se på era fötter", sade vår värd, "och för öfrigt gingo munkarne, som alltid bodde här, alltid barfota."

"Mitt herrskap, det här är badade stadsråttor från Karlsruhe", med dessa ord föreställde skogvaktaren oss för de närvarande. Och herrskaperna bestodo af stadsskrifvaren från den lilla staden Oppenau, förvaltningsföreståndaren från Oberkirch och hans biträde, en gammal fältskär, som lät kalla sig doktor, samt traktens vandrande skollärare, som för tillfället här hade föda och husrum. Dessa notabiliteter samlades två gånger i veckan hos skogvaktaren, och på den tiden var Allerheiligklostret icke på långt när så besökt som nu för tiden. Den tiden metade inga linhåriga engelsmän i den klara bäcken där nedanför, och "den vilde jägaren" gladde sig därför öfver alla besökande, som kommo ned till honom i hans ensamhet, ty han satte mera värde på att få sällskap och en uppmärksam åhörare än om han förtjänte några kreutzer därvid. Hela sällskapet underhöll han med sina jakthistorier och begagnade sig därvid af en hubertusknif, som var så stor och lång som gaditen Sauls, med hvilken han kunde skära till växten så att både syn och hörsel försvann hos åhöraren. Sedan han denna afton berättat en massa historier om vargar och vildsvinsgaltar, hvita hjortkor och jaktbiträdenas dumheter, hvarvid vår Wallenstein kommit honom så tyst på sina sockor allt närmare, så vände den gamle stadsämbetsmannen från Oppenau, förmodligen för vår skull, samtalet på det gamla klostret och munkarne. "Ja" sade den vilde jägaren, "det där är historier, som jag icke gärna vill berätta om, ty det går kalla rysningar öfver ryggen på mig, bara jag tänker därpå." Härvid blinkade han småleende, och med en menande sidoblick på oss, öfver till sina gäster. "Men då tiden kommer för kyrkfesterna, till exempel mot advent, jul och påsk, då blir det lifligt i det gamla abbotsklostret. Precis klockan tolf om natten står priorn där i sin hvita kåpa och med krumstafven framför altaret och läser mässan med ihålig röst, och rundt omkring i koret på stenarna sitta munkarne och mumla i sina långa skägg. Och man kan höra den vackra sången ljuda genom hvalfgångarna, och processionen går ända in hit till refektoriet. Man hör, hur glasen klinga, då de tagas ned från hyllan, och det rasslar och tassar omkring i köket, därifrån lukten af den fina hjortsteken tränger genom hela huset."

Den gamle jägaren syntes grundligt njuta af att se, huru våra ansikten härvid alltmer förlängdes, ehuru han låtsade som om han icke märkte det, men blinkade i stället så mycket mera menande mot sina gäster och fortsatte:

"Därefter skiljas munkarne åt och gå en och en omkring i huset och uppsökte sina förra celler. En af dem har härvid en gång länge stått framför min säng, tills jag slutligen tog ned min jaktbössa från väggen. Då på en gång gaf han mig med den tjocka repändan ett slag på hufvudet, så att jag blef helt yr. Men sommartiden låta de däremot aldrig se sig, därför kan ni vara helt lugna, mina herrar", slutade skogvaktaren och såg up till hälften leende på våra ansikten, som blifvit allt blekare.

Vår jägmästare kom nu igen att tänka på sin tant i Baden, men han skämdes att säga högt sina tankar, utan hviskade Spiritus i örat: "Ack, om jag stannat hos min tant i Baden!" Till all lycka kom nu emellertid skogvaktarens hustru in med den rykande vällingen och ett helt berg med potatis och lefverkorf, så att all ångest på en gång sväljdes ned. Och sedan, till trots för skogvaktarens alla berättelser, öfvermannade oss tröttheten och sömnen. Ljuft och lugnt slumrade alla in i de gamla munkarnes celler.

Tidigt om morgonen klockan fyra väckte oss den vilde jägaren nedifrån och skickade genom ett stort språkrör upp till oss denna morgonhälsning: "Upp ur sängen med er, ni sofråttor, ni residensnattmössor! Vänta, så skall jag gå upp och dra er ned i benen! Kom därför genast hit ned i skjortärmarna till brunnen! Det finns inga tvättfat eller toalett-tvålar här nere men friskt klostervatten, som jag skall slå öfver er, så mycket ni vill ha."

Mullvaden kom ned först och måste låta skogvaktaren tvätta sig. Denne befallde honom nämligen hålla hufvudet under pumpröret, och därpå pumpade han det iskalla vattnet öfver Mullvadens hufvud så att det plaskade.

"Det här är naturhvitt", sade han skrattande, "af det här blir man så hvit och ren som det vackraste linnelärft."

Mullvaden berömde pliktskyldigt denna morgonuppfriskning genom klostervattnet, ehuru han stammade af kylan, och drack därefter ett stort glas vatten. Den ene efter den andre af oss måste ned, ty "den vilde jägaren" påstod, att man flere veckor därefter skulle kunna se på oss, att vi legat hos honom öfver natten. Att han umgicks så vänskapligt och utan omständigheter med oss, berodde kanske på, att han var bekant med våra föräldrar i residensstaden och därför ansåg sig böra behandla oss på ett så vänligt och jägaremässigt sätt. Och det gör i alla fall en pojke ganska godt att ej vecklas in i bomull. Forts.

GIBRALTAR.

Den trånga ingången till Medelhafvet från väster bevakas af världens starkaste fästning, en engelsk besittning sedan den 24 juli 1704. Den består af en bergsudde en half mil bred och halfannan mil lång, medels en låg sandbank förenad med själfva fastlandet.

Romarne och grekerna kallade udden Alype, förmodligen ett feniciskt ord, och den tillika med Ceuta, en lägre bergsudde söder om sundet, kallades Herkules Stoder. Väster om dessa vågade sig ingen grek eller romare att segla. Fenicierna dristade sig att försöka, och upptäckte tennöarne, nuvarande England, ungefär vid Moses tid.

De första att begagna bergsudden till fästning voro saracenerna, då de under Tariks ledning år 711 landstego från Afrika och togo den i besittning. Efter honom kallas den Tariks berg Alonzo P. de Cuzman intog det 1309, hvarigenom det kom i spaniorernas ägo. Två fruktlösa försök gjordes af morerna att återtaga det, men slutligen lyckades Mohamet IV år 1333 att taga det från spaniorerna. Dessa gjorde upprepade försök att återtaga det och lyckades slutligen 1462. Sjöröfvare från Algiers försökte 1540 att intaga det men misslyckades.

I det österrikiska tronföljdskriget intogs det af en förenad engelsk och holländsk flotta i tjänst hos ärkehertig Karl af österrike. Men den engelska befälhafvaren, Sir

George Rooke, hissade den engelska flaggan och lade beslag på det i drottning Annas namn. Englands regering godkände denna trolösa handling, men uraktlät att belöna den, som utförde den. Vid sidan af fästningen hade en stad uppstått, men vid ombyte af ägare lämnade nästan alla invånare staden. Spaniorerna, ensamt eller i förening med Frankrike, hafva upprepade gånger försökt att återvinna fästningen, men förgäfves. Sista försöket gjordes den 13 sept. 1782.

Gibraltar är ett kalkberg, och som sådant fullt med grottor i alla riktningar. Dessa hafva bearbetats och förenats med uthuggna gångar, så att hela berget är som ett mullvadsbo. Från dessa gångar äro skottgluggar ut genom bergväggen, så att kanonerna äro inne i berget och besättningen naturligtvis skyddad för alla bomber. Så länge England är en stormakt, kommer alltså Gibraltar att vara dess besittning. Vid Röda hafvets mynning har England en annan stark fästning, Aden, hvarigenom hela segelsträckan från Atlanten till Indiska hafvet således är genom dessa båda fästningar i engelsmännens händer.

Ingen främling tillåtes inträda i Gibraltar. Den, som vill vara i staden blott en dag, måste erhålla pass, och boningspass gifvas blott för 15 dagar i sänder, men kunna naturligtvis förnyas. För att medföra kodak för fotografering fordras ett särskildt pass från de militära myndigheterna. Fästningens underhåll bekostas till största delen genom tull, hvilken affordras fartygen, då de lägga till där. Försäljning af krogrättigheter o. d. inbringar också stora summor. Största delen af befolkningen utgöres naturligtvis af garnisonen och dess officerare.

S. M. H.

SAVOJARDENS GRAF.

Ur "En gammal prästs anteckningar" af E. Segerstedt.

Ett par år tjänstgjorde jag i en liten sjöstad, belägen i en undangömd vrå af landet. Världens stormar och oro nådde ej den lilla platsen, men vi fingo i stället känna hafvets vindar så mycket bättre. När hösten kom, himlen var mörk och stormen piskade de små, grå trähusen, då kändes det litet ödsligt och tomt, i synnerhet för den, som ej från barndomen var van vid lifvet i ett dylikt "krypundan."

Ett år fram på hösten hittade dock nöjena, eller rättare sagdt nöjet, vägen till vår stad: två savojardgossar hade infunnit sig med ett positiv och en apa. Det var en stor tilldragelse i Fiskeby; tillåt mig nämna staden med detta verkligen betecknande namn.

De små savojarderna voro dagens lejon, och apan ett — af det unga Fiskeby — aldrig förr skådadt underdjur. När härtill kom positivet med dess vemodsfulla för att ej säga jämrande toner, så kan man väl veta, att det hela skulle göra en utomordentlig verkan.

Ty värr syntes man dock ej fatta, att konsten, för att kunna blomstra, behöfver materiellt understöd; insamlingarna på den lilla tallriken voro därför skäligen magra, en omständighet, som jag flere gånger hade tillfälle att iakttaga. Den stora, lyssnande och beskådande krets, som samlades omkring positivet, var således visserligen tacksam för de erbjudna konstnjutningarna, men lade ej sina känslor på tallriken.

Seppi och Jacopo, så hette gossarne, talade en ganska begriplig blandning af danska och svenska, ty de hade, oaktadt den äldre, Seppi, blott var fjorton år, omkring tre år uppehållit sig i Danmark och Sverige. Seppi såg mycket klen ut och frös illa i den tunna dräkten. Äfven Pulko, apan, var medtagen och tycktes lida af det hårda luftstrecket; Jacopo stod sig således bäst, ehuru köld och lidande också från hans kinder förjagat rosorna. Sedan barnen uppehållit sig ett par dagar i staden, hördes musiken ej vidare af. Jag trodde därför, att savojarderna lämnat oss. Så var likväl ej förhållandet.

En dag, då jag gick förbi en af de längst bort belägna kojorna i staden, fick jag genom den lilla, smutsiga rutan se ett grinande ansikte: det var Pulkos. Efter ett par ögonblick hoppade den lilla apan ned af fönstret. Jag anade, att någon af gossarne var sjuk, och steg in.

Min förmodan besannades. Seppi låg ihopkrupen på några trasor i ena hörnet af rummet, och feberrodnaden färgade hans ansikte. Bredvid sjuklägret satt Jacopo med ansiktet lutadt i händerna; kölden och snyftningarna kommo hela hans kropp att skaka. Vid den sjukes hufvud hade Pulko tagit plats. Apan vaggade fram och åter, strök sig litet emellan öfver hufvudet med handen och utstötte klagande ljud. Det stackars djuret tycktes till fullo inse så väl sina små husbönders som sin egen sorgliga belägenhet.

Då jag talade till dem, sprang Jacopo upp och berättade med sydländsk liflighet, att Seppi länge känt sig sjuk och nu ej mera kunde stiga upp från sitt läger. "Seppi nu sjuk, kallt, kallt, ingen mat, Pulko bara hårdt bröd. Seppi dö, Seppi dö! Pulko och Jacopo ingen vän, ingen Seppi mer! Alla frysa till döds, alla dö, Seppi, Seppi dö!"

Han kastade sig åter gråtande ned vid den sjukes läger. Pulko sprang till honom, grep omkring honom med armarna och sökte gömma sitt hufvud innanför hans lilla trasiga jacka.

Seppi var mycket klen och matt, det var blott alltför sannolikt, att Jacopos dystra aning skulle gå i fullbordan.

För görcmåls skull måste jag dock snart lämna de båda gossarne, sedan jag sörjt för, att den sjuke skulle få ett bättre läger, och vidtalat den kvinna, som ägde kojan, att hon skulle anskaffa mat. På hemvägen gick jag in till läkaren som lofvade att besöka savojarden.

Fram emot aftonen kom doktorn till mig och tillkännagaf, att Seppi ej hade många timmar kvar att lefva. Jag beslöt att genast gå till de två stackars barnen. Händelsevis kom jag, då jag skulle taga min hatt, att stöta till det bord, på hvilket min anspråkslösa samling af illustrerade arbeten och gravyrer låg; en liten dock ganska väl gjord afbildning af Rafaels madonna med Kristusbarnet föll därvid ned på golfvet. Då jag tog upp den lilla taflan, föll det mig in att medtaga densamma; de båda gossarne voro ju katoliker, och det borde därför glädja dem att skåda den heliga jungfruns och barnets bild.

Det var sig tämligen likt i det lilla rummet, som savojarderna bebodde; endast Seppis bädd var förändrad och förbättrad. Mat stod på bordet, men den syntes vara nära orörd. Värdinnan beklagade sig äfven däröfver; hon hade gjort sitt bästa den beskedliga gumman; ej ens Pulko hade vidrört de för honom insatta mandlarna.

Det var rörande att se huru fästa de tre olyckskamraterna voro vid hvarandra. Jacopo höll Seppis hand sluten i sin, och med den andra sökte han svepa skörtet af jackan om den frysande Pulko, som dock litet emellan lämnade sin varma plats för att hoppa upp på den sjukes hufvudgärd, mot hvilken hon kvidande trykte sitt hufvud. Och denna sorgliga grupp upplystes af ett rykande talgljus, som från

det rankiga bordet spred en obestämd halfdager öfver rummet.

Sedan jag en stund talat om hvarjehanda, sökte jag föra mitt samspråk in på det ämne, hvarom man talar med en döende. Men då drog Seppi genast undan sin hand, som jag fattat, och Jacopo flyttade sig längre från mig och gjorde korstecknet. Samtidigt sade han några ord på sitt hemlandsspråk till den sjuke, jag förstod dem ej, men att "kättare" fanns däribland, det hörde jag. De stackars barnen ansågo mig som en hedning, kanske ännu värre. En åsikt, som sålunda blifvit inplantad från barndomen, ryckes ej bort på några minuter. Jag var helt villrådig, huru jag under sådana förhållanden skulle handla.

Då kom jag ihåg den lilla gravyren. Jag tog upp den, böjde vördnadsfullt mitt hufvud och höll sedan taflan framför Seppi.

"Santissima madre" framhviskade han, och ett förklaradt leende flög öfver hans ansikte. Han tryckte den lilla taflan till sina läppar och grep sedan tag i min hand. Jacopo tog därefter bilden, kysste den gång på gång och intog därpå åter platsen vid min sida. Den vördnad, jag visat madonnan, hade ingifvit dem förtroende. Då jag sedan läste ett "Pater noster", lade båda under djup rörelse samman sina händer; Seppi skilde ej sina, då jag slutat bönen. Ett vänligt leende var utbredt öfver hans anlete: han var död.

Dag och natt satt Jacopo vid den dödes sida, och lika trogen var Pulko. Gossen talade vid det lilla djuret, som om det varit en människa, och om ej apan förstod hans ord, så syntes hon dock deltaga i hans sorg.

Då han en morgon, af den gumma, hos hvilken han bodde, fick höra, att man nyss börjat att på kyrkogården uppkasta den graf, i hvilken Seppi skulle hvila, gick han ut: det var första gången efter broderns död, som han lämnat bostaden. Pulko följde med, inkrupen, så godt sig göra lät, under hans jacka.

Denna dag kom en sjöman in till mig. Han tillhörde manskapet på ett fartyg, som blifvit infruset i stadens hamn och därför nödsakades att öfvervintra där. Hela besättningen hade redan begifvit sig af; han var den siste. Det var ej utan, att jag var glad öfver att han skulle lämna staden: han hade nämligen ett par gånger ställt till oväsen i det annars så lugna samhället.

"Får be om ursäkt, att jag styrt kurs hit och purrat pastorn", började han, "men si, det är så, att jag tänker segla i väg öfver lanbacken till —stad, där jag har några släktingar, och vill därför ha en trovärdig uppgift om hur långt det på pass kan vara.

"Sexton mil", upplyste jag.

"Sexton! Det var långt det. Jag har inte så mycket pengar kvar jag, aderton riksdaler riksgäld bara. Men så har det strukit åt bra på den här sista tiden. Pastorn förstår: landbacken är ett svårt farvatten för den, som är van vid hafvet. Nå ja, det får väl hinna, det får väl hinna. Pastorn skall se, att jag kan lefva knappt också och gå för vattenrefvade segel, när det gäller. Men åka vill jag, för si att gå en stadig väg, det hör landkrabborna men inte en ärlig sjögast till."

Så långt hade han hunnit, då dörren rycktes upp med ovanlig häftighet, och Jacopo störtade in, som det syntes mycket upprörd.

Han omtalade nu, att han varit på kyrkogården och sett, hvarest Seppis graf skulle blifva. Dödgräfvaren hade sagt, att grafven åter skulle uppgräfvas om trettio år, och nu ville Jacopo hafva grafven upptagen på ett annat ställe, där Seppi fick hvila i ro, på kullen under trädet. Men där kostade en graf tjugu riksdaler, hade dödgräfvaren sagt, och Jacopo hade ej penningar.

"Men ack, pastor, Seppi få graf på kullen, Seppi hvila i ro; ack, låt Seppi få graf där på kullen!"

Jag sökte göra klart för Jacopo, att det ingenting betydde, om Seppis graf öppnades om trettio år, men det stackars barnet afbröt mig med en storm af böner och tårar.

"Taga liran, ja, taga liran för Seppis graf", bad han, "ja, taga, taga — — — " Han tog fram den under jackan dolda Pulko, tryckte djuret till sitt bröst och öfverhöljde det med kyssar.

"Taga Pulko med, ja, ja", hans röst nästan kväfdes af snyftningar, "taga Pulko med! Jacopo gå ensam, taga Pulko med, Seppi få hvila i ro!"

Äfven mina ögon fylldes med tårar, då jag såg den stackars gossens djupa sorg, och huru han var färdig att offra det för honom dyrbaraste, ja, man kan säga allt. Innan jag hunnit säga något, framträdde sjömannen, som ännu ej gått. Han lade några sedlar på bordet och sade: "Låt den lilla stackarn få jordplätten, herr pastor. Det här hinner väl ej, men jag har inte mer." Han strök sig med afviga handen öfver ögonen och såg sig omkring. "Men nu hinner det!" Han löste af sig en silkesduk, som han hade knuten omkring halsen och lade den på bordet bredvid penningarna. "Gud välsigne dig, din lille svarte parfvel! Adjö, herr pastor!" Och med ett par långa steg var han ute på gatan. Jag skyndade efter till dörren och ropade på honom; men han hörde ej därpå utan gick med rask fart, sjungande en sjömansvisa, bort genom tullen och ut på landsvägen, som förde till —stad. Jag vände åter in. Från halsduken på bordet glänste två stora pärlor likt diamanter mot solstrålarna, som letade sig väg genom fönstret.

Och Seppi fick sin graf på kullen: säkert sof han där godt, ty den uppoffrande kärleken hade bäddat det sista hvilolägret mjukt.

FINSKA KRIGET 1808—1809.

Till minne af Sveaborgs öfverlämnande åt ryssarne den 3 maj 1808.

I historien har allt sitt sammanhang. Ingenting sker, utan att det förorsakats af något föregående. Orsakerna till en händelse kunna ligga långt borta och vara mycket förvecklade. I fråga om det finsk-ryska kriget kunna vi säga, att de gå tillbaka åtminstone till franska revolutionen. Den franska republik, som då upprättades, ägde ej länge bestånd. Napoleon Bonaparte visste väl, huru han skulle handla för att först svinga sig upp till diktator och sedan till käjsare öfver Frankrike. Nöjd var han dock ej därmed utan tyckte att det borde vara nog, om man hade en Gud och en kung och ville således själf blifva den befallande i hela Europa. Fördenskull är det naturligt att han måste komma i strid med alla de makter, som på något vis vågade att bjuda honom spetsen. Åren 1803—4 vistades Sveriges dåvarande konung, Gustaf den IV Adolf, i Tyskland hos sin gemåls släktingar. Under denna tid kom han att bättre lära känna den franske käjsaren, hvilken han numera ansåg vara vilddjuret i Uppenbarelseboken. Själf var han den Mikael som skulle förgöra detta vilddjur. Han slöt sig fördenskull till Napoleons fiender och började 1805 att operera mot honom i Tyskland. Napoleon besegrade dock alla sina motståndare med

undantag af England, som hittills mera hållit sig på afstånd, och tilltvingade sig deras bistånd eller åtminstone neutralitet. Han sökte nu att bilda ett förbund mot England och ville äfven, att Sverige skulle sluta sig till detsamma. I stället närmade sig Gustaf Adolf England mer och mer för att med dess bistånd betvinga Danmark, som slutit sig till det fransk-ryska anfallsförbundet. Så stodo sakerna vid slutet af 1807.

Frankrike, Ryssland och Danmark hade redan kommit öfverens om att med enad styrka öfverfalla Sverige, som snart skulle vara intaget. Planen för dess slutliga delning var ock uppgjord. Napoleon hade beslutat att Ryssland skulle hafva allt norr om Motala ström samt sjöarne Vettern och Venern, och Danmark allt söder därom. Napoleon själf skulle låta sig nöja med de båda rikenas förenade hjälp i den strid, som då skulle företagas mot England. Denna plan var väl då hemlig, men har sedermera fullt klart kommit i dagen då Napoleons enskilda bref och handlingar blifvit genomsökta och publicerade.

Härtill kom att käjsar Alexander i Ryssland, som var svåger till den svenske kungen, mot denne hade personligt agg, förorsakadt af Gustaf Adolfs dumma halsstarrighet. En större försändelse af penningar, som var på väg till Ryssland från England, uppsnappades af Gustaf Adolfs utskickade och behölls af honom i gengäld för en skuld som Ryssland häftade uti till Sverige. Vidare skickade Gustaf Adolf tillbaka en rysk orden, som han förut af käjsaren erhållit, men nu ej längre ville bära, emedan käjsaren tilldelat Napoleon samma orden. Gustaf Adolf retade således sin svåger på alla sätt. Till ordentlig krigsförklaring kom det likvist ej, men hvad värre var: ryssarne inföllo i Finland i februari 1808 utan någon underrättelse därom. Man hade valt vintern för detta fälltåg, emedan då ingen gärna kunde komma finnarne till hjälp.

Den anfallande ryska hären bestod af omkring 20,000 man, men uppgafs vara mycket större och detta naturligtvis för att förskräcka finnarne. Käjserliga proklamationer spredos ock ibland det finska folket med uppfordran till dem att nedlägga vapen och utan strid gifva sig, då allt skulle på bästa sätt ordnas för dem.

För dylik falskhet vore de ärlige och tappre finnarne dock ej fala, utan önskade de blott att få försvara sig och sina hem mot den dubbeltungade fienden. Att börja med syntes ock, som om ryssarne skulle komma att drifvas tillbaka, ty den gamle general Klercker, som var härens öfverbefälhafvare, syntes visst ej vilja vika, utan var färdig till motstånd och anfall. Till all olycka för det trogna brödrafolket fick denne hederlige gamle soldat ej länge behålla öfverbefälet, utan skickade konungen i stället såsom öfverbefälhafvare sin gunstling, fältmarskalken Vilhelm Maurits Klingspor, som till evig skam förenat sitt namn med Finlands och Sveriges historia. Denne man var alldeles oduglig för den viktiga plats, till hvilken han kallats, men ägde ej mod eller vilja att frånsäga sig den. Därtill hade han konungens instruktioner att se till, att hären skonades från undergång och att fördenskull retirera och blott lindrigt sätta sig till motvärn, om det behöfdes. "Till våren", sade konungen, "skola vi nog drifva undan ryssarne och återtaga hvad de möjligen innan dess hafva besatt." För den gamle goddagsmannen Klingspor var en sådan order mycket välkommen, men ej så för det finska folket, som önskade blifva ledt till strid.

Ryssarne fördelade sig på tvenne divisioner och ämnade göra processen kort, då de märkte med hvad slags motståndare de hade att göra. För att slippa göra för stora förluster började man ock se sig om efter tillfälle att förleda de finska befälhafvarne till förräderi. Hos den allmänna soldaten och de lägre officerarne lyckades väl ej detta, men så gick det så mycket bättre hos några af de högre. Fästningarna Svartholm och Sveaborg voro de förnämsta försvarsverk, som Finland ägde, och hvad den senare angår, kunde hon ej med härsmakt intagas. Därtill kom, att hon var fullkomligt försedd med mat och ammunition för ett helt år. Svartholms fästning under kommendant K. M. Gripenberg gaf sig dock fegt eller förrädiskt redan den 18:de mars, och därifrån började man underhandla med Sveaborgs befäl och i synnerhet med kommendanten, den numera svage C. O. Cronstedt. Dessa officerares handlingssätt var så gement uselt och förrädiskt, att deras namn, och framförallt Cronstedts, blifvit till en evärdelig skam för Sverige. Skalden Johan Ludvig Runeberg har om Cronstedt och Sveaborgs fall diktat en sång, som väl uttrycker folkkänslan i detta stycke. Den sången var dock länge förbjuden att tryckas, men slutligen lyckades man komma öfver ett exemplar af den, och sedermera har den i Runebergs biografi blifvit intagen: Den lyder så här:

Sveaborg.

Vi sutto efter slutad dag
vid aftonbrasans sken,
den gamle fänrik Stål och jag,
det var vår vana re'n.
Vår dag flöt bort vid glam och skämt;
då råkte Sveaborg bli nämndt.

Jag nämnde flyktigt blott dess namn,
men det blef allvar då:
"Har du sett ön i hafvets famn
med Ehrnsvärds fästen på,
Gibraltars like i vår nord?" —
Så tog den gamle mörk till ord.

"Den blickar öfver haf och fjärd
med ögon i granit,
den lyfter högt sitt Gustafssvärd
och menar stolt: kom hit!
Det svärdet sänks ej för att slå,
det blixtrar blott och krossar då.

Låt bli att trotsigt nalkas ön,
då kriget gör sin rund;
stör icke drottningen af sjön
i hennes vredes stund:
hon slungar mot dig dödens bud
i tusende kanoners ljud.

Tillbaka trängd var Finlands tropp,
vid polens gräns den stod;
dock flammade ännu vårt hopp,
dock glödde än vårt mod.
Att bota allt ej troddes svårt,
så länge Sveaborg var vårt.

Klar blef i hast hvar mulen blick,
när detta namn blott ljöd,
allt knot var slut, all sorg förgick,
det fans ej köld, ej nöd.
Ny fart den finska björnen tog,
den skakade sin ram och slog.

På drifvans bädd, hur mången natt
jag hörde detta ord
af gråa kämpen, där han satt
långt skild från hemmets jord;
det var hans eld, när det var kallt,
i fjärran bygd hans hem, hans allt.

Då flög en hviskning oss förbi,
ett rykte söderfran,
det talte om förräderi,
om våra vapens hån;
från man till man, från trakt till trakt,
det möttes blott af stolt förakt.

Ej glöms i tiders tid den dag,
då denna sägn blef sann,
då, likt ett dystert tordönsslag,
det säkra bud oss hann,
att landets sista hopp gått ner,
att Sveaborg var svenskt ej mer.

Har hafvets bottenlösa svall
det i sin afgrund sänkt,
har himlens blixt, har åskans knall
dess fasta murar sprängt:
fanns ingen man på vallen kvar?
det frågtes blott, det gafs ej svar.

Men djupt ur mången sluten barm
en pressad suck sig bröt,
och mången blick på tårar arm,
i strida floder flöt;
det hade dött, ens fosterland,
man stod och gråt vid grafvens rand.

O lif! Den man, hvars skuld det var,
att denna tårflod rann,
en gång den skönsta lager skar,
som någon hjälte vann:
den svenska flottans största glans,
dess seger vid Svensksund, var hans.

Dock, om sitt ljus, sin glans en värld
utaf hans klinga fått,
om solar bleknat för hans svärd,
skall han föraktas blott.
Det blir hans lön för hans bedrift
på klippan där med Ehrnsvärds grift.

Du älskar, yngling, ton och sång,
vår forntid älskar du,
kan hända sjunger du en gång,
hvad jag förtäljer nu;
då gif hans svarta bragd sin dag,
men hölj i natt hans namn, som jag.

Förtig hans ätt, nämn ej hans stam,
hvälf ej på den hans brott;
må ingen rodna för hans skam,
den drabbe honom blott!
Den, som förrådt sitt land, han har
ej ätt, ej stam, ej son, ej far.

Nämn honom blott den falska arm,
man ställt till Finlands stöd,
nämn honom blygd och hån och harm
och skuld och straff och död.
Det är blott så han kallas bör,
det är att skona den, som hör.

Tag allt hvad mörker finns i graf,
och allt hvad kval i lif,
och bilda dig ett namn däraf,
och det åt honom gif;
det skall dock väcka mindre sorg
än det, han bar på Sveaborg."

Runeberg själf yttrade om den på ett besök i Sverige, att det var "en duktig visa". Emellertid drog den finska hären alltjämt sig undan, tills den i närheten af Uleåborg vägrade att gå längre. Den ville slåss, men ej springa, och

divisionsgeneralerna Döbeln, Sandels och Aldercrutz voro af samma mening. Det kom därför till drabbning vid många tillfällen och på många platser under våren och sommaren 1808, och hvarje gång visade sig den finska hären den ryska öfverlägsen i personlig tapperhet och dödsförakt samt fräjdade på ett lysande sätt det finska namnet. Förnämligast må vi väl då nämna slaktingarna vid Sikajoki, Revolaks, Lappo, Alavo, Jutas, så väl som den öfverdådigt glänsande vapenbragden vid Virta bro.

Emellertid sammansmälte den finska hären mer och mer och någon förstärkning från Sverige anlände ej. Väl utbådades ett landtvärn, men detta, som bestod af blomman af Sveriges befolkning, förgicks under outsägliga lidanden af brist på ledning, mat och kläder samt genom i följd däraf tillstötande sjukdomar, och icke blott Finland utan äfven Sverige syntes mer och mer närma sig undergångens brant. Mot hösten 1808 måste man sluta ett stillestånd med ryssarne, hvaremot svenska vapnen måste dragas tillbaka, och då man efter den i allo oduglige konungens afsättning, den 13:de mars 1809, slutligen i september slöt fred, skedde det med förlusten af mer än tredjedelen af Sveriges urgamla besittningar: hela Finland, ett stycke af Västerbotten samt af svenska Lappmarken.

Om detta fredsslut säger Odhner: "Det hade sålunda lyckats sveket och våldet att frånslita Sverige det kära finska broderlandet, som i 600 år delat ljuft och ledt med Sverige och troget stått vid dess sida i växlande skiften. De gamle fosterbröderna, som så ofta blandat blod med hvarandra och hade så många minnen gemensamma, måste från denna stund vandra skilda vägar."

Den gamla modern Svea lämnade dock ej sin förstlingsdotter, Finland, alldeles arflös. Hon gaf henne den gamla svenska lagen, vid hvilken hon var fostrad, och hvilken fortfarande blef och ännu öfverhufvud är i Finland gällande. Vidare gaf hon henne en sådan kristen kultur, som förmådde göra henne lycklig äfven i sorgens och motgångens bittraste stunder, och hon gaf henne ett språk, som tillhör de skönaste i världen och på hvilket män sådana som Sakarias Topelius och Johan Ludvig Runeberg diktat sina härligaste stycken.

S. G. Y.

VÅRT LAND.

Sådan den nu mera kan sjungas.

Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
hvad hån i dessa ord!
Ej dalar emot himlens rand
en mera arm och krossad strand,
än landet högt därupp i Nord,
vårt Finlands karga jord.

Där striddes fädrens sega strid
med hand på svärd och plog.
Där drömde man om bättre tid
och väntade på lycka blid.
Hvart slag, som öfvervåldet slog,
i tysthet man fördrog.

Hvem täljer alla sorgers tal,
man detta folk bestod?
Då lömskt han smög från dal till dal,
förtryckaren men tunga hal,
och hotade med våld och blod
och moskoviters lod.

Och medan än sin dröm det njöt
vid frihetens standar,
en enda droppe bläck där flöt
och Finland sina ögon slöt,
Allt, allt hvad stort det en gång bar
för alltid krossadt var.

O land, beklagansvärda land,
allt hvad du trott och byggt,
det ligger vid barbarens strand,
förlist, förstördt af röfvarhand —
Man bindeln från ditt öga ryckt,
nu först du är förtryckt!

Din blomning slöts uti sin knopp
af hat, af våld, af tvång.
Från östern stiger sakta opp
ett moln, som skymma skall allt hopp
och döda hvad du var en gång
i saga och i sång.

TIDNINGSPOJKEN.

På gatans rännstenskant,
i skydd af husens rad,
säljer mot en kopparslant
en pojke tidningsblad.
Hans dräkt har godt om lapp och hål,
hans hand är sällan hvit.
Han knuffar får och knuffar tål;
en smul förtjänst han har till mål,
det måste ske med slit.

Du mänskohop, var ej så stolt,
du narr, var ej så dryg!
Ett ark för några öron såldt,
där hafven I betyg! —
Hvad ondt och godt, hvad smått och stort
all världen kom åstad,
hvad världen bort och icke bort,
hvad rätt blef gjordt och illa gjordt,
berättar pojkens blad.

Af pojken, fri från läxan nyss,
sprids ut en lärosvärm,
till hvilken världen girigt lyss,
och väntar sig beskärm.
För hög och låg, för arm och rik
från arken spelas opp
en sällsam hjärnornas musik
af jubelrop och ångestskrik,
af fröjd och svikna hopp.

Den lilles röst blir dåligt hörd
för gatans virrvarrbrus,
dock i hans ark bor oförstörd
en smula sol och ljus.
De visa världen hennes drag,
som spelgen en gestalt.
Och världen lyssnar dag för dag
till ljudet af sitt hjärtas slag
från tättryckt tidningsspalt.

PÅ VÄG FÖRBI.

Så sitter du åter på båten, som gungar
fram öfver sommarens glada sjö!
Rundt om dig grönskande holmar och dungar,
tunga syrener och frukträds snö.
Hvita villor och leende ängar,
lummiga parker och blomstersängar.
Du känner dem alla! En i sänder
skymta de fram längs glidande stränder;
men du som i väntan står,
du stirrar framåt, och hjärtat slår . . .
Där kommer det! Där, — på den branta stranden,
ljust som en syn i aftonbranden,
badadt i minnen af lycka och sorg,
strålar med höga tinnar
din ungdomsglädjes förlorade borg!

Fönsterna tindra i solnedgången
som vidöppna ögon, blanka af gråt;
det ljuder af sång från den höga balkongen,
två jublande röster, som följas åt.
Som lekande fåglar mot himlen de svinga,
som sjungande, jagande böljor de klinga;
den stiger, den stiger, den tonande strömmen,
så flyter den bort och förintas som drömmen!
Den tystnar, och skämt och skratt
klinga ut mot den ljumma natt.
Du lyssnar till stämmor, du icke känner,
till röster, och hjärtat bränner
i saknad öfver hvad lifvet tog!
Du tänker på allt du älskat,
och huru det tyst mot förintelsen drog!

Din väg går förbi; — den går mot hafvet,
och bakom dig slocknar kvällsolens brand,
och bakom ligger i skymning begrafvet
din glädjes slott på sin branta strand!
Du ser dig tillbaka, du väntar, du lyssnar,
men synen är slocknad, och skrattet tystnar,
och båten plöjer det mörka vatten.

Du vänder dig bort och gråter i natten,
i sorg öfver lyckan, som strålar så kort! —
Det var ju i går . . . du stod på balkongen;
du såg öfver hafvet och lyddes till sången
och drömde om lifvet, ung och fri,
och timrade glädjens luftslott! — — — —
Och nu — går din ensamma väg förbi!

ELLEN LUNDBERG, *f. Nyblom.*

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Socialismens spöke. Har man hört på maken! De där, som vilja, att all egendom skall delas lika, att den ene inte får ha mer än den andre, att inga fattiga och rika få finnas, fastän det står i bibeln, att "Gud gjort dem båda", och Herren Jesus säger, att "fattiga hafven I alltid när eder", de ha satt upp en "platform" och en presidentkandidat. Vill ni se dem! Sådan här ser platformen ut:

"Vi fordra:

1. Att landets grundlag så ändras, att alla så väl män som kvinnor kunna taga fullkomlig del i regeringen.

2. Att alla industrier, som kontrolleras af trusts, monopoler och syndikat, skola ägas och kontrolleras af regeringen.

3. Att järnvägar, telegrafer, telefonlinjer, och alla samfärdsmedel, vattenledningar i städerna, gasverk, elektriska kraftstationer och andra allmänna nyttighetsverk (public utilities) ägas af samhället.

4. Att alla slags malmer och grufarbeten, oljebrunnar och gasbrunnar ägas af regeringen.

5. Att arbetstimmarne förminskas i den mån, som produktionsförmågan ökas.

6. Att allmänna arbeten företagas, såsom förbättring af kanaler och vägar, uppförandet af irrigeringsdammar, offentliga byggnader och dylikt, för att skaffa arbete åt behöfvande arbetare, och att den allmänna krediten får tillgodose inkomster härför.

7. Att alla nyttiga uppfinningar skola vara allmänhetens egendom, och att uppfinnarne, af allmänna medel, erhålla skälig ersättning för sin uppfinning.

8. Att all lagstiftning rörande arbetare och arbetsgifvare skall gälla lika i alla stater, ja, om möjligt, i alla länder.

9. Att arbetareförsäkring mot olycksfall och arbetslöshet, samt ålderdomspension införes.

10. Att kvinnor och män få lika civila och politiska rättigheter, så att alla lagar, som beröfva kvinnan hennes fulla rätt, skola upphäfvas.

11. Att initiativ och referendum införas, och att en valkrets har rättighet att afsätta en af densamma vald representant.

12. Att krig förklaras konstitutionsvidriga, hvad på Förenta Staterna beror, och att i stället skiljedomstolar upprättas." — *Renhårig Republikan i Sv. Journalen.*

* * *

Det socialdemokratiska partiet. Ett femte politiskt parti såg för några veckor sedan dagens ljus i Indianapolis, Ind., hvarest den ökände agitatorn Eugene Debs nominerades till partiets president. Vice presidentkandidaten var Job Harriman, en socialist från California.

Inträdet på den politiska vädjobanan af ett nytt parti är icke så alldeles utan betydelse i den kommande kampanjen. Debs torde icke lyckas att få en enda elektoralröst, men hvad han kommer att göra, är att förminska antalet af dem som rösta för Bryan, och således kommer han att indirekt bidraga till den republikanske kandidatens val.

Socialdemokraterna påstå sig till att börja med kunna förfoga öfver 4,500 röster. I inledningen till deras platform förklaras enskild äganderätt vara orsaken till all fattigdom och elände, därigenom att den möjliggör fördelningen af människor i tvenne klassar, kapitalister och arbetare. I det nya samhället har, såsom det synes af ofvanstående program, hela landet blifvit en enda stor fattigförsörjningsanstalt, i hvilken hela samhället underhålles på regeringens bekostnad. Att det verkligen finnes människor, som kunna sysselsätta sig med sådana barnsliga fantasier, är besynnerligt. — *M. S. T.*

* * *

Framåt eller tillbaka? Man mistager sig, om man tror, att de socialistiska åsikterna skjutit brodd endast inom industriarbetarnes leder, man finner dem äfven ibland landtbrukare, hvilka rest till Amerika, hufvudsakligen för att här blifva satta i tillfälle att förvärfva sig en "egen torfva", men som nu inbilla sig att det skulle vara bättre att tjäna "socialiststaten såsom arbetare".

Vår tids många "trust"-bildningar hafva obestridligen beredt marken för socialismens säde. Hvarje för "kapitalistväldet" mer än skäligt gynnande lagförslag, som blir gällande lag, är för detta säde hvad regn och solsken äro för det i åkern nedmyllade hvetekornet. Det hvilar därför i vår tid mer än eljest ett stort ansvar å landets politiska män, på landets lagstiftare och lagskipare. Det gäller för dem att väga med jämnan vikt. På dem beror i en icke ringa mån huru landets politiska öden komma att i den närmaste framtiden gestalta sig.

Hvad nu angår de socialistiska åsikterna, som redan vunnit för sig språkrör bland våra landsmän här i landet, så tillåta vi oss här återgifva hvad en tänkande svensk, som synbarligen väl studerat nämnda åsikter, yttrar om socialismens fel, då den ur sin samfundsmekanism utesluter den egoistiska driften att sträfva till gagn för sig och dem, som äro en kära.

"Egoismen är visserligen icke någon bland mänsklighetens ädlaste drifter, men den är för visso en af de kraftigaste. Det kapital, samladt af gångna släktens liksom af ännu lefvandes verk, som nu finnes hopadt, och som bildar nationers och enskildes rikedom, har till hufvudsaklig del egoismens sträfvan för eget gagn att tacka för sin tillkomst. Borttoges — såsom socialisterna vilja — denna mäktiga driffjäder, skulle osvikligen en allmän förslappning inträda, ingen arbetade mer än nödtvånget bjöde, och det socialistiska samhället nödgades tära på det forna arbetets frukt i stället för att till detta lägga öfverskottet af sin tids verk.

Bestode hela mänskligheten utan undantag af änglar, de där såge "icke hvar och en på sitt eget bästa, utan hvar och en på sin nästas", så skulle en socialistisk samhällsordning vara en möjlighet, men då skulle ock den enskilda

äganderätten ej skapa några orättfärdigheter. Men nu äro människorna inga änglar utan svaga varelser, hvilkas språklagar redan såsom uttryck af deras innersta väsen med fullt fog öfverallt satt jaget i första rummet. Ett socialistiskt samhällsexperiment skulle förvisso aldrig blifva af lång varaktighet, men genom det skulle uppoffras och slösas till intet gagn århundradens, för att icke säga årtusendens hopsparade arbetskapital i industri och kultur.

Detta i vår tids kultur nedlagda kapital af svunna släktens sparade arbete, odlad bygd, städer, kyrkor, skolor, fabriker och anläggningar, samfärdsmedel, konstens, litteraturens, vetenskapens skatter, allt detta, som utmärker ett civiliceradt samhälle, är såsom ett mänsklighetens fideikommiss, ett anfortrodt gods, hvilket det nu lefvande släktledet väl har att njuta af, men ock att förvalta och vårda för att i sin ordning lämna sina efterkommande, om möjligt ytterligare riktadt och förstoradt, men som nu lefvande släktled ej kan hafva någon rätt att för egen del af lättja och njutningslystnad förslösa och förskingra för att därmed göra sin egen tillvaro mera behaglig på följande släktleds bekostnad." — *Hemlandet.*

* * *

Hvad menar man? En till åren kommen, bildad och erfaren svensk ämbetsman lät för ej länge sedan i en interview förstå, att han ej längre är rädd för hvad man så gärna kallar "den socialistiska busen". Han hade, yttrade han, i sitt mångåriga offentliga lif lärt sig inse, att de socialistiska ideerna äro alls icke farliga, och att "den paniska förskräckelsen" för desamma äger sin grund mer i okunnigheten om socialismens egentliga mål och sträfvan, än uti någon i densamma inneboende samhällsomstörtande princip. Han för sin del var nöjd, fullkomligt nöjd, med den riktning samhällsutvecklingen äger och kunde under inga villkor se någonting för den allmänna välfärden hotande i hvad man stundom behagar kalla det socialistiska spöket, nu ej längre inskränkt till Berlin, London och Paris, utan tillfinnandes som en sorts politisk underhafsström i alla civiliserade folks nationella lif.

Detta kan man ju betrakta som ett betydelsefullt tidens tecken. Hvem hade för blott tjugo eller till och med blott tio år sedan kunnat drömma om en sådan opinionsyttring af en högt uppsatt svensk ämbetsman?

Och hvem hade vid samma tidpunkt kunnat tro att Förenta Staternas fria och själfständiga arbetare och såsom sådana gestaltare af sitt eget öde, hvem hade då trott att de i dag sulle betrakta socialisprogrammet med ungefär samma känslor och tänkesätt som den där svenske ämbetsmannens. Det är ännu icke två veckor sedan landets stora arbetareförbund (the American Federation of Labor) höll nationalkonvent i Detroit och då utan omsvep men med acklamation och under applåder inflickade den socialistiska plankan, såsom en del af sin allmänna "platform" eller program. I den resolution, hvarmed detta betydelsefulla steg uttogs, uppmanades Amerikas arbetare att grundligt och sorgfälligt studera trust- och monopolväsendet och därmed bereda sig för att i en icke aflägsen framtid "nationalisera detsamma", d. v. s., att ställa hela industrisystemet under folkets kontroll och ledning . . . Dithän har den amerikanska arbetarerörelsen kommit nu — i teorien.

Mången torde undra om den kommer att gå längre och förverkliga den socialistiska drömmen. Den som lefver får se. Under tiden och medan vi vänta kan det icke skada att då sätta sig ner och eftertänka, hur det möjligtvis blefve, om Amerikas stora producerande klass en vacker dag beslöte att själf se sig till godo med hela frukten af sitt arbete i stället för att som nu efterskänka en stor del däraf för intet annat ändamål än att bilda ett plutokratiskt fåmannavälde vida vedervärdigare än det europeiska feodalväsen, som vi genom historien lärt oss hata och afsky.

Den amerikanska republiken började sin bana med just en sådan socialistisk grundsats ristad i sin sköld. I sin enkla och vackra form löd den då så här: "en för alla och alla för en". Man visste icke af några plutokrater och aristokrater. Man hade icke den mattaste aning om sådana. Man hade med stora uppoffringar slagit sig fri från det land (England), där plutokrati och aristokrati regerade oinskränkt, och nu gälde det att grundlägga en folkstat med arbetet till grundval och arbetets ära till tempelkrön. Hvad som händt på de hundra åren uttryckes bäst i den sats som fördunklar den ursprungliga i den blanka skölden. där det nu läses "every one for himself, and the devil take the hindmost".

Det är emot *följderna* af denna råa och hjärtlösa lära som socialismen höjer sin röst. Men vi måste komma ihåg att socialismen är icke densamma i går och i dag. Den uppenbarar sig olika från tid till tid och alltid i enlighet med de förändringar samhället undergår såsom följd af den ständigt stigande upplysningen. Till att börja med var socialismen hos massan ingenting annat än en harmens våldsamma protest emot orättvisor, för hvilka *alla* voro ansvariga. Senare formulerade sig den högljudda protesten till en kallblodig proposition, hvars innebörd var att liksom med käjsarsnitt få framfödd den tingens nya ordning. under hvilken ekonomisk rättvisa skulle komma att vederfaras alla, men nu har denna politiska och mekaniska ide börjat gifva vika för den mera djupgående tanken, att den åstundade stora reformen icke kommer eller kan komma till stånd fortare än som sker genom samhällets andliga utveckling. samt i den mån som de gamla öfverklagade förhållandena utdöma sig själfva och lämna rum för de nya föreslagna. Socialismens ide är därför en sekelide. Född midt under det nittonde seklets revolutionära buller, torde den bli man och medborgare någon gång i det tjugonde, då den förmodligen också kommer såsom världsfredens härold. DICK i *Svenska Tribunen.*

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

En ny teori, cirkelteorien, såsom lag för astronomiska beräkningar, har Prof. Henry G. Rush i Lancaster, Pa., framställt. Han erbjuder sig att bevisa, att den hittills antagna ellipsteorien är falsk, och i motsatt fall betala ett vad på $1,000. Han har varit lärare i matematik i flere år, är sekreterare för Lancaster Chemical Co. och delägare i en bank. Det synes alltså vara en man bakom orden.

* * *

Superintendenten E. B. Andrews, som blef afskedad från Brown universitetet, fick behålla sin plats i Chicago, fastän politici försökte drifva bort honom äfver där.* Han ämnar införa handelsskola som fortsättning af högskolan, och syskola och skolkök för flickorna. Politici gjorde väl både för sig själfva och landet, om de aldrig brydde sig om att kontrollera skolarbetet. Det hör skolmännen till.

* * *

Kristlig barnuppfostran eller "etisk kultur". "Vetenskapliga fakta i stället för bibliska historier för barn" var

* Han har dock numera själf begärt afsked från Chicagos publika skolväsende och antagit en kallelse att blifva lärare vid Nebraska statsuniversitet. Sättaren.

grundtonen i ett föredrag, som William M. Salter från Chicago här om dagen höll inför en i New York hållen kvinnokonferens af Society of Ethical Culture.

Barnen hade tre slags frågor att framställa: 1) om naturen, 2) om moralen och 3) om Gud. En tydlig vetenskaplig förklaring af tingen i stället för de där historierna skulle göra den Gud, om hvilken barnen i allmänhet undervisas, alldeles öfverflödig, menade talaren. Föräldrar borde ha tillräcklig vetenskaplig underbyggnad för att kunna besvara dessa barnens frågor. De barnsliga föreställningarna om Gud, himmel och helvete, såsom att Gud är en stor personlighet, som sitter ofvan molnen, att själen svingar sig på lösta vingar dit upp o. s. v., allt detta, menade han, vore visserligen pittoreskt för barnasinnet, men dock endast sagor, inplantade af ammor eller mormödrar, och borde de såsom sådana behandlas.

Den lära Salter drifver är själf intet annat än en gammal barnsaga, hvilken flertalet af mångsidigt bildade män för längesedan förkastat såsom falsk och vilseledande. Det är därför med synnerlig förvåning man spörjer, att den lärde föreläsaren tilltror sig att duka fram barnsligheterna inför ett så till ytterlighet upplyst, filosofiskt bildadt, omdömesmoget och etiskt kultiveradt auditorium, som denna kvinnokonferens måste ha varit.

Att ersätta religion och sedelära med vetenskapliga fakta är ju en uppfinning, hvilken många försökt men ännu ingen lyckats exploitera, hvadan den doktrinen vederlagt sig själf och följaktligen icke vidare kräfver någon gensaga.

Det är emellertid roande att se det ena lärdomsljuset efter det andra stå fram och upplysa, att allt, hvad som hufvudsakligast sysselsatt mänskligheten hitintills, varit bara amsagor, som måste bort, innan någon riktig bildning och moral kan komma till stånd, men icke en enda har ännu satt yxan till roten genom att själf ta itu med barnundervisningen efter de nya och rätta vetenskapliga grunderna. I dess ställe öda de sin tid på att söka inplugga sina uppfattningar hos folk, som redan genom sina förutfattade meningar i viktiga spörsmål måste vara jämförelsevis mycket otillgängligare för ny bevisföring och oemottagligare för nya läror än de ännu icke vilseförda barnen.

Hvarför bara söka värfva proselyter för sin lära? De kristna samfunden erkänna enstämmigt, att det är genom barnens uppfostran, icke genom proselytmakeri, som de hvar för sig vidmakthållas och tilväxa. Men förespråkarne för vetenskapen såsom allt i allo — rättare sagdt Darwins och Huxleys eftersägare — ha icke lärt sig den läxan. De bara föreläsa och föreläsa inför vetenskapliga akademier och lärda sällskap. Det är tydligt att deras framkastade teorier icke äro burna af inre öfvertygelse, utan föredragas liksom för att pröfvas i diskussionens luttringseld. Men sedan man nu i så många årtionden talat om vetenskapen såsom det enda nödvändiga för människans så väl fysiska som andliga lif, hvarför har man ännu icke kommit sig för med något ordedntligt uppfostringsarbete i förenlighet med teorierna?

Borde icke de, som predika vetenskapens evangelium, entusiasmeras däraf och besjälas af dess anda, just vara de förste att bibringa det allmänna folket och ej blott den lärda världen kännedom därom? För öfrigt kan man ju ej lita på, att detta evangelium i tredje eller fjärde hand förblir oförfalskadt och rent från främmande tillsatser. Det löper naturligtvis samma fara som religionen, af hvilken det ju enligt det nya ljusets bärare numera icke finns annat än myter och barnsagor kvar. Fruktar inte herr Salter, att hans ideer kunna bli betydligt uppblandade innan de genomgått t. ex. de etiska kulturfruntimrens intellektuella smältningsprocess?

Det skall bli intressant att iakttaga resultaten, när vetenskapsevangelisterna på allvar och systematiskt börja omsätta sin lära i praktik och propagera densamma bland det uppväxande släktet. Då får man se, hur de skola lyckas beskedliggöra ostyriga gossar på ren evolutionsväg eller lära dem att sky det onda och göra det goda på det deras efterkommande i cirka tusende ledet måtte stå en smula högre på intelligensens rangskala än de själfva. Ty att tala om omedelbar belöning eller vedergällning är ju alls inte vetenskapligt.

Det är ju en gifven sak, att vetenskapen icke förlorar ett jota af sin väsentlighet och sin ofantliga betydelse genom att frånkännas förmågan att ersätta sede- och religionslära.

HUR MAN "KNEIPPAR" I EN VÄRLDSSTAD.

Därom kunde våra läsare få ett begrepp af den närstående illustrationen af Berlins "Sandalförening".

Den är bildad af en skara stränga vegetarianer, som blifvit skomakerihandteringens svurna fiender genom att göra kraftig propaganda för barfotagående ute i fria luften äfven under vintern.

I afsikt att genom exemplets makt vinna anhängare för sina ideer föranstaltar denna förening på alla sön- och högtidsdagar stora reklampromenader genom Berlins förnämsta gator. Män och kvinnor gå därvid med obetäckta fötter äfven i det afskyvärdaste väder. De strängt ortodoxa uppträda till och med både barhufvade och barfota, hvaremot de mindre stränga äro iförda sandaler af trä eller läder.

Hvar de gå fram, ådraga de sig naturligtvis den största uppmärksamhet, hvilket de äfven åsyfta.

Promenaderna afslutas i regeln med mycket animerade måltider å någon vegetariansk restaurant.

Försöket att få den tillfyllestgörande i allt är ett andligt kvacksalfveri med "universalmedel". Salter och hans liktänkande må därför gärna gå på med sitt vetenskapliga upplysningsarbete, men de böra akta sig för att i sin allvetenhet upphäfva sig till censorer öfver hela området för den mänskliga tankens verksamhet och utdöma allt hvad som afviker från deras uppfattning såsom vidskepelse, myt och barnsagor. Ty mytens grundval och sagans kärna råkar vara sanning.—*Fosterlandet.*

Litteratur och konst.

The Life of our Saviour Jesus Christ: three hundred and sixty-five Compositions from the four Gospels with Notes and explanatory Drawings by J. James Tissot. 4 vols. New York, MDCCCXCIX. The McClure Tissot Company, 142 Fifth Avenue.

Detta är ett af de märkvärdigaste arbeten öfver Jesu lif, som jag någonsin sett. Det utgöres af en samling taflor föreställande Jesu lif från hans födelse till hans himmelsfärd jämte lämplig text. De flesta bilderna äro i rikt, men skönt, färgtryck bättre än något annat sådant, som hittils kommit under mina ögon. Arbetet är, åtminstone hvad teckningarna beträffar, tryckt i Paris, hos Le Merciers, och visar alltigenom huru Frankrike står långt framom andra länder i fråga om skön konst.

Den utmärkte artisten J. James Tissot, hvilkens namn länge varit ett af de mera betydande i den sköna konstens värld, har, synes det mig, på ett ypperligt sätt löst sin svåra uppgift att sanningsenligt och naturtroget teckna Jesu bild. Hvarje sådan teckning i detta arbete är värdig och gifver rikt uppslag till tankar och kontemplation. Att komma i stämning, innan man företager något själsarbete, är en viktig sak. Att sinnena härvid äro af stor betydelse kan ingen förneka, som gör anspråk på någon psykologisk kunskap. Den sköna konstens betydelse på detta område i allmänhet är mycket stor, ett faktum, som ofta förgätes, och det här omnämnda arbetets art är visserligen att sätta betraktaren i stämning. I praktiskt hänseende är detta den största förtjänsten hos Tissots verk.

Texten till bilderna är hämtad nästan uteslutande ur bibeln och den kyrkliga traditionen. Bibeltexten är tryckt på latin och engelska. Ej så få saker af verkligt upplysande art erhållas ock genom konstnärens egna anmärkningar till taflorna och till den egentliga texten. Man skönjer dock öfverallt, att författaren är katolik. Detta drag framträder emellertid ganska föga i fråga om taflorna själfva, ty dessa äro så naturtrogna, som man gärna kan tänka sig dem.

Redan vid 50 års ålder var Tissot en af Frankrikes mera kända och erkända målare. Såsom karaktersteeknare bevisade han han sig oöfverträfflig, men vid den nämnda åldern erhöll han, enligt hans egen bekännelse, en allvarlig andlig väckelse och upphörde med att måla i sin gamla genre. I stället beslöt han sig för att måla Jesu bild i dess mångsidighet, sådan denna för konstnärens själ aftecknades ur evangelierna och kyrkan. Han tyckte sig dock ännu sakna bildens lefvande verklighet och beslöt därför att närmare studera sitt föremål i det heliga landet.

Han for nu till Palestina tio särskilda gånger: en gång hvarje år, samt gaf dessemellan i Europa gestalt åt de intryck, han fått i det heliga landet, och hvilka han redan där i utkast tecknat. Således blef verket färdigt för något år sedan och har nu för konstens vänner gjorts tillgängligt äfven här i landet. Priset är dock ganska högt. I klotband kostar det 30 dollar och i halffranskt band 40. Man kan ju dock ej vänta, att ett dylikt arbete skall säljas till vanligt bokhandelspris. Säkert är, att det för konstvännen är en skatt sådan som han aldrig tillförne för något pris har kunnat erhålla.

Upphofsmannen till detta storartade verk, konstnären och författaren Joseph Jacques Tissot föddes i Nantes den 15:de okt. 1836. Sin atelier har han länge haft i London. Att börja med målade han efter den holländska skolans mönster, men sedan slöt han sig mer och mer till Flandrin och Lamothe. Nu har han troligen genom detta betydelsefulla verk i allmänhet lösgjort sig från främmande inflytande och, som man kan antaga, bildat sin egen skola.

S. G. Y.

* * *

The Swedish Liturgies by the Rev. Prof. N. Forsander D. D. Read before the Lutheran Liturgical Association, Pittsburg, Pa., March 12, 1900.

Denna föreläsning, alltigenom grundad på ovedersägliga historiska fakta, är ett präktigt bidrag till vårt själfförsvar såsom ett folk med själfständig och kyrklig nationalkarakter. Det lilla häftet bör få anses såsom en välkommen insats i de amerikanska lutheranernas vetande om den svenska kyrkans ursprunglighet och trohet med hänsyn till den lutherska reformationen och dess grundsatser. Kanske skall man äfven i någon mån af denna skrift kunna lära, att den svenska kyrkan icke, såsom den engelska högkyrkan, är en upplappad katolicism. Ty då den s. k. episkopalkyrkan, i sina gudstjänstformer, framvisar ett fullständigt apverk af den romerska med dess mässor, ljus, rökelse och processioner — jag tänker särskildt härvidlag på senare tiders erfarenheter i England —, så ter sig den svenska kyrkan med en samvetsgrannhet och lifskraft som redan från början är förtroendeingifvande och vördnadsbjudande. Att nu vi, Augustanare, som hafva detta gamla, goda, icke så lätteligen vilja antaga nya och för vårt folkmedvetande främmande gudstjänstformer, det må man billigt ursäkta oss. Ingen allians bör förleda oss därtill.

* * *

The Augustana Theological Quarterly, Tidskrift för Teologi och kyrkliga frågor. Andra häftet, 1900. Augustana Book Concern.

Innehåll: L. P. Esbjörns afskedsord till den svenskamerikanska kyrkan. Dr. C. M. Esbjörn. — Den tionde artikeln af Augsburgiska bekännelsen. Dr. N. Forsander. — Melanchton som teolog. Dr C. E. Lindberg. — Vid skolans härd. — Editorials. — The earliest Swedish Bible Translations. Dr N. Forsander. — Some Practical Difficulties in the Evangelical Lutheran General Council. Dr E. Norelius. — The Aesthetic Element in Life. Dr E. F. Bartholomew. — The Sacred Books of the East. Rev J. Telleen. — Notes and Comments. — Book Review.

* * *

Svensk rättskrifningslära för nybörjare, af prof. E. A. Zetterstrand. Lutheran Augustana Book Concern. Pris 25c.

Denna lilla oumbärliga hjälpreda för att lära stafva och skrifva vårt modersmål korrekt är utarbetad med synnerlig omsorg. Uppställningen är åskådlig, reglerna äro enkla och lättfattliga och öfningsexemplen exakta.

S. G. Y.

Redaktionsnotis.

Intresserade böra beakta, att då de önska meddela sig med Ungdomsvännens redaktion, de böra sända sina bref till undertecknad, men att de i alla frågor som röra subskription och expedition skola vända sig till Ungdomsvännens expedition, Lutheran Augustana Book Concern, Rock Island, Ill.

S. G. Youngert.

AFSKED FRÅN SKOGEN.

F. MENDELSSOHN.

I skogen står det skrifvet ett stilla heligt ord
om hvad som högst i lifvet vårt hjärta fröjda bort.
Jag har dem läst så troget, orden af frid och tröst,
och klarhet genomstrålar så underbart mitt bröst.

Snart måste jag ju vandra till fjärran, fjärran land,
en främling ibland andra på lifvets oros strand.
Midt i den vida världen makten utaf ditt ord
skall enslingen upplyfta uti den hårda strid.

KRISTI HIMMELSFÄRDSDAG.

ARON BERGENSON.

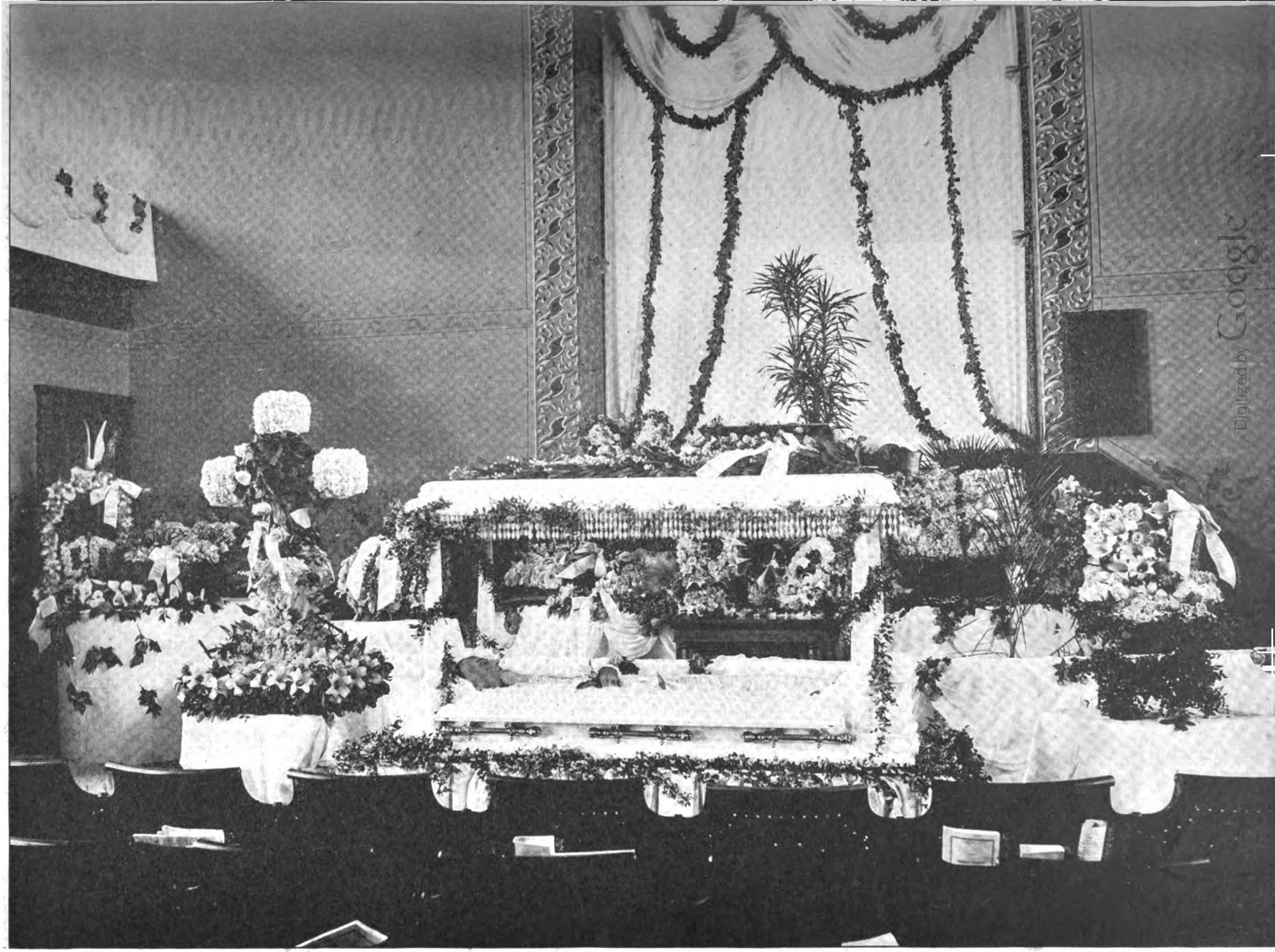

Her - - ren,
He - lig är
mf
He - lig är Her - ren, Fa - dern, Ska - pa - ren!
Her - - ren,
mf
He - lig är Her - ren,
He - lig är Her - ren, So - nen, Med - la ren!
He - lig är Her-ren,
p
An - den, Trös - ta - ren! Så him - len stäm - me upp sitt fröj - de - ljud, och
p
mf
jor - den klä - de sig i hög - tids-skrud och sva - re: He - lig.
f
ff ritard.
he - - lig, he - - lig, he - lig, he - - lig är Gud.

PINGSTSÅNG.

AUG. LAGERGREN.

FRÅN DR OLOF OLSSONS BEGRAFNING. Se sidan 167.

Ungdoms-Vännen

Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., JUNI 1900. N:o 6.

När solen ler ur vårens sky . . .

Af *Therese Linder.*

När solen ler ur vårens sky,
då vaknar lifvet opp,
som slumrat i det lilla frö,
och växer fram till knopp.

***

Ur knoppen vecklas blomman ut,
kanske en fager ros,
med färgers prål och härlig doft,
men törnetagg därhos.

***

Kanske en åkerns blyga ört,
föraktad, men hvars saft
till den, som undfick plågors lott,
bär hälsans fröjd och kraft.

***

När sommartiden runnit bort,
då härjar kulen höst,
och blomman lutar blekan kind
till ro mot jordens bröst.

Men svepes ock i vinternatt
hon i den hvita skrud,
hon sofver blott, hon skall stå upp
igen på solens bud.

***

O människa, hur vågar du
förneka att du är
som blomman, att odödlighet
du i ditt väsen bär!

***

Af alltets myriader lif
du närmst till skaparn står.
Hur kan du tro, din sömn är död,
som vet af ingen vår!

VIKTEN AF KRISTLIG FÖRSAMLINGSGEMENSKAP.

Ett ord till ungdomen.

"Icke öfvergifvande våra egna sammankomster, såsom somliga hafva för sed, utan förmanande hvarandra och detta så mycket mer som I sen huru dagen nalkas." Ebr. 10:25:

Guds ord jämför och liknar församlingen vid en kropp, hvars hufvud är Kristus. En kropp består af många och olika lemmar, hvilka dock äro så sammanfogade, att de tillsammans utgöra ett helt för sig. De enskilda kristna äro enskilda lemmar i den stora kroppen, Guds församling. Det är kristendomens art och natur att förena människorna, syndens däremot att förskingra dem. Uti apostlagärningarnas bok och uti de apostoliska brefven kunna vi se, huru de första kristna förenades, huru de kommo tillsammans för att gemensamt uppbygga sig på den gemensamma tron.

För att kunna försvara sig mot de många villfarelser, som uppstodo, redan bland de första kristna, var det nödvändigt att hafva en bekännelse. I en så viktig sak, som frälsningsvägen, gäller det att gifva ett visst och tydligt ljud ifrån sig, att veta hvad Guds ord lär, och hvad man tror. Har man lärt känna vår kyrkas bekännelse, gjort henne till sin egen och förenat sig med församlingen, så har man i detta fall uttalat sig klart och tydligt; man har visat, hvart man hör. De hvilka icke förena sig med någon församling, hafva icke något andligt hem. En hemlös människa, vare sig att hon saknar lekamligt eller andligt hem, är verkligen att beklaga. I de flesta fall går det henne så, att hon till slut icke vill hafva något hem. Huru många äro icke de, om hvilka man en tid hade skäl att tro, att de voro uppriktiga kristna, men hur gick det? De förenade sig icke med någon församling, ty de trodde sig kunna reda sig en sådan förutan, men därigenom förlorade de smaken för ett andligt hem, behofvet af att med andra söka själaföda och uppbyggelse och blefvo slutligen helt och hållet likgiltiga för allt andligt. Den som har en bestämd öfvertygelse om hvad Guds ord lärer, kan icke instämma i det vanliga påståendet: "Det ena samfundet är lika godt, som det andra." Den som funnit det rena oförfalskade ordet, vill gärna blifva stilla och hålla sig därvid.

Herren lägger stor vikt på kärleksbudet, men hurudan är den kärlek, som drager sig undan alla tillfällen att få bevisa sin rätta art och natur. Det är icke i ensamhet, i det från umgängelse med andra afskilda, som kärlekens himlagåfva förkofras, utan i beröring med församlingen och i ett verksamt deltagande uti dess angelägenheter. Här gifvas de bästa tillfälen att visa, hvad i hjärtat bor. Månne icke rätt många, som kalla sig kristna, afhålla sig från församlingens gemenskap blott för de penningeutgifter, som äro därmed förenade? Sådana kristna äro för mycket besläktade med den man, som sade: "Gud vare lof, jag har varit en kristen i 25 år, men det har icke kostat mig 25 cent." Vi tillägga och säga: en sådan kristendom är icke värd 25 cent. Kärleken är den mest framstående egenskapen hos Gud; den skulle äfven vara det hos den troende. Därtill kan det dock icke komma genom att på afstånd klandra och mästra Kristi församling, ty klandersjuka kan blott alstra klandersjuka och ofördragsamhet och i sammanhang därmed egenkärlek, hvilket måste, om icke ändring sker, verka döden. Faran för det andliga lifvet består däri, att kärleken afkyles. Aposteln Johannes framhåller, att kärleken till bröderna är ett bevis på det andliga lifvet: 1 Joh. 3: 14. Kärleken är icke delbar, så att det skulle vara möjligt att älska Gud och icke nästan. Får kärleken lida, så kommer sedan misstroende den ene till den andre. Hvilket kraftigt sprängämne är icke misstroendet och lusten att i oträngda mål tvifla på andras kristliga lif, att se grandet i församlingen men icke bjälken i sitt eget öga. De kristna äro kallade att deltaga uti striden mot mörkrets makter, och denna strid är ingen lek. Därför behöfva de stridande att stå bredvid hvarandra, uppmuntra och styrka hvarandra och icke skilja sig åt, den ene här och den andre där, ty i så fall kommer den ensamme slutligen att blifva ett lättare byte för djäfvulen. Den som håller sig på afstånd från Kristi församlings gemenskap, blottställer sig för faran och söker icke undkomma densamma.

Aug. Johnson.

VANDRINGEN I KÄRLEKEN.

I Efes. 5: 1—2 läsa vi följande: "Så varen nu Guds efterföljare såsom älskliga barn, och vandren i kärleken, såsom ock Kristus hafver älskat oss och utgifvit sig själf för oss till gåfva och offer, Gud till en söt lukt."

Ofta höra och läsa vi om vandringen i tron, men här se vi, att det är fråga om vandringen i kärleken. Hvad månne det betyda? Läsa vi slutet af fjärde kapitlet i samma bref, så se vi, att ofvanstående tvenne verser däremot stå i det närmaste sammanhang. Här förmanas alla kristna att i gärning och sanning bevisa sig såsom Guds efterföljare genom ett lif i kärleken. Sådant tillhör

deras helgelse och är icke mer än man af de "utkorade och heliga" kan förvänta. Det är dock icke något, som den naturliga människan kan komma ut med, ty hon är köttsligt sinnad, vittnar skriften, och det köttsliga sinnet år fiendskap emot Gud; det är icke Guds lag underdånigt och kan det icke heller.

Om detta, den naturliga människans sorgliga tillstånd, vittnar skriften på nästan hvarje blad; vårt eget samvete, där detta nämligen är vaket, intygar detsamma, och människans hela historia är ett sorgligt bevis därpå. Huru kan man nu säga till en sådan människa, att hon skall vandra i kärleken? Hon förmår ju det icke. Nej, hon förmår det icke, men så är det icke heller till henne som förmaningen är ställd, utan till "de helige, de trogne i Kristus Jesus"; så heter det nämligen i första versen af vårt bref.

Till Herrens pris veta vi, att människan icke blifvit af Gud lämnad och öfvergifven i sin synd och nöd, utan han har förbarmat sig öfver henne i nåd. Öfverallt i Herrens ord läsa vi om den frälsning, som i Jesus Kristus beredd är. Där se vi, att Fadern öfver allt det fader heter i himmel och på jord skänkt oss sin ende Son, hvilken "med sitt heliga och dyra blod återlöst, förvärfvat och vunnit oss från alla synder, ifrån dödens och djäfvulens våld". Där läsa vi ock, att den, som i tron mottager denna frälsning, skall varda salig. Hos en sådan skall Herren igen upprätta det förlorade gudsbelätet samt genom den Helige Andes nåd göra honom duglig och villig att blifva en sann Jesu Kristi efterföljare, ja, en "Guds efterföljare" i kärleken.

Det är således denna Guds och Jesu Kristi outgrundliga Faders- och Frälsare-kärlek, som aposteln hänvisar oss till såsom utgörande den enda grunlen och kraften till vår frälsning och helgelse. Det är denna kärlek, som han vill, att vi skola ju mera betrakta för att däraf uppvärmas och drifvas till ett lif i kärleken. Det är ock så, att ju mer en människa lefver sig in i Guds kärlek, ju mer åtrår hon ock att i allt efterlikna sin himmelske Fader. Mången tror, att det är svårt att vara en kristen, just emedan man af en sådan väntar, att han skall föra ett gudligt lefverne. Man undrar härpå, så länge man står "utanför", d. ä. så länge man ej känner Herren såsom sin käre himmelske Fader. Från den stund, vi få lära känna honom såsom sådan, blir det helt annorlunda: Vi önska då intet innerligare än att få tjäna, älska och lyda honom. Vi inse då sanningen i orden: "Mitt ok är ljufligt och min börda är lätt." Således har en kristen lust till Guds lag och vilja efter den invärtes människan. Att han det oaktadt får föra en mången gång bitter kamp emot djäfvul, kött och värld, det är väl sant, men detta upphäfver dock icke det nya lifvets väsen och natur. Guds och Kristi kärlek är ändå det för en kristen mest nödvändiga: häri lefver han, röres och har sin varelse. Vi förstå ock, att den kärlek, uti hvilken aposteln förmanar oss att vandra, icke blott består i ord och fromma rörelser, utan framför allt i handling. Det är för att få oss att besinna detta, som Paulus i detta sammanhang framhåller, hvad Herren Kristus för oss gjort och lidit. Detta är ock orsaken, hvarför han i Rom 12: 1 *vid Guds barmhärtighet* förmanar hvarje troende att framställa sig själf såsom ett lefvande offer åt Herren. Det är ju ock i själfva verket i det dagliga lifvet halten af vår kristendom skall pröfvas. Hörde icke mer till lärjungaskapet hos Jesus än att bekänna en viss trosuppfattning, så kunde till och med en vanlig världsmänniska ganska ledigt komma ut med att vara kristen. Men en sådan kristendom vore maktlös i fråga om en fattig syndares frälsning och helgelse. Det var icke heller ändamålet med Jesu ankomst i köttet att endast gifva världen ett fullständigare religionssystem. Han kom för att frälsa och upprätta de fallna människobarnen, för att göra dem saliga; att i deras hjärtan tända den himmelska kärlekens heliga flamma; han kom för att hjälpa oss att, såsom hans efterföljare, helt helga oss åt Herren och åt våra medmänniskor. Det är detta, säga vi, Paulus lär och förmanar till, då han säger: "Varen Guds efterföljare såsom älskliga barn, och vandren i kärleken, såsom ock Kristus hafver älskat oss och utgifvit sig själf för oss."

Bilden, som han här använder, är mycket skön. Det är, som ville han säga: "Det är ju rätt, att barn likna sina föräldrar i det, som är godt. Nu är Gud eder gode, himmelske Fader och I veten något, hvad han gjort för eder; blifven nu hans efterföljare såsom älskliga barn, och vandren i kärleken i förhållande till hvarandra inbördes, tagande Kristi exempel till edert föredöme."

Låtom oss nu icke förgäta denna förmaning, utan, ihågkommande Jesu ord: "Den som mycket förlåtes, han älskar mycket", vandra i kärleken såsom Guds efterföljare och älskliga barn. S. G. Y.

HVARTILL GAGNA VÅRA FÖRSAMLINGSSKOLOR?

Ett ord i sinom tid af P. A. Cederstam.

Många af våra landsmän hafva ofta en mycket orätt uppfattning af de publika skolorna här i landet och göra därför stora misstag med afseende på sina barns uppfostran. Många föreställa sig, att dessa skolor äro af samma beskaffenhet som de allmänna skolorna i Sverige, där kristendomskunskap inhämtas, där Guds ord läses. En händelse, som jag en gång bevittnade, gjorde i detta afseende på mig ett djupt intryck, så djupt, att jag aldrig kan förgäta den. År 1870, då jag var missionär i nordöstra Minnesota och

begynte vår kyrkliga verksamhet i Duluth, Minn., och Superior, Wis., varsnade jag en dag från järnvägståget ett litet nytt brädskjul. Det låg några mil väster om Duluth inne i tjocka skogen. Några barn, hvilka voro utanför det enkla hemmet, tycktes antyda, att en svensk familj bodde där. En dag vandrade jag till fots dit ut och fann då, att de voro svenskar. De hade förut bott i Michigans skogar fjorton år och voro nyligen komna hit. Den äldste sonen, 18 eller 19 år gammal, låg illa sjuk i en stark brännande feber; fadern var af ögonsjukdom nästan blind, och modern hade ett litet sjukt barn i famnen och några äldre omkring sig. Efter att hafva talat något med dem, vände jag mig särskildt till den sjuke ynglingen och gjorde honom några frågor; men han drog sängtäcket öfver hufvudet och ville icke svara mig. Men då jag slutligen frågade: "Vet du något om Jesus, din Frälsare?" sade han: *"Om Jesus vet jag ingenting. Jag kom hit till landet som barn, och i de publika skolorna har jag väl fått lära litet engelska, men om Jesus vet jag icke något."* Jag talade sedan något med honom, läste Guds ord och bad. Efter ett par dagar dog han. Fadern dog en kort tid därefter, och modern med de öfriga barnen togos på fattighuset, och hvad det sedan blef af dem, vet jag icke.

Fader, moder, önskar du få höra en sådan bekännelse af ditt döende barn? Om icke, så akta på Herrens ord i 5 Mos. 6: 6, 7 (Melins öfversättning): "Och dessa ord, som jag bjuder dig i dag, skall du lägga på hjärtat: Och du skall inskärpa dem dina barn och därom tala, när du sitter i ditt hus eller går på vägen, när du nederlägger dig eller uppstår."

Anm. Denna artikel är visserligen icke emot det goda i våra allmänna skolor, men han visar tydligt dessa skolors otillräcklighet, han visar på det mest påtagliga sätt nödvändigheten af kristliga församlingsskolor, ty att det i *denna sak* än i dag är på enahanda sätt med våra allmänna skolor här i landet, det veta vi ju alla, äfven om vi annars måste medgifva att undervisningen sedan år 1870, då ofvanskrifna erfarenhet gjordes, i många stycken blifvit förbättrad. Red.

Dr OLOF OLSSON.

Doktor Olof Olsson är död. Detta budskap har nu, utan tvifvel, nått till hvarje svensk i detta land och öfverallt mottagits med stor sorg. Ingen svensk mans död i Amerika torde förut hafva väckt så djupa känslor af saknad som doktor Olssons. Dessa känslor delas af ungdom och ålderdom, af lärd och olärd. Hos alla, som kände honom, förnimmes den tanken: "hans like få vi aldrig igen". Denna tanke torde ock vara berättigad. Hans like i lärdom kunna vi väl få, men svårligen hans like i själsdjup och hjärtats adel, i sympati och samförstånd med människor eller i outtröttlig omsorg för svensk-amerikanernas timliga och eviga välfärd och allsidiga uppfostran.

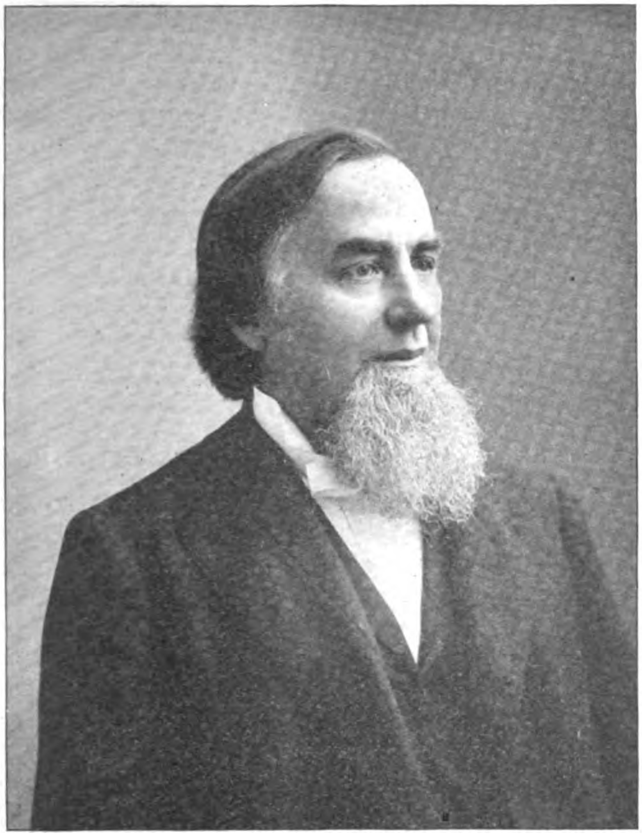
Jag har heller aldrig råkat någon, som, enligt min tanke, så som han föstått det svenska lynnet, eller som varit en bättre representant däraf. Framför allt gäller detta i fråga om svenskarnes andliga skaplynne.

Att dr Olsson var djupt religiös, det veta vi alla, men därtill var han ock djupt personlig i sin religion samt på det allra ädlaste sätt mänsklig. Detta drag af verklig humanism blef med åren hos dr Olsson allt tydligare. Många hafva nog gifvit akt härpå, och kanske många på grund häraf ej förstodo honom så väl som önskligt varit. Blott ett par veckor före hans död yttrade han till mig i ett längre samtal om den sköna konstens och kyrkans inbördes inflytande på hvarandra (det var nämligen i en examen i estetik) och med hänsyn till en viss "anonym" skrifvelse, som varnade för en del filosofiska fenomen i vår svensk-amerikanska bildning, att vi måste uppehålla, försvara och utveckla den mänskliga bildningen på *alla* hennes områden, äfven på konstens och filosofiens, till och med då man därigenom måste utsätta sig för missförstånd och blifva belönad med otack. Men denna bildning, sådan som dr Olsson tänkte sig den, måste vara alltigenom kristlig, ty han ansåg, att allt verkligt bildningsmaterial och alla förmögenheter att tillgodogöra sig detsamma voro Guds gåfvor, hvilka under kristendomens inflytande skulle utveckla människan till en fullkommen man. Att Guds ord och ett af detsamma upplyst förstånd bland dessa gåfvor intoge första rummet, det är klart. Det var just denna uppfattning af bildningen, som gjorde, att dr Olsson blef en så framstående skolman med ett så djupt intresse för alla sanna bildningsformer.

Men han var ock en älsklig Jesu lärjunge, en äkta johannesnatur i sin kontemplation och en eldig och kraftig Pauli efterföljare i sin predikan. Den korsfäste var alltid hufvudtanken i hans förkunnelse. Vid korset trifdes han bäst och i himmelen hade han sin umgängelse. Därifrån väntade han sin Frälsare och bidde honom i kristligt hopp. Nu har detta hopp *för honom* förverkligats. Må vi själfva med sångaren kunna instämma i psalmen:

"Jesu, mig din ankomst gläder,
där jag i dina fotspår träder
på törnestig af sorger böjd.
Törnet byter du i palmer,
och sorgerop i glädjepsalmer;
ty skådar jag min graf med fröjd.
När efter mödan trött, en stund jag sofvit sött
i dess skugga, du väcker mig så nådelig
till evig fröjd och frid hos dig."

Dr Olssons begrafning, som försiggick den 16 maj, var i yttre hänseende den vackraste, som jag någonsin bevittnat. Öfver tusen personer deltogo i den. Utom

de studerande vid skolan, uppgående till 5 eller 600, samt alla vänner vid och omkring skolan, hade åtminstone öfver ett hundratal ämbetsbröder från när och fjärran infunnit sig för att med sin närvaro få deltaga i barnens och samfundets sorg. Anordningen för själfva begrafningen var olik de vid andra liknande tillfällen brukliga. Kistan var hvit, svepningen hvit och den älskade hänsofnes hviloskrud var hvit. Intet svart fanns i draperingen: allt var hvitt med blommor och grönt. Det var just en sådan omgifning, som han älskade. O, med hvilken tacksamhet han skulle hafva velat fatta alla de vänliga händer, som så frikostigt och kärleksvarmt framräckte den rika blomsterskörden! De talade vänskapens och kärlekens språk, dessa blommor, och alla förstodo det språket.

Om det öfverhufvud är ljuft att älska och att älskas, så kan man visserligen säga, att dr Olsson i högsta måtto beskärts denna härliga och ljufva lott. Aldrig skall jag glömma den hedersvakt af män, kvinnor och barn ur folkets led, som vid dr Olssons begrafning själfmant uppställt sig på båda sidor om vägen och som sträckte sig från skolan i Rock Island ända till kyrkan i Moline och sedan mer eller mindre stark fortsattes ända ut till kyrkogården. Hvad tänkte alla dessa? Hvad kände de? Anses det icke orätt och opassande i detta sammanhang, så ville jag svara med skalden: "I som älsken, I veten det, I." Men det är här ej fråga om en flyktig ungdomskärlek utan om en kärlek, som under en hel lifstid pröfvats och likväl bestått. Om hela bebegrafningen kan man säga, att den var stor och skön, men skönare och större var han, som i sådan barnslig frid nu hvilade i den hvita kistan.

Den yttre ramen af dr Olssons lefnadshistoria har redan mer eller mindre fullständigt gifvits af nästan alla svensk-amerikanska tidningar, så att därmed vilja vi nu ej sysselsätta oss. För mig återstår det blott att för denna tidnings läsare nämna, att dr Olsson var en flitig "medarbetare i UNGDOMSVÄNNEN" under en längre tid, och att han äfven på senare tid bidragit med ett stycke ibland. Själf var han den allra bäste ungdomsvän och arbetade såsom sådan oförtrutet i den svensk-amerikanska ungdomens tjänst. Nu är han borta och vi sakna honom mycket, men vi glädja oss dock öfver att veta, att hans arbete bland ungdomen burit rika frukter, och att det äfven hädanefter så skall göra. Det må äfven här nämnas, att vi möjligen komma att emellanåt i denna tidning införa ett och annat minne från honom, särskildt från skolsalen.

Bäre den hädangångne lärarens, faderns och vännens namn frid och välsignelse till oss!

S. G. YOUNGERT.

OM INTRESSELÖSHET.

II.

Vi öfvergå nu till frågan om bästa sättet att motarbeta intresse- och karakterslösheten, som är så ägnad att befordra lasternas och i synnerhet dryckenskapslastens onda hos människor.

Frågan besvarar sig *själf*: "Sök att skaffa människorna *verkligt intresse!* Fyll deras inre tomhet med ett innehåll af *gedigen* art! Öppna den sanna verklighetens värld för deras blickar och sätt ett *mål* för deras lif, för hvars ernående de hafva fullt upp att göra under lifvets hela dag!

Ja, detta är *saken*, men *den* saken är lättare sagd än gjord. Först och främst gäller det att tillse, *hvilken* den verklighetens värld är, som vi skola ställa dem under ögonen, *hvilket* detta *mål* är, som vi *böra* och *kunna* uppmana dem att sträfva till, *hvilket* detta *innehåll* är, som på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla deras andes tomrum. Och därpå kommer en sak af icke mindre svårighet. *Huru kunna göra allt detta till föremål för deras intresse?*

Hvad de första frågorna angår, så svara vi till att börja med, att ett mål *måste* människan äga för sitt lif och detta ett sådant, som självt faller *utom* tiden. Ryck

ifrån henne detta, och du har äfven med detsamma ryckt hjärtat ur hennes bröst och jagat tanken ur hennes hufvud, ty *båda kräfva* detta mål, huru mycket man än må förneka det. Spörj de arbetande och betungade människobarnen, om ej månne människans existens lyktar med hennes skilsmässa från detta lifvet, och de skola genast spörja tillbaka: *"Hvad hafva vi då här att göra?"* Skola mina ideer om ett evigt sant och ett evigt godt vara ett *gyckelspel,* hvarmed jag bedragit mig själf, då hade det varit bättre, att jag *aldrig* varit född. Och dessutom, *hvarifrån* hafva dessa härliga ideer kommit till mig? Är det en *lögn,* att det bortom tiden gifves ett hem för anden, där han återfinner sig själf, ja, där han så att säga *är hemma* hos sig själf; där han, som en Guds apostel säger, skall finna, att det som *endels var,* fått vika, fått ikläda sig *odödlighet,* ja, där döden är uppsvulgen af lifvet, det fulla, rika, outtömliga evighetslifvet. Är *detta* en lögn, så är det väl då en lögn, som är fullkomligare och skönare än all sanning. Men skall jag vara till i detta lifvet endast *för* detta lifvet och då, såsom det så ofta inträffar med människor, *lida,* blott *lida* alltifrån vaggan till grafven, ja, sönderslitas af lidanden i tusende gestalter, så att dödsdagen är den bästa, emedan jag då varder till intet; är *detta* sanning, och det den enda sanning som bestås mig, så är denna sanning som bjudes mig vida torftigare än en evig lögn. —

Icke kan det förundra mig, att människor med en *slik* uppfattning finna det föga värdt att lefva Jag förundrar mig då ej öfver, att det gifves människor, som hvad ögonblick som helst ville se *luntan* under världen. Detta är ju den stränga konsekvensen. Med denna uppfattning såsom lifsåsikt är det till och med *oriktigt* att icke göra *allt* för världens undergång, ty så vida eljes förnuft skall gälla något, så är det dock högst oegentligt, att varelser, med förmåga att *känna* och *erfara,* skola födas och lefva blott för att *träla, lida* och *dö.* Och *sedligheten,* hvad får ej *den* som frukt af en dylik uppfattning? Hvartill skola väl buden om en rättrådig vandel tjäna, om människans mål på sin höjd är att sträfva efter ett så drägligt och lyckligt jordelif som möjligt?

Varom visse! den mänskliga egoismen är alltför stor för att vårda sig om att vara rättrådig på dylika villkor. Den uppfattningens moral blir densamma. som historien uppvisat såsom ständig följd af hvarje dylik åskådning: Endast hvad *styrkan* säger, är rätt. Vilja vi se kulturen förvandlad till en vildmark och människorna till de vilda djuren på densamma, vilja vi se *alla lustar* lössläppta, vilja vi se *hatet* och *tvedräkten* fara härjande fram som en mordängel öfver människovärlden; med ett ord, vilja vi förvandla världen till en ödemark, då, ja, *då,* låtom oss öfvertyga människorna, att de icke hafva annat mål än *detta* lifvet, att på andra sidan döden möter dem blott det tomma intet. Detta skall ske, säger jag, om de bibringas en sådan uppfattning, d. v. s. om de blifva *öfvertygade* om dess riktighet, ty en sådan uppfattning skall verka mera förstörande än den krassaste hedendom. Hos den obildade hedningen hafva *passionerna* nämligen ännu knappast *vaknat,* han lefver i det mesta *djurets* lif, och *de* lefva något så när i samdräkt med hvarandra, åtminstone med de närmaste af sitt eget släkte. Hos den *bildade* hedningen däremot, verkar tron på *gudarnes makt* och *ödets ledning* samt på ett lif efter döden, i en eller annan ofullkomlig form, *upplyftande* och stärkande på samfundslifvet. Men den nyss nämnda uppfattningen lägger å ena sidan *intet* band på egoismen, annat än hvad människorna sinsemellan en tid så och en annan så bestämma, och å andra sidan hafva genom kulturens utveckling fordringarna på njutning *skrufvats upp* till den grad, att det hela icke kunde blifva annat än ett *allas krig mot alla.*

Jag vidrör med flit denna sak, icke *därför,* som trodde jag, att världen har så mycket att frukta af den uppfattning, som förnekar ett kommande lif, utan fastmer *därför,* att det gifves människor i denna världen, hvilka i öfrigt röja ädla böjelser, och som måste tillvinna sig både vår aktning och vår kärlek, men som äga *denna* lifsåskådning, och som *därför* göras *odugliga* till ett verkligt, gagnvärdt arbete för sina medmänniskor, i ty att de *sakna* ett mål så för sig själfva som för världen i sin helhet.

Gäller det sålunda att på ett grundligt och egentligt sätt fylla människoandens tomrum, så *gif* honom *hvad hela hans väsen,* hvad hans *daning* fordrar: gif honom *det eviga*: gif honom något, som han kan *hålla fast vid* och säga: "Detta är mitt, hvilket ock hurudant anlete tidsomständigheterna än må visa mig." Gif honom något att *arbeta för* och visa honom, att han kan vinna ett *resultat,* en skatt, som ej jordens rost och mal kan förtära, eller tjufvar stjäla bort för honom.

Den egoismen att vilja äga ett *resultat* af mitt arbete, hvaraf jag själf åtminstone har den fördelen, att jag får *se det, den* egoismen kunna vi försöka rota ut hos människorna först *då,* när vi vilja rota ut äfven lagen för allt lif, och *den* egoismen står dessutom väl tillsammans med den ädlaste och mest uppoffrande verksamhet i det godas tjänst.

Bibringa människorna den uppfattningen, att detta lifvets uppgift är i första rummet *den att utgöra en förberedelse för det andra lifvet,* att uppfostra och utveckla dem för detsamma, att de sålunda — för att begagna en tänkares ord — hafva att betrakta *allt* i detta lifvet *under evighetens* ståndpunkt; ("sub æternitatis specie." Wikner.) men bibringa dem det *så,* att det är *ovillkorligt* för dem, att lifvets arbete är förspilldt *detta* förutan, och vi skola se, hvad *det* skall hafva för verkningar.

Så trodde t. ex. Paulus, och *så handlade* han, och hvem tror sig kunna uppmäta välsignelsen af hans verk? Den sträcker sig så långt kristen bildning sträcker sig. Det måste förundra oss, att människor, som fordra utveckling, och det med rätta, på *hvarje* område af det mänskliga lifvet, kunna nöja sig med den uppfattning, att, som en af Shakespeares hjältar säger: *"Allt slutas här på tidens smala näs."* Veta de då icke, att denna uppfattning

är så gammal, att det väl hunnit växa mossa på henne, långt innan kristendomen kom i världen? Hafva de då intet öga för historiens dom, då hon i och med den kristna kulturens inträde såsom ett högre utvecklingsstadium för snart nog två tusen år sedan lagt henne åsido?

Huru innerligt tacksamma måste vi icke känna oss mot en hvar, som gör äfven *det allra ringaste för att föra världen framåt*. Men mot de människor, som predika den ofvannämnda läran, *kunna* vi icke med bästa vilja känna oss tacksamma, ty de föra icke världen *framåt* utan *tillbaka* — tillbaka, men ej till den *bildade* hedendomens ståndpunkt, utan till den råa och krassa. Jag upprepar, hvad ofvan blifvit sagdt: Jag tror icke, att världen har så mycket att frukta af materialismens evangelium; men det predikas af tillräckligt många för att komma mången enskild att gå miste om ett välsignelserikt och i sann mening ädelt lif. Men den sant religiösa människan måste nitälska mot en uppfattning, som i sig bär fröet till det mänskligas tillintetgörelse, som suger märgen ur andens kraft och rycker undan honom det enda fästet för hans fot under lifvets äfven eljes ingalunda rosenströdda vandring. —

Om detta intresse och innehåll, som skall fylla människoandens tomrum, vore mer att säga, än äfven den största bok kunde rymma, men vi måste här inskränka oss till att blott angifva *synpunkten* för dess betraktande, emedan vi äfven hafva att i någon mån beröra frågan om *sättet*, hvarpå den intresselösa människan skall komma åt detsamma.

Det är *pinsamt nog* att se och hafva att göra med en *intresselös* människa, men det är *ännu pinsammare* att arbeta på aflägsnandet af hennes intresselöshet, emedan motståndet dels innebär det evigt enahanda dels framträder såsom *det mest sega* af allt hvad motstånd heter.

Detta motstånd är närmast att jämföra med den döda naturens, som jämt *tiger*, men också jämt *hindrar*. Att rubba intresselösheten är att söka lyfta *stenen*, som, då man lättat något på honom, genast sjunker tillbaka i den mörka mullen igen, så fort man aldrig så litet släpper taget. Det gifves alltså intet annat medel än att med en *öfverväldigande* kraft i ett tag häfva honom upp från sitt evigt enahanda läge. En sådan öfverväldigande kraft kräfver det äfven att väcka intresselösheten, och den kraften heter *nödvändigheten*, rätt insedd och fattad, både hvad angår *detta* lifvet och *det tillkommande*, både uti lag och evangelium. *Den* kraften duger till att lyfta *allt*, den kraftens herravälde erkänner både det döda och det lefvande. Applicera *den* kraften på intresselösheten och den skall, om möjligt, släppa sitt tag.

Men denna nödvändighet, för så vidt det gäller en personlig varelse, måste vara en nödvändighet *för dess medvetande*, för dess *tanke* och för dess *hjärta*, ja, för hela dess personliga lif. Det var *denna* nödvändighet, som Paulus med hela sin andestyrka applicerade på sin tids likgiltiga hedendom, och därigenom *lyftes*, ja, därigenom *vräktes* likgiltigheten undan, och en eld af *himmelskt* lif tändes, som lyste vida kring, ja, snart sagdt öfver hela jorden. Märk noga, att jag nu talar om *sättet* och *antyder* innehållet, eller, för att sammanfatta båda: *Gif människan hoppet om ett evigt och fullkomligt personligt lif i en annan värld och bestäm det närvarande lifvet såsom en nödvändig uppfostran därför.* Visa *så* nödvändigheten af intresselöshetens och försoffningens aflägsnande, och vi hafva så förberedt människan för den *domkraft*, som skall ej blott slunga den från dess plats, utan äfven splittra den i det oändliga, ty där människan kommer till ett verkligt andelif, där är det klart, att försoffning och likgiltighet, som i sig själf är död, måste upphäfvas och försvinna. —

Huru skola då människorna kunna bibringas denna nödvändighet? Det är godt nog att veta sättet, men är det också *användbart?* Ja, erfarenheten lär oss, att det så är. Paulus använde *det* sättet, och det lyckades *öfver måttan väl*. Den, som själf äger nödvändigheten såsom en lifskraft, skall meddela den åt den, som icke äger den. Människor äga nämligen så mycket gemensamt, att *det* låter sig göra. Felet är blott, att sättet *så litet användes*. Felet är, att de som äga *denna nödvändighet*, denna härliga lifskraft, ofta äga den i så *ringa* mått, att den icke för dem framstår för hvad den är: en verklig nödvändighet och lifskraft, och att de följaktligen icke inse sin kallelse att missionera på sina bröder i världen. Felet är ock i många afseenden, hos religiösa och tänkare, att söka i *motsatserna af deras meningar*, som ännu blifvit så litet försonade, att de, på hvilka man missionerar, ofta på det ömkligaste sätt måste slitas mellan å ena sidan ofördragsamheten och prästhatet och å andra sidan *fegheten* att bekänna sin tro, korteligen, mellan osjälfständigheten och fanatismen; och dessutom ett *fel till*: Man har glömt apostelns förmaning att fara *sakta* med människorna. När man vill fånga fiskarna i nätet, får man icke bullra.

Sanningen skall meddelas människorna *så*, att de äga den förr, än de knappast veta däraf. Det skall framför allt ske på den *lugna* öfvertygelsens väg, ty nödvändighet är öfvertygelse, och öfvertygelsens röst är mild och vis samt *handlar mer än hon talar*. Huru annorlunda skulle icke världen se ut, om hvar och en som äger verklig öfvertygelse, d. v. s. äger nödvändighet för sin uppfattning och för sitt lif, på nämnda sätt verkade på sina medmänniskor. Hvilken *fullhet* skulle icke lifvet få! *Hvilken driffjäder* för verksamheten, *hvilka väckelser* till religiöst lif! Detta är nu icke sagdt, därför att vi skulle hafva något att säga, utan emedan det *bör* och *måste* sägas af hvar och en, som nitälskar mot all den slöhet, liknöjdhet och synd, som på så många håll och hos så många människor träder oss till mötes; och af hvar och en som i bristen på intresse ser en mäktig orsak till så många af tidens laster och i synnerhet till dryckenskapslasten.

I öfvertygelsens nödvändighet ligger nämligen en hardt när *oemotståndlig* kraft, som städse drifver fram

till det förelagda målet och rycker allt med sig. Där denna nödvändighet blifvit *verklighet, där människan* öfvergått från död till lif, *där* har anden, såsom redan blifvit sagdt, hvarken tid *för* eller behof *af* de sinnliga njutningarna. De stå i strid med alla hans syften. Nödvändigheten så väl som sinnesbeskaffenheten förbjuda dem. Det framstår såsom nödvändigt för honom att motverka dem, att om möjligt tillintetgöra dem. De äro *grafvar* och *bråddjup,* och det gäller nu att med all makt söka rädda dem som stappla fram emellan dem, eller som redan sjunkit. Att vara ädel är att vara missionär på allvar.

Ofvanstående uppsats härrör till det mesta från ett tal, som jag för flere år sedan hörde hållas af dr O. Lindberg i Uppsala, och hvilkets hufvudinnehåll jag då nedtecknade.

S. G. Youngert.

HÄRLIG ÄR ALL NATUREN.

"Fågel i bur!
Fly därutur
ut i Guds fria, sköna natur!"
Så sjunga trast och siska.
"Här, mellan gran och ceder och fur,
alls inga kattor smyga på lur,
Kvalmig är luften innanför mur;
här blåsa vindar friska!"

"Fågel i bur!
Flyg ej därur!
Skogen är full af farliga djur!"
jamar så vackert katten.
"Utsatt man är för ur och för skur;
födan är liten, möglig och sur.
Ja, har man icke särdeles tur,
husvill man blir på natten."

"Fågel i bur!
Jag har fått kur
för att jag flög bland granar och fur!"
hväser en papegoja.
"Finkar och trastar sjunga i dur;
sjung du i moll! Tag födan utur
sköterskans hand och växla natur!
Tålmodig bär din boja!

Fågeln flög ut
nästa minut.
Gojan hof upp ett hiskeligt tjut,
katten han teg som muren.
Fågeln, hvars fångenskap tagit slut,
siska och trast gaf sångens tribut.
Visan gaf eko: "Jubla och njut!
Härlig är all naturen!"

J. B.

POESIENS ARTER.

En när i sådana artiklar i denna tidning, hvilka beröra skaldekonsten, ofta användas en del uttryck, som torde förefalla främmande för dem, hvilka ej haft tillfälle att idka några studier på skönhetslärans eller litteraturhistoriens område, hafva vi tänkt, att en förklaring öfver sådana mera allmänt förekommande uttryck ej skulle vara alldeles ur vägen. En dylik förklaring vilja vi här nedan gifva i sammanhang med en redogörelse för poesiens hufvudarter, hvilken vi skola söka göra så kortfattad och enkel som möjligt.

Poesien eller skaldekonsten är den sköna konst, som använder språket såsom framställningsmedel för att i läsarens eller åhörarens fantasi framhålla en förklarad bild af den inre eller yttre verkligheten. Fattad i vidsträckt betydelse innesluter poesien alla alster af diktkonst, de må vara affattade i vare sig *bunden* (vers) eller *obunden* (prosa) form. I mera inskränkt betydelse däremot förstås med skaldekonst eller poesi endast de alster af diktkonst, hvilka äro framställda i *versform.*

Allt efter de olika sätt, hvarpå konstnären förhåller sig till konstverkets föremål, har man af ålder indelat poesiens alster i tre slag: *lyriska, episka* och *dramatiska.* Diktaren kan antingen framställa sina egna känslor (lyrik), eller blott berätta en förfluten tilldragelse, under det hans egen person träder i bakgrunden (epik), eller ock framställa en handling såsom närvarande genom att låta olika personer uppträda såsom talande och handlande (dramatik).

I *lyriken* uttrycker skalden antingen i sitt eget eller i en annans namn känslostämningar, väckta af något visst föremål, hvilket kan till honom förhålla sig på olika sätt och därför ock framkalla skiftande stämningar. Antingen är föremålet något utom skalden stående upphöjdt eller sublimt, hvartill han svingar sig upp; eller upptager han föremålet i sig och gifver uttryck däråt i och med det, att han innerligt och enkelt uttalar sin ögonblickliga stämning; eller ock börjar föremålet att mer och mer frigöra sig från skalden, det rena känslotillståndet börjar att upplösas, och känslan göres till föremål för diktarens betraktelse eller reflexion. Man får således tre hufvudgrupper af lyriska dikter: *hänförelsens lyrik* eller *den hymnartade lyriken, den omedel-*

bara känslans lyrik eller *den sångartade lyriken* och *betraktelsens lyrik.*

Bland de dikter, hvilka höra till det första slaget eller till hänförelsens lyrik, märkes särskildt *hymnen,* hvari skalden omedelbart med tillbedjan vänder sig till ett högre, gudomligt väsen. Den kristliga hymnens folkligaste form är *psalmen,* hvilken är bestämd att sjungas och därför har regelbunden strofindelning, passande till koralens långsamma, högtidliga melodier. Numera förstås med hymn ej blott en sång, som gifver hyllning åt det högsta väsendet, utan äfven en sång, som prisar andra upphöjda föremål, t. ex. fosterlandet. Bland sistnämnda hymner påminna vi om ett par allmänt kända: Runebergs innerliga och varma "Vårt land" samt Wennerbergs kraftiga, högstämda "Hör oss, Svea".

Till den *omedelbara känslans* lyrik eller *sången* hör det ojämförligt största antlet af lyriska dikter. De grunddrag, som tillagts lyrikens diktart i allmänhet, gälla i all synnerhet detta slag. Ifrågavarande dikter framträda i en enkel, sammanträngd och lätt form, vanligen i lika byggda rytmiska strofer. De äro nämligen ämnade att sjungas och göra därför särskildt skäl för namnet lyriska, med hvilket namn ursprungligen betecknades de af lyrspel åtföljda sångerna. Det folkligaste namnet på sången är *visa,* hvilken benämning användes synnerligast för de sånger, som vunnit stor utbredning bland folket, och som genom sina lätta melodier samt enkla, naturliga uttryck kunna väntas blifva förstådda och sjungna inom en vidsträcktare krets. Alltefter de mångfaldiga föremål, som kunna uppväcka en känsla, talar man om olika slag af sånger, såsom erotiska sånger (kärleksvisor), fosterländska sånger, dryckesvisor, sällskapsvisor, jaktsånger, krigssånger, studentsånger o. s. v.

Af de dikter, som räknas till *betraktelsens lyrik,* vilja vi påpeka särskildt *elegien.* Härmed förstods ursprungligen en betraktande dikt i allmänhet, men numera har man fäst detta namn vid en dikt, som andas en mild, vemodig stämning, vanligen framsprungen af saknad eller längtan efter något för sångaren dyrbart föremål. Bland elegier på svenskt språk torde Malmströms "Angelica" vara den allmännast kända bland oss. Till betraktelsens lyrik hör ock utom en stor del reflexionsdikter af skiftande innehåll den från den sydromanska poesien lånade *sonetten,* hvarpå detta års januarinummer af Ungdomsvännen meddelade ett prof i konung Oscars dikt "När?"

I den *episka dikten* träder författarens person helt och hållet i bakgrunden. Han håller tillbaka egna känsloutgjutelser och betraktelser; han endast berättar en följd af händelser, hvilka organiskt utveckla sig ur hvarandra. Författaren är närvarande blott genom berättelsen eller ordet, därför heter ock denna diktart *epos: ord.*

Den episka diktens alster framträda i så väl vers- som prosaform. Till det förra slaget hör först och främst *folkepos* eller *hjältedikten,* hvilken kan anses såsom förebild för all episk diktning, framställande en följd af storartade och betydelsefulla tilldragelser, hvilka samla sig omkring en hufvudperson, diktens hjälte eller heros. Folkepos hämtar vanligen sina ämnen från ett folks sagotid. Det låter gudomliga makter uppträda, hvilka äro antingen vänligt eller fientligt stämda mot diktens hjälte, och som än öppet, än mera hemlighetsfullt och fint verka hela handlingen igenom och föra den till dess mål. De mest berömda folkepos äro de grekiska forndikterna "Iliaden" och "Odysseen", skildrande tilldragelser i sammanhang med det trojanska kriget. Men äfven Norden har en märklig och storartad hjältedikt i de i den äldre Eddan förekommande sångerna om Sigurd Fofnesbane, hvilka väl ej bilda en enhetligt och planmässigt utarbetad sångcykel i likhet med de nyssnämnda men dock röra sig omkring en hufvudperson.

Ur folkepos har utvecklat sig det s. k. *konstepos,* hvilket framträdt i olika former, såsom det *klassiska, romantiska, religiösa, borgerliga* eller *idylliska* och *komiska* epos samt den *poetiska berättelsen.* Tlil *det romantiska epos,* som upptager något ämne ur riddarlifvet eller folksagan, höra inom vår svenska litteratur Tegners allmänt kända och beundrade *"Fritjofs saga"* samt Runebergs storslagna och formsköna "Kung Fjalar". *Det borgerliga epos* däremot framställer en mindre betydelsefull tilldragelse ur den borgerliga sammanlefnaden. Det har äfven kallats *idylliskt epos,* emedan idyllen, en dikt, som skildrar det enkla, från förkonstling fria människolifvet, här kan osökt framträda. Idylliska epos af stor förtjänst äro på vårt språk Tegners "Nattvardsbarnen" samt Runebergs "Älgskyttarne" och "Hanna". *Den poetiska berättelsen* är en episk-lyrisk diktart, som upptager ett stort antal nutids-dikter. Hit höra t. ex. Tegners "Axel" och de flesta sångerna i Runebergs "Fänrik Ståls sägner".

Den episka prosadikten utgöres af *prosaromanen, novellen* och *sagan,* hvilka namn ej torde behöfva någon vidare förklaring.

Under det att skalden i den lyriska dikten skildrar sina egna känslostämningar och i den episka en förfluten tilldragelse, framställer han i *dramat* en handling såsom omedelbart närvarande, såsom försiggående inför läsarens eller åskådarens ögon genom olika talande och handlande personer. I dramatiken hafva alltså lyrik och epik sammansmält till *ett.* Det *lyriska* består däri, att skalden uttalar sitt inre genom personer, i hvilka han förvandlat sig själf, och hvilken han låter uppträda för oss närvarande. Det *episka* ligger däri, att dessa personer äro många, att de ej som den lyriske personen hålla fast vid en enda punkt af det inre lifvet utan röra sig i tidsföljd, samt att de verka utåt och genom sin verksamhet samt de motverkningar, den framkallar, åstadkomma en handling. Det, som förer handlingen framåt, är en *kollision* eller sammanstörtning af stridiga ändamål och intressen, hvilka bekämpa hvarandra, och hvilkas konflikter få sin lösning och försoning i dra-

mats slut. De flesta dramer äro afsedda att uppföras på en teater, andra åter äro blott ämnade att läsas. Formen kan vara både vers och prosa.

Man har af ålder indelat dramat i *tragedi* och *komedi*. *Tragedien* eller *sorgespelet* behandlar ett allvarligt ämne med sorgligt slut, i det att tragediens hjälte dukar under, antingen emedan han förbrutit sig mot den bestående ordningen, eller därför att han ensidigt fortgår mot ett visst mål och på samma gång kränker ett annat. *Komedien* eller *lustspelet* behandlar sitt ämne på ett löjeväckande sätt och åsyftar alltid ett lyckligt slut. Man har indelat komedien i *karakterskomedi* och *situations* (intrig-) *komedi*, allt eftersom det komiska mera utvecklas ur karakteren eller ur ödet, hvarmed här menas det spel, i hvilket slumpen och den mänskliga beräkningen eller listen korsa hvarandra.

Utom de tre ofvannämnda hufvudarterna af poesien har man äfven talat om en fjärde art, en s. k. öfvergångsform: *didaktik* eller *lärodikt*, som har till uppgift att inskärpa lefnadssanningar eller meddela kunskap, men i allmänhet antaga dess alster vare sig lyrisk, episk eller dramatisk form.

E. A. ZETTERSTRAND.

SEATONS HÄMND.

Hvem stormar fram på löddrig häst
i nattens dunkla famn? —
En skottländsk riddare det är,
och Seaton är hans namn,

en skottländsk krigare det är,
hvars ära blifvit kränkt:
kung Gustafs hand mot Seatons kind
till skymfligt slag sig sänkt.

Den smälek, som han lida fått
af kungens vreda mod,
— det vet du tappre Seaton väl —
kan aftvås blott med blod;

men kungens lif han håller mer
än egen ära kärt,
fast lifvet, se'n han äran mist,
syns honom intet värdt,

och därför flyr han lägret nu
i vild och rastlös färd;
han stormar hän på löddrig häst
ut i en nattlig värld.

* * *

Hvad nu? — var det väl ekots klang,
som till hans öra gick?
Han ser sig om, — en ryttare
syns för hans häpna blick,

en ryttare, som skyndar fram
uti hans egna spår
och följer utan rast och hejd
hans väg, hvar än den går.

"Är det en skugga, som min färd
i natt och mörker följt
på stridshäst, lika snabb som min,
med hufvu't mantelhöljdt?

"Är det min skymf, som tagit an
en hamn af kött och blod?
Vill du mig följa på min flykt
och släcka ut mitt mod?"

Han frågar, — skepna'n ger ej svar,
den mäler ej ett ord;
de ila fram på rastlös färd
utöfver Hallands jord.

* * *

Då sol i öster prydde,
de följde samma stråt;
då sol går ned, har dagen
ännu ej skiljt dem åt.

Så nå de ändtligt gränsen
vid Laganälfvens strand;
de sätta öfver älfven
och hinna Danmarks land.

* * *

Men knappt utöfver strömmen
den ädla Seaton hann,
den skepnad, som hans kosa följt,
sin mantel uppslog han; —
kung Gustaf själf för ryttarn stod;
eld i hans öga brann.

* * *

Och Seaton stannar, undrande,
hur ändas skall hans färd; —
då nalkas honom kungen
med blankt och draget svärd:

"Du lidit nyss en blodig skymf,
som blodig hämnd begär;
i Sverige var jag konung.
vi äro likar här."

"Välan, om ej den skam, du led,
du mig förlåta kan,
sitt af, och drag din värja;
—här stå vi man mot man!"

* * *

Men Seatons blick af tårar höljs,
han böjer knä mot jord;
då reser kungen honom upp,
förrän han talt ett ord.

Det bålda riddarparet se'n
mot hemmet sig beger; —
så ädla män, som dessa två,
ser jorden aldrig mer.

Ty kungens blod på Lutzens fält
har färgat marken röd,
och innan kvällen Seaton föll
att hämnas kungens död.

ALCESTE.

(Ur en i dagarna på C. & E. Gernandts förlagsaktiebolags förlag utkommen finsk diktsamling ha vi tagit oss friheten låna ofvanstående dikt. Signaturen är i Finland väl bekant. I Amerika torde det däremot vara en nyhet, att under den samma döljer sig en sonson till Johan Ludvig Runeberg.)

LOFVARS SLÄKTE.*

Rörelse är naturens, är lifvets lösen. Världen är ett dallrande eterhaf, i hvars lätta vågor sväfva dansande himlakroppar. Och det stora har sin motsvarighet i det lilla. Daggdroppen så väl som oceanen återspeglar himlahvalfvet, och atomerna så väl som himlakropparna leka sin ringdans. Människan har med rätta blifvit kallad "en värld i smått", ty, såsom blomman upptagit plantans beståndsdelar, så har människan upptagit världens. Hon är ock ett oroligt haf, i hvars djup finnas himlakroppar; hvars vågor stundom rusa vildt framåt och trotsande slunga sin fradga mot skyn, stundom ödmjukt böja sin hjässa för fästets Majestät och dock aldrig lägga sig helt till ro. Rörelse är hvarje pulsslag, hvarje tanke, hvarje bön. De yttre rörelserna äro uttryck af inre verkligheter. Människan är ej blott en högsta utveckling af den materiella världen. Under den gröfre ytan finnes något, som sträfvar mot det oändliga, liksom underjordiska strömmar sträfva till hafvet. Det finnes ett Lofvars släkte omnämndt i fädernas gudasånger, hvilket sträfvar från underjordens mörka stensalar mot ljuset.

Den mänskliga historien är ett drama af det allvarligaste innehåll. Blicka vi tillbaka till tidens morgonstund eller utåt till jordens yttersta gräns, så finna vi stridens oroliga drag på det mänskliga anletet. Historiens scenerier växla, släkten uppträda och försvinna, men alla lämna de som ett sargadt villebråd spår af sin blodiga fot. På scenen utkämpas en strid på lif och död. Men hvad finnes bakom dess förhänge? Hvilka sträfvanden, tankar och känslor hafva rört sig i de djupa leden, som historieskrifvaren med tystnad gått förbi? Äfven där hafva hjärtan klappat af hoppfullhet och fröjd eller våldsamt slagit under sorgens och förtviflans hemska impulser. Det gifves så mycket dunkelt i lifvet, så många aningar, dolda tankar och känslor. Tusende rörelser utveckla sig ur hvarandra. Men alla hafva de sin motsvarighet i ett oroligt hjärta, som sträfvar efter ljus i lifvets dunkel, efter insikt i dess dolda rörelser.

Näppeligen har något folk djupare fattat lifvets allvar än våra förfäder i högan nord. Deras lif var "en strid från början" men en hoppfull strid, som likt den mångfärgade Bifrost var en brygga mellan himlen och jorden, en förening mellan människan och Gud. Då vikingen kämpade mot vredgade vågor, och fienders blixtrande klingor närmade sig hans barm, och skyns mörka moln söndersletos af Tors ljungeldar, ja, tusende dödar visade sina grinande tänder, så lefde han i fullaste drag, ty han såg bortom de hotande molnen Odens blida valkyrior och Valhalls segersalar. För honom var ej döden sista akten af tillvarelsens skådespel utan ett förspel blott, en öppen dörr till en annan värld, — ej ett skuggornas Hades, hvarest människan som ett oroligt fantom skulle sväfva omkring, utan en bättre värld och ett fullkomligare lif. Det var ej blott djärfhet utan också allvar, ej blott frihet utan också insikt, han sökte. Hans ideal var Oden med de djupa, grubblande dragen, Oden, som nio dygn hängt i Yggdrasil och ifrigt spanat i rymdernas natt efter visdomsrunor, Oden, som hjältemodigt uppoffrat sitt öga för en dryck ur Mimers brunn. Men ideal är blott det, som väcker genklang i hjärtats mest karakteristiska strängar, som har sin motsvarighet i dess heligaste och mest förborgade rum. Oden, sträfvaren efter visdom, Lofvars släkte, sträfvande mot ljuset, äro därför ett uttryck af grundstämningen i våra förfäders själslif. Kunna vi, deras ättlingar, med liknöjdhet betrakta deras allvarligt forskande anletsdrag? Kunna vi se dem från "Nordens de fasta, de älskade fjällar" rikta blicken uppåt, sökande med jättestyrka tränga genom tidens mörka förlåt till ljusets ännu fastare och mera älskade värld, — kunna vi betrakta den blicken och sedan vända oss bort med hånets löje på våra läppar eller glömskans tomhet i vår själ? Vriden eder då af grämelse i edra uråldriga grifter, o fäder, döljen edra anleten af harm! Men du himmel, som spänner ditt hvalf öfver det mäktiga stofgrandet människan, sänd en blixt från ditt vredgade öga och sprid min varelses atomer för vinden, men tillåt ej, att jag sprider vanära öfver ädla, frejdade fäders namn!

Men scenerierna växla. Ej blott i Norden finnes Lofvars släkte. Om än djupt doldt i det naturliga lifvets stensalar finnes detta släkte bland hvarje folk. Eller hvad är det, som satt förtviflans eller likgiltighetens prägel på hedningens anlete? Hvad, om ej det, att den ena förhoppningens stege till ljusets värld upprests och ramlat efter den andra och han slutligen ser sig för evigt skild från sitt lifs mål? Tre tusen år sedan vandrade vid sluttningen af Himalaja berg ett hoppfullt släkte. Med hänförelse sträcktes dess blick till horisontens gräns, till morgonens purprade moln, öfver hvilka bergets topp majestätiskt höjde sig. Månne däruppe funnes den ljusvärld, som kunde belysa lifvets dunkla frågor och tillfredsställa själens kraf? Arma folk! Jag ser dig med ungdomlig ifver sträfva uppför klippornas branter. Glädje spelar på ditt anlete; du fröjdas öfver den vidgade synkretsens skönhet. Ditt lif är en mild, fladdrande låga, som den store Anden tagit ur sin egen glödande barm och utsatt att sprida ljus och värma i tidens mörker och köld. Men såsom sådant sträfvar det tillbaka till sitt ursprung. Och hvar skulle det vara om ej ofvan molnen? Där hoppas du få släcka din törst vid lifvets ursprungskälla, där inandas eterns rena behag och fröjdas i din himmels ljus och värma. Men ack, hvilka felslagna förhoppningar! Du fann boltt is och

* Tal, hållet vid en våltalighetstäflan vid Augustana College den 1 maj detta år af stud. S. G. Hägglund, medlem af den utgående klassen i college och belönadt med första priset.

snö och en utmagrad atmosfär! Hednavärld, ej underligt, att du omsider förtviflade. Ej underligt, att ditt lif blifvit likt en krälande mask, som gömmer sitt hufvud i gruset. Men blicka åter upp! Bortom molnen, bortom bergen vinka stjärnorna lika vänligt om ej lika gladt som någonsin.

Lofvars släkte är den gyllene tråd, som förenar människovärlden. Vi behöfva ej söka det i den gråa forntiden eller å fjärran ort. Det finnes här i dessa salar. Eller hvarför komma ständigt nya skaror till vår krets, hvarför uppoffras penningar, nöjen, krafter, — allt, om ej för att tillfredsställa lofvarssläktets rop efter ljus? Hvarför riktar astronomen sitt fjärrglas mot skyns djupa blå om ej för att vinna mera ljus och insikt i tingens gåta? Hvarför beväpnar zoologen sitt öga och är så outtröttlig i sina forskningar om ej för att bättre fatta lifvets hemlighet? Hvarför så mycken själsspänning och möda, täflan och strid, brådska och oro, om det ej finnes ett lofvarssläkte, som sträfvar från stensalen mot ljuset?

Det minsta grässtrå på ängen eller den ringaste blomma i dalen sträfvar uppåt. Hvarje människosjäl gör det också någon gång. Vi dröja vid ett litet välbekant rum. Den nattliga lampan sprider sitt sken öfver väl fyllda bokhyllor, en garderob, två stolar och ett bord. Vid bordet sitter en man, allvarligt grubblande öfver Plato. Hans nästan feberaktiga blick, hans utmärglade drag, hans beniga gestalt antyda, att han har en vilja af stål. Hans kroppsliga kraft har uppoffrats på forskningens altare, men ingenting har kunnat släcka hans törst efter skönhet, ljus och sanning. "Blott genom dygd", säger han, "öppnas himmelens port. Men dygdig kan människan blifva blott därigenom, att hon vet det rätta. Och ju mer jag närmar mig vetandets källa, desto mer utvidgas den. Omätliga haf! Newton hann blott plocka några pärlor på din strand, grekerna hunno blott beundra Afrodite, ett barn af din skummande våg. Huru skall då min trötta hjärna färja mig öfver till ljusets och sanningens fyrbåk på din andra strand! Nej, det är omöjligt! Ljusets värld är för evigt dold för min forskande blick. Afgrunden öppnar sitt hemska gap! Gud, väsen, som min tanke ej kan fatta — — — —!" Sen I icke, huru tviflets mörka andar svärma omkring honom? Märken I ej hans blodspända ådror? De bära vittne om hans inre strid. Han söker resa sig men dignar ned vid afgrundens brädd. Himmel, skall du låta en mot ljuset sträfvande själ förgås? Han faller! Ja, — men han faller på sina knän, och hans blick riktas uppåt. Det sker ej förgäfves. Hoppets leende stjärna förvandlas till en vänlig genius, som sänker sig till hans undangömda vrå och vidrör hans domnande fibrer. Tviflets andar fly af förskräckelse, och öfver forskarens själ störtar sig en flod af ljus, uppenbarande den värld af skönhet och sanning, han så länge sökt. Den ljusa gestalten försvinner, men med den följa de skönaste toner, som kunna klinga på vår jord, — den mot ljuset sträfvandes tacksägelse och bön.

Den sista scenen upprullas. Tidens väldiga ur har slagit sitt sista "tick tack", och från evighetens klockor komma ljudvågor med ständigt växande styrka. Ljusets och mörkrets makter utkämpa den stora afgörande striden. Himlakropparna vrida sig af dödsångest och sammanstörta, elementerna täfla om herravälde i tillintetgörelsens verk. Men öfver förstörelsens rök och lågor, öfver dess brak och dån höjer sig på lätta vingar Lofvars släkte från stensalen mot ljuset. Genom rymden klingar dess gamla sång: "Närmare, Gud, till dig!" och från evighetens högresta hvalf ljuder till svar en väldig stämma: "Kommen till mig!"

Lofvars trötta, mot ljuset sträfvande släkte har vunnit sitt mål. Arkens dufva har kommit tillbaka. Dock ej så, att allt sträfvande, all utveckling upphört. Oron har lagt sig till ro, striden till hvila, men genom oändlighetens eviga salar ljuder i salig harmoni den gamla sången: "Närmare, Gud, till dig, närmare dig!"

PLINIUS DEN YNGRES BREF TILL TACITUS

Om Plinius den äldres död vid Vesuvius utbrott, år 79 e. Kristus.

I sina Epistolæ, Liber VI, Ep. 16, 20, till historieskrifvaren Tacitus beskrifver ståthållaren Plinius d. y., död 114 e. K., detta förfärliga utbrott sålunda.

Vid tiden för denna tilldragelse var min morbror med flottan under sitt kommando vid Misenum. Den 24 augusti bad honom min moder, som var hos honom, att han skulle komma ut och se ett märkvärdigt moln, som tedde sig högst underligt till form och utseende. Han hade just varit ute i solen en stund samt därefter tagit ett kallt bad, spisat en enkel måltid och dragit sig undan till sina böcker. Han kom dock snart ut, gick upp på en backe och betraktade molnet. Man kunde ej strax säga, från hvilken bergstopp det uppsteg, men snart såg man, att det var från Vesuvius. Formen liknade en tall med vidlyftiga grenar och grof stam. Ibland var det ljust, ibland mörkt och ibland fläckigt, allt efter som vinden sammanträngde det eller tillät det att utvidgas; kanske ock emedan det var mer eller mindre fylldt af jord och aska. Min lärde morbror tyckte, att det var ett underligt skådespel och beslöt att än närmare taga det i betraktande. Han gaf därför befallning om framroendet af en lätt båt och gaf mig löfte att följa med honom inåt viken, men som jag var sysselsatt med afskrifning för honom, beslöt jag att stanna hemma.

Just som han kom ut genom dörren för att begifva sig af, erhöll han ett bref från Rectina, Bassus hustru, hvari hon enträget bad honom att skyndsamt komma till hennes hjälp. Hon var tydligen mycket förskräckt och detta i all synnerhet, emedan hon bodde vid själfva foten af Vesuvius.

Den enda utvägen för henne att blifva räddad, var att blifva upptagen i någon båt, ty inåt landet var vägen redan spärrad. Han (morbror) ändrade strax plan och i stället för att gifva sig ut på vetenskapliga upptäckter skyndade han så fort han förmådde till de olyckligas räddning. Han befallde därför, att alla båtarna skulle lägga ut och styra mot stranden, ty han tänkte, att han skulle kunna rädda flera af dem som bodde däromkring i villorna.

Då andra sökte fly undan, styrde han sin kosa direkt mot faran och gaf med största lugn sina befallningar till skeppsfolket.

Han var nu kommen så nära stranden och berget, att askan alldeles uppfyllde luften omkring honom, och pimstenen föll i massor på skeppen såsom ock stora svartnade och glödheta klippstycken.

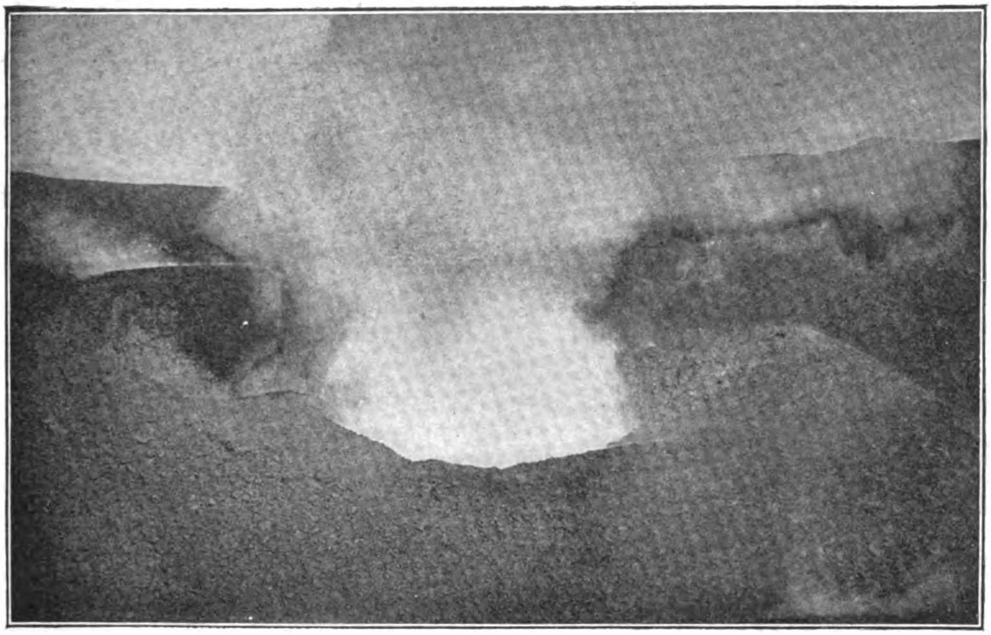
Äfven båtarna voro i fara att stöta på grund, emedan hafsvattnet helt hastigt störtade tillbaka, och när som helst kunde de krossas af de från berget nedramlande klippblocken. Min morbror blef nu något villrådig om hvad han skulle göra; om han skulle vända tillbaka eller ej, men då han därom talade med lotsen och denne sade: "Lyckan står den djärfve bi", befallde han denne att styra mot Pomponianus hus i Stabiæ.

Man fann Pomponianus i största ängslan, men min morbror tog honom i famnen och uppmuntrade honom på alla sätt och bad honom att icke vara rädd, och för att visa huru lugn han själf var, beställde han ett bad och intog därefter sin kvällsvard, såsom det syntes med mycken munterhet.

Under tiden bröto breda flammor fram rundt omkring Vesuvius, förhöjda i hemsk glans af nattens mörker. Min morbror sade dock, för att lugna sin vän, att det endast vore de öfvergifna byarna, som brunnó, och begaf sig därpå till hvila samt föll i en djup sömn. Emellertid hade så mycket aska och lava redan samlats omkring huset, hvari de voro, att man fruktade för att ej komma ut, och därför väckte man honom, som ensam förmådde sofva, ty de öfriga voro så förskräckta, att de visst ej kunde tänka på någon hvila.

Man rådslog nu om hvilket som vore bäst: att stanna i huset eller att begifva sig ut åt marken, och beslöt att begifva sig ut. Öfverallt föll ett häftigt och glödande sten- och askregn, hotande allt med undergång. Det enda skyddet man hade mot elden och stenregnet var fjäderkuddar, som man bundit omkring hufudet. Allt omkring var ännu dag, men där vid bergets fot var mörkt som den svartaste natt. Första tanken var att söka komma till stranden och gå till sjös, men af vågornas vilda brus hindrades man från att sätta denna plan i verket. Min morbror lade sig då ned på marken på ett stycke segelduk och drack något vatten, och då i detsamma en stark svafvelrök insvepte dem, och stormen kringströdde sällskapet, försökte han att resa sig men föll ögonblickligen död till jorden. Troligen kväfdes han af svafvelröken, hvilket är så mycket mera antagligt, som han alltid haft svag och ofta inflammerad hals.

Så snart det återigen blef ljust, hvilket icke inträffade förrän på tredje dagen efter den sorgliga händelsen, fann man hans kropp oskadad just sådan som han fallit, så att han mera liknade en sofvande än en död människa." Så långt var auktor.

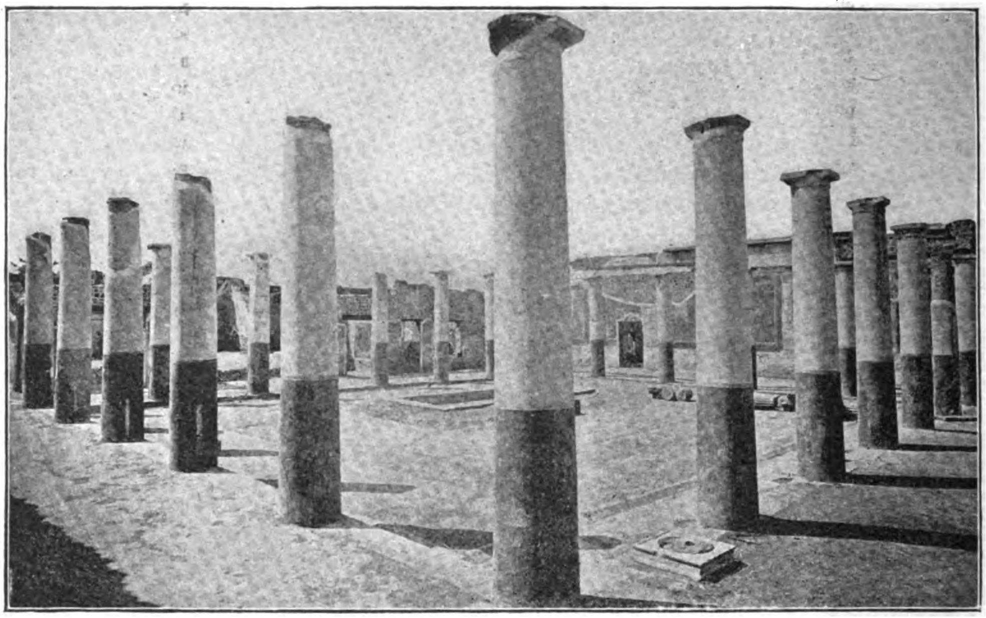
Kratern på Vesuvius.

Vid detta förfärliga utbrott förstördes alla de städer och villor, som lågo vid det eldsprutande bergets fot. De mest betydande af dessa voro *Stabiae*, *Herkulanum* och *Pompeji*. De blefvo så grundligt gömda i lava och aska, att man på sexton hundra år ej visste det ringaste om dem. Af en händelse träffade man dock 1689, vid gräfning, på statyer och annat sådant, som gjorde att man företog sig att undersöka lavamassorna. Sedan dess har man lyckats att återigen i dagen framställa både Herkulanum och Pompeji, och äger man således i dessa storartade fornlämningar de allra tydligaste vittnesbörd om lifvet i de gamla romerska provinsstäderna, om dess bildning och konstskatter.

Ensamt i Herkulanum har man funnit inemot 2,000 mer eller mindre väl bibehållna böcker och pergamentsrullar, de flesta på grekiska språket, och i Pompeji har man hittat en mängd taflor af olika värde jämte andra konstföremål. Af allt synes emellertid, att man på den tiden i Roms städer lefde ett ganska lättsinnigt lif, och så bära dessa städer

äfven tydliga vittnesbörd om orsakerna till det stora rikets fall.

Ofvanstående bref till Tacitus är skrifvet af samma man, som från romersk-hednisk synpunkt har gifvit oss den första beskrifningen af de kristna, hvilka han såsom ståthållare trodde sig böra förfölja. Denna beskrifning, som innehålles i ett bref till kejsar Trajanus, skola vi meddela en annan gång jämte kejsarens svar. S. G. YOUNGERT.

Utgräfningar i Pompej.

EMIL FROMMEL.

Forts.

Efter denna brunnskur stego vi med den vilde jägaren ned till vattenfallen. Sedan bäcken trängt sig förbi ett trångt pass mellan klipporna, störtar han ned och bildar ett antal de vackraste vattenfall. Djärft lagda broar gå längs bäckens stränder och stöda sig mot sluttningar och klippor. Allt detta var den gamle jägarens verk och under det han gick med och visade oss omkring, berättade han för oss uppskakande krigshistorier från det trettioåriga kriget och om svenskarne. Vi stego åter uppför berget och gingo in i den gamla klosterträdgården, där vi mottogos af ett hvitt dukadt bord med en rykande soppskål, som innehöll en kraftig soppa.

"Kaffe är icke passande för er", sade den vilde jägaren, "det förflyktigar i magen, men jägarsoppa är att föredraga". Och därefter fingo vi bönor och rökt fläsk — korteligen, det var en äkta jägarefrukost. Hvar och en fick därpå taga med sig en knackwurst, och flaskorna fylldes med friskt vatten och oberkircherkirschwasser, hvarpå vi begåfvo oss på väg ned mot Ottenhöfen i sällskap med jägarens gossar.

Räkningen uppgjordes på det billigaste vis, och därefter blåste Mozart en serenad för skogvaktarens fru till tack så väl för de varma sockorna som den goda gästfriheten, hvarvid hela sällskapet inföll i kör. Den vilde jägaren tryckte så hårdt hvar och ens hand till afsked, att vi måste skrika högt af smärta. Snart låg det gamla munkklostret bakom oss med sin vilde jägare och hans rara hustru, som gaf oss många hälsningar att framföra till hennes gamla födelsestad.

Klockan var framåt elfva, då vi kommo till Ottenhöfen och togo in på det vidtberömda värdshuset Plogen. Vi öfverlade i tysthet, om vi vågade för kostnadens skull äta middag vid table d'hoten eller icke, ty vi ville gärna ännu en gång äta godt, ehuru Wallenstein ansåg, att hos "den vilde jägaren" hade det dock smakat oss allra bäst. Men ordet table d'hote inverkade så föföriskt på oss, så mycket mera som vi icke annorstädes kunde påräkna att äta så bra. Mullvaden underhandlade därför med värden om priset, och emedan vi voro åtta stycken, gick han in på det billiga priset af aderton kreutzer eller sex groschen, ungefär 55 öre per man, "inberäknadt vin". Vi packade upp våra ränslar, togo fram rena kragar och gjorde oss så "fina" som möjligt, ty huset var ganska fullt af gäster, hvilka alla skulle spisa med. Mozart blåste till samling, och på slaget ett marscherade vi alla in i matsalen, där många herrar och damer från Strassburg och Baden-Baden, Achern och trakten däromkring sutto vid det långa middagsbordet. Mullvaden höll noga på etiketten och sörjde för att ingen åt eller drack för mycket, i det han förehöll oss alla att komma ihåg våra aderton kreutzer och reglerna för vanlig blygsamhet. Bordsällskapet njöt af vårt glada och muntra uppförande och af våra berättelser om "den vilde jägaren". I synnerhet var det en familj, bestående af en svartklädd herre, ett likaledes svartklädt, blekt fruntimmer med en dotter af ungefär vår ålder, som hörde på oss med lifligt intresse. Den förståndige, stillsamme Schiller hade händelsevis kommit att sitta bredvid den bleka, vackra frun, och gossen gaf henne så fina svar, att hon hade stort nöje däraf. Vi måste därefter till efterrätt berätta om vårt nattliga äfventyr på Hornissgrunden, hvilket väckte allmänt intresse, och till slut sjöngo vi några treståmmiga sånger, hvarvid Mozart accompagnerade på sin trumpet.

Därefter väckte en af gästerna ett förslag att i all stillhet insamla litet penningar åt oss, emedan han trodde, att vi voro hungriga studerande, men denna gåfva afböjde Mull-

vaden vänligt men bestämdt, "ty", sade han, "vi äro glada ändå med litet". I stället beställde gästerna för oss en stor spjälvagn med halmsäckar, dragen af två duktiga hästar, på det att vi skulle slippa att under julidagens hetta gå vägen till fots, och denna vänlighet mottogo vi med tacksamhet. Några af gästerna, däribland den svartklädda familjen, hade sina egna åkdon med sig, och de foro samma väg som vi tillbaka till Baden-Baden. Omväxlande fingo vi, den ene efter den andre, taga plats i det vänliga herrskapets vagn, och emellanåt satte herrn själf sig hos oss på rustvagnen. På detta sätt foro vi öfver Achern till Buhl, det gamla Windeck och förbi slottet Lauf längs randen af den vackra bergstrakten. Vi skulle gärna velat för att glädja Mullvaden och Wallenstein, som voro bröder, besöka den gamla borgen *Hohinrode*, deras föräldrars stamborg, och *Edelfrauengrab*, om hvilken det finnes så många berättelser, men för att trösta bröderna deklamerade den lille Schiller i stället Chamisso's bekanta dikt "Slottet Boncourt".

Den svartklädde herrn, som satt hos oss på halmsäcken, hörde därvid vänligt på. "Hvarifrån känner du denna dikt, du lille?" frågade han.

"Vår mor", svarade Schiller, "läser ofta högt för oss om aftnarna. Alla hennes älsklingssånger äro skrifna i en särskild bok, och därutur lär jag mig ofta utantill, för att göra henne glädje, många dikter, som hafva särskildt värde för henne".

"Du har säkert en mycket god moder, mitt barn", fortsatte herrn; "har du flera syskon?"

"Ja, ännu fyra mindre; jag är den äldste."

"Och din fader?"

Härvid fick Schiller tårar i ögonen. "Han är död för fyra år sedan", svarade han tonlöst. Vi alla kände ju denna svåra sorg, och därför blefvo vi alla stilla och tysta. Den främmande herrn teg därpå också stilla en stund och tryckte deltagande gossens hand. Men snart därefter bröt åter glädjen fram, då vi foro genom *Affenthal*, den berömda vinorten. De föreställningar, som detta namn väckte hos oss, att namnet på något sätt måste stå i förbindelse med apor, frambragte en oupphörligt frambrytande lust att skratta. Hvar och en ville hos det hederliga folket spåra något aplikt. Då vi kommit till värdshuset, lät den främmande herrn beställa för hvar och en bröd, ost och Affenthaler-vin. Vi grepo oss åter an på det duktigaste, ty sådana pojkmagar som våra arbeta kraftigare än en mjölkvarn. Den vilde jägarens fläsk och bönor och table d'hoten hos Plogvärden kände vi icke längre några spår af, det ringde redan i våra magar som hos mjölnaren, då kvarnstenarna mala torrt. Den främmande herrn gladdes mycket öfver vår friska matlust, och till och med öfver den bleka fruns drag drog ett lätt småleende. Klockan var ungefär half fem, då vi bröto upp till vår sista station, klostret *Fremersberg*, dit vagnen skulle köra oss. Därpå foro vi af, först förbi Steinbach, födelseorten för den berömde byggmästaren Erwin von Steinbach, Strassburger-Munsterns byggmästare, och vidare upp öfver kullarna och vinbergen till det gamla klostret, som långt före den tiden förvandlats till värdshus.

Redan på afstånd vinkade mot oss det stora hvita sandstenskorset, som storhärtig Leopold låtit uppföra, där högaltaret förr stått. Därefter foro vi in genom inkörsporten till det vackra värdshuset. Det började redan lida mot afton, när vi klättrade ned från vår höga vagn.

Hvilken förtrollande utsikt rundtomkring. Där midt öfver på den spetsiga bergskäglan reste sig midt ibland de höga granarna den ensliga fasta borgen *Iburg* med sitt af väldiga kvaderstenar byggda torn. Vid sidan sänkte sig skogen invid byarna, som lågo i aftonsolens glans med sina ur skorstenarna här och där uppstigande rökpelare. Vogeserna lågo längre bort djupt violettfärgade, men dock så klart belysta, att man kunde åtskilja de olika orterna därborta. Vid våra fötter drog Rhen-floden nära förbi. Och nere i dalen ringde kyrkklockorna sitt Ave Maria till den sjunkande solen. Vi kunde se folket drifva hem sina hjordar. Rundtomkring var allt så stilla och tyst, som om det varit söndag. Mozart blåste på trumpeten till samling den vackra sången: "Du gyllne aftonsol" af den riktige Mozart. Vi församlade oss vid foten af det stora sandstenskorset, som rundtomkring omgafs af höga malvabuskar, och satte oss på stenbänkarna. Äfven den främmande familjen, som nu icke längre var oss så främmande, satte sig ned hos oss. Schiller tog fram ett litet häfte ur sin ränsel.

Blygt och liksom tvekande begynte han läsa, men så småningom blef stämman högre och kraftigare hos den vackre gossen med det långa lockiga håret och de blå förståndiga ögonen. Han läste för oss klostret Fremersbergs historia, af hvilket jag här blott i korthet meddelar början, eller det som berättar om klostrets grundläggning.

Då det brusar i skogen och stormen ryter, är det godt att sitta i sitt eget hem, där friden bor. Men där ute i skogen knaka träden vid stormens hvin och åskans blixt och dunder, ledsagade af ett strömmande regn, så stridt som om alla himmelens slussar öppnats.

Redan i flera timmar hade markgrefve Jakob irrat fram och tillbaka i den mörka skogen, sedan han under jaktens ifver kommit att skiljas från sitt sällskap. Han hade fåfängt försökt slå in än i den ena, än i den andra riktningen, utan att därvid kunna hitta tillbaka på den rätta vägen, och det syntes honom som om dvärgar och älfvor kommit fram för att visa honom den väg, han skulle taga, men hade blott fört honom ned i träsken eller kommit honom att slå sitt ansikte djupa sår mot trädens grenar.

Dödstrött sjönk han till slut till marken i det han högt bad: "Herre Kristus, på dig hoppas jag, rädda mig du härifrån!" För sista gången stötte han en signal ur jägarhornet; strax därefter såg han i fjärran ett ljus lysa, och inom kort skimrade genom den dunkla skogen skenet af två facklor. Två eremitmunkar närmade sig, och till dem ropade han: "Guds skyddsänglar, närmen eder hit och räcken mig en hjälpande hand, ty den gamles återstående krafter försvinna annars snart!"

Munkarne förde honom strax därefter till deras låga eremithydda, därifrån han sett det första ljuset glimma. De gåfvo honom torra kläder, en tarflig måltid och beredde därpå åt den gamle grefven en landtlig bädd, där han snart inslumrade lika lugnt som den lilla fågeln på trädgrenen. I sömnen drömde han en Jakobs-dröm, som räckte ända till dess han vaknade vid morgonsolens första strålar, som silade sig in genom den lilla hyddans fönsteröppning. Sedan han stigit upp och med frid och salighetskänsla i hjärtat gjort sin morgonandakt, sade han: "Härifrån såg jag i går räddningens stjärna stråla mig till möte, här skall jag bygga ett kloster, på det att äfven andra vandringsmän, som förföljas af storm och oväder, må finna tillflykt och räddning från den omgifvande skogens dunkla stigar, sedan mörkret fallit på."

Och denna hans afsikt utförde han också. Berörd af Jakobs furstestaf höjde sig snart den lilla blygsamma eremithyddan mot himlen och utvecklade sig till ett Guds hus med ett därmed förenadt kloster.

* * *

Under uppläsningen hade solen gått ned. Alla sutto där stilla och tysta. Då stod den bleka vackra damen upp, gick bort till Schiller och kysste honom på pannan, hvilket höll på att göra gossen helt förlägen, i det hon sade: "Du är ett älskligt barn." Den främmande herrn steg äfven upp, tog Schiller i handen, och därefter försvunno de i sällskap med

den sorgsna frun bland trädgårdens löfverk. Hvad de tre talade med hvarandra, fingo vi andra icke veta då, men litet senare blef det bekant för oss. Det främmande herrskapet hade nämligen kort förut förlorat sin ende son, som var vid ungefär samma ålder som Schiller, och båda lära äfven liknat hvarandra till utseendet. Därför drogos båda föräldrarne så starkt till den vackre gossen. De frågade efter hans moders namn och skrefvo upp det, äfvensom hvarest så väl modern som sonen bodde. Och snart därefter kommo de och gjorde modern förslaget att öfverlåta sin gosse till dem, så skulle de adoptera honom och sörja för honom, såsom om de varit hans rätta föräldrar. Men Schillers moder kunde icke förmå sig att skiljas vid sitt älskade barn. Därefter bådo de goda människorna att få anslå ett årligt stipendium åt honom för att låta honom studera. Men ty värr fick han ej lefva länge, utan dog i blomman af sin ungdom.

Sedan Schiller kommit tillbaka med förgråtna ögon, blåste åter Mozart till samling och till rask gång. Vi gingo i hastig marsch vid sidan af det främmande herrskapets vagn och kommo efter en timme upp på höjden ofvanför Baden. Där nere flammade tusentals ljus på platsen framför konversationsbyggnaden, och där rörde sig den stora mängden fint klädda badgäster. Vid skilsmässan öfvertänkte vi ännu en gång minnena från denna härliga dag, den gröna skogens stilla ensamhet, Mummelsjön och "den vilde jägaren".

Jägmästaren gaf sig genast på väg till sin "tant", andra gingo till det gamla värdshuset "Zum Baldreit". Vi räckte dock dessförinnan handen och togo afsked af det främmande herrskapet.

"Det var ändå en härlig dag", sade Mullvaden till sist. Och författaren, som var sällskapets Mozart, blåser sedan länge icke mera trumpet, men mellan hans läppar kommer ofta på gamla dagar en annan vers af samma visa, som finnes i början af denna lilla bok:

"Från min ungdomstid, från min ungdomstid
klingar städse samma sång:
O, du ljufva tid, o, du ljufva tid,
som var min en gång!"

DÅ SVENSKA OCH FINSKA TRUPPERNA SADE HVARANDRA FARVÄL.*

När den dyrköpta freden i Fredrikshamn slöts den 17 sept. 1809, stod von Döbeln i närheten af Umeå som befälhafvare öfver en svensk-finsk styrka. En stormig höstdag, söndagen den 8 oktober, just när folket kom ur kyrkan i Umeå, samlades dessa trupper på stadens torg, där de uppställdes i en öppen fyrkant. Svenska trupperna hade fått ny mundering; finnarna däremot voro fortfarande klädda i sina utslitna paltor. In i fyrkanten red då Döbeln, klädd i en gammal grå, blodbestänkt rock. Den älskade generalen hälsades med lifliga hurrarop, men sorgen satt i hans hjärta, och ögonen fylldes af tårar. När jublet tystnat, blottade han sitt hufvud, så att det väl kända svarta bandet om den genomskjutna hjältepannan vardt synligt. Med en stämma, som täflade med stormen, framljungade han dessa afskedsord, som ingen svensk eller finne kan läsa utan djupaste rörelse.

"Soldater", ropade han, "jag har samlat armeen att tillkännagifva, att en preliminär fredsafhandling den 17 sept. blifvit afsluten mellan svenska och ryska makterna. Denna fredstidning, som slutar ett förhärjande krigs alla olyckor, bör visserligen vara ett gladt budskap, helst Sveriges uttömda källor icke tillåta fortsättningen af en strid, som i tvenne år utmattat dess krafter. *Men Finland frångår Sverige, riksgränsen blir Torneå älf!* Vid denna fred förloras tredjedelen af svenska kronans område. Sverige förlorar den stolta finska nationen, sitt kraftigaste stöd. Ej nog härmed: svenska armén förlorar kärnan och betydligaste delen af sin styrka. Moderlandet är krossadt, försänkt i sorg och saknad öfver oersättliga förluster; men den visa allmakten har beslutat våra öden; de måste därför mottagas med tålamod, bäras med undergifvenhet.

Soldater! Kamrater! Bröder! I, som under det nu slutade kriget med så mycken trohet och mandom, trots fientliga härens talrikhet, med vapnens makt vid Siikajoki, Pulkila, Lappo, Kauhajoki, Alavo, Revolaks, Lappfjärd, Etseri, Numijärvi, Jutas och Idensalmi m. fl. ställen besegrat våra fiender; I, som på egen hand återtogen halfva Finland; I, som slutligen nödgades att öfverskrida finska gränsen, I hafven sedermera med ståndaktighet stridit för moderlandets svenska jord. I härvarande ären dyrbara kvarlefvor af den stolta finska nationen och dess tappra krigsfolk. Det är till eder, jag bör och skall med upprördt hjärta förkunna konungens, rikets ständers, svenska folkets, svenska arméns, mina medbröders, min egen, — det är *allas* uppriktiga tacksamhet.

Finnar! Bröder! Edra bedrifter äro stora, och den tacksamhet, jag å allas vägnar förkunnar eder, är i lika förhållande. Till denna tolkning fordras en vältalares hela förmåga, — men jag är soldat. *Soldat!* Hvilken stolt benämning, då jag har denna titel af eder, för eder och med eder! Emottagen då ett upprördt hjärtas okonstlade uttryck! Och I, svenska trupper, som vid detta sorgbundna tillfälle ären närvarande, varen lefvande vittnen till svenska moderlandets oinskränkta tacksamhet! Svenskar! Varen stolta att hafva sett dessa finska kvarlefvor! Minnens dem, högakten dem! Sen deras aftynade kroppar, deras bleka ansikten! De bära vedermälen af deras trogna, änskönt fruktlösa bemödanden under förflutna år. Och I, finnar, när I återkommen till fosterbygden, så framfören svenska folkets tacksamhet till eder nation! Veten, att, fastän I återvänden med utslitna kläder, afstympade eller genomskjutna lemmar, medfören I dock en rättskaffens krigsmannasjäls dyrbara prydnad!

Fiender till svenska moderlandet kunnen I aldrig blifva, därom är jag förvissad; men förblifven i alla tider dess vänner! Skulle det nya herraväldets makt hindra eder önskan och eder viljas utöfning, så låten med hjärtats och tankens tysta språk välsignelsen tilldelas moderlandet! Påminnen edra barn därom! *Vi* skola från släkte till släkte välsigna er, högakta er.

Ett ber jag eder. När I nalkens de ställen, där vi besegrat våra fiender, och då I där sen den enkla sandhög, som betäcker våra stupade kamrater, gifven deras stoft välsignelsens suck! De hafva dött såsom hjältar, och deras aska vårdas af ärans vålnader. — I kännen människohjärtats mångfaldiga nycker, dess anlag att hastigt välja föremål, som det tror sig aldrig förgäta. Men knappt äro några

*Såsom ett supplement till artikeln "Finska kriget 1808-09" i UNGDOMS-VÄNNENS maj-n:r meddelas här von Döbelns stämningsfulla afskedstal till de finska trupperna.
E. A. Z.

veckor förflutna, förrän obeständigheten gjort ett annat val. Ty tiden förändrar allt; med den glömmes allt. Men det försäkrar jag eder, och I skolen själfva finna det, att krigsmannasamband, knutet vid strid, faror, blod och död, aldrig upplöses. Således ären I och jag förvissade om hvarandras kärlek; ty krigsmannabrödraskap räcker lefnadens tidslängd, och den tacksamhet, jag er förkunnat och nu förkunnar, har med detta vårt samband en oupplöslig förening.

Finnar! Bröder! Kunde mina ord beseglas med blodstårar från mina ögon, skulle de strömma, och hvarje droppe försäkra er om min vördnad, min vänskap."

På den plats, där Döbeln uttalade dessa afskedsord, uppkastades på 1860-talet en hög sandkulle, å hvars topp restes och högtidligen aftäcktes ett bronsmonument, som stöder sig på en fotställning af granit. Framsidan utvisar Döbelns väl träffade porträttbild; det högburna hufvudet med den öppna, frimodiga hjälteblicken och det djärfva draget kring hans mun. Nedanför läses följande inskrift: "Sista förenade svensk-finska hären upplöstes och hemförlofvades när den 8 oktober 1809 af friherre Georg Karl von Döbeln. De tappres minne, det lefver." På baksidan af monumentet ser man Döbelns sköldemärke. Den omgifvande sluttande kullen prydes af en gräsmatta, här och där afbruten af blomstergrupper. Kring det hela går en bred sandgång, hvari den stora promenadplatsens gångar från fyra sidor utmynna. Unga, hvitstammiga björkar med sina ljusgröna blad rista här öfver betraktaren sakta sina kronor, medan den gjutna minnesstoden talar om ett af de fordom förenade Sveriges och Finlands sista och ädlaste hjälteminnen.

HARRYS HISTORIA.

Vid den frord i det västanfjällska Norge låg ett litet hus. Änkan, som bodde där, hade nyligen mist sin man; men i sorgen öfver honom hade hon två till att trösta sig med, den ene var Herren Jesus och den andre lille Harry.

Åren gingo, och den lille gossen blef en duktig yngling. Till sjös ville han. Det hjälpte inga böner. Han ville ut för att se sig om i världen i främmande land, och modern blef ensam i sitt lilla hus. — År gick efter år. Af och till fick hon bref, men då och då smög det sig en ed in i de få ord, han sände sin gamla mor. Hon sörjde med bäfvan för honom, och så — kom han hem. Utan ett öre kom han, vild och tygellös. Mycket hade han lärt ute i de främmande länderna på de långa turerna, men han hade också glömt mycket. Det var tunga dagar. Modern talade med honom, men det hjälpte icke, det kom blott trotsiga svar och svordomar, och så en dag, då hon allvarligt förehållit honom hans vilda lif, reste han igen och svor att aldrig komma tillbaka. — Så var modern ensam i långa år. Dag och natt tillbragte hon i fruktan för honom, det enda hon hade kvar härnere. Sorgen och saknaden blekte det förr så mörka håret, och de sömnlösa nätterna i gråt och bön skuro djupa fåror i de trötta anletsdragen.

* * *

Emellertid färdades Harry långt borta. Han seglade och seglade, men penningarna, som förtjänades, de användes att dränka längtan och minnena med, då han kom i land. Han träffade samman med mycket sjöfolk af alla nationer, men alltid aktade han sig för att komma ombord, där en norrman var. Så var han i London och tog hyra en dag. Barkskeppet "Wilkie Collins" hade mistat två man och skulle hafva två nya i stället.

"Är det norrmän ombord?" sporde han kaptenen.

"Nej!"

"Godt, då går jag med." Hyran blef bestämd, och så var Harry fast.

Då han kom ombord nästa dag, blef han förundrad öfver att höra någon välkomna honom på norska och därtill hembygdens bekanta dialekt.

"Hej, Harry, är du här? Välkommen ombord!" ljöd det vänligt emot honom från en skäggig matros, som i detsamma gjorde fast fånglinan till båten, som fört Harry ombord.

"Kaptenen sade, att här voro inga norrmän ombord."

"Nej, det var det ej, men nu är det två, ty jag blef förhyrd efter dig."

"Såå."

Styrmannen kallade på Harry, och samtalet var slut. Hvad var att göra? Att rymma var ingen tanke på, han fick finna sig i sitt öde. Om dagen under arbetet gick Harry så mycket som möjligt undan för sin norske skeppskamrat, men då kvällen kom, och vakten var satt, kom norrmannen igen till honom.

"Hur står det till med din gamla mor, Harry?"

"Jag vet icke, med hvad rätt du frågar, och icke heller, hvem du är",svarade Harry hårdt och undvikande.

"När du har glömt henne, som det tyckes, är det ju rimligt, att du har glömt din gamle skolkamrat Oskar Alsing?"

"Jag vet ej; det är länge sedan den tiden."

"Ja, det är så."

Samtalet vill icke gå, och Oskar Alsing gick åter förut igen. Senare på kvällen sände han ett bref i land med utanskrift: "Skeppsbyggmästaren Alsing, L . . . postkontor, Norge." Inuti brefvet låg till Harrys moder en liten lapp, som innehöll orden: "Jag träffade i dag Harry och far tillsammans med honom ombord å barkskeppet 'Wilkie Collins'. Om cirka åtta månader äro vi med Guds hjälp åter i London. Jag skall hafva ett öga på honom under resan, och vid hemkomsten söka att få honom med till Well Street Sailors' Home. Eder Oskar Alsing."

* * *

Det var afton åtta månader därefter. I Well Street gingo två sjömän och samspråkade.

"Där är en gammal kvinna öfverkörd af omnibussen längre ned på Well Street. Hon blef körd till L . . . sjukhus, just då jag gick förbi, därför kom jag så sent Harry."

"Ah, det finns nog af dem ändå."

"Tala icke så, Harry, om du är aldrig så gudsförgäten; den stackarn ville springa öfver körbanan — det syntes, som om hon ville springa fatt någon —, men så kom omnibussen, benen sviktade i hastverket, och så tog hon en öfverhalning och blef liggande, och då gick omnibussen öfver henne, så hon väl knappast skall gå igenom det."

"Såå. Men hvad sprang hon efter?"

"Fy, Harry! Du har litet hjärta för andras nöd."

"Ja, det kan väl så vara, men jag skall säga dig, att jag är trött på hela ställningen, jag. Detta fjättrande tvång i detta bönehus, som du har fört mig in uti. Jag är en fri man och vill icke hafva någon arrest. Nu vet du besked, i morgon flyttar jag från 'Sailors' Home' till boardinghuset."

Raska steg hördes bakom dem, — det var en präst, som

kom gående,. Sjömannen hälsade. Pastorn stannade och frågade: "Hvem är det af eder, som heter Harry E . . . ?" sedan han hade besvarat hälsningen.

"Det är jag", sade Harry.

"Vill ni vara så god och följa med mig?" sade pastorn allvarligt, "det är en af edra närmaste kvinnliga bekanta, som ligger för döden här borta i L . . . sjukhus och önskar att se eder, innan hon dör."

"Som pastorn vill, men detta måtte vara ett misstag. Jag har få bekanta här."

"Det är dock riktigt, Harry."

"Very well!"

Det brann en lampa svagt i den dödssjukas rum, då pastorn och Harry trädde in, medan ljuset svagt kastade sina strålar på den sjuka, som hvilade i sängen. Håret var hvitt som snö, och ansiktet blekt och infallet. Ögonen slutna, men hon sof ej, oroligt och feberaktigt for handen fram och tillbaka öfver täcket, liksom sökte hon något, som hon icke kunde nå.

Harry hade stannat nere vid dörren. Pastorn gick fram till den sjuka, böjde sig ned öfver henne och hviskade något i örat. "Hvar? Hvar är han? Harry, hvar är du, barn?" Sjömannen nere vid dörren for tillsamman. "Mor, mor!" stammade han. — "Ja, barn, ja; kom närmare, min gosse, hit. O, hvad jag är glad, att jag fann dig. Jag är trött nu, och det har jag varit länge, alltsedan den dag, då du reste. Nu känner jag, hur jag blir sämre och sämre. Jag visste, att du var här, men jag har skrifvit många bref, förrän jag fick veta, att du var här, men du har ej fått dem, har du? Harry, jag måste se dig, innan jag dör, det var så tomt där hemma efter dig. Jag väntade och väntade på bref och på dig, men Harry, det gick år efter år, och det kom intet bref. Icke sant, de äro väl bortkomna på vägen, du hade ju icke glömt mig?"

Sjömannen låg på knä vid sängen och snyftade, som om hjärtat velat brista, och den sjukas hand låg smekande på hans hufvud.

I dag såg jag dig i folkvimlet", började hon igen, "och tänk du, jag kände igen dig, som om det varit i går du reste bort, och det ehuru du är så förändrad. Jag skulle springa öfver spårvägen, ty jag kunde ej vänta — du vet, att jag väntat så länge —, och så halkade jag och föll; du har väl hört resten? Vagnen gick öfver mina fötter, men det gör ej ondt. Vår Herre menade väl som så, att jag icke hade mera att springa efter i denna världen, sedan jag fann mitt barn igen."

"O, mor, mor!"

"Ja, mitt barn, vet du, hvarför jag egentligen reste hit? Visst var det för att se dig igen, men så var det också för att fråga dig, om du nu funnit Herren Jesus? Ja, barn, gråt icke nu, jag vet, att du funnit honom, men så må du se till, att du icke mister honom igen. Du skall icke resa från honom, såsom du reste från din gamla mor, ty jag skall säga dig, sådan vän får du aldrig, och så är det till slut en lång, lång resa, vet du, Harry, och den måste man hafva honom med sig på, eljes kommer man aldrig fram. Jag har talat med honom under de långa nätterna. Gud ske lof, Harry, att du funnit honom!"

"Nej, mor, nej! Jag känner honom icke" stammade sjömannen, "du må bedja för mig, och äfven pastorn, ty jag har rest från honom."

"Barn, barn, du har glömt honom, och han har rest efter dig tills nu. Minnes du, då du var liten, Harry, då far dog och vi blefvo ensamma, de långa aftnarna, då vi läste om honom, som led och dog för oss, och som nu sitter däruppe i himmelen och vinkade åt oss båda i sorg ock glädje, att vi skulle få komma efter."

"Ja, mor, ja, men jag har glömt det igen."

"Doktorn har sagt, att jag skall hafva en fyra timmar kvar att lefva. Harry, du vill väl icke beständigt vara borta från mig? Det finnes två vägar, men med olika mål, du vill väl icke, att jag skall resa utan hopp om att få se dig där uppe en gång, hvar det glimrar och skiner af tusende ljus — där, hvarest Herren Jesus bor?"

"Nej, mor, men du får ej dö nu. Du vet ej, hur stygg jag är. Jag behöfver dig nu som aldrig förr."

"Nej, Harry, du behöfver icke mig, ty jag behöfver själf hjälp; men du behöfver Jesus, som hjälper alla, som bedja."

Det gick en stund. Sonen låg snyftande på knä vid moderns sida. "Barn, det lider mot döden, nu får jag snart gå hem, och under tiden vill jag sitta uppe och bedja för dig och vänta, men, Harry, Harry, låt mig icke vänta förgäfves!"

"Mor, säg, att du förlåter mig, innan du dör, all den sorg, som jag förorsakat dig."

"Jo, barn, det har jag gjort för länge sedan, och du kom ju nu, då jag bad dig."

Döden närmade sig med raska steg. Rösten blef kort och darrande. Plötsligt reste hon sig i sängen och lade händerna på den knäböjandes hufvud: "Herren välsigne dig och bevare dig!" ljöd det afbrutet och svagt, därpå for hon med handen mot bröstet liksom för att dämpa hjärtats starka slag, och så utropade hon, medan hennes ansikte strålade i förklarad glans: "Jag kommer, Herre Jesus, jag kommer!"

Hon var död. Pastorn satt och bad en stund, reste sig därpå stilla och gick ut, men natten gick, och solens strålar trängde in i det lilla rummet, innan Harry reste sig upp, knäppte tillsammans moderns händer och tryckte den sista kyssen på hennes bleka mun.

* * *

Från den natten vandrade Harry E . . . en annan väg.

ARBETSAMHET.

Har du någonsin lagt märke till eller tänkt på den storartade arbetsamhet och verksamhet, som råder i naturens rike. Se t. ex. på den lilla myran, som från morgon till kväll släpar sina strån till stacken. Huru flitig och ihärdig är icke hon! Eller se på biet, som hela dagen surrande flyger från blomma till blomma för att samla honung och vax. Hvilken arbetsamhet och flit utvecklar icke det! Alla lefvande varelser, så väl växter som djur, verka på sitt sätt, huru egendomligt det än må synas oss. Sålunda drifves människan af naturen till verksamhet, och äfven Gud har befallt henne att arbeta, såsom vi kunna läsa i 1 Mos. 2: 15 och 3: 19. Från denna af Gud själf satta bestämmelse kan människan ej heller ostraffad vika.

Däremot främjas både andligt och lekamligt väl genom arbete. Arbetsamhet förbättrar våra omständigheter och befordrar hälsa och välstånd. Arbetet stärker så väl kroppens som själens krafter och skyddar dem mot förslappning. — — — Sysslolösheten för däremot med sig onda begär och lockelser, hvilka arbetsamheten förebygger eller hjälper oss att stå emot. Hon förhindrar månget tillfället till synd och afhåller från dåligt sällskap. — "Fåfäng gå lärer mycket ondt."

NÅGONS ÄLSKLING*

Från en kulupprifven "kopje" någons älskling bars en dag
bland de sårade och döda offren för ett blodigt slag.
Någons älskling, ung och tapper, längst i striden fram sig höll,
tills han, träffad af en kula, plötsligt vacklade och föll.
På de bleka, vackra dragen ligger än i döden kvar
likasom ett soligt skimmer från hans barndoms ljusa da'r,
denna barndom, knappt försvunnen men af ödet redan dömd
att i grafvens dystra boning snart för alltid blifva gömd.

Vid hans ädla, hvita panna klibba ljusa lockars våg,
blodiga och jordbemängda, sedan han i stoftet låg.
Bleknad är hans kinders rodnad, och hans mun är stel och tyst,
denna mun, hvars varma läppar någon kanske ofta kysst.
Döende nu här han ligger fjärran ifrån hemmets strand,
någons älskling, ack, gå sakta fram och stryk med varsam hand
lockarna ifrån hans panna, lägg hans knäppta händer se'n
på hans bröst, och bida stilla, — kanske anden flyktat re'n!

Tryck en kyss uppå hans panna, hviska fram en bön, så varm,
kanske skall du därmed hindra kvalen uti någons barm!
Tag en bland hans ljusa lockar, ack, de voro, du förstår,
en gång någons fröjd och stolthet, och på detta vackra hår
hvilat kanske ömt och smekfullt älskad moders mjuka hand,
innan han gick ut i striden för sitt stolta fosterland,
eller kanske har en syster sina läppar tryckt därpå
under ljusa drömmar, att han skulle ärans tinnar nå.

Gud allena vet det — ack! han har ju här för alltid gömt
någons kärlek, någons hjärta, som sin älskling aldrig glömt,
utan på hvars milda läppar sväfvade alltjämt hans namn
dag och natt ifrån den stunden, då han slets utur dess famn;
någon, som hans panna kysste ömt och såg med tårfylld blick
efter unge, tappre krigarn, då han ut till striden gick,
slitande med mod och styrka alla dessa ömma band,
hvilka sökte hålla honom fjättrad kvar vid hemmets strand.

Någon väntar, någon längtar att få honom se igen,
att få honom åter trycka till sitt varma hjärta; men
här han ligger nu med stela läppar och med ögat släckt,
som helt nyss med lust och glädje blickade framåt så käckt.
Jorda ömt den unge döde, stanna här och skänk en tår
åt hans öde, och, när sedan du ifrån hans grafplats går,
rista endast dessförinnan uppå enkla korset där
dessa sista minnesorden: någons älskling slumrar här!

G. A.

* Originalet till denna vackra dikt, "Somebodys darling", af okänd författare, förekom nyligen i en engelsk tidning och väckte en ofantlig, lätt förstådd anklang bland engelska läsare. (Denna dikt fanns intagen i en bok "Adventures of a female spy", utgifven strax efter Inbördes krigets slut, 1865, och "var re'n gammal då." I svensk dräkt torde den dock vara alldeles ny. *Korrekt. läsarens anm.*)

TVÄTT-ANNA.

Hvem var det?"

"Åh, känner du inte stadens populäraste person?" svarades det. "Nå ja, du kom hit i går först och är väl därför ursäktad. Annars var det Tvätt-Anna, hon som tvättar åt stadens alla ungherrar. Det är en egendomlig personlighet, skall du se."

Hvad det yttre angick, så kunde man genast finna sanningen af min väns utsago. Gumman var öfver den vanliga kvinnostorleken och gick något lutad. Anletsdragen voro kantiga och hårda, nästan som om de varit skurna i mahogny; färgen hade de fått af väder och vind, som året om hade brynt dem. De grå ögonen blickade skarpt omkring sig under den ovanligt stora, svarta hufvudduken, som räckte ett långt stycke ned på ryggen, och den snäfva, korta och smalärmade klädningen passade fullkomligt i stycke med det hela.

"Så har hon alltid varit klädd, så långt jag minnes henne", sade min ledsagare, "och jag har nu bott här i trettio år. Jag tror knappt, att hon blifvit äldre under tiden, åtminstone synes det icke på henne. Vill du ha ditt linne väl tvättadt, så skall du anlita "Tvätt-Anna". Hon stryker det också, och är ärlig som guld. Men så synnerligt talför är hon inte."

Jag fann mig också snart tvungen att påkalla "Tvätt-Annas" biträde. Hon infann sig punktligt på det utsatta klockslaget.

"God dag! Hvar har pastorn tvätten?"

"Jaså, är det Tvätt-Anna?" svarade jag. "Det var hederligt, att madam — det är ju så? — kom så ordentligt."

"Gift har jag varit", rösten lät vekare, och hon vände hufvudet mot fönstret, att jag ej kunde se hennes ansikte, "men någon madam är jag inte. Tvätt-Anna är jag bäst van vid."

"Hur gammal är Anna?"

"Sextio år. — Är det uppskrifvet?"

"Ja!"

"Guds frid!" Det var hennes vanliga hälsning, både när hon kom ock gick. Hon lade hastigt ner kläderna i en medtagen säck och skyndade ut.

Den gamla väckte mitt intresse; jag ville hafva närmare reda på hennes historia. Stadens gamle klockare, med hvilken jag en gång kom att tala om henne, visste besked. Hon hade i sin ungdom varit något att se på, sade han, och hade många tillbud till giftermål. När hon var tjugu år, blef hon också gift. Mannen var en arbetskarl. Ett par veckor efter giftermålet hade han en dag varit ute på arbete i stadens närhet, men kom ej som vanligt hem om kvällen. Anna gick ut för at söka honom, men ej heller hon kom igen. Då gick folket, som bodde i samma hus, ut. När de kommo till den nämnda utmarken, funno de Anna ligga medvetslös vid stranden af sjöviken, som här sköt in. Bredvid henne lågo mannens kläder. Det var tydligt, huru allt tillgått. Mannen hade, varm af arbetet, gått i vattnet för att bada och drunknat.

Man förde hem hustrun och fick också samma natt rätt på den döde. Då Anna åter kom till sans, började hon med ens deltaga i arbetena och med tillredelserna för begrafningen. Ingen tår sågs hon fälla, men hon var med ens blifven så tyst och sluten, som hon alltsedan varit. Den dag, då begrafningen försiggått, kom hon ej heller hem på aftonen. Då man sökte henne, fanns hon liggande vid grafven, medvetslös, som då hon återfanns förra gången.

Men detta var också den sista yttringen af svaghet, man såg hos Tvätt-Anna. Ett par dagar därefter började hon tvätta, en sak, hvaruti hon från barndomen var väl kunnig.

Vid denna tid började hon också bruka en sådan dräkt, som hon alltsedan burit.

Om hon nu sörjde mannen vidare, det var ingen som visste. Hans graf höll hon alltid prydlig och i ordning, men talade aldrig om honom. Vände någon talet åt det hållet, så svarade hon ej, och var för öfrigt ytterst ordkarg, både i svar och tal. Den yttre förändringen försiggick helt hastigt, och på ett par år var all hennes fägring försvunnen. Man mindes henne snart icke annat än som Tvätt-Anna.

Det fanns icke så liten stolthet hos denna egendomliga kvinna. Denna stolthet visade sig bland annat däruti, att hon aldrig mottog en gåfva eller ett öre för mycket i betalning för sin tvätt. Fattigvården hade hon aldrig besvärat, enär hennes behof och vanor voro så enkla, att hennes arbete måste lämna henne fullt ut, hvad hon behöfde. Sin bostad hade hon tagit i en utkant af staden, och det enda öfverflöd, om man kan kalla det så, som hon bestod sig, var, att hon ensam bebodde ett rum.

Sådana voro i korthet Tvätt-Annas omständigheter. Hon intresserade mig och flera därtill, men det var omöjligt att komma närmare under fund med henne, med hvad hon tänkte, och huru hon såg lifvet. På alla frågor gaf hon blott enstafviga svar, och då det syntes tydligt, att samtal besvärade och voro henne obehagliga, försökte jag ej att inleda några vidare sådana.

En sommardag hade jag gått ut åt skogen. Vid stranden af den lilla viken, som här sköt in, slog jag mig ned för att lyssna till vågornas plaskning mot strandens stenar.

När jag legat en stund på den mjuka gräsmattan, hörde jag steg nalkas. En flock hallonbuskar, som tagit sig rotfäste mellan stenarne, skymde för mig den ankommande, och dolde mig också för hennes, Tvätt-Annas, blickar; ty hon var det, jag såg det genom en liten öppning mellan buskarnas grenar.

Nu kom jag på ögonblicket ihåg, att det var här, som hennes man gått döden till mötes.

Jag kom ej strax att tänka på, att det var ogrannlaga att sålunda osedd bespeja en människa, som sannolikt icke ville blifva sedd; men hennes utseende nu, så olika med det vanliga, gjorde att jag alldeles glömde röra på mig, stiga upp eller på annat sätt gifva min närvaro till känna.

Ansiktet, hvilket vanligen var så orörligt, som om det varit skuret i trä, var nu, liksom hela hennes gestalt, i häftigaste rörelse. Det ryckte i hvarje muskel, och under konvulsivisk gråt strömmade tårarne ned för de skrynkliga kinderna. Hon satte sig ned på en sten, och än gömde hon ansiktet i händerna, än såg hon ut på sjön, under det alltjämt tårarna runno, och kroppen långsamt rörde sig åt höger och vänster. En lång stund fortfor detta utbrott. Därpå saktade sig gråten, och hon knäppte hop händerna. På läpparnas rörelse kunde jag se, att hon var försänkt i bön. Efter dess slut reste hon sig upp, torkade med afviga handen sina ögon, såg ut en stund åt sjön och vände sig därpå samt gick tillbaka, utan att se sig om.

Således funnos lif och rörliga känslor i rikaste mått under detta kantiga, otillgängliga och iskalla yttre, ehuru måhända ingen människa, mer än jag, visste därom. Då hon helt visst ej ville, att någon skulle hafva kännedom om tillståndet inom henne, beslöt jag, att hvarken hon eller någon annan skulle få veta om hvad jag sett.

Omkring ett par timmar härefter mötte jag Tvätt-Anna på en gata i staden. Hon var sig alldeles lik, endast halsduken var måhända något djupare neddragen än vanligt.

Så gingo ett par år.

En morgon sände jag genom min uppasserska bud till Tvätt-Anna, att jag behöfde hennes biträde. Budet kom om en stund tillbaka.

"Tvätt-Anna har dött i natt", svarade hon.

Jag kunde ej motstå den känsla, som dref mig att genast göra ett besök i den aflidnas bostad.

"Hon är död", sade hustrun, som bodde på andra sidan i förstugan. "Hon kom hem som vanligt i går kväll, men på morgonen hörde vi ej af henne. Då jag gick in, låg hon på sängen med hopknäppta händer och såg så glad ut, att jag aldrig sett henne se så belåten ut. 'Åh, jag trodde du var sjuk", sade jag; men hon rörde sig ej, och då jag såg närmare till, var hon död. Vi ha inte rört henne än, vi ville inte göra det förr'n pastorn kom hit."

Vi stego in i den aflidnas rum. Hon låg verkligen så, som om hon lefvat; men med den skilnaden likväl, att det nu syntes ett leende på hennes ansikte, som såg så blidt och mildt ut, mot hvad det gjorde, då hon ännu gick omkring i staden.

I en låda fanns hennes testamente ordentligt uppgjordt, fastän helt kort.

Det lydde: "Jag vill ligga i samma graf som min man, när jag dör. Penningarna mina skola de fattiga i staden hafva." Det var allt. Testamentet var bevittnadt af klockaren och en handlande, som båda ägt hennes förtroende.

I ett skrin fann man nära nio hundra kronor efter Tvätt-Anna.

Hennes kunder sköto ihop en liten summa, för hvilken restes ett järnkors på den gamlas graf. Därpå stod blott:

"Här hvilar Tvätt-Anna."

Och hvila behöfde hon, ty det hade i mer än fyratio år varit kamp och strid under den kalla, kantiga ytan.

BOERN OCH HANS SON.

Nu i Transvaal, uti boerland
står frihetsflamman så högt i brand,
och boern strider för eget hem
emot förtryckaren, grym och slem.

Men uti skäggiga boers led
sig tränga hurtiga *gossar* med —
äkta trotsande boerblod,
ögon som lysa af hjältemod.

O, fader, låt mig med dig få gå
att grundligt fienden nederslå,
på springarens rygg jag ju hemma är
och kan handtera ett stort gevär." —

"Du är min Pieter, blott tretton år,
och helt allena din moder står.
Hvem skyddar henne väl nu till slut,
då dina bröder till strid gått ut?" —

"O, låt mig följa dig blott, min far!
Min syster Antje ju min mor har kvar.
Hon skjuter präktigt, har mod i barm,
om vildar hota vår gamla farm."

En darrning genom den gamle lopp.
"Så hämta din pony och sätt dig opp,
och säg farväl, förr'n du drager bort,
men skynda! — tiden du vet är kort."

Och Pieter ligger vid moderns bröst.
"Farväl, min gosse, mitt hopp, min tröst . . .
Du, Antje, en fjäder i hatten sätt!
Farväl, min älskling — och sikta rätt!"

* * *

Vid Elandslaagt det en drabbning stod.
Där lyste boernas hjältemod.
Tre tusen britter till anfall gått —
sju hundra boers emot dem stått.

Förbi var striden, men där den brann
låg vän och fiende om hvarann. —
En engelsman öfver fältet skred
att vänner söka i fallna led.

Då ser han liggande, där han går,
en kämpagestalt med silfverhår,
en boer utaf det äkta slag,
men med af smärta förvridna drag.

Med bröstet sargadt han andas dock än,
hans blick, snart slocknad, far späjande hän,
och när som britten han nalkas ser,
med brusten stämma han honom ber:

"Ack, stanna, främling, och hör min bön.
Jag dör för vår frihet — en död så skön;
men förr'n jag gäldat naturen dess lån,
gå, främling, och uppsök min fallne son!

Han är blott ett barn, men han stred som en man — —
Gå, hämta honom, så snart du kan,
att åter hans anlet' jag skåda får,
förrän jag gamle ur tiden går.

Han stred vid min sida, där kampen stod,
hans unga hjärta var fullt af mod.
På fältet där, då han tapprast stred,
jag — såg honom — — vackla — — och signa ned."

Stum britten gick, men ej långt han hann,
förr'n gossen död han i gräset fann.
Geväret slutet i handen var,
men ingen patron fanns i bältet kvar.

Han låg som i drömmar, men blek och kall,
för vinden lekte hans lockars svall.
Bredvid låg hatten, där britten stod,
men Antjes fjäder var röd af blod.

Och britten, härdad, med ens blef vek.
Den lille krigaren, stum och blek,
han bar och lade vid faderns bröst,
i dödens stunder hans sista tröst.

Den gamle famnar sitt barn så tätt
och smeker kinderna varsamt, lätt.
På munnen, trotsande, hotfull nyss,
han trycker en glödande sista kyss.

"Min Pieter, min älskling, som Gud mig gaf,
så fa vi då hvila i samma graf!
Flyn, britter, i döden om hämnd jag ber — — —
Min gosses blod komme öfver er!"

Då brast hans öga, stum blef hans röst,
men tryckt han var intill sonens bröst.
Och solen sjönk bortom berg och dal — — —
Gud skydde Oranje, Gud skydde Transvaal!

(*Sv. Tribunen.*) GUSTAF WICKLUND.

DE FLUGORNA!

Ett skolminne.

Att under sommaren sitta inpackade som sillar i ett skolrum, som hela förmiddagen är utsatt för brännande sol, är, såsom man förstår, föga angenämt. Också plågades vi jämmerligen i mosters* låga rum, där vi voro minst 40 kunskapssökande individer, hälften af det maskulina och hälften af det feminina könet. Själfva moster tyckte ibland, att det blef henne för hett om öronen, och tillsade då, att fönstret åt gården skulle öppnas. Visserligen kom på så sätt en angenäm svalka in i rummet, men med den något, som var lika besvärligt som hettan, en ofantlig mängd flugor. Om det nu var solen eller moster, som på dessa surrande varelser utöfvade sin dragningskraft, vågar jag ej afgöra; men hvad som är säkert, är, att de, nämligen flugorna, helst trifdes i mosters omedelbara närhet invid det ena solbelysta fönstret åt gatan. Moster pustade och slog omkring sig med sin blårutiga näsduk men fruktlöst. Hennes näsa var och förblef det käraste hvilostället för de bevingade plågoandarna.

Ändtligen uppfann moster ett lätt och bekvämt medel att förpassa sina fiender ur denna världen. Hon strödde ut socker på det stora bordet för att dymedels locka de små odjuren i fällan. Själf satt hon med en gammal yllestrumpa i handen, färdig att slå till, när de i tillräcklig mängd samlat sig kring betet. För oss var det en synnerligen roande anblick, då hon, anlitande hela sin ålderdomskraft, dammade strumpan i bordet, så att sockersmulorna yrde omkring, och då hon med den största själfbelåtenhet och segerglädje hopsamlade och i spiselaskan begrof de fallna.

Äfven vi hatade flugorna och bidrogo så godt vi kunde till deras utrotande, något som moster ingenting egentligen hade emot, blott vi icke därmed voro alltför flitiga, och blott vi icke förströdde de slagna kring golfvet.

En dag hade moster som vanligt lagt ut sitt lockbete. Som vanligt hade hon flere gånger triumferat öfver slagna skaror. Nu satt hon åter i afvaktande ställning. På en gång slog en hel svärm af hennes fiender ned på det utströdda sockret. Strumpan lyftes upp, svängdes omkring i luften och föll med all den kraft, som mosters arm kunde gifva densamma, öfver de sockerälskande djuren. Moster sköt glasögonen upp i pannan och böjde sig framåt för att betrakta det rysliga nederlaget, därvid försiktigt lyftande strumpan upp igen. Men hastigt drog hon näsan tillbaka, lät glasögonen falla ned på densamma och stirrade häpen upp mot taket. Äfven vi lyfte våra ögon mot höjden, och hvad fingo vi se? Jo, en rad af lefvande flugor, som långsamt sträfvade uppåt, släpande efter sig en rad af dödade kamrater.

Vid åsynen af så väl mosters häpnad som det i luften högtidligt sväfvande sorgetåget brusto vi i ett hejdlöst skratt. Men detta löste gåtan. Nu förstod moster, att odågorna haft sina fingrar med i spelet och beredde sig att företaga en grundlig undersökning. Först ville hon likväl ha i sitt våld den där märkvärdiga "processionen", som synbarligen styrde kosan mot bättre rymder, där hvarken socker eller yllestrumpor funnos. Efter många ansträngningar lyckades hon också. Där satt fluga vid fluga, fastbundna vid hvarandra med en fin silkestråd. Strumpan hade ej varit stor nog att krossa alla, då de slagit ned på sockret; den hade träffat blott mindretalet, som också därför, ehuru utan lif, nödgats följa de räddade på deras luftiga färd. Mosters förbittring öfver detta "upptåg" var stor. Hon sjönk ned i sin karmstol, sköt upp sina glasögon och började ett förhör, värdigt den erfarnaste brottmålsdomare.

Hvem var upphofsmannen? Ja, hvad svarade Odyssevs cyklopen, hvilkens enda öga han förbränt, och hvilkens boskap han stulit, på en liknande fråga? "Ingen, ingen!" Och klokare än cyklopen blef icke heller moster för ögonblicket, om hon än hade en dunkel aning om hvem den var, som så öppet gjorde narr af hennes sinnrikt uttänkta sätt att befria skolrummet från de näsvisa flygfäna.

Vi fingo emellertid höra en predikan om att äfven flugorna äro ett verk af allfader och att det därför är ett brott mot honom att plåga de stackars djuren. "Hur skulle ni, barn", slutade moster, "tycka om, att man bunde er tillsammans med hvarandra och misshandlade er? Gå bara till de själfva, och ni ska' inse, hur orätt ni gjort!"

Nu föll en ond ande på mig, och jag frågade med den oskyldigaste min i världen: "Får man bara använda strumpor, när man misshandlar dem då?"

Svaret på denna helt naturliga fråga gafs med långspraggan (rottingen), ett svar mindre tydligt än det moster indirekt gaf, i det hon aldrig sedan lät oss få se sockret och yllestrumpan på bordet.

Våra lästimmar voro under den ljusare årstiden kl. 9—12 och 2—6. Vi hade således två timmar på oss att med middagsmat fylla våra tomma barnmagar. För den, som så

* Se UNGDOMSVÄNNEN nr 3 under rubriken "Maskarna".

ville, var det tillåtet att ha med sig och förtära sin middag i skolan. Man fick i sådant fall börja eftermiddagsläsningen kl. 1 och sluta den kl. 5. Roligt var att få slippa så tidigt som möjligt, och därför knogade vi ofta och gärna på våra matkorgar till skolan för att sedan så fort som möjligt få i frihet roa oss under de vackra sommaraftnarna. En af de ifrigaste matsäcksätarna var naturligtvis jag.

Samma dag den nyss omtalade flughistorien ägde rum, slog också klockan 12 en gång. Alla rusade upp från sina platser, somliga för att skynda hem, andra och bland dem jag för att hämta fram matsäckskorgarna. Sedan det blifvit något så när lugnt igen, intogo vi kvarvarande våra platser, öppnade våra korgar och expedierade i allsköns ro den ena smörgåsen och pannkakan efter den andra, fuktande då och då våra strupar ur med mjölk eller svagdricka fyllda kvartersbuteljer.

Äfven moster var upptagen med sin tarfliga middag. Hon hade förtärt sin lilla portion fläsk och potatis och begaf sig nu med en spilkum i handen till den grönmålade skänken, invid hvilken jag hade min plats, för att därur hämta sig en "mjölktår". Redan hade hon öppnat skänkdörren, då hon med en förfärande fart drog sig tillbaka. Surr-surr lät det i skänken, surr-surr lät det omkring hennes öron; och en skara flugor, den ingen räkna kunde, surrade gladt ur fängelset-skänken sin frihet till möte.

Efter den hastiga reträtten stannade moster en stund, förundrad blickade mot skänken, däri väl aldrig förr så mycket vildt på en gång funnits. Därefter började hon åter så småningom avancerá. Så var hon framme igen, stack in sin hand bland matförrådet och uttog försiktigt ett stort mjölkfat. Men hvad var det nu igen, som kom henne att rygga tillbaka? Jo, den hvita mjölken bar svartgrå grädde, och det en lefvande grädde till på köpet. Stackars moster! Hon stirrade förtviflad än mot mjölkfatet, än mot skänken, som, ehuru den varit stängd, likväl lämnat tillträde till så många snyltgäster. Och inte var det underligt, att hon såg förtviflad ut. Hon såg ju flugor, idel flugor. Då jag i min "barnsliga oskuld" sökte trösta henne och bland andra anförde den tröstegrunden, att detta vore ett vida bekvämare sätt att fånga flugor än med socker och strumpor, kallade hon mig odåga.

På hvad sätt hade flugorna kommit in i skänken? Det begrep ingen — och inte moster heller. Men . . .

Matkorgarna hade åter fått intaga sin obemärkta plats under en gammal träsoffa, och deras belåtna ägare och ägarinnor hade åter satt sig på sina träbänkar, användande all flit att med näsorna äfver bok eller söm — drömma så ljufligt på maten. De, som i hemmen stillat sin hunger, återkommo så småningom. Snart voro alla åter samlade, och den egentliga skoltimmen började. Den ena efter den andra gick fram för att läsa upp sin läxa. I förtröstan på att moster skulle vara alltför upptagen att ägna mig någon uppmärksamhet, började jag helt lugnt nya operationer, därvid biträdd af likasinnade kamrater.

Såsom jag förut nämnt, hade jag min plats invid den där innehållsrika skänken. Redan för länge sedan hade mina kvicka ögon därpå upptäckt en kvist, som jag efter en längre tids flitig bearbetning lyckades få lös och möjlig att efter mitt behag uttagas eller insättas. Så uppstod ett hål. Och det var genom den hålvägen flugorna kommit in i skänken; de hade alls icke gått genom lyckta dörrar.

Icke nöjd med min senaste triumf och i tro, att jag var säker för mosters spanande blickar, började jag, såsom jag antydt, mitt värf å nyo såsom en ordningens upprätthållare och den allmänna välfärdens vårdare, i det jag förpassade in den ena kringflackande, surrande och stickande flugan efter den andra, allt eftersom mina medhjälpare i tjänsten omhändertogo dem. I min ifver märkte jag inte, att det med ens blef alldeles tyst i rummet, varsnade jag inte, att moster helt varligt smög sig öfver mig. Jag hvarken hörde eller såg, förr än jag kände — kände "mäster" (en af hopvirade smärre tågstumpar bestående s. k. dagg) dansa kring mina öron. Jag sökte, så godt jag kunde, skydda mig men förgäfves; allt tätare och tätare föll daggen.

"Så har jag dig då ändtligen fast, din odåga" — detta var mosters strängaste uttryck —, "men nu har du också spelat slut, ska jag säga dig." Hvad hon för öfrigt sade, vet jag ej så noga; jag hade göra nog med "mästers" slående argument.

När moster tröttnat slå, syntes ett par pärlor i hennes gamla ögon. Hon såg så besynnerligt på mig, att jag började känna mig underlig till mods. Hela min inre människa, sade hon, var ett Jerusalem, öfver hvilket hon ej kunde annat än gråta. Hennes blick och ord hade på mig långt större verkan, än själfva mäster, om den ock förts af kraftigare arm, kunde åstadkomma. Också jag kände det sticka i mina ögon, och uppriktigare än vanligt bad jag moster om förlåtelse.

Hade nu allt härmed varit slut, är det kanske möjligt, att jag bättrat mig — åtminstone till en tid. Men mitt brott var i mosters ögon alltför svårt; på mig skulle statueras ett varnande exempel. Och så stack det icke längre i ögat, utan tjufpojken tittade åter fram därur, när jag nu för femte eller sjette gången ur mosters hand mottog mitt afsked på grått papper — för att dagen därpå återvända, beredd till nya pojkstreck.

— RN.

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Lärofrihet vid läroverken. I flera tidskrifter har denna fråga nyligen diskuterats. Prof. Elmer E. Brown vid California universitetet har i *Educational Review* en längre artikel härom. Han påpekar nödvändigheten af att så förbättra vårt skolsystem, att skolorna skyddas mot opåkallade och täta ombyten så väl i arbetsplan som lärarepersonal. De fria läroverken, som ej stå under statens kontroll, säger han lida af det felet, att dess styrelser oftast ej tillåta lärare hysa eller uttala sådana åsikter, som skulle föranleda förmögna personer att förbigå dem vid utfärdandet af testamenten eller utdelandet af understöd. Friskolornas ansträngning att få stora skolfonder, tillstoppar munnen på lärarne i många fall. "Nothing will more effectually stop the mouths of teachers whose utterances may be expected to check the inflow of funds for buildings and endowments", säger han. Han tror dock, att denna fruktan är öfverdrifven, och att de, som hafva penningar att på detta sätt utdela, ej fordra, att inrättningen skall på så sätt beröfvas sin frihet för det understöd, den får. Han afslutar med dessa i min tanke ganska manliga ord:

"It is a part of the mission of educational institutions to take their place and play their part in the conflicts which

are necessary to the life of the peoples; and when their part assumes the form of a struggle for the right to teach the truth as they find it, the conflict itself may prove their best means of persuading men that truth is worth fighting for."

Mr George H. Shibley skrifver om samma ämne i *Arena* för mars månad. Han påstår att i de viktiga frågorna, som röra samhällsklasserna och deras förhållande till hvarandra, lämnas här i landet ganska liten frihet. Han föreslår därjämte, att i alla frågor, där fackmän hysa olika måste de uppgifva alla anspråk på att lämna full undersökningsfrihet. Vidare påstår han, att det är mera nödvändigt för statens inrättning att lämna full frihet, emedan den representerar alla samhällsklasser, då friskolorna däremot, som representera blott en viss klass, utan vidare skada kunde förvägra sina lärare sådan frihet.

Till svar härå anför redaktören, prof. Gunston, att i teologiska och akademiska frågor är det alldeles omöjligt att tillåta någon lärofrihet. Ett kyrkosamfund engagerar

Uppsala College, New Orange, N. J.

åsikter, böra båda sidorna framställas af hvar sina representanter, och studenterna stå examen för båda. På så sätt tror han, att både opartiskhet och frihet kunde vinnas.

* * *

Prof. Edward W. Bemis har en diskussion i *Gunston's Magazine*, marsnumret, med tidskriftens redaktör. Prof. Bemis blef drifven från Chicago universitet, emedan han påstod, att staden själf borde äga sina spårvagnslinjer. Han påstår, att så länge våra universitet meddela endast sådana vyer i samhällsfrågor, som hittills varit gällande, en professor att meddela just de läror, som samfundet fasthåller, i annat fall vilja de icke och kunna de icke begagna sig af hans arbete. Med samhället är det på samma sätt. Det kan ej tillåta sådana samhällsläror utbredas, hvilka skulle störande ingripa i dess bestånd. En sådan lärare måste ej blott afskedas utan äfven straffas. Nya rön i kemi, astronomi, botanik och andra vetenskaper kunna utan skada utkolporteras, ty de rubba inga bestående samhällsförhållanden. Men icke så i samhällsläran. Där måste man förblifva vid det bestämda.

UPSALA COLLEGE.

Detta läroverk grundlades jubelåret 1893 och äges, kontrolleras och underhålles af New York-konferensen. De första fem åren af sin tillvaro nödgades det låna hus, först i Bethlehems-församlingen och sedan i fyra år af St. Pauls-församlingen i Brooklyn. Hösten 1898 förlades det till New Orange, New Jersey. New Orange Industrial Association hade nämligen utfäst sig att skänka omkring 15 acres land och dessutom en större summa penningar mot villkor, att styrelsen flyttade läroverket till denna plats. Redan påföljande år lades grunden till den nya läroverksbyggnaden, och i februari detta år hade arbetet å densamma framskridit så långt, att lärare och elever kunde flytta in i den. Den 30:de sistlidna maj firades den formliga invigningen.

Byggnaden, hvars bild visas här bredvid, är uppförd af tegel, och är tre våningar hög. Den nedersta af dessa innehåller kapell och tvenne klassrum, den andra fyra klassrum, ett biblioteks- och ett fakultetsrum, den öfversta våningen sju rum, afsedda till bostad för manliga studerande. Rummen äro ljusa och komfortabla samt erbjuda sådana bekvämligheter, som kunna ställas såsom fordringar å ett modernt inredt läroverk. Ett klassrum är särskildt afsedt för affärsafdelningen och inredt i enlighet därmed. Allt har gjorts för att göra den nya byggnaden så hemtreflig för de studerande som möjligt.

Må nu när nästa skolår tager sin början, dessa salar fyllas af en stor skara kunskapstörstande unga män och kvinnor!

SVENSK MÅNADSREVY.

Ett par mycket viktiga uppfinningar hafva på sista tiden gjorts i Sverige. Den ena, som gjorts af en ingeniör Kjellin, består uti ett sätt att medels elektricitet framställa gjutstål ur tackjärn. När man besinnar, hvilka möjligheter man i Sverige med dess storartade vattenfall har för framställande af elektricitet och betänker, huru rika dess järnmalmslager äro, kan man sluta sig till denna uppfinnings betydelse. Den andra uppfinningen består af ett nytt slags tändsticka, som i sig förenar fosfortändstickans och säkerhetständstickans bästa egenskaper. Sålunda är den giftfri liksom den sistnämnda men kan liksom den förstnämnda tändas mot opreparerade ytor. Denna nya tändsticka, som helt säkert kommer att uttränga alla nu brukliga tändstickor, har uppfunnits af ingeniörerna John Landin och A. Jernander.

* * *

En brist, som borde afhjälpas, är, att Sverige ej, liksom andra i fråga om andlig odling högt stående länder, har någon större kulturtidskrift. Det är nämligen ett sorgligt faktum, att sedan *Svensk Tidskrifts* tynande lifslåga för några år sedan definitivt släcktes, delar Sverige med Serbien och Montenegro den tvifvelaktiga äran af att vara utan en allmän kulturtidskrift, där tidens politiska, religiösa och sociala spörsmål behandlas och samtidens kulturföreteelser kunna bli föremål för en allsidigare och grundligare framställning, än äfven den bäst redigerade tidning af naturliga skäl kan bjuda.

* * *

Ärkebiskopsvalet i Sverige ägde rum den 16 maj och erhöll därvid biskopen i Västerås stift, Johan August Ekman, de flesta rösterna. Till följd häraf kommer han att uppföras på första förslagsrummet och har sålunda den bästa utsikt att blifva utnämnd. Biskop Ekman är född i Skaraborgs län den 26 nov. 1845. Teologie kandidat 1871, blef han docent i exegetik vid Uppsala universitet 1877, utnämndes 18[illegible] till professor i teologiska pronotioner och teologisk encyklopedi samt 1897 till förste teologie professor och domprost i Uppsala, men blef följande år biskop Billings efterträdare på biskopsstolen i Västerås stift. Utnämningen äger rum i medio af denna månad.

* * *

Hvad emigranterna hemsända. Den 1 sistlidna april var det 15 år, sedan den direkta postanvisningsutväxlingen mellan Sverige och Nordamerikas Förenta Stater tog sin början till följd af det aftal som däraf ingåtts mellan båda länderna. Under 1899 utgjorde antalet postanvisningar från Sverige till Förenta Staterna 6,781 stycken och i motsatt riktning icke mindre än 82,444 stycken. Det är icke obetydliga penningebelopp, som sålunda försändas, särskildt från Förenta Staterna till Sverige. Räknadt från den direkta postanvisningsutväxlingens början den 1 april 1885 och till utgången af 1899 uppgingo dessa belopp till den lilla nätta totalsumman af 56,708,373 kr. Frândrages summan af de postanvisningar, som under samma tidrymd gått i motsatt riktning, eller 10,358,207 kr., så återstå såsom det belopp, hvilket kommit Sverige till godo, 46,350,166 kr. Utom genom postverket remitteras afsevärda belopp medelst växlar, inköpta i Amerika och ställda till bankirer eller utvandrare agenter i Sverige.

* * *

Lektor Valdenström, mångskrifvaren, har i en till ecklesiastikministern insänd skrifvelse för sin del uttalat önskvärdheten af införandet af en reform i religionsundervisningen vid de högre läroverken. Hr Valdenström anser, att Luthers lilla katekes bör aflägsnas ur läroplanen, liksom också — naturligtvis! — den stora katekesen. Det synes böra höra till religionsundervisningen, framhåller han till sist, att lämna lärjungarne en kort öfversikt af "de främsta hedniska religioner såsom bramaismen, buddhaismen, konfutsianismen etc., religionsformer, som visat sig mäktiga att skapa en jämförelsevis hög kultur." Han talar ej om införandet af någon ny lärobok i kristendom i katekesens ställe, den gode lektorn, och vill det häraf synas, som om han ansåge, att man kunde reda sig en sådan förutan.

* * *

Det svenska jordbruket har, sedan skyddstullarna på jordbruksprodukter i slutet af 1880-talet infördes, gått framåt och utvecklats med sådana jättesteg, att det blifvit nödvändigt att inrätta ett särskildt regeringsdepartement för handläggning af ärenden, som stå i sammanhang med denna Sveriges modernäring. Det nya departementet, som till-

kommit i vår, är det åttonde i ordningen af dem, på hvilka den svenska regeringen är uppdelad.

* * *

Dödens skördar. Sedan vi senast för UNGDOMSVÄNNENS läsare tecknade några framstående svenskars dödsrunor, hafva följande mera bemärkta personer aflidit: Sveriges äldste präst, prosten Carl Bergvall i Barlingbo på Gotland, en ärans man, född 1800, och sålunda vid sin död 99 år gammal. Vidare, Sveriges efter Bergvall äldste präst, hofpredikanten, teol. och fil. dr Olof Fryxell, kyrkoherde i Örs pastorat i Dalsland, född 1806; han var en yngre broder till den 1881 aflidne store häfdatecknaren professor Anders Fryxell och gjorde, innan han utnämndes till kyrkoherde, sig känd såsom framstående skolman och författare. F. d. statsministern friherre Gustaf Åkerhielm, en bland det nutida Sveriges mest bemärkta och omtalade män, statsminister under åren 1889—1891; det var han, som under det riksdagen i maj sistnämnda år dryftade ett kungligt härordningsförslag förordade detta bl. a. därför, att man efter dess antagande skulle kunna "tala svenska med norrmännen" — ett yttrande, som hade till följd att han i juli sistnämnda år nödgades afgå.

Sveriges första kvinnliga filosofie doktor, studierektorn vid Åhlinska skolan i Stockholm, Ellen Fries, som, född 1855, år 1883 promoverades till filosofie doktor, varande hon den första svenska kvinna, som vann den akedemiska lagern. Slutligen, konsuln G. F. Göranson, han som bragte till fullkomning den af engelsmannen Henry Bessemer uppfunna metoden att direkt ur tackjärn framställa stål.

* * *

Den 26 februari afled i Lund universitetsbibliotekarien därstädes, fil. dr Elof Kristofer Tegner. Elof Tegner föddes den 30 juni 1844 i Källstorp i Skåne och var son till kyrkoherden därstädes Kristofer Tegner, en son till skalden Esaias Tegner. Han blef student i Lund 1860 och promoverades 1865 till filosofie doktor. Samma år blef han e. o. amanuens vid universitetsbiblioteket i Lund och 1867 amanuens vid universitetets historiska museum. År 1870 anställdes han som e. o. amanuens vid k. biblioteket i Stockholm och befordrades 1877 till ordinarie amanuens. Under den tid T. tjänstgjorde vid k. biblioteket, inträffade detsammas flyttning från k. slottet till dess nuvarande lokal i Humlegården, hvarvid Tegner hade uppdraget att utöfva den närmaste ledningen samt inlade stora förtjänster om de rika samlingarnas öfverförande och ordnande. Dessutom utförde han under denna tid ordnandet af Linköpings stifts bibliotek. En kortare tid hade han anställning som amanuens vid Lunds universitets konsistorium. Den 1 december 1883 utnämndes Tegner till bibliotekarie vid Lunds universitet, hvilken befattning han innehade till sin död. Med bibliotekarien Tegner bortgick en af Sveriges skickligaste biblioteksmän. Han var ej någon bibliofil af den gamla skolan, utan med öppen blick för nutidens kraf på de offentliga biblioteken som bildningsanstalter sökte han rikta dem med den moderna litteraturens inom olika grenar värdefullaste alster.

* * *

En interview med konung Oscar. Den svenske monarken, hvilken en tid i år uppehållit sig i England, påstås hafva till en reporter för London-tidningen *Daily Express* yttrat följande i boerfrågan:

"Jag står helt och hållet på engelsmännens sida i fråga om kriget. Ni må meddela hela världen, att jag anser Englands sak rättvis, samt att jag icke vill vara med om att understödja boernas traktan efter att få Europas sympatier på sin sida i striden, som de hufvudstupa börjat. Jag kan icke sätta synnerlig tro till de religiösa grundsatser, som tillskrifvas boerna, och jag kan icke gärna finna politisk rättrådighet hos en regering, som undandragit sig så många reformförslag, som otvifvelaktigt konspirerat i ändamål att tillvälla sig suprematí i Sydafrika och som slutligen afbrutit underhandlingarna med England genom sitt ultimatum och genom att ockupera brittiskt område."

En del svenska tidningar hafva svårt för att tro, att konungen verkligen yttrade ofvanstående. Andra klandra honom för yttrandet, andra åter försvara honom därmed att han . egenskap af privatman ,ej af konung, fällt detta utlåtande.

* * *

Sin sjunde pansarbåt har svenska flottan i dagarna erhållit, i det att "Dristigheten", som de senaste åren varit under byggnad, löpt af stapeln. Denna pansarbåt kan med hopp om framgång upptaga striden med något af stormakternas väldiga slagskepp, hvilka kosta fyra gånger så mycket. Sitt namn har den fått efter det stora linjeskeppet "Dristigheten", hvilket i sjöslaget i Viborgska viken den 3 juli 1790 genombröt hela ryska flottan och därigenom verksamt bidrog till räddningen af de i viken instängda svenska örlogs- och skärgårdsflottorna. A. S.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Munkarnes herravälde på Filippinerna måste tillintetgöras, innan vi kunna vänta varaktig fred där, sade biskop Potter den 28 mars. Munkarnes girighet och liderlighet utarmade, förslöade och förfäade folket, förklarade han. Därför måste vårt guvernement arbeta på munkarnes bortdrifvande. Det där torde vara lättare sagdt än gjordt. — Aguinaldo har skrifvit till *Revue des Revues* i Paris och beklagat de amerikanska soldaternas "excesser", särskildt på Luzon. De hjärtnupna skola säkert ropa ja och amen till hans på effekt väl beräknade jeremiader. Alla öfriga veta, att "så går det alltid till i krig." Aguinaldo borde glädja sig åt de excesser som hans fiender begå. Det är sitt eget folks excesser han bör beklaga — och skämmas öfver, om han kan skämmas. — General Otis rapporterade den 3 dennes, att amerikanerna sedan den 1 jan. i år deltagit i 1,124 skärmytslingar, vid hvilka på amerikanska sidan 3 officerare och 78 man stupat, 13 officerare och 151 man sårats. Af insurgenterna hade 1,426 dödats och sårats, 1,453 tillfångatagits. 3,051 gevär och 165 kanoner hade under sagda korta tid eröfrats af amerikanerna. Vackert så! — Otis begärde och erhöll den 8 maj afsked från sitt generalguvernörsämbete, och general McArthur är förordnad till hans efterträdare.—*Fosterlandet.*

* * *

Öfvergeneralen Otis kommer "på egen begäran" att afgå från sin post den 1 maj samt efterträdas af general Arthur McArthur. — Ett rykte går att Aguinaldo under den senare tiden vistats i Manila, där han hållit sig dold någonstädes inom den af infödingarne bebodda stadsdelen. — Insurgenterna ha nu igen börjat visa sig ganska lifaktiga och tra-

kassera för närvarande de amerikanska trupperna å olika punkter i Luzon. Ej mer än fem mil från Manila ägde häromdagen en skärmytsling rum, och på andra ställen ha insurgenterna likaledes varit tämligen djärfva i sitt framryckande både i norra och södra delen af ön. De därstädes kommenderande amerikanska officerarne ha därför ock begärt förstärkningar. Å öfriga öar förorsaka de infödda ganska stort besvär för amerikanerna. Allting tyder nu senast på att uppresningen, långt ifrån att vara undertyckt, såsom i bulletinerna till Washington nämnts, fortfarande är vid ganska friskt lif.—*Svenska Tribunen.*

* * *

Mycket knapphändiga underrättelser ha på den senare tiden kommit till våra öron från Filippinerna, och hvad som afhörts har varit så ovisst och sväfvande, att det varit omöjligt att bilda sig något omdöme om förhållandena därstädes.

Den ena veckan rapporterar Otis, att kriget är slut och den nästa insänder han en lång lista på döda och sårade.

Tidningskorrespondenterna i Luzon synas vara tämligen eniga om, att det är långt ifrån slut på kriget ännu. Officerarne i armén tro icke, att det är möjligt att afsluta detsamma innan regntiden börjar. Somliga tro, att det kommer att taga från 2 till 6 år, innan fullständig fred kan erhållas.

Större delen af Luzon säges vara i amerikanernas händer, men detta är mera nominellt än verkligt. På många ställen når deras inflytande icke längre än kulorna från deras gevär. Invånarnes underkastelse är långt ifrån frivillig.

De historier om mottagande med öppna armar och välkomsthälsningar och dylikt må vara till utseendet sanna, men de äro icke mycket att lita på.

Infödingarnes armé är på visst sätt upplöst. Många af dem hafva återvändt till sina farmar, men de ha tagit sina vapen med sig, och de hålla sig noga underrättade om hvad som pågår, och vid lägligt tillfälle äro de färdiga att slå ett slag för friheten från amerikanerna, som de i allmänhet hata.

General Otis medgifver, att insurgenterna börja bli besvärliga i själfva Manila. För icke länge sedan hölls i nämnda stad ett möte af ledande insurgenter från hela landet. Utsikterna för en snar fred äro långt ifrån ljusa. Det är tydligt, att vi kunna endast med makt kvarhålla, hvad vi med makt tagit.

Garnisoner måste förläggas öfverallt, och fred synes endast kunna upprätthållas med svärdet. Intagandet af dessa öar har kostat mycket blod och penningar och kommer att kosta ännu mer. Det ansvar, som vi åtagit oss, är stort. Huru skola vi kunna uppfylla våra plikter? För närvarande råder nästan fullständig anarki på dessa öar.

Där finnes visserligen en armé, uppgående till 60,000 man, och små expeditioner utsändas hit och dit, byarna besättas med garnisoner, men fred synes ännu vara tämligen långt aflägsen. Hospitalen äro fulla af sjuka och sårade och skepplaster af lik sändas hem. Detta tillstånd kommer efter allt utseende att fortfara ännu en längre tid. Från somliga håll påstås det, att Otis är fullkomligt oduglig till befälhafvare. Det hittills uppnådda resultatet är långt ifrån, hvad man väntat.—*Minnesota Statstidning.*

* * *

Skola nödens offer straffas? Bland braskande notiser om händelser för en dag gömmer sig ibland i tidningarna en enkel uppgift med innebörd för långa tider. Utan tvekan räkna vi dit det kortfattade meddelandet i franska blad, att kamrarna antagit ett lagtillägg om "icke straffbar stöld". Denna ordsammansättning betecknar ju nämligen ett märkligt steg på lagstiftningens stråt från skipandet af blott formell "rättvisa" i riktning mot den högre rättfärdigheten.

Den nya franska lagen, som till upphofsman har brottmålsdommaren Magnaud, innehåller i hufvudsak följande:

Om en man, en kvinna eller ett barn gripes vid begående af en stöld eller öfverbevisas om ett sådant brott, bör domstolen undersöka, huruvida nöd har framkallat brottet. Visar sig detta vara fallet, skall straffet mildras, utbytas mot vistelse i en arbetsanstalt eller helt och hållet uppskjutas, tills personen i fråga åter begår en straffvärd handling. Efter fem års ostraffad vandel är den skyldige alldeles fri, och i intet af dessa fall har domen afkunnats offentligt.

Den viktigaste delen af den nya lagen är emellertid den, som handlar om tillfällen af ytterligt elände. Där säges rent ut, att en människa, som råkat i förtviflan och som i förtviflan begått ett tillgrepp, sedan hon ej kunnat se sig någon annan utväg, icke skall straffas utan helt frikännas. Den svältande stackare, som tar ett bröd för att stilla sin värsta hunger, eller den arma kvinna, som stjäl plagg för att skydda sitt frysande barn — ja, de äro alltså icke längre brottslingar inför fransk rätt. "Ty" — heter det i motiveringen — "lagen gäller dem, som kunna bära ansvaret för sina handlingar, men då vi frikänna sinnessjuka och idioter, böra vi också frikänna dem, som blifvit otillräkneliga genom svält och förtviflan."

Lagens genomförande tyckes ej ha mött något starkare motstånd. Dess tillämpande har ju också i juryväsendet en väsentlig förutsättning.

Den humana rättskänslans män hälsa med odelad tillfredsställelse detta "tidens tecken", som i den högre rättvisans namn tyder på en "ny dag" i de juridiska annalerna. Det är visserligen sant, att de ofvannämnda bestämmelserna till sitt innehåll ingalunda äro nya, ity att så väl i Sverige som i Norge förslag i liknande syfte bragts å bane; men under det de i de nordiska länderna ej mynnat ut i fixerad lag, har strafflagen i Frankrike genom denna händelse tagit ett afgjordt steg framåt i billighetens och rättvisans intresse. Frankrike, som för en tid sedan i så hög grad försyndade sig i Dreyfus-processen, har på sätt och vis afplanat en del af sin stora skuld genom att antaga en lag, som hjälper i stället för att stjälpa nödens barn. I mänsklighetens historia kan ej gärna den dag glömmas, då både rättvisa och humanitet i lag fastslogo satsen "hellre fria än fälla". Och då saken särskildt gäller dem, som utan att kanske i grunden vara dåliga människor, endast i följd af yttersta nöd kommit till början af "det sluttande planet", är lagen dubbelt prisvärd.

"Straff för första resan stöld" har ofta lagt grunden till en fortsatt vandring på brottets bana, hvarifrån den olycklige icke haft mod och kraft att återvända. Ty samhället har en gång brännmärkt honom som brottsling, och skammen följer honom lifvet igenom; åtminstone känner han det så, äfven om hans omgifning aldrig så mycket söker att bjuda den fallne uppmuntran och stöd. Den som har allt af denna världens goda, vet ju ej hvad det vill säga att lida brist på allt och huru stor frestelsen för den fullkomligt blottställde är i detta fall. Det var kanske hans afsikt att så fort som möjligt gälda det brutna, att till och med med ränta återbära det orättfångna; men stunden, då nöden och armodet grinade honom som hemskast i ansiktet, fordrade ögonblicklig hjälp — och han föll. Han greps, straffades och långa år fingo -- då frestelsen efter straffets utstående kom å nyo — umgälla, hvad stunden brutit. Bättre då att lagen är mild mot en sådan, söker upprätta honom och anvisa honom en bättre väg, där det borde vara statens plikt att taga honom om hand!

Som ofvan antydts, har redan för en längre tid sedan

förslag till ofvannämnda humanitära lag gjorts i norden, i Sverige, om vi ej missminna oss, af den varme människovännen justitieråd O ivecrona. Hans idé har nu segrande gått igenom i Frankrike.—*Svenska Amerikanaren.*

* * *

Lagstiftning mot trusts. Det starka rop mot trusts, som låtit höra sig från alla håll, har gifvit Ray från New York anledning till att i kongressen framkomma med förslag till ett amendement till landets konstitution. Då det säkerligen är af intresse för tidningens läsare att få veta, hvad som göres i detta hänseende, vilja vi här återgifva innehållet af detta förslag, med några anmärkningar däröfver.

Förslaget, som skall utgöra ett amendement till konstitutionens 16 paragraf, är af följande lydelse:

"Kongressen skall hafva makt att reglera och undertrycka trusts och monopol; att organisera och upplösa bolag, och bestämma öfver nämnda bolags kapital, samt att stifta alla lagar, som äro nödvändiga för utöfvandet af ofvannämnda makt. Denna makt må ock utöfvas af de olika staterna på sätt, som ej strida mot Förenta Staternas lagar."

Detta förslag, som framkastades under det kongressen var sysselsatt med Porto Rico-frågan, har på grund af att uppmärksamheten varit riktad åt annat håll, väckt föga uppseende. Det är dock af den största vikt och betydelse och förtjänar att tagas i allvarligt öfvervägande.

Förslaget är, såsom vi se, ganska omfattande och djupgående, i det att det gifver kongressen nära nog obegränsad makt med afseende på kontrollerandet af trusts och monopol. Det gifver densamma makt att reglera och undertrycka, att organisera och upplösa alldeles efter behag allt hvad monopol heter. Det fråntager icke de särskilda staterna deras rättigheter, då dessa icke strida mot konstitutionen eller mot af kongressen stiftade lagar. Hvilka de lagar äro, som kongressen kommer att stifta för att kunna utföra dessa bestämmelser, återstår att se.

Somliga frukta för att det föreslagna amendementet är allt för genomgripande, och att den lagstiftning, som kommer att företagas för att genomföra dess bestämmelser, blir allt för radikal. Men *similia similibus curantur*, ondt skall med ondt fördrifvas. En svår sjukdom fordrar ett kraftigt botemedel. Man har försökt så många plåster, men det onda har städse blifvit värre. Endast en operation, som går till roten på det onda, kan rädda samhällskroppen. Sådana jättebolag, som Standard Oil m. fl., ha varit så hutlösa uti att pungslå allmänheten och rikta sig själfva, att det är tid på att makten tages ur deras händer. De stora monopolistbolagen ha blifvit så öfvermodiga, att de tro sig kunna göra nästan hvad som helst. Men folkets tålamod är slut, det fordrar, att något göres, och göres snart. Allt hvad de blodsugande trusts begära, är att få bli lämnade i fred.

Under diskussionen öfver detta viktiga amendement kommer det nog att gå hett till både i kongressens salar och utanför desamma. Att de stora monopolens förespråkare icke skola lämna något medel oförsökt att hålla sig kvar inom sina förskansningar, därom kan man vara viss. Men att demokraterna, som skrikit så högt emot trusts, skola våga att rösta emot förslaget, är knappast troligt. Republikanerna torde ock besinna, att deras enda räddning är att nu göra sin plikt. Ha de gjort detta, så komma de att sitta i orubbadt bo. Men försumma de sig nu, då hjälpa fagra löften vid konventet i Philadelphia föga eller intet. — *M. S. T.*

EN SÖNDAGSTRIPP.

Jaså, min unge vän, du var för trött efter en veckas träget arbete, att gå i kyrkan på söndagsmiddagen och därför tog du din velociped och red ut på en liten söndagstripp för att hvila dig och så kom du hem kl. 6 på kvällen så genomtrött, att du då omöjligen kunde gå i kyrkan. Och när du så skulle försvara dig, så anför du Frälsares ord: sabbaten är gjord för människans skull och icke människan för sabbatens skull. Ja, det är den, min vän, det är också cirkelsågen. För ungefär 2 år sedan såg jag en man, som förlorade en del af tummen och alla de öfriga fingrarna på högra handen, emedan han hade begagnat en cirkelsåg på orätt sätt. Cirkelsågen var som den skulle vara. Den utförde ett godt arbete för det ändamål, för hvilket den var gjord. Den flyttade sig icke en hårsmån från sin plats för att skada människan, den fortsatte att såga trä, men den här mannen väntade icke tills sågen slutade sitt arbete, han "öfverträdde" den. Han räckte sig öfver den i stället för att gå omkring den, och när han drog tillbaka sin hand, hvilket han gjorde mycket fort, så hade han icke fått det, som han sträckte sig efter, ja, han hade icke ens några fingrar att sträcka sig efter med. Han hade sålunda icke funnit något, utan han hade förlorat något, och hvad värre var, han hade förlorat något, som han aldrig skulle få tillbaka mer i denna värld. Min unge vän, jag vill visst icke att du skall stänga in dig i ett kvaft rum eller i en dammig stad med dess trånga och smutsiga gator, men då du går ut i Guds fria natur för att andas den friska luften och få hvila för kropp och själ, så öfverträd icke Guds sabbat för att komma i besittning af detta. Han har den i beredskap åt dig, och ingen annan kan gifva dig den, men du bör icke trampa på denna, en af hans största välsignelser, för att komma åt några af de mindre. Jag har icke det minsta emot att du rider på velociped till kyrkan, lika litet som du kan ha något emot att jag går dit. Men frågan är: red du verkligen dit? Nej, du passerade dörren till tre eller fyra kyrkor på din söndagstripp, men du stannade inte ens vid en enda dörr. Du gick icke ut för att hämta frisk luft och få hvila till kropp och själ, utan du begaf dig ut, därför att du var för lat eller för självisk eller för likgiltig att gå i kyrkan. Men det värsta af alltsammans är, att sedan du vändt ryggen åt kyrkan och vägrat Gud den ära, kärlek och dyrkan på hans egen dag, som tillkommer honom, efter att rida öfver bibeln, så försöker du att anföra den som stöd för hvad du gjort. Nej, min unge vän, det är blott några få verser från det ställe du anfört till ett, där vi se, hvad bruk sabbatens herre gjorde af sabbaten för människans räkning. Brukar du väl den dagen för människors bästa såsom han gjorde? Om du bär den texten i ditt hjärta och på styrstången af din velociped, så må du gärna rida miltals på söndagarna, och Gud och människor skola välsigna dig för det, men låt bli att rida omkring och deltaga i kapplöpningar öfverallt på söndagen och endast tänka på dig själf, göra allt för dig själf och sedan komma och anföra skriftens ord för att kunna bevisa att du alltjämt varit stadd på en missionsresa.

Sabbaten är gjord för människans skull. Ja, för visso.

Det är äfven måndagen, tisdagen, onsdagen, torsdagen, fredagen och lördagen. Och det synes mig, att då Gud har gjort dem alla, han borde för sin räkning ha en god del af dem, åtminstone en. Sabbaten är gjord för människan, det är också säden, men icke för att förvandlas till brännvin. Det är äfven hafvet, men icke för att man skall utöfva sjöröfverier på det. Sabbaten, säden och hafvet äro gjorda för människan, men icke för djäfvulen, kom ihåg det, min unge vän.

Vi äro öfvertygade om, att ett verkligt uppvaknande öfver denna sak behöfves i våra velocipedtider. Det är fara värdt att velocipeden på söndagen intar allför stor plats i mången ung mans tid och tanke äfven bland dem som icke rent at vändt Heren och hans hus alldeles ryggen.

NÅGRA ORD OM KROPPSÖFNINGAR.

"Jag känner mig icke behöfva nagon motion." Ja, men man skall icke rätta sig efter sina känslor helt och hållet, åtminstone icke i fråga om kroppsöfning. Man bör regelbundet taga sig en viss timme hvarje dag för att öfva sin kropp, lika väl som man har regelbundna måltidstimmar. Man säger icke: "Jag är icke hungrig, och därför bryr jag mig icke om att äta någon middag eller kvällsmåltid i dag." Om man finner, att man icke har aptit, så är det alltför vanligt, att man tar någon medicin i stället för att taga sig motion. Det torde ibland verkligen vara bättre att låta bli att äta när man icke är hungrig. Men det är helt säkert aldrig bättre att låta bli att taga sig motion, äfven om man icke känner sig benägen därför. En frisk människa behöfver kroppsöfning, lika visst som hon behöfver föda på regelbundna tider. Om man icke iakttager detta, skall man snart finna, att man förlorar sin aptit och småningom sin hälsa. Om man icke känner hunger efter kroppsöfningar lika väl som efter föda för hvarje dag, så är något på tok, och man måste vara på sin vakt, att det icke blir värre. Kroppsöfning och lydnad för andra hälsoregler skola göra dig till en bättre människa. Någon liten omsorg i att *förebygga* ett ondt uppväger hela massor af kostnader för att *bota* det onda. Lita därför icke på dina känslor i fråga om denna lifsviktiga sak rörande kroppsöfning! De äro mycket sällan att lita på. Gå till gymnastikledaren och säg honom, att du icke känner dig hågad för någon gymnastik, och han skall säga dig, just hvad slags gymnastik du behöfver. Jag har öfvertalat mången, som stått och sett hängsjuk ut och undrat, om han skulle göra sig besvär att sätta på gymnastikdräkten eller gå hem, att taga sig en efter hans förhållanden afpassad öfning och så ett bad. Och i de flesta fall har han sedan kunnat säga mig, att tyngden i bakre delen af hans hufvud eller t. o. m. den utbildade hufvudvärken försvunnit. Det finnes intet slag af sysselsättning, som gifver en likformig öfning åt alla kroppens lemmar. Därför behöfva alla en systematisk kroppsöfning, för att de kroppsdelar, som under dagens sysselsättningar icke kommit till sin rätt, må i jämvikt utbildas. Somliga delar af vår kropp använda vi för mycket, andra för litet. Vi känna oss ofta trötta i de alltför strängt anlitade delarna och tro då, att vi äro trötta alltigenom. Men genom att öfva de icke begagnade organen drages det öfverflödiga blodet bort ifrån den alltför starkt fyllda hjärnan eller andra delar af kroppen. Och detta skänker hvila åt dessa delar. Genom den förändrade rörelsen stärkas de förut icke använda delarna, och resultatet är en föryngring af hela människan både i afseende på muskler, tankekraft och andlig spänstighet. Jag känner många fall, då sådana, som haft sträng fysisk sysselsättning om dagen, dock haft stor nytta af att taga sig en timmes gymnastik på kvällen, särskildt lämpad efter deras behof. Endast om du är för trött för att äta, är du också för trött för kroppsöfning. Då är hvila i liggande ställning, hvad du behöfver. Men en som arbetar så strängt, lefver endast hälften af sin rätta lifslängd. Att lefva för fort och dö för tidigt är lika illa som att lefva för godt och därför dö för tidigt. Öfvermått i mat och för litet sömn taga ofta lifskraft och spänstighet från en människa liksom äfven att bo i för varma och dåligt ventilerade rum. Bruket af tobak, för starkt te och kaffe eller användande af alltför tätt åtsittande kläder, alltför strängt anlitande af tankekraften och åtskilligt annat, som måttligt användt är rätt och godt men brukadt till öfvermått blir dåligt, har beröfvat dig din lifskraft, så att t. o. m. tanken på att kläda af dig kommer dig att känna trötthet. Eller kanske har du t. o. m. genom ett öfvermått af kroppsöfning skadat dig. Kroppsöfningen liksom allt annat kan nämligen blifva till skada så väl som till gagn. Allt beror på, huru det tages. Låt ingen dag gå förbi, utan att du har öfvat — dock icke till öfvermått — hvarje del af din kropp. Och om du icke känner dig benägen därför, så skynda dig att finna, hvari felet ligger och sök i tid få det afhjälpt! Daglig, lämplig kroppsöfning är det bästa medel i världen för att bevara spänstigheten i kropp och själ. Bruka det hvarje dag i ditt lif!

R. J. ROBERTS.

VAR HAN FEG?

Privata läroverket i E. existerade numera endast på sina fordom skurna lagrar. Det hade varit en präktig skola och den stora allmänheten trodde den var så ännu. Men den store, vise mannen, som grundlagt skolan, blef nedlagd på en långvarig sjukbädd, från hvilken han aldrig uppstod, och hans bortgång medförde en stor förändring för läroverket. Det föll i händerna på några affärsmän, hvilka anförtrodde ledningen åt en oduglig person och afskedade lärarne för att bereda platser åt sina vänner. På så sätt försämrades skolan, disciplinen slappades, lärjungarnes kunskapsmått minskades, och osedligheten vann allt större insteg.

Under det förhållandena sålunda alltmer försämrades, beviljades en gosse vid namn Karl Arnold inträde i skolan. Han var den ende sonen till en from änka, hvilkens man atnjutit sin uppfostran vid nämnda läroverk. Och hon hade lofvat honom att sända deras gosse dit, då han blef gammal nog. Hon visste ej om den försämring skolan undergått, men förstod dock, att då sonen en gång var borta från hemmet, så skulle han blifva utsatt för alla lifvets frestelser, och

hon hade genom allvarliga böner och förmaningar sökt förbereda honom på det prof, han hade att utstå. Då Karl inskrefs vid läroverket var han en sann Jesu Kristi lärjunge.

En mer plågsam ställning kan man svårligen tänka sig än den denna renhjärtade yngling här hade att uthärda. Han fick uppbära allehanda skymfliga tillmälen, såsom: "helgon, idiot, skrymtare" o. s. v. af de större gossarne, hvilkas brådmognade skurkaktighet sårade honom och väckte hans afsky. De ledande bland gossarne började snart hata den gosse, som icke skrattade åt deras ogudaktighet, deras usla historier och sedeslösa skämt. Själfva hans tystnad blef dem en förebråelse. Att han led af deras hånande och skymfliga tillmälen, kunde de se på rodnaden i hans ansikte och på hans blick, men då han aldrig besvarade deras förolämpningar, sade de, att han var för feg att göra det, och de njöto af att pläga honom.

Under höstterminen blef det en liten lättnad i Karl Arnolds svårigheter. Några få nykomna gossar af hans egen ålder mottogo hans erbjudna vänskap, och en eller två af de äldre gossarne, hvilka i hemlighet hade beundrat hans uthållighet under den flydda terminen, blefvo hans vänner. Det var ju en helt liten skara i en så stor skola, men utsädet skulle bära frukt. Karl kom ihåg, huru han hade stått ensam hela förra terminen, och han var förtjust öfver sina vänner. Det hade äfven burit sig så, att han fått göra några af sina förföljare en tjänst, och till deras förvåning hade han gjort det med stor beredvillighet.

"Hvarför drar du dig från alla skojiga äfventyr? Du är ju inte så bortkommen af dig, när allt kommer omkring", sade en af dem till honom.

Denna anmärkning gaf Karl anledning att tala allvarligt om följderna af det lif de förde.

"Det kan finnas nöjen utan synd", sade han, "och sådana nöjen tycker jag lika mycket om som någon af gossarne i hela skolan."

Men minnet af denna Karls lilla moralpredikan blåste hastigt bort, och de förföljde honom snart lika bittert som förut.

"Vet du hvart pojkarne tagit vägen?" frågade en af Karls vänner en afton. "Jo, de ha gömt sig där nere i allén, tills det blir fullkomligt mörkt, sedan tänka de plundra gamle Murdocks trädgård."

Det hade varit möjligt, att Karl skulle kunnat förhindra detta brott, om han vetat om det i tid. Han ansåg det dock under alla omständigheter för sin plikt att försöka. Han han dem att icke begå en så neslig handling.
skyndade därför ut, och då han fann dem nere i allén, bad

"Din dumsnut, du borde hellre komma med oss och få din del af bytet", sade en af gossarne. "Jag skulle ha god lust förmå dig att komma med och klättra upp i träden", tillade han.

"Ah, därtill är han för stor pultron", sade en annan. "Gå du hem och led ditt bönemöte!"

Ingen gosse vill gärna bli skylld för feghet. Därför kände sig Karl djupt sårad af denna skymf. Han svarade ej, utan gick tillbaka till skolan. Under vägen såg han gamle Murdock stå lutad mot trädgårdsgrinden. Den tanken föll honom in, att möjligtvis en varning för faran skulle göra mer för att hindra företaget, än hans protest förmått uträtta. Han återvände därför och gick för att berätta gossarne, att han sett den gamle mannen och tillade, att han möjligtvis skulle kunna gripa dem. De skrattade åt hans varningar och bådo honom gå hem. Han vände sorgsen om hem, och då han gick förbi porten, var den gamle borta.

Det blef oro i skolan följande dag. Gamle Murdock kom dit och anförde sina klagomål. Han var viss på att trädgården plundrats af skolgossarne, ehuru han icke kunnat gripa dem. Hans ögon öfverforo hela skolan och stannade på Karl.

"Där är en af dem", sade han, "jag såg honom i allén i går kväll på väg till trädgården."

Karl kallades fram och förhördes. Hvarje öga riktades på honom. Skulle han förråda namnen på de skyldiga? Det var mången gosse, som hade hjärtat i halsgropen denna stund. Lik alla, som uppehålla en slapp disciplin, var rektorn benägen för grym öfverdrift, när han rycktes ur sin dvala. Karl fördes till rektorns privata rum, på det han ej skulle behöfva rädas för de äldre gossarnes närvaro. Hela skolan syntes hålla andan i spänd afvaktan.

Det dröjde mer än en timma, innan rektorn återvände. Han såg varm och öfveransträngd ut.

"Jag har gifvit den lymmeln ett strängt straff", sade han. "Han förnekade ihärdigt sitt brott, men jag tror honom icke. Han måste hafva anhängare, men han vill ej namngifva dem. Därför har jag först och främst straffat honom för hans delaktighet i brottet och vidare för hans trilskhet. Om jag kan få reda på de öfriga brottsliga gossarne, skola ej heller de bli utan straff."

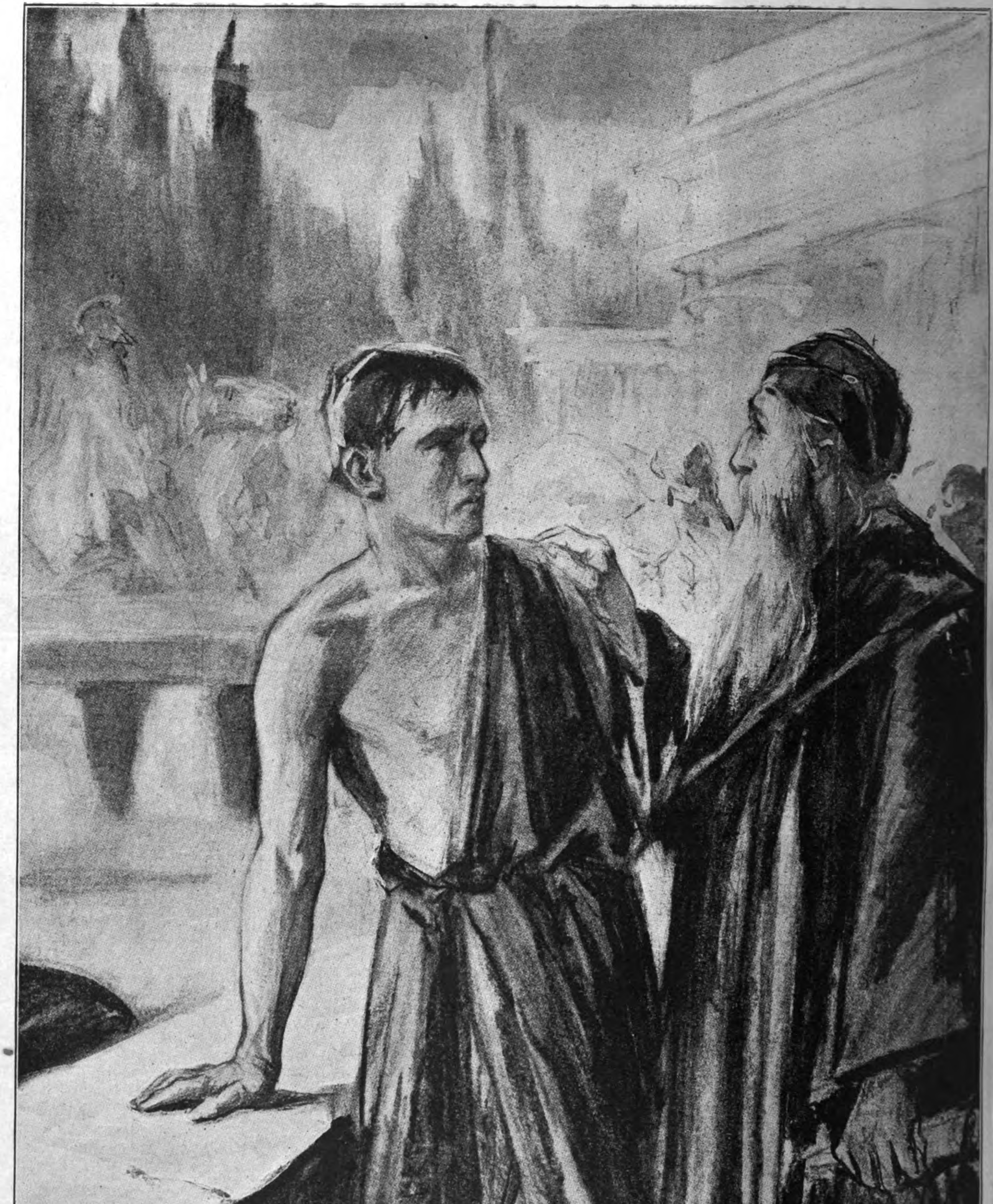
"Hvarför angaf du dem ej och räddade dig själf, Arnold?" frågade en af hans vänner någon dag senare.

Karl hade måst föras till skolans sjukhus. Hans straff hade varit strängt, och hans kroppskonstitution var klen. Dessutom hade de senaste månadernas själslidanden nedsatt hans krafter. Gossen blef allvarsamt sjuk, och läkaren såg orolig ut. Han hade samtyckt till att de öfriga gossarne fingo hälsa på honom i hopp om att de skulle kunna uppmuntra den sjuke.

"Jag kunde ej rädda mig", sade Karl, "utan att angifva de andra gossarne. Därför var det bättre, jag fick lida. De beskyllde mig för att vara feg, men nu skola de väl ej tro det. De skola måhända lyssna till mig mera villigt hädanefter, då jag försöker tillbakahålla dem från det onda."

Men det såg ut som Karl aldrig mer skulle komma ibland dem. Det slog sig till feber, och efter den blef han så svag, att ingen trodde att han skulle kunna repa sig igen. Hvarenda gosse i skolan gick ängslig och orolig. En fullständig omhvälfning hade ägt rum i sinnena. Karls hjältemod prisades af alla. Att han skulle villigt lida ett straff, för hvilket de ryggat tillbaka, då han var alldeles oskyldig och hade kunnat rädda sig genom att angifva de skyldiga, var en hadling, hvari han ådagalagt en så stor och hjältemodig självförsakelse, att de alla kände sig långt underlägsna. Han hade lidit för dem, skulle han nu dö för dem? Den tanken blef dem hjärtslitande. I dessa fruktans och väntans dagar bestämde sig hvarje gosse för att blifva Arnolds vän, om han blef frisk igen. Det lidande, i hvilket hans själfförsakande handling satt honom, blef i gossarnes ögon en tron, framför hvilken de ägnade honom sin hyllning.

Då Arnold mot all förmodan sakta återfick sina krafter och ännu en gång intog sin plats i skolan och på lekplatsen, fanns det säkerligen icke en gosse bland dem alla, hvilken utöfvade tiondedelen af det inflytande, som han. Och han använde det endast för att leda dem på den goda vägen. Denna milda, kärleksfulla makt öfver dem hade han eröfrat genom sitt lidande.

"VID SKILJEVÄGEN".

Till artikeln: En ynglings frihetslängtan. Se sidan 199.

Ungdoms-Vännen

Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. RCK ISLAND, ILL., JULI 1900. N:o 7.

Den vansinniga.

Efter en bild ur lifvet.

Hur vild är ej blicken, hur hemsk är hans brand,
och aftärd är redan den darrande hand,
som sluter till flämtande barmen
ett barn, o — förstår hon att vårda det väl,
bor kärleken kvar i den natthöljda själ,
och gifver han styrka åt armen?

Lik retad tigrinna hon vårdar sin skatt
och ofta i långsamt skridande natt
hon vakar och lyssnar, som trodde
den arma, att kring henne smygande fjät
förnummos, och som om i natten där lät
en röst från de rum, där de bodde,
de mörka gestalter, som brusade fram
för blicken, så ofta bak fjällarnas kam
sig solen i aftonen sänkte. —
Hon såg dem, — såg åter med fasa en scen,
som lånat från Hades sin natt och sitt sken,
hur skatten bland spillrorna blänkte. —

Lyss, hör henne tala, och kanske du hör
en saga, som bäfvan till själarna för
och kanske i meningar brutna
du spårar en fasainjagande bild,
en skräckbild ur lifvet, förfärande vild
och blodröda moln kring den slutna:

I.

Korpsvarta lockar, svällande läppar,
magiskt fängslande, brinnande blick,
rösten bedårande, smäktande talet
in i mitt hjärta villande gick.

Dansen, I älfvor! Dansen i natten!
Strömkarlens toner tvinga till dans. —
Dansande stegen från hemmet mig förde,
sippor jag bundit till krona och krans.

Tyst han mig mötte, stod där vid stranden
mörk, men förförisk, och där i hans famn
sjönk jag, och sedan bort han mig förde
hän öfver böljor till främmande hamn.

Drömmande stod jag i halfskumma koret:
"Vill du?" jag hörde; "Jag vill", var mitt svar.
Allt var nu öfver, — bunden för evigt, —
bunden vid honom olösligt jag var. —

Hånlen, I smygande andar, ja, skratten,
skratten åt dårade ungmön! Jag själf
skrattar ibland, när förtviflan mig bränner,
skrattar vid branten af forsande älf.

Var han en män'ska, var han en djäfvul,
ett eller båda, jag vet det ej än. —
Han dock *min* make! — Vik hädan, du satan!
Dig skall jag aldrig tillhöra igen.

II.

Hu! — Nu tecknar sig igen den flydda:
Kolsvart natt — därute stormar dåna. —
Anderöster hemskt min smärta håna,
ensam är jag i den gömda hydda. —

Lyss! De komma, hvad är det de föra? —
Han — min make? Se, hur skatten skiner!
Smycken, diamanter och rubiner,
guldet klingar gräsligt i mitt öra. —

Där är blod på ädelstenen klara,
mörka fläckar på hvarenda smycke
och vid guldet, stycke efter stycke,
klibbar blod; det kan ej annat vara. —

Hvad! — En tjuf! — En mördare kanhända,
han, förtjusar'n, som mitt hjärta röfvat!
Öde, hårdt du synderskan har pröfvat,
kan du ej tillbaka åren vända? —

III.

Det brakar, det dånar, dörrarna falla!
Lagens utsände till räkenskap kalla.
Skott efter skott ut i mörkret nu blänker,
blodet omkring mig och öfver mig stänker,

barnet förråder, förfäradt, vår gömma:
"Tyst där, din djäfvul, må Gud dig fördöma!"
uslingen ropar. Det brinner, det brinner!
Lik stänga vägen, ej utgång jag finner. —
Ah — dessa händer af brott redan tunga
gripa den lille att hän honom slunga,
hän ibland lågor, med jättekraft åter
fångar jag honom. En dörr sig upplåter.
Räddning jag söker, och målet jag vinner. —
Se hur det flammar! Se hur det brinner!
Djäflar jag ser ibland lågorna dansa,
ser hur de mördarna jublande kransa.
Hu, hu, hur rysligt! Hu, mot mig sig sträcker
åter är lågorna handen och räcker
hän mot den lille! Bort! Ha, han är fången,
släpas ur elden, till stupstocken gången
ställes, — för bilan snart hufvudet faller. —
Pärlor, juveler och klara kristaller,
ah, hur I lysen! Ej mig I bedåren!
Läken I själen och helen I såren?
Nej, nej, förbannelse öfver mig dragit
han I, på älsklingens panna I slagit
"mördarens yngel", — det inseglet lyser,
lyser i ratten emot mig, jag ryser. —
Min är han ändå, det enda jag äger
honom jag vaktar och vaktar hans läger,
honom I fån ej, I drypande andar,
om än en trolldryck mig afgrunden blandar
Drycken jag tager men åter den slungar,
ned i det djup, där förbannelsen ljungar,
söken, ja, söken, ej honom I finnen!
Brinnen, försvinnen, i evighet brinnen!

LUDVIG.

TACKSAMHET.

Bland de många dygder, som mycket omtalas, men litet förstås eller öfvas, är tacksamheten en af de viktigaste. Många människor kunna teoretisera och moralisera rätt klyftigt om hennes natur och nödvändighet, men känna ytterst litet till hennes utöfning.

Detta synes ofta, ty värr, vara förhållandet bland oss kristna, hvilkas lif och krafter borde offras åt Herren såsom tacksamhetsbevis för det andliga och lekamliga goda, som vi ständigt åtnjuta.

Att tacksamhetskänsla finnes hos människan, är bevis för att gudsbelätet ej ännu är helt utplånadt. Denna "Guds natur" återspeglas, om än svagt, hos hvarje människa, som ännu icke gjorts till högmodets och själfviskhetens viljelösa slaf. Tacksamheten är således en af Gud inplantad ädel känsla, hvilken framkallas, då människan röner ynnest eller något dylikt, vare sig detta ter sig i form af tjänstaktighet i allmänhet, såsom föräldrars bemödanden för sina barn, vänners trofasta bemödanden sins emellan, eller ädelmodigt beteende mot nästan under svårigheter eller fara.

Läte sig människan alltid bestämmas och ledas af sin urbild, Herren Gud, som är godheten och kärleken, skulle tacksamheten hos alla vara så naturlig och gängse, som högmodet är för den opånyttfödda människan; men då människan i stället ofta följer egen vilja och egna böjelser, må vi lätteligen kunna förutse, hvilken begränsad verkningskrets kommit tacksamheten till del. Hon motarbetas i synnerhet af missnöje, som blott tänker på hur mycket världen är skyldig den missnöjde; af högmod, som anser henne för enfaldig, och af själfviskhet, som anser henne såsom den störste dåre.

Att låta missnöje och knot få öfverhand är en stor synd så väl mot oss själfva och våra medmänniskor som emot Gud, ty det omöjliggör uppskattandet af sådant, som annars skulle skänka oss både nöje och nytta. Israel knorrade öfver mannat, som Gud sände dem. Haman kunde ej tänka på sin framgång och höga äreplats, emedan *en* nekade honom hedersbetygelser. Man vinner ej något med knot utan förlorar därmed den glädje och frid, förnöjsamhet och tacksamhet annars skulle skänka. Ja, ett missnöjsamt sinne finner ej tillfredsställelse, äfven då det får sin önskan uppfylld. En tacksam man "låter sig nöja af Guds nåd" med de förhållanden, uti hvilka försynen ställt honom, coh njuter alltid glädje. Han låter Guds vilja komma först, "söker de yppersta gåfvorna" (1 Kor. 12: 31) och finner högsta sällheten uti Gud. "Min själ törstar efter lefvande Gud."

Då otacksamhet är för människan ett "det tyngsta träd på jorden", och då hon så snart tröttnar därpå, hur måtte då icke otacksamheten hvila tungt på Herren, från hvilkens hand vi ej förtjänat något godt, men ändock ständigt erhålla det! Knorrande fostrar ond lusta. "Men detta har blifvit förebilder för oss, att vi icke skola hafva begärelse till det onda" (1 Kor. 10: 6). Otacksamhet är ett smädande mot Gud och leder till uppror, lögn, afundsjuka och alla andra synder. Det är ett förringande eller förnekande af hans godhet, visdom, sanning och makt; man är färdig till allt ondt som helst, sedan man börjat strida med Herren. Gud själf anser denna synd så svår, att hans vrede upptändes och straffet undanhålles ej längre. "Folket blef genom sitt knotande misshagligt i Herrens öron och Herrens vrede upplågade och Herrens eld tändes ibland dem" (4 Mos. 11: 2).

Den andra svåra synden, som motarbetar tacksamheten, är högmodet. Naturen är måttlig i sina fordringar, men högmodet är otillfredsställbart. Där högmodets ande härskar, är ej rum för tacksamhetens heliga känsla. Hvarken rättvisa eller samvete får nå-

got att säga där, hvarest högmodet får begagna hårdhet och glömska såsom redskap att utplåna all möjlig påminnelse om plikt och hjärtats kraf. Då en människa är för stolt och obeveklig att bekänna sina fel, kastar hon all kärleksbevisning uti glömskans dy. Någon sann tacksamhet mot Gud kan ej heller finnas hos en högmodig människa, ty mörkrets, ej Guds, ande har hennes hjärta i besittning. Bönen är för henne icke blott obehöflig utan en dårskap. Då hon från början glömmer den djupa tacksamhetsskuld, i hvilken hon står till sin Skapare och Försonare, utvecklar hon sig alltmer uti hårdhet och orättvisa mot så väl sina medmänniskor som sin egen odödliga själ. "Gud står emot de högfärdiga, men de ödmjuka gifver han sin nåd." "Hvad hafver du, det du icke undfått hafver?"

* * *

Den svåraste fiende tacksamheten har att kämpa emot är dock själfviskheten. En själfvisk människa är en sådan parasit, som anser sig göra Gud och människor en tjänst med sin tillvaro. "*Jag* är den medelpunkt, omkring hvilken alla planeter böra röra sig;" "man lefver blott en gång;" "man är sig själf närmast;" "hvad gör världen för min trefnad?" — äro hennes ständiga valspråk. Hur mycket man än gör för en sådan, gör man dock enligt hennes tanke ej något utöfver hvad man är pliktig att göra. Det erkännande, man får från henne, är klander öfver sättet, hvarpå man utfört sina handlingar. En själfvisk människa är således människors obehag; och så länge hon förblifver uti detta sinne, kan ej heller Gud hafva något bruk af henne, ty gudsgemenskap eller barnaskap förutsätter ånger, erkännande af skuld, och att människan är tacksam för bevisad nåd.

Efter att hafva betraktat de hinder, hvilka motarbeta tacksamheten, skola vi se, hur hon understödjes och uppehålles. Detta sker genom tillhjälp af kärlek, minne och bön. Genom självpröfning få vi se, hur mycken oförskyld nåd vi fått mottaga. Får nu minnet af detta hållas klart framför våra blickar, skola vi ock med Herrens hjälp kunna i någon mån älska Gud: och älska vi honom, så söka vi också älska våra bröder.

"Hvar och en förekomme den andre med inbördes heder." Är kärleken oförfalskad, så är ock tacksamheten innerlig och verklig. Hafva vi fått mottaga stor nåd från Gud, så är vår ständiga önskan den att få i bönen uttrycka vårt uppskattande af densamma. Bönens lif är tacksamhetens lif, och det senares lifaktighet beror på det förras sundhet. Till slut må nämnas de kostliga frukter, som tacksamheten medför. Dessa äro glädje och förnöjsamhet så väl hos föremålen för tacksamheten som hos den, som visar sitt erkännande, frid, endräkt, barmhärtighet och broderlig kärlek samt flera andra med dessa sammanhängande.

Käre läsare, har du tacksamhetens ljufva känsla, som börjar med den kärlek, vi äro skyldiga våra föräldrar, hvilka vårdat oss från barndomen, men därifrån sträcker sig till hvarje vän, hvars kärlek fröjdat oss, och till slut höjer sig till den högsta och heligaste känsla — tacksamhet mot alla goda gåfvors gifvare? Där högmodet och själfviskheten råda, hur ofta blir ej tacksamheten såsom en föraktad eller okänd främling undanträngd och lämnad att drunkna i glömskans dy!

A. A.

ÄR DU PÅ VÄGEN HEMÅT?

Vi känna ju alla till Jesu liknelse i Luk. 15: 11—32, liknelsen om mannen, som hade två söner. Här talar vår dyre Frälsare om vårt andliga hem. Herren Jesus har visserligen icke uttydt denna liknelse, såsom han gjorde med flera andra; men vi förstå, att han velat visa hvarje förlorad son till det rätta fadershemmet, det andliga, eviga hemmet. Hur underbar är icke denna liknelse! Mannen, fadern, de två sönerna, de delade egodelarne, den yngre sonens bortresa, det främmande landet, svinen och deras draf, hungersnöden, sonens nöd och bekännelse, hans beslut att gå hem, faderns och sonens möte, sonens mottagande i hemmet, den gödda kalfven, den yppersta klädningen, ringen och skorna — allt står klart för vår syn. Hela denna liknelse är för mig dyr och kär. — Jag kan icke undgå att här i detta sammanhang berätta något ur mitt eget lif.

Vid ett bönemöte i Knoxville för omkring 40 år sedan blef jag af vår nu hemgångne doktor Hasselquist uppmanad att vid detta möte börja med bibelläsning och bön och att därefter tala en stund till de församlade. Då det icke var möjligt att blifva befriad, läste jag nyssnämnda liknelse. Jag kunde visserligen icke säga många ord, men jag bekände för de närvarande, att jag var den förlorade sonen, och att jag hade fattat det beslutet att stå upp och gå hem till min fader.

Nu, käre läsare, vänder jag mitt tal till dig. Hvad säger du om dig själf? På hvilken väg är du? Är du på vägen hemåt? Många af dem, som blifvit döpta och uppfostrade inom vår lutherska kyrka, varit Guds och hennes barn, hafva lämnat vårt kyrkliga, andliga hem. Såsom den förlorade sonen hafva de ock gått bort i främmande land. Till alla sådana ville vi ropa: *"Skynden eder hemåt, förrän det varder mörkt, och edra fötter stöta sig på de mörka bergen.* Många af våra landsmän synas, sorgligt nog, trifvas väl i syndens främmande land. Så synes ock den förlorade sonen hafva gjort till en tid, men det blef nöd i landet. Hör och lär af

hvad han säger: "Jag förgås; jag vill stå upp och gå hem." Många vilja ju ock nu medgifva, att de ämna sig till fadershuset i himmelen. Skall detta kunna ske, så måste de, som ännu äro förlorade söner och döttrar, stå upp och gå hem; då måste det heta om dem, såsom om den förlorade sonen: Denne min son var död och har fått lif igen, han var borttappad och är igenfunnen. Det måste gå såsom sångaren säger: "Först hungra, törsta, känna nöd och så få lif i Kristi död."

H. O.

DEN GODE HERDEN.

Joh. 10: 11—16.

Då Herren Jesus en gång besökte Jerusalem vid den s. k. löfhyddohögtiden, sade han till de judar, som voro församlade omkring honom: "Jag är den gode herden. Den gode herden låter sitt lif för fåren. Men den, som är lejd och icke är herde, hvilken fåren icke tillhöra, han ser ulfven komma och öfvergifver fåren och flyr, och ulfven bortrycker dem och förskingrar fåren; men den lejde flyr, emedan han är lejd och vårdar sig icke om fåren.

Jag är den gode herden, och jag känner de mina och är känd af de mina, såsom Fadern känner mig och jag känner Fadern, och jag låter mitt lif för fåren.

Jag har ock andra får, som icke äro af detta fårahus; dem måste jag ock föra härtill, och de skola höra min röst, och det skall varda en hjord och en herde."

En af de ljufvaste bilder, under hvilka så väl Fadern som Sonen framställer sig, är bilden af en herde. Inga kunde bättre än judarne, hvilka ända från fädernas dagar varit ett herdefolk, förstå allt det sköne och trösteliga, som låg i denna bild. På grund af vissa för det judiska landet egendomliga förhållanden voro fåren i allt beroende af herden. Han sökte reda på de bästa betesmarkarna och förde fåren dit; han ledde dem till brunnarna och hämtade upp vatten därur åt dem; han försvarade dem mot de grymma rofdjuren och satte därvid icke sällan sitt eget lif på spel, — utan herden skulle alltså hjorden hafva förgåtts af hunger och törst eller sönderslitits af vilddjur. Och, då det stundom hände, att ett får aflägsnade sig från hjorden samt gick vilse, fängslades af något snår, störtade ned i någon klyfta, sargades af rofdjur eller råkade ut för någon annan olycka, så att det ej själft kunde återvända till hjorden, begaf sig herden ut för att leta efter det bortgångna fåret, och, om han fann det, fick han ej sällan bära det tillbaka. I följd af förutnämnda förhållanden uppstod ock en innerlig förtrolighet mellan herden och hans hjord. Herden kände sina får, och fåren kände sin herde, så att, när han lockade dem och därvid stundom nämnde vissa af dem vid namn, följde de honom. Konung David hade, såsom vi veta, i sin ungdom varit herde och kände sålunda af egen erfarenhet till herdens och hjordens ställning till hvarandra. När han därför säger: "Herren är min herde", kan han däraf draga den vissa slutsatsen: "mig skall intet fattas" (Ps. 23).

Herren Jesus säger i den ofvan anförda texten: *"Jag är den gode herden."* Hvad den judiske herden var för sin hjord, det är Herren Jesus i sannaste och fullkomligaste mening för sina får, hvarmed förstås de människor, hvilka i tro, kärlek och lydnad slutit sig till honom. Därefter angifver han vissa kännetecken på den gode herden, hvilka allesammans hafva afseende på honom själf.

E. A. Z.

HYMN.

Träd in i detta hjärta,
Guds Ande ren och skär,
fast jag med bitter smärta
vet, hur det syndigt är.
Ack, jag det borde rena,
men det kan du allena,
så kom och blif mig när.

Kom in i detta sinne,
åt dig helt anbefalldt,
fast mörker är därinne,
och det är tomt och kallt.
Det kan sig självt ej lysa;
ack, finge det dig hysa,
hur olikt blef då allt!

Hur kan jag själf förtaga
all syndens styggelse,
hur mörkret från mig jaga
och ljus och tröst mig ge?
Att tömma hafvets vatten,
från fästet sopa natten
mig vore lättare.

Till dig jag tillflykt tager,
kom, Ande, hos mig in,
tänd upp din helga dager
uti mitt skumma sinn;
att mörkret måste vika
med all dess här tillika,
och jag får blifva din!

Runeberg.

EN YNGLINGS FRIHETSLÄNGTAN.

Vi befinna oss i Mindre Asien, omkring år 62 eft. K. Vi anträda en färd från Efesus österut inåt landet. I en skön dal kring floden Lykus, biflod till Meander, påträffa vi tre i den heliga historien namnkunniga städer. De två förnämsta af dessa, Laodicea och Hierapolis, lämna vi dock bakom oss, för att stanna i den längre bort liggande staden Kolossæ. Det är en obetydlig stad, och den har ej många märkvärdigheter att visa; men där finns redan vid denna tid en kristen församling, och det är den vi vilja besöka. Vi finna den lilla församlingen samlad till sin enkla gudstjänst i ett enskildt hus. Där sitter husets ägare Filemon. Han är en äldre man i en ansedd och välmående ställning. Han har blifvit vunnen för Kristus vid ett besök i Efesus under den tid, då Paulus vistades och verkade där. Paulus har nämligen aldrig själf varit i Kolossæ, men många män från dessa trakter hafva dock sett och hört honom annorstädes, genom honom kommit till tron och gått att i sin hembygd såsom hans lärjungar och medtjänare sprida Jesu Kristi evangelium. Vid Filemons sida se vi Appia, hans goda hustru. Gudstjänsten skötes i dag af Arkippus. Den ordinarie församlingsföreståndaren, Epafras, är på resa till Rom för att uppsöka Paulus i hans fängelse och rådgöra med honom om församlingens angelägenheter och särskildt om en villolära, som begynt insmyga sig bland somliga af dess medlemmar (Kol. 1: 7; 4: 12, 13).

Kring dessa församlingens förnämste hafva dess öfrige medlemmar slutit sin krets. Särskildt är Filemons husfolk talrikt närvarande. Det är i deras led vi söka hufvudpersonen för vår berättelse. Bland slafvarne sitter en yngling. Hans namn är Onesimus. Han blickar mörkt framför sig. Hans anlete speglar ej samma frid, som många af de andras. Man märker tydligt, att han följer ej mycket med det, som förehafves. Hans tankar gå andra vägar. I hans hjärta finnes intet rum för evangelii nådesskatter. Där sjuder en brinnande längtan efter en skatt, som han menar vara långt dyrbarare, men som ingen bjuder honom: frihet. Han befinner sig i den period af lifvet, då självmedvetandet och självkänslan vakna. Det är ej roligt att då vara slaf. Föräldramyndighet, skolordning, mänskliga lagar, ja, till och med de gudomliga kärleksbuden kunna i denna tid af lifvet för mången yngling kännas såsom ett olidligt tvång; hur skulle då ej slafoket trycka de unga skuldrorna! Väl var Filemon en husbonde, som ville följa sin Herres och Mästares bud i sitt förhållande till sina tjänare, och som af hjärtat sökte deras både lekamliga och andliga väl; men ändå, när Onesimus tänkte på hur hans herres vilja rådde öfver hans lif, hans kropp och lemmar, hans arbetskraft, hans tid, hans vilja, hans handlingssätt, så kände han sig som en fången fågel i buren: hvart han vände sig, stötte han emot dess galler. Och nu, tänkte han, där han satt, får jag ej ens i min inre värld längre vara fri? Äfven min tanke vill min herre fånga med talet om den korsfäste. Hur skall jag längre kunna härda ut med detta?

Bitterhet fyllde hela hans själ, församlingens lofsånger skorrade i hans öron, och för Filemons frågande och kärleksfulla blick, som denne riktade till honom, då han gick förbi honom vid gudstjänstens slut, vände han sig skyggt bort. — Men i slafkammaren disputerade han om Jesus med dem af sina medtjänare, som af hjärtat trodde på honom. Och de öfriga, som understundom bestraffande frågade: "Men hvarför är du missnöjd? Har du det inte bra? Har du inte en god husbonde? Fattas dig något af mat, dryck, kläder eller hvad du eljes behöfver?"—Dem bevärdigade han ej med ett svar.

Åt dem ryckte han blott på axlarna. Hvad förstodo de af det, som rörde sig i hans bröst? De hade förlorat sin entusiasm; de kunde ej ens längre längta efter frihet. Liksom om det betydde något, om också buren vore guldsmidd, när man ändå är en fånge!

Drömmande sökte han ensamheten för att sitta och följa hvar förbiflygande fågels färd, önskande sig äga hans lätta vingar. Längtande blickade hans bort mot de höjder, som begränsade Lykusdalen, trånande efter den värld, som kunde finnas där bakom. Se, lefva, njuta, utan att behöfva kväfva hvar vaknande lust eller stänga de svallande ungdomskänslorna inne — o! hvar fanns den gudamakt, som kunde förläna honom detta? Ett lif utan bojor och band, ett lif i *frihet!*

* * *

Ej lång tid därefter återfinna vi Onesimus ombord på ett fartyg, som från en af Mindre Asiens hamnar seglar till Rom. *Han har flytt.* Han har missbrukat sin herres förtroende och på så sätt kommit i besittning af en summa penningar. Med denna sin reskassa har han begifvit sig af. Det har varit ängsliga dagar under flykten ned till kusten. En förrymd slafs öde, om han blef ertappad och gripen, visste han nog. Det kunde bli tukthuset eller till och med korsfästelsens grymma död. Och äfven om hans herre skulle hafva skonat honom därifrån, så hade det varit en ännu svårare lott att åter behöfva möta hans förebrående blick, hvars godhet han svikit.

Som ett jagadt villebråd hade han smugit sig fram, frusit, svultit och farit illa. Men så var det väl också värdt att våga något för att få erfara den känsla, som fyllde hans bröst, när han ändtligen fick se hafvet skymta, skeppens master resa sig i hamnen, och nu, lyckligen och väl ombord, såg ankaret lyftas, seglen fylla sig och Mindre Asiens kust aflägsna sig allt mer och mer. Nu var han i säkerhet — och i frihet! Hvilken outsägligt härlig känsla! I skeppets framstam tog han sin plats och tröttnade aldrig att sitta och se utåt hafvet. Det öppnade en vidsträckt synkrets för honom. Så öppnar sig nu också lifvet för mig, tänkte han. Inga gränser binda min tanke och mitt handlande — blott min egen vilja. O! hvad det är ljuft, att vara sin egen herre! —

Men skall det dock inte bli svårt för dig att finna din utkomst och ditt bröd, när du nu står så ensam i den stora, vida, främmande världen? — Åh, jag skall nog slå mig fram. Kommer dag, kommer råd. Arbetskrafter har jag, bildning har jag fått i min herres hus, jag duger nog till både det ena och det andra. Hvem vet, hvad det icke till sist kan bli af mig? Men nu först se, lefva, njuta, andas fritt! Till Rom, till Rom!

En vacker dag vandrade Onesimus in genom portarna i den stora staden. Där var mycket att se för den, som intet sett af världen. Hvilka palats, tempel och bildstoder! För frihetens bild böjde Onesimus med jublande hjärta knä och ställde sig under dess framtida hägn och beskydd. — Och hvilket vimmel af människor, ridande, gående, brokigt klädda i dräkter från alla världens länder, samtalande på alla jordens tungomål! Onesimus gick sig trött på dessa ändlösa gator. Mot kvällen sökte han sig ett billigt kvarter i en af de ofantliga romerska kasernerna. Han somnade med ljufva drömmar. Väl kommo dessförinnan bilderna af det öfvergifna hemmet ett ögonblick fram, och samvetet ville fråga, om dock den lycka han ägde var rättfången och vunnen med ärliga medel. Men dessa frågor nedtystade han lätt med det svaret: det var nödvändigt, det fanns ingen annan utväg. — Och så vaknade han till en ny dag i detta härliga Rom. Han gick ut för att få sig mat på ett värdshus. Där träffade han ett lag af glada unga män. Då de sågo, att Onesimus hade pengar, så var snart bekantskap gjord. Nu började ett lustigt lif. Att med kransadt hufvud tömma bägaren, att med fulla lungor deltaga i kamraternas sånger, att ströfva med dem omkring i gränderna och kasta sig i nattliga orgier — se, det var dock ett annat lif än att framsläpa sina dagar som slaf i Filemons hus! O! du gyllene frihet! — så tänkte Onesimus — aldrig kunde jag köpa dig för dyrt!

Men — pengarna togo slut. Kamraterna och vännerna drogo sig undan. Det blef tid att söka med arbete fylla den tomma börsen för att kunna lefva. Men arbete fanns ej. Där gingo tusentals människor från alla trakter af världen och sökte sådant förgäfves. Onesimus måste börja pantsätta och sälja sina kläder och tillhörigheter. När den utvägen var stängd, så började nöden. Hungrande och frysande fick han söka sig en hviloplats för natten på en trappa eller under något brohvalf. Då var det ej godt att få somna för det vaknande samvetets många frågor. Det påminde honom om den goda bädden, det rika bordet, de vänliga ansiktena i Filemons hus. — Du har dock det, som är bättre, än allt detta: du har ju frihet — så tröstade Onesimus sig själf. — Men var den då så efterströfvansvärd? Fann du verkligen lyckan med friheten? — Var den värd det pris, för hvilket du köpte den? Var den värd en synd? — Och så trädde den korsfästes gestalt fram. — Onesimus kände sig beklämd om hjärtat, och gråten sammansnörde strupen och fyllde ögonen. Men allt det hemlighetsfulla inflytande, som ville smyga sig öfver honom från de efterhängsna minnena och från den korsfästes famn, skakade han af sig med dessa tankar: du har ju dock frihet. Dyrt har du väl köpt den; men icke skall du ändå för något pris sälja den igen.

* * *

En dag stod Onesimus på en af broarna öfver Tibern. Han vände ryggen åt det brusande lifvet bakom honom och stirrade ned i vattnet. Det var något, som drog honom med en förfärlig makt dit ned. "Tag ett språng!" — så hviskade det i hans hjärta — "så slipper du sedan hungern, bekymmerna, nöden." — Då ropade en röst: "Onesimus!" — Hastigt vände

han sig om. "Hvem känner mig här?" — Framför honom stod Epafras, föreståndaren för församlingen i Filemons hus i Kolossæ. — "Onesimus! Är du här? Hur har du kommit hit?" — Epafras drog honom med sig till en lugnare plats och fick där stycke för stycke lära känna hela hans historia. Men mörk och trotsig tycktes Onesimus möta allt det deltagande, hvarmed Epafras följde hans berättelse. Och då denne slutligen med innerlig kärlek ville sluta honom i sin famn och sade: "Käre yngling! hur har du dock ej blifvit besviken på din falska väg till lyckan! och hur illa har du dock ej ställt det för dig! men, Gud vare tack, att han ändå sände dig i min väg, innan det blef för sent!" — då drog sig Onesimus undan med de orden: "Jag begär ej ditt beklagande. Ty äfven om jag finge plåna ut denna sista tid af mitt lif och gå tillbaka till det gamla, så ville jag det ej. Friheten fann jag i alla fall. Och hellre dör jag fri på en gata, än jag lefver i öfverflöd som en slaf."

Men Epafras släppte ej så lätt sin unge landsman, sedan han på ett så underbart sätt funnit honom. "Du måste följa mig till Pauli hus", sade han till honom, "vi hafva där i afton en sammankomst."* Halft motsträfvigt följde Onesimus med. Längst ned vid dörren ville han sitta. Han fann ganska många församlade. Där voro Pauli lärjungar och medhjälpare, Markus, Aristarkus, Demas, Lukas. Där voro människor af olika samhällsklasser, mest dock af de fattigaste och lägsta. Tysta och andaktsfulla sutto de väntande, många försänkta i bön. Då hördes rassel af kedjor, och bunden vid den vaktande krigsknekten trädde Paulus ut.

Med en kärleksfull fridshälsning hälsade han sin församling. De flesta af dess medlemmar kände han både till ansiktet och hjärtat. Han hade fått deras förtroende. Många voro ringa, fattiga slafvar; men Paulus hade mött dem som bröder och visat dem vägen till barnaskapet hos Gud. — Nu begynte han tala till dem. Han tackade Gud för hvar och en af dem, som kommit till tron på Kristus. "Gud vare tack", sade han, "att I voren syndens tjänare, men hafven blifvit af hjärtat lydige den framställning af läran, åt hvilken I hafven blifvit öfverlämnade! Men då I ären frigjorda från synden, hafven I blifvit rättfärdighetens tjänare. Jag talar efter människosätt för edert kötts svaghets skull. Ty likasom I hafven öfverlämnat edra lemmar att tjäna orenheten och orättfärigheten till orättfärdighet, så öfverlämnen nu edra lemmar att tjäna rättfärdigheten till helgelse. Ty då I voren syndens tjänare, voren I fria från rättfärdigheten. Hvad frukt haden I väl då? Det, hvaröfver I nu blygens. Ty slutet på sådant är död. Men nu, emedan I ären frigjorda ifrån synden och hafven blifvit Guds tjänare, hafven I eder frukt till helgelse och såsom slut evigt lif. Ty syndens lön är döden, men Guds gåfva är evigt lif i Kristus Jesus, vår Herre."*

Det var underliga tankar, som stormade in på Onesimus, då han satt och lyssnade till Pauli mäktiga ord. Skulle det vara sant, att all hans efterlängtade och dyrkade frihet endast varit ett slafveri? Var det i syndens tjänst han hade varit, då han trodde sig vara fri? Ja, nog var det sant, hvad Paulus sade, att den frukt, han haft af den tjänsten, det var sådant på hvilket han nu blickade tillbaka med den djupaste blygsel. Och lönen? Ja, hade ej Epafras i rätta ögonblicket ropat hans namn, så hade han nog också fått ut denna lön: *död.* — Så långt kunde han alltså själf kontrollera sanningen i Pauli ord. Men skulle då äfven *det* vara sant, att det finns en högre frihet, än den han förut sökt? Var det månne sant, att detta, som Paulus med en half ursäkt för djärfheten i sitt utrryck kallade att vara "rättfärdighetens slaf", "Guds slaf", — att detta var den rätta friheten? Nog var det underbart att höra denna fånge tala till dessa föraktade slafvar om den frihet, han och de ägde, och att se hänförelsen därvid lysa ur deras ögon. De voro frigjorda från synden, sade han. Vore icke detta någonting, som också han behöfde? Och om nu äfven han finge denna frihet och så finge tjäna Gud i helgelse, så länge han lefde, och till sist få evigt lif — vore icke det lycka, salighet?

Det började bli varmt i Onesimi hjärta, och en ny längtan begynte röra sig där — längtan ur slafveri till frihet. Och när så Pauli ord om frälsningen såsom en Guds gåfva och hänvisningen till Kristus Jesus, vår Herre, nådde hans själ, och han således åter stod där inför den korsfäste, då ville han icke längre fly honom, då kände han, att endast denne korsfäste kunde förverkliga alla hans innersta ungdomsdrömmar om frihet och lycka, och inför honom sjönk han därför ned med sin nöd och sin längtan. — Församlingen strömmade ut, men Onesimus stannade kvar. Han ville tala med Paulus. Och af honom fick han klart besked om hvad han ville veta.

Nu blef det ljufliga dagar för Onesimus. Att få lämna syndens och dödens kust bakom sig och få blicka ut öfver de vidder, som Jesu Kristi evangelium öppnar för trons blick, det var en fröjd, som kunde spränga hans bröst. Att få hafva syndernas förlåtelse till dagligt bröd och att få somna hvar kväll utan samvetskval, det var ingen lott att beklaga sig öfver. Och att känna sig med anden bunden i Kristus och med sin vilja gå upp i hans vilja, det var inga band, som tryckte. Och en särskild nåd var det ju ock, att han fick tillbringa dessa trons morgontimmar i Pauli närhet. Dock — detta sista kunde ej få så förblifva. Tykikus skulle resa med bref från Paulus till församlingen i Kolossæ, och då blef det bestämdt, att Onesimus skulle följa med honom.** Och det *ville* han

* Apg. 28: 29, 30.

* Rom. 6: 17—23.

** Kol. 4: 7—9.

ju ock själf gärna göra, hur smärtsamt det än var, att skiljas från den älskade aposteln och brödrakretsen i hans hus. Men han behöfde få höra förlåtelsens ord äfven från mänskliga läppar, sedan han hört dem från Jesu mun.

Och så en dag stod han åter vid porten till Filemons hus. Det spred sig som en löpeld bland dess invånare: "Onesimus är åter här!" Med nedslagna ögon fördes han in till sin herre. Med bönen: "Herre, kan du förlåta mig?" sjönk han till hans fötter. Och så räckte han Filemon ett bref. "Det är från Paulus, aposteln", sade han. Filemon bröt det och räckte det till en af sina tjänare, att denne skulle läsa det för honom. Det lydde så:

"Paulus, Kristi Jesu fånge, och brodern Timoteus till Filemon, den älskade, vår medarbetare, och till Appia, den älskade, och Arkippus, vår medkämpe, och den församling, som är i ditt hus. Nåd vare med eder och frid af Gud, vår Fader, och Herren Jesus Kristus!

Jag tackar min Gud alltid, tänkande på dig i mina böner, när jag hör omtalas din kärlek och den tro, som du har till Herren Jesus och mot alla de heliga: att din delaktighet i tron genom kännedom af allt godt, som I hafven, må vara verksam för Kristus Jesus. Ty vi hafva mycken glädje och hugnad af din kärlek, att de heligas hjärtan äro vederkvickta genom dig, min broder. Därför, ehuru jag med mycken frimodighet i Kristus kan befalla dig det, som är tillbörligt, beder jag dig hellre för kärlekens skull, jag, som är en sådan, såsom den gamle Paulus och nu därtill en Jesu Kristi fånge. Jag beder dig för min son, Onesimus, som jag har födt i mina bojor, hvilken förr var för dig onyttig, men nu för mig och dig är mycket nyttig, hvilken jag nu sänder tillbaka. Mottag du honom såsom mitt hjärta! Jag hade velat behålla honom hos mig, på det han i ditt ställe skulle tjäna mig i evangelii bojor. Men utan ditt samtycke har jag intet velat göra, på det att icke din godhet må vara såsom af tvång, utan af fri vilja. Ty kanske blef han därför skild från dig för en tid, att du skulle få behålla honom för evigheten, icke längre såsom träl, utan såsom mer än träl, såsom en älskad broder, synnerligen för mig, men hurru mycket mer för dig, både i köttet och i Herren. Om du därför håller mig för en medbroder, så tag emot honom såsom mig själf. Men om han har gjort dig någon orätt eller är skyldig något, så skrif det på min räkning. Jag, Paulus, har skrifvit det med egen hand, jag skall betala det; för att icke säga dig, att du dessutom är skyldig mig äfven dig själf.

Ja, min broder, måtte jag hafva nytta af dig i Herren! Vederkvick mitt hjärta i Kristus! Förlitande mig på din hörsamhet har jag skrifvit till dig, vetande, att du till och med skall göra mer än jag säger. Men bered ock därjämte härberge åt mig; ty jag hoppas, att jag genom edra böner skall blifva skänkt åt eder.

Epafras, min medfånge i Kristus Jesus, Markus, Aristarkus, Demas, Lukas, mina medarbetare, hälsa dig. Vår Herres Jesu Kristi nåd vare med eder ande! Amen." —

När brefvet var läst, stodo Filemons ögon fulla af tårar. Han tog brefvet och kysste dessa ord, som Paulus skrifvit med egen hand. "Stå upp, Onesimus", sade han, "jag förlåter dig. Och Gud vare tack, att du blef skild från mig blott för en tid, och att jag nu får behålla dig för evigheten! Skulle jag väl kasta bort, hvad Herren gifvit mig igen? Gå till den plats, du här förr har haft! Allt det gamla skall vara glömdt." —

När Onesimus en stund därefter låg på knä vid sin gamla sängplats och utgöt i brinnande böner sitt hjärtas tack och lof inför Gud, medan ännu orden i Pauli bref "min son Onesimus", "en älskad broder", samt Filemons kärleksfulla hälsning ljödo i hans själ, då sade han i bönen: "O Jesus, min Herre, hur skall jag tacka dig? Jag for bort härifrån, förvillad i min längtan och mitt sökande. Men du förbarmade dig öfver mig. Du tog mig om hand. Och du har nu ändå låtit mig finna, hvad jag sökte: *friheten!*" —

VILH. LARSSON.

GEORG STIERNHIELM.

Atterbom har någonstädes yttrat: "Det är i allmänhet med de stora skalderna som med de stora bergen: blott på ett visst afstånd kan man rätt uppfatta deras storhet. Afståndet i tiden är härvid för den andliga betraktelsen detsamma som afståndet i rummet för den sinnliga: det villkor, som gör en fullständig uppskattning möjlig." Detta omdöme har sin tillämpning ej minst på den man, hvars namn denna uppsats har till öfverskrift. Stiernhielm var för mycket framtidsman, för mycket profetisk, för mycket upphöjd öfver sin samtid för att kunna rätt förstås och uppskattas af densamma. Visserligen var Stiernhielm högt beundrad äfven af sin samtid, hvilket bekräftas af flera vittnesbörd från hans tid, men det är först eftervärlden, som förmått till fullo fatta och uppskatta hans betydelse, hans snille, hans storhet på både förståndets och hjärtats vägnar. Dock kanske icke ens denna. Vi för hvilka vårt språk, vår poesi, de olika vetenskaperna ligga såsom uppodlade fält, hafva för visso svårt att fatta och uppskatta deras arbete, som först

hafva börjat att bryta mark. Det var ett hårdt, rått och barbariskt språk, Stiernhielm hade att böja, bilda och rensa, ett språk, som dittills ej hade velat böja sig under några bestämda rytmens och rimmets lagar. Han gjorde sina vetenskapliga rön under en okunnig och vidskeplig tid, som ofta höll den bildade vetenskapsmannen för en häxmästare och betraktade hans upptäckter såsom trolldomskonster. Stiernhielms arbete måste under sådana förhållanden blifva till stor del vägrödjande. Detta måste vi ihågkomma vid bedömandet af honom själf och hans verksamhet.

Dalarne, den 7 aug. 1598. En noggrann underrättelse har låtit oss få veta, att hans födelse inträffade kl. 4 och 18 min. f. m., "under det att solen uppgick i öster och konstellationerna Herkules och Lyran dominerade horisonten." Föräldrarne voro bergsmannen Olof Marquardsson, som blef öfver 90 år gammal, och dennes hustru, Karin Matthisdotter. Hans första namn under studietiden var Georgius Olai Dalecarlus. Sedermera upptog han sin farfars namn, Lilia, hvilket namn han behöll, till dess han vid adlandet antog namnet Stiernhielm. Anledningen till detta namn säges af somliga

Georg Stiernhielm.

Stiernhielm var en mångfrestare, hvilket redan hans olika uppdrag i fäderneslandets tjänst visa. Man har klandrat honom, därför att han splittrade sina krafter åt så många olika håll i st. f. att koncentrera dem på ett enda, men detta klander träffar ej så mycket honom själf som den tid, i hvilken han lefde. "Det var en skön öfverdrift i den tidens förtroende för snille, lärdom, vetenskap", säger Atterbom. "Man tilltrodde dem en nästan öfvernaturlig tanke- och handlingsvidd; en spänstighet, som kunde stegras utan gräns, till omfattande, till genomträngande af alla ämnen för mänsklig insikt. De högst begåfvade måste därför låta sig behaga ett befordringssätt, som troget uttryckte en så vacker fördom."

Stiernhielm föddes i Svartskärs by af Vika socken,

hafva varit, hvad som berättas i följande bekanta anekdot från hans barndom. Då han vid fem års ålder en stjärnklar vinterafton färdades med sin fader från Falun öfver sjön Runn, och fadern frågade honom, huru han trodde, att stjärnorna hade uppkommit, svarade han: "Vår herre, som är en gammal man, går öfver himlahvalfvet, tungt stödd på en käpp; när då käppens doppsko gör hål i hvalfvet, lyser himlens klarhet fram genom hålen, och det skenet är, hvad vi kalla stjärnor." K. G. Kröningssvärd har emellertid under sina forskningar för det af honom utgifna "Diplomatorium Dalecarlium" kommit till den öfvertygelsen, att Stiernhielm härstammade från en till Norge från Danmark inflyttad släkt Stjerna. Är denna ättledning riktig, var detta måhända den verkliga orsaken till adelsnamnet.

Om Stiernhielms första studier känner man intet med visshet, men måhända är han, anmärker N. Schuck, identisk med den "Georgius Olai suecus", som 1614 finnes vara inskrifven vid Rostocks universitet. 1619 påträffas han såsom djäkne i Västerås, 1624 blef han student i Uppsala, och samma år finna vi honom i Greifswald, där han idkade politiska studier och försvarade en afhandling "de ornatu reipublicæ." Äfven i Wittenberg skall han någon tid hafva uppehållit sig.

Hemkommen frrån resor i Tyskland, Holland, England, Frankrike och Italien utnämndes han till lektor i politik och etik vid Västerås gymnasium men förflyttades inom kort till Collegium illustre i Stockholm. Under denna tid synes han hafva haft flitigt umgänge med Bureus, och helt visst var det denne, som väckte hans intresse för språk- och fornforskning.

År 1630 utnämndes han af Gustaf Adolf till assessor i Dorpts hofrätt, och nu tycktes en tid af självständiga, lärda studier hafva börjat. Året därpå adlades han, hvarvid han erhöll i förläning Stjärnlunds och Vasula gods i Lifland. Kristinas förmyndarregering gjorde honom till landtråd i Lifland 1639, hvarjämte han tjänstgjorde såsom revisionskommissarie och medlem i Dorpts öfverkonsistorium.

I slutet af år 1642 hade emellertid den kommission nedsatts, som skulle omarbeta den gamla landslagen, och nu utnämndes Stiernhielm till medlem af denna. Till följd häraf öfverflyttade Stiernhielm till Stockholm, och därmed vidtog hans lyckligaste och mest lysande period. Han genomströmmades tydligen af ett nyvaknadt verksamhetsbegär. 1643 började han utgifva sin aldrig fortsatta svenska ordbok "Gamla Swea och Götha Måles Fatebur": året därpå följde hans "Archimedes Reformatus"; vid den nya drottningens födelsedag 1643 uppvaktade han henne med en "Heroisk Fägnesång"; året därpå firade han samma fest med en ny "Heroisk Jubel-Sång", båda på klangfulla alexandriner, och inom kort var han en bland hofvets mest anlitade roligheetsministrar, som författade de svenska texterna till de balletter och upptåg, som uppfördes vid det nöjeslystna hofvets fester. Sålunda författade han den svenska texten till "Then fångne Cupido" och "Freds-Afl" samt "Lycksalighetens Ähre-Pracht" och "Parnassus Triumphans". Troligen hör äfven hans mest berömda dikt eller "Herkules" till denna tid.

Drottning Kristina omfattade med synnerlig nåd den snillrike vetenskapsmannen och lyckade skalden, och det var med en viss stolthet, hon kallade honom och hans landsman Stiernhöök för sina "Dalstjärnor". Han hade nu tydligen anseende såsom landets främste skald, och äfven i utlandet hade han förvärfvat sig rykte såsom en framstående lärd. Stiernhielm var den förste svensk, som invaldes såsom medlem af Vetenskapssocieteten i London. Under sina utländska resor knöt han ock bekantskap med tidens mest berömda filologer, med hvilka han äfven efteråt fortfor att stå i brefväxling. Af drottningen utnämndes han 1648 till vice president i Dorpts hofrätt och samma år till riksantikvarie, hvarjämte han fick i uppdrag att vid främmande gesandters mottagande förrätta ämbetet af hofkansler. Såsom ofvan blifvit antydt, belönade Stiernhielm denna drottningens bevågenhet med författandet af kväden till hennes ära, anordnandet af baletter, upptåg o. s. v. "I likhet med så många andra" — yttrar Hammarsköld — "var Stiernhielm till högsta entusiasm intagen af sin unga monarkinnas ovanliga egenskaper; men så mycket djupare blef hans smärta, då han upptäckte, huru hon vårdslösade dem, och så mycket bittrare blef hans harm öfver de fransyska snushanar, hvilka med sitt falska smicker och sina osedliga infällen förbryllade hennes förstånd och bortskämde hennes hjärta". Den fräcke charlatanen Bourdelot, som lyckades göra sig till drottningens förste gunstling, och den till Leyoncrona adlade och till hofråd upphöjde hofskräddaren blefvo i synnerhet föremål för Stiernhielms bitande och alltid träffande infall och epigram. Ändtligen skall han ock en gång hafva yttrat sig med någon sidovördnad om självfva drottningen. Det ena med det andra inberättades, och följden däraf fick han snart erfara genom drottningens visade köld och tillsägelse att återvända till Lifland. Stiernhielm lydde strax tillsägelsen och öfvergick med sin familj till Wasula, där han, sysselsatt med sina lärda och vittra arbeten och sina barns uppfostran under förtroligt umgänge med sina vänner i lugn såg de förändringar inträffa, som åter på svenska tronen lyfte en hjälte, värdig sina stora företrädare.

Men detta lugn stördes efter några år på ett förfärligt sätt. Under det krig, som konung Karl Gustaf med segrande vapen förde mot konungen i Polen 1656, inföllo ryssarne plundrande och härjande i Lifland. Stiernhielms egendom Wasula blef ett rof för lågorna, och det var med möda, han själf med de sina kunde fly undan fienden. I yttersta armod kom han med sin familj åter till Stockholm, där han led mycken nöd och måste uppehålla sig utan bestämd syssla till 1658, då han utnämndes till landsdomare i det genom Roeskilde-freden till Sverige afträdda Trondhjems län i Norge; men då detta landskap genom krigets omskiften förlorades, insattes han 1661 i krigskollegiet såsom krigsråd och kallades året därpå till ledamot i reduktionskommissionen. Men denna befattning öfverensstämde ej med Stiernhielms lynne, hvarför han undanbad sig den och fick i stället en för honom behagligare sysselsättning, i det han erhöll i uppdrag att närmare bestämma rikets antagna mått, mål och vikt samt utfinna en tillförlitligare allmän mätare för dem. De bestämningsgrunder han då uppgjorde, antogos af regeringen och blefvo de gällande till år 1737, då andra och säkrare upptäcktes. Slutligen utnämndes han 1667 till præses i det året förut inrättade antikvitetskollegium med lön lika med en filosofie professor, hvarjämte han skulle behålla sin krigsrådsbefattning med åtföljande löneförmån. "Således såg han sin ålderdom icke allenast omgifven med heder och anseende utan äfven betryggad för nöd och

bekymmer, och under välsignelse öfver en nådig öfverhet och med innerlig kärlek till sin ärekrönta fosterjord gick han lugn och nyttigt verksam sin lefnadsafton till mötes." Han afled stilla och förnöjdt i Stockholm den 22 april 1672.

Atterbom säger, att "profkartan på Stiernhielms ämbetsmannavärf tämligen motsvarar den på hans litteräran och auktorliga förehafvanden." Ja väl, vi kunde t. o. m. säga, att den senare är mera mångskiftande än den förra, såsom synes af följande, anfördt från Atterbom: "Bland hans femtio till sextio särskilda verk, af hvilka blott omkring femtedelen blifvit tryckt och ungefär lika många förkommit eller nu finnas blott till namnet angifna, tillhöra — utom poesien — somliga filologien (dessa äro de flesta), somliga filosofien, somliga lagvetenskapen, somliga häfdaforskningen och statistiken, somliga matematiken och naturkunnigheten. Än skref han ett angelsachsiskt lexikon (och det — liksom vid sina flesta företag — utan anvisare och föregångare), än sökte han Quadratura Circuli, än kommenterade han isländska sagor och Sveriges landskapslagar, än utfann han grunderna för Progressio Musica, än kastade han sig omedelbart från geometriens, aritmetikens och algebrans mysterier in i spekulationens, teosofiens och astrologiens, än tvärtom, än undervisade han i en afhandling 'om Trulldom och Förgöring', huru de lagfarne skulle däri döma och ransaka, än i en afhandling om Poesis nova Suecana, huru 'sånggudinnorna skulle lära sig dikta och spela på svenska'. Besinnar man nu härvid, att nästan alla dessa skrifter, hvar i sin art, vilja meddela nya åsikter och upptäckter med det gemensamma syfte att göra begripligt, dels huru all snilleodling utgått från Sverige, dels huru svenskarne voro i stånd att uppnå den högsta tänkbara, och det i hvarenda riktning: hvad under, om flertalet stannade vid begynnelser, afbrutna stycken, kollektaneer, uppränningar eller schematiska utkast."

Äfven om vi böra vara tacksamma för alla dessa snillrika begynnelser, Stiernhielm gifvit oss, så kunna vi dock ej annat än beklaga, att han fullbordade så litet. Dock, dessa ansatser åt alla håll, detta splittrande af intressen och krafter var något kännetecknande för tidehvarfvets snillrika personer i allmänhet och visar sig i kanske ännu högre grad än hos Stiernhielm hos den i flera afseenden honom like Olof Rudbeck, en annan af karolinska tidens stormän. Såsom vetenskapsman torde Stiernhielm förtjäna största erkännandet för hvad han gjort till rensande och riktande af modersmålet. Hans rent språkvetenskapliga skrifter hafva emellertid härvidlag ej så stor betydelse som det sätt, hvarpå han själf i sina svenska arbeten i allmänhet behandlade "Göta-matronans" tungomål. Huru det svenska skriftspråket såg ut på Stiernhielms tid, har Rudbäck träffande skildrat i det bekanta yttrandet: "När somliga hafva lärt åtskilliga språk och skola skrifva några svenska rader, så lappa de där in ord ur alla dessa, så att det rätt ser ut som en pickelhärings dräkt eller tiggares, hvilken hafver sammanlappat sina kläder af alla de slags lappar, hvilka han funnit på gatorna." Äfven om S. själf mer än tillbörligt skattar åt tidens svaghet i förutnämnda afseende, har han dock i allmänhet i sina skrifter bemödat sig om en från främmande tillsatser renad svenska. Geijer på sitt kraftiga sätt yttrade om honom: "Med medfödd bergsmannaskicklighet liksom genom en egen smältning dref han ut svenskans rena, klingande metall ur de rostiga ämnen, hvaraf denna kärna omhöljdes, — — Han ville skrifva *svenska* och nöjde sig ej med lånet af ett lärdt språk för hemfödda tankar. Elden af dessa tankar har ock omsmält språket inifrån och utkastat det slagg, som betäckte dess yta."

Men Stiernhielm icke blott rensade språket, utan han riktade det också. Dels upptog han ur det äldre språket ord och uttryckssätt, som hade kommit ur bruk, dels införde han i högsvenskan ord ur allmogemålen, dels åter skapade han nya. Väl äro icke alla dessa urval och nybildningar så lyckade, men med afseende på de flesta måste man beundra hans takt och fyndighet.

Anmärkningsvärda äro Stiernhielms bemödanden på den jämförande språkforskningens område. Han stannade icke såsom Bureus — den förste, som af uteslutande vetenskapligt intresse studerat vårt språk, och som skrifvit både en fornsvensk grammatik och ett svenskt lexikon — vid hebreiskan och de klassiska språken, utan studerade äfven andra orientaliska tungomål, och därjämte är han den förste svensk, som förvärfvat sig en mera allsidig kännedom om de germanska språken. Äfven om en mängd andra språk, såsom finska och ungerska samt keltiska och romanska dialekter, synes han hafva tagit åtminstone någon kännedom. Hans språkliga bildning var således betydligt omfattande, men han ägde ej den nyktert forskande vetenskapsmannens egenskaper, hvarför han icke mäktade fördjupa sig i något studium eller något arbete och föra det till slut. Dessutom drefs Stiernhielm i sina språkstudier hufvudsakligen af ett fosterländskt intresse. I likhet med de öfriga af stormaktstidehvarfvets öfverdrifvet patriotiska vetenskapsmän, ville Stiernhielm åt fäderneslandet gifva en så ärorik forntid som möjligt och sökte därför äfven genom etymologiens och den jämförande språkforskningens tillhjälp bevisa, att svenskan vore jordens äldsta språk och moder till alla andra språk. Stundom måste man väl draga på munnen åt Stiernhielms etymologier, men ofta äro de både fyndiga och riktiga. Så t. ex. har han ägt en aning om den s. k. *germanska ljudskridningen*, hvars upptäckt tillhör den senaste tiden, och mestadels är han åtminstone fyndig, såsom då han vid en disputation med den bekante biskop Terserus förbryllade sin opponent med det påståendet, att Adam ej vore ett hebreiskt ord utan rent svenskt och betydde detsamma som *af dam* eller af stoft.

Stiernhielm skall emellertid framför allt ihågkommas såsom "den svenske skaldekonstens fader". Atterbom har skänkt honom detta ärofulla namn, och han förtjänar det. Vår kritiska tid har ej funnit skäl att ifrå-

gasätta hans rättighet till detsamma, och tvifvelsutan kommer han ock att få behålla detta namn, så länge som den svenska poesiens historia skrifves. Stiernhielm var den främste representanten i Sverige för den antikiserande riktning, som, utgången från Italien, nådde vårt fädernesland under Kristinas regering, och som blifvit kallad senrenässansen. Denna riktnings program var ungefär detsamma i alla land, där den vann insteg: dess syfte var att skapa en fosterländsk dikt på fosterlandets eget språk men bildad efter antiken. Till den änden måste först versen reformeras, särskildt måste naturligtvis den i England, Tyskland och Skandinavien brukliga s. k. knitteln, hvilken så mycket erinrade om medeltidens barbari, afskaffas. Stiernhielm sökte därför skapa en efter antiken byggd svensk vers men med anlitande af svenska språkets kvantitetslagar. Emellertid har han förblandat accenten med kvantiteten och i självfva verket byggt sin vers på den förra. Hans "Herkules" är skrifven på hexameter, men denna hvilar ej på stafvelsernas längd utan på deras tonvikt. Utan att själf veta det har alltså Stiernhielm tillämpat samma regler, hvilka ännu gälla för versbyggnaden i vår poesi liksom i den moderna poesien öfver hufvud. Utom hexametern införde Stiernhielm äfven en mängd andra utländska versformer, såsom pentameter, saphisk, adonisk och alexandrinsk vers m. fl.

Stiernhielms förnämsta dikt är det didaktisk-allegoriska skaldestycket "Herkules". Skalden vill häri ingalunda skildra den grekiske hjälten med detta namn utan en svesk yngling, hvilken ställts mellan valet att följa "fru Lusta" och "fru Dygd". Båda dessa allegoriska personligheter göra sitt yttersta för att förmå Herkules att följa dem; slutligen segrar den goda viljan hos honom, så att han sluter sig till den senare. I Herkules har Stiernhielm framställt ett efterföljansvärdt exempel för hvarje svensk yngling, hvilken valet mellan ett idogt och sedligt samt ett lättjefullt och lastbart lif förelagts. Äfvenså vill skalden genom sin dikt gifva de nöjeslystna och lättsinniga adelsynglingarna vid drottning Kristinas hof — till hvilka Herkules framställer en skarp motsats — en allvarlig läxa.

"Herkules hälsades", säger H. Schuck, "med enstämmig förtjusning, och man var ense om att från denna dikt datera en ny period inom vår vitterhet. Orsaken till denna hänförelse var helt visst, att Herkules gaf det första konstnärliga uttrycket åt hela tidehvarfvets litterära sträfvanden. Herkules var en ända igenom svensk dikt, fylld af tidens högstämda patriotism och kärlek till fosterlandets språk men på samma gång diktad med lydnad för antikens smakregler, sådana de af denna tid uppfattades. Redan formen var fullkomligt ny inom den svenska poesien. Stiernhielm var här den förste, som upptagit det antika epos' stolta versmått, han hade lyckats böja det oöfvade svenska språket in under hexameterns lagar, och utan föregångare hade han skapat en rent episk stil."

Att den antika formen under Stiernhielms mästarhand kunde danas till ett passande käril för ett äkta fosterländskt ämne, har han visat i all synnerhet i sin ypperliga "Bröllopsbesvärs ihugkommelse", hvilken dikt inleder den nastan oändliga följden af stormaktstidens bröllopskväden. C. R. Nyblom yttrar om denna dikt, att "dess godmodiga humor och ädla ande göra den värdig att sättas i spetsen för hela vår litteratur, där den också utgör första grodden till en planta, som sedan burit de vackraste frukter, nämligen den humoristiska lyriken, hvilken vi kunna anse som vår litteraturs egendomligaste skapelse. I denna dikt hafva den utifrån komna formen och det fosterländska innehållet träffat hvarandra, sammansmälta inom en skaldesjäl, som var lika mycket verkligt antik till hela sin bildning, som den var ärligt svensk i sin innersta kärna." — Af Stiernhielms öfriga dikter äro hans balletter "Den fångne Cupido", "Freds-Afl" och "Parnassus Triumphans" märkligast. Ypperst af de tre är den förstnämnda, hvilken från versifikatorisk synpunkt kan anses såsom ett mästerverk för sin tid.

Vi gå nu att till slut nämna något om Stiernhielm såsom människa. Stiernhielm var en utpräglad personlighet, och denna har också satt sin stämpel på hans diktning och hans skrifter i allmänhet. Det är därför af stor betydelse för en rätt uppfattning af dessa senare, att man lär känna den förra. Utrymmet medgifver oss ej att ingå på någon utförligare teckning af Stiernhielms karakter; vi vilja blott påpeka grunddraget däri. Hans karakter ägde den egendomliga svenska blandningen af glädje — vi kunde nästan säga lättsinne — och djupt allvar. Ganska betecknande är ett af honom fälldt yttrande, att "väl vore, om en svensk bergsmans grofhet och en fransysk snushanes galanteri komme att blandas tillsammans, halfparten af hvardera, så ait barnet blefve en ärbar frihet och lustighet med uppkvickad ande och ändock den gamla svenska ärligheten i behåll." Stiernhielm kan sägas med dessa ord hafva förträffligt karakteriserat sig själf. Under pröfningar och lyckohvälfningar utförde den mångverksamme, snillrike mannen sitt lifs omfattande dagsarbete med gammal svensk ärlighet och gladt mod. Hans glada lynne svek honom aldrig. Då hans vän Columbus strax före hans död frågade honom, hvilken grafskrift han önskade, svarade han: "Skrif blott de orden: Vixit, dum vixit, lætus" (han lefde glad, så länge han lefde). En af hans senaste dikter är hans "Hälse Prijs", och i denna lofsång öfver själens och kroppens hälsa har han uttalat den ledande grundtanken i sin glada och sunda världsåskådning. "Han var en stålhård natur emot motgången", så beskrifver honom Columbus, "sade alltid, att bonæ mentis comes est paupertas (fattigdom är ett friskt lynnes följeslagare) och hade ofta intet mer än en tredalersplåt i penningar; dock var han lika glad och lustig." Då han på flykten från Lifland led skeppsbrott och förlorade hela sin egendom, fällde han dock ej modet. Hans följeslagare, berättar Columbus, stodo sorgbundne och modfallne, sågo på honom med bedröf-

ligt lynne och dumma munnar. Men Stiernhielm midt i deras varande häpenhet stiger upp och tar på att dansa och sedan med allehanda lustiga språk bravera lyckan, så att alla måste le och förgåto stor del af sitt innevarande elaka tillstånd.” — Hans bekymmerslöshet gick stundom något för långt. Sålunda berättar samme Columbus: “Han lät penningarna gå, som de kommo, spenderade på dem, som besökte honom, lade pungen på bordet och lät pigan eller gossen ta där ur, när de ville, så att, när han låg i sängen och pigan kom in och begärde två hvita runstycken att köpa mjölk för, sade han: ‘Tag där, se där ligger pungen på bordet!’” Med en boktryckare Wankijf hade han öfverenskommit om tryckningen af sin afhandling “Linea Carolina’,’ där han ville meddela en af sina viktigaste vetenskapliga upptäckter. “Men denna Linea Carolina”, säger Columbus, “blef intet tryckt mer än till ett ark eller tu. En gång, när jag var hos honom, skickade boktryckaren Niklas Wankijf till honom och begärde mer materia på den boken att sätta, emedan den förra nu var allt fullsatt. Då svarade han: ‘Hälsa du Wankijf och fråga honom, om jag skall sitta och pina ut ögonen på mig för hans skull.’ Därmed gick gesällen bort, måste taga på ett annat arbete, och Stiernhielms blef så liggande och ligger än i dag.” “Sant är”, anmärker härvid Atterbom, “att man i dylik belägenhet ofta frestas till samma hälsning, men, vill man utgifva böcker, så gör man klokt i att affärda sättaren på annat vis.”

Stiernhielm tyckte stundom om att skämta med okunnigheten och vidskepelsen hos en omgifning, öfver hvilken han så betydligt höjde sig i vetande och tänkesätt. Under sin vistelse i Dorpt, dit naturkunnighetens upptäckter då icke hunnit sprida sig, sysselsatte han sig äfven med experiment i fysiken, hvarför han blef ansedd för en trollkarl, som hade i förbund med sig en “spiritus familiaris”, hvilken med hemliga och öfvernaturliga kunskaper gjorde honom biträde. En dag kom juris professor Virginius till Stiernhielm och bad att få se dennes “spiritus”. Efter många omsvep och åtskilligt hokuspokus visade då Stiernhielm under mikroskop ett visst allbekant kräk, som under förstoringsglaset företedde en högst vidunderlig skepnad och alldeles förskräckte den enfaldige professorn, hvilken i största ångest skyndade hem och, emot gifvet tysthetslöfte, berättade den horribla synen för sin lika enfaldiga som pratsjuka hustru. — Uppgifterna om Stiernhielms “spiritus familiaris” äro något skiljaktiga. Atterbom kallar den ett “allbekant kräk”, Samuel Gagnems “ett litet och nog allmänt kräk”, P. Hanselli “en lefvande liten insekt (pediculus capitis)” och Stiernhielms minnestecknare i Biografiskt lexikon en loppa. Den så högst viktiga (?) frågan om hvad slags kräk hans “spiritus” var, synes sålunda ännu vara outredd. — Detta och dylikt skämt, som Stiernhielm gärna dref med den själfkära okunnigheten, samt några oförsiktiga uttalanden om religionen, som icke ansågos fullt ortodoxa, nedsatte emellertid hans anseende hos det lifländska prästerskapet, och, får man tro en uppgift af Erik Benzelius d. y., gick det till slut så långt, att Stiernhielm exkommunicerades såsom ateist och absolverades, först sedan han i en oration i Dorpt hade aflagt sin trosbekännelse om Gud och hans under i naturen. — Vi få komma ihåg, att det ej behöfdes stor afvikelse från kyrkans antagna bekännelse eller t. o. m. yttre ordning för att blifva stämplad såsom kättare.

I grund och botten var Stiernhielm en religiös, djupt allvarlig och sedlig natur. Glädjen öfver detta lifvets goda hade städse en varm, religiös underströmning och var förenad med tacksamhet mot all god gåfvas gifvare. En hans minnestecknare från förra århundradet, den förutnämnde Gagnems, yttrar om honom: “Stiernhielm lefde glad. Han såg med en Addison, huru den Allsmäktiges godhet hade gjort skapelsen vacker, på det den måtte blifva ljuflig och glad för människan. Hans hjärta kände nöjet däraf. Han var glad. Han var nöjd med den Allvises regering och nåd. Aldrig ville han med missnöje och klander uppresa sig mot himlen. Han kunde blott sucka, icke klaga. Han skapade själf sitt nöje och lindrade med den vises glädje det bittra, som lifvet medförde. Hans glädje lättade ock andras bekymmer. Han kände det mänskliga lifvets både plikt och rättighet till glädje.” Men, huru mycket han än gladde sig åt lifvets fröjder, insåg han äfven tomheten af det jordiska. På sin sotsäng förklarade han, att han aldrig hos någon författare sett upptecknad en visare sanning, än att det mänskliga lefvernet är en ὄναρ σκιᾶς en skuggedröm eller dröm i och om skuggan. Och då Columbus strax därpå frågade: “Är ännu något, som I viljen gifva mig vid handen?” yttrade han följande: “Det allra bästa, som man i denna världen kan äga, är ett godt mod. Hvad jag kan förmana och råda, är att icke vidlyftigare med världen och det världsliga sig inlåta än med sinnets rolighet kan förlikas. Mitt sinne har varit starkare, än att det af lyckans ostadighet kunnat omdrifvas. Mitt nöje har bestått i godt hjärta och god hälsa, ärligt och vettigt lefverne samt däraf flytande gunst och afhåll bland folk jämte en viss förtröstan till Gud, som mig olika gåfvor förunnat.” Härpå sammanknäppte han sina händer med dessa ord: “Gud, som mig har låtit komma hit i världen, gör af mig, hvad din gudomliga vilja behagar! Jag tackar dig, att du har låtit mig födas en människa, gifvit mig godt förstånd och andra fullkomliga människogåfvor, en hälsosam kropp, dagligt bröd, förnöjligt sinne och i allt ett fröjdigt gemöt. Jag vill nu dö, om du så behagar, och min sista fröjd är ett godt samvete; mänskliga fel och brister tror jag, att du mig förlåter.”

Geijer afslutar sitt Äreminne öfver Georg Stiernhielm med de orden: “Den, som så lefver och så dör, är själf sitt äreminne.” Ja, väl! Därför behöfver man vid tecknandet af Stiernhielms äreminne blott *verklighetstroget* skildra hans lif och verksamhet. Om huru många andra af världens store gäller månne detsamma?

Mer än tvenne sekler hafva nu förflutit, sedan Stiern-

hielm slutade sitt verksamma, mångskiftande lif. Hågkomsten af hans lifsgärning, hans glada gemyt, hans bottenärliga väsen har dock förblifvit och skall förblifva, så länge svenskt språk talas, svensk sång ljuder och svenska fosterländska minnen hållas i helgd.

"Hell dig, vår skaldefader! Din lyra var
ej rik på smekljud såsom i yngre dar,
när diktens riddare flögo på drömmarnes fåle;
men frisk och glad den blef för vår svenska sång
den gudasände Moses, hvars staf en gång
ur klippans vägg framtrollat en svalkande stråle."

E. A. ZETTERSTRAND.

AMERIKAS FRIHETSFÖRKLARING.

Vid midten af 1700-talet voro Amerikas kolonier 13 och styrdes af engelska ståthållare. Nybyggarne blefvo snart välmående på grund af landets naturliga rikedomar och deras frihetskänsla stärktes genom ett lefnadssätt, som på det högsta var ägnadt att fritt och obundet utveckla hvars och ens krafter och anlag.

Emellertid hade England genom långa krig råkat i det läge, att det behöfde tillägna sig så mycket som möjligt af kolonisternas penningar och ägodelar. Dessa betungades därför med ganska svåra skattebördor, men tröttnade snart på Englands orättvisor och började umgås med planen att bilda en fri och af de gamla länderna oberoende stat. Icke önskade alla detta, ty många voro då, såsom ännu i dag Gudi klagadt ofta är händelsen, ingenting. Men alla deras ledande män, sådana som Hancock, Lee, Ellery, Paine, Jefferson, Adams och många flera, önskade en ny tingens ordning, och de arbetade på att upprätta en sådan. Det var därför de voro församlade i Philadelphia år 1776 på försommaren, och det var i denna afsikt Richard Henry Lee där föreslog, att dessa kolonier borde blifva fria och oberoende stater. Men grunden, på hvilken detta skulle kunna ske, själfva frihetsförklaringen, måste författas med visdom. Man aktade sig nu för att i regeringen sammanblanda kyrka och stat eller politik och religion. Icke heller var vid denna tid någon kyrka här i landet mäktig nog att kunna med våld framtränga och göra anspråk på att blifva förklarad för landets kyrka eller i allmänhet för statskyrka. Englands orättvisa behandling af kolonierna hade öppnat kolonisternas ögon för hvad som hos ett folk bör och icke bör tålas med hänsyn till styrelsen. De voro öfvertygade om att de hade rätt att blifva frie män, och därför förklarade de, att när ett folks styrelse missbrukar sin makt, så skall makten tagas ifrån densamma och återgå till folket, som då äger rätt att efter godtfinnande omgestalta, hvad som behöfver rättas. En sådan sats som den, att en regent icke skulle vara ansvarig för sina gärningar, emedan han är rättvisans personliga representant, kan därför icke upptagas i en styrelsereform lik Förenta Staternas. Hufvudlös är den för öfrigt, hvarhelst den finnes, skulle det också vara i Sveriges grundlag af 1809. Den smakar för mycket af den katolska felfrihetsdogmen för att af en ärlig protestant kunna smältas. Nej, de som uppsatte och underskrefvo Förenta Staternas frihetsförklaring, hade en klar blick för verklig samhällslära, och det är på grund däraf som den styrelse, hvilken grundades genom detta dokument, under öfver 100 år har visat sig vara den bästa, som hittills blifvit upprättad i världen. För att grunda en sådan var det de ledo, stredo och arbetade och vi hafva mottagit frukterna af deras arbete.

När de underskrefvo denna frihetsförklaring, visste de väl, att ett blodigt krig förestod dem, att fattigdom, försakelse, hunger och nöd skulle blifva deras lott, men genom dessa mörka moln sågo de frihetens härliga strålar frambryta öfver folken, och därför underskrefvo de frihetsförklaringen.

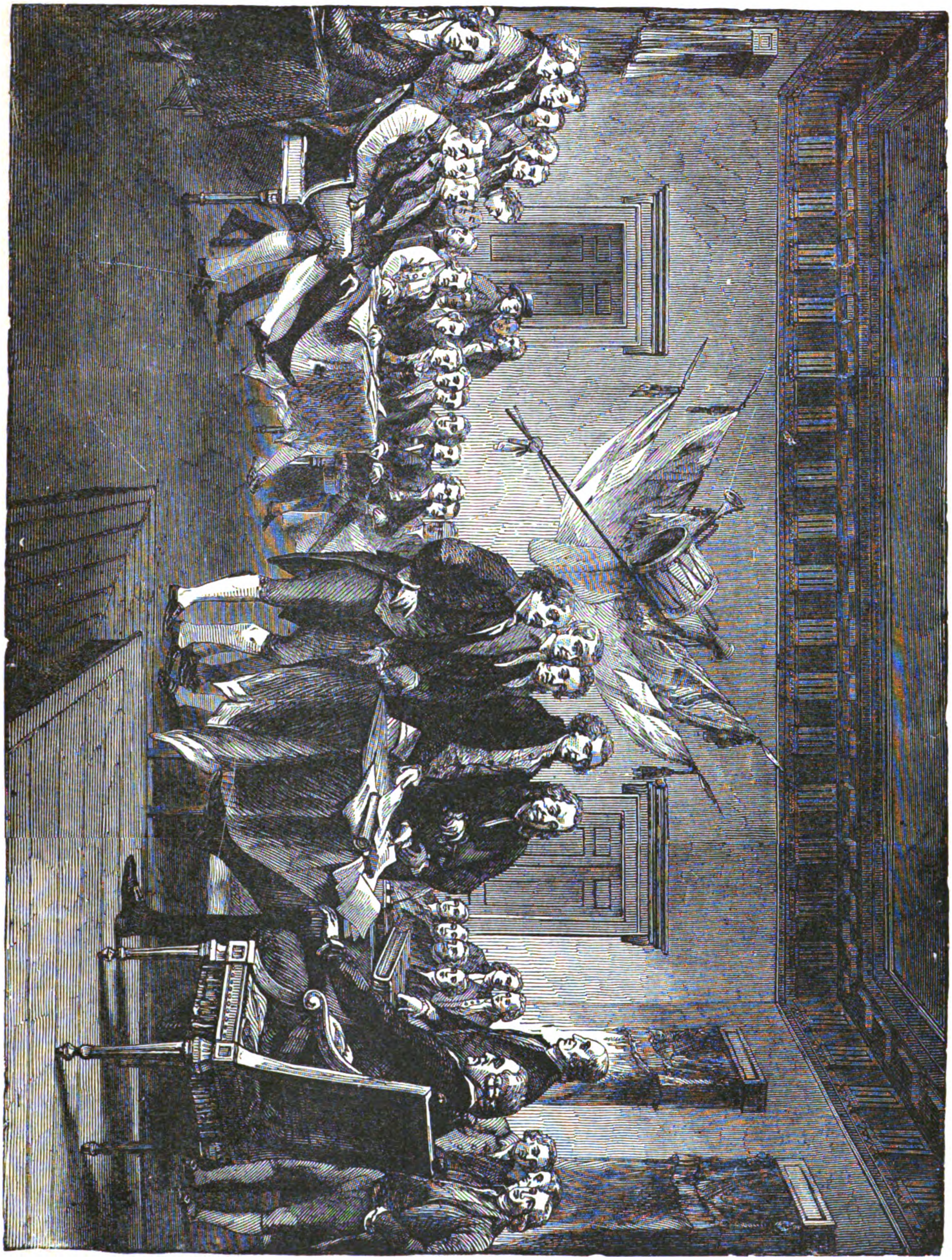
Kriget började, litet af reda penningar och mindre kredit fanns i landet; men hos hvarje soldat klappade ett hjärta för deras gemensamma sak, för mänsklighetens heligaste sak: personlig frihet. Hvarje man var soldat: präster, borgare och bönder, alla voro det; här var ingen åtskillnad; ja, äfven kvinnorna upptogo striden för hem och fosterland. Mången sådan klädde blodig dräkt på slagfältet och mången försvarade hemmets härd mot råa knektar med det mod, som medvetandet om en helig och rättvis sak skänker.

Med glädje gingo de tappre ut, lämnande älskad maka och kära barn åt Guds beskydd; ej i praktfulla hem och säkra borgar, ty om sådana funnits, så hade man måst öfvergifva dem, utan i brynet af den oändliga urskogen, hvilkens famn väl var mörk, men som dock kom dem till mötes med sitt oskrymtade välkommen. Allt djupare och djupare måste de intränga i skogens dunkel. Slutligen kom dock, efter årslånga mödor och hundratals strider, frihetens härliga dag, hvars sol aldrig skall nedgå öfver detta land, så länge känsla för sanning, frihet, och människorätt bor i amerikansk medborgares bröst — aldrig!

Kämpat hade man för personlig frihet och för att skaffa hem åt den förtryckte, långsamt gick det framåt, men nu en gång stod man dock vid målet. Man var fri! Amerika var fritt.

Långsamt går mänsklighetens frigörelse framåt, nästan intill blods måste man kämpa för att få vara människa. Så har det ock varit här och är så ännu i världen. Boernas förtviflade frihetskamp bevittnar det. Endast för några årtionden sedan var detta lands folk självt förtryckt af främmande herrskap, vågade ej säga

sina tankar och fick ej njuta frukten af sitt eget arbete. Frihetens dag uppgick, en annan tingens ordning inträdde: man var fri och oberoende, man var människa.

Amerikas frihetsförklaring den 4 juli 1776.

Detta hindrade dock ej detta samma folk att förneka millioner människor deras frihet och att bruka dem såsom slafvar just i detta land, där man så mycket kämpat för frihet. Den gamla gulnade frihetsförklaringen framdrogs då återigen. Där stod det såsom fordom: "Alla människor äro skapade lika med lika rättigheter." Behjärtade män i Norden läste detta och sade: så måste det blifva, ty det var *det* våra fäder kämpade för; det är deras testamente till oss, men man svarade nej i södern, och så sammandrogo sig återigen krigets åskor, och de mörka molnen urladdade på nytt sina hemska

blixtar till eget lands fördärf. Brodern drog svärdet mot brodern för att frigöra den tredje brodern. O, huru smärtsamt detta måste varit! Efter fyra och ett halft års gräsliga fälttåg, ett hundra och trettiofyra större och fyra hundra och tjugutre mindre drabbningar, och efter nära en half million soldaters undergång på slagfältet och i fängelserna, ljöd åter det gamla välkända ropet: "Frihet, rättvisa och människokärlek får bo och vistas hos oss, ja, skall till evinnerliga tider hafva sitt hufvudsäte i dessa Förenta Stater, ty alla människor äro skapade med lika rättigheter". Nu visste man hvad det betydde, detta rop: att det inneslöt alla jordens barn, svarta såväl som hvita, röda såväl som gula, om de nämligen vilja lefva i enlighet med detta lands lag och konstitution. Men detta rop stannade icke inom Förenta Staterna, utan det ljöd öfver hela världen och återskallet däraf har med mångdubblad välsignelse från den gamla världens folk kommit tillbaka till våra landamären, ja, det slår alltjämt mot Amerikas strand högt sjungande Guds lof och deras, som först uppsatte och underskrefvo den oförgätligt härliga Frihetsförklaring, som de äfven till sista blodsdroppen voro villiga att försvara. Bland dessa må vi väl med förkärlek minnas honom, som vid detta betydelsefulla tillfälle fick bära det ärorika ansvaret för den afgörande rösten, den svenske ättlingen och fosterlandsvännen Johan Morton.

S. G. YOUNGERT.

DET SVENSKA SPRÅKET I AMERIKA.

Föreläsning hållen inför Svenska språkvetenskapliga sällskapet i Uppsala, Sverige, af Gustaf Andreen, A. M. (Augustana), Ph. D. (Yale).

Amerika har benämnts "nationernas mortel", och säkert är, att hvilken del af Förenta Staterna man än besöker, träffar man där på representanter för Europas olika folkslag i brokig blandning. Här bryta sig de olika språken mot hvarandra, eller rättare alla mot engelskan. Här kan man på nära håll iakttaga sättet, hvarpå *ett* språk så småningom uttränger alla andra. Processen liknar väl i hufvuddrag den som t. ex. vissa germaniska dialekter fingo genomgå, då de i södra Europa måste gifva vika för romanska språk.

Denna språkblandnings- och assimilations-process i Förenta Staterna har varit föremål för ytterst liten undersökning och beskrifning.* I denna uppsats vill jag blott söka gifva en öfversikt öfver svenskans ställning i Amerika, öfver de inflytanden, som hota, så väl som de inflytanden, som bevara språkets tillvaro där ute. Naturligtvis gäller mycket af det, som här säges om svenskan, äfven om andra språk, hvilka jämte engelskan talas inom Förenta Staternas område.

I. *Området där svensk-amerikanerna företrädesvis bo samt deras antal.*

Svenskar möter man i hvarje stat, nästan i hvarje stad; men de stora svenska samhällena ha i synnerhet vuxit upp i de s. k. norra mellanstaterna (North Middle States) i den väldiga rad af nybyggen, som på fredligt sätt bemäktigat sig norra Mississippidalen, samt i stora strömmar flödat dels norrut in på Red River-dalens område uppåt Canada till, dels västerut in på Nebraskas och Kansas' prärier.

Att vårt folk slagit sig ned i dessa trakter i så talrik mängd samt här kunnat utveckla sig till välbergade och inflytelserika medlemmar af samhället, beror förnämligast därpå, att då den skandinaviska immigrationen började få fart, lågo dessa ofantliga och bördiga sträckor med sitt för nordbon passande klimat ännu oupplade, ännu oupptagna, sedan de under många sekel i sitt sköte samlat must och rikedom för den kommande odlaren. Här kunde immigranterna få sig ett ansenligt stycke land till skänks af regeringen, eller ock kunde de för billigt pris köpa sig en farm, jord, hvars torfva plogen aldrig vändt. Dessa svenskar kunna kanske kallas utländingar i förhållande till de östra staternas befolkning, men i sitt förhållande till den enskilda staten, till själfva samhället, i hvilket de bo, göra de sin ställning gällande såsom dess första ursprungliga nybyggare och grundläggare, och deltaga med framgång uti den intellektuella och politiska utvecklingen.

Dessa äldre och större centra utgöra härdar för den svenskhet, som längst kommer att bibehålla sig uti Amerika. De mindre svenska nybyggena öfver hela landet stå ock under de förras inflytande med afseende på svenska språkets och kulturens bevarande.

Under senare åren, sedan all den bästa jorden i den stora Mississippi-dalen tagits i besittning, har immigrationen från Sverige till stor del stannat i Österns städer eller dragit tvärs öfver kontinenten till Stilla hafskusten. Här är dock svenskarnes ställning ej så fast och dominerande som i de gamla större nybyggena.

Enligt 1890 års census utgjorde antalet svenskfödda personer i Amerika 478,041 och af personer af svensk härkomst i första led födda i Amerika 726,430; hela antalet 1890 var således 1,204,471.*

* Af handlingar, som belysa någon punkt af detta ämne, må nämnas prof. Alcée Fortiers om franska dialekter i Louisiana, d:r M. D. Learneds om "Pennsylvania Dutch", samt d:r P. Grothe: "Nogle Eiendommeligheder ved de til Amerika utvandrede Nordmænds sprog." Pröveforelæsning for Doktorsgraden, Kristiania 1897.

* För hjälp med anskaffande af de uppgifter som förekomma här såväl som längre fram, då det gäller språkliga förhållanden, står jag i stor tacksamhetsskuld till professor Carl Esbjörn och teol. stud. Philip Andreen vid Augustana College samt professor P. H. Pearson vid Bethany College. Dessutom får jag uttrycka min tacksamhet till prof. Evald Lidén, som genomsett mitt manuskript.

Under de nio år, som förflutit sedan denna folkräkning skedde, har omkring 200,000 utvandrat från Sverige till Amerika, och antalet af dem som födts därute måste vara ännu större. Medlemmar af fakulteterna vid de svensk-amerikanska läroverken Augustana College i Rock Island, Illinois, och vid Bethany College i Lindsborg, Kansas, anslå hela antalet svensk-amerikaner till åtminstone två millioner. Fastän jag tror denna siffra vara den riktiga, vill jag, för att undvika all fara af öfverdrift, basera mina beräkningar på antalet 1¾ million. 1900 års folkräkning (census) får korrigera dessa uppgifter. Dock kommer den att visa en stor lucka, därigenom att andra och tredje generationerna, som nu börja spela en betydlig roll, ej alls tagas med i beräkningen. Staterna Minnesota och Illinois tillsammans hyste 1890 mycket mera än en tredjedel af hela den svenska befolkningen. Enligt 1890 års census var antalet i Minnesota 255,002, i Illinois 218,480, sammanlagdt 473,482. Nu måste antalet betydligt öfverstiga 600,000. Med dessa siffror för ögonen förstå vi, huru naturligt och rättvist det är, att senskarne i dessa (så väl som andra) stater spela en ej obetydlig roll i det politiska lifvet; så t. ex. är den nuvarande guvernören i Minnesota, hr John Lind, en svenskfödd man, och redaktör Enander från Chicago blef för några år sedan utnämnd till Förenta Staternas sändebud i Danmark.

Två tredjedelar af svenskarne bo i följande sju närgränsande stater: Minnesota, Wisconsin, Michigan, Illinois, Iowa, Nebraska och Kansas. År 1890 uppgick antalet till 800,000. Huru mycket det nu öfverstiger en million kunna vi kanske afgöra efter nästa års census, men betydligt större måste det vara.

Den återstående tredjedelen af svenskarne är fördelad hufvudsakligen på de östra staterna, Norra och Södra Dakota, Texas, Colorado, Utah och Stilla hafskusten.

Städerna spela naturligtvis en viktig roll genom de tillfällen, som där erbjuda sig till sammanslutning samt till publicerande af tidningar och böcker. Då vi nu tänka endast på vårt folk, är Chicago den folkrikaste staden med ett antal af 107,000 svensk-amerikaner enligt 1898 års statistik. Chicago hyser således flera svenskar än någon stad i Sverige utom Stockholm och Göteborg. Näst i ordningen komma Minneapolis och St. Paul. Andra städer, som utgöra stora svenska centra, äro New York (med Brooklyn), Boston, Worcester, Jamestown, Duluth, Moline och Rock Island, Omaha, Sioux City, Denver, San Francisco och Tacoma.

Svenskarnes hufuudstyrka är dock förlagd ej i städerna utan till landet. På många trakter i Minnesota. Illinois, Kansas och andra stater ha de slagit sig ned i så stort antal, att man stundom kan få resa en eller två, ja, ända till tre svenska mil genom områden som mestadels ägas af svenskar. Då de olika grupperna i ett sådant större samhälle ofta utgöras af medlemmar från samma del af Sverige, kan man under en kort resa tycka sig hafva kommit till de mest olika delar af fäderneslandet. Jag vill nämna blott ett exempel. Då man besöker det största samhället i Kansas, får man i Lindsborg höra den förträffligaste värmländska; i Salemsborg, något öfver en svensk mil därifrån, har man kommit in i rama Småland (järnvägsstationen heter också Smolan). Österut härifrån ligger en rik trakt, bebodd af blekingar; vika vi af mot väster, träffa vi på Falun med den dialekt, som namnet anger, medan i det närliggande Fremont många västgötar äro bosatta. I sådana samhällen har det svenska språket slagit djupa rötter, ja, till och med de dialektiska skiljaktigheterna fortlefva.

Hur många af dessa svensk-amerikaner tala svenska? Då det gäller att förstå och något litet kunna använda språket, måste vi ännu sätta antalet ganska högt. Lärare vid Bethany College anse, att antalet af svensk-amerikaner, som ej förstå svenska, understiger fem procent af den svenska befolkningen. Detta är utan tvifvel riktigt; men då vi tänka blott på dem, som verkligen lägga sig vinn om att behålla svenskan samt låta sina barn lära densamma, blir antalet betydligt mindre. Vi kunna dock med säkerhet antaga, att antalet af dem, som ännu mer eller mindre bruka svenskan såsom talspråk, ej understiger en och en half million.

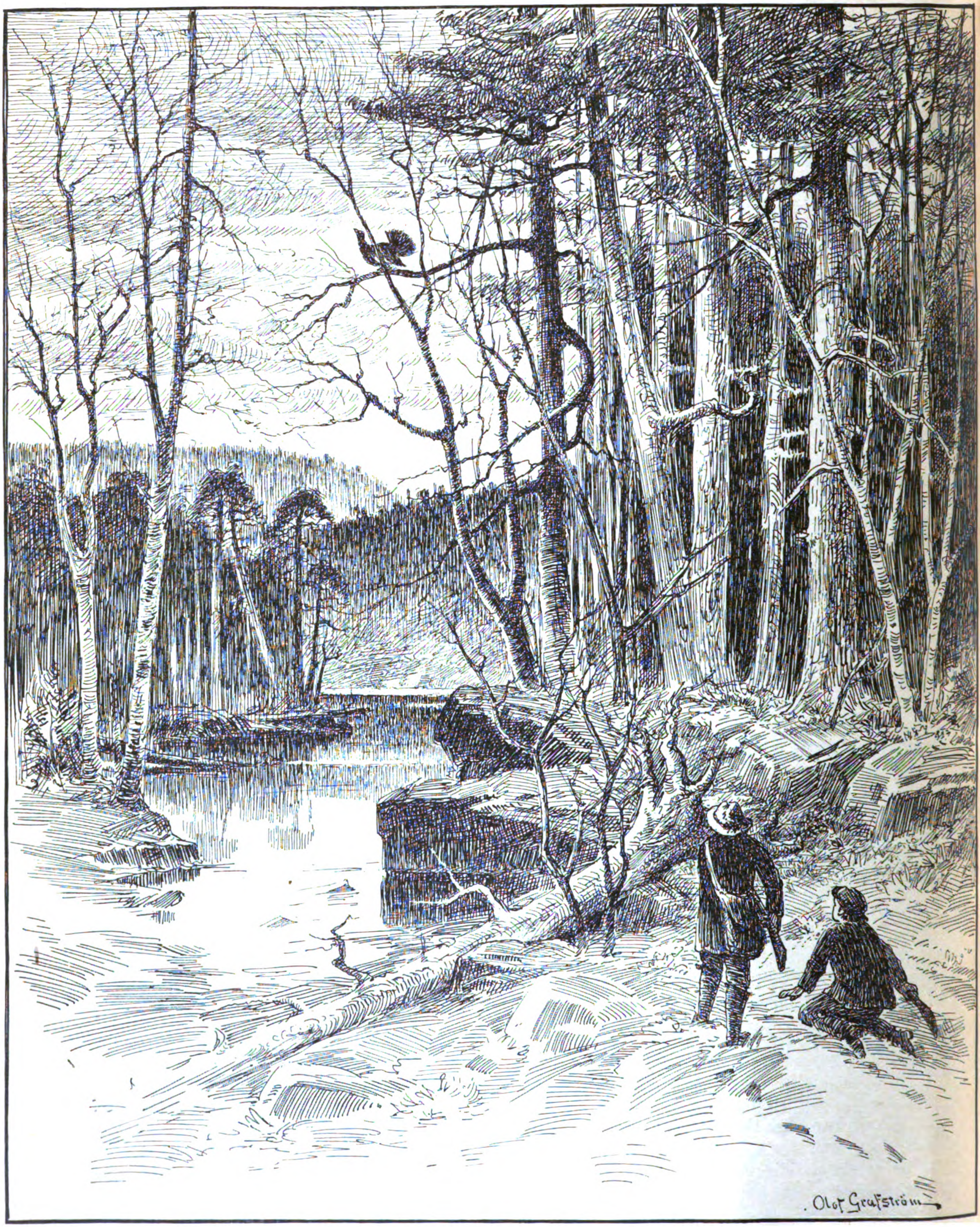
PÅ TJÄDERJAKT.

Långt in ibland Norrlands vidsträckta skogar, där hundraåriga jättefuror spegla sina stolta kronor i den nära intill belägna sjön eller den spegelblanka tjärnen, — där är det, som tjädern har valt sitt tillhåll, och där han i den tidiga vårmorgonen öfvar sitt stämningsfulla spel.

Det är en sådan tidig majmorgon, som närstående illustration visar. Vi se här, huru skogsfinnen med sin unga son har lyckats att under nattens ströftåg uppsnappa de för honom så välbekanta och underbara slagen. Nu är han vid målet för sin långa vandring och medelst det skott, som han är färdig att från sin sällan felande lodbössa afskjuta, skall säkerligen den intet ondt anande tjädern blifva ett lätt byte.

Finnen bor vanligtvis i undangömda skogstorp, och hans öfverträdelser af jaktstadgan undgå därför i de flesta fall upptäckt och bestraffning.

Tecknaren af denna stämningsfulla naturscen är professorn i teckning och målarekonst i konstafdelningen vid Augustana College, O. Grafström, hvilken med konstförfaren hand på senare tiden målat berömda altartaflor för många af Augustana-synodens kyrkor.

TJÄDERSKYTTE.
Pennteckning för UNGDOMSVÄNNEN af Olof Grafström.

SNAPPHANARNA.

Genom freden i Roeskilde 1658 afträdde Danmark till Sverige landskapen Skåne, Bleking, Bornholm Bohuslän och Trondhjems län. Under Karl XI:s tid sökte danskarna återtaga dessa landskap och förklarade därför Sverige krig år 1675. De landstego således i Skåne med 16,000 man och intogo flera fästen. Landtfolket, som ännu var Danmark tillgifvet, samlade sig i hopar och förde ett blodigt småkrig mot svenskarne. Dessa bönder och stråtröfvare kallades snapphanar, och är det ett möte med dem, som skalden i följande bild tecknar.

Hans vördighet, prosten, han sof i sin säng
och drömde om himmelska tingen,
och prostefars piga och klockarens dräng
de drömde om trolofningsringen.
Då blef där ett anskri vid midnattens stund,
då hvilan som ljufligast smakar;
och prosten blef väckt ur sin sötaste blund
af bönder med störar och stakar.

De stormade in utan tillstånd och lof.
och dörrarna ryckte de sönder.
Snart såg sig herr prosten, i sängens alkov,
belägrad af svärjande bönder.
De ropade alla: "Stig upp, gamle skalk,
fort på nu med kappan och kragen!
Lägg bröd i paten och slå vin i din kalk,
nu hålla vi nattvard i hagen."

Prelaten blef ryckt ur sin fredliga bädd,
man fäste på axlarna kappan.
Med kalken i handen och prästerligt klädd
han leddes med våld utför trappan.
Han fördes till skogen, och utan respekt
förföljarne gjorde sin yrkan:
"Predika nu, gubbe, så får du kollekt,
ty nu har du folk uti kyrkan!"

Den vördade prosten med kalk och paten
han stod som martyren i flamman;
han såg emot himlen, hans anlete sken,
och händerna knäppte han samman.
Han aktade icke förföljarnes rop,
han fruktade ej deras vapen.
Han stod, liksom Daniel förr i sin grop
bland lejon, som visade gapen.

Kring läraren haglade gyckel och spe,
men ändock han ej lät sig störa.
Det var liksom skulle hans ögon ej se,
som skulle hans öron ej höra.
Han talte till skälmar, som lefde af stöld,
så mildt, som till bröder och likar.
Han satte den kristliga kärlekens sköld
mot hånets förgiftade pikar.

Han talte om denne förlorade son,
som djupt sin förnedring begråter,
som slösat med oskuldens himmelska lån,
tills intet, alls intet, står åter,
han talte om sonen i främmande land,
som känner sig ensam och klagar
och täres af gnagande ånger ibland
vid minnet af sällare dagar.

Han talte om fadern, som spejande lopp,
tills sonen han ändtligen mötte.
och gaf åt den hopplöse glädje och hopp,
och stärkande kost åt den trötte.
Han talte om Gud, som har medel för allt,
och bjuder åt alla försoning.
Han talte om skälmar i röfvargestalt,
som kunna få rum i Guds boning.

I början man skrattade högt öfver lag,
nu tystnade gyckel och bannor;
det började rycka i stenhårda drag,
snart sänkte sig trotsiga pannor.
Banditernas anleten hårda, som järn,
de syntes ej mera så stränge.
Där kom nu ur ögonens torra cistern
en tår, som ej runnit på länge.

De starkaste karlarne segnade ned,
de föllo på knä uti rader.
Och mera och mera, ju längre det led,
de gräto som barn kring en fader.
Nu rörde sig känslor af ånger och skam
i hjärtan, som aldrig känt friden;
ty kärlek kan göra, att tigrar bli lamm,
och män blifva veka, som viden.

Och prosten han gick till de många omkring
med kalk och paten uti handen.
Nu hade där blifvit en lärjungaring
af skingrade röfvarebanden.
Där höjde ej orgeln sitt mäktiga ljud,
blott skogen där sjöng sina sånger,
där fanns intet tempel, men där bodde Gud
i hjärtan, som kvaldes af ånger.

En timme därefter var prosten allen,
han sof bakom prästgårdsgardinen.
I sömnen, förklaradt, hans anlete sken,
han drömde det syntes på minen,
han drömde om änglar, som vilja oss väl,
en här, som där ofvan sig lägrar;
och fröjdas närhelst i en människosjäl
den eviga sanningen segrar!

P. J. R.

JOHAN GUTENBERG.

Ett femhundraårs-minne.

Boktryckerikonstens femhundraårsminne firas innevarande år med stora högtidligheter i Tyskland och sin allra högtidligaste prägel har jubelfesten fått i Mainz, den stad, där denna snart sagdt världsomhvälfvande konsts upptäckare, John Gutenberg, såg dagens ljus.

Man känner icke Gutenbergs födelse- eller dödsår och har därför måst nöja sig med att efter åtskilliga utsagor fastställa det till år 1400. Något datum har naturligtvis icke kunnat fixeras, och därför har man med hänsyn till firandet af hans minne icke behöft vara bunden vid någon viss dag. Leipzig firade därför redan i maj femhundraårsfesten, och med lika stor rätt valde Mainz midsommardagen till att frammana hågkomsten af den man, som genom sin uppfinning kraftigare än de flesta bidragit till att sprida andens ljus öfver världen.

Huru välbekant Gutenbergs gärning än är, torde det icke vara öfverflödigt att nu vid tiden för jubileet erinra om dess betydelse och om hans egen lefnad och personlighet.

* * *

I vår tid, då man dagligen får sin tidning i handen och för ett jämförelsevis billigt pris kan köpa stora och innehållsrika böcker, har man svårt göra sig en föreställning om hvilka sällsynta och dyrbara ting böcker fordomdags voro. Under medeltiden t. ex. vakade folk öfver sina böcker som öfver sällsynta skatter, och fäste dem till och med vid väggen med tjocka järnlänkar för att bevara dem för tjufvars hand.

Att böcker voro så sällsynta och dyra, berodde hufvudsakligen på det oerhörda arbete, som var förenadt med deras afskrifvande och utstyrsel.

Medan man under forntiden begagnade sig af slafvar, hvilka voro särskildt utbildade till skrifvare, och af hvilka man satte lika många i arbete som man önskade exemplar af en viss bok, var det under medeltiden munkar, som med utomordentlig flit och konstskicklighet prentade vackra och skarpt framträdande bokstäfver på det hvita eller grå pergamentet. Den största mödan nedlade man på de stora begynnelsebokstäfverna, hvilka vanligen utsmyckades med en rikedom af streck, snirklar och teckningar i olika färger. Offentliga bibliotek gömma flera utmärkt vackra prof på denna ädla konst.

Då utförandet af ett dylikt arbete ofta kunde — särskildt när det t. ex. var fråga om större böcker, såsom bibeln — taga flera år af en människas lif, så var det icke underligt, att goda afskrifter stodo så högt i pris, att endast de mera burgna hade råd att skaffa sig dem. Menig mans egendom kunde de aldrig blifva.

Men i samma mån som kunskapsbegäret växte och fördjupades hos folkets breda lager, gjorde sig behofvet af ett lättare och billigare meddelelsesätt än handskrifningen gällande. Och så kom till sist vid medeltidens slut den nya, mäktiga uppfinning, som skulle göra det möjligt för tidens stora andar att snabbt och säkert sätta sig i förbindelse med folket.

Denna uppfinning var *boktryckerikonsten.*

Fullfärdig kom dock denna icke med ens till välden. Från små och mycket bristfälliga försök utvecklade den sig småningom till den utomordentligt höga grad af fulländning, som den nu nått. Oförberedd plägar ju sällan en uppfinning framträda, och långt innan boktryckerikonsten skänktes åt mänskligheten, öfvade man flera konster, som kunna anses vara dess förelöpare och voro af den art, att de i tidens fullbordan med nödvändighet måste leda till densamma.

Denna konsts första upprinnelse är säkerligen att söka i Kina, där man redan i sjette århundradet efter Kristus tryckte med utskurna träplattor. Först under det fjortonde århudradet framträdde den i Europa, då man — betecknande nog för motsättningarna i tidens lif — begynte trycka helgonbilder och spelkort, utskurna i trä.

Denna industri utvecklade sig snart till tryckning af religiösa bilder med korta tänkespråk under till förklaring af desamma, och slutligen tryckte man till och med mindre böcker på detta sätt, oaktadt metoden ställde sig mycket besvärlig. Man måste nämligen utskära hvarje sida af boken i ett stycke trä, och gällde det då att åstadkomma en stor volym, tog arbetet mycken tid och möda. Till minnena från denna tid höra den s. k. "Fattigbibeln", hvilken består af en samlig af fyratio bilder, framställande händelser i gamla och nya testamentet, och de under medeltiden mycket gängse och omtyckta framställningarna af "dödsdansen", bilder, i hvilka döden i allehanda gestalter ses dansa i väg till grafven med människor af alla stånd och åldrar.

Men detta var ännu icke någon verklig boktryckerikonst. Denna kom till, först när Johan Gutenberg fann på att använda *fria, rörliga typer,* hvilka efter behag kunde sammansättas.

Frågan om hvem som är boktryckerikonstens förste uppfinnare har emellertid varit mycket omstridd. Redan för flere århundraden sedan kämpade omkring tjugu städer i Tyskland, Frankrike och Italien om äran att vara boktryckerikonstens vagga. Och listan öfver de personer, hvilka nämnas som uppfinnare, är ännu större. Hvad forskningen bragt i dagen talar dock tydligt nog till förmån för Gutenberg såsom den egentlige uppfinnaren och banbrytaren.

* * *

Gutenberg bar ursprungligen namnet Gänsfleisch, hvilket fördes af en ansedd ädlingssläkt i kurstaten Mainz. Hans fader, Friele Gänsfleisch, beklädde från år 1410 skattmästareämbetet i staden med detta namn. Hans moder hette Elsa och var dotter af Werner Wyrich

Gutenberg förklarar sin uppfinning för Fust och Schöffer.

till Gutenberg i Mainz. Hennes fädernegård hette sålunda Gutenberg. Man tror, att upptäckaren föddes där, och efter detta ställe tog han sitt namn.

På grund af politiska stridigheter nödgades Gutenbergs fader utvandra, antagligen till Strassburg, medan modern kvarstannade i Mainz, där hon köpte ett hus. Då intet närmare är kändt om Gutenbergs ungdom, antager man, att han fått en dåtida borgareynglings uppfostran.

Den första säkra underrättelsen om Gutenberg har man i ett dokument från 1434, i hvilket han framställer anspråk på en penningesumma, som staden Mainz skulle vara honom skyldig.

Gutenberg var först en tid medlem af guldsmedernas skrå. Guldsmedskonsten var under medeltiden ett ganska inbringande handtverk. Det omfattade icke allenast mekanik och kemi utan jämväl hela området af plastik och grafik i deras användning på metaller enbart eller på metaller i förbindelse med ädelstenar. Strassburger-guldsmederna stodo i liflig förbindelse med målare, sadelmakare, glasmästare, skyltmålare, bildskärare m. fl. yrkesmän, emedan deras konst hade beröringspunkter med de flesta handtverk.

Gutenberg grundade 1438 jämte Hans Riffe från Lichtenau en verkstad för tillverkning af speglar åt pilgrimsfararne till Aachen. Det blef stor efterfrågan på dylika handspeglar i ramar eller skrin af trä och elfenben, och affären lämnade betydande behållning.

Men vid sidan häraf gjorde Gutenberg i Strassburg försök med tryckning medelst typer, efter hvad flera vittnesbörd gifva vid handen.

Trots sin mångsidiga konstskicklighet hade han ständigt att dragas med penningebekymmer. Hans uppehåll i Strassburg räckte till den 12 mars 1444, då ett fientligt infall i Elsass störde honom i hans fredliga arbete.

I bevarade handlingar nämnes nämligen Gutenberg uttryckligen och med angifvande af datum såsom en bland försvararne af klostret St. Arbogast vid det s. k. gröna berget på ön Ill. Där detta kloster stått, restes 1894 af Strassburgs samhälle en minnessten med följande inskrift: "Här på det gröna berget blef boktryckerikonsten uppfunnen, och härifrån spriddes ljuset ut öfver världen". — Gutenberg hade dock ej sin bostad i själfva klostret utan i en angränsande byggnad.

Sannolikt drog Gutenberg efter St. Arbogasts plundring till Mainz, dit han kanske drogs tillbaka af guldsmedsyrkets höga blomstring där; — staden hade 29 verkstäder mot 16 i Strassburg. Han upprättade här en verkstad, och vid gräfningar i grunden till den gård, där denna varit förlagd, fann man 1856 lämningar af en gammal boktryckeripress af ek.

Gutenberg saknade kapital till nya typografiska försök och ingick därför en för honom själf ödesdiger förbindelse med Mainz-borgaren Johan Fust. År 1449 afslöt han en skriftlig öfverenskommelse med denne, enligt hvilken Fust mot sex procents ränta skulle låna honom 800 guldgylden till upprättandet af ett tryckeri. Som underpant, intill dess kapitalet inbetalts, fordrade Fust tryckeriredskapen samt äfven andel af förtjänsten.

Dessutom förklarade sig Fust villig att försträcka Gutenberg ytterligare 300 gulden till rörelsekapital m. m. Men ehuru han muntligt försäkrat Gutenberg, att han ville lämna sistnämnda lån räntefritt åt Gutenberg, var denne senare oklok nog att lämna skriftligt löfte om ränta.

Emellertid fick Fust, som fann, att intäkten af den nya uppfinningen icke inströmmade hastigt nog, en villig kompanjon i Peter Schöffer från Gernsheim. På dennes inrådan lagsökte han 1454 Gutenberg på sin fordran, och då denne ej var i stånd att betala, var detta liktydigt med hans affärs undergång. Redan förut hade Fust jämte Schöffer upprättat ett eget tryckeri, och förmodligen kommo Gutenbergs värdefulla materialier, däribland de dyrbara psaltartyperna, som pant i firmans besittning. Så gick det till, att det första af Gutenberg förberedda verket, Psaltaren, icke utgick som den första tryckta boken från hans hand, utan från detta nya tryckeri. Och på detta sätt blef Gutenberg länge ihjältigen såsom boktryckerikonstens egentlige uppfinnare. Ja, han fick icke ens sätta sitt eget namn på sina egna trycksaker, enär de i sådant fall genast skulle ha pantats bort.

I sin högsta nöd fick uppfinnaren emellertid hjälp af syndikus i Mainz, doktor Konrad Humery, och blef sålunda i stånd att i eget namn trycka sitt sista kända arbete "Catholicon", en latinsk språklära och ordbok.

När kort därefter staden Mainz eröfrades af Nassau, gingo 150 af dess hus upp i lågor, däribland det Fust-Schöfferska tryckeriet. Detta blef dock snart uppbyggdt på nytt.

Hade olyckan gått öfver staden Mainz, så blef dess eröfring dock af den största betydelse för boktryckerikonsten, hvars förste ämnessvänner nu drogo ut i världen och utbredde användandet af den stora uppfinningen i Tyskland, Italien och Frankrike.

I Sverige tryktes den första boken (på latin) under 1470-talet. Från 1491 fanns i Stockholm ett stadigvarande tryckeri, hvars första alster utgjordes af aflatsbref och handböcker för gudstjänsten, tryckta af mäster Joh. Fabri, hvilken äfven — år 1495 — tryckte den första boken på svenska språket, en öfversättning af ett arbete af munken Joh. Gerson, i sin svenska form betitladt "Aff dyäfwlsens frästilse". Äfven våra landsortsstäder fingo snart egna tryckerier. Den mest betydande af vårt lands äldsta officiner var nog det af Gustaf Vasa (sannolikt 1525) upprättade kungliga boktryckeriet i Stockholm, från hvilket vår äldsta öfversättning af nya testamentet, den af Olavus Petri utförda, år 1526 utsändes. Hvilket mäktigt hjälpmedel den lutherska reformationen fick i boktryckerikonsten, säger sig självt

Gutenbergs sista lefnadsår synas ha varit sorgfria. Mainz' eröfrare tog sig välvilligt an den pröfvade mannen, utnämnde honom till en af sina hofkavaljerer och

gaf honom en ansenlig årlig pension. Sina sista lefnadsår tillbragte uppfinnaren i Eltville vid Rhen. Hans dödsår är okändt, men man vet dock, att han i februari 1468 lämnat det jordiska och att hans stoft enligt samtidas vittnesbörd år 1499 bisattes i Franciskanerkyrkan i Mainz. (Efter *Vårt Land.*)

TIDNINGSPOJKEN.

Några blad ur pastor Bergs dagbok af C. W. Andeer.

I.

Pastor Berg, pastor vid den svenska kyrkan i den stora världsstaden i den framåtskridande västern, hade för vana att taga sin morgonpromenad nedåt den sköna Belmont Park. I hörnet af Marble Square och Locustgatan träffade han alltid — sedan ett par år tillbaka — en liten parfvel om tio eller tolf år, som sålde tidningar. Till en början brydde han sig ej särdeles mycket om den lille skrikhalsen, men den skarpsinnige prästen märkte snart, att den lille affärsmannen var begåfvad ej blott med ett godt affärsgeni utan också med en ganska beaktansvärd intelligens. Detta var dock ej det enda, som ådrog sig hans uppmärksamhet, ty gossens djupblå ögon och gullgula hår skvallrade om nordisk härkomst, fastän hans språk ej förrådde någon utländsk brytning.

Pastor Berg underrättade sitt tidningsbud, som hvarje morgon brukade bringa honom morgontidningen, att han af förekommen anledning ej längre behöfde budets tjänster. Från denna dag sålde gossen på hörnet en *Daily News* till pastorn hvarje morgon.

Till en början växlades ej flera ord mellan köparen och säljaren, än hvad som var nödvändigt i och för tidningsaffären, men Bergs nyfikenhet var väckt och han beslöt att sätta sig in i gossens familjeförhållanden.

En morgon, da affären var afslutad, frågade Berg: "Hvad är ditt namn, min gosse?"

"Hugo — *Republic* — *Daily News* — *Recorder* — *Morning Star*", ropade gossen och försvann i den ständigt kommande och gående människomassan.

"Hugo", sade Berg för sig själf, "det är ju ett tämligen svenskt namn."

Nästa morgon, då pastorn kom ned för gatan som vanligt, mötte Hugo honom och sade på den vackraste svenska, som står en svensk-amerikansk tidningspojke till buds, "*Daily News* är redan slutsåld, men vill pastorn inte köpa *Morning Star* i stället? Det finns ett långt stycke om svenska kungen i densamma."

"Gärna, Hugo, gif mig en *Star*, men hur kommer det till, att du talar svenska? Är du svensk?" frågade Berg mer för att hafva någonting att säga än någonting annat, ty han var redan förvissad om Hugos nationalitet.

"Ja, jag är svensk, men det var väl inte så underligt."

"Åh nej. Men hur känner du mig då?"

"Det har jag inte tid att tala om nu, jag måste sälja slut på mina tidningar."

Då Berg betalt, slängde Hugo sig upp på en förbiilande spårvagn, vig som en katt och stark som en lejonunge.

Minuterna äro dyrbara i en tidningspojkes lif, ty förtjänsten är liten, och konkurrensen är stor. Berg hade nu bestämt sig för att utforska hvem gossen var, men Hugos brådska och otillfredsställande svar syntes gäcka alla förhoppningar om att få veta någonting angående hans lefnadsförhållanden.

Det var en vacker söndagsförmiddag, då pastor Berg och hans fru voro på väg till kyrkan. Hugo kom med ett stort lass söndagstidningar under armen.

"Skall det vara en tidning, herr pastor?" frårgade han artigt.

"Nej, tack, Hugo, jag läser aldrig söndagstidningar."

Svaret tycktes förvåna Hugo, ty han kunde ej inse, hvarför hans kund ej läste tidningen om söndagen lika väl som om hvardagarna.

"Såå — söndagstidningar af alla slag", ropade han, och försvann ned mot Broadway.

"Är detta gossen, som du talat så mycket om, Arvid?" frågade fru Berg.

"Ja, det är Hugo. Han är en liten märkvärdig parfvel, mycket begåfvad och ej på långt när så falsk, som många af hans kamrater."

"Och du vet inte, hvar han bor?"

"Nej, han gifver alltid så besynnerliga svar på mina frågor angående sina privata förhållanden. Antagligen äro hans föräldrar någon förolyckad bättre svensk familj. Vi hafva så många af den sorten här i staden; du vet, jag träffade en svensk grefve i fängelset här om dagen."

"Men hur kan du veta, att hans föräldrar äro af s. k. 'bättre folk?' "

"Jag tycker just icke om det där uttrycket, men gossens hela existens, uppförande, ansiktsdrag och språk gifva vid handen, att hans föräldrar sett bättre dagar i Sverige."

"Bjud honom hem till oss någon gång."

"Jag har försökt att göra det flera gånger, men han tillåter mig ej att öppna något förtroligt samtal med honom."

Berg blef mycket förvånad öfver att finna gossen bland sina åhörare vid aftonsången ett par veckor senare. Men då predikan var slut, och pastorn sökte att få ett samtal med sin lille åhörare, var han redan försvunnen.

Dagar kommo och gingo som vanligt, och de två träffades hvarje morgon. En och annan gång syntes Hugo i kyrkan vid aftonsången.

Pastorn försökte gång på gång att få honom till söndagsskolan, men Hugo svarade alltid, att han ej kunde komma så tidigt på morgonen, ty då måste han sälja tidningar.

En gång, då pastor Berg frågade honom, om han ej kunde afstå från sitt söndagsarbete, bröt sig två stora klara tårar fram ur de blå ögonen, medan ett vemodigt "No, sir, I can't" gick öfver de tunna läpparna.

"Lyssna till mig nu för ett par minuter endast", sade Berg till honom en morgon.

"Well."

"Om du vill komma hem till mig, när du har tid, så skall jag läsa med dig. I första hand skola vi läsa de ämnen, som vi läsa i söndagsskolan, och finner jag, att du gör goda framsteg, så skola vi också slå oss in på andra ämnen, som kunna vara af nytta för dig i kommande dagar."

"Tack, herr pastor, jag skall försöka", svarade gossen, betraktande Berg med en blick, som var full af förundran och tacksamhet.

Hugo kom, han lärde och blef en vän i familjen. Ej blott Berg fäste sig vid sin skyddsling, utan äfven hans hustru och barn blefvo förtjusta i den liflige, intelligente, vackre tidningsgossen. Pastorn hade gifvit Hugo det förhastade löftet att ej söka utforska någonting angående hans

hem, men en dag, då hans nyfikenhet blef för stor, frågade han sin lille vän: "Hugo Swenson, hvarför kan du ej låta mig veta, hvar du bor?"

"Jag vågar icke."

"Hvarför?"

"Far skulle ej tycka om att ni kom och störde honom." Det syntes som om den unge gossens drag hade brådmognat under samtalets gång. Man mognar så snart under abnorma och säregna förhållanden här i världen.

"I ären mycket fattiga?"

"Ja", svarade Hugo med en röst, som ej blott förrådde sorg utan också sårad stolthet.

"Lefver din mor?"

"Nej."

"Och ej ens detta har du omtalat för mig, Hugo", sade Berg, lätt förebrående.

"Jag har blifvit tillsagd af min far att ej gifva er några upplysningar alls angående oss."

"Allt det där låter så besynnerligt, så vore det ej för den orsaken, att jag tror mig känna dig ganska väl, skulle jag ej kunna sätta tro till dina ord."

"Ni tviflar väl inte på mina ord, herr pastor?" frågade Hugo med en röst, som förrådde, att han hade svårt att tala.

"Nej, för all del. Hugo, jag tror, att du är fullt ärlig och uppriktig."

Berg blef ej mera klok på sin sak än förut, men fastmer blef han bestämdare i sitt sinne att utforska det rätta förhållandet. Hvad kunde Hugos fader hafva för afsikt med att förbjuda sitt barn att gifva Berg de upplysningar, han önskade hafva? Hans kallelse var ju att hjälpa, om hjälp behöfdes, att trösta, om sorgen bredt sitt bårtäcke öfver familjen. Forts.

EN SPÖKHISTORIA.

Ur "En gammal prästmans anteckningar".

Icke lång tid efter det jag blifvit prästvigd, förordnades jag till vice pastor i N—— församling. En af mina, eller kanske rättare af prästgårdens, närmaste grannar var kamrer Molin, en gammal, rik ungkarl, hvilkens gård låg helt nära kyrkan. Molin var, efter hvad han ofta lät mig förstå, en fritänkare och bröstade sig ej litet öfver sin fördomsfrihet, för hvilken han hade att tacka några ströskrifter af det slag, hvarpå litteraturen redan då började att bjuda. Som han var förmyndare för den aflidne kyrkoherdens barn, kommo vi, oaktadt olikheten i åsikter, ofta i beröring med hvarandra; och nästan hvar gång uppstod en meningsstrid, som ej sällan gjorde gubben rätt varm, för att ej säga het. Han var nämligen skäligen klen i logiken, och det var på visst sätt förenadt med ringa möda att sätta honom fast; men att sedan hålla honom kvar på den punkt, dit man fått honom, det var svårare, ty han slet då, utan all aktning för tankelagarne, sönder bevisningens kedja. När jag då släppte taget, sökte han genom värme eller hetta i anförandet ersätta, hvad som fattades i tankekraft, och hämtade sedan till nästa sammanträffande nya krigsförnödenheter ur sitt förråd där hemma. Slutet på visan blef vanligen "Det finns ingenting annat än materie, allt annat är prästhistorier." Oaktadt sin oefterrättlighet i denna viktiga sak, var dock kamrer Molin en gammal hedersman, något hvarmed jag kom snart under fund. Hjärta saknade han ingalunda, och mången behöfvande gick hjälpt ifrån honom. Ej heller sårade han med vett och vilja någon människa, och då han trodde, att han på något sätt förolämpat mig under vår strid, kunde jag tydligen se, huru ondt detta gjorde honom, och huru han ångrade sitt förhastande. Dessa vackra drag kommo mig att hysa en verklig tillgifvenhet för den gamle, och jag hyste godt hopp om att han en gång skulle komma på bättre tankar med afseende på "materien".

En dag, då gubben kom öfver till prästgården, föreföll han mig ovanligt dyster och sluten; jag hade aldrig tillförene sett honom sådan. Ingen tvist om "materien" uppstod mellan oss, något, som annars hörde till det gifna. I samma sinnesstämning var kamrern under flere följande besök; och jag frågade honom därför, om han var sjuk. Han nekade härtill och syntes besvärad af mina frågor, hvarför jag låtsade att ej vidare märka förändringen i hans sätt.

Då detta fortgått omkring fjorton dagar, infann han sig en gång mycket tidigt på morgonen på min kammare. Jag vardt förvånad öfver det ovanliga besöket och ännu mer öfver kamrerns utseende. Jag hade ej förut märkt, att han på några dagar fallit af så betydligt.

"God morgon, farbror! Hur står det till? Är farbror sjuk?" Och med verklig oro fattade jag hans hand.

"Nej, tack, käre bror, som frågar, nej, tack, jag är alldeles frisk och kry."

Han satte sig ned och såg mycket besvärad ut, men började tala om likgiltiga saker. Jag såg tydligen, att han hade något på hjärtat, och efter en stund kom det fram.

"Vet, käre bror", afbröt han själf midt i en mening, "jag tror, att jag snart kommer att dö."

"Ah, hvad säger farbror? På hvad sätt är farbror sjuk?"

"Sjuk är jag visst inte, men jag vet likväl, att mina dagar snart äro ute."

"Nå, men om farbror icke är sjuk, så kan väl farbror ej veta det. På aningar tror väl farbror ej?"

"Aningar, åh, ja, aningar! Jag har väl säkrare märken än så." Han satt tyst en god stund och såg på mig. "Aningar, käre bror! Nej, det är värre än så. Hvarenda natt under fjorton dagars tid har det spökat hos mig!"

Hade ej hans ansikte så tydligt talat om oro och djup beklämning, så hade jag trott, att han skämtat med mig; men nu såg jag, att han menade allvar. Jag var helt förvånad öfver denna bekännelse.

"Spöken! Inte tror väl farbror på dylika amsagor?"

"Tror? Jag har ju sett det med mina egna ögon, och det tio gånger nu."

"Då har det helt visst varit en synvilla. Vill farbror berätta, hur det förhållit sig?" Och kamrern förtäljde.

"Bror vet, hur det är byggdt där hemma. Från gårdsfönstren, liksom från östra gafvelfönstren, kan man se kyrkan och kyrkogården. Till höger om gårdsplanen ligger spannmålsboden, och därifrån går utefter ån en gångstig upp till kyrkan. Nå, för fjorton dagar sedan hade jag mycket arbete och satt uppe och skref. Då klockan slog tolf på natten slutade jag och gick till fönstret för att se efter hurudant vädret var. Det var icke månljust, men likväl ej mörkare än att jag kunde se kyrkan. Då jag såg bort mot boden, hvad tror bror jag då blef varse? Jo, så sant som jag sitter här, såg jag fyra stycken karlar komma fram, och de buro mellan sig på vanligt sätt en likkista! Jag såg allt så tydligt, som jag nu ser käre bror. De gingo

mycket långsamt fram efter gångstigen och togo vägen åt kyrkan; jag följde dem med ögonen och såg dem, ända till dess de försvunno bakom träden i den lilla skogsdungen."

Han tystnade. och stora svettdroppar stodo på hans panna.

"Min käre farbror, det var bestämdt en synvilla!"

"Synvilla! Jag har ju sett samma sak nu tio nätter, alltid vid samma tid."

"Men farbror skulle taga drängen med och gå ut och se närmare efter."

Kamrern ryste. "Nej, hvad skulle det tjäna till? Jag vill ej hafva något spektakel! Jag vet hvad det betyder. Nu nämna vi det ej mera, jag har viktigare saker att tala med bror om."

Och nu hade vi ett samtal på ett par timmar. Det var allvarsamma ting, som afhandlades, och jag fann till min glädje, att kamrerns fritänkeri var på god väg att lämna plats åt något, som bättre var.

"Tack, käre bror", sade han slutligen och reste sig upp, "tack! Ja, Gud hjälpe oss alla till en rätt tro och en evig frid!"

"Jag kan väl dock få komma öfver i afton för att förvissa mig om att farbror verkligen sett rätt", sade jag, då han skulle gå.

Därtill fick jag tillstånd. Jag skulle komma i skymningen, och ingen skulle få vetskap om att jag var i gården. Efter en lång underhandling utverkade jag mig också tillstånd att få medtaga en god vän, en magister Blom, informator hos en familj, som bodde ej långt ifrån prästgården.

Tysta och obemärkta, som om vi själfva varit spöken, smögo vi oss på den sagda tiden till kamrern. Blom hade af mig på förhand blifvit underrättad om huru saken förhöll sig. Båda voro vi öfvertygade, att alltsammans härledde sig allenast från en liflig inbillningsförmåga, förenad, som ofta fallet plägar vara, med benägenhet för vidskepelse.

Vi tillbragte tiden så angnämt som sig göra låter, då man väntar på spöken. En god stund före den tid, på hvilken dessa kunder brukade visa sig, stodo vi vid fönstret. Strax innan klockan slog tolf, fingo vi också verkligen se något egendomligt. Fyra karlar — det sågo de åtminstone ut att vara — framträdde ur skuggan vid bodhörnet och mellan sig buro de — en likkista. Långsamt och högtidligt, såsom det ägnar sig, skredo de fram förbi bodväggen och togo af på den förut nämnda vägen.

Stumma af förvåning sågo vi en stund på hvarandra. Därpå skyndade Blom och jag oss ut, så tyst som möjligt. I förbifarten medtogo vi hvar sin af Molins bössor.

Det blåste något, och detta gjorde, att våra försiktiga steg voro nästan ohörbara, äfven för spöken. Vi voro helt nära processionen, då vi stannade och Blom ropade:

"Halt! Hvem där?"

Att spöken äga hörsel det märkte vi strax, ty alla fyra bärarne vände genast sina hufvuden mot oss. Sågo gjorde de ock, ty så snart de hotande bössorna lades till axeln, flydde alla fyra, kastade kistan på marken, och stegen voro oförlåtligt tunga för att härröra från andeväsen.

Ett par minuter jagade vi efter de värda stallbröderna, men de uppnådde den förut omtalade skogsdungen, och förföljandet måste sluta. Då vi kommo tillbaka till den i sticket lämnade kistan, stod kamrer Molin vid den och hade redan aflyftat locket.

"Ena sådana ärkekanaljer", ropade han emot oss, "kan ni tänka, att kistan är full med hvete?"

Nu blef på en gång allt klart. En större med fönster försedd glugg på spannmålsbodens gafvel hade blifvit öppnad: genom denna öppning hade ett af spökena krupit in och fyllt den utanför stående kistan. Åtskilliga tunnor, mest hvete, hade vandrat denna väg, då upptäckten gjordes.

Saken anmäldes icke för kronobetjäningen, men genom enskildt företagna spaningar fick kamrern reda på tjufvarne, som tvingades återlämna det stulna. Detta förvandlades strax till mjöl och utdelades till julen bland socknens behöfvande.

Kamrern blef sig snart lik igen, utom i en sak: hans så kallade fritänkeri hade fått en törn, som det ej öfverlefde. Han fick en bättre insikt i dessa ting, och "materien" fick intaga sin tillbörliga plats. Vi blefvo hjärtliga vänner, ty det fanns ingenting, som numera skilde oss från hvarandra.

ALBREKT SEGERSTEDT.

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Då våra öfriga tidningar hafva haft så fullständiga redogörelser för afslutningshögtidligheterna vid Augustanasynodens olika läroverk, vore det ej lämpligt att med dessa upptaga utrymmet i UNGDOMSVÄNNEN.

Från alla håll äro underrättelserna uppmuntrande, hvad elevantal, arbete och framtidsutsikter beträffar. Minnesota-konferensen håller på att betala sin skuld, och har af $60,000 redan $40,000 blifvit samlade. Alumniföreningen hade sitt första stormöte där i vår och beslöt att samla penningar för ett auditorium. Detta bör vara lätt nog, då t. ex. fyra till sex af läroverkets f. d. elever äro i stånd att göra det utan någon hjälp från de öfriga. Alla afdelningarna utvecklas och tillväxa, men det synes nästan att musikafdelningen öfvergår de öfriga.

* * *

Det gemensamma läroverket hade i år en stor sorgefest så strax innan afslutningsfesten, att denne senare helt naturligt äfven fick en prägel däraf. Som något nytt i det läroverkets historia nämnes, att ett extra tåg från Rockford förde den stadens svensk-amerikanska ungdom ned till festen. Det bådar godt. Samfundssinnet tillväxer bland de unga. Då tiden är inne för dem att taga samfundsarbetets börda på sina skuldror, äro de både villiga och vana att bära den.

Ett annat godt tecken är, att i år hade så många skollärarekallelser från församlingarna inkommit, att kommitteen, som utsänder studerande, ej hade nog personer att sända ut. Så blef miss Althea Torell. f. d. Luther Academy elev, anställd att hålla skola i Altona, Ill. och studerande Malmberg från Bethany blef kallad till Wakefield, Nebr., emedan kommitteen i Rock Island ingen hade att sända. Lefnadslust och framtidshopp besjäla Augustana-synodens församlingar. Synoden skall lefva och icke dö. Minnesota-konferensens resolution om skilsmässa från General Council pekar ock åt samma håll.

Senator Ericsons gåfva är väl den mest betydande, sedan Cable skänkte sina $25,000. Hvad C. J. Samuelson i sitt testamente lämnat till Rock Island, veta vi ej än. Det blir nog en betydlig summa. Möjligen få vi ej blott "The Ericson Park" utan äfven "The Samuelson Hall". Detta visar, att de förmögnare landsmännen börja få insikt i det högre skolarbetets nödvändighet för vårt samfunds be-

stånd, och att de äfven börja blifva mer och mer medvetna om sin plikt, "ty", för att begagna ett ypperligt ord af doktor Swensson. "hvad skola de rike med sina rikedomar, om de icke skola göra godt därmed?"

* * *

Vid Bethany hölls den största skolfesten vid påsk, då flera extra tåg förde tusentals personer från grannstäderna till sångarfesten i auditoriet. Afslutningsfesten var ock väl besökt. Det är en stor fördel för ett läroverk att vara förlagdt i en liten stad, där intet annat kan täfla om allmänhetens ynnest. Bethany är i det afseendet bäst lottadt bland systerskolorna. Bethany andas nu friare, sedan den förkrossande skuldbördan i det närmaste aflyftats. Elevantalet har i år varit stort, från kindergarten ända upp till college och konservatoriet, och täflar härutinnan med Rock Island. Bethany äger en driftig president och en flitig lärarekår och har gjort mer än alla de andra läroverken tillsammans för att samla elever.

* * *

Vid Luther Academy hafva de äfven haft ett lyckosamt skolår. Examenshögtidligheterna voro väl besökta, och de utförda programmen lämnade på de besökande ett fördelaktigt intryck. Detta är väl det enda utaf läroverken i synoden, som är alldeles utan skuld, och där inkomsterna räcka till att fullt betäcka utgifterna. Men hvad det nu mest af allt behöfver är mera utrymme.

* * *

Uppsala har i år flyttat in i sitt nya hus. De hafva en man engagerad särskildt för att handhafva dess finanser. Elevantalet är i en uppmuntrande tillväxt och med en så stor och lifskraftig konferens bakom sig bör det läroverket hafva en ljus framtid för sig.

* * *

Det tillämnade läroverket i El Campo, Texas, har undanskjutits på ett år eller så. De hafva där pengar men icke nog med folk. I Fergus Falls arbetas med att grundlägga ett läroverk. De hafva väl där folk nog men kanhända smått om pengar.

* * *

Den studerande ungdomen vid alla våra läroverk uppgår till ett antal af omkring två tusen. De utgöra kärntruppen, kring hvilken vårt samfunds framtid sluter sig. Är denna väl fostrad, försakande, uppåtvänd, framåtvänd, klarsynt och beslutsam, så hafva våra fäder ej lagt grunden för svag. Den är bred nog och stark nog att bygga på. Augustana-synoden är och bör vara en öfver hela Norra Amerika sig sträckande kyrklig organisation, som utan onödiga hinder och band kan utbredas och utveckla sig till att blifva en makt i den lutherska kyrkan och i landet som ett helt. Och detta kan den blifva företrädesvis genom ett väl organiseradt och väl utfördt skolarbete. Och detta är ett fält som i högre grad än vanligt hör ungdomen till.

* * *

Skolproblemen i det tjugonde århundradet.

Skoltidningen *Education* har i juninumret en artikelserie af flera författare, som behandla ofvanstående ämne. President Wm. J. Tucker af Dartmouth College tror, att en treårig i stället för en fyraårig kurs kommer att införas, och att det fjärde året upptages uteslutande med universitetsarbete. Valfrihet i kurserna tror han ock kommer att blifva mera utsträckt, men beklagar på samma gång dess verkan, att eleverna söka räkna ut, huru de med minsta möjliga arbete kunna gå igenom.

President A. T. Hadley vid Yale University påpekar likaledes, att mera tid bör ägnas åt fackstudier, emedan den påträngande arbetsfördelningen gör dessa mera nödvändiga. Dock tror han ej, att denna tid bör tagas från de nuvarande collegekurserna, emedan collegelifvet alltid har fostrat den ideella sidan af folkets ledare. "Om medborgaren skall blifva blott en del af en enda stor maskin, då har vårt amerikanska college ingen plats, men skall han förblifva en fri medborgare i ett fritt land, då blir det collegiernas viktigaste arbete att fostra honom för denna frihet." Dessa äro hans slutord.

President C. F. Thwing vid Western Reserve University upptager följande fyra punkter: Först förhållandet mellan de döda språken och naturvetenskaperna samt andra nyare vetenskaper, såsom pedagogi och sociologi. I samma mån som dessa senare förbättras och blifva mera passande "uppfostringsverktyg", i samma mån skola de ock uttränga de förra. Latinet har för mer än ett tusen år och grekiskan i öfver tre tusen år varit sådana "uppfostringsverktyg" och hafva därigenom blifvit utmärkt väl afpassade därtill. Däri ligger förnämsta orsaken för deras tillfälliga företräde framför de nyare vetenskaperna.

Det andra problemet är personlighetens utveckling. Värdiga, pålitliga ledare behöfvas öfverallt. Vårt samhällslif löper fara att nöja sig med medelmåttor och uppfostra medelmåttor. Våra colleges böra fostra tillförlitliga ledare för såväl nationens viktigare skeden, som för hvardagslifvets fordringar.

Den tredje frågan är: när böra folkstudierna begynna? Tendensen är nu att begynna dessa ju förr ju hellre. Valfriheten i läskurserna leder därhän. Skall denna tendens uppmuntras eller stäfjas? En man får ej gå så på djupet, att han blir för trångsynt, ej heller så på vidden, att han blir ytlig. Att här utstaka de rätta gränserna åligger nästa århundrade.

En fjärde fråga i nära sammanhang med denna är: Hvad ställning böra de tekniska instituten intaga till öfriga fackskolor? Hittills hafva dessa ansetts stå i jämbredd med "Academies" och andra förberedande skolor. De äro dock skolor för fackstudier alldeles som lagskolan, medicinskolan och det teologiska seminariet. Och jag känner åtskilliga presidenter för dylika institut, hvilka påyrka, att de skola få samma rang och värdighet som "graduate schools".

President F. Carter vid Williams College upptager frågan om rikedom och lyx vid landets colleges. Han beklagar att dessa tränga sig på, och detta gör dels, att det blir kostsammare att uppehålla sig vid ett college och dels, att man får ett sämre slags graduates. Det blir svårare att upprätthålla disciplinen och fostra goda karakterer.

Vidare behandlar han frågan om en treårig collegekurs, och afråder från att slå in på den planen. Äfven om en yngling skulle tillbringa 14 år för sin förberedelse för lifvet, räknadt från den tid då han vid tolf års ålder lämnar publikskolan, så bör han sedan hafva så mycket bättre nytta däraf.

President J. H. Barrows vid Oberlin College framhåller, att den högre religiösa fostran, som landets samfundsskolor hafva att gifva, blir den viktigaste insatsen i skolarbetet under nästa århundrade. Hans anförande i denna sak är så förträffligt och så väl passande som en uppmuntring för oss i vårt arbete, att jag i nästa nummer af UNGDOMS-VÄNNEN skall införa det *in extenso*.

S. M. H.

IAKTTAGELSER OCH INTRYCK.

På senare tiden har ganska mycket af stort intresse för oss augustanafolk tilldragit sig inom vår synod. Skolorna hafva haft sina afslutningshögtidligheter för det gångna läsåret och visat, att de äro stadda i stadig och sund utveckling. Gifvet är, att vi här i landet måste vidkännas en viss grad af anglicering och amerikanisering, äfvensom att sådant är mer eller mindre nödvändigt, men det är dock klart, att den svenska nationalkarakter, af hvilken vi böra vara i besittning, på ett allt märkbarare sätt träder i dagen både i våra församlingar och vid våra skolor. Det är ock naturligt, att det måste så ske. Ett folks karakter är ej något tillfälligt, som man utan vidare kan taga på eller lägga af, alltefter som det passar, utan den är ett förvärf, som man vunnit genom månghundraårig utveckling. Detta kan väl för tillfället af många orsaker trängas undan såsom af likgiltighet för det ideala och personliga, af vinningslystnad och låg bildningsgrad, men grunddraget i folkkarakteren är dock kvar och skall under mera gynsamma omständigheter visa sig igen och blifva utmärkande. Detta synes nu vara fallet bland oss. Sådana intryck hafva vi på senare tider erhållit i mängd och i synnerhet så vid våra skolor. Jag är säker på att det är så vid *alla* våra skolor, ty det ådagalägga de, som utgått därifrån; men jag har personligen iakttagit det vid tvenne af dessa: Vid den löftesrika Wahoo Academy, där jag hade nöjet hälsa på vid skolafslutningen den 24 maj och vid Augustana College i Rock Island, som jag haft tillfälle att närmare iakttaga. Heder åt våra skolmän, som tydligtvis kraftigt befordra denna hälsosamma stämning vid våra läroverk, och lycka åt dessa senare i deras ädla verksamhet för vårt unga släktes bildning. Våra församlingsskolor med dess lärare, som under de varma sommarmånaderna måste arbeta, äro ock värda vårt lifligaste intresse och sympati. De äro, dessa skolor, den nästan absolut nödvändiga förutsättningen för den fortsatta bildningen i äkta svensk-amerikansk anda, såsom de ock utgöra den bästa garantien för svenska språkets fortsatta bruk i våra församlingar för kommande decennier. Men här gäller det gamla ordet: "Bed och arbeta"; utan det går intet väl.

* * *

Om synoden i Burlington hafva våra tidningar innehållit vidlyftiga och merendels välskrifna artiklar. Jag var väl i Burlington såsom gäst under en del af mötet, men har blott tillfälle at därom nämna, att detta var ett ovanligt fridfullt och snabbgående möte. Allt tyder på god hållning och samverkan i våra gemensamma intressen.

S. G. YOUNGERT.

ETT SYNODALMINNE.

Söndagen den 17 juni, som ock var ordinationsdagen och den största i högtiden, firades på aftonen en memorialgudstjänst till minne af de 9 pastorer som under det gångna synodalåret ingått i den eviga hvilan.

Såsom liturger tjänstgjorde dr C. E. Lindberg och pastor P. A. Edquist.

Förste talaren var pastor P. J. Brodine från Holdrege, Nebr. Han framhöll att 9 ämbetsbröder hade under synodalåret lämnat oss. En af dem hade lämnat ett tomrum som kändes öfver hela synoden. De äro gångna, men torde vara skilda från oss mindre genom afstånd än genom tillstånd. Alla voro de samfundsmän, dr O. Olsson i viss mening mer än de andre.

Hvad var det som gjorde dr Olsson så älskad och aktad inom vårt samfund?

Var det hans snille, som gjorde honom så älskad och aktad?Knappast det, ty många stora snillrika män hafva funnits och finnas i världen, men vanligen älskas de ej för sitt snilles skull.

Var det hans gedigna lärdom som bragte honom folkets kärlek?

Nej, ty många kunskapsrika män finnas, men få af dem äro älskade, emedan de från sin i vetenskapligt hänseende upphöjda ställning vanligen med förakt se ned på den värld, som ligger vid deras fötter.

Var det hans kärleksfulla väsen, som drog folket till sig? Nej, ej allenast detta, ty mången man finnes, som har ett älskvärdt natursätt men ändå ej kan vinna ett förtroende och en aktning, sådan som dr Olsson vann för sig. Han var utrustad med gåfvor, sådana som Jesu första sändebud voro rustade med. I Jesu namn låg deras kraft, i Jesu namn låg dr Olssons kraft.

I 2 Kor. 4: 6 finna vi lösningen på vår framställda fråga: "Ty Gud är den som bjöd ljuset lysa utur mörkret och lyste i våra hjärtan, på det att kunskapen om Guds härlighet i Jesu Kristi ansikte skulle framlysa."

Ljuset hade lyst in i hans hjärta och visat honom hans egen och hela människosläktets förlorade ställning i förhållande till en rättfärdig Gud. Genom att se sitt eget hjärtas vanmakt kunde han ock se andras. Detta väckte hos honom ett innerligt medlidande för andra. Detta medlidande drog dem till honom. Vidare hade den korsfäste Frälsaren blifvit målad i hans hjärta i rika evangeliska färger; han kunde därför måla honom så skön för andra. För att förhärliga Jesus lefde han och har själf nu mottagit härligheten. Må hans hädanfärd vara en påminnelse om vår egen samt en kraftig maning att vara redo, när Herren kommer. Amen.

Den andre talaren var pastor J. Wikstrand från Assaria, Kansas. Han talade öfver frågan:

"*Hvar äro de nio?*"

1. De hafva gått in i sin sofkammare för att hvila. Denna sofkammare är grafven. De voro ej sömniga, så att sömnen dref dem in i kammaren, utan de gingo dit, emedan de fingo tillåtelse och befallning att nedlägga sina vapen och hvila. De hade vunnit sina pund och deras arbetsdag var slut. Ingen mer än Gud vet stunden, då hans tjänare vunnit jämt så mycket som de hafva undfått.

Låt oss se in i sofkammaren för att se, hur det ser ut därinne. "Maria stod och grät utanför grafven. Vid hon så grät lutade hon sig in i grafven och fick se två änglar i hvita kläder, sittande, den ene vid hufvudet och den andre vid fötterna, där de hade lagt Jesu lekamen." Någon torde säga: men det är ej den rätta grafven. Detta säges om Jesu den allrahögstes och heliges graf. Men underherdarnes hvilokamrar äro ej heller tomma. Vi tro, att äfven där

äro himmelska vaktposter utsatta att vaka öfver de afsomnades stoft till den dagen, då detsamma skall väckas och framträda för Herrens ansikte i domen. Vi tro, att änglar kunna vara och verkligen äro med vid grafven. Ängeln vid hufvudet vilja vi kalla hoppets ängel, som skall föra den afsomnade till Abrahams sköte. Ängeln vid fötterna är dödens ängel, som satt sig ned att förvara den sofvande lekamen i sitt hvilorum, till dess stunden för dess uppväckande kommer.

De efterlämnade sörja där i saknaden af de bortgångna, men de äro ej borta, de äro här, ty de tala, fast de döda äro. De tala genom sina gärningar och genom själfva sin bortgång vältalighetens språk.

2. Det andra svaret på frågan "Hvar aro de nio?" är detta: De hafva flyttat till en högre synod, till Sions berg och de heligas stad. Men förbindelsen emellan dem och de trogna på jorden är ej afklippt, ty ingen kan stänga de trognas själar från de hänsofnas. Aposteln säger ju, att vårt samfund är i himmelen. Skrankorna oss och dem emellan betyda ej så mycket. De vandra i åskådning, vi vandra i tro.

Kallelsen till dem lydde så: I skolen nu flytta till en evig synod, där jag, Jesus själf, är president. Kommen därför hit upp I alle, som fått ingå i hvilan. Kom hit upp du min faders välsignade, jag känner dig vid namn. Kom in.

Men hurudan rapport skola de där aflägga om sig och den synod, de förut tjänat? Vi tro, att det är en skön rapport, en rapport ej skrifven *af dem* utan skrifven i himmelen *om dem*. Hvad hafva de att frambära såsom frukt af sitt arbete här? Vi tro, att de hafva hvar och en sin eller sina kärfvar. Huru mycket hade Jesus med sig, när han gick in i evigheten? Han hade ej någon kärfve. Han hade blott ett enda strå ryckt ur röfvarehopen, medan han hängde på korset. Det kom cykloner och heta vindar, som förstörde frukten på hans åkerfält. Men säd var gifven som skulle oupphörligen, år efter år, utsås i människosläktets åkermark. Dessa nio hafva varit såningsmän som utsått ädel säd, och kanske hafva de här kärfvar, som ännu icke äro mogna att inbärgas. Gud vare tack, att han gifvit dem seger genom Jesus Kristus, och Gud vare tack, att han ock vill gifva oss seger, och Gud skall hafva vårt eviga tack, när vi med de andra få komma in i himmelen och med dem sjunga Lammets nya sång. Amen.

PÅ SANDEN.

Min glada ungdom såg en borg mig bygga
af djärfva tankar, stolta föresatser.
Ej motstånd fanns som bragte mig att rygga;
jag trotsigt log åt faror och strapatser.

Och borgens murar växte upp ur gruset
djärft smyckade med luftiga arkader.
Jag njöt dess tinnars glans i morgonljuset
och praktens tyngd i ståtliga fasader.

Och hvarje sten var barn utaf min vilja,
hvar smärt kolonn en klädnad för min tanka;
min glans sig spred från hvarje bonad tilja,
min skönhetsträngtan från hvar snidad planka.

Men tiden gått och många vårar knoppats
och fastän sten på sten jag ifrigt hopat,
min borg ej blifvit hvad jag drömt och hoppats,
och mången tinne storm och slagregn slopat.

Och plötsligt ser jag till min sorg och bäfvan,
att grunden vacklar borgen är i fara,
att all min ungdoms eld och käcka sträfvan
skall lämna kvar en hög ruiner bara.

För sent jag märker, att jag byggt på sanden,
på själfviskhetens grund, som måste vackla,
och att den makt, som tände skaparbranden,
ej genien var, som *kärlek* har till fackla.

Och bruten, slagen för mig själf jag ryser,
Ej trotsig mer på knä jag sjunker neder.
"O, Herre, Herre, se min själ förfryser!"
till alltets upphofsman jag ödmjukt beder.

"O byt min borg emot den lägsta koja
blott kärlek tänder glöden uppå härden,
att själfviskhetens is, mitt hjärtas boja,
förtärs af flamman hvilken värmer världen!

SVERRE.

SVENSK MÅNADSREVY.

Den första doktorspromotionen i Sverige ägde rum i Uppsala för jämt 300 år sedan. Ehuru Uppsala universitet grundlagts redan 1477, hade nämligen ingen doktorspromotion i Sverige ägt rum före år 1600. Universitetet hade under reformationstidens oroligheter råkat i lägervall, och först 1593 genom Uppsala möte började det åter repa sig. Sju år senare hade studiearbetet vid detsamma hunnit så långt, att den första promotionen kunde äga rum. Den dag, då det skedde, den 22 januari 1600, är för visso en bemärkelsedag i den svenska odlingens häfder. Ty genom utdelandet af lärdomens högsta värdighet inträdde Sverige både formelt och faktiskt i kulturfolkens led. Hvilken vikt samtiden fäste vid denna händelse, visas bäst däraf, att fyra år senare trycktes och utgåfvos i Stockholm i en särskild broschyr alla de tal, som vid den högtidliga akten hållits, och de öfriga handlingar, som med denna ägde sammanhang — allt på latin. Promotor vid denna första doktorspromotion var astronomie professorn Laurentius Paulinus Gothus. Månaderna närmast förut hade det i Uppsala rådt ett väldigt, akademiskt disputerande dag efter dag. Resultatet af dessa lärdomsprof hade blifvit, att fakulteten pröfvat 15 kandidater värdige att erhålla

den lägre graden af "baccalaureus" samt 7 af dessa värdige att sedan ytterligare promoveras till "magisters- eller doktorsgraden".

* * *

Svenska språkets landvinningar i Norge. Under rubriken "Vår nationella situation" påpekar landsmålsifraren, författaren Arne Garbor i *Dagbladet*, att genom litteratur, teatrar och invandring vinner svenska språket ett växande inflytande i Norge. Han skrifver b. a.: "Stilla men oaflåtligt verkar detta inflytande inom alla lager af befolkningen. Uppifrån genom hof- och ämbetsmannakår och därmed sammanhängande finare snobberi. I de bildade klasserna och inom affärsvärlden genom växande personliga förbindelser, resor m. m.; det talas mycket svenska i våra affärskretsar. Bland de bredare lagren finner man en föga bemärkt, men ihållande religiös propaganda på svenska. Men hvad som mest af allt stödjer det svenska inflytandet är, att vi med den nya unionen också fått en ny invandring. Den gamla unionen gaf oss en främmande öfverklass, nu är det folket som uppblandas."

* * *

Två resenärer från Gammal Svenskby i Syd-Ryssland anlände den 13 juni med båt från Petersburg till Stockholm, nämligen läraren Christof Hoas och bonden Buska. Resan, som tagit en tid af åtta dagar, företogs via Nikolajew—Charkow och Petersburg, där de stannade i två dagar. Båda resenärerna se lika "svenska" ut som de infödda göra. Hr Hoas är en reslig och kraftig man, under det att Buska är mindre till växten. De tala och förstå svenska ganska väl. Hr Hoas, som kommer att göra några resor inåt landet, stannar i Sverige under en del af sommaren. Hr Buska, som bl. a. vill se, huru en svensk bonde har det, får icke tid att stanna så länge, ty "skörden kommer snart", förklarade han. Gärna skulle han dock vilja besöka det yngre moderlandet, Dagö. De blefvo öfverförtjusta af hvad de sågo i "Svenskland", hvilket ingen inbyggare från Gammal Svenskby besökt under de 118 år, kolonien ägt bestånd.

* * *

Skjutskickligheten hos Sveriges krigare är en sak, som fordrar sin grundliga utredning. Bedröfligt ser det ut, om vi genomögna anteckningarna från en öfningsplats eller åse en öfning, anmärker en meddelare till tidningen *Boden*. Vi äga ju krigare, som äro så rädda för att affyra ett skott, att de sluta båda ögonen. Vi måste skaffa oss öfvade skyttar, och sådana kunna näppeligen erhållas annat än genom flitiga fria skjutöfningar i byarne eller genom att utfästa pris för goda skyttar vid täflingar här och där. Exercis tycker jag nästan att vi ha nog af, men effektiva skjutöfningar sakna vi ännu, hvad beväringen beträffar. Under mina resor i Norge har jag kommit på den tanken, att vi i vissa fall ha det sämre ställdt med skjutskickligheten än norrmännen.

* * *

Sveriges vecka vid utställningen i Paris. "Det tyckes som om den allmänna uppmärksamheten där ute i utställningsvimlet för en kort minut koncentrerar sig kring Sverige och dess sträfvanden i anledning af de tilldragelser, som med någon fri tolkning af tidsbegreppet skulle kunna sägas bilda Sveriges vecka i Paris. Att konung Oscar, först bland Europas suveräner och redan på förhand utrustad med sin härstamnings företrädesrätt till det franska folkets sympatier, visat sina intressens universalitet genom att vid denna utställning besöka Frankrikes hufvudstad, har naturligtvis i främsta rummet och på ett synnerligen lyckligt sätt bidragit att öfver Sverige och dess uppträdande vid världsutställningen sprida ett skimmer, som mycket väl kan locka till närmare iakttagelser, af hvilka vi i stort sedt endast kunna draga fördel. Samtidigt ha de svenska gymnasterna visat uppmärksammade och med stort erkännande omtalade prof på frukterna af den gamle Per Henrik Lings skapelse, hvilken sedan decennier öfver allt i världen betraktas såsom en lika genialisk som eftersträfvansvärd svensk nationell egendom. Nästan i samma andetag kom den svenska Trocadérokonserten, som torde ha gifvit ett ingalunda obetydligt intryck af den svenska tonkonstens resurser, särdrag och nuvarande ståndpunkt; och inom kort skall Uppsalasångarnes Pariserkör, den både i fråga om röstmaterial och samsjungning måhända bästa manskör vårt land någonsin utsändt, väcka gamla segerminnen till lif och än en gång sjunga ut för världen det friska, ungdomliga och poesifyllda i de nordiska sångerna", skrifver *Svenska Dagbladet*.

* * *

En svensk nationaldag. "Skansens i Stockholm geniale skapare vill bland mycket annat också ge oss en "svensk nationaldag", den 6 juni. För visso sakna vi en sådan, så att i detta afseende en brist finnes att fylla. Men för en enskild person att skapa något, som bör springa ur folkets eget bröst, vara en produkt af dess eget nationella lif och fosterländska karakter, det blir dock alltid en vansklig uppgift. Äfven om man menar det'aldrig så väl och satt sig de ädlaste mål före, torde en dylik uppgift ej stå i en mans makt att fylla. Man kan skapa en "festdag", upplifva gamla sedvänjor och mycket annat godt, men skapa en "nationaldag" i vanlig mening är helt enkelt omöjligt. Den måste födas af folket självt, vara ett uttryck för känslor och händelser, som mäktigt gripit in i nationens lif och blifvit ett med densamma. En nationaldag låter sig ej så att säga uppkonstrueras. För resten må gärna erkännas, att det för hvarje svensk ligger något särskildt tilltalande i att fira en nationaldag just på den dag, som bär den store kung Göstas namn, helst den faller i den tid af året, då naturen måhända som bäst afspeglar det nordiska folklynnet, så friskt och obändigt, men dock så drömmande och vekt. Emellertid sakna vi, med våra många och stora minnen, det enda specifikt "nationella minnet" att samlas omkring. Också ha vi, som sagdt, ej ännu någon egentlig nationaldag, som lefves af hög och låg, fattig och rik, i palats och koja, och ingen lära vi väl heller få förr, än historien gifer oss en sådan", säger *Nya Dagligt Allehanda*.

* * *

Svensk kyrklig konst. Adolf Fredriks kyrka i Stockholm har på sentiden blifvit på ett konstnärligt, värdefullt och synnerligen tilltalande sätt prydd med kupolmålningar, med religiösa motiv och framställande 4 hufvudmoment i Kristi historia, nämligen hans födelse och de tre konungarnes tillbedjan, hans dop vid Jordan af Johannes, hans grafläggning och hans uppståndelse. Målningarna äro utförda af professor Julius Kronberg och bekostade af en Adolf Fredriksbo, tobaksfabrikören Knut Ljunglöf. Känner man förut Kronbergs konstnärsskap, hans kompositionsförmåga, hans säkerhet i teckning, hans fina och känsliga färgsinne, hans mästerskap i penselföring, äfvensom hans omfattande konstnärliga bildning, utvecklad under ett mångårigt studielif i den moderna konstens egentliga hemland, Italien, förstår man utan vidare, att de uppgifter han här haft, särskildt varit ägnade att låta konstnären visa de bästa sidorna af sin konstnärliga förmåga, oaktadt han tidigare ej pröfvat sina krafter på konstverk af religiöst innehåll, en konstart, som för öfrigt varit föga odlad i Sverige. De fyra taflorna smycka, som sagdt, kyrkans kupolhvalf, de äro de enda, åtminstone de största och mest betydande i sitt slag i vårt gamla fädernesland.

Skansens vårfest firades den 6 juni. Vid densamma förekom som vanligt ett historiskt festtåg. I spetsen för detsamma gingo flottans och Svea lifgardes musikkårer, som omväxlande spelade finska rytteriets marsch. Så kommo riddare och adeliga jungfrur, härolder, borgmästare och rådsherrar, borgare och bönder med kvinnor och barn från 1400-talet, knektar från Erik XIV:s dagar, Morakarlar från 1600-talet, krigsfolk från Gustaf II Adolfs, Karl XII:s och 'jusarkonungens tid samt slutligen en mängd nationalklädd ungdom från nyare tid. Tåget drog Skansen rundt och samlades slutligen kring Renberget. Här spelade musikkårerna psalmen no. 3 i svenska psalmboken och "Låt dina portar upp", hvarpå generaldirektör Albert Anderson framträdde och efter ett kort tal utbragte ett lefve för konungen. De närvarande svarade med kraftiga hurrarop, musiken blåste fanfarer och folksången sjöngs. Renberget bestegs därefter af teologie doktor S. A. Fries, som talade för fosterlandet och Sveriges stora minnen.

* * *

Dödens skördar. Den 29 maj afled i Stockholm intendenten vid Nationalmuseum, filosofie doktor Gustaf Henrik Wilhelm Upmark. Den sålunda bortgångne var född i Stockholm den 29 februari 1844. Han blef student i Uppsala 1861, promoverades till filosofie doktor 1869 och anställdes på hösten samma år såsom e. o. amanuens vid Nationalmusei konstafdelning. Här befordrades han 1880 efter den nya organisationen af museet till intendent. Han var en af Sveriges allra förnämsta konsthistoriker och efterlämnar bl. a. ett stort betydelsefullt arbete öfver den svenska arkitekturen. — Efter en längre tids sjuklighet afled härom dagen i hufvudstaden en af de aderton i Svenska akademien, kanslirådet N. Fr. Sander, 72 år gammal. Sander har utöfvat en omfattande och mångsidig litterär verksamhet. Redan 1853 erhöll han Svenska akademiens stora pris för diktcykeln "Den fallande stjärnran". Han har dessutom utgifvit flera samlingar originaldikter och öfversättningar, särskildt från nygrekiskan och engelskan. Frukten af hans verksamhet i Nationalmuseum under de år han därstädes tjänstgjorde som amanuens blef bl. a. ett om samvetsgrann forskning vittnande arbete "Nationalmuseum, bidrag till tafvelgalleriets historia", hvilket utkom i fyra delar 1872—1876. Under senare delen af sitt lif ägnade han sig med hänförelse åt studiet af den fornnordiska litteraturen och den nordiska mytforskningen. — Den 23 maj afled i Stockholm konsultativa statsrådet Daniel Gottlieb Restadius. Statsrådet Restadius var prästson, född i Tortuna församling den 11 november 1843, gjorde sina studier i Uppsala och arbetade sedan i många år inom Svea hofrätt, tills han 1888 utnämndes till häradshöfding i Vettle, Ale och Kullings domsaga. Sitt inträde på den politiska banan gjorde han 1892, då han invaldes i Andra kammaren. Redan vid 1894 års riksdag insattes hr Restadius i konstitutionsutskottet. Följande år fick han mottaga ett vida betydelsefullare förtroende, då han af regeringen utsågs till en af de sju svenske ledamöterna inom den stora unionskommittéen. I oktober sistlidet år utnämndes han till statsråd.

Bokanmälan.

Ehuru sent torde UNGDOMSVÄNNEN dock få påminna om den lilla finfina boken *Class Annual 1900*, published by the Senior Class of Augustana College, Rock Island, Ill. Pris 50c, 75c och $1.

Af Abiturienter från Augustana College bildar visserligen klassen från 1900 "a new departure" och minner såsom sådan om en märkedag i vår svensk-amerikanska bildningshistoria. Boken, som visar denna klass, innehåller ej mindre än öfver 400 porträtt samt dessutom en del af fina vyer från skolan i Rock Island med dess omnejd. Äfvenså förekomma några med lätt och prydlig hand skrifna uppsatser såsom: "The Environments of the College", "College Mirth" I — II, "Evolution of the Class of 1900", "Olof Olsson, D. D., Ph. D.", "Gone Home", "University in Spe", "The Waning of a Century". Därjämte innehåller boken en del förteckningar af medlemmar af åtskilliga föreningar vid Augustana College samt Commencement Programs.

Alla den svensk-amerikanska bildningens vänner borde skaffa sig denna bok. Hon erhålles hos Augustana Book Concern i Rock Island, Ill.

* * *

Grunddraget i svenska poesien af E. A. Zetterstrand, professor i svenska språket och litteraturen vid Augustana College, Rock Island, Ill. Lutheran Augustana Book Concern.

Poesien är den rikaste och mest vidtomfattande af de sköna konsterna. Ingen annan konstart har så obegränsadt fält för sin verksamhet och ingen förmår att såsom denna närma människans sinnevärld till hennes andliga väsen. Detta är förhållandet med all sann poesi, på hvad språk hon än månde framträda. Att olika gåfvor gifvits de olika folken, det är visserligen sant, och därför har hvarje folks poesi något visst grunddrag för densamma utmärkande. Detta grunddrag är då äfven ett uttryck för folkets karakter. *Om hvad* detta grunddrag är i den svenska poesien handlar ofvannämnda lilla arbete. Författaren angifver humorn eller *det allvarsamt skämtsamma* såsom detta grunddrag. Det tillhör icke oss att afgöra, i huru stor grad detta påstående är berättigadt, ty det måste ju medgifvas, att olika karaktersdrag utmärka hvarje folk så väl som dess poesi och litteratur. Det måste vi dock säga, att författaren visat sig vara fullt vuxen sin uppgift, och att han på ett utmärkt sätt löst densamma. Detta erkännande väger så mycket mer, som arbetets omfång är alldeles för litet, för att han däri skulle kunnat göra full rättvisa åt sina undersökningar.

Särskildt ville jag ock, ehuru det nu är någon tid sedan arbetet utkom, hafva påmint om detsamma, som vi knappast hafva någon bok af smärre omfång, som sysselsätter sig med ofvanstående fråga. Större verk göra det, men på ett sätt som mera tilltalar specialisten i litterära undersökningar än läsaren i allmänhet. Detta arbete kan läsas af alla och innehåller nog af hänvisningar till exempel inom den svenska litteraturen för att göra det för den intresserade verkligen fruktbart. Arrangeringen är ock så pass systematisk, att man med lätthet vinner en öfverblick af fältet i fråga.

Den lilla boken är tryckt med stor och läslig stil samt säljes hos Augustana Book Concern för det ringa priset af 25 cent. Hvarje älskare af svensk poesi gör sig själf en tjänst genom att eftersända det lilla häftet.

* * *

Åtskilliga tidskrifter för ungdom utgifvas i Sverige och Finland. Af dessa skulle jag särskildt vilja rekommendera *De Ungas Tidning*, som utgifves genom Fosterlandsstiftelsen och på ett utmärkt sätt redigeras af Efr. Rang. Priset per år är blott 2 kr. i Stockholm och kan för prenumerant bosatt i Amerika ej öfverstiga en dollar. Tidskriften utkommer med två nummer i månaden, är väl illustrerad samt bjuder på ett alltigenom förträffligt innehåll. Det är med glädje vi hälsa sådana tidskrifter, som man förtroendefullt kan sätta i ungdomens hand.

S. G. YOUNGERT.

PÅ VÄG HEM.

Till artikeln: Hos fjällfolket. Se sid. 214.

Ungdoms-Vännen

Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., AUGUSTI 1900. N:o 8.

TILL ÖSTERLAND.

Hvad månde den längtan vara,
som rör sig i mitt sinn?
Till Österland vill jag fara,
till allra kärasten min.

Och sker mig efter min vilja,
då blir jag i Österland
till Sarons fagraste lilja
och får brytas af hans hand.

Och sker mig efter min vilja,
han fäster mig vid sitt bröst,
och intet får oss skilja,
jag varder hans ögontröst,

som han bär genom sorger och fröjder:
I Kana, vid Lasarus' graf,
på Tabors bestrålade höjder,
på det gallileiska haf,

där trygg, medan vindarna ila
öfver brusande böljors larm,
det hvita blomstret får hvila
vid Davidssonens barm.

Jag ville vara en drufva,
som kärasten plockat har,
och njuter mellan ljufva
och dägliga läppars par:

ett korn bland dem, som mogna
för nådehungrig hjord
och räckes åt de trogna
i brödet vid altarbord.

Jag längtar och väntar i fjärran
hans uppenbarelse,
jag trängtar att varda med Herren
till en enda varelse,

i himmelsk lekamen och ande
med den skönste i himlen till ett.
Pris honom i allo lande,
som mig hopp därom beredt.

VIKTOR RYDBERG.

ÖDMJUKHET.

Ödmjukheten är den mest sällsynta dygden. Det sig själf ringa. Han tänker ringa om sig själf, finns ingen skönare dygd. Den ödmjuke anser och i umgänget med andra ådagalägger han detta.

Det första steget till ödmjukheten är självkännedom. När David, den kananeiska kvinnan, höfvitsmannen, den förlorade sonen, publikanen och fångvaktaren hade lärt att känna sig själfva, då voro de ödmjuka. Ödmjukheten är i Guds ord anbefalld: "Det är dig sagdt, människa, hvad godt är och hvad Herren af dig äskar, nämligen att hålla Guds ord och bruka kärlek och vara ödmjuk för din Gud!" "Lären af mig, ty jag är mild och ödmjuk i hjärtat." "I ödmjukhet aktar man den andre högre än sig själf." Ödmjukheten är en ljuflig blomma för Gud och täck i hans händer. Herren säger: "Jag bor i höjden och i helgedomen och när dem som en förkrossad och ödmjuk ande hafva." Ödmjukhetsdräkten anstår hvar och en kristen — den är en äreklädning. Ödmjukhet är änglarnes sirat och djäfvulens förtret. Hon är grunden till alla dygder.

Ödmjukheten har Guds ynnest. Herren Jesus sade: "Den som förnedrar sig, han skall varda upphöjd." Josef blef en herre i Egypten. Den ödmjuka Esther blef Ahasveri drottning. David blef en konung. Daniel blef en furste. Johannes fick döpa Herren Jesus. Jesus sade: "Hvar och en som upphöjer sig, han skall varda förnedrad, och den som förnedrar sig, han skall varda upphöjd." Sanningen af dessa orden se vi i det hvardagliga lifvet. Augustinus säger: "Högmodet förbytte änglarne till djäflar; ödmjukheten gör människorna lika änglarne. — Gif akt på ett träd, huru det först tillväxer nedåt, att det sedan må uppskjuta i höjden. Gör ej denna ödmjukhet, att det så kan stiga uppåt? Sådana finnas, som växa i höjden utan att först hafva stadgat sina rötter. Detta är icke tillväxt utan förfall."

Det kristliga väsendet skall vara ett utflöde ur Kristi eget hjärta, en återspegling af Kristi egen bild. Men vi sakna ödmjukheten hos många, där man haft grundade skäl att finna den. Detta är beklagligt. Må vi akta oss för samtidens djupa sår — det är kristendomens förytligande! Herren gifve oss den rätta ödmjukheten! Det finns i främmande land en fågel, som är så liten och lätt, att han alltid bär en liten sten i munnen, på det vädret icke må bortföra honom, då han flyger. Bära vi icke ödmjukhet i hjärtat, så kunna vi lätteligen föras på sidan och falla. Vill du, min unge vän, behaga den Högste, blif då en ros i dalen. Är du högt uppsatt i världen, så låt dina tankar om dig själf vara ringa. När solen står öfver vårt hufvud, så är vår skugga liten. Ingen lycka liknar den, som njutes af en mild och ödmjuk kristen. Han bär inom sig solsken, en outtömlig källa till frid. Låtom oss alltid hafva vår ödmjuke Försonares bild för våra ögon. Hans föredöme tale till oss med eftertryck och lyfte oss ned från vårt högmods höjder! Ödmjukheten är det som vinner ärekronan. Mr Tupper säger: "Ödmjukheten är en mildrande skugga vid foten af förträfflighetens bildstod; den ligger lågt ned på marken, älskad och älsklig som den blyga violblomman." Någon har äfven sagt ganska skönt: "Du är lifsens flod närmast, när du *lutar* dig ned; du kan icke dricka utan att *böja* dig." Sädesaxet på fältet böjer sitt hufvud ju mer det mognar. Så böjer sig en kristen, ju mer han mognar för det eviga lifvet. En kristen växer endast i *skuggan* af Kristi kors.

L. A. J.

TAL TILL UNGDOMEN.

Hållet af pastor G. Rast vid Ungdomsförbundets möte i Red Wing, Minn., den 27 sistl. juni.

Älskade och aktade medlemmar af ungdomsförbundet, bröder och vänner!

Det är med stor tillfredsställelse och sann glädje, som jag uppträder inför denna väldiga skara af svensk-luthersk ungdom vid början af denna festliga anordning. Mitt hjärta känner sig hänfördt vid åskådningen af en sådan stor skara af ungdomliga och glada anleten. Till och med de äldre förnimma en viss anstrykning af ungdomlighet, då de på detta sätt samlas med de unga vid en kyrklig ungdomsfest. Detta är ett ungdomsmöte, icke därför att blott de unga skola samlas under de afskilda mötestimmarna, utan särskildt för den orsaks skull att det hufvudsakligen är genom de ungas olika gåfvor, som programmet kommer att utföras. Somliga uti vårt eget samfund hafva visserligen ansett och anse ännu sådana särskilda ungdomsmöten för mindre nödvändiga, och det medgifves gärna, att de äro någonting nytt. De äro en produkt af det 19:de seklets aftonskymning. Men fördenskull behöfva de ej anses vara onda, ty allt nytt är väl icke ondt, lika litet som allt gammalt är godt. Hvarje tid kräfver sina former. Vår tids ungdom är mera rörlig och verksam än ungdomen i forna tider, och genom att gifva den god och nyttig sysselsättning skall den till en stor del kunna afhållas från syndiga och skadliga företag. Och därpå beror icke så litet, då det gäller vår framtid. Våra framtidsutsikter ljusna i samma mån, som vi kunna fostra vår egen ungdom för vår egen synod.

Ungdomlige vänner! Jag skådar uti eder och hela vår lutherska ungdom vår Augustana-synods framtidshopp. Vid detta uttalande torde någon i tysthet fråga: hvad hopp för framtiden har väl Augustana-synoden? Mången olycksprofet har väl förutspått dess undergång i en icke aflägsen framtid, och ett och annat af dess egna barn hafva ställt sig uti derås led, som arbeta på vår död. Detta sorgliga förhållande är visserligen icke något nytt. Sådant har skett förr och kan väl ej undvikas.

Men vid tanken på vår synods framtid genomströmmas visserligen min själ af växlande känslor, dels vemodsfulla, dels hoppingifvande. Vemodigt kännes det, då vi understundom gripas af den tanken, att vår kära Augustana-synod kanske ej alltid skall värderas af vår ungdom, emedan vi nödgas under den närmaste framtiden att bruka det svenska språket vid den kristliga undervisningen och den offentliga gudstjänsten. Det säregna läge, uti hvilket vi befinna oss, gör det omöjligt för oss att i en handvändning byta om kyrkospråk. Det är icke blott så, att många af oss värdera vårt sköna svenska språk så högt, att vi gärna önskade behålla det fördenskull, äfven om vi kunde förmånligt betjäna oss af det engelska, utan den stora massan af vår synods medlemmar är nästan nödsakad att vid gundstjänsterna få höra sitt gamla modersmål, om de skola få någon uppbyggelse för sina själar. De äro icke tillräckligt väl hemmastadda uti detta lands tungomål för att kunna tillgodogöra sig välsignelsen af predikan på detta språk. Detta förhållande gör, att vi för den närmaste framtiden åtminstone måste förblifva en svensk-talande kyrka äfven i Amerika. Och vi tro och hoppas, att vår ungdom skall af kärlek till sin moderkyrka tåligt bida den tid, då öfvergång till det engelska språket må kunna ske, och Augstana-synodens historia fortsättes af våra efterkommande.

Det är visserligen ingen ibland oss, som har någon orsak att blygas hvarken öfver sin svenska härkomst eller öfver det svenska språket, utan har all anledning att bevara minnet af den förra och söka på bästa möjliga sätt inhämta kunskap i det senare. Jag gripes visserligen af den vemodiga tanken, att vår i Amerika födda och fostrade ungdom ej alltid skall värdera sina fäders sköna och klangfulla tungomål så högt, att den vill göra sig någon nämnvärd möda att inhämta detsamma, ehuru tillfällena därtill nu äro rikligare och bättre än någonsin tillförne uti det svenska folkets historia i detta land. Men dessa vemodiga känslor och dystra tankar vika, då vår ungdom vid sådana festligheter som dessa så väl som vid våra allmänna gudstjänststunder strängar sin harpa och sjunger och spelar våra oförgätliga svenska psalmer och pilgrimssånger så väl som det gamla Israels oförlikneliga sionssånger. Och då vår verkligt kyrkliga ungdom icke ännu till någon nämnvärd grad trädt ut ifrån oss, våga vi ännu hoppas, att en verklig patriotism för svensk-luthersk predikan och gudstjänstordning, ja, svenskt språk och kultur skall inträda och bli så stark, att det verkligt sköna, som vi hafva härutinnan såsom ett folk, ej skall behöfva dö sotdöden inom Augustana-synoden. Vi hafva de ypperligaste tillfällen att både kunna bevara och utveckla oss själfva såsom ett svenskt folk i den amerikanska polyglottnationen. Det svenska språket kan vår ungdom med liten ansträngning inhämta från barndomen uti föräldrahemmet, i söndags- och församlingsskolan, vid konfirmationsundervisningen, den offentliga gudstjänsten och andra möten, såsom ungdomsmöten m. fl. Och den som önskar en fullständigare insikt uti detta sköna och kraftiga språk för att bättre kunna tillgodose sig dess rika och sköna litteraturskatter, har de bästa tillfällen att besöka våra ypperliga svensk-amerikanska läroverk. Förträffliga hjälpmedel äro också den svenska tidningspressen och bokförlagsverksamheten. Det är genom läsning, som man vinner kunskap och skicklighet uti ett språk och dess litteratur, och om vår ungdom ville göra ett troget bruk af de förmåner, som stå dem till buds, så skulle aldrig Augustana-synoden behöfva upphöra att tala, predika och sjunga på ärans och hjältarnes språk, äfven om det engelska språket med tiden skulle blifva det bland oss dominerande.

Någon torde nu med skäl invända: svenskheten i språk, seder och bruk är väl icke det hufvudsakligaste uti vår synods verksamhet? Nej, det medgifves gärna, att det icke är det hufvudsakligaste. Såsom en luthersk kyrka hafva vi aldrig insisterat på bibehållandet af vissa yttre former, seder och bruk såsom väsentliga för kyrkans ändamål. Enhet och bestämdhet i den rena bibliska läran och sakramentsförvaltningen enligt Kristi ord och instiftelse samt det sanna andliga troslifvet äro de väsentliga grundsatserna, från hvilka vi uti vår kyrkliga verksamhet icke kunna vika en hårsmån. Inom vissa lutherska läger ifrar man väl för ren lära men lägger mindre vikt på det andliga lifvets nödvändighet, och ren lära utan lefvande tro för lika visst till förtappelse som tron på lögnen. Må aldrig den dagen inträda, då man från Augustana-synodens predikstolar får höra något annat än den rena och fulltoniga lutherska läran; men må vi ock lika visst få höra predikan om bättring och tro samt vandring i helgelse, "utan hvilken ingen får se Herren." En sorglig dag skulle det blifva och ett tecken till djupt affall från bekännelsen, om predikan om bättring och tro, omvändelse och ny födelse skulle tystna i våra kyrkor. Då skulle vi för vår del anse, att vi såsom ett samfund ej längre skulle kunna vara Guds tjänarinna för hans rikes uppbyggande i världen. Och skulle predikan om bättring och tro, varning och bestraffning för synden drifva vår kära ungdom ifrån vår synod in i andra kyrkliga förbindelser, där de möjligen lämnas mera frihet i världen, och till och med få falska begrepp om hvad som är synd, måste vi väl med tårfyllda ögon och ett suckande hjärta skåda deras bortgång men icke fördenskull upphöra med att mana till bättring och omvändelse. Af olika anledningar hafva väl en del gått ifrån oss, och med tanken härpå liksom manas vi att fråga eder, dyre vänner:

"Icke viljen väl äfven I gå bort?" Hafven I uti någon mån lärt att värdera den enkla och anderika predikan af Guds ord, och uppskatten I den omsorg, som man inom vår synod har om eder eviga välfärd, så tycker jag mig höra från edert inre ett samstämmigt: "Hvart skola vi gå?" Här — inom vår kära Augustana-synod — hafva vi det eviga lifets ord, förkunnadt i Andens och kraftens bevisning och — här är oss godt att vara. Här sjunges och spelas äfvenså såsom eljes ingenstädes.

Mån I, unge vänner, som kommit hit till oss såsom gäster vid denna festlighet och vi med eder tillsammans få erfara, att det är godt att vara i dessa sköna tempelgårdar för att spela och sjunga, höra, samtala och bedja! Och må denna ungdomsfest icke blott knyta de unga från olika trakter fastare vid vår synod och vid hvarandra inbördes, utan måtte ungdom och ålderdom blifva innerligare fästade tillsammans, att de å ömse sidor måtte kunna se på hvarandras bästa och med kärlek och tillgifvenhet vörda hvarandras åsikter och känslor, hvilket alltid är nödvändigt för en rätt enig och framgångsfull samverkan i Guds församling.

Å vår församlings, både äldres och yngres, vägnar har jag till sist det ljufva nöjet att hälsa eder alla samt och synnerligen hjärtligt välkomna till detta ungdomsmöte. Och ehuru vi ingalunda hafva haft för afsikt att mottaga eder på ett storståtligt sätt, är det vår önskan och sträfvan att mottaga eder så, att blott dyrbara och ljufva minnen må medföras härifrån. Vi hoppas äfvenså, att innehållet af vårt program och sättet för dess utförande skall lyfta allas våra tankar, sinnen och känslor öfver det jordiska och sinnliga, väcka ädla och himmelska sträfvanden till lif i våra själar, att vi alla efter detta möte måtte återvända hem till våra olika sysslor och med trohet sköta vårt lifs kallelse och framför allt blifva mera trogna i vårt kristliga och kyrkliga lif, aldrig förgätande, att vi äro barn af ett folk, som satt gudsfruktan, heder och trohet såsom det förnämsta på lifvets väg.

Må vi allt innerligare och fastare sammanväxa med vår kära Augustana-synod uti vårt kyrkliga lifs verksamhet, och därtill tjäne äfven detta möte, till hvilket jag ännu en gång hälsar eder mångfaldigt hjärtligen välkomna!

HEM, HEM.

Finns väl ett namn mera älskadt på jorden,
finns väl ett ord mera dyrbart, o, säg!
Ljufligt dess klang ifrån Södern till Norden
banar till ung och till gammal sig väg.
"*Hem*", huru ljufligt och härligt det klingar,
minnen från barndomen väcker det opp.
Hem, hem, hvad sällhet på jorden du bringar,
när kärlek dig bygger och trohet och hopp.

Hvart ilar barnet i glädje och smärta,
hvar är det tryggast i stormar och nöd?
Hvar finns det ömma, det älskande hjärta,
som ginge för barnet så gärna i död?
Fråga den lille, och glad skall han ila
genast till moderns öppnade famn.
Där är hans hem där tryggt han kan hvila;
för barnet det finnes ej ljufvare namn.

Hvart längtar maken från oron i världen,
från lifvets bekymmer och arbetets strid?
Hem till den egna, den älskade härden,
där får han hvila i stillhet och frid.
Där får han styrka bekymren att bära,
att se emot framtid med glädje och hopp.
Bördorna göra de lätta, de kära,
där kärlek, förtroende hemmet byggt opp.

Hvart längtar anden från mörkret och gruset,
från bojor, som trycka, från synder och nöd?
Hemåt den längtar, till frihet, till ljuset,
till hemmet, där ej finnes saknad och död.
Och en gång han målet fullkomligt skall hinna,
en gång ifrån slagget han helt blifva ren;
då skuggor och mörker för alltid försvinna,
då barnet sin fader har funnit igen.

HILDA H—.

OM VÄNSKAP OCH SÄLLSKAP.

Först några ord om vänner. Det tillhör eder unga, särdeles de i 14—18 år, att söka vänner. Sådana, åtminstone de till namnet, skola icke låta sig sakna, från skilda läger skola de komma och erbjuda er sitt följe; somliga skola le er till mötes som små solar och lofva guld och gröna skogar med detsamma, andra skola äfven de lofva lycka men ställa den på framtiden och göra den villkorlig, binda den vid dygdens väg — så ha de lärt af far och mor. Jag får bedja eder: varen försiktiga i valet af vänner; edert framtida väl eller ve kan däraf bero. Mångens existens har förfelats under inflytande af dåliga vänner. Det finns ett ordstäf som lyder ungefär så: "Gud bevare oss för våra vänner — med fienderna reda vi oss nog." Fråga edra förolyckade kamrater efter första orsaken till deras förfall, och många skola svara dig: "Jag kom

under inflytande af vänner, i hvilkas krets jag invigdes till veklingens usla lif.” Värdet af goda vänner i dessa år kan icke mätas i guld. De delgifva hvarandra sina små förtroenden, i ädel täflan sporra de hvarandra till det godt är och sant. På fantasiens vingar skynda de tillsammans fram till den dag, då de brutit sig en bana, blifvit stora och ärade, ja många bekläda i hoppet statens värdigheter, och lifvade af idealen gå de glada och lyckliga till sina dagliga värf. Men när det första gången våras i deras själ och det första tyckets rörelser göra sinnet vekt och svärmiskt, då stanna dessa gossar för flickor med ädel hug, sådana som i deras tycke äro goda som Guds änglar, och i dem se de samladt allt skönt de drömt och allt godt de känt. Låt vara att de följande utvecklingsåren i flesta fall göra slut på dylika ungdomstycken; deras betydelse må icke förringas, de kunna gifva färg åt hela den följande karaktersutvecklingen. Mer än en kan i en mognare ålder med tacksamhet och saknad blicka tillbaka på dylika ungdomsminnen.

Sådana minnen ha i mörka frestelsestunder frammanat en ädel kvinnogestalt, som hållit vakt vid hjärtats dörr.

Utanför vänkretsen möta sällskapskretsarne. Det umgänge de erbjuda bär ofta med sig genomgripande följder, onda eller goda. De mörka bladen i de förfallnes historia börja vanligen så: “han kom ut i dåligt sällskap.” Men dåligt sällskap skulle icke lyckas bringa så många i fördärfvet, om icke en annan makt trädde till dess hjälp. Den makten heter åtlöje. Mer än en skulle utan synnerlig afsaknad (åtminstone i början) låta sällskapet, kamratkretsen, sköta sig honom förutan, blott han vågade. Men hvad säger jag? Tjuguåringen, om hvilken vi nyss lärde att mod, beslutsamhet och frihetsbegär äro kännetecknande karaktersdrag — är han feg? Ja, här är han feg, här darrar han. Han kan icke se att någon drar på munnen åt honom och tål icke höra ett löjets ord; därför vågar han icke säga nej. Sen honom där han nu sitter i det glada laget! Minnen från ett godt hem dyka upp för honom, och i deras ljus ser han att det börjat gå utför. Om han bara kunde fly undan — och det är hans enda räddning, han vet det — men inte går det an, hvad skulle man säga, huru skulle han sedan kunna möta någon af de glada här? Bra förargligt ändå med dessa envisa tankar på far och mor; men han vet råd mot dem också, han tar sig ett glas till, lyss till ännu en smutsvisa, så där ja, det hjälpte — nu har den spritsälle glömt far och mor, nu är den varnande stämman tyst. Men hemma vänta och vaka sörjande föräldrar, vänta och undra: hvar är vår gosse i natt?

Ack, du unge vän, om jag finge i din hand sätta ett bart huggande svärd att användas mot åtlöjet! Du skulle då resa dig igen och vinna ett slag. Hör hvad en fransk författare säger därom: “Man bör alldeles icke slå till återtåg blott därför att man förklaras löjlig. Finns väl någon enda tanke, uppfinning, inrättning, människa eller handling, som ej blifvit förklarad löjlig? ‘Ni är löjlig’ är ett uttryck som vanligen i sista hand tillgripes af dem, som ej längre hafva något att anföra, och kan anses jämförligt med knytnäfslag, värjestötar, okvädinsord eller hvad annat som helst, som aldrig kan bevisa och aldrig har bevisat någonting. Man har gjort sig löjlig öfver allt hvad vi äga bäst och heligast, öfver våra ärofullaste handlingar, öfver våra mest obestridliga förtjänster . . . Man måste alltså smida sig ett vapen till och med emot det löjliga och säga sig, att man är alltid löjlig i någons ögon. Om någonting verkligen är löjligt, så är det just denna vanvettiga fruktan för åtlöjet. Ty en människa, som sträfvar att icke vara löjlig någonstädes eller inför någon, liknar den som skulle gå men hvarken ville börja med högra eller vänstra foten eller hoppa jämfota. Det är omöjligt att undgå åtlöjet, därför måste man inrätta sig så, att man med lugnt samvete kan sätta sig öfver det. Då först upptäcker man betydelselösheten af det beläte, som injagat en sådan fruktan. Det förmår intet öfver den, som icke bryr sig därom. Man fäster tyvärr alldeles för mycket afseende därvid. Ungdomen offrar åt denna förskräckliga gudomlighet. Om de unga blott offrade sina fel åt den, skulle jag icke klaga. Men att offra den sina goda föresatser, sina skatter af tro, hänförelse och fromhet! Att kasta i brunnen guldet, som man håller i sin hand, därför att en begabbare i förbigående finner detta föremål löjligt, det är för sorgligt! Må vi resa oss och värfva bundsförvanter emot denna pestsmitta!”

Men det dåliga umgänget erbjuder sig äfven i böcker och tidningar, skådespel å teatrar, i varietésalonger, i taflor och bilder af liderligt slag. Härom vore mycket att säga, men utrymmet är för knappt. Blott några ord. Lionel S. Beale, professor vid Kings College i London, tecknar den dåliga litteraturens inflytande i följande ordalag: “Af allt det onda, som det goda har att strida emot under sina försök att utbreda sig, är detta (den omoraliska litteraturen) på en gång det största och det svåraste att taga itu med. Det finnes ingen samfundsgrupp, ej ett yrke, ej en lefnadsbana, som icke i en eller annan form öfversvämmas af last, utgående från tryckpressen. Icke ens ungdomen skonas. Det är endast alltför påtagligt att en dålig bok kan snabbt motarbeta många rättsinniga människors tåliga och omsorgsfulla arbete.” Smutslitteraturens flor kan icke kännas, men till alla unga måste man ropa: fly undan den, köp den icke, låna den icke! Och skulle en okänd bok ha fallit i dina händer, så lägg undan den genast du finner att den söker bringa dig till tvifvel på kyskhetens berättigande eller väcka den onda lusten hos dig; ty då har du läst nog, alldeles nog.

Men förförelsen arbetar äfven genom en hel här af liderliga bilder, lefvande, tryckta och fotograferade; de lefvande exponeras på teatrar, varitéer och i lastens gömda nästen, de andra utläggas i bokládsfönster, införpassas i cigarrettfodral och söka sig på 1,000 andra

sätt väg till de ungas blickar. Här är intet annat att göra än följa Josefs exempel och fly; fly "Potifars hustru", hvar och hur hon än uppträder! Det är inte bara lastens trälar som få vidkännas dåliga bilders härjningar i fantasien. Få ting vålla den för sin renhet ärligt kämpande ungdomen så mycket lidande som dåliga bilder, som bränt sig in i fantasien och där blifva frestande plågoandar, som förjaga själens frid och hjärtats ro.

V. B.

HVAD ÄR LIFVET?

Hvad är lifvet? Så jag ofta
frågat, och jag frågar än.
Hvem kan lösa dunkla gåtor,
som framträda om igen,
hvarje gång jag vill begrunda
världen dold uti min själ,
hvarje gång mitt hjärta skriar
efter allas sanna väl.

Midnattssvarta skuggor falla
öfver höjd och grönklädd dal,
och en djup, osäglig suckan,
vittnande om namnlöst kval
öfverallt omkring mig ljuder,
allt, som lefver, andas nöd,
hemska rosslingar förkunna:
allting famnadt är af död.

Lyft på denna svarta slöja,
under hvilken brottet bor,
och ditt blod af fasa isas,
när du ser de rofdjurs klor,
som i mänsklighetens hjärta
sänkt sig, och du ser den makt,
som i brott och blod och bojor
skaparns höga afbild lagt.

Lyss, hvad var det? Vännens stämma!
Dåre, det en hväsning var
af en orm, som skall förråda
hvad förtrott du honom har.
Tro ej blick, som vänligt glöder,
ej den varma brodershand,
ögat hat helst ville ljunga,
handen helst dig slå i band.

Hör du dofva vingeslagen
af en jätteskepnad, som
upp ur unkna klyftor sväfvar,
vet du hvarifrån han kom?
Ack — han kom från satans boning,
han en kalk i handen bär,
och hvarhelst dess gift han tömmer,
spirar bitter afund där.

Hemska gift, hur djupt du gripit
in i mången mänskosjäl,
där det heliga förlamat,
och den frie gjort till träl.
Träl är den, som ej kan lida
se en annan segerkrönt,
ej kan tåla att en annan
framgång eller ära rönt.

Hör du huru tungor mörda,
hur man nästans heder stjäl?
Ser du offret, blekt och blodigt,
ligga under järnklädd häl?
Ser du huru hatets gamar
frossa på den fallnes lik?
Hat, förtal och afund fälla
lika säkert arm som rik.

Se den usles nöd och trasor
och den rikes öfverflöd,
Se på millioner slafvars
bittra kamp för dagligt bröd,
Se de pösande magnaters
stolta, strålande palats
och på skarorna, som tigga
fåfängt i ett kyffe plats.

Ser du världens stora makter
rustade från topp till tå?
Snart skall brodersblodet åter
fram i mörka strömmar gå.
Snart de hemska skördar ligga
bleknade på mejadt fält,
segrares trumpeter smattra
öfver fallnes grafvar gällt.

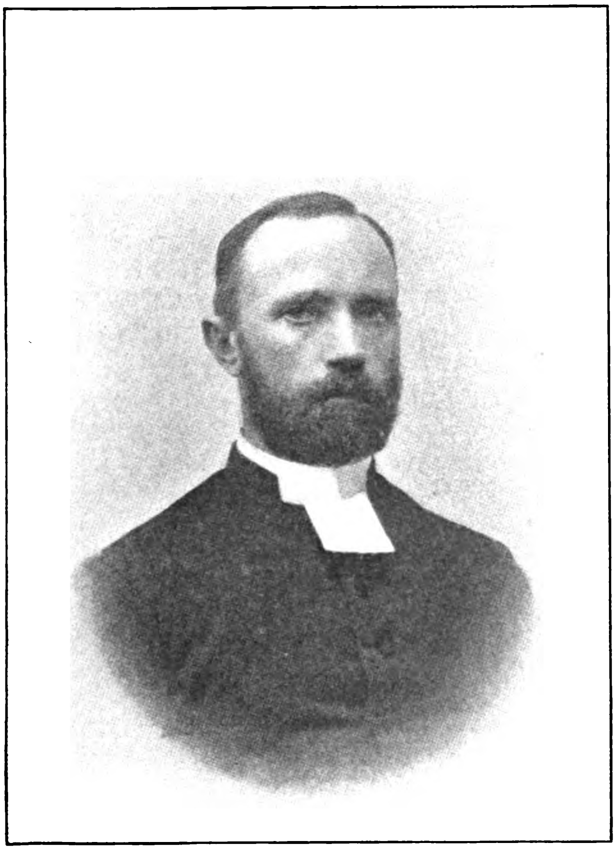
Se på allt! Vill än du säga:
"Världen höjer sig till Gud,
blifver bättre, ständigt bättre"?
Nej! Re'n döden väft den skrud,
som han skall kring världen svepa.
Minns! Det är blott bittert hån,
när du den vill ängel kalla,
som i hjärtat är dämon.

Peka stolt på dina tempel,
oftast äro de likväl
hem för former; gamla, stela,
former utan lif och själ.
Gif mig Nasarenens lära,
bjud mig blott hans varma hand,
och lycksalig knä jag böjer
midt i öknens heta sand.

Ack, en högre tingens ordning
måste komma, jag det ser,
och det gamla måste falla,
sjunka i ruiner ner. —
Kanske skall då släktet åter
helgadt, renadt, saligt, fritt
vakna upp i nya världar,
alla forna bojor kvitt.

LUDVIG.

SVERIGES NYE ÄRKEBISKOP.

Johan August Ekman.

I UNGDOMSVÄNNENS maj-nummer förekom ärkebiskop A. N. Sundbergs bild jämte en kort lefnadsteckning. Nu äro vi i tillfälle att visa tidningens läsare den nye ärkebiskopens porträtt samt bilden af ärkestiftets domkyrka i Uppsala.

Ärkebiskop Ekmans utnämning har hälsats med allmän tillfredsställelse. Han har gjort sig bekant för stor lärdom samt är dessutom personligen mycket aktad och omtyckt för sitt humana, älskvärda och blida väsen, ehuru han anses sakna sin företrädares representativa egenskaper.

Ärkebiskop Ekman är född den 26 november 1845 i Hjälstad i Skaraborgs län och son af husaren vid Lifregementets husarkår Olof Ekman och hans maka Maria Johansdotter. Efter studier vid Mariestads och Skara läroverk aflade han vid tjugu års ålder 1865 mogenhetsexamen vid sistnämnda läroverk och blef två år senare student i Uppsala. Vid universitetet ägnade han sig åt teologiska studier samt aflade 1869 teologisk-filosofisk examen och följande år dimissionsexamen. Prästvigd i Skara 1873 var Ekman 1872—1874 kateket i Katarina församling i Stockholm och tjänstgjorde äfven 1872—1873 såsom tillförordnad lektor vid seminarium för bildande af lärarinnor. Vid sidan af dessa sina befattningar fortsatte han dock sina teologiska studier, aflade 1876 teologie kandidatexamen och blef följande år docent i exegetik vid Uppsala universitetet, hvarjämte han biträdde åren 1877—1886 vid ledningen af de till prästbildningen hörande skriftliga homiletiska öfningarna.

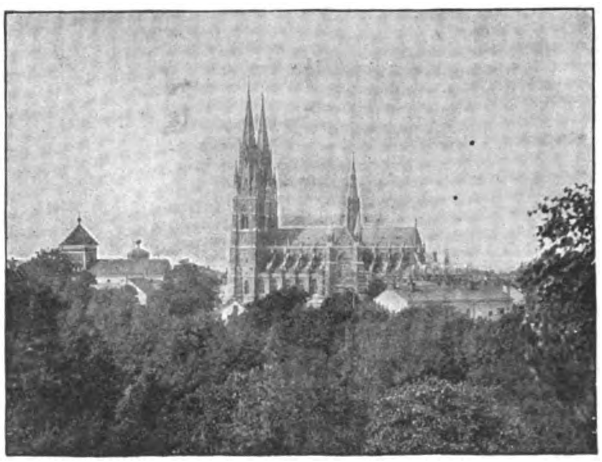
År 1879 aflade Ekman pastoralexamen, var åren 1879—1887 regementspastor vid Upplands regemente och undervisade tillika 1880—1885 i kristendomskunskap vid högre elementarläroverket för flickor i Uppsala.

Efter att på förordnande hafva upprätthållit olika af teologiska fakultetens professurer utnämndes Ekman 1887 till professor i teologiska prenotioner och teologisk encyklopedi; han promoverades vid jubelfesten med anledning af Uppsala möte 1893 till teologie doktor samt vid årets doktorspromotion inom filosofiska fakulteten i Uppsala till filosofie hedersdoktor.

När biskop Billing efter biskop Flensburgs död utbytte biskopsstolen i Västerås mot den i Lund, blef Ekman 1898 utnämnd till hans efterträdare.

Ekman har idkat en ganska betydande vetenskaplig skriftställareverksamhet. Af hans arbeten må nämnas: "Likheter mellan Esaias kap. 40—66 och Jeremias, betraktade med hänsyn till frågan om de förras ursprung" (1877), "Det kristna prästämbetets ursprung I" (1882), "Kristliga betraktelser" (s. å), "Under och andeingifvelser" (1883) och "Den naturalistiska hedendomen" (1888), "Den kristna religionsläran enligt den heliga skrift" (1888). Efter prof. O. F. Myrbergs död är Ekman utgifvare af tidskriften *Bibelforskaren*.

Ekman deltog i 1898 års kyrkomöte såsom själfskrifvet ombud för sitt stift.

Upsala domkyrka.

HOS FJÄLLFOLKET.

Reseskildring ur årsskriften "God Jul".

Det låg solig vårstämning öfver Jämtlandsnejden en morgon i juni, då vi bröto upp till färd. Den gällde Oviksfjällen, och förste man i sällskapet var ordföranden i föreningen "lappska missionens vänner", prins Bernadotte.

Ständigt uppåt bar det. Storsjön utbredde sig för våra blickar allt vidare mellan grönskande holmar och stränder. Blå himmel med hvita moln speglade sig däri. Eller var det sjön, som speglade sig i molnen? Man tog nästan miste mellan de båda denna dag. Det var oförlikneligt vackert.

Ett stycke väg norr om Hallens gästgifvaregård fördjupade vi oss i norrlänsk furuskog, och där bortom låg myren, hvaresi vi träffade på de första renarne och den första snödrifvan. Nu reste sig fjällen midt framför oss, och förvillande nära såg man dem i den klara luften. Det började kännas svalt, och ytterplaggen, som förut varit besvärliga i solvärmen, voro helt behöfliga nu. In i Bydalen mellan Drommen och Sällsjöfjället gick vår färd. Vid ena sidan af vägen drog en fors fram i yrande, lössläppt fart. Vattnet skummade och fräste och bröt sig i små glittrande vågor. Vi böjde knä tillsammans vid stranden, där bönens ljud blandades med och nästan dog bort i "ljudet af många vatten". Men "väldigare än rösterna af stora, väldiga vatten är Herren i det höga. De majestätiska höjderna kring oss voro en bild af *hans* trofasthet". "Herren är en evig klippa".

I Bydalens turisthotell togo vi nattkvarter, och följande morgon vid strålande sol fortsatte vi, först öfver Dalsjön i roddbåt. Under samtalets gång tillfrågades roddaren, om han var med på vägen, som drager till lifvet.

"Nej tyvärr", lydde svaret. "Jag har nog tänkt på saken, men jag har ännu aldrig riktigt på allvar sökt vägen."

Bjudningen utgick i tal och sång, som ljöd ut öfver vattnet i den stilla morgonen. Föll ordet på stengrunden eller i den tillredda jorden? *En* dag skall uppenbara det.

I skogens bryn på andra sidan vattendraget lyste det rödt och blått, våra vänner fjällfolkets glada nationalfärger. Det var verkligen fem af dem, som kommo oss till mötes redan här, på 2 mils afstånd från lapplägret. Hälsningar och handslag växlades. "Trodde ni, att vi skulle komma, då vårfloden gjort strömmarna så strida?" frågade vi.

"Ja visst, ni hade ju sagt det", ljöd svaret.

Så började vandringen, men snart stängdes vår väg af Höglekarån, en strid fors, som lapparne vadat öfver på vägen nedåt. Sommartiden brukade där finnas bro, men den var ännu ej utlagd. Några af männen sökte lägga ut trädstammar på stöttor i vattnet, men strömmen förde snart bort alltsammans i sin hvirflande fart. En af männen, som vadat ut med stockarna, drogs själf omkull och följde med ett stycke, innan han lyckades komma i land på motsatta stranden.

Vägen tycktes stängd.

Då trädde den längste och starkaste bland lapparne, Nils Jonasson, fram och erbjöd sig att bära oss öfver. Det gjorde han också som en hel karl. Nio gånger vadade han från strand till strand och fem tunga bördor bar han på sin rygg öfver den strida strömmen. Då voro dock hans krafter mycket medtagna, och när ännu en af sällskapet återstod, erbjöd sig en annan stark, långväxt lapp att tjänstgöra i Nils' ställe.

Vi gjorde upp eld och kokade kaffe på andra stranden, medan lapparne torkade sina kläder och gjorde i ordning de kängor, som de medfört för vår räkning. Det gick så till att dessa invändigt stoppades med ett slags mjukt hö, beredt särskildt för ändamålet. Sedan snördes de på foten, nederst med skinnremmar och där ofvan med brokiga ylleband.

Nu voro vi väl rustade för vår färd. Det gick så lätt att gå i de mjuka, bekväma lappkängorna. Efter ett par timmars vandring hade vi lämnat trädgränsen bakom oss och nått ut på de stora, öde fjällvidderna, där snöfälten lågo så lockande hvita i solskenet, och dvärgbjörken växte i refvor utefter marken.

Fjäll vid fjäll reste sig vid synranden. Närmast bakom oss lågo Sällsjöfjället och Drommen i skiftande dagrar och skuggor, åt ena sidan Åreskutan, längre bort Kolåsfjällen och Suljätten. Efter ännu en stunds vandring sågo vi framför oss Härjedalsfjällen, luftigt blå i fjärran.

Hvem kan beskrifva fjället? Man kan tala om storheten, ödsligheten, höjdernas förunderligt lockande makt, de mörka bergmassornas stränga evighetsallvar. Men du, som hör, utan att ha sett, "valdthornslåten fångar du dock ej". Fjällviddernas stämning måste erfaras.

Nils Jonasson visade vägen öfver fjället. Under vandringen språkade vi om ett och annat, hvarvid vi fingo höra, hvilka medel Gud användt för att väcka Nils ur syndasömnen. Han hade haft en liten flicka, blott 2 år gammal, som varit honom mycket kär. Hon satt på hans knä i kåtan och följde honom gärna hvart han gick. En dag voro de två tillsammans ute i skogen. Den lilla Magdalena tyckte så mycket om blommor. Hon fann en liten gul fjällviol och sprang genast med den till fadern.

"Hvem har gjort den här vackra blomman, pappa?"

Frågan kom olägligt, ty Nils tänkte den tiden ej gärna på Gud. Han var för vis i egna ögon för att tro på honom.

Men barnet måste han dock svara. "Gud har gjort den."

Det var att riktigt väcka Magdalenas vetgirighet.

"Hvar bor Gud?"

"Där, i himlen." Svaret kom litet osäkert med en handrörelse uppåt. Magdalena följde anvisningen med blicken och stod en stund och såg uppåt i det blå med sina klara barnaögon.

"Pappa", sade hon sedan, "däruppe i himmelen hos Gud finns mycket vackrare blommor än här. Magdalena skall snart gå till Gud, och pappa skall komma efter."

Nils hade intet att svara, och de gingo hem tillsammans.

Några dagar senare företog Nils en resa. Då han återvände hem, möttes han ej som vanligt af lilla Magdalenas glada välkomstrop. I kåtan satt tjänstflickan ensam och grät med hufvudet nedböjdt i händerna. — Nils blef orolig.

"Hvad har händt, hvar äro de andra, hvar är Magdalena?"

Men flickan svarade ej. Hon endast fortfor att gråta. Nils lämnade henne och gick till den kåta, hvilken begagnades som redskapsbod. Här stod en liten akja öfverhöljd. Nils lyfte på täcket, och därunder såg han sin lilla Magdalenas ansikte — men stelnadt i döden.

Det bröt ned den starke mannen och från den stunden sökte han nåd hos Gud. Dock dröjde det länge, innan ljuset bröt fram i hans själ. Det var Nils' bror, bosatt i Offerdal och då nyligen vunnen för Herren vid en lappmässa i Kolåsen, som fick föra honom till Jesu fötter, där de båda tillsammans kunde prisa Gud för vissheten om syndernas förlåtelse.

Samtalet hjälpte oss för en stund att glömma, hur trötta vi började blifva af vår långa vandring. På kartan hade vi förlagt målet för färden till sjön Glen. Nära därintill hade lapparne sina kåtor, sade de. Men fjällfolket ha andra begrepp om afstånd än vi. När vi kommit till Glen återstod ännu en dryg halfmil, innan vi uppnådde lapplägret. Sista delen af vägen bar nedåt i en däld. På den motsatta sluttningen skymtade en och annan kåta fram mellan träden, som åter, churu sparsamt, växte här.

Åsynen af målet lifvade oss och påskyndade våra steg. Nedanför oss i sluttningen reste sig några gestalter, som tydligen väntade oss. Det var en liten skara af fjällfolket, som kommit oss till mötes. Deras ansikten strålade af välvilja, då de skakade hand med oss och önskade oss välkomna. Det syntes, att Guds Ande fått rum bland folket i fjällen och tändt kärleken till bröderna.

Bland de mötande var Daniel, en liten pys på åtta år, som äfven ville höra barnens vän Jesus till. Hans stora bruna ögon voro förunderligt uttrycksfulla och det låg i blicken ett djupt vemod, som knappast vek, då han log. Fjällnaturen sätter sin prägel på folkets lynne.

Kärleksfulla händer hade tillredt den kåta, som uppläts åt oss under vistelsen i lapplägret. Utanför dörren

Lappländska folktyper.

pryddes den af granar. Därinne låg färskt björk- och granris på marken och kring väggarna nya renhudar. Ett par lådor tjänstgjorde som bord. Hvita dukar voro bredda däröfver, och här stod kaffet och väntade i nickelkanna jämte koppar af äkta porslin. På härden midt i kåtan brann elden, flammande klar. Den lätta röken sökte sig utgång genom öppningen i taket, men bildade på vägen dit en tunn blå slöja, genom hvilken man såg föremålen därinne i en fantastisk, osäker dager.

Men mera omedelbart och öfverväldigande än stämningen af den verkningsfulla scenen i kåtan trädde oss till mötes medvetandet om vår Guds närvaro, och vi böjde våra knän, tillbedjande inför honom, som i Kristus knutit kärleksbandet mellan alla jordens spridda folk och stammar.

Kåtan utgjorde på samma gång vårt härbärge och samlingslokal. Där möttes senare på kvällen större delen af lappbyns befolkning, omkring 50 personer.

Vi hade förut uttryckt tvifvel om att de alla skulle få plats därinne, då utrymmet ej var synnerligen stort

"Å, det går allt, vi ä' så småa, så vi ta' inte stor plats", sade en af fjällmännen.

Och det gick. Vi sutto hopkrupna nära intill hvarandra rundt omkring härden.

Lapparne sjöngo några sånger på sitt vemodigt gripande sätt. "Klippa, du som brast för mig", sjöngs trestämmigt och med allvar och andakt, som trängde till åhörarnes hjärtan. Det ord, kring hvilket vi samlades, var i 1 Kor. 2: 1—5: "Och jag, mina bröder, då jag kom till eder, kom icke för att med höga ord eller hög vishet förkunna för eder Guds vittnesbörd, ty jag höll icke före, att jag bland eder visste något annat än Jesus Kristus och honom korsfäst — — — på det att eder tro icke måtte bero af människors vishet, utan af Guds kraft."

Det var redan sent, då vi skildes åt för natten. Elden var släckt, men genom öppningen i taket trängde kall, ljus nordnattsdager in. Vårt vänliga värdfolk hade rikligt försett oss med renhudar och fårskinnsfällar, och det var behöfligt, ty det finns något som heter nattkyla i fjällen.

Den snälla, troende tjänarinnan i kåtan kom på morgonen och bjöd kaffe. Vi kände oss litet styfva i lederna efter gårdagens vandring, men en kort promenad ute i den friska luften hjälpte till att drifva tröttheten på flykten.

Fram på dagen samlades vi åter kring Guds ord. Nu hade lapparne riktigt gått "man ur huse". Äfven barnen voro med. En liten bars af modern i "kirschkem", och Nils Jonasson satt med sin lilla Sigfrid i knäet.

Utanför kåtan hade vi träffat Maria Charlotta, en lustig, lillgammal figur, uppkrupen på en trädstam. Hon kom också in och satte sig helt stilla med benen i kors och sin lilla rutiga ylleschal hårdt åtdragen öfver axlarna. Lille Daniel var där naturligtvis också, hopkrupen nära kåtans vägg. Vi började mötet med gemensam bön. Då flera af de äldre bland lapparne talat med Herren, hördes efter någon tystnad en späd stämma: "Gode Gud, led mig på den smala vägen, tack gode Fader, att du är så god, att jag får vara ditt lilla lamm!" Det var lilla Maria Charlotta, som bad.

Sedan hördes den ena barnarösten efter den andra. Lille Daniel bad med ansiktet gömdt i sina små bruna händer, och Sigfrid i sin fars knä, med sitt älskliga, rena barnaansikte vändt uppåt, bad Gud göra henne snäll och lydig mot pappa och mamma. Det steg upp tårar i mer än ett öga, då de enkla barnabönerna framstammades, och lefvande kraftigt framstod i den stunden sanningen af Jesu ord: "Sådana hörer himmelriket till."

Efter bönestunden talades öfver Fil. 3 om att vinna Kristus. Det finns hinder för uppnåendet af detta mål. Ett sådant är förtröstan på köttet, på egen rättfärdighet. Paulus räknade allt såsom förlust mot det öfverträffande i Jesu Kristi kunskap. Det är genom tron vi vinna Kristus. Vi varda rättfärdigade utan förskyllan af hans nåd. Sedan kommer löpandet på vädjobanan. Snaror ligga på vår väg. De äro af olika slag: sköte-

Lapp-pojke på skidor.

synder: "En enda synd för kär att offras opp, skall dig så småningom från Herren skilja." Fruktan för korset i Jesu efterföljd hindrar andra. Det saliga hoppet om Jesu Kristi uppenbarelse, då han skall förvandla vår förnedrings kropp till likhet med sin härlighets kropp, ger ny kraft åt löpandet.

Gud talade till hjärtan under denna stilla förmiddagsstund. Vi sutto alla tillsammans som barn vid vår store Mästares fötter och delade med hvarandra andliga gåfvor.

Senare på dagen gjorde vi besök i några af kåtorna. Nästan alla, vi träffade, bekände sig tro på Jesus. Biblar funnos i hvarje kåta, skänkta af troende vänner nedifrån landet. I somliga hem voro tryckta bibelspråk fästa på de sluttande väggarna. Vi träda tillsammans in i en kåta och hälsa. Man bjuder oss taga plats på ett par för ändamålet framsatta lådor eller skrin. En stor gryta hänger öfver elden. Lappkvinnan sysslar med tillagandet af någon rätt, som för våra ögon ser mindre smaklig ut. Under tiden samtalar hon med oss.

En grannkvinna har kommit in och satt sig nära dörren med sitt späda barn i famnen. Hustrun i kåtan berättar för oss, att en son till henne dött för kort tid sedan. Vi erinra oss: Den käre Per fick ju en riklig ingång i härligheten och vittnade i det sista om sin

Frälsare. Modern bekräftar våra ord, under det hennes tårar sakta rinna. — "Han lämnade sin bibel åt brodern", säger hon, "och förmanade honom att läsa i den. Hans sista ord voro: 'Amen, kom Herre Jesus'!"

Lycklige Per! "Han har kämpat, han har vunnit, han har lifvets krona funnit."

Tiden som blifvit bestämd för aftonens sammankomst närmar sig och vi resa oss att taga afsked. Flera af kåtans invånare, däribland barnen, följa med. Lilla Maria Charlotta springer framför oss på stigen. Hennes hår är deladt i nacken och bundet i två små, hårdt åtdragna flätor, som nedtill äro sammanfästa medelst brokiga ylleband, försedda med tofsar, som svänga vid hvart steg hon tar. Frampå stigen hinna vi upp grupper af fjällfolk, äfven de på väg till sammankomsten. Då vi komma fram till vår kåta, ha redan de flesta anländt och stå utanför, väntande.

Åter sitta vi där tillsammans, nu för sista gången, ty i morgon skola vi lämna fjällen. Budskapet utgår. Jesus Kristus framställes såsom den, som förmår stadfästa och bevara hvarje själ, som funnit sin tillflykt i honom. För de utomstående ljuder bjudningen: "Salige de som äro kallade till Lammets bröllopsmåltid!"

Det är svårt att sluta i kväll och ännu svårare att sedan skiljas. Det hörda ordet ger anledning till enskilda samtal och en och annan som kommit i nöd för sina synder, begär förbön. På backen utanför kåtan med snön helt nära och med fjällödslighetens stämning under den ljusa natthimeln fortsättas samtalen.

Då och då uppstämmes en sång. Där inne i kåtan ha vi sjungit:

"Få vi mötas i den staden, som är byggd af Herren Gud?"

Svaret är viktigt för oss. Vi ha med hvarandra lefvat dagar i Herrens gårdar, som äro "bättre än eljes tusen", och det har bundit våra hjärtan tillsammans. Få vi mötas? Knappast på jorden. Men vi se framåt mot mötet i staden därofvan, hvarest vi tillsammans skola få skåda hans ansikte, "hvilken vi nu älska fastän vi icke hafva sett honom". Pånyttfödelsens stora under har skett med så många af folket i Oviksfjällen. De som ännu stå utanför äro jämförelsevis få. De ha sällat sig till de andra i dag, men se olyckliga och fridlösa ut midt under den allmänna glädjen.

Det är redan långt öfver midnatt, då vi gå till hvila. Trötta, som vi äro, känna vi kylan, men somna dock mellan de varma ren- och fårfällarna, medan göken gal och lapphundarna tassa utanför.

* * *

Tidigt uppe följande morgon för den långa färden. Lapparne låta ej länge vänta på sig. De samlas utanför och inuti kåtan. Solen skiner varm och klar öfver den liffulla taflan med fjällfolket i sina måleriska dräkter.

Det är åtskilligt att bestyra med packningen, innan allt är i ordning.

Så bryta vi upp. Hela skaran af fjällfolk följer oss ett godt stycke väg, innan vi slutligen taga afsked och lämna dem. De stå kvar och se efter oss, medan vi bestiga en brant sluttning på andra sidan om dälden, där de stannat. Vi vända oss om gång på gång och alltjämt se vi dem på samma plats.

Fram till oss tränga afbrutna toner af den sång, som de uppstämde vid afskedet.

"För en tid vi skiljas här,
låt oss nu af hjärtat be
vännen, som är alltid när,
att hans nåd till oss må se.
Jesus, här vid bedja dig,
låt din omsorg nådelig
hos oss alla vara spord,
dyre herde för din hjord.

Låt ur minnet ej förgå
hvad vi hört på denna tid!
Låt oss, om dig täckes så,
mötas här igen med frid!
Gud, välsigna kunskapsfrön
och för all din mildhetsrön
låt oss här lofsjunga dig,
prisa dig evinnerlig.

Men afståndet mellan oss vidgas och sången tystnar. Ännu stå de dock kvar. Det ligger som en rörande vädjan i deras tysta bidande. — När vi från höjdens krön se dem för sista gången i fjärran, har solen höljts af moln, och en bister vind drager fram öfver fjället.

Våra hjärtan äro fyllda af afskedets och medkänslans vemod. Vi ha lärt att känna varmt för detta folk, våra syskon, hvilka, undanträngda och som de själfva säga, föraktade, föra sin hårda tillvaro midt i denna karga och ödsliga på samma gång som storslagna natur; denna natur, som oemotståndligt ristar in vemodsdraget i deras karakter, som skiljer dem från andra folk och gör deras kamp för uppehället farlig och mödosam.

Men vi tacka äfven Gud för deras skull: för hans Andes nådesverk i fjällen, och för hvad vi fått bevittna däraf, och vi bedja att densamme Anden allt fortfarande måtte hvila öfver nordanland, och att den eld, som tändts i Oviksfjällen, måtte spridas vida, till trakter, som ännu äro mörka och oberörda, på det att Guds lof snart måste ljuda från fjäll till fjäll i hela vårt älskade fosterland.

GERTRUD ALMQVIST.

TILL MINNES.

Bättre är att genom mycken bedröfvelse ingå i Guds rike, än att genom mycken glädje och timlig lycka löpa till helvetet.

SCRIVER.

Världen är stadd i det onda. Misshaget till det onda blir alltid kvar; endast oron och ångesten viker, så att man genom dem ej låter sig beröfva försäkringen om den närvarande nåden.

BENGEL.

Det är kanske det allra svåraste prof för en människa, att räkna andra yppare än sig själf. Man vill så gärna räkna sig själf främst, så är människohjärtat af naturen, och många tala om ett slags ödmjukhet och hafva denna som en skylt, bakom hvilken de dölja sitt högmod; men om det verkligen gäller, får man se hvad deras ödmjukhet är värd. Högmodet måste dö vid Jesu kors.

G. E. BESKOW.

DET SVENSKA SPRÅKET I AMERIKA.

Föreläsning hållen inför Svenska språkvetenskapliga sällskapet i Uppsala, Sverige,
af Gustaf Andreen, A. M. (Augustana), Ph. D. (Yale).

II. *Engelskans inflytande på talspråket.*

Det svenska språket i Amerika står ju under ett oerhördt tryck från den öfvermäktiga engelskans sida. Dessutom mötte den svenske emigranten öfverallt nya förhållanden, nya uppslag, en öfverflyttad civilisations starka utveckling på ett nytt och rikt område. Detta afspeglar sig äfven i språket; så att engelskans eget ordförråd riktats särdeles mycket från Amerika, dess förhållanden och egendomliga utveckling. Dessa nya ord i engelskan, eller gamla ord med nytt betydelseinnehåll, som ha införts i den amerikanska engelskan, måste nödvändigtvis ofta införas i den amerikanska svenskan, då intet fullt motsvarande uttryck fanns på modersmålet.

Dessutom var det en mängd saker och förhållanden, som väl förefunnos i Sverige eller åtminstone hade funnit sitt uttryck i det svenska skriftspråket (ty hvarje modernt kulturspråk har eller tillägnar sig strax de af kulturens framsteg betingade uttrycken), men hvilka emigranten kanske på grund af bristande underbyggnad ej lärt känna och för hvilka det engelska namnet var det enda han hade hört; och så infördes det i hans talspråk. Därtill kom, att ju lägre bildningsgrad emigranten stod på, desto mindre motståndskraft hade han i språkligt hänseende, desto lättare föll det sig för honom att inblanda engelska ord i sitt talspråk till och med i de fall, där han kände till svenskans goda motsvarande ord och uttryck. I detta sammanhang få vi dock komma ihåg, att de flesta prof på denna blandning, den s. k. "mesopotamiskan", som förekomma i tidningarna, äro helt enkelt gjorda på beställning, liksom så mycket annat af kvasihumoristisk natur.

Engelskans inflytande på svenska språket visar sig (A) dels i uttalet, (B) dels i valet af ord och vändningar.

A. Med afseende på *uttalet* så har ju hvarje språk sin artikulationsbasis, som ger språket sin färg och karakter. En sådan klangfärg lyser oftast igenom, då någon talar eller läser ett annat språk än sitt eget, äfven om hvarje särskildt ljud synes vara ganska korrekt. Nu är engelskans artikulationsbasis mycket olik svenskans. Så vidt jag kan döma, uttalas ingen enda engelsk vokal med *precis* samma ljud som det närmast motsvarande svenska ljudet. Därför hade, från *svenskans* synpunkt, en af mina svenska lärjungar i Rock Island rätt, då han under studiet af engelskan smått förargad utbröt: "De engelska vokalerna, det är ju bara mellanljud!" Konsonanterna däremot motsvara hvarandra till en stor del. De, hvilkas uttal mest skiljer sig i de båda språken, äro *l* och *r*. Faran är nu den, att de engelska *l*- och *r*-ljuden söka tränga sig in i svenskan, samt att vokalerna få engelsk färg. Dessutom finnes ej *y*-ljudet i engelskan, och de engelsk-talande tillägna sig endast med svårighet detta ljud. Denna svårighet få också många svensk-amerikaners barn kämpa med.

I engelskan brukas ej grav accent (utom i vissa fall för s. k. retorisk effekt, t. ex. då man vill uttrycka en hög grad af förundran), en accent som är så vanlig i svenskan. Ofta får man därför i Amerika höra ord, som skulle ha grav accent uttalas med akut accent, en sak som ger språket en något finsk anstrykning. Ej alltid blir skildnaden mellan sådana ord som bůrén (af bära) och bůren (af bur) tydligt nog markerad; jag hörde en gång en person deklamera: "Jag skall bli bůren på hans armar."

B. Engelskans inflytande i *valet af ord och vändningar* visar sig på tvenne sätt: (a) dels däruti att man lånar en mängd engelska ord och uttryck, hvilka man förser med svenska ändelser och gifver svenskt uttal; (b) dels öfversättes en mängd idiomatiska engelska vändningar direkt med bibehållande af de svenska orden, men med förlust af det svenska idiomet.

a) Dessa lån af engelska ord och uttryck kunna fördelas i grupper, mellan hvilka det dock i många fall är omöjligt att draga en bestämd gräns.

1. Ord, synnerligast substantiv, lånas, för hvilka det ej finnes något fullt motsvarande svenskt uttryck; dessa ord kunna därför sägas på ett mera egentligt sätt tillhöra den amerikanska svenskan .

Här märka vi en stor grupp af termer, som beteckna *indelningar af landet, ämbeten, redskap* o. s. v. Såsom exempel härpå kunna vi nämna *county* (motsvarar ungefär härad), *acre* (något mindre än ett tunnland), *section* (640 *acres*), *buggy* (en lätt öfvertäckt vagn), *cornplanter* (en maskin att plantera majs med), *selfbinder* (stundom själfbindare) etc. Man säger domare, ej *judge*, men i likhet med orden president, guvernör etc., brukas äfven ordet *sheriff*, ty länsman motsvarar endast delvis *sheriff*. Så åtnjuta orden *farm, farma* och *farmare* vidsträckt och erkändt bruk, då vi tala om amerikanska förhållanden, under det att de motsvarande orden *hemman, hemmansägare* eller *bonde* alltid brukas om de svenska. Och denna regel håller streck i en mängd fall, så att vi ha dubletter af detta slag, i allmänhet med en ej ringa skiftning i betydelseinnehållet.

Vi kunna såsom exempel betrakta den betydelseskilnad man inlägger i orden *bonde* och *farmare*. Bonde är ju ursprungligen en hedersbenämning, kan brukas så än i dag. Men dessutom associerar man ej sällan med ordet, i synnerhet med dess adjektivform *bondsk*, ett groft, tölpaktigt uppförande; ordet har till någon del degraderats i likhet med det engelska *boor, boorish* (tyska *bauer*). Det engelska ordet *farmer* har till sin betydelse ännu ej undergått en sådan degradering, det asso-

cierar sig ej alls med något tölpaktigt, såsom *bondsk* gör. *Farmer-like* skulle på sin höjd betyda *på landtmannavis*, man tänker sig därvid gärna något manhaftigt och själfständigt.

Till denna grupp af ord får väl räknas uttrycket *all right*, hvilket jag dock ofta hört äfven här i Sverige.

2. Flere engelska ord synas ha kommit in i den amerikanska svenskan på följande sätt. En mängd engelska ord ha flere occasionella betydelser, hvilka det motsvarande svenska ordet saknar. Då citerar man först det engelska ordet, där det svenska ej passar, med det resultat att så småningom det engelska ordet brukas i alla eller åtminstone många af dess olika occasionella betydelser, undanträngande helt eller delvis det svenska ordet.

Såsom exempel härpå kunna vi nämna ordet *fix*. Dess vanliga betydelse är *fästa, laga;* men dessutom har det i dagligt tal ofta sådana occasionella betydelser som *se till, sköta om,* till och med *straffa*. *I will fix that for you* kan betyda *det skall jag sköta om för dig; I will fix him for that* är liktydigt med *det skall jag straffa honom för*, eller kanske ännu närmare *det skall jag laga att han får sota för*. I denna pregnanta betydelse öfverflyttas det till svenska (t. ex. i uttrycket *ja' ska' fixa'n!*), men vinner så småningom terräng, så att det ofta höres äfven i betydelsen *laga*. Af liknande orsak kan man till någon del förklara det vidsträckta bruket af sådana ord som *business, plenty, starta* (ej blott sport-term), *board, boarda* etc.

3. Svenska lånord, t. ex. från franskan, ersättas synnerligen lätt af lånord från engelskan. Så begagnas i stället för trottoar nästan alltid *side-walk*, för galoscher *rubbers*, för perrong *platform*, för gummi arabicum *mucilage*. Mången, som annars talar tämligen försvarlig svenska, skulle kanske studsa vid ordet guttaperka, men strax förstå *rubber*. *Supper* brukas allmänt i stället för supé. Att de många franska fraser, hvilka i Sverige inblandas i talspråket, ersättas af engelska uttryck, kan väl ej anses såsom någon nämnvärd förlust.

4. Dessutom införas i det slarfviga hvardagsspråket en myckenhet af de i engelskan mest förekommande orden; som jag nämnde är det de som sakna teoretisk underbyggnad, som synda mest härvidlag, dock ej endast de. Några af de vanligaste af dessa lånord äro *yes* (ja), *no* (nej), *stove* (järnspis), *upstairs* (en trappa upp), *nerstairs* (en trappa ner, en hybrid för engelska *down-stairs*), *vindmylla* (väderkvarn, engelska *wind-mill*), *corn* (majs, uttalas karn; ordet *korn* brukas i dess svenska betydelse), *store* (handelsbod), *dress* (klädning), *tubb* (balja), *cis'tern* (med engelskans accent på första stafvelsen, sällan cistérn), *box* (låda), *fence* (gärdesgård), *meeting* (religiös sammankomst), *lika* (tycka om, torde till en del bero på dialektiskt inflytande ifrån Sverige), *streetcar* eller *car* (spårvagn. I sin dikt om vårutflykten till Lincoln Park vitsar Eimblad med ordet, då han omtalar att de äldre gå till fots,

"Men flickorna, de ta' car'-en.")

Det engelska ordet *the cars* (= kupeerna, pluralis af *car*) brukas ofta i betydelsen järnvägståg. Stundom höres detta ord *cars* i den amerikanska svenskan, men det har uppfattats såsom singularis och heter i bestämd form *carsen* (= järnvägståget).

Med afseende på dessa lånord från engelskan märka vi, fastän alla ord på engelskan, som ej beteckna lefvande varelser, äro neutra, få de i svenskan nästan utan undantag genus maskulinum. Så säger man *stoven* (han, af *stove* = järnspis), *tubben* (baljan), *en* bushel på *acren* (en kappe (i afkastning) per tunnland), etc. Ibland de yttrest få neutra jag nu påminner mig, kan jag nämna *fence, business* och *store* (bestämd form *fenset, storet*) det sista kanske i analogi med sådana ord som *hår, sår*.

Hvad skall man nu säga om en sådan språkblandning? Att den psykologiskt sedt är förklarlig och naturlig, därom är intet tvifvel. Men så är mycket, som är af ondo. Är då denna tendens helt förkastlig? I Uppsala lärde vi, att språket är ej så mycket ett *uttrycksmedel* som fastmer ett *meddelelsemedel*. Om då under de för Amerika säregna förhållandena språket vinner i tydlighet, i effekt, i omedelbarhet genom att med urskiljning upptaga engelska ord, är det ej till någon del berättigadt? Huru oemotståndlig denna tendens är, visar sig däraf, att äfven akademiskt bildade män från Sverige, som komma till Amerika, på en otroligt kort tid vänja sig att blanda in i sitt tal en mängd ord och uttryck, synnerligast de som omnämnas i grupperna 1 och 2 ofvan.

b) Vi vilja nu beröra den andra punkten: engelska idioms direkta öfverflyttande till svenskan med bibehållande af de svenska orden. Detta omfattar äfven den tendensen att gifva svenska ord ett utvidgadt betydelseinnehåll genom att från det motsvarande engelska ordet till det svenska öfverflytta flera occasionella betydelser, som detta ursprungligen ej haft. Denna tendens är mera förrädisk än den föregående, och därför mera farlig äfven för bildade svenskar, som en längre tid bo i Amerika eller som där vuxit upp. Sådana uttryck finna sin väg till och med in i tidningslitteraturen och skriftspråket för öfrigt. Det är särdeles svårt för en svensk-amerikan att härvidlag öfva verklig självkritik. En god ordbok kan väl hjälpa honom att skilja fåren ifrån getterna, när det gäller enstaka ord, men med afseende på de idiomatiska uttrycken är det svårare för honom att låta örat bestämma, ja i många fall omöjligt. Dessutom äro de engelska idiomen ofta så korta och pregnanta, att man därigenom lockas till deras bruk.

Af ord och vändningar, som tillhöra denna grupp, må nämnas följande:

gå (brukas allmänt äfven i betydelsen resa, liksom eng. *go*).

lefva (höres stundom i stället för bo, hvilken betydelse det då fått genom inflytandet af det eng. *live*).

se någon (besöka eller tala vid någon).

sätta bordet (duka bordet, eng. *set the table*).

praktisera (i betydelsen öfva, en occasionell betydelse af eng. *practice*).

bädd (i uttrycket *gå till bädd* i stället för gå till sängs).

kvart (en fjärdedels 'section', eller 160 'acres').

band (äfven i betydelsen musik-kår).

student (lika med studerande, liksom eng. *student*).

audiens (äfven i betydelsen auditorium, åhörareskara, liksom eng. *audience*).

såpa (tvål brukas ej! Eng. *soap* betyder såväl tvål som såpa).

En nybildning är ordet *bankör* (i stället för *bankir*), hvilken tillkomit under inflytande af eng. *banker* efter mönstret af sådana ord som *aktör, direktör* etc.

hvar har genom inflytandet af eng. *where* i mångas mun fått betydelsen af det relativa *där* eller *hvarest;* t. ex. på de ställen, *hvar* (i stället för *där*) svenskar bo.

ha brukas stundom tillsammans med en infinitiv i betydelsen måste; t. ex. jag har att läsa, eng. *I have to read*).

I stället för svenskans reflexiva verb vilja gärna de engelska konstruktionerna göra sig gällande. Så höres ofta *jag är misstagen* (eng. *I am mistaken*) i stället för det svenska *jag misstager mig, taga förkylning* (eng. *catch a cold*) i stället för *förkyla sig;* 'catcha kalle' brukas väl endast humoristiskt.

Andra hithörande uttryck äro: *som en regel* (eng. *as a rule*), *huru att* (eng. *how to*), *alltöfver* (öfverallt, eng. *allover*), *jag ser* (jag förstår), *ge opp* (ge tappt, eng. *give up*), *gå an* (försiggå), *glad att se dig* (i stället för: glad *öfver* att se dig, eng. *glad to see you*).

Som vanligt då två språk mötas, få prepositionerna mycket lida: *för* exempel, *för* profexemplar tillskrif (= profexemplar [erhållas] gratis af), sända *för* (eng. *send* for = skicka efter, rekvirera), tala *till* en stor audiens (= hålla tal inför ett stort auditorium), en kommitté *på* ursäkter (= en kommitté som granskar giltigheten af inkomna förfallsanmälningar samt ansökningar om befrielse från den för frånvaron bestämda plikten. Ej under att det kortare uttrycket väljes!). En engelsk sång, som började med orden: *"O for a thousand tongues (to praise the Lord)"*, hvilket betyder: O, att jag hade ett tusen tungor, etc., öfversattes: "O, för ett tusen tungor!"*

* De flesta af dessa exempel äro hämtade ur den svensk-amerikanska tidskriftslitteraturen och inbegripa äfven åtskilliga fel, som författaren till denna artikel såsom infödd amerikan gjort sig skyldig till.

I MORGON.

Håll ut, håll ut i tålamod
och aldrig svik din fana,
ty genom eld och vattuflod
du måste väg dig bana.
Din åsikts maning akta mer
än världens vrånga domar!
I natt ett ösregn strömmar ner,
i morgon ängen blommar.

Om styfsint mängden nämner den,
hvars kraft ej hån kan rubba,
o vet, att ljusets riddersmän
skall trofastheten dubba.
För huggormstand och lejongap
ej hjälten fruktan äger.
I natt har kamp vårt ridderskap,
i morgon få vi seger.

Om — tyngst af allt — du misskäns ock
af dem du älskar mycket,
så följ din Herres bud ändock
och ej det egna tycket!
I natt vi gå med pilgrimsstaf,
i morgon palmen vinnes;
i natt är färd på stormigt haf,
i morgon hamnen hinnes.

När allt ditt verk fördrifs ibland,
och lömskt förtalet sprides,
Hvad mer, om blott ur kämpens hand
ej ljusets klinga vrides?
I natt du nås af ilskans agg,
i morgon högtid firas;
i natt dig sårar törnets tagg,
i morgon rosor viras.

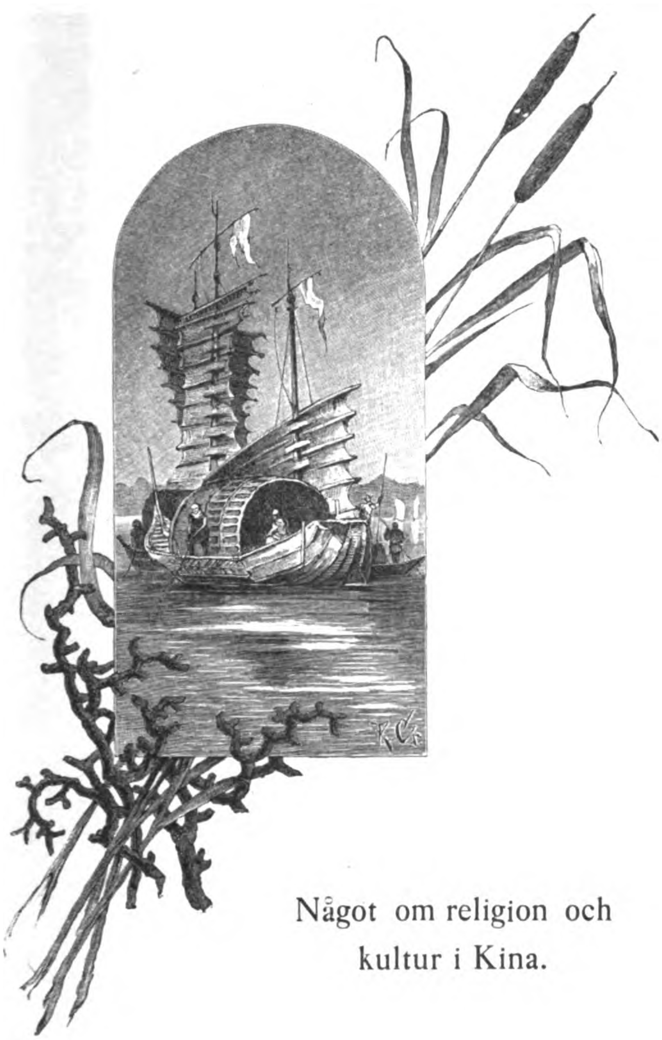
När mycket ensam här du är
och öfvergifven blifver,
en stor, osynlig andehär
dig lika fullt omgifver.
I natt du somnar in i sorg,
och sömnen glädje saknar;
i morgon i din faders borg
du, sällt förundrad, vaknar.

I dag är törst, i morgon släcks
den ljuft af källsprångsflödet;
i dag är nöd, i morgon räcks
det efterträdda brödet.
I natt du hör demoners hot,
i morgon änglars hälsning;
i natt fall ner i bön och bot,
i morgon kommer frälsning.

I natt är lifvet kallt som is,
det arma hjärtat fryser;
i morgon öfver paradis
med värme solen lyser.
I natt till vapenbrak och strid
oss manar krigstrumpeten,
i morgon kommer stilla frid
från djupa evigheten.

Så fäkten, värnen mur och vall,
I harneskklädde, fäkten!
Snart öfver jorden bräcka skall
den stora morgonväkten.
I natt från Sion klagoljud
bland sköldars rassel ljuder;
i morgon sina trogna Gud
till Lammets bröllop bjuder.

C. D. af Wirsén.

Något om religion och kultur i Kina.

Med anledning af de nu pågående omhvälfningarna och oroligheterna i Kina och på grund af det nära sammanhanget mellan ett folks religion och dess sedliga och politiska lif, vilja vi här med ledning af fullt vetenskapliga källor gifva en kort framställning om religionen och kulturen hos kineserna.

Kinesernas gamla riksreligion var en högre animism, d. v. s., man antog att allt i naturen hade en själ och gjorde denna lifsprincip i naturen till föremål för dyrkan. Man ansåg dock ej, att denna lifsprincip tillhörde någon annan värld än den närvarande. Denna lära var i Kina utbildad åtminstone 1,200 år f. Kr. Betraktad i sitt sammanhang med människovärlden bestod denna religionsform af ett system af samordnade eller öfver- och underordnade härskare, hos hvilka världskraften eller lifsprincipen uppenbarade sig mäktigare eller svagare i full öfverensstämmelse med deras i samhället gifna plats. Då är det ju ock klart att kejsaren skulle anses såsom himmelens d. v. s., *den högsta ordningens* son och förmedlare. Men dessa öfver- och underordnade makter funnos jämväl i den yttre naturen såsom i solen, jorden, floderna, bergen o. s. v. och dessa såsom t. ex. solen och jorden stodo ock i äktenskaplig förbindelse med hvarandra.

Läran om själens odödlighet är i Kinas äldsta skrifter mycket dunkel, om hon annars finns där alls. Sedermera framträder hon dock i en vidunderlig form. Människan har nämligen två själar, af hvilka den ena vid hennes död går till jorden och den andra till himlen: hon bevaras såsom princip för den eviga tillvaron och ordningen. Föreställningen om kommande vedergällning är mycket oklar och dunkel. Ingen prästkast tillhör den kinesiska religionen; dock finnas en mängd orakelmän eller besvärjare, hvilka äro stadda i statens tjänst: religionen är nämligen helt och hållet en statens angelägenhet.

I 6:te århundradet f. Kr. uppträdde Kong-fu-tze såsom reformator af denna gamla religion, hvilken han åstundade göra mera sedlig och klar. Följaktligen måste hans lära blifva ett slags etisk naturalism med lydnaden såsom den förnämsta hufvuddygden. Kong-fu-tze vårdade sig ock mycket om den religiösa litteraturen i Kina samt studerade och omarbetade de gamles skrifter. Dessa voro *Y-king* eller trollformeln, *Schu-king* eller historien, *Schi-king* eller sången, *Li-ki* eller ritualen och *Tschyn-tsin* eller krönikan, hvilken utgjorde ett supplement till Schu-king och författades af Kong-fu-tze själf. Dessa utgöra *Kinas kanon* eller de fem King. Hans lärjungar samlade därefter hans tal i en bok, kallad *Lun-ju*. Andra tillade *Ta-hjo* och *Tschung-jung,* hvilka utgöra en filosofisk förklaring af Kong-fu-tzes lära. Dessa senare trenne jämte en senare: *Meng-tzes verk,* utgöra *Kinas klassiska böcker.*

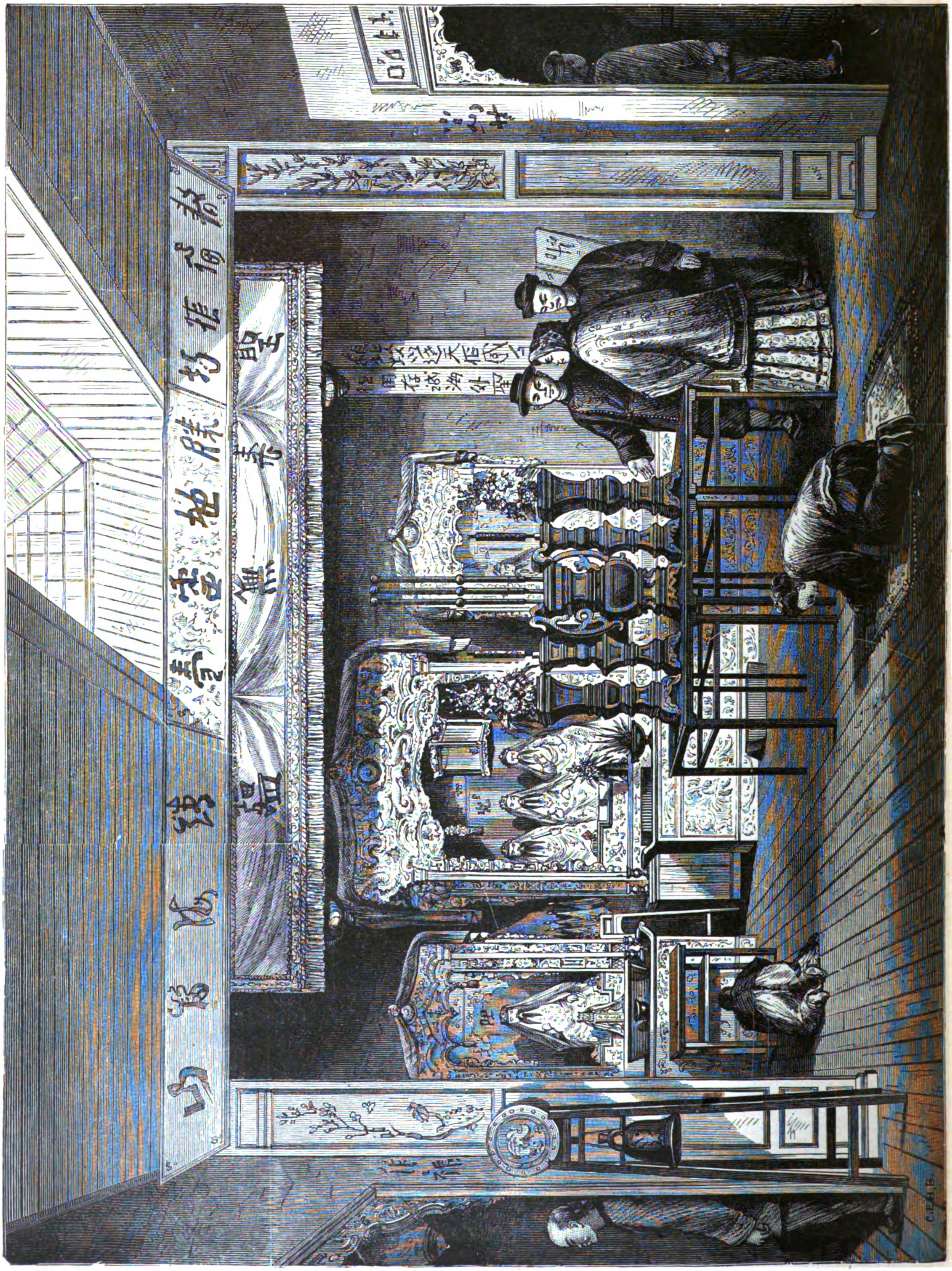
Meng-tze uppträdde såsom sedelärare i Kina omkring 300 f. Kr. Han sökte ock ordna politiken under den oreda och politiska anarki, som jämte dynastiska strider rådde på hans tid.

Den gamla sekten Tao-sse omfattade en mera spiritistisk animism och bestod alltjämt vid sidan af kongfu-tzianismen i synnerhet hos det allmänna folket. På Kong-fu-tzes tid uppträdde nämligen en viss La-o-tze i egenskap af filosof. Han var Kong-fu-tzes vän, och de båda arbetade utan tvifvel tillsammans, ehuru med hvar sitt syftemål: den ena att moralisera, den andra att klargöra den kinesiska religionen. La-o-tze författade Ta-o-te-king eller läran om vägen och blef genom sin verksamhet stiftare af den sekt, som bär hans namn och som genom sin filosofiska prägel blef förmedlare för den hinduiska och budhistiska religionens öfverförande till Kina. På detta sätt kom den att framställa en sjuklig och kulturfientlig asketism. Den senare taoismen har ock blifvit alltmer försämrad och uppblandad med vidskepelse och trollkonster.

Huru ter sig nu denna religion i förhållande till kulturen?

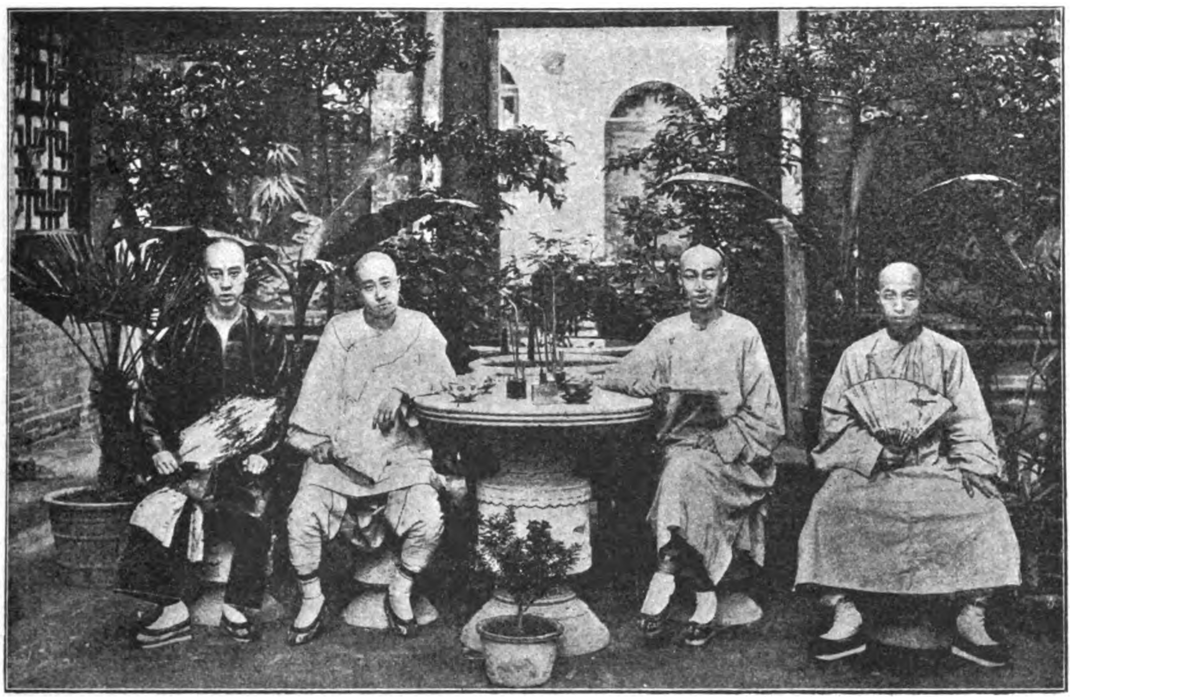
"En högsta gudom känner man icke i Kina, utan tillvaron ledes tillbaka till tvenne grundprinciper i likhet med odödlighetsläran.

Den ena af dessa är den verkande, nämligen urkraften, den andra är den lidande, nämligen urstoftet (Yang och Yn), som båda äro lika eviga, och genom hvilkas samverkan den närvarande världsordningen har uppkom-

Ett kinesiskt tempel.

mit. Människorna äro de enda tänkande väsenden; om det gifves högre förnuftsväsenden, vet man icke. Personlig odödlighet läres därför icke heller. Då en lärjunge en gång frågade Kong-fu-tze om denna sak, skall han ha svarat: "Jag har ännu icke utgrundat lifvet, huru skall jag då kunna säga dig, hvad döden är?" Visserligen bringas åt de döda ständiga offer, liksom det också tillägges dem högre rang och titlar till följd af de efterkommandes förtjänster, men en personlig odödlighet tillägges dem icke med bestämdhet, deras existens består i de efterlefvandes fortfarande hågkomst. Tillvaron är en fullkomlig ordning, hvars högsta uppenbarelse är den kinesiska staten, som är en afbild af själfva himlen. "Ti-en", *den högste ordningen;* religionen blifver därför här i egentlig mening statsreligion, äger det närmaste sammanhang rum. Värst af allt är, om kejsaren, den himmelska medelpunkten, skulle förgå sig, ty då följa icke allenast statshvälfningar utan också stora rubbningar i naturen, sol och måne gifva icke sitt sken, äfven elementen komma i uppror. Lugn och ordning äro för kineserna det viktigaste af allt. Ingen må tänka på förbättringar eller öfverhufvud något som helst, som kunde hänföras under begreppet novationer, ty det nya är alltid absolut förkastligt, berättigadt är blott det gamla, som alltid har varit och alltid skall vara. Hela statsstyrelsen är ordnad genom en strängt organiserad ämbetsaristokrati, där de särskilda klasserna trappvis höja sig intill de högsta värdigheterna, och tillträdet till dessa klasser vinnes blott genom ett med icke mindre omsorg genomfördt examenssystem. Med

Kineser i sommardräkt.

i det gudsdyrkan består i ett noggrant upprätthållande af statens lagar. Statens centrum är kejsaren, himlens son, som i sin person innesluter den himmelska nådens fullhet, utgjutande sin välsignelse öfver världen. Den kinesiska staten är fullkomlig; såsom "det himmelska riket" behöfver den ingen förbättring i något hänseende, hvarje reformation anses lika med revolution och förtjänar det hårdaste straff. I Kina, men också blott i Kina, är mänsklighetens ideal realiseradt; med högmodigt förakt se kineserna ned på alla andra folk såsom barbarer, bland hvilka de då också räkna europeerna. Deras stat är en afbild af det välordnade universum, hvarje individ har sin särskilda bestämdt begränsade plats att fylla, liksom hjulen i ett maskineri. Hvarje oordning häri drager förstörelse med sig i hela tillvaron, ty mellan människolifvet och naturordningen samma noggrannhet äro alla det dagliga lifvets sedvanor och bruk ordnade, en vidlyftig ceremoniallag bestämmer de former, som äro att iakttaga såväl vid förrättningars utförande som vid sällskapliga sammankomster. Näst efter ordning och lydnad för statens lagar, som likaväl kräfves af kejsaren som af den ringaste undersåte, fordras tacksamhet mot föräldrar och de aflidna. Beträffande de senare visar denna sig icke blott i ett trofast minne utan också i ständiga offer, som förrättas till deras ära, bestående af guld- och silfverpapper, som uppbrännas framför deras bilder.

Äktenskapet är i regeln monogamiskt, ehuru också flera hustrur förekomma, och det berättas om kejsare, som ha haft många hundra hustrur. Celibat betraktas såsom synd mot samhället, en hvar är förpliktad att gifta sig innan det trettionde året, hvarför också landet

är öfverbefolkadt. Hustrun är icke likställd med mannen, utan är skyldig honom ovillkorlig lydnad. Enstaka fall förekomma, då hon följer honom i döden, och stundom hedras hon i så fall genom uppresning af en äreport. Nyfödda barn utsättas eller dödas ofta, i synnerhet flickebarn, dock är detta först ett nyare bruk, förnämligast framkalladt till följd af landets stora öfverbefolkning. Det är icke förbjudet i lagen, men regeringen söker förhindra det genom att upprätta stora hittebarnshus, dit de öfvergifna barnen kunna föras.

Praktiskt förstånd, flit och arbetsamhet utmärka kineserna i hög grad. Åkerbruk och boskapsskötsel, odling af bomull och ris samt silkesafvel drifvas med stor ifver, intet land är så uppodladt som detta, hvarje fläck är använd. Kullarna äro odlade i terasser, talrika kanaler äro dragna genom landet, broar och landsvägar underlätta samfärdseln. Industrien nådde redan tidigt en hög utveckling, flera viktiga uppfinningar äro här gjorda, såsom boktryckerikonsten och krutet (dock begagnades det blott till fyrverkeri; dess användande i krig ha kineserna lärt af europeerna). Vetenskapen står i anseende som ingenstädes eljest; till alla ämbetsplatser fordras kunskapsprof, som skärpas i samma mån som dessa blifva högre. I de kinesiska novellerna är hjälten gärna en litterat, som brinner af äregirighet att taga sina examina med utmärkelse, vinna en akademisk grad och därigenom bana sig väg till sin älskades hjärta.

Vetenskapliga akademier äro upprättade, i spetsen för hvilka kejsaren står; ofta skrifver han själf företalen till de lärda arbeten, som utgifvas.

Ett gammalt, mäktigt kulturlif möter oss således i Kina, som vid första ögonkastet ingifver djup vördnad och beundran. Men se vi närmare till, går det med den kinesiska staten såsom med den buddhaistiska religionen, bakom den skenbara djupsinnigheten döljer sig fullkomlig tomhet. Anden är här liksom utanför sig själf, försänkt i träget arbete med idel onyttiga spörsmål; något fördjupande i sig själf kommer den icke till. Af de största bagateller göres mycket väsen, för idel omsvep kan man icke komma till själfva saken. Dessa millioner människor röra sig lika viljelöst som bien i sina celler och myrorna i sina stackar. Hvar och en har sin plats och sin cell sig anvisade, men här finnes intet framsteg, ingen utveckling. Allt är ett dödt upprepande af hvad det har varit i fädernas dagar. Det kinesiska nationallifvet är ett blott upprepande af sig självt, och såsom stjärnorna kretsa i samma banor, såsom dag och natt, sommar och vinter ständigt aflösa hvarandra, så rörer sig lifvet i samma banor från det ena släktet till det andra i oförändradt enahanda. Och midt under all denna yttre lagenlighet döljer sig hjärtats förvändhet, lömskhet, feghet och bedrägeri; man hycklar slafvisk vördnad för den öfverordnade, men så snart tillfälle gifves, förvandlas den till trots och uppror. En ofantlig egoism är rådande öfverallt. Hvar och en är försjunken i sina egna småaktiga intressen, fulla af själfbehaglig viktighet. Här är intet sedligt mål, hvarför man arbetar, inga högre ideer, som skola förverkligas, ingen fantasiens flykt mot idealet, utan kineserna äro likaså belåtna med den bestående verkligheten, som djuret med den bestående naturordningen. När den indiska folkandan till den grad fruktar ändligheten, att den slutligen för att slippa ifrån hennes oändliga kretslopp, väljer att sjunka ned i det rena Nirvana, att tillintetgöra sig själf, så tager däremot den kinesiska folkandan sitt hemvist i ändligheten och rörer sig där med outsägligt välbehag, den går så upp däri, att alls intet blifver kvar däraf, och vi få idel formväsende men ingen anda. Allt går upp i ändlighetens små intressen, framför allt att få äta godt. Djupare längtan, högre aningar, som sträcka sig utöfver det närvarande jordelifvet, synas kineserna icke känna. Den kinesiska kulturen är glimrande bländverk utan inre anderikedom; självständig utveckling af ett högre andelif saknas."

Hvilket behof af kristen mission förefinnes icke här, och hvilka svårigheter måste man ock icke på ett sådant missionsfält påstöta. Här gäller i sanning ordet: "Säden är mycken, och arbetarne äro få. Bedjen för den skull sädens herre, att han sänder arbetare i sin säd". Luk. 10: 2.

FARVÄL, MIN UNGDOMS LJUSA STRÅT.

Min ungdoms land i skrud af vår,
invid din gräns ännu jag står
ett ögonblick, det sista!
Din stämning utaf blid april
uti min själ jag prägla vill,
förrän din port för mig stängs till.

Du badar där i rosigt ljus,
och dina lundars vackra sus
än tonar för mitt öra.
Där ser jag stigen, som jag gått
mot mina drömmars hvita slott —
jag skönjer än, hvar det har stått.

Och våg i sol bland björk och gran,
där fantasiens unga svan
sin silfverfåra plöjde,
sitt afskedssorl till mig nu bär,
som ifrån nejden fjärmad är
och aldrig mer skall dväljas där.

Farväl, min ungdoms ljusa stråt!
Mitt hjärta darrar utaf gråt,
ty mycket jag förverkat.
Jag nådde aldrig, hvad jag tänkt,
förspillde det, som vardt mig skänkt —
och nu är ungdomsriket stängdt.

Framför mig ligger okänd led.
Om den bär uppåt eller ned,
så måste jag den följa.
Framåt, min fot, här ges ej val!
Framåt mitt nya ideal
igenom storm och lust och kval!

Som saf inunder trädets bark
min styrka sjuder rik och stark
men står dock vanmakt nära.
Ty det är lifvets ironi,
att kraft, som växer hög och fri,
i nästa stund är bräckt . . . förbi!

ERNST HÖGMAN.

TIDNINGSPOJKEN.

Några blad ur pastor Bergs dagbok af C. W. Andeer.

Forts.

En morgon någon tid efter detta samtal var Hugo ej på sin plats som vanligt; en, två, tre dagar förgingo utan någon underrättelse från honom. Han hade aldrig försummat sina lektioner of eftermiddagarna, men nu väntade pastor Berg förgäfves på sin lärjunge.

Pastorn satt på expeditionsrummet och arbetade på söndagens predikan, då klockan ringde. Hugo stod där utanför, skälfvande af köld. Hans förgråtna ögon och bleka kinder talade om sorg.

"Men, Hugo, hvar håller du hus nu för tiden, jag har ej sett dig på så länge?"

"Jag har varit hemma."

"Har du varit sjuk?"

"Nej, icke jag, men far har varit och är mycket sjuk."

"Och hvad vill du mig nu då, min vän?"

"Far bad mig att bedja er komma hem till honom genast."

"Hem till din far? Du vågade ju ej ens tala om för mig, hvar du bodde?"

"Doktorn sade, att far kan dö hvilken stund som helst, och nu vill han tala vid er."

"Gärna, gärna, min gosse."

De skyndade ut tillsammans, sedan Berg ombedt sin hustru att ej vänta med supén. Spårvagnen stannade vid hvarje gathörn, men ej förrän framför en af stadens uslaste gränder gjorde Hugo min af att stiga af. Gränden kallades Djäfvulsgränden af den orsak, att många brott blifvit begångna där.

"Och i detta grannskap bor du, Hugo?" sade pastor Berg utan afsikt att såra.

"Ja, här är mitt hem", blef svaret, hvilket hade en betydlig tillsats af bitter ironi.

De gingo fyra trappor upp; allt var mörkt som natten och kallt som vinterkylan.

Först vid detta besök insåg Berg, hvad han egentligen gjort genom sitt ringa kärleksarbete i att undervisa Hugo i kristendomens hufvudsanningar.

I fjärde trappan kom en af stadens fattigläkare, en human och mycket anlitad doktor, dem till mötes.

De hade ofta träffats i nödens och lidandets boningar, vid sjuk- och dödsbäddar, dessa kraftiga, manhaftiga män i mänsklighetens tjänst. De hade lärt att känna och värdera hvarandra; både hyste förtroende för de respektive stora och sköna kallelser i lifvet, som de båda representerade. En kom med balsam för kroppens blödande sår, den andre med himmelsk balsam för sårade hjärtan.

"Herr doktor."

"Herr pastor."

"Well, hur står det till här?"

"Det är mycket skralt. Jag har gjort mitt bästa såsom läkare och människa, men jag tviflar på patientens vederfående. Den egendomliga sjukdom, af hvilken han lider, kan ända hans lif hvilken stund som helst. Jag råder er att nu göra *edert* bästa såsom människa och präst."

Hugo hade skyndat före Berg; inkommen i sjukrummet, hvilket mera liknade en lumpbod än någonting annat, hviskade han till den sjuke: "Far, far."

Bädden, i hvilken den sjuke låg, var ren och snygg, tack vare den nyligen anlända sjuksköterskan, hvilken var sänd af "Föreningen för de fattiges sjukvård".

"Far, pastor Berg är här", sade Hugo, då den sjuke ej svarade på Hugos första tilltal.

En utmärglad gestalt sökte att resa sig i bädden, och blickade omkring sig med förvildade blickar.

"Hvem är han, den där svarte?" ropade han hest och pekade på Berg, som just nu kom in.

"Mitt namn är Berg, pastor vid den svenska församlingen i staden", svarade Berg vänligt.

"Hvad vill ni mig? Ut med er", blef svaret, hvilket var kryddadt med en förfärlig ed.

"Pappa, du skickade ju mig efter pastorn för en stund sedan", sade Hugo.

Den sjuke syntes lugna sig vid anblicken af sin gosse.

"Ja, det var ju så sant det, jag skall ju dö nu, säger doktorn, men det blir nog inte, om jag inte vill", hånade den arme,

"Hur står det till, min gode man?" frågade Berg.

"Gode man", upprepade hånande den sjuke.

"Är ni mycket sjuk?"

"Mycket sjuk? Sak samma, jag skall ju dö nu ändå, och det kan ju vara lika godt det, så blir det åtminstone ett slut på denna eländiga tillvaro."

"För att börja i en annan värld", tillade Berg lugnt, under det att han skarpt fixerade patienten, liksom ville han inbränna denna sanning i den sjukes själ.

"Kanske, kanske inte", ljöd det med darrande stämma från skroflig strupe.

"Hvad ville ni mig egentligen, herr Swenson, då ni skickade er son efter mig?"

"Jag har en hemlighet att förtro er. Bed Hugo och sjuksköterskan att gå ut."

Då de voro ensamma frågade Berg: "Hvad är ert fulla namn, nu jag tör fråga?"

"Mitt namn — ha — ha — ha —, nåja mitt namn kan ju vara Anders Svenson lika väl som något annat."

"Och ni vet, hvem jag är?"

"Jag vet, att ni är Hugos välgörare, och det är allt jag behöfver veta."

"Och ni har fullt förtroende för mig?"

"Naturligtvis. Mitt namn är och har varit för en längre tid Anders Svenson, en usling, en drinkare, en fritänkare, en hustrumördare — — —."

"Lugna er litet nu, min vän."

"Lugna mig, säger ni. Lugn, hvad menar ni? Kyrkogårdens döda, eviga lugn är det enda lugn, som återstår för mig."

"Hvarför skall ni utesluta er själf från Guds frids djupa lugn på jorden, och himlens saliga lugn, då ni slutat ert lif här nere?"

"Ni känner mig inte, herr pastor; ej heller känner ni det lif, jag fört allt intill denna dag. Visste ni allt, skulle ni bestämdt rymma från min sida."

"Broder, ni känner mig ej tillräckligt ännu för att skänka mig ert fulla förtroende."

"Ha — ha — ha, ni har kommit för att skrämma mig med edert tal om helvete och död — — — jag tycker mig v— — —." Han föll ned i bädden, utmattad och feberhet.

"Ni yrar min vän."

"Tyst, präst! och låt mig få tala ut", hväste den sjuke, under det att både kroppens lidanden och själens kval stegrats till sin höjdpunkt. Han låg stilla en stund för att hämta nya krafter, sedan reste han sig upp i bädden igen. Ett onaturligt lugn syntes hjälpa honom att återvinna krafter nog för att fortsätta sitt samtal med prästen.

"Ni lofvar mig att aldrig yppa det värsta för min son?"

"Ni kan tala fritt och otvunget till mig; min ämbetsed fordar att jag behåller för mig själf, hvad som blifvit mig

anförtrodt under biktens insegel. Med afseende på Hugo, så håller jag alltför mycket af honom för att på något sätt säga honom saker, som kunde skada honom."

"Nåväl. Jag är Anders Svenson, till dess att jag slutat mina dagar, och sedan finner ni ett dokument i det lilla skrin, som är gömdt under min hufvudkudde, och detta dokument bevisar, hvem jag i verkligheten är. Vore det ej för Hugo och hans framtid, skulle mitt namn aldrig blifva kändt, men hvarför skulle han behöfva lida för mina dårskaper?"

Något besynnerligt vekt hördes i rösten, och något vått syntes i den sjukes ögonvrår, då han nämnde Hugos namn.

Pastorn kände, att denna dödsbädd skulle lämna outplånliga intryck på hans själ. Berg var nu fullt öfvertygad om att han hade framför sig en man, som lidit skeppsbrott på tidens blindskär, såväl lekamligen som andligen.

"Herr pastor, ni får vara så god och ursäkta min osammanhängande framställning. Tyd den, som ni vill."

"Jag skall söka att tyda allt till det bästa, därom kan ni vara förvissad", svarade den deltagande, varmhjärtade prästmannen.

"Välan, min far var en högt uppsatt tjänsteman hos konungen af Sverige. Han var rik och allt för liberal mot mig, ende sonen. Min moder var en god kvinna, men hon skämde bort mig och blef därför en orsak till min ruin. En kvinna, som gjort mer för mig än någon annan mänsklig varelse — — —. Jag dränkte en stor del af min faders förmögenhet i starka drycker. Min studiebana blef afbruten på grund af att jag blef bortskickad från akademien. Jag var och förblef en odåga. Mitt första steg på brottets bana, d. v. s. det första som lagen kunde anklaga mig för, tog jag, då jag förfalskade min faders namn på en växel. Sedermera rymde jag från hemmet och gifte mig emot min faders vilja med — — —"

Här brast sjuklingen i gråt, men efter att hafva blifvit lugnad af Berg, fortsatte han:

"Jag försökte mig på åtskilliga affärer, men allt misslyckades. Så blef jag hjälpt till en ansvarsfull plats, men återigen beträdde jag brottets bana och rymde först till Tyskland och sedan hit. Man trodde i Sverige, att jag hade mördat en af firmans delägare, men detta var en lögn. Dock har denna misstanke mot mig följt mig under alla dessa kvalfulla år likt ett hemskt spöke; denna omständighet har gifvit hopplöshet åt mina dagar och stygga drömmar åt mina nätter."

"Jag försökte att slå mig ut på grofarbetarens hårda kamp för tillvaron, men hur skulle jag, snobben, odågan, kunna arbeta, då jag blifvit uppfostrad i lyx? Här i landet har arbetaren ju blott två utvägar. Den ena är att arbeta och äta, den andra att icke arbeta och svälta; det senare har varit min lott. Lyckan eller rättare olyckan med mig var, att jag ej var ensam; hade jag det varit, så hade jag nog fått svälta ihjäl."

"Min hustru — o, du arma kvinna, hvad ondt hade du gjort, att du skulle behöfva lida så mycket för min skull? — Min hustru arbetade, arbetade som en slaf både dag och natt för att uppehålla oss. Jag drack upp förtjänsten och slog den arma kvinnan, då hon ej kunde skaffa mig mer penningar. Till slut dog hon af öfveransträngning och umbäranden. Hvad är jag, om ej en hustrumördare — — —?"

Patienten föll tillbaka på kudden under häftiga snyftningar. Berg sade ingenting. Det gifs en sorg, som ingen utom Gud kan lindra.

Så fortsattes bikten igen. "Två flickor och en gosse dogo, därför att jag ej gjorde min plikt som fader och make. Hugo — — — mitt enda barn, min snälle gosse, är det enda jag äger vid min dödsbädd. Jag har misshandlat honom som en hund, men han har förblifvit trogen intill det sista. Tidigt och sent har han sprungit gata upp och gata ned för att sälja tidningar; hans förtjänst är det enda som uppehållit oss under de tre sista åren, ty jag har varit för stolt att begära fattighjälp . . . . Tack, herr pastor, för hvad ni gjort för Hugo. Ni har gjort för honom hvad hans fader försummade att göra."

"Tala inte om det, ty jag har blott sökt att göra min plikt."

"Ni har gjort mer. Ni har räddat en själ från helvetet — om det finns något —, ty jag hade redan börjat inplanta mina gudsförnekande grundsatser i hans själ, då Ni som en räddande ängel lärde honom det som Guds ord kallar vägen, sanningen och lifvet."

"Tror ni då, att mina grundsatser äro bättre än edra egna?"

"Herr pastor, jag är själf en usling, men äfven jag hyste en gång den förhoppningen, att mitt lif skulle gestalta sig annorlunda, än det verkligen gjorde."

"Tror ni då på en Gud?"

"Plåga mig inte!"

"Och på ett lif efter detta?"

"Öka ej mina kval!"

"Jag har låtit er få tala fritt, utan att afbryta er, nu är det min tur att såsom själasörjare tala till er. Ni är, mänskligt att döma, snart färdig att stå inför den rättfärdiges domstol, ni är färdig att anträda den resa, från hvilken man aldrig återvänder. Vet ni, hurudan eder evighet kommer att gestalta sig, om ni ingår i den i det själstillstånd, uti hvilket ni nu befinner er?"

"Låt mig vara, lämna mig!"

"Min vän, jag lämnar er icke såsom ni nu är. Öppna edert hjärta för Gud, bekänn inför honom edra synder, och bed om syndernas förlåtelse medan det ännu är tid."

"Bed, — bed — bed för mig, jag kan ej bedja," ljöd det angsligt från den sjukes läppar.

"Tror ni på Gud och på frälsningen i Krsti blod?"

"Bed — bed — — —!"

"På fri nåd?"

"Bed", skar ett ångerns och förtviflans skri genom rummet.

Och Berg bad, liggande på knä vid bädden. Han bad, ej ljumt och likgiltigt, utan såsom en själ beder, då hon brottas med Gud i förbön för en annan själ.

Sublima, himmelska ögonblick i en pastors lif!

Berg slutade ej förr än han kände bönhörelsens fridsdufva nalkas den själ, för hvilken han bad.

Öfver den sjukes drag spred sig ett öfverjordiskt skimmer, som förvandlade hans förra vilda utseende betydligt. Djupt i hans själ hade tvenne makter brottats i en väldig tvekamp, som gällde lif och död, och hvilken makt som hade segrat, därom vittnade de ångertårar, som strömmade ur öppnade tårekällor, och därom vittnade den hänförelsens eld, som brann i den sjukes ögon och talade om en salig tro. En brand var ryckt ur elden.

"Gud välsigne er, pastor! Jag är nöjd att dö, ty jag känner, att min domare har blifvit min Frälsare, och att han skall döma mig efter kärlekens lag. — — — Bed Hugo att komma in, ty jag känner slutet nalkas med stora steg, jag börjar blifva så svag, så svag. — — —

Pastor Berg gick efter gossen, som tillika med sjuksköterskan hade vistats i ett litet rum på den andra sidan den där långa, mörka korridoren. Sjuksköterskan hade med knapp nöd kunnat hålla Hugo tillbaka från att gå in till sin far. Han låg på en liten soffa och grät, då Berg inträdde. Då han fick se sin beskyddare, rusade

han upp och föll honom om halsen samt frågade med en barnslig, rädd stämma, "hur är det med far?"

"Allt är väl min lille vän."

"Tror pastorn, att han blir bra igen?"

"Ej i denna värld," svarade han, i det han tog gossen vid handen och ledde honom in till den sjuke, som hälsade honom med ett vänligt leende.

"Hugo, min egen Hugo, kom till pappa!"

"Pappa, pappa, du får inte dö och lämna mig ensam, du får inte."

"Jag dör ej gossen min, jag endast går till mamma och dina syskon."

Det var en af dessa rörande scener, som kan komma det mest onaturligt hårda hjärta att smälta, som nu upprullades för Bergs och sköterskans ögon. Det var ett älskadt och ett älskande barn, som slöt sig till sin döende faders famn.

En pinsam tystnad, under hvilken blott Hugos snyftningar hördes, varade en lång stund.

"Glöm ej Hugo, pastor Berg, jag öfverlämnar honom åt eder. Handla med honom efter eget godtfinnande; då ni läst dokumenterna i skrinet, ser ni strax hvad som är att göra."

"Hugo och jag skola blifva goda vänner."

"Pappa, pappa", var allt som gossen kunde säga.

Hvad Berg hade väntat och hoppats på, inträffade, den sjuke bad om att få komma i åtnjutande af Herrens heliga nattvard.

Han fick det, och efter denna heliga akt syntes han falla i en lätt slummer, men då aftonsolens sista strålar kysste stadens kyrkspiror godnatt, vaknade den sjuke för att om en liten stund slumra in i den sista sömnen.

En själ var frigjord ur kroppshyddans trånga hölje, i hvilket den irrat så långt från fadershuset, så långt från den rätta stråten. Nu var hon bärgad, lycklig, saliggjord.

* * *

Efter begrafningen, som förrättades af pastor Berg och bekostades af hans församling, öppnades det lilla skrinet, och ingen må väl förundra sig öfver pastor Bergs förvåning, då han förnam, att den döde var en ättling af den i Norden så beryktade adelssläkten von L. Bland andra dokument fanns den dödes prästbetyg och vigselattest samt bref från hans fader den rike godsägaren och hofmarskalken, grefve von L. Det sista brefvet, dateradt ungefär fem år tillbaka, slutade som följer: —

— — — Käre son och sonhustru hvarför skolen I längre irra omkring i främmande land, då både mamma och jag så gärna skulle vilja hafva eder hos oss, och då vi ju så väl behöfva eder hjälp och edert sällskap? Allt är glömdt, allt är förlåtet! Kom blott hem till oss gamla, ty vi känna oss så ensamma utan er.

Tecknar med största kärlek,

Anna och John von L.

P. S. En växel på ett tusen dollar står till edert förfogande hos bankfirman Lloyd & Brothers, New York.

D. S.

Hugo blef på allt sätt omhuldad af pastor Berg och hans fru. Han fann hos dem ett bättre hem, än han någonsin haft. Glädjen att få behålla honom såsom en son blef dock icke långvarig, ty såsom svar på ett utförligt bref om sonens sista stunder erhöll pastor Berg helt snart följande telegrafiska svar:

"Sänd Hugo med första båt. Bref senare.

JOHAN VON L."

* * *

Hugo är för närvarande en aktad medlem af studentkåren vid ett af Sveriges universitet. Få känna hans tragiska barndomssaga, och kanske är det bättre så, men att Hugo ej glömt det land, hvarest han såsom gosse förtjänt sitt och faderns uppehälle med att sälja tidningar, och att han ej glömt sin gode vän och beskyddare, därom vittna de bref som anlända till pastor Berg allt som oftast.

Hugo Svenson är numera Hugo von L., juris kandidat och arftagare till farfaderns stora fideikomiss Danbyholm.

BLOMSTERMOR.

Skiss af Elisabeth Kuylenstierna.

Jag lefver illa med människorna, de förstå icke mig och jag icke dem," skref Margareta Wilde till en god vän, när hon fattat sitt beslut att lämna hufvudstaden. "Du vet, att jag är fri och oberoende, och att jag håller af lifvet, icke vill slita af dess tråd, men här förefaller det mig, som sprunge jag likt en tam, hvit råtta rundt ett hjul utan annat mål än att få dagen förkortad med någon slags sysselsättning. Man blir pessimist i stora samhällen lika naturligt som man blir folkfiende i folkträngsel; jag vill vara optimist, och jag tänker, att naturen skall lära mig det.

Till landet far jag och där skall jag bruka min jord, odla mina kära blommor och försöka uppfatta tillvarons storhet fritt och sant. Jag hör icke till burfåglarna, hvarken till dem som njuta af sitt granna guldtrådsgaller, eller till dem, som hänga näbb och mista sånglusten. Finns det sol och finns det frihet, är det väl meningen att taga vara på dem båda."

Nu hade hon varit försvunnen från vännernas horisont ett par år, "den besynnerliga Margareta Wilde"; som låtit tala om sig i alla tider, därför att hon ej gick de andras vägar. Man visste, att hon flyttat till Skåne, till ett gammalt, lågt bondehus, som hörde hemma under ett ärevördigt herresäte, och en vacker dag i april skref en ung, nervsvag fru och frågade, om hon finge komma ned och hvila sig. Hon fick ett äkta "Wildiskt" svar — den släkten var känd för sin korthet i ordformer: "Midt i brådskan kommer du och vill hvila! Du anar icke, huru tokigt dina ord ljuda för mig; jag har en hel jäsande arbetshärd omkring mig, men välkommen i alla fall, du lilla vrångvända människa, och lär dig, huru lifvet ser ut."

Att Margareta Wilde icke tog emot sin gäst vid stationen, förvånade knappast denna, det fanns i alla fall åkdon nere och körsvennen visste godt besked.

"Det är frun, som skall till Målet," frågade han på sin breda skånska.

"Ja, till fröken Wilde. Hon är väl hemma?"

"Jaa män! Blomstermor är alltid hemma."

"Kallar ni henne inte fröken Wilde?"

"Nej män gör vi ej, inte till dagligdags, då får hon heta Blomstermor, för hon gräfver ju jämt i sin trädgård."

Den lilla stockholmsfrun hade aldrig förr åkt öfver så stora slätter, aldrig med blicken mätt en så vid yta, och därför kunde hon ej heller förstå den känsla af famnande,

vingstark glädje, som grep henne. Vinden, som här ej motades utaf några små förtretliga skogsdungar, rusade emot henne så yrande vårfriskt och mättad af dofter från fjärran skogar, från hafvet, hvilkets blåa strimma lyste längst bort vid syngränsen, och från luften. Den tog emot henne som ett i ystert jubel hälsande barn, fläktade på alla sidor likt en osynlig jättesolfjäder och fick hennes bleka kinder röda.

Så åkte de in i den gamla pilallén, det rasslade i bruna grenar, det knäppte som okynniga skolpojkfingrar från de vridna, knotiga armarna; en flock svartglänsande skator höll konselj midt i solskenet och skrattade sig fördärfvade åt ett par glimmande buteljskärfvor som någon vagabond slängt efter sig.

Målet låg helt nära hafvet. Stora ägor hade det visst icke, var bara en "liten lapp", tyckte de skånska magnaterna, en liten atom, men när Margareta Wilde hörde det, rätade hon upp sig och svarade: "För mig är den atomen den mäktigaste i universum, den har lärt mig inse, hur härligt det är att vara människa."

I stort blått trädgårdsförkläde öfver en stoppad kofta, en sportsmössa på hufvudet och gamla halfhandskar på händerna, tog hon emot sin gäst.

De gingo sandgången fram mot den låga byggningen med sitt bruna tak och sin granrisade förstugukvist.

"Är du trött," frågade Margareta, så fort hennes främmande fått af sig ytterkläderna och intagit förfriskning.

"Å nej, märkvärdigt nog inte."

"Jag skall väl i alla fall låta dig hvila litet. Om en stund kommer jag igen."

Hon nickade och gick, rank och smärt, med hufvudet högburet och stegen lätta.

Den andra såg efter henne och sedan omkring sig i rummet, bonadt med skånska kläden, möbleradt med bänkar och massiva bord, ett bokskåp eller rättare hylla från golf till tak — man kunde väl förstå, att ej Margareta Wilde tålde glasdörrar om sina skatter —, munkstolar och en fäll nära spiseln. Vid alla tre fönstren och långt utåt golfvet stodo växter, palmer, ormbunkar, nerier, rosor och callor, och särskildt ompyssladt som en stackars lifstrött sjukling höjde sig ett rankt syrenträd med blekt lilafärgade blomklasar. Framför detta stannade den lilla stockholmskan i sällsamma tankar; hon stod där än, när Margareta Wilde inträdde:

"Så, det förstår du dig bäst på?"

"Ja, Blomstermor, jag gör det."

"Du har redan hört mitt namn?"

"Ja — det är vackert, men — — —"

"Det är vackert utan men. Jag är stolt öfver mitt moderskall, må du tro. Hvarenda kvinna borde bli mor. Jag menar ha en moders intresse för något här i världen; att äga ett litet eget, lefvande barn är naturligtvis det största och heligaste moderskapet, men vi andra, som ej fått det högsta, behöfva icke ändå genomgå andlig svältkur." Hon hukade sig ned bredvid syrenen och fortsatte: "Vet du, hela vintern har jag försökt att drifva den, jag har trott mig vårda den rätt, men när den borde blomma, kom den i stället blott med några hektiskt gröna blad. Det gjorde mig så ondt, att jag kunde ha gråtit."

"Är du så känslig, Margareta?"

"Hm, det trodde du inte! Ja, knappt jag själf heller; det är mina blommor, som lärt mig det. Alla kvinnor ha modersinstinkten, men först när vi bli mödrar, väckes själen i den. Nu med syrenen här! Den var som mitt sjukaste barn, en liten trött ande, som inte ville fatta lifvets verklighet. Jag grubblade den gången mycket öfver rätt och orätt. Skulle den få dö ut i frid eftersom den ej ville trifvas omplanterad, eller skulle jag locka fram lifsmöjligheterna i den? Den kunde aldrig själf bli lycklig, det visste jag, men skulle den kanske lära andra, att ock genom lidandet bär vägen till blomning? Och jag tror, att jag handlade rätt, när jag lät mitt barn lefva. Nu doftar den till och med. I morgon skall jag skicka den till en ung flicka, som mist sin käraste lyckodröm."

Det var så underligt, att höra Margareta Wilde tala så vekt. Den andra såg häpen på henne.

"Du är förändrad" sade hon.

"Ja visst, skulle jag inte blifvit det här i mitt älskade, fagra Skåne, du förstår inte dess natur, du, men vänta, den fångar dig nog. Sätt på dig och följ med mig ut. Först ner till hafvet. Det, tycker jag, är alla slätters slätt, och jag kan aldrig se mig trött på dess oändlighet."

De gingo genom en park af terassformigt växande furu- och löfskog; det var mjuk mossa under deras fötter och den främmande märkte, hur Margareta såg ned, som letade hon efter något på skogens oskurna sammet.

"Hvad ser du efter?"

"Tror du, att du går öfver lefvande väsen här?"

"Här?"

"Ja, du", Margareta skrattade, "bäst det är, kan du möjligen få se ett litet praktfullt orchidéehufvud sticka upp. De äro mina älsklingsbarn. Tänk du, två år kunna de ligga i jorden, trampas på, kanske glömmas, och så ett tu tre sticka upp som en dold rikedom. Så okufligt är lifvet, det tänker jag ofta på, och därför går jag aldrig tungt; det är bittert att förtrampa."

Nere vid hafvet, på den torra fina sanden, varm af solen, lade de sig.

"Tycker du nu, det är så mycket rättare att hålla af blommor än af människor?" frågade den unga stockholmskan, när Margareta länge entusiastiskt talat om sina blomsterodlingar.

"Nej, inte rättare", svarade Margareta långsamt, "men genom mina blommors själslif har jag kunnat tränga djupare in i människornas. Du må kalla det en underlig, bakvänd väg, om du så vill; jag är glad, att jag funnit den. Sjuk var jag till tankar och sinne, när jag flyttade hit, trött på människor och deras strider. Jag ville dem ingenting då; nu har jag fått ögonen öppna för så mycket. Jag har följt ett frö eller en planta från dess nedläggande i jorden, genom knoppnings- och blomningstiden fram till vissningsperioden, och för hvarje nytt utvecklingsskede har jag gjort mina jämförelser med annat lefvande, och så småningom har jag fått kärlek till allt. Jag kan inte förklara mig riktigt, jag vet det. Ord har jag haft så föga användning för, men när du gått här några dagar och sett på hvarenda buske, hvarenda liten blomknopp och på de gamla träden med sina hundra år på nacken, skall du förstå mig."

Den andra satt tyst och såg mot de glittrande solstänkta vågorna — och så åter på Margareta.

"Jag tror jag förstår dig redan", sade hon med sin mjuka, trötta röst. "Du hör till dem, som inte nöjas, förrän de fått ut någon mening med sin tillvaro."

"Dit borde alla tänkande varelser höra", svarade Margareta lugnt, "och jag tror, att den som söker, han finner."

"Icke alltid, Margareta."

"Nej, därför att så många stänga sig inne eller slött gå de tilltrampade vägarna. Lifvet är en allmänning, men dess rätta brukande är hvar enskilds sak, det glömma de flesta."

TIONDEMÖTE I SKÅNE.

Det är i den gamla goda tiden. Gamle prosten tar emot tionde och socknefolket kommer till prostgården med sina håfvor. I den enkla salen med bjälktak och gammaldags öppen spis tronar prosten, välmående och trygg i sin länstol, vid pipan språkande med den magre och gråbleke adjunkten. Bakom synes den skinande, fryntliga prostinnan i sin hvita mössa i samspråk med en af socknens bondhustrur, som rak och styf sitter i soffan med kaffekoppen i handen. Dottern i huset slår i ur den blanka kopparpannan.

Klockarfar antecknar varorna, som aflämnas. Bönder komma, den ene med ett får i sina armar, den andre med en kalf på nacken. Hustrur och flickor lämna ostar, smörbyttor, litet af hvarje af jordens frukter. I rummet utanför är det fullt af folk, tiondemötet är uppenbarligen ett slags högtidsdag i socknen. Och där härska idel välmåga och belåtenhet, ej blott hos dem, som mottaga, utan också hos dem, som gifva af godt hjärta.

Taflan berättar, lika åskådligt som hemtrefligt, om seder och bruk i Skåne för 50 eller 60 år sedan. Den är en af de taflor på nationalmuseum i Stockholm, som alltid samlar omkring sig en intresserad åskådarkrets.

"Tiondemötets" målare, Bengt Nordenberg, född 1822, är en af de svenska män, som arbetat sig upp från fattigdom och en låg ställning i samhället till anseende och heder. Han var en torpargosse från Blekinge, så fattig, att han endast en helt kort tid kunde få gå i skolan — han måste hjälpa till hemma i stugan. Då han var för klen till grofarbete, lärde han sig spinna, eljest ritade han, när han fick tillfälle därtill, eller slöjdade djur, som han målade med färg, han fått af en gumma, som färgade garn.

Tolf år gammal sattes han i lära hos en målaremästare i Sölvesborg, blef gesäll, vandrade om somrarna omkring med sina färgburkar och målade kistor eller strök möbler och väggar åt bönderna, samlande därunder ihop åt sig en liten reskassa, och begaf sig till Stockholm. Han var då 21 år gammal.

Där gjorde han sig snart känd som en skicklig yrkesmålare, studerade äfven på fria konsternas akademi, försökte måla taflor i stället för att dekorera rum, vann framgång och reste, 29 år gammal, till Tyskland för att i Düsseldorf fortsätta studierna. Düsseldorf, en välmående fabriksstad i Rhenprovinsen, var på den tiden en af medelpunkterna för Tysklands konst, där det fanns en eftersökt akademi, och många målare bodde där, hvilka drogo till sig elever ej blott från Tyskland utan också från andra länder. En af dessa erkända och beryktade målare var normannen Tidemand. Han målade oftast bilder ur bondelifvet i Norge, bröllop, begrafningar, läsförhör, bondfolket i kyrkan eller bibelläsning i stugorna, han målade flickor på fäbovallen, fiske vid bloss, björnjakt, skördescener, med ett ord folkets lif. Han fick många efterföljare, och en bland dem var Bengt Nordenberg.

FRÖKEN STRÖMBOM.

Lektionen hade än ej börjat. Det var ett förskräckligt bråk och stojande i klassen. Några af flickorna läste tillsammans igenom öfversättningsläxan, andra trummade på pulpeterna, formerade blyertspennor eller ritade gubbar i böckerna, och genom hela rummet ljöd ett oafbrutet hviskande och fnissande. Jag var lifligt inbegripen i en ifrig diskussion med en kamrat om ett fel i ett franskt tema, ett fel, för hvilket hon blott fått ett streck i marginalen, men jag en hel bock. "Så nedrigt, så orättvist!" Jag glömde mig därhän, att jag i vrede stampade med foten i golfvet.

Då öppnades dörren sakta, och fröken Strömborg visade sig på tröskeln. Hennes blick gled långsamt och förebrående öfver klassen, stannade ett ögonblick särskildt på mitt upphettade ansikte, hennes panna rynkades, och hon sade med sin entoniga röst: "Hvad tänker sjunde klassen på? Det har ju ringt för länge sedan, och lektorn är här om ett par minuter." Ännu en förebrående blick, och hon lämnade rummet.

Vi vågade ej bråka mer, men från allas munnar ljöd ett mummel af missnöje och förakt. Vi hade inga sympatier alls för fröken Strömborg, och det fanns verkligen intet tilldragande hvarken i hennes person eller hennes sätt. Hon var lång och mager; ett blekt ansikte, stora, grå ögon, som blott fingo lif, då hon var ond, och ljust, tunt hår i en liten knut i nacken. Hon gick mycket tyst, och hvarenda gång, man hade något bråk för sig, kunde man vara säker om att plötsligt få se hennes spetsiga näsa sticka fram genom dörren. Hon gick därför, oss flickor emellan, under namnet "spionen".

Ja, omtyckt var hon då alls icke; det var vårt största nöje att härma henne, rita af henne och göra narr af hennes gamla svarta klädning och omoderna hatt. Alla fula böjelser inom oss väcktes till lif vid åsynen af den stackars lärarinnan, som ju egentligen icke gjort oss något ondt. Men så en dag fick jag blicka in i det lif, som fröken Strömborg förde utom skolans väggar, fick se henne, då hon icke var omgifven af bråkiga, olydiga elever, och detta förvandlade mig, hennes värsta plågoande, till den mest hängifna och uppmärksamma lärjunge.

Det var en härlig afton i slutet af september. Jag hade läst flitigt hela eftermiddagen och hade därför det sköna medvetandet att kunna alla läxorna till morgondagen. I sällskap med min lilla syster och en af hennes lekkamrater hade jag begifvit mig på en promenad utom staden för att få njuta af det härliga vädret. Vi gingo rätt fort och kommo snart fram till det vid kanalen belägna lasarettet, där vi satte oss på en liten bänk. Det var så lugnt och fridfullt där ute, bullret från staden nådde oss icke. Aftonsolens sista strålar lyste vänligt öfver de röda lasarettsbyggnaderna och tittade in genom fönstren, som om de med sin milda glans ville kasta in litet glädje i denna lidandets boning från världen utanför. Några sena höstblomster växte strax bredvid, vi plockade dem, och jag började binda ihop dem till en liten bukett.

På gångstigen, som slingrade sig på kanalbanken, hördes då plötsligt steg, de där tysta, försiktiga stegen, som jag så väl kände till och så innerligt afskydde. Jag såg upp, och mycket riktigt, där kom fröken Strömborg gående. Som en blixt flög den elaka tanken genom min hjärna: "Afskyvärdt! skall man icke ens utom skolan få vara i fred för den odrägliga människan."

Nu var hon nästan bredvid oss. Så mycket paketer! Hvart skulle hon väl taga vägen? En stor packe, som tycktes innehålla böcker, bar hon under ena armen, i handen höll hon en parasoll, och hennes fickor voro alldeles knöliga af småsaker. Hon såg mycket trött ut, och hatten, den oformliga, svarta halmhatten med de gröna banden och liljekonvaljerna, föremål för vårt ständiga skämt, hade halkat på sned. Jag steg upp och neg. Fröken nickade och satte sig sedan bredvid oss, i det hon lät det tunga bokpaketet med en duns falla till marken. Hon yttrade vänligt några ord men tycktes ha mycket brådtom, ty om ett par minuter reste hon sig för att åter gå.

Men då hon med en trött suck lyfte upp bokpaketet, fylldes jag verkligen af medlidande och sade, innan jag ens hunnit betänka mig:

"Får jag icke hjälpa fröken att bära?"

"Tack, Greta", svarade hon, "jag skall gå upp till lasarettet, och det vore snällt, om du ville hjälpa mig med det stora paketet."

Jag sade åt småflickorna att gå hem ensamma och följde sedan, icke litet nyfiken, min lärarinna upp öfver lasarettets planterade gård. Under vägen talade fröken Strömborg om för mig, att hon skulle besöka sin syster, som låg sjuk, och när vi stigit in i den stora byggningen och genom en lång korridor kommit fram till den bortersta dörren, frågade hon mig, om jag icke ville stiga in. En förfärlig nyfikenhet, en önskan att få se en skymt af vår besynnerliga lärarinnas familjeförhållanden och en liflig undran, hvem denna syster kunde vara, dref mig att säga ja, och när dörren öppnades, stod jag vid den hatade "spionens" sida i ett litet halfmörkt sjukrum.

Fröken Strömborg tog sakta af sig hatt och kappa, drog upp rullgardinen och gick sedan fram till sängen, där den sjuka låg. Den nedgående solens strålar lyste klart upp rummet, och jag kunde nu taga en öfverblick däraf. Det var ett litet krypin men ljust och gladt, ljusa väggar, hvita sängomhängen och en blommande pelargonia i fönstret. Min blick stannade vid den sjukas bädd. Hon tycktes hafva legat i en lätt slummer, då vi inträdde, men hade nu vaknat och talade halfhögt med sin syster.

Det var ett blekt, magert ansikte, som hvilade på kudden. ögonen voro alldeles lika fröken Strömborgs, men dragen voro finare, och håret rikt och lockigt. Hon hade ett missnöjdt uttryck öfver munnen och talade i en bitter och nedslagen ton. Förmodligen märkte hon, att jag betraktade henne, ty de stora, grå ögonen riktades nu frågande på min lilla gestalt.

"Det är en af mina elever, Greta B.", sade hennes syster, "hon har varit snäll och hjälpt mig bära."

Jag gick fram till sängen och neg för den sjuka, som tigande räckte mig handen. Fröken Strömborg anvisade mig därpå en plats vid fönstret, och jag slog mig ned och började bläddra i en bok.

Men mina tankar voro på annat håll, och mina ögon irrade oupphörligt bort till de bägge systrarna, som sakta talade med hvarandra. Jag såg och hörde, och ett stort ljus gick upp för mig. Hur grymt hade jag icke misstagit mig på min lärarinna! Jag hade trott henne vara elak, själfvisk och ovänlig, och såg jag henne icke nu på det mest kärleksfulla sätt ordna allt för den sjuka systern, skaka om kuddarna, lägga i ordning böckerna på nattduksbordet och med lätt hand stryka undan det rufsiga håret. Hennes röst, som i skolan förefallit mig så sträf och motbjudande, huru mild och lugn ljöd den icke, och de stora ögonen strålade nu af kärlek och deltagande. När hon ur sina fickor tog upp en påse konfekt och ett par präktiga

franska päron, flög den tanken blixtsnabbt igenom mig, att det var för att skaffa sådana läckerheter åt den sjuka systern, som den friska gick klädd i gamla, simpla kläder och icke ens hade råd att skaffa sig en ny hatt. Med ånger och samvetskval tänkte jag på, hur jag gjort narr af dessa tarfliga kläder och dess ägarinna, hur jag skrattande kallat henne "fågelskrämman" och mer än en gång ritat af henne på svarta taflan.

Men ånger och samvetskval trängdes undan af beundran och hänförelse, och min själ fylldes af de mest stormande känslor. Jag såg min föraktade lärarinna en uppoffrande ängel, en martyr, jag tyckte henne vara den ädlaste, bästa människa jag någonsin sett, och i ungdomlig ifver hade jag velat kasta mig i hennes famn och under tårar bedja henne förlåta mig allt det onda, jag gjort henne. Solstrålarna, som tittade in mellan de blommiga gardinerna, tycktes mig bilda en helgongloria kring hennes ansikte, och med en högtidlig blick mot den rosiga aftonhimlen gjorde jag den föresatsen att icke döma människor efter den bedrägliga ytan och det löftet, att genom kärlek och vänlighet söka försona, hvad jag brutit mot en ädel, missförstådd like.

Fröken Strömborg gjorde sig nu i ordning att gå.

"Jag kan icke stanna längre, käraste Fredrika," yttrade hon, "jag har så många temaböcker, som vänta mig där hemma."

"Förmodligen också min", tänkte jag, och erinrade mig ångerfull, hur jag slarfvat med sista skrifningen. Men hädanefter skulle det bli bättre.

"Du kommer väl igen i morgon, Helena lilla", ljöd nu den sjukas sorgsna röst, "jag har så tråkigt och är så ensam."

"Ja, jag kommer säkert."

De kysstes ömt, och jag steg också fram för att taga afsked. Den sjuka tackade mig för att jag följt med och bad mig komma igen en annan gång, om jag hade lust. Fröken Strömborg vände sig om i dörren och nickade åt sin syster; sedan gingo vi tysta samma väg tillbaka.

"Förlåt, Greta lilla, att jag lät dig sitta alldeles ensam", sade fröken plötsligt, "men jag hade så mycket att säga min syster, och tiden var ju så knapp. Min stackars syster har benröta", fortfor hon, "benröta i ena foten och kan aldrig bli frisk. Hon måste därtill tillbringa sitt lif på lasarettet, ty vi ha intet hem, våra föräldrar äro döda."

"O, så förfärligt", mumlade jag och ryste vid tanken på att få ligga jämt, och så föräldrarna döda. Då måste fröken Strömborg säkert ensam underhålla sin syster, ensam arbeta och knoga, tyst och obemärkt, det var verkligen ett storverk, utfördt i det fördolda.

"Nu äro vi framme", ljöd åter den för mig nu så kära rösten, "jag bor i det här huset. Adjö, Greta! Tack för sällskapet!"

Mina känslor svällde nu öfver sina bräddar. Jag ville tala om för henne allt, som rörde sig i mitt hjärta, jag ville tacka henne, säga henne, hur jag älskade och beundrade henne. Men intet ord kom öfver mina läppar; med ögonen fulla af tårar böjde jag mig blott ned och tryckte en varm kyss på hennes hand.

Ur *Idun* af E—A.

ETT UNGDOMSMÖTE.

Några penndrag från Ungdomsförbundets inom Minnesota-konferensen femte årsmöte, hållet i Red Wing, Minn., den 27 och 28 sistlidne juni, torde ju vara på sin plats att införa i UNGDOMS-VÄNNEN.

Mötet öppnades kl. 8 e. m. den 27:de med ett anslående orgelsolo på församlingens stora och präktiga piporgel, föredraget af organisten i Första lutherska församlingen i St. Paul, hr Peter Johnson. Sedan en sång blifvit sjungen af församlingen läste pastor J. Telleen något Guds ord och förrättade bön. Kören från första lutherska församlingen i St. Paul sjöng nu ett vackert och väl utfördt sångnummer, och miss Florence Nordahl från St. Pauliförsamlingen i Minneapolis spelade ett utmärkt vackert pianosolo. Pastor G. Rast hälsade de närvarande välkomna. Detta välkomsttal kommer att införas i U. V. och talar för sig självt. Organisten i Center City, konferensens största församling, herr P. R. Melin, sjöng på ett förtjänstfullt sätt Davids 139 psalm.

Pastor J. F. Seedoff, från första lutherska församlingen i Rockford, Ill., synodens största församling, hade inbjudits att hålla festtalet, hvilken inbjudning han godhetsfullt antog och höll nu ett utmärkt ungdomstal öfver ämnet: "*De ungas plikter mot församlingen.* Detta tal kommer äfven att i sin helhet införas i U. V., och därför göra vi ej något utdrag därur. Talet borde läsas af all vår ungdom.

På torsdagen samlades man kl. 9:30 f. m. och efter sång, bibelläsning och bön inledde pastor F. M. Ekman från Center City diskussionen med en välskrifven uppsats öfver ämnet: *Education.* Sedan följde en liflig diskussion, i hvilken rätt många pastorer deltogo, men ingen enda af ungdomen. En uppsats och en deklamation föredrogos af medlemmar från ungdomsföreningar. Förmiddagssessionen afslutades med sång och bön.

På eftermiddagen samlades man kl. 2:30. Miss Selma Gibson från Red Wing spelade först ett anslående pianosolo, och pastor S. G. Swenson från Lake City förrättade bön. Miss Loette Peterson från Lake City läste på ett förtjänstfullt sätt en af henne skrifven uppsats öfver ämnet: *Hvad våra ungdomsföreningar uträtta.* Denna uppsats vore värd att läsas af all vår ungdom. Organisten från Gustaf Adolfs-församlingen i St. Paul sjöng ett utmärkt solo. Arthur Nelson från Red Wing läste en uppsats öfver ämnet: *Sweden and the Lutheran Church.* Därpå sjöngs den vackra sången: My church, my church o. s. v. Sessionen afslutades med bön.

Därefter hölls affärsmöte och utföll valet så, att pastor G. Rast valdes till ordförande. De öfriga ämbetsmännen omvaldes. Föreningen i Red Wing upptogs på begäran i förbundet. Sekreteraren och kassören rapporterade, och kassan visade sig vara i godt skick. En vacker behållning kom förbundet till del under detta möte. Affärsmötet afslutades med bön.

Den storartade konsert, som hölls på torsdagskvällen, var själfva glanspunkten i festligheterna. God musik utfördes på ett förtjänstfullt sätt. Ett utmärkt program hade anordnats, och de förmågor, som uppträdde vid tillfället, utförde sin sak väl och förtjäna tacksamt erkännande. Alla som uppträdde voro representanter af någon ungdomsförening med undantag af fröken Magda Dahl från Minneapolis och prof. I. M. Anderson från Gustavus Adolphus College. Dessa båda utmärkta solister hade af

programkommittén blifvit särskildt inbjudna. Fröken Dahl sjöng solopartiet till Davids 126 psalm af Wennerberg. Hennes höga, rena och väl skolade röst rent af hänförde den väldiga åhörareskaran. På ett lika förtjästfullt sätt sjöng hon ett annat solo: "The Lord is King." Prof. Anderson sjöng barytonsolot i dr Lagerströms kantat, och detta på ett sätt, som ej kunde annat än lyfta själen uppåt. Med lika berömvärd skicklighet sjöng herr N. P. Wold från St. Paul tenorsolot i samma kantat samt ett annat tenorsolo: "Ave Maria." Miss Selma Gibson från Red Wing sjöng "Changeless the Love of the Master", och ådagalade hon en skicklighet såsom solosångerska, som bär vittnesbörd om en icke ringa förmåga och ej liten röstbildning. Herr Wm. Rohdéns violinsolo var utmärkt, och den som är mottaglig för tonspråket, kunde icke annat än fördelaktigt tilltalas af detta lilla instruments talande toner, hvilka herr Rohdén på ett mästerligt sätt också kunde framlocka. Den stora kören, som presterade tre stycken, var väl inöfvad, och alla sjöngo med en förvånansvärd säkerhet och med en verklig hänförelse. Hvar och en, som för öfrigt deltog i programmets utförande, gjorde sin sak väl, och alla förtjäna ett uppriktigt och okonstladt tack.

Vi hoppas att alla dessa gåfvor komma att fortfarande utvecklas och för framtiden blifva vår lutherska kyrka till glädje och tjänst. Vår kyrka är den sjungande kyrkan; det namnet hafva vi förvärfvat oss, och det är att hoppas, att vi alltmer skola göra skäl därför i framtiden. Vi längta redan efter Ungdomsförbundets nästa årsmöte.

Kyrkan i Red Wing är utmärkt vacker och ganska rymlig. En vacker altartafla pryder dess kor. Den föreställer Jesus hjälpande den sjunkande Petrus, som kommit ut på vattnet till honom. En stor och vacker piporgel har fått sin plats på den bortre läktaren. Man byggde den först fram i kyrkan men tyckte ej om att se den där och lät därför flytta den till sin nuvarande plats.

Vi hade ett mycket trefligt möte bland vännerna i Red Wing, och vi sända dem härmed ett hjärtligt tack för visad gästvänlighet. Hoppas få ett lika trefligt möte nästa år.

J. G. H.

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

*The Christian College.** There is a growing conviction that a true and full education, designed to fit men for complete living, must deal with a totality of human nature. It gives our body, mind and soul to the educational process. The work of the college differs from that of the university. The university makes specialists. The purpose of the college is to make men, to develop human nature on all sides, including the moral and special. It has respect for the on-looking spirit that is to live for God and with God in realms celestial and unwasting.

The twentieth century, which is sure to witness a vast increase in the facilities for university training in America, will also witness, I believe, a growing tendency and purpose to make education vital — to connect it with life. There will be an increasing apprehension of the fact that inspiration is more than information; that character, springing out of right choice, is the greatest thing in the world. It will look upon the human soul, not as a phonograph to repeat mechanically what is pounded into it, but as a dynamo for the generation of power, for the illumination, movement and gracious-handed comfort of mankind. I believe that already a new vitality marks the work of American colleges. We are getting closer to the realities. The study of language is more and more an appreciation of literature. The study of history is less and less a study of dates and facts, and is increasingly the study of great epochs and of great men. The best part of history is biography. The new education is not ashamed of admiration, of enthusiasm, of hopefulness. The newer pedagogy realizes that it is dullness and lack of interest that wear out the nerves of the student, and that young people will do twice as much work under a teacher who inspires than as under one who does not. The new education puts a high estimate upon personality. Personality is more than academic pomp and the frozen music of architecture, which Tennyson in 1830 found so useless to him at Cambridge. I think the general opinion among graduates is that men who most largely build themselves into their students lives are remembered for what they are even more than for what they teach. Ethical and spiritual influences are more and more regarded in our colleges.

Now, the christian college has for its awowed purpose the moulding of the heart and character, the shaping of the will and the life. "Education," as Herbert Spencer has said, "is to prepare us for complete living." Man, being the kind of person he is, needs right ideals, and something besides: he needs the spirit and the heavenly forces which help him to fasten his affections on the right ideals. If religion is something worth while in education, we ought to be willing to declare it, to announce it in every wise way. The aim of the Christian college is not reached by turning out students who are merely believers in Christianity, who consent calmly and indifferently to its great creed. It aims to fill its students with the spirit of St. Paul; to make them alive in the service of Christ; to fill them with the enthusiasm of humanity. It purposes to send them forth equipped with a knowledge of that Book which, more than any other book, has kindled the imagination and shaped the moral sentiment of mankind.

Larger favor and more general acceptance have been accorded the distinctive principles of the Christian college in recent years. The president of a state university has affirmed from his own experience the conviction that a state university cannot exist unless it is founded upon a religious basis. There is a growing feeling that religion must be an integral part of education. One of the overseers of Harvard recently declared that there never had been a stronger desire than now in that great university, that Christian forces should be brought to bear vigorously upon the life of the students. When American Christians are educated and enlightened enough to discriminate between the trivial and important, and to agree on what is essential Christianity, the Christian Church will very likely insist that the education in our public schools shall be essentially Christian education, and that selections from the best Book in the world shall be a part of the literature read and studied by all who are trained in them. Christianity is the dominating force of our civilization, and always and everywhere in its beautiful spirit, not in sectarian forms, should be the dominating force in education.

* Då Ungdomsvännens läsare väl alla läsa engelska, är ju originalet alltid bättre än en öfversättning.

There are special reasons to-day which show that the part taken by the Christian college in our national life is growing more important and strategic. America, the richest of all nations, is to become far richer. The tendency of opulence is to enervate. Christian character needs to be hardened and fortified against luxury. A manhood that "can stand money" is what the Christian college aims to produce. Education, refinement, culture, wealth, luxury, mastery over material things, may become powerful forces of restlessness and vicious discontent unless they are penetrated and controlled by the religion of Jesus Christ, which gives peace, love, courage, faith, hope and joy. Our civilization rushes to a vast and fatal plunge, unless God is enthroned in the educated minds of our people. Christian character in the leaders of our cities, states, and other communities, and in hundreds of thousands of homes, is that gracious something which the Christian college of the twentieth century will more and more help to produce and perfect.—JOHN HENRY BARROWS, L. L. D., Pres't, Oberlin College.

* * *

Samfundsläroverkens fara. I sammanhang med president Barrows ypperliga artikel är det ock på sin plats att påpeka samfundsläroverkens fara särskildt här i landet att för de nationella intressenas skull urarta till en propaganda för mammonsdyrkare och sålunda helt och hållet förfela sitt ändamål. Detta kan bäst ske genom att hänvisa till en välskrifven artikel i *Hemlandet* för den 20 juni, Läroverken och tidsandan. Efter att hafva skildrat huru en läroverkspresident kan synbarligen tvingas att hafva två tungor i munnen, fortsätter författaren med hänsyn till våra förhållanden:

"Att denna här ofvan tecknade anderiktning icke kommer att i tidens längd visa sig endast inom 'de rika amerikanernas' läroverk utan äfven uppenbara sig inom sådana läroanstalter, hvilka invandrande tyskar, svenskar, norrmän, finnar och andra nationaliteter under stora uppoffringar grundlagt här i landet, därom kan man vara fullt och fast öfvertygad. Det blir i sådant fall för presidenten vid mer än ett af dessa läroverk en plikt att, då ansökan om hjälp och understöd för läroverket sändes till "kära trosbröder å andra sidan världshafvet", kraftigt framhålla att läroverkets hufvudändamål är att hos ungdomen väcka och nära en brinnande kärlek till fädrens språk, litteratur och allt det goda, som finnes i den odling, som läroverkets grundläggare och de första banbrytarne fört hit till landet. Men vänder presidenten sig kort därefter med liknande ansökan till den engelsk-talande befolkningen, då gäller det för honom att framställa läroverket såsom ett ultra anglo-amerikanskt sådant och dess bildningsarbete såsom en anglo-amerikaniserings-process, ägnad och afsedd att så snart som möjligt utplåna alla kulturdrag, som ej röja engelskt-amerikanskt ursprung.

Ingen må härför klandra presidenten, ty huru skall han kunna på annat sätt samla penningar för läroverket, sedan den anda, som besjälade detsammas grundläggare och deras samtida trosbröder, mer och mer försvunnit från hemmen, från församlingarna, från samfundet och blifvit ersatt af en materialistisk tidsanda, för hvilken penningen, den yttre glansen, storheten och ståten äro allt? Sedan det sinnelag, som ej behöfde med konstlade medel eller 'dubbeltungadt tal' lockas till offervillighet, försvunnit, återstår ju ingen annan arbetsmetod.

Vi föranledas till dessa reflexioner af en tilldragelse, som under de senare dagarna väckt stort uppseende i Chicago. Presidenten vid en af stadens och nordvästerns största under kyrkligt kontroll stående läroanstalter, en man, som under sin tioåriga trogna verksamhet vid nämnda läroverk sett studentantalet alltjämt ökas, och hvilken är vida känd för sin fasta karakter och allmänt erkända duglighet såsom lärare och läroverksföreståndare, har till följd af missnöje å läroverksdirektionens sida, sett sig föranlåten att begära afsked, hvilken begäran beviljats tillika med en extra årslön af $5,000.

Enligt de engelska tidningarnes framställning hade han ådragit sig missnöje därmed att han i en af dagens brännande politiska frågor öppet uttalat sitt hjärtas inre öfvertygelse, åsikter, hvilka icke behagade vissa rika stormän, af hvilka läroverket väntade stora donationer. Men icke nog därmed, då läroverksdirektionen med en viss afundsjuka såg, att Chicago Universitys president lyckats samla den ena millionen dollar efter den andra, skötte 'deras egen president' plikttroget sitt kall, i stället för att flacka land och rike omkring såsom penningsamlare. De engelska tidningarna för torsdagen den 14 juni d. å. framhöllo huru orättvist det var att vänta, att presidenten skulle insamla så många millioner som d:r Harper, hvilken kunde vädja till 'Standard Oil-magnaten' Rockefeller. Direktionen önskade emellertid, att $3,000,000 måtte af presidenten samlas. "Had he raised that sum", sade en af direktionens medlemmar efter sista direktionsmötet, "there would have been no trouble. I guess a million or two would have tided matters over."

Är denna framställning med verkliga förhållandet öfverensstämmande, hvilket dock af en högaktad ledamot af direktionen förnekas, har man skäl att framställa frågan:

Kastar icke detta ett klart ljus öfver hvad vi här ofvan yttrat om den anda, som hotar att intränga äfven i läroverk stående under kyrklig kontroll? Den där öron hafver att höra, han höre!

* * *

The influence of millionaires and endowments, in connection with our larger universities. The endowments of our larger universities are known to be increasing at an enormous rate, and this fact, especially in the case of the Chicago University where the bulk of the money has been contributed by a single millionaire, has given rise to the following remarks by Elmer L. Kenyon:

If the statistics of 1899 really point, as they seem to point, to a future in which many smaller endowments must give place to fewer large ones, to accord perhaps with the tendencies toward concentration of wealth, we may well hesitate to express congratulation for any expected future increase in the total amounts. As between having educational and humane institutions supported by many smaller contributions, or by few large ones, by all means if possible let us have the former. In the first place, this would signify that the people themselves were financially able and willing to maintain their own cherished institutions; while a people who are able to have great institutions only through the gifts of the very wealthy are in danger of being blinded by the ameliorating and debauching influences of charity to the paramount duty of obtaining more just economic conditions for society in general. Moreover, that anyone should be able by reason of his wealth to influence unduly our religious or educational institutions, is on the whole unfortunate. When these institutions are carried on through the support of many persons, there need be little fear of undue domination by any particular benefactor. But if an institution owes its existence wholly, or in very large part, to the financial support of one man, he is in a position to exercise very great influence over its management and policy. If the endowment of institutions had no bearing upon the material welfare of their administrators, and if human action were honestly determined in strict accordance with correct reasoning pro-

cesses, we should have no occasion to fear the subtle influence of wealth upon our educational or religious institutions. But the material welfare of the administrators is closely wrapped up in the worldly success of these institutions; and the human mind is wonderfully impressionable, and always prone to be swayed by transient conditions and temptations. The destruction of ideals is a subtle and gradual process, and once begun it is not easy for it to stop.

Of course, the sort of influence exercised by a munificent donor will depend upon the man. His influence may be broad and wholesome, or narrow and injurious. But the fact that it is exercised, in a large degree, under practical compulsion, makes it always objectionable. Moreover, it is usually, if not always, a secret influence. Thus it may happen that an institution which stands before the world as free and sincere, may in fact be in certain respects scarcely more than the hired advocate of a certain rich benefactor. I do not say that all large endowments are attended with this insidious influence; but I do say that the possibility of such influence is real enough to awaken serious misgivings.

In times of social and economic ferment and unrest, such as we are living in, it is very important that two institutions, because of their functions as moral and economic teachers, should remain absolutely unhampered, — the church and the college. And in view of the well-known ultra-conservative attitude of great wealth, large endowments to such institutions cannot at this time be dissociated from economic considerations. A prominent type in the commercial world, whose gifts to religious and educational institutions have been large, is deserving of special consideration. Great fortunes may sometimes be acquired through sheer unaided ability and force, — though also, more likely, with the addition of circumstance and favorable economic conditions. But it is believed that in the accumulation of such fortunes other elements are sometimes actively concerned, such as an unscrupulous disregard of others' rights, if not an almost absolute disregard of honor. More and more are we seeing men who, through the instrument of political bribery, deliberately purpose to undermine the very foundations of justice and national life in order to enrich themselves, insinuating their influence into religious and educational institutions. It is a peculiarly ingenious innocence which fails to suspect in this a concealed purpose. Is there anything more human than the disposition of a corrupt man of social standing to maintain his outward respectability? Could anything be better calculated to ameliorate the harshness of public criticism for public crime than munificent financial encouragement to institutions which stand most for purity and truth? And is it likely that one whose methods of corruption have insinuated themselves into his every political and business association should scruple to insiduously attempt the debasement of moral ideals to the level of his own, if his welfare seemed to demand it? The problem of de-Christianizing the world may be large, — but some men glory in large problems. Can anyone be found willing to maintain that no progress in this evil direction has been made?

The first moral problem that administrators have to meet is to determine whether such wealth can honestly be accepted at all (although this doubtless scarcely presents itself as a real problem); the second, to determine what their attitude shall be in the business world upon matters involving business immorality; and third, that of deciding whether the teachings of the institution concerned shall be permitted to influence detrimentally the possible earnings of invested funds, or to endanger possible future endowments. It is not my purpose to pursue this aspect of the matter further.

One of the main purposes of this communication is to utter what seems to be a needed warning, — that large endowments are prone to foster a complacency regarding the injustices through which much of our great wealth is accumulated. If the endowments to a great university may so subvert the moral judgment of its president as to cause him to hold that it matters little how a man obtains his wealth so long as he bestows it properly, surely none of us can be accounted safe from this subtle influence.—*Lutheran*

* * *

Civilisationens historia i stället för grekiska språket. I *Atlantic Monthly* har W. C. Lawton en artikel, däri han förordar ett utbyte i den amerikanska läsordningen af civilisationens historia i stället för grekiska språket och litteraturen. Hans argument är följande:

1. Hvarje studieämne bör bidraga till att dana goda medborgare.
2. Hvarje studieämne skulle vara förberedande, icke att öfverlasta minnet med en massa fakta utan att uppöfva tankeverksamheten.
3. Fördenskull böra de grundläggande undervisningsämnena vara i det närmaste desamma, vare sig eleven vid sin mogenhetsexamen ingår i mekaniska verkstaden, handelsboden eller universitetet.

Om språkstudier säger han: "Latin skulle kvarstå såsom det egentliga främmande språket, och skulle samordnas med engelskan på grund af deras släktskap. Tyskan skulle man lära så mycket, att den icke helt försummades. Men som ett hufvudämne i alla våra skolkurser skulle vi hafva en verklig civilisationens historia."

* *

Den som haft aldrig så litet med den högre skolverksamheten att göra, ser nog det ensidiga och opraktiska i ofvanstående. Det är blott ett uttryck för det sublima förakt, som engelsmän hysa för allt icke-engelskt. I detta sammanhang må nedanstående godbit hafva sin plats:

På amerikanernas ökända okunnighet i utländska språk gaf vid sitt nyligen aflagda besök i Ryssland professor Harper vid Chicago-universitetet ett exempel, som han själf omtalat. En af damerna vid tsarens hof tilltalade honom förgäfves först på tyska och sedan på franska, och då han i båda fallen stod svarslös, utbrast hon på engelska: "Huru, ni säger er vara professor vid ett universitet, men kan icke ett ord tyska eller franska! Det begriper jag alls icke." Professorn har äfven efter hemkomsten offentligen yttrat den åsikten, att amerikanerna alltför litet befatta sig med studiet af de moderna språken, hvilket dock "skulle för oss öppna mycket vidsträcktare vyer och sätta oss i stånd att med folk å andra sidan hafvet anknyta mycket närmare förbindelser." Och däruti har prof. Harper utan allt tvifvel fullkomligt rätt.—*Svenska Tribunen.*

* * *

Nytt, nyare, nyast. The Rev. Dr. C. A. Swensson, who was recently elected to succeed the late Rev. Dr. Hasselquist as professor of theology in the seminary at Rock Island, has declined the call. Presumably he could not be spared from Lindsborg, Kans., where he has done a great deal of educational work.—*Edmund Belfour, in The Lutheran.*

* * *

Isländarne hafva tillsatt en professor i isländska språket och litteraturen vid Gustavus Adolphus College. Flera isländare studera där, och de få nu tillfälle att studera äfven sitt eget sköna, minnesrika modersmål.

* * *

Läroverksfonder. Tre nya professorsfonder för Augustana College och Teologiska Seminarium, en samlad i Sve-

rige och två samlade i Amerika, och en fond på $100,000 för Bethany College, allt på en gång. Det är den gladaste nyhet från vår skolvärld, jag någonsin hört. Och så hviskar då egenkärleken naturligtvis: "Det kommer ock eder tur i Nebraska." Ja män, skulle någon säga: "Ett hundra tusen för Luther Academy", det skulle icke låta så illa.

S. M. H.

SVENSK MÅNADSREVY.

Konungen och ärkebiskopens fader. Under sin resa genom Västergötland till invigningen af järnvägen Skara—Göteborg lät konung Oscar sitt tåg stanna vid Götened, emedan han förnummit, att bland den där församlade mängden befann sig den nyutnämnde ärkebiskopens ålderstigne fader, f. husaren Olof Ekman.

Högrest och ståtlig, i trots af sina 81 år, ännu oböjd och obruten, stod där ock den gamle soldaten bland folkmängden. Den gamle, som ännu har sina själsförmögenheter i fullt behåll, kan ännu i den sena åldern glädjas åt en god hälsa. Han kan ännu läsa utan glasögon och följer med lifligt intresse dagens frågor. Han bor nu å Rättaregården i Holmestad hos en son, som är landtbrukare. Utom denne har han tre söner, af hvilka en är folkskollärare i Göteborg och den andre murare i Stockholm; den tredje är ärkebiskopen. En dotter är gift med en landtbrukare och bosatt i Våmbs socken.

När tåget stannade, hoppade konungen raskt af, hälsande den hurrande mängden. Han gick då rakt fram till fader Ekman och underhöll sig med honom i fem minuters tid.

Den gamle tackade konungen för den nåd han hade bevisat hans son.

"Det var ingen nåd", svarade konungen, "han har vunnit sin höga plats inom vår älskade kyrka helt och hållet genom egen förtjänst."

* * *

Upsalasången i Paris. Den svenska studentsången har i år åter, liksom vid tvenne föregående tillfällen — 1867 och 1878 — skördat oförvissneliga lagrar i världsstaden vid Seine. Två konserter höllos, nämligen den 27 och 29 juni, och voro båda konserterna mycket talrikt besökta, den första af 4,000, den andra af 6,000 personer. Fransmännen blefvo som förtrollade af de klangfulla, med varm känsla och konstnärlig smak utförda svenska sångerna, och bifallet höll på att aldrig taga slut. Efter första konserten uppvaktade sångarne president Loubet i Elysée-palatset, där de åter läto sina härliga hemlandstoner ljuda. På kvällen den 28 juni gaf skandinaviska kolonien i Paris en bankett för sångarne å hotell Continental. För att få deltaga i denna festlighet hade Kristina Nilsson (grefvinnan de Casa Miranda) enkom rest från sitt hem i Madrid till Paris. Bland talarne vid banketten utmärkte sig särskildt svenske legationspastorn i Paris, Nathan Söderblom. Operasångaren C. F. Lundquist ("Lunkan") var liksom vid de båda föregående besöken i Paris Upsalakörens solist och ådrog sig både genom sin röst och sin jättelika kroppshydda parisarnes synnerliga uppmärksamhet.

* * *

Krig i fred. För första gången i Sverige har ett allvarligt försök gjorts för att utröna, i hvad mån dess arméorganisation motsvarar fordringarna på krigsberedskap. En mobilisering har nämligen ägt rum, och i densamma hafva deltagit följande regementen: Första lifgrenadierregementet, Andra lifgrenadierregementet, Värmlands fältjägarekår, Västernorrlands regemente, Smålands husarregemente, Andra Göta artilleriregemente och Norrlands trängbataljon, eller inalles 2,700 man stamtrupper och 10,000 beväringsmän, hvartill kommo de vid mobiliseringsorterna redan i tjänstgöring stadda 1,300 man stam och 3,000 man beväring. Mobiliseringen utföll i allmänhet tillfredsställande och deltagarne hvarken klagade eller knotade öfver det offer, de sålunda nödgades bringa fäderneslandet.

* * *

Hvad bli studenterna? Af de 739 lärjungar, som efter godkänd mogenhetsexamen under förra läsåret lämnade de allmänna läroverken i Sverige, gingo 256 till universiteten, 128 till tekniska läroverk, 22 till landtbruk, skogs- eller landtbruksläroverk, 7 till fabriker och handtverk, 83 till handeln, 67 till sjöfarten och 57 till civila tjänstemannabanor, medan 91 blefvo militärer, 35 apotekare och 4 tandläkare, 8 veterinärer samt 19 ägnade sig åt andra lefnadsbanor.

* * *

Norrlands rikedomar. Ett stort antal riksdagsmän företogo i början af juli en resa till Boden i Norrbotten för att bese platsen för den tillämnade stora gränsfästningen därstädes. Vid en middag, som öfverste C. O. Bergman gaf för riksdagsgubbarne å Fjällnäs, höll värden ett tal om Norrlands slumrande millioner. Han framhöll därvid bland annat, att de norrbottniska malmfälten beräknades sammanlagdt komma att utskeppa minst 2,100,000 tons malm årligen, hvilket efter nu gällande medelpris af 10 kr. för ton gjorde 21 millioner kr. årligen eller på 50 år en ökning af kapitalet i Sverige af i rundt tal 1 milliard. Och dock hade malmtillgången beräknats att räcka för många sådana femtioårsperioder. Han slutade sitt varma och högst intressanta anförande med att framföra uttrycken af ett djupt kändt tack till riksdagen för hvad den gjort för öfre Norrland samt ett betonande af denna landsdels behof af riksdagens bevågenhet och huldrika skydd.

* * *

En ny roterande ångmaskin. En uppfinning, som lofvar det bästa, har gjorts af hr Axel Oldenskiöld, värmländing till börden och sedan omkring ett år tillbaka bosatt i Gäfle. Hr O. har nämligen lyckats konstruera en ny ångmaskin, som af de praktiskt förfarne män, hvilka haft tillfälle att taga ritningarna i betraktande, erhållit ampla loford.

Maskinen är resultatet af ett 12-årigt ihärdigt experimenterande, men så har det problem, uppfinnaren föresatt sig att lösa, varit bland de svåraste. Hufvudsyftet var nämligen att åstadkomma en roterande maskin, som kunde förete ett minimum af friktion och största möjliga tillgodogörande så väl af ångans både stöt och spänstighet som af maskinens egen tyngd för energien.

Hr Oldenskiölds maskin är såsom andra rotationsmaskiner konstruerad så, att axeln direkt sättes i rotation af ånga eller gas. Axeln är förenad med själfva cylindern, hvilken alltså äfven roterar. Inuti den större cylindern finnes en mindre excentrisk cylinder, hvilken tjänstgör som ångafstängare, och för att borttaga friktionen mellan båda cylindrarna rör sig den mindre omkring en särskild tapp, placerad i cylinderns centrum.

A. S.

Hvem är hon?

Solen sjunker bakom bergen,
skuggor sig i kvällen breda,
och uti min tysta kammar
går jag att till sömns mig reda.
Snart mitt trötta hufvud hvilar
ibland kuddar, mjuka, varma,
och mitt trötta öga slutes,
sömnens gudar mig omarma.

Men hvem är hon, som mig nalkas,
troget till min barm sig sluter,
anar jag det väl i drömmen,
hur sin kärlek hon utgjuter?
Än hon hvilar sig på armen,
än hon mina läppar smeker,
än hon kysser mina fötter,
än uppå mitt bröst hon leker. —

Ack, hvem är hon, hvem vill svara,
säg mig, broder, hvad hon kallas;
kan du säga hvar om dagen
hon bland sina syskon vallas?
— "Namnet ej så ljufligt klingar,
hon, som så dig kan anfäkta,
stundom väggmadam har kallats,
men i Skåne nämns hon skäkta." —

LUDVIG.

Bokanmälan.

Nya böcker passande för ungdomen.

Ungdomstiden af G. Weitbrecht. Detta är en af de bästa ungdomsböcker, jag på länge sett. Ingen kan gärna läsa denna bok utan att röna mycken välsignelse däraf. Hvarje ung man och kvinna borde skaffa sig den.

* * *

På helig mark af K. H. Gez. v. Scheele. Denna bok innehåller minnen och intryck från en resa i det Heliga Landet. På ett utmärkt sätt har den celebre resenären skildrat sina erfarenheter under denna minnesvärda resa i den tyske kejsarens sällskap.

* * *

Genom Asiens öknar af Sven Hedin. Detta är ett ovanligt intressant arbete af en ypperlig tecknare om ett hittills nästan okändt land. Boken är i högsta grad läsvärd och lärorik och tilltalar på ett mäktigt sätt det unga sinnet.

* * *

För hjärta och hufvud. Strödda tankar af John Ternstedt. Denna bok innehåller en mycket talrik samling af aforismer och korta uttalanden så väl i frågor för dagen som i sådana rörande det andliga lifvet. Skärpa, klarhet och en sund, självständig uppfattning utmärka de flesta. Inför somliga står man en smula undrande, andra tyckas vara af väl tillfällig beskaffenhet för att på detta sätt offentliggöras, men i det hela måste man vara författaren tacksam för de många väckande, utredande och sanna tankar han framkastat.

* * *

Lefnadsminnen af G. E. Beskow. Denna bok är af synnerligt intresse, emedan hon gifver en god inblick i Sveriges andliga lif under de senare decennierna. Härtill kommer ock, att den personlighet som i arbetet framträder i sin naturliga öppenhjärtighet och friskhet, är en bland dem som i lifvet var känd och älskad af många, hvilka i likhet med honom hade Guds rikssak såsom det högsta målet för sin verksamhet. Boken är ock ägnad för dem som icke kände Beskow att vara i hög grad trosstärkande och uppfriskande.

Alla dessa böcker kunna erhållas hos Lutheran Augustana Book Concern, Rock Island, Ill.

* * *

Af svenska tidskrifter hafva vi mottagit *Typografens* julinummer, Worcester, Mass.; *Ungdomens tidning*, juli 1900, utgifven i Burlington, Iowa; *Land och Folk*, utgifven af Engberg—Holmberg, Chicago, juli 1900; *Hemåt*, luthersk traktattidning för de svenska ev. luth. församlingarna i California; *Svensk Familj-Journal*, juni 1900, utgifven i Minneapolis, Minn.; *Zionsstjärnan*, tidning för svenska lutherska missionen i Utah; *Ungdomsvännen*, Nyköping, Sverige; *Ungdomsvännen*, evangelisk-lutherska ynglingaföreningens blad, Helsingfors, Finland; *Illustreradt familjeblad*, Stockholm; *De ungas tidning*, Svenska ev. fosterlandsstiftelsens exped., Stockholm; *Ny illustrerad tidning*, *Idun*, *Kyrka och skola* samt *Kyrklig tidskrift*. Alla dessa tidskrifter afse att fylla hvar och en på sitt vis den bildningsälskande allmänhetens och i synnerhet ungdomens behof af kunskap och förädling. De flesta utgöra redan bytestidskrifter hos UNGDOMSVÄNNEN, och de som ännu ej så inkommit äro välkomna när helst de vilja. Ett brefkort till redaktionen är allt som behöfs samt därefter öfversändandet af vederbörande tidskrift, så länge man önskar erhålla UNDOMSVÄNNEN i utbyte. Adressera: 126 N. Jefferson st., Ottumwa, Iowa, U. S. A.

I augustinumret af *The Delineator* förekomma några utmärkta artiklar om de ungas hälsovård.

Redaktionsnotis.

Då nu ämbetsbröder och lärare inom synoden erhålla UNGDOMSVÄNNEN fritt och således hafva tillfälle att läsa den, så taga vi oss härmed friheten uttrycka vår förhoppning att snart få börja mottaga uppsatser och meddelanden i ämnen af intresse för vår ungdom i mycket rikare mått än hittills. Därjämte hoppas vi ock, att tidskriften kommer att välvilligt rekommenderas och omnämnas af alla dem, som känna sig villiga att göra det. Således vänta vi oss nu allt större spridning och allt rikare innehåll för UNGDOMSVÄNNEN. Meddelanden och uppsatser skola införas i den ordning de inkomma, och i den mån utrymme gifves.

S. G. YOUNGERT.

Minnesord.

Allt, hvad en människa äger af det, som kan kallas verkligt godt, äger hon endast såsom en återstrålning af Guds eviga och fullkomliga godhet. JOH. M. LINDBLAD.

Umgängelse. Ingenting är bättre än att i det stilla umgås med Gud. Också i umgänget med rättsinniga själar inblandar sig mycket orent. BENGEL.

Den gemensamma bönen. En guvernör i Surinam frågade sina negrer, hvarför de just ville bedja tillsammans; de kunde ju likaväl göra det hvar för sig. Han stod därvid händelsevis vid en koleld och en negrinna svarade: "Käre herre, lägg dessa kol hvart och ett för sig och — de skola slockna. Men hvilken liflig eld blir det ej, om de ligga bredvid hvarandra och brinna."

Ur *Natt och Morgon.*

ÖFVERFALL.

Till artikeln å sid. 263.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., SEPTEMBER 1900. N:o 9.

FRAMÅT.

Framåt, i Jesu namn!
Vi få ej leka bort
vår tid på väg till hvilans hamn,
ty lifvets dag är kort.

Framåt, i stormig tid,
då hafvets vågor slå;
ack, endast genom kamp och strid
man segern vinna må.

Framåt, då synd och flärd
vårt hjärta fängsla vill.
Framåt uti en farlig värld;
vi höra Jesus till!

Framåt, i sorgens dag,
då nöden hälsar på;
ske, dyre Jesus, ditt behag,
din väg vi vilja gå.

Framåt, då solen ler
i glädjens högtidsstund,
O, du som både tar och ger,
var du vår ankargrund.

Framåt, vår Gud är när,
han styr med allmaktshand,
och öfver djupen han oss bär
mot lifvets sköna land.

Gustaf E—n.

UNGDOMENS KALLELSE.

Vår kallelse är att utveckla den andens kraft i det goda, som intet människobröst fullkomligt saknar, och att bilda den på sådant sätt, att kunskapen blifver bildning, och när denna bildning genomträngt vårt inre, att då sprida frukterna omkring oss i tal och handling. Men så länge vi lefva, räcker studiernas tid; fullärd blef aldrig den lärdaste, och lifvets undervisning är växelundervisning. Därför måste vi sluta oss tillsamman, och hvad en vet det må han säga åt en annan; må vi växelvis gifva hvarandra hvad vi funnit och lyssna uppmärksamt till hvad vi höra och tillägna oss kunskap så, att den går in uti vårt innersta och varder ett med vår andes väsende. Och må vi därvid aldrig glömma, att "af hjärtat går lifvet": förståndet lyser, men dess sol är kall, och det händer stundom, att den blifver en vädersol; känslan värmer, men förbränner också och förblindar tanken; viljan utan tankens ledning och känslans lif är irrande och svag och lätt förförd och ond: men när alla själens krafter lefva i harmonisk samdräkt, då först är mänskligheten bildad. Snillet kan beundras, men blott där man hör ett mänskligt hjärta klappa, rördt af mänsklighetens lust och nöd, dit allenast kan man se med kärlekens förtroende. Och det är detta som gör mödan ljuflig och undervisningen lätt. Själen, som lifvar världen, är den eviga kärleken. Den som ingenting älskar, utom sig själf, är såsom ett torrt ris i en mullhög, där ingen näringskraft finnes: Morgonens dagg faller förgäfves på den murkna stammen, och dagens sol lyser fåfängt däröfver; Afrikas hetta vore ej mäktig att värma de ljumma fibrerna; intet löf växer och ingen blomma slår ut. — Har man ej någon människa att älska — så olycklig kan mången vara, öfvergifven af dem man älskat — så kan man älska mänskligheten.

Må vi därför förena alla själens krafter, må vi älska det älskvärda och vörda det heliga och begrunda det sanna, innan vi tala därom. Blott i ensliga studier växer bildningen; utan allvarsam besinning blifver kunskapen en olärd läxa, men när vi begrundat böckernas lärdom eller lifvets förmaningar, må vi då mötas och i vänskapens förtroende utbyta hvad vi tänkt och lärt, först skaffa oss tankar och sedan sprida dem till andra, och öfva oss i bildningens öfningar, i tal och öfverläggning. Men emellan dessa möten må vi

> "nyttja dagen
> från dess gryning intill midnattsslagen,"

må nattens lampa ofta lysa vid trägna studier, och dagen aldrig träffa oss i sysslolöshet!

Vi äro ett ungt släkte: det hörer oss till att bevara ungdomens frid emot passionernas förstörande våld och emot fantasiens irrsken. Det är icke ungdomen utan mannaåldern, som skall leda världen, själf ledd af ålderdomens välsignelse. Men vi nalkas denna mannaålder, — när barndomen är flydd, ilar tiden med en hastig flykt — och till dess denna mannaålder kommer, må vi lyssna villigt till de äldres röst och glädjas, om den varder hörd närvarande uti vårt samfund. Ingenting kan göra ungdomen till något mera än ungdom, likasom blomman ej kan blifva frukt utan att upphöra att vara blomma, men ingenting kan hindra att ungdomen har den betydelse, som den i naturens ordning fått, likasom ingen frukt blifver, där ingen blomma varit. Ungdomens vishet är att den bekänner sig vara ung och söker förståndets mognad och erfarenhetens rikedom, vetande att den icke äger dessa gåfvor. När de förenas med den känslans värma och arbetskraftens friskhet, som är ungdomens välsignade skänk af den evige, då blifver ynglingen till man, och när pröfningarnes eld renat sinnet och gjutit stål i karakteren, då blifver han en stark man, och om han bevarat ungdomens oskuld, när han bortlade bardomens oförstånd, då blifver han en god man. Kommer sedan ålderdomen, så kommer den med ljusa minnen och ett evigt hopp, och när lifvets urverk stannat, hvilar den trötte i frid.

Men för att blifva man måste man först vara yngling. Framtiden är ungdomens rike. Den känner sin stundande makt och kastar lystna blickar i det kommande, likt Israels barn öfver Kanaans förlofvade land. Det är då en viktig sak att besinna, hvilket ansvar denna makt innebär. Det vore godt att föga orda om vår rätt, men desto mera tänka på våra plikter. "Mäktig är den som ej underhandlar med sin plikt", har Geijer sagt. Vår plikt är icke blott att söka lärdom; denna kan finnas i förening med mycken egennytta, mycken låghet, mycken flärd; det är den oinskränkta hängifvenhet åt det stora och sanna, den fria vördnaden för det heliga och sköna, det öppna erkännandet af hvarje främmande förtjänst, det ärliga bemödandet att göra i vår kallelse det bästa vi förmå, det sansade nitet, som aldrig glömmer sitt mål, men aldrig söker det i otid och bär aktning för all laglig ordning: det är däruti som karakterens värde ligger och det är detta som utgör människans. Icke snillet och lärdomen, icke talangen är världens styresman, men karakteren. Att bilda den, sådan den sedan blifver, är ungdomens bestämmelse. Om denna står klar framför oss och ej förglömmes, då har vår förening i sina ledamöters hjärtan en rot, fastare än om den ägde vissa yttre stöd, som den nu saknar.

W. E. SWEDELIUS.

RELIGIÖSA MEDITATIONER.

"Dömen icke, så varden I icke dömde."
Luk. 6: 37.

Detta viktiga, så ofta förbisedda, ord af Kristus kan betraktas såsom ett specialbud af förmaningen strax ofvanför i samma kapitel: "Hvad I viljen människorna skola göra eler, det gören I ock dem." Så hög etiken än är i dessa föreskrifter och så paradisiskt än lifvet skulle gestalta sig redan här på jorden, om de samvetsgrant efterföljdes af oss alla, så framhålla de dock icke de högsta bevekelsegrunderna för vårt handlande, sådana de på mångfaldiga ställen eljes och särskildt nyss förut i ofvan citerade kapitel af Kristus själf meddelas och inskärpas. Det är som ville han säga: Ären I för svage att lyfta eder till det sedliga idealets Tabor och älska edra ovänner, göra väl mot dem som hata eder, välsigna dem, som förbanna eder, bedja för dem, som försmäda eder, så gripen eder till en början an med denna något lägre fullkomlighet: att handla mot människorna så som I viljen, att de skola handla mot eder. Om I icke viljen, att människorna skola döma eder, så undviken äfven I att döma dem.

I stort sedt är allt samfundslif mer eller mindre uppbyggdt efter denna stora lag: till undvikande af ett "allas krig mot alla" inskränker hvar och en vissa af sina individuella rättigheter för att få behålla andra; och ju mera denna det personliga samlifvets mäktiga princip fått verka i en stat, desto högre står naturligen dess moraliska odling, dess sedliga lycka.

Men hur långt är det ännu icke, trots alla erkännansvärda framsteg, till det ögonblick, då den kristna världen på allvar antagit och självfilligt underkastat sig denna lag, förvandlat den från ett slags socialbiologisk nödvändighet till en rent personlig, fritt vald bevekelsegrund för allt handlande, som rör det mänskliga samlifvet!

Låt mig nu återvända till mitt egentliga tema!

Jag tillåter mig först anmärka, hvad som faller af sig självt — att Kristi ord: "dömen icke!" är en af dessa för honom utmärkande paradoxer i ädel och högre mening, af hvilka han så ofta begagnade sig för att grundligt väcka ett andligt liknöjdt eller sofvande människohjärta. Han förbjöd naturligen icke den samhälleliga rättvisan att döma brottslingen, den sakkunnige eller kritikern att afgifva sitt utlåtande o. s. v. Ja, han kan därmed ej ens hafva förmenat mig att inom mig själf söka afgöra personers mer eller mindre etiska värde, blott jag därvid på allvar bemödar mig om rättvisa och opartiskhet samt behärskas af välvilliga och ädla känslor.

Det är det obehöfliga, otillbörliga och kärlekslösa dömandet Kristus vill åt — detta dömande, som, om det ock icke alltid är lika elakt, dock så ofta är både *tanklöst, taktlöst* och *tuktlöst.*

Jag vill i nästa artikel behandla det *moraliska* och *religiösa* dömandet — låt mig nu för några ögonblick dröja vid det *intellektuella.*

Huru både ifriga och hänsynslösa vi äro i bedömandet af hvarandras själsegenskaper eller begåfning å hufvudets vägnar, skulle jag lätt kunna illustrera med en lista på närmare ett hundra olika svenska uttryck för hvad man kallar "dåligt hufvud" — uttryck som röja sitt stadiga, jag hade så när sagt dämoniska, crescendo i hänsynslöshet och råhet. Här är det nästan, som vore "Människosonens" kärleksrika lag: "dömen icke!" bannlyst, för att icke säga föraktad och förhånad.

Och hur handlade han då själf i detta hänseende? Vi leta förgäfves i evangelierna från deras första blad till det sista efter ett ställe, där han uttryckt sig förklenande om någon människas intelligens. Från hans heliga läppar hafva väl hörts både dom och ve, men endast öfver fariseism och uselhet. Han kände människoförnuftet och dess upphofsman för djupt för att kunna vare sig nedsätta eller skämta med det förra, emedan han då ock måste hafva lastat den senare. Han kände däremot synden och det moraliska eländet i världen för grundligt för att icke veta, det dessa stundom äro i behof af både fördömandets och sarkasmens ris. Och där använde han också båda.

Men ännu mer. Kristus har icke blott förbjudit, utan rent af fördömt allt lastande af den mänskliga intelligensen, hvilken och hurudan den än månde vara. De skymford, för hvilka han i Matt. 5 vill hafva deras sagesman fälld, åsyfta alla ej det moraliska, utan det intellektuella. *Raka* eller *reka* som var ett arameiskt smädord och betydde "den som är tom på förstånd eller förnuft", ungefär vårt: "dum", borde enligt Kristi utslag icke få användas vid äfventyr att eljes stå till rätta inför Synedrium; och tillmälet "dåre" är i Kristi ögon något så förfärligt, att han dömer den, som fäller det, värd det brinnande Gehenna utanför Jerusalem.

Vittna icke dessa uttalanden om att han ansåg människoförnuftet heligt, äfven om det uppenbarade sig hos en till utseendet än så ringa begåfvad människa? Att han ville skydda det mot hvarje öfvergrepp, mot hvarje skymf? Och hur nära denna ädla och sublima vakt och vård om det personliga och dess evärdliga rättigheter kommer icke ett uttalande af en af våra störste tänkare, att det icke gifves någon människointelligens, hur obetydlig dess andliga utveckling än kan tyckas, hvilken icke, därest den finge tillfälle att utveckla sina speciella anlag, skulle förvåna världen! Den ädle filosofen hade blickat djupt ned i förnuftets schakter, och han måste, såsom en hvar, hvilken så gjort, hafva en djup respekt för allt som i Guds värld nått personlighetens oförstörbara adelskap. Den ringaste borgare i personlighetens rike är där sakrosankt och har rätt att på grund af sin börd, d. ä. sin inneboende gudabesläktade natur, kräfva

aktning af alla, äfven om han så illa skulle hafva skött sina anförtrodda pund, att hans *moraliska* människa måste föraktas.

* * *

Personligheten själf har ju emellertid, såsom allt i tillvaron, sina grader. Olika begåfning är ett oförnekbart faktum. Likaså å ena sidan snille och stora anlag, å den andra hvad man kallar medelmåttig begåfning och, ty värr, på det nedersta trappsteget eller snarare, som det tyckes, nedom detsamma, själfva idiotismen. Skall jag då icke hafva rätt att kalla allt vid sitt namn: den dum, som är dum, den dåre, som är dåre? Och ser jag på den under tidernas lopp hopade massan af fördomar och förnuftlösa handlingar liksom på alla de *faktiska dumheter,* som dagligen på människolifvets otaliga kampfält träda sin ofta nog ödesdigra hexdans, så erkänner jag, att frestelsen till öfverträdelse af Kristi bud: "dömen icke!" är bestickande nog. Och jag kanske känner mig för ett ögonblick böjd att vara förlåtande gent emot det hårda, icke sällan, grymma intellektuella dömandet.

Men *hvad är dumheten?* Låtom oss med blott ett par ord söka ställa dess diagnos.

Hvar ock en skall genast erkänna, att den icke kan hafva att göra med förnuftet i sig själft, på hvilken ståndpunkt det än månde befinna sig; ty "ett dumt förnuft" — det känna vi på oss — är uppenbar motsägelse. I sitt frö och till sin kärna är hvars och ens förnuft endast förnuft, d. v. s. något högt, skönt och härligt.

Dumheten kan då endast förklaras såsom en brist uti vårt förnufts realisation, så att den blir detsamma som outvecklad eller af en eller annan anledning snedvriden, vilseförd eller hämmad intelligens. Härvid kunna ju moraliska motiv komma till, hvarigenom människan själf mer eller mindre är orsaken till sin "dumhet" både i tanke, lif och uppförande.

Står nu dumheten väsentligen utanför en människas eget åtgörande och ansvar, brukar man så gärna göra detta till en skyddsmur, bakom hvilken man förskansar sig för att fritt och ohejdadt i sin egen själftillräcklighet kunna bombardera "de dumme" med sarkasmens och hånets dum-dum-kulor. Det faller oss därvid sällan in att reflektera öfver, det dessa kulor åstadkomma de oläkligaste såren, att den intellektuella domen är den förfärligaste af alla.

Man tager på sig en helig min och säger: "Han rår ju icke för, att han icke fått något hufvud; gällde det däremot hans moraliska människa, skulle jag vara mycket skonsam." Det vill med andra ord säga, att jag har rätt att fritt lasta Skaparen, som gifvit begåfningen, men att däremot visa hänsyn mot den felaktiga moralen, hvartill människan ensam skulle vara fader.

Dock hela detta resonnemang synes mig lida af lika stor brist på djupare inblick i själslifvets sanna natur, som det visar sig moraliskt förkastligt, präglad som det oftast är af intellektuellt öfversitteri under form af hycklad humanitet och nedlåtenhet.

Det är icke mindre oriktigt, att Gud utan vidare skulle hafva gifvit människan hennes hvad man kallar naturliga begåfning, än att hon själf skulle vara den enda faktorn i danandet af sin moraliska människa. Från den evige har visserligen hennes ursprungliga individualitet utgått; men denna ser ofta helt annorlunda ut, när omständigheterna och människan själf få hand om den; för att icke tala om, det möjligen ett föregående lifs utveckling i väsentlig grad kan hafva växt ut till anlag i det närvarande — präexistensen är i moralfilosofien snart ett nästan nödvändigt begrepp.

Hur månget snille till anlaget har ej blifvit idiot redan i moderlifvet genom en moders oförsiktighet eller olyckliga tillfälligheters makt! Hur många briljanta anlag hafva icke fördärfvats genom för hård eller förvänd uppfostran! Hur rika gåfvor hafva icke genom människors eget förvållande ständigt fått ligga i linda! Kanske, när allt kommit till allt, är Gud lika litet skulden till *den tidiga* gestaltningen af vår begåfning som till vårt moraliska värde och har människan ungefär lika andel i båda.

Ty äfven vår moral kommer icke till stånd utan gifna förutsättningar och anlag, med hvilka vi *i detta lifvet* hafva litet eller intet att skaffa. Förvisso äro vi själfva *en* faktor i vår moraliska människa, men civilisationen är en annan, tiden i hvilken vi lefva en tredje, vår börd en fjärde, vår uppfostran en femte, förmögenhetsförhållanden en sjette o. s. v., och himmelen själf är i alla händelser den största.

Man förnärmar därför i själfva verket icke mera människan genom att angripa hennes moral än genom att anfalla hennes hufvud. Det senare är såtillvida mycket grymmare, som man vanligen är af den mening, att hennes anlag aldrig kunna blifva andra än de äro. Man har mycket lätt att tänka sig snillen för alltid i fördömelsen och "får" för beständigt i paradiset.

När man verkligen håller före, att det i evighet aldrig gifves för "den dumme" någon uppflyttning i högre intellektuell klass på andra sidan, hur fruktansvärdt grym är icke då domen öfver denne! Hur centnertung faller den icke, allra helst när den träffar ett känsligt sinne! Jag undrar icke på, att den helige och rättfärdige "Människosonen", som kände så djupt mänskligt, här själf fördömde detta dömande till straff och lågor, att han genom sitt utslag i själfva verket betecknade det som mera brottsligt att taga det intellektuella hufvdet af människan än att beröfva henne det fysiska.

Borde icke just desse, som af förnuftet synas oss hafva blifvit mera styfmoderligt behandlade, blifva föremål — ej för vår nedlåtenhet — men för vår ömmaste broderliga uppmuntran och hjälp? Borde vi icke i deras inre värld leta ifrigt efter en arkimedisk punkt för att kunna lyfta dem själfva, i stället för att med en kärlekslös och grym dom öfver deras intellektuella människa nedsätta deras andliga kraft och förlama deras hopp.

Ty veta vi väl, hvad som ligger på bottnen äfven af den till utseendet enfaldigaste själ? Kanske är hon just likt hafvet, som upplåter sina skatter endast för den skickligaste dykaren. Kanske ligga pärlorna så djupt, att vi icke genast komma åt dem. Hafva vi då aldrig sett det blixtra till och brinna med en underlig glans i det öga, som vi betraktade som intellektuellt slött och tomt — om ock blott för ett ögonblick? Kanske var det en stackars själ med oändlig rikedom, men fjättrad i oslitliga tidsbojor — en själ som endast evigheten kan förlossa!

Alltså bort med det lika kärlekslösa som utnötta ordet "dum" och alla dess råa släktingar såsom predikat åt *personen,* medan de gärna må gälla om de *dumma och usla handlingarna* i världen! Må vi låta en hvar, utan att notera honom för något intellektuellt gradfack, gälla hvad han kan med sin begåfning, sitt lif och sina gärningar och öfverlämna åt evigheten, att efter den slutliga examen i tidens storskola utfärda betyg åt honom för både begåfning och välförhållande.

* * *

Men skall man nu ändtligen döma, då bör man åtminstone, som Kristus, hafva *auktoritet* bakom sitt utslag, om ock aldrig i lika hög grad som han.

Dömandet kan vara på sin plats, där en ringa utvecklad intelligens *tror* sig vara mer än hon är, eller där en person *handlar* dumt eller icke vill rätta sig. Här är Sokrates ironi förträffligt på sin plats. Då blir dömandet *uppfostrande* och åsyftar ingenting annat än att hjälpa, upprätta och tillrättaföra.

Men härtill fordras, som sagdt, auktoritet.

För mången, som får sina gåfvor skarpt kritiserade och häcklade, är det icke sällan ett slags tröst, att auktoriteten ofta varit rätt klen. Mången tror sig, genom att hafva predikat sin nästas dumhet på taken, hafva undlupit skuggan af sin egen. Och sådant lyckas stundom, ungefär som det någon gång lyckas tjufven att undkomma genom att skrika på en annan som gärningsmannen.

Den djupa och gedigna begåfningen däremot bedömer vanligen andra mildt. Så var det med Tegnér. Vi ha icke haft ett större snille, men ej heller ett mera ödmjukt.

Också se vi, hur ofta auktoriteten växlar och flyttas öfver från den dömandes till den dömdes hufvud. Jag har mer än en gång bevittnat detta. Och världshistorien har ett storartadt exempel därpå att utvisa. Hur dömdes icke den, som sade: "dömen icke!" af de skriftlärda och fariseer såsom förryckt, dåraktig och besatt, till dess de fördömde honom till döden. Men huru har icke sedan dess auktoriteten flyttats öfver från hans fördömare till honom själf och där blifvit världsauktoritet.

Hvem har såsom han auktoritet att bjuda: "dömen icke!"

Men det behöfves att skåda människolifvet genom evighetens synglas och att lefva i kärlekens varma, rena, höga luft för att rätt kunna följa det oförgätliga budet.

O. E. L.

ÖFVERFALL.

"Öfverfall" har konstnären ganska kort kallat den tafla, som i dag illustrerar denna tidning på dess första sida. Hvad denna illustration åsyftar, ser betraktaren vid första ögonkastet.

Den unga vackra kvinna, som teckningen visar, föreställer på ett symboliskt sätt det olyckliga Finland och "dubbelörnen", som öfverfaller henne är oss af gammalt bekant, ty redan i förra dagar har det svenska så väl som i synnerhet det finska folket fått göra bekantskap med hans näbb och klor. Stormen rasar öfver sjö och land, blixtrarna ljunga, och åskans dån fyller allt lefvande med bäfvan. Lysten efter rof kommer "öfverfallsmannen" susande igenom luften på sitt mäktiga vingepar. Den skatt, som den unga kvinnan från fäderna mottog i arf, lagens heliga och dyrbara bok, söker hon med förtviflans kraft att värna mot roffågelns angrepp. Fåfängt! Hans klor hafva redan gripit säkert tag i bytet. Oförmögen att fatta omfånget af sin våldsbragd söndersliter han blad efter blad af det dyrbara verk, hvaruti hvarje ord och hvarje bokstaf skulle utgöra den säkra panten på Finlands fria börd och tillerkända rätt. Men kampen synes gälla mera än lagen, den gäller själfva lifvet, ty roffågeln riktar sitt skarpa näbb mot kvinnans hufvud. Han gör detta för att tvinga henne att under självförsvaret släppa boken, men hon kan det ej. Hon håller fast sin dyrbaraste egendom, en skatt kärare än lifvet, under det hennes kläder och sköna hår fladdra i luften. Ensam och värnlös står hon där utan någon trogen vän, ensam och värnlös! Ingen hör hennes nödrop och ingen vet huru den sorgliga striden kommer att sluta.

Det är en ung finsk konstnär vid namn E. Isto, som genom denna tafla ville allegoriskt teckna sitt älskade fäderneslands sorgliga och öfvergifna belägenhet och, såsom det synes, hopplösa kamp. För den stränge konstdomaren kanske taflan uppvisar åtskilliga brister, men ingen kan förneka den glödande fosterlandskärlek, som uppenbarar sig i densamma. Hon är mycket stor och har en längre tid varit på utställning i Stockholm. I Finland är all förevisning af denna tafla alldeles förbjuden så väl som alla teckningar efter densamma, men att så är fallet, är ju nästan onödigt att nämna, ty vi kunde veta det på förhand.

S. G. Y.

EN SAGA.

Det mörknar och allting blir stilla
och släckta bli alla ljus,
som brunnit för dårskap och villa.
Men högt öfver somnade hus
och högt öfver vidder och vatten
och människor ljuder ett skri.
Med hastiga vingslag i natten
susar en fågel förbi.

Ur skyarnes tummel spanar
hans öga mot jordens ban.
Hvar finns hon, prinsessan, som anar,
att svanen är mera än svan?
Den rätta, den enda bland alla,
hvar är det i världen hon finns,
som låter fjädrarne falla
från sagans förtrollade prins?

Hvar finns hon, hur gå hennes dagar?
Är lifvet en ära, en skam?
Står slottet i solsken och jagar
karossen i fyrspann fram?
Den väna, som frälsningen gömmer,
har någon förstått hennes pris?
Eller sitter hon blek och drömmer
i askungedräkt vid en spis?

Du vildfågelsskri, som ropar
ur molnen din ödsliga sorg,
det kommer ej svar från de hopar,
som kräla på gator och torg.
Med dimmiga ögon och hjässor
att böja gå mänskorna kring.
Det är ej så godt om prinsessor
på jordens bedröfliga ring.

Ett släkte af dvärgar träter
där nere vid grytor och fat
och älskar och dricker och äter
och dör och blir maskarnes mat.
Kanhända prinsessan får tvina
i tornet och mista sitt mod.
De små äro jättar att pina
till döden ett kungablod.

Nu sofva de alla, som pina.
Min svan, har din styrka flytt?
Sträck ut, tills skyarne skina
och krypen vakna på nytt.
De själar, som djupast brinna,
de tiga bland människor hälst.
I stillheten blott kan du finna
prinsessan och varda frälst. —

Bo Bergman

BABELS TORN.

Efter syndafloden drogo människorna mot öster till slätten Sinear. På högra stranden af Eufrat byggde de staden Babylon, som sedan under Nebukadnesars tid kunde på grund af sitt omätliga omfång, stora invånarantal och utomordentliga lyx och rikedom förtjäna namn af forntidens London. Folkens utbredning på jorden har äfven sin mörka sida. I Babylon uppreste sig människorna trotsigt emot Gud. Utanför staden byggde de det s. k. Babels-tornet, kanske i det fåfängliga hoppet att således stiga upp till himmelen. Staden skulle blifva deras hufvudstad och det vida omkring skönjbara tornet deras gemensamma samlings- och sammanhållningspunkt. Företaget hade sitt upphof i en utpräglad fientlighet mot den gudomliga planen, att människorna skulle utbreda sig öfver jorden. Ett gemensamt språk och gemensamma afsikter och sträfvanden förbundo dem nu med hvarandra. Något måste göras att förhindra deras spridning och förskingring. Trakten syntes passande för deras plan, och verket påbörjades med beslutsamhet och allmän hänförelse.

I Babylon fanns icke någon byggnadssten, men de i trakten befintliga talrika bergoljekällorna möjliggjorde dock det påtänkta, ofantliga byggnadsföretaget. Man byggde nämligen Babels torn af tegelstenar, hopfogade med ett murbruk, bestående af ler och bergolja. Detta murbruk blef så fast, att man ännu i dag knappt kan skilja stenarna från hvarandra utan att sönderslå dem.

Människornas företag behagade icke Herren, och han sade: "Si, det är enahanda folk och enahanda tungomål ibland dem alla, och de hafva detta begynt att göra; de varda icke aflåtande af allt det de hafva sig företagit att göra. Nu väl, låt oss stiga ned och förbistra deras tungomål, så att ingen skall förstå den andres mål." Gud förvirrade så deras tungomål och skingrade dem dädan i alla land, så att de upphörde bygga staden. Så måste de mest storartade företag ofta sluta med vanära. "Högmod går före fall." Exempel härpå gifva de stora världsrikena Babylon, Persien, Grekland och Rom.

I Borsippa, en förstad till Babylon, finnes ännu en stor ruinmassa af tegel och annat byggnadsmaterial, som kallas Birs-Nimrud. Den bär spår af att hafva blifvit förstörd genom stark åskeld, ty den är betäckt med en glasartad skorpa.

Utom den bibliska berättelsen äga vi en skildring af tornbyggnaden och språkförbistringen från några bland Babylons ruiner funna, med kilskrift försedda stentaflor. De berätta om huru vissa människor hade "vändt sig mot alla gudars fader"; att deras hjärtan "voro onda"; att de försökte bygga "en jordhög"; att vindarne blåste och förstörde den; att Anu "förvirrade stora och små på jordhögen" likasom äfven deras "tal" och "gjorde deras rådslag om intet."

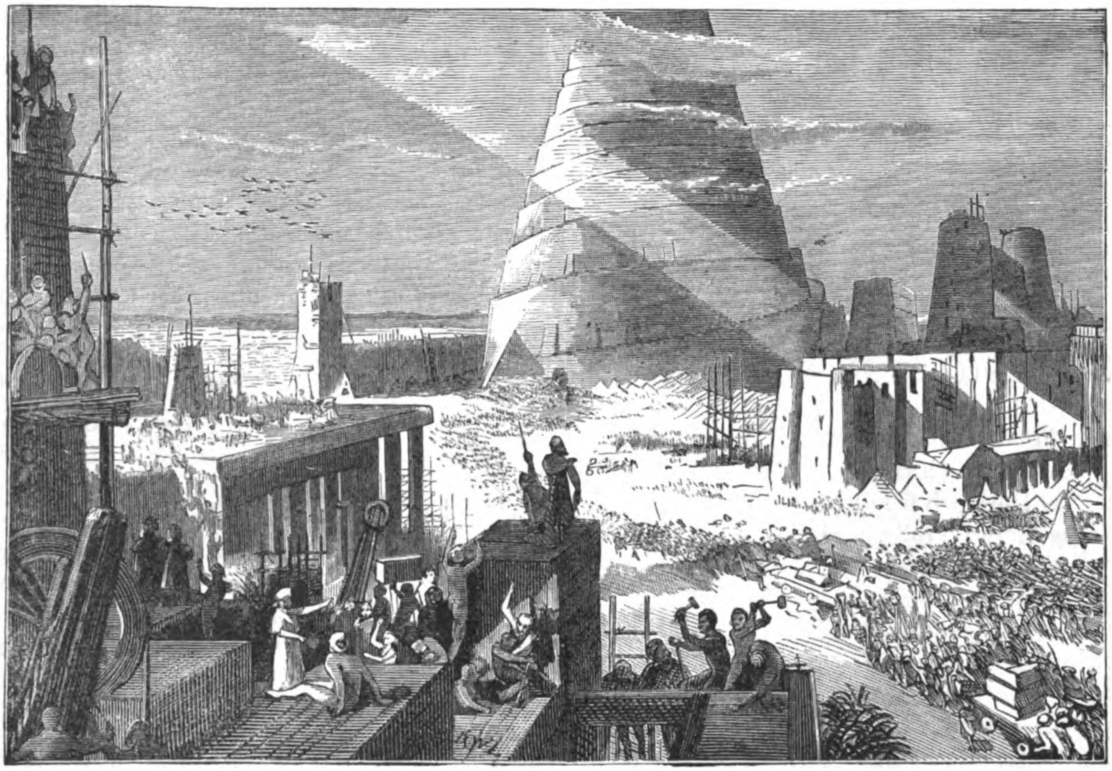
I sjette århundradet före Kristus ombyggdes tornet af Nebukadnesar. Denne meddelar i en inskrift, att det först blifvit uppfördt fyratiotvå generationer före hans tid. Nebukadnesar säger: "Nebukadnesar, Babels konung, folkens sanne herde, vittne till Merodachs eviga nåd, den höge herren, Nebos tillbedjare, den vise, den vetande, hvilkas öron lyssna till den högste gudens lärdomar, den aldrig hvilande ståthållaren, pyramidens och tornets återuppbyggare, Nabopolassars äldste son, Babels konung, jag. Så säga vi: Merodach, den store mästaren, har skapat mig själf, han har ålagt mig att återställa hans helgedomar. Nebo, väktaren öfver himmelens och jordens skaror, har lagt rättvisans spira i min hand. Pyramiden, himmelens och jordens palats, är gudarnes hem, Merodachs boning: spådomsrummet,

hans härlighets hvilobädd, har jag återställt under ett rundt hvalf med strålande guld. Tornet, det eviga huset, har jag ånyo grundlagt och byggt. Med guld, silfver, glaseradt tegel, sten, brons, trä af tamarisk och ceder har jag fulländat dess prakt. Himmelens och jordens grundvalars hus, Babels tornbyggnad, har jag upprättat och fullbordat. Med tegel och täckande koppar har jag höjt dess hufvud. Så säga vi: Himmelens och jordens sju lyktors tempel, Borsippas fornbyggnad, hade en forntida konung begynt, och byggt det 42 alnar högt, men icke höjt dess hufvud. Allt ifrån gamla dagar var det förfallet, vattenrännorna voro utan ordning. Regn och oväder hade lossat teglen. Den yttre täckningens brända tegel voro spruckna, kärnmurens soltorkade tegel hade sjunkit ned i kullar. Till dess återupprättande eggade Merodach mitt hjärta. Jag rörde icke vid rummet, icke ändrade jag grundvalen. I en lyckosam månad, på en lyckosam dag lagade jag kärnmurens soltorkade tegel och täckningens brända tegel till en fast murbyggnad. Bjälklaget förnyade jag, och mitt namns skrift satte jag på krönet af tornets tak. Jag höjde min hand att fullborda templet och höja dess hufvud. Såsom det af ålder grundlagdt var, alltså byggde jag det: såsom det i forna dagar stått hade, alltså höjde jag dess hufvud. Nebo, den högsta vishetens eviga son, du Herre, som lofvar Merodach, se i nåd till mina verk!"

Hvarför beslöto människorna att bygga Babels torn? De ville göra sig ett namn. Själfupphöjelse och själfförhärligande var driffjädern till deras företag. Gud ville, att de skulle utbreda sig på jorden, men människorna ville grundlägga åt sig ett gemensamt fäste och blifva tillsammans. Deras handling var trots och uppror mot Gud. De ville grundlägga ett stort världsrike utan Gud, med förenade krafter motverka Guds rike på jorden och utrota den sanne Gudens dyrkan. Afguderiets snara införande i Babel bevisar detta. Snart afföllo de ifrån Gud. Högmod går före fall.

Månget Babel bygga människorna i sitt högmod på jorden. Man fäster vid världen alla sina förhoppningar, all sin diktan och traktan, men aldrig kan man blifva belåten därmed. Alltjämt äro människorna oroliga, stadda i ett beständigt fikande efter gods och guld, ära och anseende. Hvad vinner man därmed? Med alla fåvitska jordiska sträfvanden och djärfva planer har man blott uppfört åt sig ett babelstorn af svårigheter. Världen är full af sådana monument. Men Herren, som ser människornas dårskap och synd, bidar sin tid. Han kommer en gång till doms. Han gifve oss nåd att tänka på honom och vandra i helig fruktan inför honom! Augustinus säger: "Åstundar du storhet? Börja då med att vara ringa. Önskar du uppföra en stor och stolt byggnad? Tänk då först på att lägga ödmjukheten till grundval. Ju högre du vill upprätta din byggnad, desto djupare måste dess grund ligga."

L. A. J.

Tornbyggnaden i Babel.

ETT GALLERI AF SVENSKA HJÄLTAR OCH RIDDERSMÄN.

I. CLAS KRISTERSON HORN.

Finland har gifvit svenska folket många tappra krigshjältar. Bland dessa var Clas Kristerson Horn från Åminne i Finland under Erik XIV:s krig mot Danmark den mest berömda. När konung Erik såg, att de höfvitsmän, som han efter Bagge tillsatte öfver flottan, ingenting kunde uträtta mot fienden, kallades Horn från hären och utnämndes till befälhafvare öfver Sveriges sjömakt.

Oförskräckt såg Horn den fientliga flottan starkare än någonsin förut segla ur Öresund upp mot Öland, där de båda flottorna drabbade häftigt samman ända till mörkrets inbrott, då de åtskildes, utan att någondera vunnit någon afgörande fördel.

Påföljande dag hade konung Erik själf kommit öfver till Öland med krigsfolk för att skydda landet mot fienden, hvilken han fruktade skulle få öfverhanden. Då fick konungen på stranden åskåda den härliga seger, som herr Clas den dagen vann öfver de öfvermodiga danskarne och lybeckarne, från hvilka han eröfrade tre eller fyra stora skepp, sedan han skjutit flera redlösa eller i sank, hvarefter de öfriga togo till flykten nedåt sundet utan att det året våga visa sig mera. Med stora hedersbevisningar mottog konungen sedermera sin tappre amiral, som på detta sätt höljde svenska vapnen med ära.

I det stora sjöslag, som påföljande år under flera dagar utkämpades i Östersjön mellan Sveriges store skeppshöfvitsman Clas Horn och befälhafvaren för danska och lybska flottorna Herlof Trolle, förde Per Banér skeppet "Finska Svanen" och vid hans sida stred hans vän, den unge Sten Sture.

Herlof Trolle med sitt stora skepp "Jägmästaren" upptog oförskräckt drabbningen och gick för förlig vind in bland de svenska fartygen, som till en början drogo sig undan. Nils Skenk, som var höfvitsman på ett litet svenskt skepp, anfölls af Trolle med det trotsande utropet: "I svenske förrädare, stryken för konungen af Danmark!" Danskarne sökte äntra det lilla skeppet, men Skenk höll dem med båtshakarna tappert från relingen, under det hans sjuttio finnar med sina stålbågar slungade pilar täta som hagel in på fienden, som stupade hoptals. När Trolle själf visade sig, stående högt i stäfven med blått blänkande stålharnesk och en grå hatt med fladdrande fjäderbuske och prydd med tre kronor, tog Nils Skenk en bössa och sköt honom en kula genom hakan och armen, så att han var glad att få draga sig ur striden; några dagar därefter dog han af sina sår.

Mörkret slutade den dagen striden. Lång tid därefter vågade intet fientligt skepp visa sig på hafvet, oaktadt Clas Horn plöjde Östersjöns vågor fram och åter och tog en mängd fartyg, lastade med gods och handelsvaror. Slutligen löpte dock de danska och lybska flottorna å nyo ut under befäl af en tapper dansk sjöman, Otto Rud. Han var en man af mycket mod och förstånd och förde sina trupper genast till drabbning, väl vetande att de brunno af hämndlust, förbittrade öfver sina förra nederlag och lidna förluster.

Redan i begynnelsen af slaget förlorade danskarnes underbefälhafvare ett ben och måste draga sig ur striden. Alltför tidigt slutade ock den unge Banér sin hjältebana, då han dödades af en falkonettkula. Efter honom tog hans vän Sten Sture befälet öfver Finska Svanen och stred manligen, tills en kula genomborrade hans panna och slöt hans bana. Med stor hedersbevisning fördes sedermera de två vapenbrödernas lik till Uppsala domkyrka, och konungen själf författade de minnesord, som ristades på deras grafvar.

Emellertid hade Otto Rud uppsökt det svenska höfdingeskeppet och med Horn börjat en strid på lif och död. Denne lyktades så, att herr Otto måste stryka flagg för konungen af Sverige och gifva sig med sitt vackra fartyg i svenskarnes händer. Danska flottan tog därefter till flykten, och Clas Horn återvände till Stockholm med sju tagna fartyg, rikt byte och många fångar.

Med jubel och glädje mottogs där Clas Horn och hans tappra krigare af hela folket och konungen, som lät honom göra ett högtidligt intåg i staden. Klädd i ståtlig härbonad och omgifven af sina vapenbröder hälsades han på alla gator och torg af folkets jubelrop, under det Otto Rud gick nedslagen framför sina fångna landsmän, som voro hopbundna två och två, manskapet med bast- eller hamprep och adelsmännen med silkessnören; framför de fångna gick en bonde och blåste på säckpipa.

Påföljande år gick Horn med samma lustiga mod som fordom till sjös med sin flotta. Fienden var dock sen, när det gällde att möta honom, och det fastän han i danskarnes åsyn uppbar tull i Öresund af alla kommande skepp samt bemäktigade sig ett större antal köpmansfartyg än någonsin förut. Ändtligen löpte danska flottan ut, men på grund af ogynnsam vind undveks strid å ömse sidor.

En svår storm gjorde slut på hela sjötåget. Svenskarne gingo ut i öppna sjön och räddades, men danskarne höllo sig under Gotland och deras skepp blefvo till stor del krossade mot skär och klippor och uppslukade af hafvet. Men med rikt byte som vanligt vände Horn åter hem.

Enär kriget till lands gick illa för svenskarne, fick Horn befallning att draga söderut och taga befälet öfver allt krigsfolket. Den gamle sjöhjälten ursäktade sig visserligen med sin af mödor och arbete försvagade hälsa, men då detta ej hjälpte, lydde han och gaf sig på väg, men insjuknade under resan i pesten och dog i Åby prästgård i Östergötland den 9 september 1566. Hans stoft fördes till Uppsala och blef högtidligt begrafvet i domkyrkans högkor, där en minnessten ännu finnes öfver den tappre fosterlandsvännen.

II. KARL KARLSSON GYLLENHJELM.

Nyköpings slott och Julita gård i Södermanland voro hertig Karls egentliga hem, och i Strengnäs domkyrka lät han tillreda sin graf. Hans äldste son, Karl Karlsson, har ock där sin hvilostad, och när en främling frågar efter märkvärdigheterna i det härliga templet, visas honom bland annat några järnlänkar med sina arm- och fotbojor med underrättelsen: det är Karl Gyllenhjelms bojor. Vi vilja här förtälja konungasonens minnesvärda öden.

En liten skön, ljuslockig gosse lekte fordom på Julita gård kring de gamla klosterruinerna. Hans ansikte bar många af Vasaättens drag, men upplysta och mildrade af strålar från de vänligaste mörkblå ögon. Det var hertig Karls sidoson med en ung flicka vid namn Karin, och hertigen ansåg sig icke behöfva förneka denna frukt af sin ungdoms kärlek, utan erkände honom för sin son och lät honom bära sitt namn.

Huruvida den fagra Karin fällt några tårar öfver sin ringa härkomst, den hon väl förstod reste oöfvervinneliga hinder för en varaktig förening med den unge fursten, förmäler icke sagan, men väl att hon, sitt öde undergifven och med hertigens vilja, ingick äktenskap (hon var gift tre gånger, sista gången med höfvitsmannen öfver Nyköpings slott och län, Peder Sjöblad), och att hennes äldste son Karl alltid förblef hennes stolthet och kärlek.

Karl Karlsson Gyllenhjelm.

När den unge Karl vuxit ifrån lekar och modersvård.

erhöll han de bästa lärare och vistades vid både in- och utländska lärosäten samt förkofrades, icke allenast i bokvett och lärdom, utan ock i sådana idrotter, som den tiden utgjorde en furstlig ynglings prydnad. Hans ridderliga skick och behagliga umgänge gjorde honom allestädes omtyckt, och inför konung Johans ögon hade han vunnit så stor nåd, att denne gaf honom vid aderton års ålder adligt namn och sköldemärke, hvarvid han till minne af sin höga härkomst jämväl i sköldemärket fick bära en vase.

När tiden var inne, att den unge Karl Karlsson skulle ingå i krigstjänst, sändes han till den tappre konung Henrik den fjärde af Frankrike för att tjäna i hans här, hvilken ansågs för den bästa skola för krigsmän; och där blef han väl emottagen och afhållen så väl af konungen som af hans hofmän. Men då svenska folkets andliga och världsliga frihet började hotas af Sigismund, hemkallades han året före slaget vid Stångebro.

Den unge Gyllenhjelm satt som höfvitsman på Stockholms slott, då polackarne under välkomstrop inryckte i staden. Prästerna predikade nu om konung Sigismunds fromhet och gudsfruktan och borgarne prisade hans mildhet, hvarför Gyllenhjelm med sitt ringa manskap icke kunde tänka på motstånd utan gaf sig fången. Hemliga vänner hjälpte honom dock på flykten, sedan han svärtat sitt ljusa hår och skägg och klädt sig i sjömanskläder. Så kom han lyckligt ner till Karls hertigdöme och till de sina.

Hela landet var i dessa dagar i rörelse och osäkerheten var stor. Alla vägar voro fyllda af krigsfolk, som tågade antingen till konung Sigismund på Stegeborg eller till hertig Karl vid Norrköping.

Dalkarlarne hade begärt, att hertigen skulle sända till dem den unge Gyllenhjelm såsom anförare, så ville de draga ut emot rikets fiender. Med en ringa styrka begaf sig denne därför på väg och måste ofta tåga om nätterna på obanade skogsstigar, emedan Sigismunds trupper uppfyllde alla vägar uppåt Dalarne.

En natt, då han tagit härberge hos prästen i Barkarö i Västmanland, kom en öfverlöpare från fienden, som var samlad i Västerås, medförande inlagdt i skaftet på en tälgknif ett bref från herr Krister Horn till konungen, hvari han meddelade, att han ämnade infalla i och härja hertig Karls hertigdöme. Gyllenhjelm bad karlen mot vedergällning vända åter till Västerås och säga, att hertigens anhängare voro samlade till stor myckenhet och att han för deras bråtar ej kunnat komma fram, hvarför han kastat knifven med brefvet i sjön. Häraf inställdes det tillämnade tåget.

Förut hade en hertig Karl i hemlighet tillgifven präst, Lars i Tunbo, på Gyllenhjelms råd rest till Västerås och afrådt Horn från tåget till Nerike, enär hertigens folk besatt de stora skogarna och huggit bråtar därstädes.

Gyllenhjelm kom slutligen lyckligt fram till Brunnbäck, där han med glädje mottogs af de församlade dalkarlarne under befäl af prästen Elof i Leksand. Deras ifver att få se den unge, vackre furstesonen var så stor, att då han och mäster Elof samt de äldsta gått in i en stuga för att öfverlägga, de kröpo upp på stugutaket för att få se honom genom takfönstret, ty stugan var en ryggåsstuga med fönster endast på taket. Men takresningen var för svag och började gifva vika, hvarför Gyllenhjelm måste under bar himmel öfverlägga med folket.

Natten kom och med den ett ilbud om segern vid Stångebro samt om den mellan konungen och hertigen ingångna förlikningen. Dalkarlarne voro likväl ej nöjda därmed utan ville tåga ned till hertigen; det lyckades dock Gyllenhjelm att förmå dem afstå därifrån och nu uppsattes ett bref, på hvilket de i lugn ville förbida hertigens svar. Och så skildes de alla med glädje och vänskap.

Under det krig som efter Sigismunds afsättning utbröt i Lifland visade den unge Gyllenhjelm och hans trogne vapenbroder Jakob de la Gardie, son till Pontus, många prof på mod och tapperhet. Hvarhelst de unga männen drogo fram i spetsen för sina män följde dem seger och lycka; städer och borgar gåfvo sig i deras händer, och snart tog fienden till flykten vid blotta ryktet om deras annalkande. Men genom dessa ständiga segrar blefvo de öfvermodiga och föraktade sina motståndare.

De hade intagit ett fäste, Volmar, hvars svaga, delvis nedbrutna murar lämnade föga skydd mot ett fientligt anfall och om hvilket en med Sverige förbunden tysk furste sagt, "att om någon i hans hemland ansåge sig kunna försvara en så illa befästad borg, skulle han bli hängd". Men de unga männen menade, att där muren ligger nere skola tappra män försvara.

I tre månader försvarade de båda hjältarne den förfallna borgen såsom unga lejon sin kula. Fiender kommo och fiender stupade i tusental utanför dess murar och främst vid alla utfall lyste de unga krigarnes svärd. Men polackarne, som tyckte det vara en stor skam, att de så länge skulle gäckas af denna ringa hop, samlade en stor härsmakt med grofva kanoner för att jämna fästet med marken. När nu Gyllenhjelm såg, att lifsmedel och krigsförråd togo slut och ingen undsättning kom, ville han rädda sitt folk från en säker död och dagtingade mot löfte om fritt aftåg för trupperna. Själf måste han tillika med de la Gardie stanna i fångenskap.

De båda fångarne sutto en dag i sitt fängelsehvalf i staden Vilna, då fångvaktaren inträdde och meddelade dem, att konung Sigismund och hans drottning kommit till staden och befallt, att de skulle föras till dem upp på slottet. Ehuru de måste visa sig inför hofvet i sina slitna och smutsiga kläder, förrådde dock deras ädla skick och utseende deras höga börd, och Gyllenhjelm säges på drottningen hafva gjort ett outplånligt intryck.

Här gjordes honom många frågor om hans höge fader och dennes planer, hvilka alla Gyllenhjelm besvarade med stor försiktighet. Af drottningen och prinsessan Anna, konungens syster, fingo de sedan mottaga nya varma kläder, och de la Gardie blef erbjuden friheten, ett anbud som han dock tillbakavisade. Gyllenhjelm åter, som var son till konungens motståndare, erhöll ej något sådant anbud.

På Gyllenhjelms bref till sin fader om befrielse ur fångenskapen fick han det svar, att en krigsman, som åt fienden uppgifver ett honom anförtrodt fäste, väl ej förtjänar att blifva utväxlad; men att konungen dock på grund af hans mannamod och tapperhet skulle göra allt därför.

I fängelsehvalfvet knöts ett fast vänskapsförbund mellan de båda fångarne. Under böner och psalmer framburo de för Gud sin oro och sitt hopp, och själfva katolikerna lyssnade med rörelse till deras sånger; till dem sända jesuiter lofvade dem friheten och stora fördelar, om de ville afsvärja den lutherska läran och hylla påfven, men därtill nekade de ståndaktigt.

Så förflöto fyra år, efter hvilkas förlopp de la Gardie på Gyllenhjelms uppmaning emottog den honom erbjudna friheten och därefter drog bort för att tjäna vid främmande furstars hof, under det att hans vapenbroder ännu i många år suckade i sitt fängelse.

I ett gammalt slott i den lilla undangömda staden Rava, tolf mil från hufvudstaden Varschau, fördes befälet af en polsk ädling Wiesiolowsky, som var en bitter svenskhatare. Här måste Karl Gyllenhjelm tillbringa den vackraste delen af sin unga kraftfulla ålder i ett eländigt fängelse, där regn och storm trängde in genom de otäta murarna. Här satt han ofta med sin psalmbok i hand och värmde med sång sitt hjärta, under det snön yrde in på hans halmbädd och istappar bildades i hans långa skägg. Understundom kom hans fångvaktare och förtäljde falskeligen om svenskarnes nederlag i kriget för att därmed bedröfva honom och förbittra hans fångenskap. För att göra fängelset ännu plågsammare lät den grymme polacken pålägga honom de järnbojor, som ännu till ett minne för evärdeliga tider visas besökaren i Strengnäs domkyrka.

Om Gyllenhjelms slutliga befrielse hafva vi följande berättelse:

Det var en julafton 1622. Solen strödde sitt sista och skönaste guld öfver den lilla ödsliga staden Rava och dess strålar återglänste i praktfull glans från de små slottsfönstren. Allt var stilla i naturen såsom tycktes den hvila ut i andäktig bön till sin Herre. Allenast några svaga toner hördes då och då från ett af slottshvalfven med en härlig aftonpsalm instämma i naturens stora gudstjänst; snart tycktes äfven dessa bortdö, och endast några djupa suckar förrådde i deras ställe tillvaron af en mänsklig varelse.

Efter en stund afbröts dock den högtidliga tystnaden af en hemsk gnissling af portar, som långsamt rörde sig på sina gångjärn. Två personer trädde ut från slottet, af hvilka den ene med ett nedrigt hån på sina läppar åter starkt tillbommade portarna. Det var Wiesiolowsky, höfvitsmannen på Rava, en lång, groflemmad karl, i hvars fårade ansikte man kunde läsa grymhet och blodtörst. Hans följeslagare var insvept i en vid kappa, under hvilken då och då en Kristusbild skymtade fram och förrådde jesuiten.

“Nå, vördig far”, sade Wiesiolowsky, “hvad tyckes eder väl om den hårdnackade besten därnere i ormkulan, som ej kan förmås att läsa sitt ärliga *pater noster* eller ‘ave’, utan städse pladdrar sina lutherska dumheter och skriker halsen hes med sina svenska visor? Förstod ni väl ett ord af den slagdängan, som han uppstämde då vi stego in i hans kyffe? Men jag skall väl lära honom tala ett annat språk. Ni såg väl, hur jag naglade hans fjättrar och tumskrufvar! Förr låg han så andäktigt på knä i sina kätterska böner, men jag lät kläda gunstig herrn i en liten järnskjorta, som håller honom rak, och förr än han knäböjer som en rättrogen katolik lär han ej bli den kvitt. Är det inte väl uttänkt, fromme fader?”

Och härvid vände sig den groflemmade slottsherrn med ett självförnöjdt grin mot sin följeslagare och utbrast i ett vildt hånskratt, så att det dånade i hvalfven.

Med hycklad skenhelighet svarade jesuiten: “Himmelens välsignelse öfver er, nådig herre, för ert nit om vår heliga romerska kyrka! Hvar blodsdroppe, som rostar den hårdnackade fångens bojor, rinner till Guds och helgonens ära”.

“Vackra ord, vördige fader!” utbrast Wiesiolowsky, och såg jesuiten grinande i ögonen, “vackra ord de där: himmelens välsignelse och helgonens välbehag! Men oss båda är det dock ljufligare att höra de svenska kättarnes jämmerrop och plågor. Er befaller jag, vid vår konungs onåd, att fullborda fångens omvändelse.”

Jesuiten svarade intet, utan skakade tvekande på hufvudet.

I detta ögonblick rullade en tung vagn, dragen af tvenne hvita hästar, in på borggården; polska riksvapnet glänste på båda sidor i väldiga guldsirater och gaf tillkänna en furstlig persons ankomst. Två svartklädda damer stego ur vagnen. Vid en hastig blick på deras vida, svarta kappor kunde man hafva tagit dem för två sörjande klosternunnor, men vid afstigandet öppnades den enas kappa och en med guldkronor inväfd sammetsklädning bländade med kunglig glans den bestörte slottsherrns ögon, och då vinden förde slöjan något åt sidan, igenkände han med bäfvan konung Sigismunds gemål, den ädla drottning Kristina. I samma ögonblick föll det stolta trotset från Wiesiolowskys panna och en krypande ödmjukhet intog dess ställe.

“God afton, Wiesiolowsky,” sade drottningen. “Jag hade för natten ämnat gästa edert slott, men den hemska tystnaden har afskräckt mig. Hvad är orsaken till denna dödsstillhet i eder stad?”

“Nådigaste drottning”, svarade Wiesiolowsky, “den härleder sig från mitt stränga nit att tjäna konung och fädernesland. Som ers majestät vet, förvaras här i slottet en dyrbar fånge, och enär ett upplopp lätt kunde uppstå till hans befrielse, har jag i min allernådigaste konungs namn förbjudit stadens invånare att vistas ute efter solnedgången”.

“Besynnerligt!” sade drottningen. “Hvad heter denne fånge?”

“Är det möjligt”, utbrast Wiesiolowsky förvånad, “att det icke är ers majestät kunnigt, att här förvaras sonen till den niding, som ryckt en krona från eder höga ge-

måls och edert eget hufvud; att i detta slotts fängelsehvalf försmäktar Karl Karlsson Gyllenhjelm i de bojor, vår milde konungs rättmätiga hämnd pålagt honom?"

"Tack Wiesiolowsky", sade drottningen. "Gå nu till hvila och bekymra er ej om oss. Aftonen är så härlig och om några timmar fortsätter jag min resa. Farväl! Om några dagar får ni en skrifvelse från konungen".

Tvekande och full af förundran åtlydde han drottningens befallning och aflägsnade sig.

Drottningens följeslagarinna, som under detta samtal vandrat omkring det gamla slottets murar, sågs nu orörlig stå invid en tätt intill marken belägen glugg, som tycktes ämnad att insläppa en ringa dager i någon underjordisk håla.

"Lauretta!" ropade drottningen och närmade sig, "hvarför står du där som en drömmande?"

"Ack", svarade hon, "helt visst försmäktar här en olycklig fånge".

"Och vet du då, Lauretta, hvem denne fånge är? Det är din Gyllenhjelm, som sänder dig dessa suckar."

Hvem var denna Lauretta? Därom vet sagan intet. Måhända var det någon adlig jungfru i drottningens hof, som i lyckligare tider sett den ljuslockige hjälten och gifvit honom ett rum i sitt hjärta. Måhända var det ock den unga Kristina Ribbing, som under detta namn vistades hos den milda drottningen, och var det så, så blef hon två år därefter Gyllenhjelms maka.

Dagen efter drottningens besök i Rava kom från konungen ett ilbud om Gyllenhjelms befrielse. Han blef genast löst ur sina bojor, hvilka under fångenskapen blifvit honom så kära att han medförde dem hem, och hvilka, som förut är sagdt, ännu hänga invid hans graf i Strengnäs kyrka.

I vår gamla psalmbok hafva vi ännu ett minnesmärke af hans hand i psalmen n:r 26, hvars sjunde vers påminner om fängelset och den hårdhjärtade väktaren.

Gyllenhjelm lefde sedan länge i sitt fädernesland och förblef såsom rådsherre städse kär för Sveriges konung och folk.

Det vackra Karlbergs slott invid Stockholm byggdes af Gyllenhjelm och var intill hans död hans käraste vistelseort.

JUNGFRU GERTRUD.

I.

Allena gick hon i slottets
blommande rosengård,
där örtesängarna trifvas
vid hennes vänliga vård.

Kring hvita rosor och röda,
lavendel och rosmarin
där fladdrade sommarfjärlar
och surrade humlor och bin.

Sin morgonfägnad hon hade
af blomstrens brokiga skatt,
af vällukt ur daggiga kalkar,
som öppnats i svunnen natt.

I trädgård, af häckar hägnad,
blef sinnet så sommarstämdt;
hit nådde ej röster kärfva,
ej borgstugans bullrande skämt.

Den ro, som i surrfylldt solsken
kring ångande örterna låg,
nu liksom sänkte sig neder
med drömmar i jungfruhåg.

Då hörde hon steg helt plötsligt,
och när hon vände sig om,
hon såg sin fader — med honom
en främmande ädling kom.

Och denne hälsade lifligt:
"Jag for öfver svallande sjö,
jag gästade Södern, men aldrig
jag fann en stoltare mö!

Jag hälsar er jungfru!" Hon kände,
hur rodnad på kinderna sprang;
förvirrad hon vardt, hon smektes
af stämmans melodiska klang:

det malmfulla svea-målet,
hans tindrande ögonkast,
allt väckte, dårande ljufligt,
en sinnesoro i hast.

När borta han var, icke hade
hon fägnad af örterna mer. —
Nu står hon på björkklädd kulle,
och honom, blott honom ser.

II.

Mot stammens bländhvita näfver
sin panna hon lutar lätt;
kring fasta midjan sig gjuter
pärlstickade dräkten tätt.

Ur ögonen, bruna och djupa,
det strålar en dager varm;
en suck af vaknande längtan
häfver den stoltas barm:

Månn han ej är korad att vara
den brudgum, om hvilken jag bedt
i giftermålsbönen, som fader
och moder att läsa mig gett?

Hvi mötte mig sällsamt skimret
ur ädlingens blåa blick?
Hos ingen tillförene såg jag
så ädelt och manligt skick.

Det skönjes, att icke han fostrats
i borgstugor blott och i stall;
visst hafver till annat han lyssnat
än eder och hundars skall.

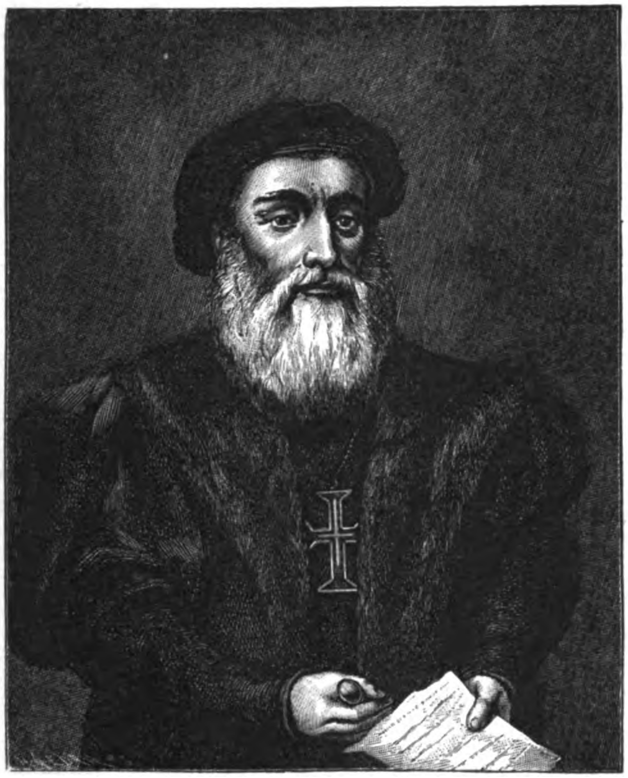
När hän emot apelgården
han gick, då såg jag det allt:
hans trotsiga, starka nacke,
hans smidiga gång och gestalt.

Och solljuset smeker den mjuka
mossan på mark och sten:
så faller lent öfver själen
de manliga blickarnas sken.

För vinden kronornas skuggor
dallra på solstänkt grund:
så bäfvar själen, när plötsligt
den väckts i morgonens stund.

A. U. BÅÅTH.

UPPTÄCKTEN AF SJÖVÄGEN TILL INDIEN.

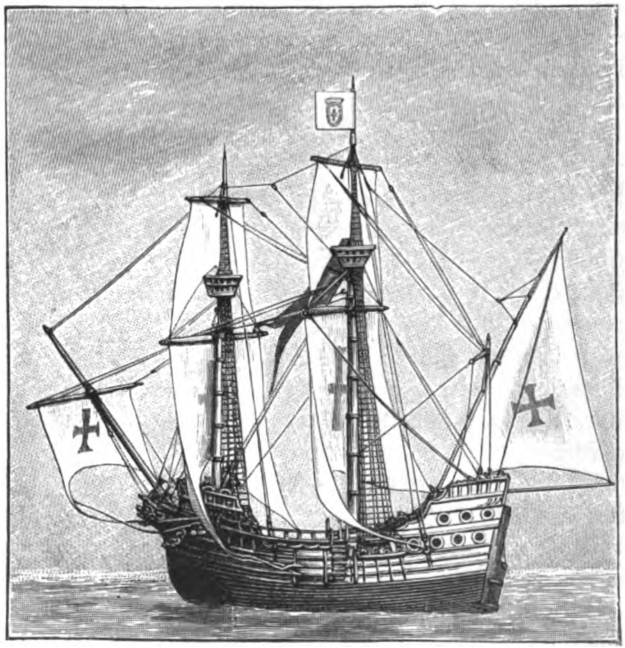
Vasco da Gama.

Misslyckades Columbus i sitt försök att hinna Indien genom att segla åt väster, var Vasco da Gama lyckligare i sitt att uppnå det på sydlig väg. Han kringseglade Godahoppsudden och följde, ehuru i omvänd riktning, samma väg, som Farao Nekons fartyg för samma ändamål två tusen år förut tillryggalagt. Portugiserna hade länge, med stöd af Martinus V:s bulla, hvilken erkände möjligheten att hinna Indien genom en kringsegling af Afrika, varit sysselsatta med en undersökning af denna världsdels kuster. Den drefs till stor del af enskilde med understöd af staten. Ett egendomligt exempel på detta sätt att göra vetenskapliga upptäckter på entreprenad är ett mellan konung Alfonso af Portugal och Fernande Gomez från Lisboa afslutet kontrakt, enligt hvilket den senare förband sig att upptäcka ej mindre än femtio mil hvart år, med Sierra Leone till utgångspunkt.

Pedro de Covilham hade från Kairo med två judar, rabbi Abraham och rabbi Joseph, skickat konung Joao II underrättelse, att Afrika slutade med en hög udde, som kunde kringseglas. De förde med sig en arabisk karta öfver den afrikanska kusten. Detta var ungefär vid samma tid som Bartholomeo Diaz hunnit Godahoppsudden i två små fartyg om femtio ton hvartdera. Han afseglade i augusti 1486 och återvände i december 1487 med en redogörelse för sin upptäcktsfärd. Covilham hade af arabiska sjöfarande, som voro fullkomligt förtrogna med östra kusten, hört, att de ofta varit vid Afrikas södra ände, och att det ej mötte någon svårighet att kringsegla kontinenten på denna led.

En resa i sydlig riktning är ännu rikare på under än en västlig. Den vanliga himmelen synes sjunka ned vid horisonten, och nya stjärnor visa sig hvar natt. Vasco da Gama gick den 9 juli 1497 till segels med tre fartyg och 160 man. Han förde med sig den arabiska kartan. Konung Joao hade genom sina judiska läkare, Rodrigo och Joseph, låtit gifva honom alla de astronomika hjälpmedel, som kunde åstadkommas. De inrättade astrolaben för nautiska ändamål och uppgjorde tabeller. Det var samma vetenskapsmän, som sagt honom, att Colombo helt säkert skulle lyckas i sin plan att hinna Indien, och rådt honom att sända ut en hemlig expedition i förväg. En sådan afseglade äfven verkligen, men misslyckades i följd af sin befälhafvares brist på beslutsamhet. Mötande de vanliga svårigheterna, stormigt väder och en upprorisk besättning, som sammanrotade sig för att döda honom, lyckades Vasco da Gama likväl den 20 november kringsegla Godahoppsudden. Den 1 mars 1498 mötte han sex små arabiska fartyg och fann till sin öfverraskning, att de begagnade kompass, kvadrant och sjökort, och att Portugal ej var dem obekant. Med glädje återsåg han kort därefter det nordliga himlahvalfvets stjärnor, som han på så länge ej skådat. Han styrde nu mot nordost och kastade den 19 maj 1498 ankar utanför Calicut på den malabariska kusten.

Följderna af denna resa voro i högsta grad viktiga. Europas handelsförhållanden blefvo därigenom helt och

Vasco de Gamas skepp St. Gabriel.

hållet omkastade. Venezia förlorade sitt öfvervälde; Genovas hat var tillfredsställdt. Välståndet öfvergaf de italienska städerna. Egypten, hvilket hittills ansetts äga en oskattbar fördel i sitt läge såsom erbjudande den bästa vägen till Indien, förlorade hastigt sin stora ställning inom handelsvärlden. De europeiska judarne sågo sig beröfvade de handelsmonopol, de så länge haft i sina händer. Upptäckten af Amerika och kringseglingen af Afrika voro de första stegen i denna underbara utveckling, som västra Europas sjöfart snart företedde. Och då handelns uppblomstring snart åtföljes af rikedomens hopande, det allmänna välståndets tillväxt och folkmängdens stigande, samt dessutom förutsätter en kraftig utveckling på tankens område, visade sig inom kort, att medelpunkterna i alla dessa hänseenden flyttats mot väster. Europa hade gjort en plötslig frontförändring. De britiska öarna, som hittills befunnit sig i en afsöndrad och tillbakaskjuten ställning, sågos nu med ens i den nya rörelsens främsta led.

DET SVENSKA SPRÅKET I AMERIKA.

Föreläsning hållen inför Svenska språkvetenskapliga sällskapet i Uppsala, Sverige, af Gustav Andreen, A. M. (Augustana), Ph. D. (Yale).

III. *Finnas då ej några element, som söka bevara och bibehålla svenskan i Amerika?*

Jo många! Jag vill endast i korthet vidröra de viktigaste af dessa.

1. *Emigrationen* fortgår ännu. Väl utvandra svenskarna ej i samma antal som förr; 80-talets slutsumma (300,000) upprepas väl ej. Men äfven det nyss förflutna årtiondet kommer att uppvisa, att närmare 200,-000 emigranter i sin mån kraftigt bidragit att i hvarje nybygge hålla svenska språket friskt.

2. Ett inflytande, som ej är utan vikt, äfven då det gäller bibehållandet af svenskan i Amerika, vill jag kalla *den amerikanska folkandan.* Detta låter ju som en motsägelse; jag skall söka förklara mig.

Amerikanerna fira sin historias och sina framstående mäns minnen på det mest storartade och entusiastiska sätt. En beskrifning på festligheterna en fjärde juli skulle låta nästan otrolig i svenska öron. Den 30 maj samlas hela nationen vid de mäns grafvar, som stupade i inbördeskriget. Washingtons födelsedag den 22 februari är en helgdag; öfverallt hållas då patriotiska tal och festligheter. De olika nationaliteterna fostras på detta kraftiga, om än indirekta sätt att fira äfven *sina* stora minnen. Tyskar, skottar, engelsmän och andra folkslag hålla därför på *sitt* goda, framhäfva den roll deras folk fått spela i världshistorien och fira sina nationalfester, sitt fäderneslands minnen i tal och sång, utan att detta skadar deras patriotiska tillgifvenhet för Amerika. Ja, de uppmuntras i detta sitt firande af amerikanerna själfva. Irländarne fira därför St. Patricks-dagen med mera ståt i Amerika än i Irland; i de stora norska samhällena firas den 17 maj lika väl som i Norge.

Ej under då, att svenskarne fattades af samma hänförelse för firandet af fädrens minne! Och synnerligast under de senaste femton till tjugu åren har den ena serien af stora fester aflöst den andra, vid hvilka man fått höra storslagna tal och präktig sång äfven på svenska. Då svenskarne dessutom allt sedan inbördeskrigets dagar intill nu ha visat sig tillgifna sitt nya fosterland, ha dessa festligheter blott bidragit till att höja den aktning amerikanerna hysa för dem, som äro af svensk härkomst. Det har ock höjt självkänslan hos svenskarna själfva och därigenom stärkt den föresatsen hos dem att ej låta svenska språket dö alltför fort. Kärleken till Sveriges historia, till Sveriges litteratur är starkare nu, än den var för en 25 år sedan. Kan man då ej med skäl säga, att hela detta af den amerikanska folkandan påverkade minnesfirande äfven bidragit till att befästa det svenska språket?

3. Den *religiösa verksamheten* har ifrån början varit och är allt fortfarande en af de viktigaste faktorerna i bevarandet af svenskan såsom talspråk. Alla de samfund, som verka ibland svensk-amerikanerna, begagna sig ännu nästan uteslutande af det svenska språket. I omkring tolf hundra kyrkor och predikolokaler i landets alla delar predikas det vanligtvis två, tre gånger i veckan på svenska. Den svenska söndagsskolan, konfirmationsundervisningen och på många ställen hvardagsskola under någon del af sommaren äga, frånsedt den religiösa innebörden, allt fortfarande den största betydelse för svenskans vidmakthållande hos det uppväxande släktet.

4. *De svensk-amerikanska läroverken* befordra ock kraftigt undervisningen i det svenska språket. Den omständigheten att flere af de stora amerikanska universiteten börjat upprätta professurer i de nordiska språken, har ju förnämligast vetenskaplig betydelse; men äfven detta bidrager i ej ringa grad till att i vida kretsar öka intresset för de nordiska språkens litteratur samt vidmakthålla fordringarna på undervisningen i svenskan vid våra egna läroverk.

Svensk-amerikanerna äga nu tre fullständiga "colleges", Augustana, Gustavus Adolphus och Bethany. Dessa ha i år besökts af öfver 1,500 studerande. Augustana med sitt präst-seminarium och post-graduate courses (studiekurser för sådana, som aflagt artium baccalaureus-examen) utvecklar sig väl så småningom till ett universitet. Dessutom äga svenskarne flera mindre läroverk, af hvilka man kan vänta, att ett snart nog

når fram till värdigheten af att vara ett fullständigt "college", nämligen "Upsala college", nära New York; det stiftades 1893 midt under jubelfesterna, som firades till minne af Uppsala möte 1593 och erhöll så det namn det nu bär.

I de förut omnämnda församlingsskolorna och vid dessa läroverk låta svensk-amerikanerna uppfostra sina barn i tusental. Det händer därför mycket ofta, att de i Amerika födda barnen tala bättre svenska än de i Sverige födda föräldrarne. Man märker strax, då man träffar sådana vid våra läroverk fostrade svensk-amerikaner, att de svenska dialekternas olikhet afslipats genom sammanblandningen samt att talet är mera grammatikaliskt, d. v. s. närmar sig skriftspråket mera, än hvad fallet är i Sverige. Detta är ju ingen färtjänst, men visar dock arten af det inflytande, under hvilket de stå. Så t. ex. får man i talspråket ej sällan höra *icke, mig, dig* i stället för *inte, mej, dej,* ja till och med *säga* med *g,* ett ord som jag i Sverige alltid hört uttalas *säjja,* äfven från predikstolen. Då jag först kom till Sverige, tillhörde det omedvetet mitt språk att äfven i tal låta verbets numerus rätta sig efter subjektet (jag *går,* vi *gå,* jag *kan,* vi *kunna*) och mången som sade sig ej annars finna något osvenskt i mitt uttal eller val af ord, kände dock igen mig som främling på denna grammatikaliska noggrannhet. Å andra sidan stötte det i början mitt öra, då jag aldrig, ej ens från katedern i universitetets lärosalar, hörde verbets pluralform (alltid vi *går,* vi *kan,* etc.). Till och med från predikstolen får man höra samma språkbruk. Då denna förenkling i språkligt hänseende af filologer säges vara en fördel, hvarför ej låta det vinna erkännande och inträde i skriftspråket likasom man gjort i dansk-norskan? Det skulle bland annat äfven ha den lilla fördelen med sig, att vi svensk-amerikaner, som så mycket bero af det *skrifna* ordet, ej stode i fara att strax röja vårt främlingskap genom att tala mera grammatikaliskt än svenskarne själfva.

Tidningspressens inflytande har varit särdeles stort. Ända från *Hemlandets* grundläggande år 1855 af dr Hasselquist har den svensk-amerikanska pressen visat en kraftig utveckling. I den af biblioteksamanuensen Lundstedt 1886 (i Stockholm) utgifna katalogen öfver svenska tidningar i Amerika uppräknas 174, och troligtvis var denna katalog ej fullständig. Under de tretton år, som förflutit sedan dess, har en mängd nya tillkommit. Väl ha de flesta måst duka under, men det inflytande de utöfvat för språkets rykt och bevarande kan ej gärna öfverskattas. Flere af dessa tidningar ha ett prenumerantantal af 20 till 30 tusen hvardera, och de tolf mest spridda tidningarne ha ett sammanlagdt prenumerantantal på bortåt 180,000. En million är väl ej för mycket tilltaget, då man vill angifva antalet af svensk-amerikanska tidningspressens läsekrets.

6. En omständighet, som gifvit denna tidningspress så mycket större betydelse är, att i densamma vår numera ej så obetydliga *svensk-amerikanska litteratur* först började spira upp, här ha de flesta alster af våra bästa stilistiska förmågor sett dagen. Härom skrifver Ernst Skarstedt: "Särskilda, för det svenska lifvet i Amerika kännetecknande förhållanden ha gjort, att tidningspressen blifvit ej blott ett medel för spridande af nyheter och politiska insikter, utan därjämte det snart sagdt enda medlet för bekantgörandet af skönlitterära pennalster. Vår litteraturs historia sammanhänger med tidningspressens och är kort, men innehållsrik, i synnerhet dess senare del."*

Under årens lopp har, utom den stora massa böcker, som importerats ifrån Sverige, ej så litet publicerats i bokform därute, först och främst en myckenhet religiösa skrifter och förlagsböcker, men också skönlitterära arbeten, diktsamlingar, antologier af svensk-amerikanska poeter, reseskildringar, historiska arbeten, tal, etc. Det som i skönlitterär väg redan åstadkommits af svensk-amerikaner, inger den förhoppning, att äfven från detta håll det skall komma bidrag till det gamla fäderneslandets litteratur, hvilkas djuphet och skönhet skola gifva dem ett bestående värde.

* * *

Hvad slutsats komma vi då till? Kommer svenskan i Amerika att lefva till evärdelig tid? Det våga vi ej tro. Den öfvertygelsen tränger sig på hvar och en som undersöker amerikanska förhållanden, att i längden kommer nog engelskan att blifva det allenahärskande språket. Och i stort sedt är kanske ej annat att önska. Doktor Olsson, rektor vid Augustana College, har nyligen i en träffande jämförelse framhållit, hurusom apostlarna måste öfvergifva sitt modersmål, arameiskan, som de helt visst älskade med en judes intensiva kärlek, och antaga 'världsspråket', hvilket för dem var grekiskan. för att med största kraft och i möjligaste utsträckning utföra det arbete, som ålagts dem. På samma sätt är nu engelskan det språk, medels hvilket svensk-amerikanerna måste göra sin viktigaste insats på det amerikanskt nationella området.

Men ett folk, som ej äger någon motståndskraft, någon konservatism, kan ej heller utöfva något varaktigt inflytande på andra. Det vore därför ett sorgligt tecken, om vårt svensk-amerikanska folk alltför hastigt genomginge denna process.

Och erfarenheten i det förflutna har visat, att öfvergången till det uteslutande bruket af engelskan sker ej tillnärmelsevis så fort som man i Sverige trott, eller som vi själfva därute väntat. Våra fäder trodde först, att svenskan skulle vara död inom en tjugu, sedan trettio, säkert inom femtio år. Nu ha femtio år förflutit och under denna tid har den blott gått framåt, så att svenskan talas och läses nu i Amerika af flere än någonsin förr. Samtidigt har ju också det engelska inflytandet gjort sig allmänt gällande, så att vi ha blifvit eller hålla på att blifva fullständigt tvåspråkiga. Andra och tredje generationerna komma möjligen att luta mera åt

* Citatet och några af uppgifterna rörande tidningslitteraturen äro hämtade ur Ernst Skarstedts bok "Våra Pennfäktare" (San Francisco, 1897), ett grundläggande och därför också värdefullt arbete, som ger den enda litteraturhistoriska öfversikt vi äga öfver svensk-amerikanska författare och deras alster.

engelskan än åt förfädernas språk. Ja, somliga förutspå ett "språk-skred", då engelskan nästan på en gång begrafver svenskan under sin tyngd.

Dock tror jag ej härpå. Aftynandet kommer nog att försiggå kanske ännu mera gradvis än det ännu ej afslutade tillväxandet. Ett språk dör ej så lätt. Vi kunna känna oss skäligen förvissade om, att i många centra svenskan icke kommer att förklinga under det tjugonde århundradet; bortom dess gräns våga vi icke sträcka våra gissningar.

Svenskarne därute ha dock redan byggt upp minnesmärken, tagit initiativ på mångfaldiga verksamhetsområden, hvilka till evärdeliga tider skola bära vittnesbörd om sitt nordiska ursprung.

GUSTAV ANDREEN.

DR GUSTAV ANDREEN.

Det betydelsefulla odlingsarbete, som Augustana-synoden och särskildt dess läroverk utfört och utföra bland svenskarne i Amerika, har under de senare åren blifvit mer och mer kändt och uppskattadt äfven i vårt gamla fädernesland. Orsaken härtill har till stor del varit de besök, som en betydande mängd af dessa läroverks alumner på senare tiden aflagt i Sverige. Den personliga bekantskapen med dessa svensk-amerikaner jämte af dem gifna upplysningar om svenskarnes i Amerika ställning och utveckling har gjort, det man i vårt fädernesland numera rätt allmänt börjat förstå, att här i Amerika växt upp en andlig kultur, som äger sina bästa karaktersdrag gemensamma med Sveas.

Bland dem, som i vida kretsar i Sverige bekantgjort svensk-amerikanernas ställning och förhållanden samt den svenska lutherska kyrkans odlingsarbete i Amerika, hafva tidningarna så väl här som i Sverige under den senare tiden allt som oftast nämnt professor Gustav Andreen, hvarför det ej är mer än tillbörligt, att äfven UNGDOMSVÄNNEN härmed presenterar honom för sina läsare. Prof. Andreen har nyligen återkommit från en två års vistelse i Skandinavien, där han dels idkat studier vid universiteten i Uppsala och Kristiania, dels hållit föredrag på olika platser. Det är ett af dessa föredrag, behandlande "Det svenska språket i Amerika" och hållet inför Svenska språkvetenskapliga sällskapet i Uppsala, som UNGDOMSVÄNNEN i sina tre senaste nummer meddelat sina läsare.

Under sin vistelse i det gamla fäderneslandet har prof. Andreen inom de kretsar, hvari han umgåtts, förvärfvat sig aktning och erkännande på grund af så väl sina vinnande personliga egenskaper som sin grundliga vetenskapliga bildning. Han har gjort flere bekanskaper och vunnit vänner bland de mera bemärkta männen i Sverige särskildt på kyrkans och skolans områden. Mången annan skulle nog hafva begagnat sig af sådana relationer för att främja endast egna intressen. Så har dock icke prof. Andreen gjort. Med innerlig kärlek till Augustana College, hvars alumn prof. Andreen är, och under liflig önskan att betrygga dess framtid och befordra dess utveckling har han sökt att i Sverige väcka ett varmare intresse för Augustanasynodens gemensamma läroverk samt, såsom tidningarna redan meddelat, lyckats förmå biskopar, universitetslärare, riksdagsmän och andra ledande personer att sätta sig i spetsen för en insamling till en professorsfond för Augustana College. Denna gåfva skulle dock vara förenad med det villkor, att medel till tvenne professorsfonder insamlades här i Amerika. Upprop härom kommer väl snart att utfärdas af läroverkets styrelse, och är det att hoppas, det äfven den svensk-amerikanska ungdomen då kommer att hörsamma detta upprop och genom sina bidrag visa, att den lifligt intresserar sig för bibehållandet och utvecklingen af den bildningsanstalt, som deras fäder med så stora uppoffringar grundat.

Gustav Andreen föddes 1864 i Bailytown, Indiana, son till pastor A. Andreen. Vid tolf års ålder började han sina studier vid Augustana College, där han 1881 aflade maturitetsexamen. Efter att under någon tid hafva varit anställd såsom biträdande lärare vid Augustana College studerade han något öfver ett års tid lagfarenhet i Rock Island och kallades därefter till professor vid Bethany College i Lindsborg, Kansas. Här kvarstannade han till 1893, då han begaf sig till Yale College, där han efter att först hafva vunnit graden A. B. idkade studier för erhållande af filosofie doktorsgraden med först grekiska och sedan germanska språk såsom hufvudämnen. Nämnda grad erhöll han 1898, och samma år kallades han till professor i nordiska språk vid Yale University. Det är för denna professur, hvilken han från och med detta läseår tillträder, professor Andreen beredt sig genom ytterligare studier i Skandinavien under de två senaste åren. E. A. Z.

SVARTKONSTEN.

Svartkonsten, trolldomen eller den magiska konsten är egentligen en kvarlefva utaf naturreligionen, som människan i sitt vilda eller halfvilda tillstånd i allmänhet hyllade. Ordet magi härledes från namnet på den gamla persiska prästsstammen, magerna, hvilka för sitt folk och sin religion voro hvad leviterna voro för Israel. Svartkonst kallas det förmodligen däraf, att konstnären var iklädd en svart mantel, fullbroderad med hemlighetsfulla tecken, då han svängde sin krokiga trollstaf (litus) omkring för att framkalla eller fördrifva de goda eller de onda andarne. Grafström beskrifver i sitt poem *Fjäll-lappen* huru denna ceremoni utfördes bland lapparne. Trolldom kallas den förmodligen däraf, att då göterna och sedermera svearne intågade till Sverige, de där förut boende stammarnes trälar (eller troll enligt Hylten-Cavallius i Värend och Virdarne) sökte på detta öfvernaturliga sätt försvara sig mot inkräktarne.

Trolldomen var ej blott den äldsta formen af de vilda folkens naturreligion, den var ock den äldsta formen af naturvetenskapen, särskildt läkarekonsten. De franska missionärerna benämnde de amerikaska stammarnes trollmän *medicins,* hvilket de sedermera påträngande engelsmännen förvrängde till medicine men. Den som läst Catlins *North American Indians,* vet väl hvad denna naturbarnens präst-doktorer sökte att uträtta, och hvad medel de begagnade.

Kaldeerna, ett blandfolk, bestående af semitiska och turaniska stammar, hafva kanhända lämnat flera bidrag till trolldomsväsendet bland de västerländska folken, än något annat folk gjort. Det var särskildt de turaniska stammarne, som lämnade det rikaste materialet. De hade kännedom om andeväsen, både goda och onda, men sysselsatte sig mest med de senare, för att dessa ej skulle skada dem. Deras religion urartade därför till en formlig djäfvulsdyrkan. Och det är företrädesvis i denna form trolleriet framträder bland Europas folk. Vi hafva ju läst om personer, hvilka bokstafligen uppgjorde kontrakt med satan, att han efter en viss tid skulle få taga dem lifslefvande, blott att han till dess förhjälpte dem till hvad de önskade sig. Vi kunna i historien spåra den väg, denna form af trolldomen kommit. Kaldeerna öfverlämnade den åt perserna, hvilka som sagdt gifvit oss namnet magi. Perserna öfverlämnade detta åt greker och romare, och från dessa torde vi hafva fått det.

En annan väg är dock möjlig. Turanierna kallade sin hufvudort Sumir, och då man vet, att dessa turanier (nordbor) voro af samma ras som ugro-finnarne, hvilka ju kalla sitt land Suomi, ligger antagandet nära till hands, att dessa folk i forntiden varit besläktade, och att den i Europa rådande formen af trolldomsväsen genom finska stammar införts dit. I Sverige hafva ju finnarne alltid det ryktet, att de kunna trolla fram hvad som helst.

Trollmedel begagnades af den vidskeplige för att därmed bota sjukdomar, döfhet, värk och skador eller bota hästar och nötkreatur, återskaffa stulet gods, leta fram skatter och dylikt. Man begagnade kristna böner eller bibelspråk antingen i vanlig form eller med hvarjehanda förvrängningar, af hvilka den vanligaste var att de lästes baklänges. Eller ock begagnades delar af gamla hedniska religiösa benämningar, hvilkas betydelse vanligen trollkonstnären alls icke begrep. Tandvärk borttogs därmed att man petade tandköttet, så att det blödde starkt, sedan sattes tandpetaren ned i väggen, och den förste, som då gick däröfver, fick tandvärken. En i vår granngård boende hemmansägare kunde stanna värk och stanna förblödning blott genom att taga på stället. Han rörde på läpparne, men ingen fick veta, hvad han sade. Såsom ung piga sändes min moder af sitt husbondefolk tre svenska mil till en trollgumma för att få bot för sjuka kor. Hon hade med sig några hår från hvart och ett af djuren, och då gumman fick dessa i händerna, visste hon hurudana djuren voro, och hvad som fattades dem. En förfallen drinkare, Johannes Lundkvist, kunde alltid framtaga tjufgods, och långfingrade personer hade mera respekt för honom än för länsmannen. En skicklig trollkarl kunde få en häst att stanna genom att skära en träpinne i form af ett hästskosöm och sticka den i spåret af hästens sko. När den hästen då nästa gång komme den vägen fram, kunde han icke komma öfver den träpinnen. Öfver stalldörrarne skulle man spika upp en uggla, örn eller hök, och då skulle hästarne därinne trifvas. I England spikades en utsliten hästsko öfver husdörren, och då skulle det gifva huset lycka.* Hästen var bland nordborna det förnämsta offerdjuret under hednatiden. Den som då offrat en häst, uppspikade en af hästens skor öfver dörren till tecken att han fullgjort sin skyldighet mot gudarne. I Sverige lyckades de kristna missionärerna få denna sed utrotad, men ej i England. När en ko har kalfvat, bör husmodern krypa baklänges öfver sju dörrtrösklar före soluppgången, så blir kalfven ett stort och präktigt djur. Detta lär hafva utförts af landtmän här i själfva Wahoo. Om man på midsommarnatten på gastatimmarne ginge så, att man varit inom sju kyrkosocknar, så skulle man möta satan i form af en svart gris. På denne skulle man rida, så finge man se och höra hvad man än önskade sig. Om man kan af kyrkoväktaren få dopvattnet, som begagnats för en på en torsdag född gosse, som är den förstfödde inom familjen, så kan det bota barnsjukdomar. Trollpackorna kunna resa till Blåkulla, ifall de kunna få fatt i något af en nattvardsoblat. Se härom i "Marit Vallkulla" af A. U. Bååth. Att klinga glasen tillsammans för att lyckönska hvarandra lär vara

* Samma vidskepliga bruk råder äfven i Amerika.—Sättarens Anm.

en vidskeplig kvarlefva från den tid, då man alltid vid gästabud hällde ut något af drycken på ett afgudabeläte som offer. Då kristendomen borttog afgudabelätet, var trolldom brännmärkt som afguderi och belades med svåra straff. Kristendomen har alltid bekämpat trolldomen som ett ondt både för den enskilde och sam-

Typisk trollkvinna.

stötte man bägarne mot hvarandra för att hafva den gamla ceremonien kvar.

Allt eftersom kristendomen hinner att fullkomligare genomsyra folkmassorna, försvinner denna hedendomens kvarlefva, trolldomen. Redan så tidigt som på Mose tid hället. Men ännu är den ej utrotad. De exempel jag här anfört från vårt eget folk är i hufvudsak ur minnet från barndomstiden. Trolldomens historia skulle för visso vara en intressant bok att studera. Men, mig veterligt, är den ej ännu skrifven. Det lär finnas en på

svenska tryckt svartkonstbok, och jag hörde i min barndom namnet på en person i Ydre härad, Östergötland, som ägde en dylik. En i bokhandeln här i landet förr tillgänglig trolleribok var egentligen en lärobok i taskspelarkonsten eller hvad engelsmännen kalla "White Magic," eller "slight of hand."*

Vi som ett kristet folk må i sanning vara tacksamma, att vi nu ändtligen hafva blifvit frigjorda från fördomar och den vidskepliga fruktan, som därmed följde. Och för att vi och våra efterkommande ej skola åter fångas i dessa mörkrets bojor, böra vi se till, att Guds rena ord får i sin fulla klarhet lysa öfver oss och våra barn.

S. M. H.

ETT MYSTERIUM.

Lampan var nyss tänd i det lilla hvardagsrummet, hvilket, trots sin enkelhet, bar denna obeskrifliga prägel af förfining, personlig smak och hemtrefnad, som man sällan finner, men som, där den finnes, utgör ett tröttadt sinnes bästa vederkvickelse. De två, som sutto därinne vid hvarandras sida, voro man och hustru sedan många år tillbaka. De sutto nu i förtroligt samspråk, sedan dagens arbete var slutadt, deras röster voro milda och harmoniska, de logo ofta mot hvarandra, och, ehuru ingen af dem längre kunde kallas ung, låg det öfver båda ett drag af friskhet, glädje och ro.

"Käraste", sade mannen och tog sin hustrus hand, "jag kan knappt fatta, att vi varit gifta i 12 år. Jag träffade i dag en gammal skolkamrat, som jag ej sett sedan skoltiden, en ensam, hemlös stackare. Vi redogjorde litet för våra lefnadsöden för hvarandra, och just i detsamma jag talade om för honom, att jag varit gift i 12 år, slog det mig, att denna tid dock är en lång tid, men för mig har den gått hastigt som en dröm."

"Ja", sade hustrun, "åren ha gått med svindlande fart, och dock ha de varit så oändligt rika på verkligt innehåll."

"Du har rätt, Elisabeth", svarade mannen, "det har varit ett välsignadt rikt lif. Käraste, vi två ha då funnit det där underbara tinget, som kallas lycka, eller rättare sagdt, du har gifvit mig den. Du har skapat lyckan åt oss och gjort den bofast i vårt hem, du lilla trollkvinna, som aldrig låter dig skrämmas af motgångar, och som ser ljuset, där alla andra blott se mörker.

Vet du, Elisabeth, jag törs knappt tänka på huru mitt lif skulle sett ut utan dig. Jag har ju dig att tacka för allt; lyckan i hemmet är ditt verk, min framgång i mitt arbete är ditt verk, ty om du icke hade trott på mig och uppmuntrat mig till nya ansträngningar, medan jag ännu möttes af ogillande och förakt i stället för erkännande, — hade jag icke då haft dig, så vet jag aldrig, om jag härdat ut i striden. Ibland kommer det också öfver mig ett så starkt behof att tacka dig."

"Att tacka mig", afbröt hon honom, "nej, älskade, allt, hvad jag kunnat göra för dig, har det ju varit min högsta fröjd att göra, det vet du ju. Tror du jag ville byta till mig någon lott i världen, vore den än aldrig så lysande, mot den ljufliga känslan, att jag kanske betyder något för mina käras lycka, för dig och för barnen?"

I detsamma kommo barnen inspringande från barnkammaren, en gosse på 10 och en flicka på 6 år. Det var snart tid för dem att gå till sängs, men först måste de in och prata med föräldrarna en stund. De voro lifliga och muntra och pratade ogeneradt om allt, som för ögonblicket föll dem in.

"Vet du, pappa", sade gossen, sedan de hållit på en stund, "i dag har jag läst i den där boken, som jag fick af faster till julklapp, om nordpolen och Nansen och Nordenskiöld. När jag blir stor, skall jag också bli en sådan där upptäcktsresande. Tänk, pappa, jag kanske kommer mycket längre än Nansen, kanske ända fram till nordpolen! Ack, om jag vore stor snart, så att jag finge fara i väg. — Först tänkte jag bli general och fara ut och kriga och eröfra stora länder som Alexander den store, men så sade mor, att det är orätt att slå ihjäl andra människor, så det vill jag inte längre. Nu vill jag hellre bli upptäcktsresande som Nansen, eller kanske jag far i ballong som Andrée. Tänk, i luftballong, hurrah!"

"Jaha, och jag vill följa med", sade Signe, "Einar, jag vill följa med i ballongen."

"Du", sade Einar öfverlägset, "inte kan du få följa med på något så'nt, du, som är flicka. Flickor kan inte bli upptäcktsresande, det har jag aldrig läst om. Du får bli något annat. Fast jag vet då knappt, hvad det skulle vara egentligen. Flickor kan just inte bli nå'nting. Inte kan du bli general, inte kejsare och inte sjökapten, som farbror Erik är, och som jag också har tänkt på att bli, och inte landshöfding, och för resten har jag inte i alla mina böcker läst om någon flicka, som blifvit någonting, som det var något med."

Men lilla Signe gaf sig inte så lätt. "Kan jag inte få följa med Einar i ballongen?" frågade hon och såg än på far och än på mor, "kan jag inte bli någonting?" och tårarna voro nära att bryta fram i de stora blå ögonen.

Men fadern tog upp sin dotter på knä't. "Var inte ledsen, Signe lilla", sade han, "jag skall tala om något för dig. Du kanske hvarken kan bli lik Andrée eller Nansen och får kanske aldrig fara i luftballong till oupptäckta länder, men, om du är riktigt snäll, Signe, så kanske du kan bli lik mor, när du blir stor."

"Är det sant", sade Einar och slog sina armar omkring modern, "kan hon det, kan någon människa på jorden bli så, som mor är?"

Och stödd mot modern såg han med en halft förundrad, halft vördnadsfull blick på den lilla systern, som satt på faderns knä.

En viss värdighet hade kommit öfver hela hennes lilla person, och hon hade fått ett drömmande, nästan högtidligt uttryck i sina stora barnaögon, där hon satt, fylld af en stilla aning om ett stort mysterium. Var det möjligt, kunde hon bli lik mor?

Ur *Idun* af Ellie.

* Ganska många arbeten finnas om trolldomsväsendet och dess historia. Sådana äro t. ex. MALLEUS MALEFICARUM af okänd föfattare, Dæmonomania af Badinus, Dæmonolatria af N. Remigius, Histoire des imaginations extravagantes de Mons. Oufle. I sitt sakrika arbete MEDELTIDENS MAGI har Viktor Rydberg tecknat hexkonsten i de olika samhällslagren.—S. G. Y.

MANNEN, SOM EJ LÄNGRE VAR UNG.

Det här hände en, som inte längre var ung. Namnet? Det har jag glömt, och det gör ingenting, ty det som hände honom kan hända hvem som helst. Han gick gärna uppåt fjällmarken och öfver myrens brunröda ris, där foten sjunker ned i svalkande fuktighet, men allra helst på skogsstig. Skogen drog honom med en underlig makt.

Det var ej endast sången därinne och grönskan och doften. Det var dunklet och allt tissel och tassel, som knäppte och sprätt och lefde där. Och furornas mörka grenar och björkarnas ljusgröna nätverk sträckte sig emot honom och drog honom dit in, och de susade: "Du hör oss till — här finner du lyckan." — — —

Skogsstigen var lätt att gå, hård och glatt som den var af de bruna barrnålarna, som legat där och multnat sedan långt tillbaka — och med de sista årens lager allra öfverst. Den slingrade sig inöfver, där dunklet blef djupare och blåbärsriset växte högt och grönt utan frukt. Men nästan utplånad letade den sig fram öfver höjder med släta, bukiga stenhällar, eller irrade den djupt ner under hoptrasslade snår, där ormbunkar och konvaljeblad vajande växte med saftig grönska, fuktig och sval.

Furorna, som växte på höjden, hade starka, raka stammar och bredde ut sig med stora, lummiga kronor liksom ekar. När vinden drog fram öfver höjden, gick det ett sus igenom dem, som var mäktigare än allt annat sus i skogen. Därför drogs han, mannen, som jag talar om, dit upp med oemotståndlig makt. Och när han satt där under tallarna med skogsdunklet och hemlighetsfullheten sträckande sig i all sin dragande trånad upp emot honom, och vidderna, skymtande i rödaste solglans där nere mellan sluttningens trän, då kände han, att han hörde hemma här, och att här måste lyckan finnas.

En gång, då han var ung, hade hon varit honom nära — lyckan. Så nära, att han ägt henne, hållit henne i famn. Men hon dröjde ej länge, och när hon svann, var han inte längre ung. Om hon tog hans ungdom med sig, eller om ungdomskänslan först flydde honom, och lyckan sedan inte kunde stanna kvar — det mindes han icke. Men ju flere år han räknade, desto girigare lyssnade han till skogen, som susade om lycka, och desto mer tviflade han på henne. Ungdom och lycka höra ihop, och han var en, som icke längre var ung.

Nedanför höjden med de stora tallarna låg en källa. Det var där ormbunkar och konvaljeblad växte i saftig grönska.

En dag, när han släckte sin törst, dröjde blicken vid ansiktet, som speglade sig nere i källans vatten. Det var mörkt liksom en höstafton, när sol gått ner, men ögonen lyste emot honom med sällsam glans. Det var sitt innersta väsen han såg, och det syntes honom så underligt ljust midt uti allt det mörka och dystra.

Och när han sedan satt under tallarna och lyssnade till suset, och skogens ensamhet och däjlighet slöto sig tätt omkring honom, då kände han som om lyckan vore nära. Och hon kom . . .

Då var det sensommar, och ett och annat löfträd, som villat sig in mellan tall och gran, började skifta i gult och rödt.

När solen sken däröfver, tyckte mannen, som hörde skogen till, att det lyste som röda rosor och glittrande rödt vin mellan barrträdens djupa grönska. Och solen värmde som vid midsommartid och lockade fram fågelsång. Och skogens ångor af barr och kåda blandade sig med fuktigheten från mossa och laf och drog som violettskiftande slöjor mellan stammar och snår.

Bakom stenar och vindfällen var det ett rissel och tasslande, och när ekorrarna i öfverdådiga språng kastade sig från talltopp till talltopp, blef det ett svängande och svajande i de mörka, tunga grenarne, så att björkarna, som vuxit upp där emellan, måste kasta sina granna löf för vinden.

De flögo omkring som glänsande fjärilar — som ett regn af röda rosor, och där det föll, kom någon i sång uppöfver liden.

Han, mannen, såg att den som sjöng var en ung kvinna.

Hon var så härligt ung, spänstig och slank på en gång, och svingande lätt kom hon där mellan de mörka stammarna — med röda löf i håret och sång på läpparne:

> Ung i sinn
> är han, vännen min!
> Det blef sång i skog,
> när han dansa' och log.
> Det blef glitter i lid
> i allan tid,
> och hopp och lek
> och hej och smek
> uti skogen! . . .

Hon såg inte honom, som satt där, förrän hon stod alldeles invid honom. Då blef hon tyst och log. Och han tänkte på vättar och troll.

"Hvem är du?"

"Jag är ett människobarn" — och så skrattade hon, så att tänderna lyste, och ögonen glittrade som skogstjärnens vatten med vårsol öfver. "Men hvem är du, som sitter så stilla här? Är du trollbunden?"

"Jag är en, som förlorat ungdomen, och det var länge sedan" —

Då böjde hon sig öfver honom, så att de röda löfven föllo från hennes hår och fladdrade omkring honom som blodfulla, lefvande väsen — Och hon såg honom djupt i ögonen.

"Åh nej då, nu ljuger du. Du har så unga ögon, fastän de äro underfulla och djupa som skogen. Men det lyser därinne och glöder och lefver — och det är ungdomen.

Han skakade på hufvudet, men måste le. Det var ju så vidunderligt härligt att hafva henne så nära sig och att se in i ögon, som glittrade och logo af ungt lif.

"Du kan ju le också!" och hon räckte honom handen.

Hon doftade af linnea och konvalje, och han tyckte, att hon måste höra skogen till liksom han.

Han såg, huru hvit hennes panna var, och huru djupa hennes ögon, och han hviskade: "Nu vet jag, att ungdomen fanns kvar inom mig, men den har legat i dvala och väntat på dig. Det var på dig den väntade!"

"Hvad gör du så ensam häruppe?" frågade hon och såg med undrande bäfvan in i dunklet.

"Jag diktar sånger och sagor och drömmer fagra drömmar — och nu blir jag inte ensam längre, när du — den fagraste af dem alla — är hos mig!"

Och han sträckte armarne emot henne. Men hennes blick gled öfver honom och ned i mossan, där de fallna löfven lyste som fläckar af rödaste hjärteblod.

Nere ifrån dalen hördes tonerna af musik, och hennes fötter började flytta sig i oro.

Hon räckte honom handen.

"Nej, nu är det snart mörkt häruppe, och inne i skogen är det svart natt. Jag kan ej längre se ljuset i dina

ögon, och det blir som om jag ej kände dig . . . Spring med mig utför liden! Där nere ligger bygden öppen och vid, där kan man lefva fritt och ungt . . . Ser du inte så ung jag är?"

Och hon vinkade och sjöng och försvann lekande lätt, där skogsstigen slingrade sig ned mellan buskar och snår för att mynna ut på färdeväg.

Men han följde ej. Och när han inte längre kunde se eller höra henne, kastade han sig ned i ljungriset, där hennes fot nyss gått, och han grät.

Det var en gråt utan tårar, våldsam och utan hopp.

Han grät lyckan, som gick, han grät ungdomen, som aldrig skulle komma åter.

Och sommarkvällens skarpa vind lossade ännu flere blad, som fladdrande lade sig i mossa och ljung. De snuddade rasslande vid hans kind, men han såg ej längre röda rosor och gnistrande rödt vin. Det var lösryckta, maskstungna blad, hvilkas tid var ute.

Men från bygden hördes låten af dragspel och fiol och lek.

Och mannen däruppe reste sig upp och sade, halft sjungande —

Lycka, som kom,
vände snart om;
gaf mig en nick,
en kyss, en blick.
Sol har gått ned
öfver mörknande led . . .
Ungdom, som svann,
aldrig jag vann
tillbaka.

Efter M. R. MULLER.

Ett hörn af prof. Grafströms atelier vid Augustana College.

SVENSK MÅLAREKONST I AMERIKA.

Å sidan 212 af denna tidskrifts julinummer för i år förekommer en skön och stämningsfull teckning: *tjäderskytte*, af professorn i konstafdelningen vid vår skola i Rock Island, *Olof Grafström.*

Om denne framstående konstnär skrifver signaturen J. B. följande ord:

"Den välkända norrländska släkten Grafström hade redan gifvit Sverige tvenne framstående skalder, Anders Abraham och Frithiof, innan den gaf oss en konstnär af betydenhet. Det är om denne sistnämnde, det är om professor Olof Grafström jag denna gång skall yttra några ord.

De båda skalderna Grafström utmärkte sig för norrländskt allvar och norrländsk klarhet; detsamma kan ock med skäl sägas om målaren Grafströms konst. Han har också tagit sin konst på fullt allvar samt är för den skull en värdig handledare i teckning och målning för den studerande ungdomen — såsom hans verksamhet vid Bethany och Augustana Colleges till fullo gifvit vid handen. Skogsscener från Norrland och Canada, där granars och furors allvarliga skönhet speglas i djupa fjällsjöar eller förhöja allvaret i ett landskap, där strida strömmar framvälla och vreda forsar stupa, målar han med förkärlek. Och samma klarhet, som hvilar öfver norrländsk frost-

Prof. Olof Grafström.

himmel och lappsk midsommarnatt, återfinnes i Olof Grafströms målningar. Han är en äkta son af Norrland äfven som konstnär.

Kamrat och vän af Zorn och våra andra yngre konstnärer, har Grafström liksom de förvärfvat ära åt vår moderna svenska målarkonst.

Olof Grafström är mångsidig som konstnär. Oljefärg och akvarell behandlar han med samma färdighet; landskap, genretaflor och porträtt framställas med samma obestridliga talang af hans pensel. Med förkärlek synes han dock afbilda naturen, hälst i höst- och vinterskrud, samt svenska landskap med förkärlek för bergstrakterna och skogsregionerna. Synnerligen tilltalande är en af hans taflor, där några renar från sina furukrönta ljungmoar vandrat ut på ett grund i en stilla fjällsjö och spegla sina greniga horn i vattnet, blickande ut öfver den klara spegeln till de blånande fjällen på andra sidan. En sabbatsro fyller hela taflan, som är öfverdådigt väl målad.

Bilder från det bördiga Kansas och andra orter här i Amerika har G. också gifvit oss. De utmärka sig alla för god uppfattning af landskapskarakteren, och det vore önskvärdt, om flera stycken af dessa naturtrogna bilder af vårt adoptivland komme att hamna i gamla Sverige, så att folket där finge riktigt klart för sig, hur vackert och bördigt detta förkättrade land i alla fall är.

Som porträttmålare ådagalägger Grafström stor samvetsgrannhet, och han lyckas för den skull ofta att på ett präktigt sätt återgifva karakteren hos den han afbildar. Som genremålare kännetecknas G. snarare af episkt lugn än af dramatisk liflighet, och hvad jag sett af hans genrebilder har tilltalat mig särskildt därför, att jag i dem funnit samma allvar och samma klarhet, som jag tyckt känneteckna allt hvad Grafström målat.

Äfven som illustratör har G. visat sin förmåga. Ernst Skarstedts bok "Vid hennes sida" illustrerades på ett förtjänstfullt sätt af G.

Flera af dessa teckningar visa äfven den humoristiska åder, som G. besitter och som gifver sig tillkänna inom den förtrogna vänkretsen, då det norrländska allvaret belyses af glädjens sol, liksom i en af hans målningar midnattssolen kastar sina strålar öfver den af mossar omgifna fjällsjön.

Augustana College är att lyckönska, som har en så utmärkt lärare i teckning och målning. Jag anar, att flera framstående artister skola komma att utbildas vid vårt äldsta och största svensk-amerikanska läroverk. Om så sker, är det Olof Grafströms förtjänst." J. B.

EN KULTURBILD FRÅN GAMLA STOCKHOLM.

Vill man ge sig ut på spaning efter fragmenter af det gamla Stockholm, som

"går och försvinner,
allt hvad det hinner",

så finner man lättast det sökta uppe i Maria- och Katarinatrakten, vid hvars utkanter ett skimmer af romantik och poesi från fordom glömt sig kvar öfver hundraåriga kåkar, skuggade af urgamla träd. Hvar och en som vill kan här göra intressanta studier, i synnerhet bland bergknallarna på Katrinasidan. Detta har ock prins Eugen kommit under fund med; och i trakten af Bondegatan är han känd af hvarje barn.

"Här satt prinsen, när han rita' å vårat hus", förkunnar med viktig röst en liten parfvel.

"Och där oppe ä' prins Eugens kulle", säger en annan.

Och vidare:

"Jag fick en smörgås med skinka på å' prinsen."

"Där bort i hörnan rulla' prinsens färger och alla doningar utför berget och grabbarna efter."

"De va' hos oss, som prinsen lämna kvar färglådan, när han skulle på manövern; å' me' prinsen va' borta, satt vi opp ett nytt plank, för de gamla va' så fult och grönt så. Men när han kom igen, då va' han inte glad, utan sa': "Jag tror ni har tatt bort det gamla planket? De va' då nedrigt!"

Man tycks känna en viss stolthet öfver att vara bosatt i en stadsdel så märkvärdig, att själfva prins Eugen förevigar den med sin pensel. Inte bryr han sig om de stora granna husen inte! Nej, hit bort kommer han till världens ända nästan och förser sig på de där små krypinnen, där man knappt kan stå rak!

Ja, hvarför inte? Det är ju som en ren vacker barndomsdröm alltsammans; och den som inte äger någon pensel, men ändå tycker om att måla, han tar till pennan, om än så tarflig, för att icke komma tomhändt därifrån, utan åtminstone ha en liten skiss att visa upp för vänner och bekanta.

Det var en höstkväll i solnedgången, som jag stannade framför ett inbjudande litet hus vid gamla Bondegatan. Västerhimmeln lågade brandröd; de blanka fönsterrutorna glödde som eld och innanför syntes prydliga blomkrukor med rosor och kaktusar. För öfrigt gömdes allt af ett högt plank; men öfver detta syntes vajande björktoppar liksom inbjudande den främmande, och jag beslöt öfvervinna alla betänkligheter för att få kasta en blick där bakom, helst så djupt in som möjligt. Alltså öppnade jag porten, steg på och befann mig med ens midt inne i ett förtjusande litet paradis med träd, buskar, saftiga gräsmattor med grupper af smakfullt ordnade höstblommor samt längst i fonden en hägnad täppa med tvenne bågformiga ingångar, omslingrade af höstkaprifolium, nu i full blom. Här inne funnos

ock gräsmattor med blommor och i midten en hängask, kring hvilken placerats gröna trädgårdsmöbler af den gamla bastanta sorten.

Ingen varelse syntes till.

Hade jag möjligen kommit till slottet med den förtrollade prinsessan, som sofvit i hundra år? Och skulle jag väl lyckas att uppväcka henne ur dvalan?

Ja, verkligen! Där står hon ju uppe på trappan, skuggar med handen och ser ut öfver planket, liksom skådade hon idel sällsamma främmande ting.

Det var ställets ägarinna, i sanning en gengångerska från fordom; och i hennes sällskap drömde jag mig tillbaka i tiden, den gamla goda tiden, då små kolonier voro förlagda här och där bland Söderbergen, kolonier bestående af idel vänner och bekanta, där alla umgingos förtroligt och delade ljuft och ledt. Det trefna hem, dit jag hade turen förirra mig, hade just utgjort medelpunkten i ett dylikt idylliskt samhälle.

Tillåt mig då att presentera några af husets närmaste umgängesvänner från 40-talet!

Först på listan står verkmästare Cederquist med gumma, ett aktadt, kärnfriskt par af gamla stammen. Gubben var självskrifven ledare inom det lilla samhället, gumman, "moster Cederquist", höll sträng uppsikt öfver ungdomen, som hade de samt och synnerligt varit hennes egna barn; och när de unga tärnorna skulle gå ut på något nöje, måste de först passera revy inför mosters kritiska blickar. Hände det då, att någon stack af för bjärt mot de öfrigas enkla nettelduksklädningar, brukade gumman med högtidlig stämma anföra följande strof ur gamla psalmboken:

"Högfärd den är en odygd så stor,
den Gud kan aldrig li'.
Uti det hjärta, där högfärd bor,
kan ej Guds ande bli'."

Och orden inristades med eldskrift i den skyldigas minne.

Makarne Cederquists dotter var gift med repslagaremästaren Dahl. De bodde i kåken bredvid med sina tre döttrar, af hvilka Britt' Sofi var den yngsta och morfars synnerliga gunstling. Vidare märka vi skomakaremästaren Stahre med familj. Stahre kallades allmänt "poeten" eller "den musikaliske skomakaren"; ty mannen både rimmade och musicerade och ansågs som virtuos på blåsinstrument. Arla hvarje morgon blåste han in dagen och arbetet med sin fagott, och öfver hela kolonien ljöd det då enstämmigt:

"Min gärning nådigt skåda."

Därefter kommer skräddaremästaren Karlholm med hustru och barn; och ännu en mästare vill jag nämna, nämligen vaktmästaren Niklasson, en gentil och något sprättig ungkarl. Men kretsen ägde äfven sina parias: en och annan försupen stackare, en och annan gammal hjälplös mamsell eller annan odåga; men på dessas hjälpande och upprättande arbetades med ifver. Och hos republikens president, gubben Cederquist, samlades man allt som oftast till rådplägning, ty här såg sig en hvar solidarisk med det hela.

Hvarje familj ägde ko, gris, får, getter och höns; och när betet tog af på egen mark, släpptes boskapen ut på allmänningen, d. v. s. de kringliggande gatorna, i hvars rännstenar en rikedom af grönt och maskrosor bjöd på månget godt mål.

Ungdomen turade om att valla, och ingen sade nej till ett dylikt uppdrag; ty härute hade man ju sin ädla frihet, så långt skådade ej moster Cederquists argusögon. Här kunde man i lugn och ro afhandla toalett- och bortbjudningsfrågor m. m. Ja, till och med ett och annat frieri gick här af stapeln. Och mången matrona räknade sedan till sina gladaste minnen dessa vallfärder på Bonde- och Pilgatan, där bland råmande kossor och krumbuktande getter guden Amor för första gången afsköt sina pilar mot hennes unga hjärta.

På den stora gårdsplanen hos Cederquists restes midsommaraftonen en ståtlig majstång, prydd med blommor, löf, flagga och urblåsta färgade ägg; och kring den trāddes dansen vid klarinettens toner. Med denna festdag inleddes sommarens nöjen, af hvilka färderna till sjös innehade första rummet, åtminstone i ungdomens smak. Koloniens båtar lågo förtöjda än i Hammarbysjön, än i Saltsjön nere vid varfvet. Med en riklig matsäck rodde man nu på söndagseftermiddagarna än öfver till Hästholmen, där nu ångkvarnen Tre Kronor presiderar, eller ock uppsökte man någon leende vrå vid Nyckelvikens eller Hammarbysjöns strand. Eld gjordes då upp nere vid sjön, kaffepannan sattes på, kallmaten togs fram; och efter ett bastant mål vidtog hök och dufva, änkeleken m. fl., medan gubbarne bolmade ur pipsnuggorna, och gummorna småpratade och snattrade, så länge det fanns en tår i kaffepannan. Och ej förr än stjärnorna började tändas, återvände det glada sällskapet under sång och musik till sin stilla vrå bland bergen.

Ett annat nöje var Stahres friluftskonserter, till hvilka infunno sig icke allenast grannarna, utan äfven ingeniörer och byggmästare från varfvet, där den tiden drefs skeppsbyggeri i stor skala. Under lind och syren i sin fagra trädgård anförde nu skomakaremästaren själf sitt kapell, som ibland rekryterades af främlingar från staden, men där hans egna gesäller dock spelade hufvudrollen. Dessa konserter ansågos som något extra fint i tonväg. Stahre brukade ock uppvakta vid grannarnes namns- och födelsedagar, och blef han då inspirerad, föddes ett herdekväde, som föredrogs strofvis med fanfarer emellan.

Men så kom hösten, då trädgårdarna skördades, och grannarna sprungo om hvarandra med "smak-frukt"; och längre fram under slakttiden, då ko och gris fingo släppa till lifvet, gick man ur gård i gård med "smakbitar" af kött, fläsk, korf m. m. Och enahanda var förhållandet, när det pågick bak och brygd.

Det var på hösten 1840, som det befanns, att sju af samhällets yngste nu hunnit skolåldern, d. v. s. upp till fjärde eller på sin höjd femte året. Föräldrarna samlades till konselj hos Cederquists. Hvad var nu att göra? För inträde i folkskolan fordrades perfekt läs- och skaplig skriffärdighet. Skulle man engagera någon, som förberedde de små här hemma? Mamsell Eckelin, t. ex.? Hon hade nu blott sin hålsöm till lefvebröd, sen hon kasserades i syskolan. Kasserad för att hon hörde lite illa och hade fyllt sina sextio år! Kanhända! Sextio år är just rätta åldern för en lärarinna; då först har hon vunnit erfarenhet och vana att gnida in lärdomen. Och hvad den dåliga hörseln beträffar, så hade barnen lyckligtvis goda lungor, och det skadade dem ingalunda att sjunga ut. Men en annan sak; var man viss om, att mamsell Eckelin verkligen var en läs- och skrifkunnig person? Ingen fara! Mor Karlholm själf hade hört henne föreläsa ur Bælters postilla så, att hela Katrina prästerskap inte kunnat göra det efter; och hvad skrifningen angick, så borde man inte vara orimlig och begära för mycket af ett fruntimmer. Men nu tog verkmästaren till orda. Det var en ståtlig gubbe i knäbyxor, skor med spännen, stångpiska och med stålklang i stämman:

"Goda vänner och trogna grannar! Att vår kära dotter, Maria Fredrique, nu sänder sitt yngsta barn, vår ljufveliga Britt' Sofi, ut i världen att tillsammans med edra unga plantor taga de första stapplande stegen på lärdomens bana, det veten I nogsamt. Såsom varande morfar till förstnämnda barn och ej med hänsyn blott till eget kött och blod, utan fastmer tagande med i räkningen allas eder välfärd, vill jag föreslå, att vi dessa unga plantor till den ak-

tade och hedersvärde klockaren i Dannviken, vällärde herr Augustin Sjöblom lämna måga att af honom fostras och uppdragas och därhos i tukt hållas. Med fullt förtroende kunna vi dessa våra späda plantor i hans omvårdnad lämna, enär bemälte herr Augustin Sjöblom är en ärans man och väl till ålders kommen."

Allas viljor böjdes inför gubben Cederquists; och förslaget antogs med acklamation. Klockaren i Dannviken, som en följd af år hållit småbarnsskola för bättre mans barn, betingade sig ett arvode af 18 skilling i veckan per barn; och nu var saken klar.

Den lilla gruppen, bestående af sex flickor med Karlholms Kalle i spetsen, gaf sig nu i väg ned till Dannvikens klockaregård. Dit behöfdes ingen vägvisare. Huru ofta hade ej dessa små hoppat utför Bondegatans branta stup ned till kvarnrännan, som förband Hammarbysjön med Saltsjön, och där låtit sina barkbåtar tumla om i skummet eller ock lekt kurrs gömma och ta-fatt på den gamla kyrkogården, hvars mur man så behändigt klättrat öfver.

Läraren tog emot barnen på trappan. Han bar knäbyxor, skor och rakt utstående stångpiska alldeles som morfar Cederquist själf; men klockarfar var mera sirlig och förde sig som en hofman från Gustavianska tiden. Dock talade, läste och skref han endast gammalsvenska och afvisade med djupt förakt det språk, som nu var på modet. Bort med allt nyhetsmakeri! Detta var gubben Sjöbloms regim, och därefter ställde han sin undervisning. En högtidlig känsla grep de små då de nu för första gången med dinglande ben sutto uppflugna på de höga trästolarna i klockarfars gemak och läto blickarna irra omkring från skinnsoffan och gökuret till piphyllan och träsnitten på väggen och slutligen stanna vid ett sällsamt föremål bredvid sängen.

"Det är en harpa, ser ni barn," upplyste Sjöblom, "en sådan där, som konung David spelade på," och nu förevisades en gammal psalmbok, hvars vignett framställde konung David med krona på hufvudet, gripande i harpans strängar; och från den stunden blefvo dessa två, konung David och gubben Sjöblom, identiska i barnens fantasi. Det var endast kronan som skiljde; den gick ännu gamle klockarfar och väntade på. Men denna harpa lefde länge i välsignad hågkomst bland skolbarnen i Dannviks klockargård, ty just när man var i fart med att sträfva uppför svårighetens berg: Lindblomska katekesen, och gubben märkte, att det behöfdes andhämtning för att kunna nå toppen, sprang han upp i ett nu och grep tag i harpans strängar; och med nytt mod fortsattes sedan den knaggliga vandringen. Ibland hände, medan läraren tog sig en lur i skinnsoffan, att Karlholms Kalle var framme och trummade på strängarna. Men fast ett dylikt tilltag sågs med verklig fasa af de sex flickorna, vågade dock ingen uppträda som åklagare. Var inte Kalle en pojke kanske? Och det var någonting bättre opp det än alla töserna tillsamman. Skulle inte Kalle bli mästare en gång, han också, som alla farbröderna därhemma? Och när han en middag efter slutad läsning föreslog, att man skulle ta hemvägen öfver isen på Hammarbysjön, och lilla Britt' Sofi vågade opponera sig och anmärka, att det var två gånger så långt, förklarade den lille despoten i afgörande ton:

"Men när jag säjer, att det ä' en genväg, så ä' det en genväg." Och därvid blef det; men när det så hände en gång, att just lilla Britt' Sofi föll i en vak, blef uppdragen af en karl och hemförd drypande våt, sen dess höll allt morfar Cederquist ett vaksamt öga på munsjör Kalle.

Efter tvenne år återfinna vi våra småttingar i Katrina folkskola vid Tjärhofsgatan, där de sex tillsamman med två andra små flickor bilda första klassen, medan Kalle hamnat i gosskolan i huset bredvid. Flickskolan utgöres af två våningar. Den nedre upptar slöjdrum, där mamsellerna Salberg residera bland väfstolar, sybågar, spinnrockar m. m. Här spinnes både blår, lin och ull, hvaraf sedan väfves. Hvarje flicka erhåller till skänks det stycke linne- eller ylletyg, hon själf förfärdigat. Dessutom tillverkas prunkande märkdukar och sys hålsöm. En trappa upp är själfva skolsalen med sina åtta bänkrader, hvardera upptagande en klass. Inalles finnas 64 flickor i skolan, åtta i hvarje klass. Här är kantor Tillberg lärare med biträde af åttonde klassen som monitörer. När kantorn, som har många andra befattningar, är frånvarande, infinner sig hans dotter, mamsell Edla, och håller uppsikt öfver sällskapet. Då läraren skulle pröfva de små Dannviksalumnerna och fick höra den jämmerliga lästonen och de fatala then och thet m. m., gjorde han en grimas och brusade upp:

"Hva' ä' ni för ena vildåsnor? Ni komma väl från kung Orre, kan jag tro? Hva' sa'?"

Emellertid gick tiden ut och vettet in; och efter några år finna vi våra bekanta från Bondegatan uppflyttade i högsta klassen. Nu satt man inte längre och petade med pinnar i sandlådor, utan kunde handtera sin gåspenna nästan lika bra som kantorn själf; och *quatuor species* gick som en dans. Till hvarje gudstjänst öfver passionspredikningar skulle alla skolbarnen infinna sig i Katrina kyrka. Det ålåg då åttonde klassens lärjungar att först hos kantorn hämta nycklarna, insläppa kamraterna i kyrkbänkarna och sen hålla uppsikt öfver dem. Gossarne hade plats midt emot på karlsidan. Kyrkan var naturligtvis iskall, men man sjöng sig varm, man lyssnade så uppmärksamt, man hade inte tid att tänka på kölden. Och mången af dessa forna skolbarn tackar Gud än i dag för den rika valuta dessa kyrkobesök medförde, den skatt af psalmer och bibeltexter de kvarlämnat i minnet. Julottan i synnerhet omgafs af ett underbart skimmer. Då tågade man ur huse vid femtiden på morgonen med kyrkan till mål; och gatornas små oljelyktor, de s. k. vargögonen, förbleknade alldeles vid den ljusglans, som strålade ur hvarje fönster hela vägen utefter och som nådde sin kulmen i den rikt upplysta kyrkan.

* * *

Nu brusar tåget fram under buller och bång öfver den fordom så lugna och trefna lilla vrån uppe vid Bondegatan. Främlingar flytta in och ut i de små kåkarna. Hvar och en går sin väg, samhörighetskänslan är försvunnen, det glada enkla umgängeslifvet ock.

Endast minnet återstår, men ett minne så rent och vackert, att man icke bör låta det förflyktiga.

DEN FÖRLORADE SKRUFVEN.

En sommarafton färdades en hjulryttare fram en enslig väg långt uppe i landet och träffade där en annan riddare af hjulet, sittande på vägkanten mycket bekymrad öfver att hans maskin hade gått sönder. Den förstnämnde stannade och frågade, hvad som stod på. Han fick då veta, att en skruf gått lös, så att hjulet icke kunde gå rundt. "Och jag", fortsatte den andre, "hade räknat på att hinna fram till ångbåten i staden. Och hvad skall jag nu taga mig till? Jag får vänta flere dagar på nästa lägenhet. Min fritid är då slut, och jag riskerar att blifva afskedad, och det är alltsammans för den eländiga lilla skrufvens skull."

Lyckligtvis hade den andre reservskrufvar med. och så filade de till en och satte fast den, och inom kort voro båda i full fart utefter landsvägen och hunno i rätt tid till ångbåten. Då de sutto och väntade, begynte de samspråka, och det visade sig snart, att den, hvars maskin gått sönder, hade underliga begrepp om Gud och synd och nåd.

"Jag tror icke på Gud och Adams fall", sade han. "*En* synd kan icke hafva så mycket att betyda."

"Men kom ihåg, att den lilla skrufven, som fattades, kunde hafva kostat er er plats, och att en liten gnista är tillräcklig, för att en stor kvantitet krut skall explodera."

"Ja, men det är icke på samma sätt med synden", sade den förste.

"Låtom oss tänka efter. Antag, att en man förfalskar ett mynt, så blir han straffad. Icke sant?"

"Jo visst."

"Så är det äfven med Guds lag. Den som förgriper sig på en enda punkt är verklig öfverträdare och får sitt straff."

"Men om det nu är blott är en enda synd", invände den andre."

"Det är icke därpå det kommer an. Om man har ett tåg och därmed binder fast en båt, så behöfver tåget blott gå sönder på ett enda ställe, för att båten skall råka i drift. Månget gift är så starkt, att en droppe däraf är nog för att bringa en människa om lifvet. Så är det just med synden. Den har fördärfvat hela vårt väsen och däri nedlagt dödens frö."

"Så har jag icke tänkt mig saken. Jag tänkte mer på den enskilda synd, som —"

"Men säg mig uppriktigt, kan ni, hvad er själf beträffar, tala om en enskild synd? Har ni icke många synder på ert samvete?"

"Jo, det måste jag tillstå. Jag syndar hvar dag."

"Nåväl", sade den andre, "så är ni alltså en syndare. När jag nyss kunde hjälpa er, då ni satt ensam vid vägen, så var ni villig att taga emot min hjälp. Hade ni kunnat hjälpa er själf, så hade ni förvisso sagt nej till mitt anbud. Nu är ni lika hjälplös i fråga om frälsningen. Tag då emot den hjälp, som Jesus har bjudit, och som kan skänka er lif och salighet!"

Den andre svarade intet, men orden gingo honom till hjärtat. Det syntes uppenbarligen. Ångbåtens pipa ljöd, och snart måste de säga hvarandra farväl för att icke mötas mer. Då den förste stod och såg efter ångbåten, var det med en innerlig bön, att han måtte få möta sin reskamrat i himmelen hos Gud.

F. F. o R.

DEN GAMLA EKHINKEN.

(The Old Oaken Bucket.)

O tjusande syner från barndomens dagar,
som ännu i drömmen och tanken jag ser!
Jag älskar er alla, I ängar och hagar
och allt, som i hågkomstens värld mot mig ler.
Den susande skogen, den jollrande bäcken,
den slingrande stigen, hvart surrande bi
kring fädernehyddan och brunnen vid häcken
och gammaldagshinken, som hängde däri —
den gamla och järnbundna, mosslupna hinken
af ek, som ett halfsekel hängde däri.

Den hinken en hälsning jag sänder ur minnet,
ty just ur densamma den nektar jag fick,
som svalkade bröstet och lifvade sinnet,
när uttröttad hem ifrån åkern jag gick.
Med ifriga händer jag grep den och sände
till hvitkrusig, blänkande botten den ner,
och upp i minuten den ilande vände
med ädlaste dryck, som naturen oss ger —
den gamla och järnbundna, mosslupna hinken
af ek, som i minnet jag mången gång ser.

Hur skönt, att den klarblåa, styrkande drycken
få smaka, där hinken på brunnshällen stod!
Och säkert det är nog, trots olika tycken,
att Jupiters dryck är ej hälften så god.
Och än, när min tanke till hembygden flyger
och hjärtat till barndomens älsklingsscen trår,
en objuden tår till mitt öga sig smyger
och hinken för blicken i hågkomsten står —
den gamla och järnbundna, mosslupna hinken
af ek för min tårskumma blick ännu står.

FREDRIK.

UNGDOMSMÖTE.

Utmed den natursköna Naugatuckfloden ej långt från klockstaden Waterbury, på en höjd med den härligaste utsikt kring nejden, är den sv. ev. luth. Salems-kyrkan med pastorsboställe belägen. Omkring denna helgedom, på den vackra gräsplanen, öfver hvilken tvenne stora svenska flaggor och en amerikansk sådan svajade, samlades Hartford-distriktets ungdom den 23 augusti 1900 till gemensam fest. Vädret var härligt och lockade öfver 200 lefnadsfriska unga män och kvinnor från olika håll i distriktet till Naugatuck den dagen. De fleste af distriktets pastorer voro också där samt åtskilliga äldre personer från närliggande städer. Kand. Alexis Andreen, som med örnens blick söker skåda in i framtiden, är för närvarande predikant i N. Han var mötets preses under programmets utförande.

Sedan den böljande folkskaran slagit sig ned på anbragta bänkar och stolar, började mötet med den härliga högtidspsalmen 268, som med ledning af orgel sjöngs af de församlade på ett majestätiskt sätt. Pastor O. J. Andrews började med bön. Sedan följde tvenne hälsningstal. Det första på landets språk af kand. Alexis Andreen, det andra af församlingens afgående pastor, som några dagar förut återkommit från Sverige för att säga församlingen och ämbetsbröder farväl. Vi hafva hört pastor Broberg både predika och hålla tal många gånger, men aldrig då det fallit honom så svårt att tala som just vid detta tillfälle; och ingen bör väl undra häröfver. Pastor Broberg har under sin vistelse i Amerika förvärfvat sig många vänner, hvilka ogärna se honom afflytta och detta är i synnerhet fallet med församlingen i Naugatuck, hvilken han senast betjänat.

Nu sjöngs gemensamt "Vårt land", hvarefter fröken Lotten Wickstrand från Branford på sitt känsliga sätt deklamerade ett stycke. Församlingskören sjöng då en sång, och pastor C. E. Cesander höll på engelska ett godt tal öfver ämnet: "Spiritual help for young people." Det var många beaktansvärda sanningar i det talet. Åter en sång af kören och så uppträdde fröken Viktoria Werner från Meriden med ett fosterländskt poem, hvilket framsades på kraftig svenska. Pastor A. J. Enstam höll det svenska högtidstalet. Skönt uppvisade han de förmåner som i synnerhet vår ungdom äger i detta land. Han ansåg det vara ett vackert drag hos ungdomen i N. att den hade till sig inbjudit Hartford-distriktets öfriga ungdomsskara. Efter pastor Enstams tal framträdde pastor N. P. Sjöström, den varme norrländingen. Där han nu stod "under det gula korset med trons mörkblå bakgrund", vardt han verkligen fosterländskt vältalig. Tvenne solostycken utfördes på ett förtjänstfullt sätt af fröken Clara Nilson från South Manchester. "America" sjöngs gemensamt, och programmet afslöts med bön af pastor S. G. Öhman.

Hvad nu arrangementet för festen beträffar, så var allt godt. Ungdomen i Naugatuck bjöd sina många gäster på kaffe med småbröd samt visade sig ytterst tillmötesgående mot dessa. För allt detta sändes genom Ungdomsvännen ett hjärtligt tack till den svenska lutherska ungdomen i Naugatuck.

* * *

Hvilken imponerande syn är ej en ordentlig, städad skara af kyrklig ungdom! En pastor yttrade vid detta möte: "Tänk om vi kunde samla all vår ungdom på en gång, hvilken härlig anblick den skulle gifva!"

Ja, vi tacka Gud för den ungdom vi äga i våra församlingar. Mången församling är till stor del beroende af ungdomens energiska arbete och uppoffring. Måtte därför samma goda förhållande i allmänhet och samma lutherska samfundssinne, som nu råder hos en stor del af vår ungdom, alltjämt blifva dess prydnad och kännemärke till dess egen och samfundets fromma! Karl A. Martin.

SÅNG TILL SOLEN.

I tidens morgon bjöd en röst
ur kaos: "Varde ljus!"
Den rösten värmde upp ditt bröst
uti ditt dunkla hus.
Du till orden lyss —
då Allfaderns kyss
ditt öga öppnar, och du ser
hans milda anlete och ler.

Med undran änglaskaran står
och skådar denna syn.
Du hälsar den så mildt och går
din bana uti skyn.
Och morgonstjärnan,
den sköna tärnan,
framför dig som din härold flyr
och bådar klart, att morgon gryr.

De lärde länge på dig sett
och undrat, hvad som brann.
De frågat sitt förstånd och vett,
men aldrig svaret fann.
Svaret ger du här:
"Evig kärlek är
den värme och det ljus, jag har
till barnen från en älskad Far."

Uti mång tusen långa år
du från din tron befallt
naturen vakna upp hvar vår
och uppehålla allt.
Sommarn gör du skön,
smyckar marken grön.
Mot söder drar hvar höst din glöd,
då kommer vinter, köld och död.

Du ljus till alla världar ger
och värme, lif och hopp.
Du bjuder molnen sända ner
det regn, du drager opp.
Hafvets vilda svall —
Niagaras' fall,
allt håller du vid makt hvar dag
och ser på allt med välbehag.

Och Salomo i all sin prakt
du såg ifrån din tron.
Du såg Augustus i sin makt
och himlens störste son.
Ja, du såg ock ned,
då Lifsfursten led.
För hemsk för dig var denna syn,
ditt öga mörknade i skyn.

Du sett hvar dygd, du sett hvart brott,
ditt öga allting ser.
Du ser allt mänskligt ondt och godt,
än får du skåda mer.
Men du ej dömer,
ty du ej glömmer,
din egen barm, så ljus och skär,
har mörka fläckar här och där!

Du sköna sol, du fröjdar mig
på nytt för hvarje dag.
Men när jag ser dit upp till dig,
blir blicken skum och svag.
Men trötte anden
till sälla landen
högt ofvan skyn sig lyfter snart.
Där skall mitt öga se dig klart.

GUSTAV FLETWOOD.

HEMMETS SOLSTRÅLE.

Man har sagt, att husmodern i ett hem är dess sol, och så borde det ju äfven vara. Hon är det ock, då hon i kärlek och af kärlek söker göra sin omgifning bättre och lyckligare. Med lika sanning kan man säga, att en ung dotter i ett hem är, eller åtminstone borde vara dess *solstråle*. Medan ålder och mödor tära på och taga moderns krafter, är det den unga dottern, som skall lysa och värma hennes hjärta, sinne och lynne. Har du, min unga väninna, tänkt allvarligt härpå? Huru många trötta fjät har ej din moder trampat för dig! Hur oräkneliga äro ej de maskor och styng, hon stickat och sytt för din räkning, då du legat i din bädd och njutit af hvilan! Och hur har hon ej vakat öfver och tjänat dig, då du varit sjuk! Då du varit frisk och glad, har hon fröjdats och tackat Gud; då du lidit, har hon lidit med dig. Och allt, hvad hon kunnat uttänka, som kunnat vara till gagn och glädje för dig, har hon gjort. Nu, då hon åldras och är trött af lifvets strider, kan du återgälda henne något litet af allt det, hon gjort för dig.

Och far sedan! . Huru kan du icke glädja honom genom små tjänster och vänlig uppmärksamhet! Håll snyggt och fint i hans rum! Lägg hans böcker och tidningar i ordning och se efter, att det ej fattas knappar i hans skjortor! Stoppa hans strumpor och borsta hans rock! Och framför allt — visa far och mor ett gladt, vänligt ansikte och gör inga sura miner, om de skulle sätta sig emot några af dina önskningar eller bedja dig uträtta något åt sig, just då du satt dig ned i ro för att njuta af en god bok eller arbeta på något trefligt handarbete. *Glad, villig tjänst* — se där det, som gör dig till fars och mors solstråle!

Och har du syskon, så kan du för dem också vara en sådan. "Anna, hjälp mig med det här svåra talet", ber Erik, som nyss börjat folkskolan eller elementarskolan. "Anna, laga min docka — snälla Anna, gör det!" ber lilla Signe. Och store bror, som sitter på kontor eller eljes har arbete borta om dagarna och kommer hem om aftnarna, tycker mycket om, att du håller honom sällskap en stund. Kan du, så spela ett stycke och sjung en bit för honom, äfven om du ej har håg just nu, eller språka vid honom, medan du arbetar, på ett gladt och vänligt sätt! Snäs honom aldrig eller såra honom med stickord! O, det kan hafva till följd att han i vredesmod går ut, söker upp dåliga kamrater och ledes in på farliga vägar. Sök att vinna din brors kärlek och förtroende genom *vänlighet, tålamod* och *försakande* af din egen vilja. Och du kan härigenom få blifva en sådan liten välsignad solstråle, som lyser honom in på det godas och rättas väg, om han vikit af därifrån.

Men *hur* skall jag kunna blifva en sådan solstråle? frågar du. Jag är häftig och otålig. Mina syskon äro så retsamma. Och mina föräldrar — ja, de äro ju så rara, och jag älskar dem innerligt; men de förstå mig ej alltid, de känna ej, som en *ung* känner det, de fordra så mycket af mig! *Kanske* göra de det stundom af oförstånd eller brist på eftertanke; men kanske *du* fordrar för *litet* af dig själf? Vägen till och sättet att blifva en hemmets solstråle är denna: Bed Herren om ett nytt hjärta! Bed, att hans helige Ande må få leda och regera dig hvarje dag! "Gif mig, mitt barn, ditt hjärta och låt mina vägar behaga dina ögon", säger din Fader i himmelen.

E. W—N.

SVENSK MÅNADSREVY.

I anarkistfrågan. Hvad är det, som gör, att anarkisten med sådant lugn fullgör illdådet? frågar *Vårt Land*, som därpå besvarar frågan sålunda: Jo, han vet, att om han icke kan alldeles slingra sig undan utan faller i polisens våld, så har han rättighet att räkna på, att ordningens upprätthållare skola, äfven med risk för egna lif, lämna honom skydd till lif och lemmar. Han vet vidare, att sedan han välbehållen hamnat i häktet, där han är säkert bevarad mot alla öfverfall, äter, dricker och sofver han tryggt. Och därpå randas för honom den stora dagen, den ärorikaste i hans lif. Han föres inför domaren, han tillspörjes och han svarar; han svarar fräckt, i hög grad oförsynt, och han är i samma ögonblick en storfurste, en kejsare, lefvande i det säkra medvetandet, att hvad jag nu säger, det går omedelbart genom hundrade och åter hundrade telegraftrådar ut öfver all världen, det sätter tusende publicisters pennor i rörelse, det fyller millioner människors bröst med bäfvan, och framför allt — mina meningsfränder i norr och söder, i öster och väster upplyfta sina ansikten i hänförd beundran, inrista mitt namn i förteckningen på sina "hjältar" och skola, det hafva de lofvat, så länge världen står, vörda och ära mitt minne. Hvem vill försaka detta för att i stället dö som en hund?

* * *

Det nyaste statsrådet. Den genom statsrådet Restadii bortgång uppståndna vakansen inom ministeren har nu blifvit fylld, i det till konsultativt statsråd utnämnts och förordnats landshöfdingen i Norrbottens län, jur. d:r *Karl Sigfrid Husberg*. Sällan torde en utnämning af detta slag vara mera ägnad än den nu skedda att väcka tillfredsstäl-

lelse inom alla läger. Statsrådet Husbergs framstående begåfning och hans ovanliga duglighet som ämbetsman äro nämligen enstämmigt erkända, och inom det politiska lifvet har han ehuru stående utom partierna, förvärfvat sig ett stort inflytande och gjort sig högt skattad ej mindre genom sina djupa insikter och sin mångsidiga erfarenhet än genom sin urbana och ridderliga karakter. Det lider sålunda icke något tvifvel, att den Boströmska ministeren i statsrådet Husberg förvärfvat en synnerligen god kraft.

* * *

Lekmannabiskopar. I *Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning* läses en ganska märklig ledande uppsats i anledning af "De förestående biskopsvalen". Tidningen tager till orda för, att biskopsförslagen ej skulle så exklusivt, som nu sker, fyllas med teologer utan jämväl upptaga lekmän. "Förr i världen", yttras det, "tog man biskoparne bland landets för bildning utmärktaste män, och då kunde det hända, att sådana som en Tegnér, en Geijer fingo kallelse till biskopsstolen och, ehuru lekmän, stundom mottogo anbudet. Nu väljer man uteslutande bland universitetets teologer, då och då i naturlig saknad af dominerande vetenskapliga namn utfyllande förslagen med dii minores från läroverken och prosterierna. Men följden är också, att ibland råder det verklig brist på antagliga kandidater, och detta tör vara ganska vådligt för kyrkan. Ett sätt vore ju att återgå till äldre tiders bruk och vända blickarna till lekmännen, bland hvilka som oftast finnes större djup af lärdom, rikare allmän bildning och en mer vägande representativ pondus." På samma gång framhåller tidningen, att statskyrkan är *statens* kyrka och en "folkkyrka", som man älskar kalla henne, så till vida, att det är *folket*, men ej uteslutande prästerna, som har makt öfver hennes bekännelse.

* * *

Ett automatgevär har uppfunnits af en svensk ingeniör, Rud. Kjellman. Till utseende liknar det nya geväret frappant det svenska Mausergeväret. Tyngden är densamma, pipans kaliber densamma, och den ammunition, som användes för det svenska Mausergeväret, passar lika bra för automatgeväret. Skillnaden är, att medan vid Mausergeväret, liksom vid hvarje annat modernt magasingevär, hvar och en patron för sig måste medelst ett särskildt handgrepp föras in i skottläget, automatgeväret laddar sig själft, för patronen från magasinet upp i skottläget utan något åtgörande från den skjutandes sida. Han har endast att fylla magasinet samt sedan sikta och skjuta så länge patronerna i detta räcka till. Innehåller magasinet, såsom hos svenska Mausergeväret fem patroner, kan han sålunda lossa fem skott utan annat besvär än att klämma på aftryckaren. En fördel är att det "stöter" jämförelsevis litet, hvilket beror därpå att rekylen tillgodogöres för att med dess tillhjälp på nytt ladda vapnet, föra patronen från magasinet fram i skottläget.

* * *

Behöfva pojkarna lära sig slåss? Konsten att slåss bör, yrkar *Barometern* i Kalmar, införas såsom undervisningsämne i Sveriges skolor. De talrika och på det hela taget strafflösa öfverfallen mana till självförsvar, och det är en brist i undervisningen, att den ej lärt ynglingen dylikt. "Hvad vi sålunda fordra är", skrifver tidningen till sist, "att gymnastik, fäkt- och skjutundervisningen vid våra skolor måtte erhålla en mera praktisk och tidsenlig riktning, att skjutöfningen äfven måtte innefatta skjutning med revolver, att påkfäktningen måtte inrymmas åtminstone en plats bredvid den i vår tid mindre betydelsefulla florett- och sabelfäktningen, att vidare gymnastiken på sitt program måtte upptaga äfven undervisningen i konstmässig knytnäfskamp samt att slutligen gällande strafflagsbestämmelser om ansvar för våld under självförsvar måtte mildras samt att ansvaret för våld under anfall måtte i samma mån skärpas." Det finnes säkert mången, som tycker att pojkarna nog lära sig slåss ändå — vår bön förutan, säger *Aftonbladet.*

* * *

Svenska församlingen i Paris. I världsstaden vid Seine finnes som bekant en svensk luthersk församling, stiftad på 1870-talet. Denna församling är emellertid ej den första svenska i Paris. Redan år 1625 upprättades nämligen en svensk luthersk församling i Paris, hvilken tack vare Sveriges stormaktsställning blef en medelpunkt icke blott för i Paris sig uppehållande svenskar utan äfven för lutherska trosbekännare af andra nationer, ja till och med af den franska. Såsom sådan ägde den bestånd ända till revolutionstidehvarfvet och upphörde först 1808, då Napoleon ordnade och ändrade de parisiska kyrkoförhållandena. Församlingen förlorade sina franska medlemmar och upplöstes till följd af bristande existensmedel och understöd från hemlandet. Dess kyrka var under hela ifrågavarande tid belägen på västra Seinestranden vid Rue Jacob. Under första halfdelen af 1800-talet förmådde intressena för församlingens rekonstruktion ej göra sig gällande, och äfven de försök därtill, som på 1860-talet gjordes af den till Paris utsände F. Grafström, den sedermera som kyrkoherde i Klara och ordensbiskop bekante prästmannen-skalden, rönte ringa framgång. Legationspredikantsbefattningen blef till och med indragen eller icke tillsatt. På 1870-talet inträdde emellertid en förändring. År 1878 kom nämligen pastor Flygare ut till Paris som legationspredikant och år 1880 invigdes Sofiakapellet eller den nya svenska kyrkan vid Boulevard Ornano. Tillkommen hufvudsakligen på H. Åkermans initiativ kostade densamma i tomtinköp och uppförande 235,000 francs. Pastor Flygares efterträdare blef pastor Hemberg, som var högt uppburen af de fattiga, och denne följdes för sex år sedan af Nathan Söderblom, församlingens nuvarande nitiske och lifligt verksamme föreståndare. Församlingen räknar f. n. omkring 500 medlemmar, men de svenskar och norrmän i Paris, med hvilka den nuvarande pastorn af en eller annan anledning trädt i beröring, uppgå till omkring 2,000 personer. Flertalet församlingsmedlemmar utgöras af handtverkare och arbetare inom olika yrken, tjänsteflickor o. s. v. Som många af de i Paris vistande svenskarna ej låta kyrkskrifva sig där, kunna ej några exakta uppgifter erhållas angående vare sig antalet eller yrkesfördelningen.

* * *

Ett hundraårsminne. Jämt hundra år voro den 14 augusti förflutna, sedan Trollhätte kanal första gången öppnades för trafik. I jubileernas tid borde den minnesdagen icke gå oförmärkt förbi. Då var nämligen den tanken först realiserad att öppna en trafikabel vattenväg mellan Västerhafvet och Sveriges största insjö, förbi de väldiga fallen vid Trollhättan. Därmed hade ock i själfva verket den svåraste delen utförts af den gamla och storslagna planen att medelst en kanal öppna sjöfart från Sveriges ostkust till dess västkust. En erinran om detta betydelsefulla arbetes utförande äfvensom om den betydelse, dess samtid tillmätte detsamma, bringar följande inskription, som läses å en i klippväggen ofvan första slussen inhuggen tafla: "Öppnandet af en farled emellan hafvet och Vänern, öfver 200 år föremål för Svea konungars omsorg, blef 1793 af hertig Carl, Svea rikes arf-furste, ett enskildt bolag uppdraget samt under beskydd och uppmuntran af konung Gustaf IV Adolf fullbordadt af E. Nordvall. Slussverket öppnades den 14 augusti 1800."

* * *

Den nya härordningen. Enligt hvad *Norrlands-Posten* ryktesvis erfarit, är förslaget till utsträckt öfningstid för värnpliktige nu färdigt att tryckas. Förslaget åsyftar ett års öfning, fördelad i åtta månader första året och repetitionsöfningar de närmast följande åren under sammanlagdt fyra månader. För att bereda tid, tills nya kaserner blifvit uppbyggda, skulle den nya härordningen sättas i verket efter en öfvergångstid af fem år, hvarunder de värnpliktige skulle vapenöfvas under fem månader af den blidare årstiden. De nu befintliga barackerna äro, som bekant, omöjliga att bebo vintertid. Efter ofvannämnda fem år, då vinterkasernerna antagas vara färdiga, skulle öfvergången ske till åtta månaders öfning, så valda, att folket kan vara ledigt under jordbrukarnes brådaste tid.

FRÅN KRISTENDOMENS FÖRSTA TIDER I NORDEN,

eller slaget vid Swolder och dess anledning.*

Vid tiden för denna berättelse regerade Olof Skötkonung i Sverige. Han var son till Erik Segersäll och Sigrid Storråda. Denna drottning blef för sin stolthet och sitt självrådiga sinnelag förskjuten af sin gemål, hvarefter hon uppehöll sig på sina gods, där hon öfvade nästan envåldsmakt öfver sina underhafvande.

Många voro de, som här anhöllo om hennes hand och bland dessa äfven tvenne småkonungar: Harald Gränske från Norge och Visavalder från Gårdarike eller nuvarande Ryssland. Dessa lät den hänsynslösa kvinnan först på det bästa undfägna och sedan innebränna, sägande sig sålunda skola lära småkonungar att fria. Slutligen anmälde sig äfven en af den gamla Nordens mest beryktade hjältar, Olof Tryggvasson, såsom hennes friare och vann hennes ja-ord. Men som han var en ifrig kristen och själf i Norge infört kristendomen, så yrkade han, att hon skulle låta sig döpa, hvartill hon dock nekade, sägande, att hon icke ville öfvergifva sina fäders tro, men att han gärna finge tro på "Hvite Krist" efter eget behag. Häröfver blef Olof förtörnad och slog henne i ansiktet med sin handske samt sade att han aldrig skulle gifta sig med en sådan hundhedning. Därpå reste han sin väg.

Att Sigrid Storråda icke skulle låta denna skymf blifva ohämnad var självklart. I hopp att vinna tillfälle till hämnd gifte hon sig nu med Sven Tveskägg i Danmark. Emellan denne och sin son Olof Skötkonung samt tvenne norska jarlar anstiftade hon ett anfallsförbund, som gick ut på ingenting mindre än Olof Tryggvassons störtande. Men emedan denne var väl bekant såsom sin tids tappraste krigare i Norden, så visade de förbundna föga lust att angripa honom. Slutligen yppades dock ett lägligt tillfälle, ty då Olof Tryggvasson, som under tiden gift sig med Sven Tveskäggs syster Tyra, seglade till Venden för att uttaga ersättning för sin gemåls egendomar där, passade de förbundne på och lade sig i försåt för honom vid ön Svolder, troligen det nuvarande Rygen.

Ehuru de voro honom betydligt öfverlägsna, vågade de icke ens nu angripa den fruktade hjälten, änskönt han var alldeles oförberedd, utan lagade genom den gamle ränksmidaren Sigvald Jarl, Jomsvikingarnas höfding, att största delen af Olofs flotta skildes från honom och seglade hem.

Då han sålunda med blott tio skepp, utom Ormen Långe, på hvilket han själf var befälhafvare, kom till Svolder, framrodde den fientliga flottan, och ett väldigt sjöslag uppstod, som blifvit mycket prisadt i sång och saga. Genast, innan man ännu sammandrabbat, uppmanades Olof af sina närmaste män att styra utåt hafvet och rädda sig genom flykten, men han svarade, att såsom han aldrig hittills vikit i strid, så skulle han det icke heller nu, ty han visste att han blefve af Gud beskyddad, emedan hans sak vore den oskyldiges. Därpå befallde han sina män att vara färdiga till kamp, lät sammanbinda skeppen såsom brukligt var på den tiden, ordnade befäl och manskap och var sålunda färdig till försvar.

Stridslurarna skallade, och under ett förfärligt härskri anföllo de förenade fienderna hans lilla flotta. Kastspjut och pilar hväste i luften, stridsyxor och stora slagsvärd föllo tungt på sina offer, så snart man genom änterhakarna kommit hvarandra tillräckligt nära, långa lansar, förda af seniga armar, nedstötte allt som kom i deras väg, död och fasa spreds öfverallt och vågorna färgades röda af blod.

Högst i bakstammen på det ståtliga skeppet Ormen Långe stod Olof Tryggvasson, klädd i brynja och lifrock, samt hade på hufvudet en guldbeslagen hjälm. Med vänstra handen förde han skölden och med den högra sitt väldiga slagsvärd. Såsom en uppretad björn försvarar sitt bo mot jägaren, så afvärjde han det första anfallet, och många voro de som föllo antingen nedhuggna af hans och hans mäns svärd eller genomborrade af deras pilar.

Men emedan de förbundne hade en vida öfverlägsen flotta, så förnyade de ständigt anfallet med friska krafter. Olofs män försvarade sig dock ursinnigt, och om Olof själf berättas det, att han i den skarpaste striden med sitt stora svärd utdelade de väldigaste huggen.

Slutligen hade dock fienden bemäktigat sig alla Olofs skepp utom ett, nämligen Ormen Långe, på hvilket de tappraste kämparne bildat en ring omkring konungen. Angripen från alla sidor utkämpade den hjältemodiga besättningen en strid, som aldrig skall glömmas i Nordens häfder. Ingen vek det ringaste från sin plats, fastän de flesta föllo för fiendens svärd eller pilar. Slutligen brast den skickligaste bågskyttens, Ejnar Tambaskälves, bågsena, och då konungen frågade hvad det var som brast, svarade Ejnar: "Norge ur dina händer, o konung." Härpå svarade konungen, att Gud rådde öfver hans rike, och ej Ejnars bågsträng.

De tappres led började dock alltmer att glesna och de väldiga kämparne mattades. Fienden kastade ut sina änterhakar på nytt och lyckades nu bestiga det ståtliga skeppet. Striden blef kort men skarp, och Norges trogna och tappra söner öfvermannades. Hellre än att gifva sig fångna kastade de sig i hafvet. Ett starkt segerrop ljöd från de fientliga skeppen, då de mörka vågorna mottogo Nordens tappraste hjälte i sin kalla famn. Striden var slut och fienderna hade vunnit segern, men ära tillhörde de besegrade, hvilkas namn på ryktets vingar flögo öfver Norden.

Om Olof Tryggvasson gick sedan länge den sägen, att han på en vendisk farkost lyckades rädda sig och kommit till Syrien, där han en längre tid skall hafva lefvat såsom munk, och hvarifrån han med en skeppsbruten sjöman skickat afskedets hälsning till den kära fosterjorden.

Norge delades sedan af segervinnarne, så att Olof Skötkonung erhöll en del af Tronhjäms län samt landet mellan Svinesund och Göteborg, det nuvarande Halland, som sedermera kostat så mycket af Nordens tappraste söners blod. Det öfriga behöll Sven Tveskägg och de norske jarlarna, och Sigrid Storråda var nöjd med den hämnd hon fått.

S. G. Y.

* Med denna teckning vilja vi börja en serie kulturhistoriska bilder från Norden.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Under det det amerikanska folket är i stor oro för det inflytande landets ofantliga "trusts" utöfva på industriella företag såväl som varupriserna till konsumenterna, kommer nu den fattiges vän, hr Andrew Carnegie, med en artikel i tidskriften *Century* och förklarar att "stora sammanslagningar af kapital komma att lända både rika och fattiga till största gagn". "Trusterna själfva", säger han, "komma att falla i kras under sin egen tyngd". Detta torde vara en ny utväg hr Carnegie funnit på att till slut få dö fattig.—*Svenska Journalen.*

* * *

Socialismens heliga sak borde i år få ett duktigt uppsving, då det numera uppställts inte mindre än tre presidentkandidater med lika många socialistiska valprogram. Socialistiska arbetarepartiet har uppställt Job Harriman från California, socialdemokraterna Eugene V. Debs från Indiana och de, som bara kalla sig rent ut socialister, ha till kandidat Joseph F. Malloney från Massachusetts. Anmärkas bör ock, att det populist-demokratiska partiet har inte så litet gemensamt med socialismen.

Då de fyra grupperna nu ta i och dra hvar åt sitt håll, borde de ju med blodiga trasor och klingande spel uppnå de gemensamma målet, hva?—*Fosterlandet.*

* * *

Det andliga arbetets betydelse. Den af socialisterna häfdade materialistiska uppfattningen, att hufvudets arbete är "improduktivt" och att själsarbetarne äro "parasiter" på samhällskroppen, underkastas i den världsbekanta tidskriften *Revue des deux mondes* en skarp kritik af författaren Alfred Fouillée, som där offentliggör en studie öfver själsarbetet.

Författaren ådagalägger med en längre ingående undersökning, huru det intellektuella arbetet på alla områden nödvändigt måste gå hand i hand med materiella, om detta skall skänka sina utöfvare något större utbyte. Uppfinningarna, hvilka framträda i en ständigt växande skala, äro t. ex. produktionens och därmed också rikedomens väsentliga källa. Ett samhälle, bestående uteslutande af kroppsarbetare, skulle omöjligen kunna göra några nämnvärda framsteg. I Amerika, där den tekniska utbildningen gått längre än i Europa, förstår man bättre att skatta uppfinnarens betydelse. Arbetet med industriella uppfinningar har där blifvit en ren specialitet; ordet inventor betraktas som liktydigt med starter, d. v. s. en, som ger afgångssignal eller med andra ord för något in på nya vägar.

Äfven vid den kloka ledningen af företag, som skaffa många händer fördelaktig sysselsättning, spelar det andliga arbetet en rol af den allra största betydelse för samhällets framåtgående och trefnad. En förståndig och hederlig användning af kapital, hvarigenom ogynnsamma konjunkturer öfvervinnas och gynnsamma på det bästa sätt tillgodogöras, är en bland de svåraste intellektuella uppgifter i världen, men jämväl ett arbete, som handens verksamhet minst af allt kan undvara. Huru ofta har man icke sett, att bolagsföretag gått under af brist på duglig ledning!

Säkert är, att den starkt framåtgående förbättringen i kroppsarbetarnes sociala ställning i våra dagar är att tillskrifva det af massorna föraktade andliga arbetet. Detta har gjort produktionen af en mängd artiklar, hvilka arbetarne begagna sig af, mycket billigare, det har satt arbetsgifvarne i stånd att gifva större aflöningar, hvarigenom arbetarne lättare kunna tillfredsställa sina ökade fordringar på lifvet, och det har slutligen förbättrat deras hygieniska villkor i hög grad.

Materialisterna äro också blinda för hvad det moraliska arbetet i förening med det intellektuella uträttar för samhällets framåtskridande. Ansträngningen med att vinna herravälde öfver sig själf är ofta svårare än arbetet på att lösa invecklade intellektuella uppgifter. Men detta moraliska arbete måste vara med öfverallt, där något skall med framgång bedrifvas, och icke minst på det ekonomiska området är det en faktor af allra största betydelse. I samma mån som konkurrensen stiger och affärslifvet därigenom blir mera kompliceradt, kräfves det också som oundgängliga förutsättningar för framgången af företag, att de moraliska faktorerna få göra sig gällande: förmågan att uthärda ansträngningar, kraft att taga initiativ, tålamod, motståndskraft mot frestelser till slöseri — kort sagdt, förmåga att behärska sig själf med framtiden för ögonen. Den socialistiske lärofadern Marx och hans eftersägare må ringakta moralen så mycket de vilja; — det står dock fast, att den ekonomiska världen lika litet som något annat område af mänskligt lif och arbete kan ostraffadt frigöra sig från beroendet af sedliga lagar.—*Hemlandet.*

TILL MINNES.

Kristus är svaret på mänsklighetens alla frågor. Han löser lifvets gåta. Han själf säger det, och millioner betyga det om honom, alltsedan han uppträdde på jorden. Hvad hedningarne sökte, hvad Israel på grund af sina profetior hoppades, det finnes alltsammans till sin fullbordan i Kristus, det äger hans församling. WAGNER-GROBEN.

Om satan under natten, medan Israels väktare och hans änglar vaka öfver oss, icke kan komma vid oss, så lurar han liksom en tjuf vid dörren att, så snart den öppnas, smyga sig in. — Satan söker nämligen att, så snart vi uppvakna, orena våra hjärtan med onda och fåfängliga tankar. Då böra vi genast, ja, på ögonblicket möta honom med Guds ords svärd, samt i bön åkalla Israels väktare.

Mången af Gud tillskickad nöd har varit en hämsko för stoltheten.

Kärlekens blomster äro våra känslor; dess frukter äro våra gärningar.

Gud ser oss stadde uti döden; därför förbarmar Han sig och gifver oss lifvet. Han ser att vi äro helvetets barn; däröfver förbarmar Han sig och gifver oss himmelen. Han ser oss fattiga, nakna, hungriga och törstiga: däröfver förbarmar Han sig, och gifver oss kläder, mat och dryck, och mättar oss med allt godt. Hvad vi alltså hafva, andeligt och lekamligt, det gifver Han oss af barmhärtighet, och utgjuter sitt goda öfver och på oss.

LUTHER.

LUTHER-MONUMENTET I BERLIN.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., OKTOBER 1900. N:o 10.

LUTHER.

Men, frihet, ditt banér,
fast sönderskjutet,
mot vinden flyger som
en tordönssky,
och ditt trumpetskall,
döende och brutet,
genljuder ännu efter
stormens gny.
Väl har ditt träd sett
blomstringstiden fly,
väl är dess bark af yxan
sargad vorden,
men kvar är saften. Och
den dag skall gry,
då än dess frö, fast sådt
i höga norden,
skall efter bättre vår ge
bättre frukt åt jorden.
BYRON
(Childe Harold).

Han kände mer den Kristus, hvilken sade,
att han med svärd och eld i världen kom
och väldigheterna sig underlade,
än den, som friden bjöd i Herranom.
Hans lifsluft striden var, och hammarslagen
på Wittenbergska domens ekportal
ge, liksom melodin af en koral,
åt mannen och hans gärning grundtonsdragen.

Det var hans storhet, att han upprätt höll sig
allenast med sin underbara tro
och aldrig tvekade, hur svårt det föll sig,
att ensam på sin dristigt spända bro
gå öfver djupen fram mot hot och faror,
och aldrig såg sig om och stannade,
fast honom tusende förbannade
och gillrade hans färd med list och snaror.

Han högg sin väg och brottades med fanen
Ej *en* gång blott, men tusen gånger väl
och alltid segerglad — ja, prästkaftanen
slöt aldrig om en mera orädd själ.
Dock — han, mot hvilken allt sig gaddat samman,
som altare och tron dömt fågelfri,
såg lifvet an som solljust sceneri,
som vinkande bjöd in till sång och gamman.

Men lutheranerna ha glömt sin Luther —
hans namn vi skryta af — men är den hans,
den ton så jämrande, den min så butter,
som nu fått rang af högsta observans?
Hvar är hans mod, hans hjältesäkra later,
hans dödsföraktande och fria själ,
som honom bar för mänsklighetens väl
framåt till storms mot furstar och prelater?

Hvar är hans syn på tingen och på lifvet?
En renässansens man, en blodfull, fast
reformationen främst, förblef han gifvet
asketens svurne, skärande kontrast.
Hör i hans bordssamtal, hur skämtet rasar!
Nog kände han vår lefnads ökentåg,
men ock hvar där oasens källa låg
i skuggan af ett vinträds mogna klasar.

Han löste mänskoandens tunga fjättrar
och gaf åt forskningen ett tungomål.
En eftervärld hans frihetskamp förkättar
och redde gärna tankens män ett bål.
Hör dock, hur otron med sin slägga hamrar
på kyrkans mur: vår räddning heter *luft*
och plats för *känsla* liksom för *förnuft*,
att vi ej dö i dogmats griftekamrar!

Han blefve icke väl till mods, jag menar,
om i sin kyrka han gick spejargång
och fann förvandladt nu sitt bröd i stenar
och kväfd sin andes kraft i formlers tvång.
Jag ser i andanom, hur blicken flammar
mot dem, som kärnorna bytt ut mot skal,
och hur på fromleri och munkmoral
han utan hänsyn slår sitt kraftspråks hammar.

Jag hör hans stämmas ve mot hycklarhop,
som gör sig bred i andlighetens kretsar,
som trots gudsnådlighetens herrerop
vid guldets klang sitt Judasöra spetsar.
Jag hör hans hjärtas uppror mot den ifver,
som så tillbeder Herrens majestät,
att intet man den nöd, som hemma gråt,
men allt åt Afrikas barbarer gifver.

Men vi se på, vi tiga — blunda — ljuga,
vi rädas hvarje fritt och öppet tal
och märka ej, när vi för makten buga,
hur vi ge kindpust Luthers ideal!
Vakt kring en dogmatik, som helig blifvit,
vi varsna ej, hur all vår lutherdom
liksom en uttömd grufva gapar tom,
se'n Luther själf vi ha på flykten drifvit.

O, att en framtidsdag jag såge randas,
då Luthers glada stridslust bröte ut,
att återge oss mod att tänka, andas
och lefva på vårt samvetes beslut,
då, hellre än att andens frihet mista,
vi gåfve gods och ära, lif och allt —
det vore handla såsom han befallt,
det månde sedan bära eller brista!

Regementspastor *Carl Strandberg.*

DEN SVENSKA LUTHERSKA UNGDOMENS PLIKTER MOT SIN FÄDERNEÄRFDA TRO.*

Ända från den gråa forntidens dagar, då vikingarne drogo ut på stormande haf och gjorde strandhugg på främmande kust, lyser det oss till mötes genom häfderna en nordisk betlehemsstjärna, vittnande om, att redan då visste våra hedniska förfäder att tala om en annan Balder, jungfruns son, sänd af Allfader, att förklara runorna. Om honom heter det, att frid var hans härskri och kärlek hans blanka svärd.

Hänryckta hafva vi lyssnat till sagorna, som våra nordiska skalder täljt om forntidens hjältar. Vid tanken på dessa hjältar äro vi skyldiga att nedlägga en vördnadens minneskrans, gengälden för vår uråldriga från dem nedärfda frihets- och självständighetskärlek.

På grund af detta medfödda frihetsbegär är det lätt att förstå, hvarför den lutherska reformationen i vårt gamla fäderneslund lättare och snabbare vann insteg samt slog djupare rötter än kanske någonstädes annars i den öfriga världen. En af de allra betydelsefullaste dagar i Sveriges ärofulla historia är den, då våra fäder vid Uppsala möte beslöto att antaga och troget förblifva vid den evangelisk-lutherska läran, d. ä. Guds ord och den därpå grundade augsburgiska bekännelsen, hvilket beslut beseglades med att alla uppstodo och som en man och högtidligt förklarade: "Vi gilla denna vår bekännelse och vilja icke vika därifrån, utan hellre vara redo att för densamma våga lif och blod." Efter denna förklaring upplöste ordföranden mötet med de ryktbara orden: "Nu är Sverige vordet en man, och alla hafva vi en Gud."

För att gifva en klar inblick i reformationens egentliga väsen vilja vi här anföra orden af en bland oss svenskar väl känd person. Han säger: "Två ting var det, som den lutherska reformationen åsyftade, nämligen religionens helgd och tankens frihet, tron och förnuftet, icke som fientliga makter kämpande emot hvarandra, icke inkräktande på hvarandras område, utan som fredliga grannar härskande inom bestämda gränser. Inom sin egen fridfulla krets skulle religionen härska, men religionen enkel och ren sådan som den framställts i de heliga skrifterna utan alla människotillsatser och fritagen från det mästrande förnuftets opåkallade förbättringar.

Å andra sidan skulle icke tanken vara slaf. Inga munkfjättrar skulle fängsla honom. Intet bål skulle hota honom. Inom sin egen rymd skulle han sväfva obunden och fri såsom en forskande ängel sväfvar i den blå luften. — Detta var Luthers stora tanke."

Vår lutherska kyrka framstår från första början som den sanna frihetens sköldborg, men ej nog härmed, hon har äfven allt sedan bevisat sig vara mänsklighetens högskola och ljusets fästning. Hon har med frikostig hand spridt sann kunskap och bildning omkring sig. Hennes skolor och universitet äro, den dag som i dag är, världens förnämsta och utgöra Tysklands och Skandinaviens ära. Deras lärdomsljus sprides också öfver hela världen och den erkändt högsta rekommendation, som t. o. m. den eljes så "smarta" amerikanen kan drömma om, är att kunna skryta med att vara en s. k. "graduate" af Leipzig, Berlin eller någon annan af gamla världens lutherska lärdomsanstalter. Hennes litteratur är den rikaste i världen och ett anmärkningsvärdt faktum är, att de länder, där hon får vara den härskande, äro de mest upplysta på jorden.

Men vidare: den kyrka, som meddelar den högsta andliga och allmänna upplysning, har som följd däraf äfven fostrat de ädlaste och verksammaste män och kvinnor, hvilka utfört stordåd i frihetens, vetenskapens, de sköna konsternas och den allmänna odlingens tjänst.

* Utdrag ur ett tal hållet af herr J. Johnson vid Lutherförbundets inom La Porte-distriktet andra årsmöte i Elkhart, Ind., den 26 augusti 1900.

Här hafva vi en Gustaf II Adolf, en Axel Oxenstjärna och en Lenart Torstensson — hjältar hvilka under det 30-åriga krigets dagar segrande utkämpat protestantismens och frihetens heliga sak!

Här hafva vi också en Paul Gerhard och en Johan Olof Wallin — de förnämsta och anderikaste af alla psalmförfattare.

Tegnér, Runeberg, Franzén, Geijer och Topelius äro namn, som hvarje svensk älskar och högaktar.

Inom musikens område har vår kyrka att glädja sig öfver sådana män som en Bach och en Händel, hvilkas tonstycken i högtidligt majetsät och hänförande himmelsk prakt öfverträffa allt, hvad hittills på jorden kunnat åstadkommas.

Linné, som tolkat växtrikets lagar, och hvilkens namn blomstrar i våra skogar, så länge ännu en Linnéa finnes till, — var äfven en af hennes söner.

Berzelius och Schéele, hvilka inträngt i naturelementernas hemligheter. John Ericson, propellerns och varmluftsmaskinens uppfinnare, Monitorns skapare och därigenom en mäktig faktor i den amerikanska unionens räddning.

Nordenskiöld och Nansen, de världsberömde polarforskarne, m. fl. äro söner utgångna ur den lutherska kyrkans sköte.

Kärleken till hem och fosterland har i alla tider och hos alla folk ansetts som en af dess dyrbaraste tillhörigheter, och denna kärlek, så viktig för ett folks bestånd, uppväckes och näres oftast först då, när de unga läst sitt lands historia. Så är det ock på det kyrkliga området. Det gifves äfven en andlig patriotism, som är af högre art än den blott jordiska. Det bör därför vara en af den lutherska ungdomens första plikter att skaffa sig insikt i hufvuddragen af sin kyrkas historia, ty ju mer vi lära känna henne, desto mer skola vi också lära att älska och vörda vår andliga moder, som en gång genom det heliga dopet upptog oss i sitt sköte och allt sedan troget vakat öfver vårt andliga och lekamliga väl genom att skänka oss den allra bästa undervisning.

En annan af våra närmaste plikter är den, att göra oss förtrogna med och noga akta på vår kyrkas rena bibliska bekännelse. Uti detta stycke har mången sorgligt nog rusat åstad och i ren okunnighet om dess värde sålt sin förstfödslorätt, bortbytt den äkta pärlan och öfvergifvit sina fäders tro. Den lutherska bekännelsen hvilar på den heliga skrift. För menige man har den lutherska läran ett lämpligt och troget uttryck i Luthers lilla katekes, som står i öfverensstämmelse med den augsburgiska bekännelsen. Vi skola icke kunna upptäcka någon enda hufvudpunkt i denna bekännelse, som står i strid med Guds ord. Vi skola däremot ju mer vi fördjupa oss i densamma finna, att Guds ord varit den källa, ur hvilken man vid bekännelsens bildande och afläggande alltjämt öst och hämtat. Vid jämförelse med den romerska kyrkans bekännelse finna vi, att till densamma hörer läran om en ofelbar påfve, om tillbedjan af jungfru Maria, om helgonens förtjänst, om den kyrkliga traditionens ofelbarhet m. m., hvilket alltsammans står i rak strid mot den heliga skrift.

Om vi se på den reformerta kyrkan och de från henne utgångna sekterna, så finna vi där flere läropunkter, som för oss äro lika främmande, som de sakna stöd i skriften. Här kunna vi påpeka t. ex. presbyterianernas m. fl. läror om det ovillkorliga nådavalet, eller med andra ord, att Gud har förut bestämt somliga människor till evig salighet och andra till evig fördömelse. Vidare alla reformerta samfunds underskattande af sakramenten, metodisternas lära om synfrihet, m. m. dylikt. Vill du väl mot dessa och andra villfarelser utbyta din bibelenliga lutherska bekännelse? Här gäller det att behålla det vi hafva, att ingen må taga vår krona.

I sammanhang med talet om vår bekännelse kunna vi icke låta bli omnämna vår kyrkas härliga psalmer och sånger, ty äfven de äro ett arf, som vi icke till något pris böra afyttra.

Den lutherska kyrkan har namn om sig att vara "den sjungande kyrkan". Ingen af hennes protestantiska systrar har en så rik skatt af psalmer, lofsånger och andliga visor. Ingen kyrka kan låta höra psalm- och sångmelodier af sådant djup, sådan innerlighet, af sådant oförgängligt värde och af sådan genomträngande kraft, som den lutherska.

Det gifves lutheraner som blifva rent af otåliga, om man säger något godt och berömmande om vårt eget samfund; det borde ej så vara. Här måste och böra vi älska vårt eget, vårt dyrbara arf från högan nord, så mycket mer som den lärogrund, på hvilken vi stå, icke är behäftad med de brister, som nu hota att omstörta ett par af Amerikas största protestantiska samfund.

Många af de yngre bland oss äro af den föreställningen, att vår lutherska kyrka är en af de allra minsta och skröpligaste. Så är dock icke förhållandet, utan hon är tvärt om den största af alla protestantiska samfund. Hon har ej mindre än 57 millioner medlemmar spridda öfver hela jorden. Detta är 36 millioner flera än hennes närmaste systrar.

Vår historia, vår bekännelse, våra psalmer och sånger, vår sköna och tilltalande gudstjänst, allt manar oss till glad och frimodig tacksamhet.

Älska och vörda vi våra fäder, älska och söka vi sanning och frid, eftersträfva vi bildning och ljus, äro vi unga män och kvinnor med samvete och tro, välan, låtom oss då väl förvalta vårt fäderneärfda goda, så att vi icke slarfva bort eller byta bort ett enda grand däraf.

Upp därför, I unge trossyskon och landsmän, till troget arbete i frihetens och sanningens tjänst, och må den ärorika åminnelsen af våra fäders endräkt, uppoffringar och hjältebragder för tros- och samvetsfrihet mana oss att värdigt träda i deras fotspår, med ifver tillägna oss kunskap och bildning, villigt uppoffra och arbeta, gemensamt fasthålla, försvara och utbreda vår härliga evangeliska trosbekännelse.

KYRKO-KLOCKORNA.

Ibland barndomsminnen ljusa
står en kulle björkekrönt.
Elfvens vågor lekfullt brusa
vid dess fot; och stundom skönt
glittrar fram bak björkars krona
gyllne spiran af Guds hus;
och hän öfver vattnet tona
klockors klang och orgelbrus.

Ofta, när sig solen sänkte,
satt jag lördagsafton där;
såg hur västerns guld bestänkte
nejden all med rodnad skär.

Började då klock-klang ljuda,
vaggad fram med kvällens vind,
tycktes mig hvar klockton buda:
"Nu går sabbatshvilan in."

Tankar höga, känslor rena
då in genom själen flöt.
Än jag styckvis söker ena
minnet af hvad då jag njöt.
Klockans toner i mitt sinne
tycktes väcka återljud — — —
det blef ljust och varmt därinne —
och jag bad med tröst till Gud.

Jul — och åter kyrkans klocka
kallar med sitt helga bud.
Hör, hur mildt hvar ton tycks locka:
"Trötta hjärta, kom till Gud!"
Tusenvis af solens lågor
strös demanter öfver snön,
och i malmfullt starka vågor
böljar klocke-klangen skön.

Men till barnahjärtat bringar
den en namnlös glädje stor,
och när kyrko-klockan klingar,
jubel i dess toner bor.
Julgran, ljus och sånger friska
skimra för den lilles sinn';
halft med bäfvan hörs han hviska:
"Hör! nu ringer julen in."

Gamla kyrko-klockor kära —
med er malmsång, vemodsrik —
ofta än mig drömmar bära
återklang af er musik!
Skall väl mer för mig den klinga?
Kanske — när med dödsblek kind
sist jag slumrar, och de ringa:
"Nu går sabbatshvilan in."

MATHILDE WIEL ÖJERHOLM.

MEDELTIDENS SKOLASTIK OCH MYSTIK.

Tvenne för-reformatoriska företeelser inom kyrkan.

Att skolastiken är en medeltidsrörelse inom kyrkan, det förstå nog alla som läsa historien, ehuru ju skolastiken låtit höra af sig äfven i senare tider, men att mystiken skulle förvisas till medeltiden, kanske ej gillas af somliga. Naturligtvis mena vi äfven i denna uppsats den mystik, som historiskt tillhör den förreformatoriska tiden, ty det kan ju ej falla oss in att påstå, att den så ofta omtalade mystiken ensamt skulle tillhöra medeltiden. — Människan har nämligen blifvit skapad med både hufvud och hjärta, och det är orsaken till båda de företeelser, som angifvas af vårt ämne. — Hvar och en förstår nu, att med *denna* beskrifning på människan hennes förmåga att *förstå* och *känna* åsyftas. Lycklig den som medvetet besitter dessa båda egenskaper, lyckligare dock den, hos hvilken de äro förenade genom en ädel *vilja*. Sådana lyckliga äro dock ytterst få, man kunde nästan säga, att de tillhöra de utvalda. Få äro de, som hafva hufvud, d. v. s. som äro klara i sitt *tänkande*, men färre äro de som hafva hjärta och som värmas af kärlek för det goda, för det sanna och för det sköna. Men mer än lycklig må då väl den sägas vara, som med tankens klarhet förenar hjärtats friska värme. Man kan säga, att rika ansatser till bägge funnos i skolastiken och mystiken, ehuru sällan i medveten klarhet och ännu mera sällan i förening. Hufvudet har ju under alla tider försökt att häfda sin rätt, och hjärtat har ej velat uppgifva sin. Därför har det alltid varit en antagonism dem emellan och så är det än, ehuru de annars *borde* komma väl öfverens såsom varande båda himlaburna. Under olika tider och hos olika folk hafva de dock låtit tala mera om sig än annars, men det har ock funnits en tid, då man *allestädes talade* om dem, men *ingenstädes* förstod sig på dem, och helt säkert förstodo de sig då minst själfva. Denna tid var *medeltiden.*

Det var en mörk tid, då det knappast fanns vare sig ett redigt hufvud eller ett friskt hjärta i världen. Hufvudet hade blifvit sönderklämdt i medeltids teologiens städ, sammanskrufvadt af Aristoteles' "organon", och hjärtat hade antingen fått stelkramp under vistandet i den kyrkliga filosofiens grifthvalf eller led af tvinsot, förorsakadt af nyplatonismen och de gamle Indiers och Persers andeläror. Gränserna för denna tidsperiod äro svåra att utstaka, men vanligen plägar man kalla Anselm af Canterbury för skolastikens fader och Johan Ruysbroek, den s. k. *doctor ecstaticus* för den siste mystikern af någon betydenhet. Den förre, hvars grundsats var: "Jag tror, på det jag må förstå", var en stor, men ädel kyrkofurste och den ortodoxa trons försvarare. Han verkade i England, hvarest han sedermera dog i Canterbury såsom ärkebiskop 1109. Hans märkvärdigaste arbete är utan tvifvel: Cur Deus Homo? eller "Hvarför blef Gud människa?" I detta arbete utvecklar han i synnerhet försoningsfrågan, och är hans uppfattning i denna sak den ännu bland oss rådande, ehuru hon har undergått vissa modifikationer. Han bekämpade ifrigt den gamla åskådningen, att Jesus erlagt lösepenningen åt satan för människosjälarna: en åsikt, som äfven vi i vår tid naturligtvis anse förkastlig, den må för öfrigt vara huru gammal som helst.

Den senare, nämligen Ruysbroek, var prior i klostret i Grünthal nära Brüssel och dog där 1381. Han var

naturpanteist och liknade i sin uppfattning mycket en af Tysklands senare och bäste filosofer, Fredrik Vilhelm Schelling (1854). Var Anselm af Canterbury en realistisk skolastiker med mystisk anläggning, så var Ruysbroek öfvervägande kontemplativ. "Under det han gick på gatan," säger kyrkohistorikern Kahnis, "var han försjunken i sina åskådningar. Under de bokar, i hvilkas skugga klostret Grünthal låg inbäddadt, upptecknade han de tankar, som fyllde hans själ. Människoanden, menade han, som är Guds afbild, måste i sig upptaga den eviga gudsidéen och förverkliga den för att själf blifva lycklig. Gör han det icke, så går han miste om sitt mål och varder förlorad. Men gör han det, så lyfter han sig till Gud och blir själf gudomlig. Detta kan ske genom att lyda förnuftets bud och genom att sträfva efter gemenskap med gudomen. Människan försänker sig *så* i den gudomliga oändligheten, att hennes själ blir en gudsspegel. Såsom en blixt slår då Gud ned i själen och uppfyller den med himmelskt jubel. Då framstrålar ett ljus hos människan, i hvilket hon ser Gud uppenbarad i sin enkla verklighet. Här inträder den högsta ekstasen, nämligen den intensivaste gudsåskådning." — Sådan var korteligen den äkta mystiken. Dessa bägge män, Anselm af Canterbury och Ruysbroek af Grünthal, kunna väl med skäl sägas utgöra ett par af de ädlaste exemplen på hvad verklig skolastik och mystik är. Men utom dem hafva vi många, som tryggt kunna anföras såsom fullt ut lika klart lysande stjärnor i medeltidens natt, ty stjärnor voro de eller rättare facklor, då man betraktar dem i förhållande till mörkret omkring dem.

Sådana voro bland andra Abelard af St. Denis, som dock i allmänhet är lika mycket känd för sin innerliga och mångbepröfvade kärlek till Heloise och genom sin bok "Sic et non", som satte myror i hufvudet på många af den tidens kammarteologer. Vidare Bernhard af Clairveaux, den renhjärtade och trosfromme predikanten och sångaren, som af en beundrande eftervärld plägar kallas den siste kyrkofadern. Sedan kunna vi nämna Albert Magnus, som lärde, att ankor växte på träd, Thomas Aquinas, den änglalike doktorn, Duns Scotus, den störste af franciskanernas lärare, mäster Eckhardt, som lärde en den mest storslagna människoförgudning, och Tauler, den modige predikanten, som under den förfärliga pesten 1349—50, Digerdöden kallad, hjältemodigt kvarstannade hos de lidande och döende, då andra flydde för att rädda sina lif; författaren till den "Tyska Theologien", som till och med Luther i sin ungdom mycket älskade och högt rekommenderade, ja, från trycket utgaf, och alla öfriga sedan. Tiden blefve mig för kort om jag skulle berätta om de tre Victorinerna, om Frankrikes fyra labyrinter, om Bonaventura, om Roger Bacon, William Occam, Henrik Suso, Johann Huss och många andra.

Men icke alla mystici eller skolastici voro sådana som dessa. Ofta, ja, oftast företog man sig de mest hufvudlösa frågor till afgörande, synnerligen var detta fallet bland skolastikerna, som ju skulle utgöra kyrkolärans värn och fäste. De skulle kläda den rådande teologien i den gamla filosofiens dräkt och såmedelst rättfärdiga den inför förnuftet. Sina största triumfer vunno de också därför ibland folket vid afgörandet af de mest fantastiska och triviala frågor, såsom t. ex. huru många andar, som kunde dansa på en nålsudd, huru många dagsresor det kunde taga att tillryggalägga vägen mellan purgatorium och paradiset, (detta blef dock betydligt lättare sedan Dante skrifvit sin "Divina Comedia") om Gud förmår göra mer än han gör eller om han icke gör allt hvad man förmår, om *"conceptione immaculata Mariæ Virginis Sanctissimæ"* o. m. d. Medgifvas måste dock, att skolastiken hade sin stora betydelse för människans historia. I dess bästa form var det ju ett försök att klargöra lifvets dunklaste frågor, och om han ej lyckades däri, så var det ej skolastikerns fel, ty med en oerhörd kraft, som förråder en ännu ungdomsfrisk mänsklighet, och som väl förtjänar att jämföras med riddarens trofasta strid för sin utkorade, med korsfararens kamp för det heliga landets eröfring och försvar eller med munkens ihärdiga sträfvan att genom allehanda botgörande vinna den kristliga fullkomlighetens mål, kastade han sig öfver föremålet för sin forskning och gaf ej upp, förrän han hade intvingat äfven den kinkigaste fråga i sitt system. Och äfven i sin hvardagsgestalt var ju skolastiken, om ej annat, så dock en fäktareskola, där man flitigt öfvade sig i bruket af dialektikens vapen. Mystiken, som mera lade an på lifvet i dess omedelbara fullhet, sökte ock att fatta sanningen, om ej genom den begripande tankens skarpa åtskiljande, så dock genom känslan, som för mystiken var den enda förmedlingslänken mellan Gud och människan. Den framträdde ju ock i olika former: än i det gudomliga lifvets tillägnelse, innerlighet och djup, än i vild och fantastisk människoförgudning och naturdyrkan.

Men både skolastiken och mystiken så väl som den sig till dessa rörelser anslutande humanismen blefvo dock medel i Guds hand till reformationens förberedelse och fingo därför, likt Johannes fordom, tjäna att bereda vägen för det gudsrike, som nu framträdde fullare och innehållsmässigare än någonsin tillförene, nämligen genom reformationen.

S. G. YOUNGERT.

FILIP MELANCHTON.

Ett reformationsminne.

Martin Luthers lefnadshistoria är mångfaldiga gånger skrifven och från början till slut ganska allmänt känd. Vid hans sida stodo män, som voro honom till stor hjälp i det viktiga reformationsverket, och utan hvilka han förvisso icke kunnat utföra detta, men hvilkas lif dock jämförelsevis blifvit vida mindre kändt. Bland dessa Luthers medhjälpare har ingen gjort sig mera förtjänt af att ihågkommas än den lärde och fromme *Filip Melanchton,* hvars bild vi här vilja söka framställa.

Han var född den 16 februari 1497 i den lilla staden Brettew i Rhenfalz. Hans fader var en ansedd och skicklig vapensmed vid namn Georg Schwarzerd, gemenligen kallad: "Heidelbergs låssmed". Han omtalas såsom en fridsam och duglig man, hvilken under hela sitt lif aldirg haft en process, aldrig varit drucken och aldrig svurit. Äfven modern var en gudfruktig kvinna efter den tidens uppfattning. Den berömde doktor Reuchlin, som var släkt till familjen, ändrade namnet för den unge Filip, i det han öfversatte det på grekiska, ett sätt som den tiden var ganska vanligt, och kallade honom *Melanchton.*

Redan vid 13 års ålder började Filip sina studier vid universitetet i Heidelberg och fortsatte dem sedan i Tybingen. Gud hade utrustat honom med rika naturgåfvor, och dessa i förening med flit och arbete gjorde, att han redan vid 17 år blef magister och den främste bland elfva kandidater. Han kvarstannade sedan någon tid såsom lärare vid Tybingen men kallades redan 1518 genom Reuchlin till Wittenberg såsom professor i grekiska språket. Då den 21-årige ynglingen stod färdig att vid denna kallelse öfvergifva sitt fädernesland för att emottaga en så viktig plats, tillropade honom den ofvannämnde lärde mannen, hans släkting, Herrens ord till Abraham: "Drag utur ditt fädernesland och ifrån din släkt och ifrån din faders hus uti ett land, som jag dig visa vill." 1 Mos. 12: 1.

Den unge professorn gjorde snart genom sina föreläsningar stort uppseende i Wittenberg och fick äfven glädja sig öfver mycket bifall. "Lik en öfversvämmande flod", yttrar en historieskrifvare, "tillströmmade vid ryktet om honom studerande från alla Europas länder. Till och med från Italien, lärdomens hemland, kommo åtskilliga till Wittenberg. Ofta hade den omtyckte läraren på en gång två tusen åhörare, af hvilka många klättrade upp i fönstren för att få plats".

I Wittenberg hade Luther just vid denna tid börjat ådraga sig den kristna världens uppmärksamhet genom sitt kraftiga och oförskräckta uppträdande mot påfvedömet. Striden hade begynt kort före Melanchtons ankomst, och det var gifvet, att han snart skulle blifva indragen i den, helst han med sitt klara förstånd redan förut upptäckt de många brister, hvarmed den rådande kyrkliga läran var behäftad och hans kristliga sinne redan länge känt sig såradt af de fåfängliga och vidskepliga bruk, hvilka ibland folket gällde såsom gudsfruktan. Luthers personlighet gjorde från början ett djupt intryck på honom, och Luther å sin sida fäste sig äfven med innerlig vänskap vid den allvarlige, lärde unge mannen. Med sin snabba uppfattning insåg han snart, af hvilket gagn Melanchton skulle kunna blifva för reformationsverket. Redan kort efter deras bekantskap skref Melanchton: "Jag älskar Luthers skrifter och Martinus på det innerligaste och omfattar honom med hela min själ." Från riksdagen i Augsburg 1518, då Luther sväfvade i stor fara, skref han till Melanchton: "Visa dig såsom en man, hvilket du ju också gör, och lär de unga hvad rätt är. Jag går nu att offra mig för dem och er, om det så behagar Gud."

Då stormen från Rom hotade att bryta ut öfver Luther efter disputationen i Leipzig, skref Melanchton 1520: "Jag vill hellre dö än tvingas att skiljas från denne man." Och då bannlysningsbullan blifvit utslungad emot Luther, och molnen hotande sammandrogo sig öfver hans hufvud, skref Melanchton vidare: "Det synes mig, som drefves Martinus framåt af en gudomlig makt. Måtte vi mera genom vår bön än hvad vi kunna genom vårt råd bidraga till den lyckliga utgången af hans verk. För mig är bibehållandet af Luthers lif dyrbarare än mitt eget, och ingen större sorg kunde träffa mig, än om jag nu skulle nödgas mista honom." Han tillägger ock, att Luther är den ende man, han vågar föredraga så väl framför alla då lefvande stora män, som för framfarna århundradens, t. ex. Augustinus och Hieronymus.

Hvad som hos Luther var själen i reformationen, det hade ock med makt gripit Melanchtons innersta, nämligen den stora grundsanningen om syndares rättfärdiggörelse allenast genom tron på Kristus. Detta var för honom en hjärtepunkt, hvilket tydligt framgår ur hans bref och öfriga skrifter. Syndanöden hade drifvit honom att under sträng självpröfning och ett uppriktigt farande efter helgelse fatta den stora betydelsen af denna sanning för tillfredsställandet af samvetets kraf. År 1524 skref han härom till landtgrefven Filip af Hessen: "Se, hvilken tröst ett ängsligt samvete måste finna i en predikan, som lär, att *detta* just är rättfärdighet att tro, det synderna blifva oss förlåtna af och genom Jesus, utan någon tillfyllestgörelse å vår sida och utan all egen förtjänst. Jag känner personer, hvilka, innan de förstått detta, och under det deras samvete aldrig kunnat tillfredsställas genom några deras egna gärningar, förlorat allt hopp om frälsning, men som sedan, då evangelium begynt lysa klarare i världen, med nytt mod omfattat salighetens hopp och därigenom äfven fått kraft till fortsatt kamp emot synden. Så viktigt är det att känna evangelium."

Till den Würtembergska teologen *Johan Brenz* skref han i maj 1531: "Vänd din blick helt bort från förnyelsen i oss och vårt fullgörande af lagens bud och föreskrifter och fäst den på *löftena* och på *Kristus,* och tänk

Filip Melanchton.

så, att vi för Kristi skull äro rättfärdigade och välbehagliga för Gud, samt hafva frid i samvetet, men detta icke för den där inre förnyelsens skull. Vi äro rättfärdiga endast genom tron, och det därför, att denna griper och omfattar Kristus." Efter att än vidare hafva utvecklat detta, slutar han sålunda: "Denna lära är den sanna, och den förhärligar Kristi lära samt tröstar på ett underbart sätt ängsliga och betungade samveten."

Melanchton var den, som gaf den tyska reformationen dess första lärobok i tros- och sedeläran, och i denna utvecklade han för de lärde hvad Luther på sitt enkla språk hade framlagt för folket. Luther skattade denna sin väns bok mycket högt. Den emottogs ock både i Tyskland och andra länder med oerhördt bifall och utkom under de följande åren i ständigt nya upplagor samt begagnades såsom ledning så väl vid universiteterna som i kyrkorna. Kunskapen om *synd* och *nåd* utgör här för Melanchton hufvudinnehållet af evangelium. I en senare tid har han härtill vidfogat mycket, rörande ett heligt lefverne och en kristens vandring i Kristi efterföljd. Medan Luther inför kardinaler och riksdagar förfäktat sin sak och med sina väldiga och oförskräckta stridsskrifter kom påfveväldet att darra, utöfvade Melanchton alltså en mera stilla men icke mindre gagnande verksamhet, i det han genom föreläsningar öfver åtskilliga af bibelns böcker och genom flera utgifna skrifter, lugnt och oväldigt framställde de kristliga lärorna i deras evangeliska renhet.

Huru stort det anseende var, som Melanchton åtnjöt af sin samtid, synes äfven däraf att furstar, som ville införa reformationen i sina länder, vanligen vände sig till honom för att få höra hans tankar och gärna följde hans råd vid ordnandet af kyrko- och skolväsendet. Äfven utom hans fäderneslands gränser var hans namn kändt och aktadt, och konungarna af Frankrike och England sökte båda att vinna honom för universiteten i deras länder.

I Melanchtons förhållande till Luther spårar man olika utvecklingsgrader. Först synes han såsom yngling hafva blifvit helt intagen af Luthers väldiga ande och i allt hafva böjt sig för densamma, men efter år 1521 framträder mera hans egen uppfattning af de stora frågorna, ehuru i fullkomlig öfverensstämmelse med Luthers anda och den af honom förkunnade läran. Melanchtons lärdom, hans blida sinne och den förståndets klarhet, som utmärkte honom, visade sig i det sätt, hvarpå han sökte mildra Luthers hetta i striden och skydda honom för missförstånd af alla slag. Hos de båda män, som af Herren voro kallade till ett så viktigt gemensamt arbete, förefanns en stor naturlig olikhet i lynnet. Luther var af naturen häftig och benägen för ett våldsamt kullstörtande af allt, som ville hindra honom i hans rastlösa framåtskridande. Melanchton däremot hade ett i hög grad stilla och fridsamt sinne, hvilket gärna ville gå in på alla rimliga eftergifter, för så vidt icke sanningen led däraf.

Låtom oss höra hvad Luther själf yttrar om sitt förhållande till Melanchton: "Jag måste bortskaffa stubbar och stammar, utrota törnen och snår, och uttorka vattenpölar; jag är den grofve timmermannen, som måste rödja och bereda väg; men mäster Filip far stilla och fogligt fram, odlar och planterar, sår och vattnar med lif och lust, efter de gåfvor Gud i rikligt mått gifvit honom."

Melanchtons yttre beskrifves af en samtida sålunda: "Han är till skapnad en liten, oansenlig person, man skulle tro honom endast vara en gosse ej öfver aderton år, då han går bredvid Martin Luther. Förenade, som de äro genom den innerligaste kärlek, ser man dem ock ständigt tillsammans. Hvad längden beträffar, räcker Melanchton knappt till Martins axlar, men tager man i betraktande förstånd, lärdom och konst, är han en stor, stark jätte och hjälte, så att man måste förundra sig däröfver, att uti en så liten kropp finnes inneslutet ett sådant stort, oöfverskådligt berg af konst och visdom."

Då nattvardsstriden utbröt mellan Luther och Zvingli, förklarade Melanchton sig strax emot Zinglis uppfattning, att den heliga nattvarden endast skulle vara en åminnelsefest af Herren Kristus, och att sakramenten i allmänhet blott skulle betraktas såsom *bekännelsetecken.* Det var för honom viktigt att framhålla Kristus såsom närvarande i sakramentet och däruti meddelande sig åt de sina. Han skref åtskilligt härom, men beklagade tillika med djup smärta, att en strid, som aflägsnade de troende från hvarandra och framkallade hat och bitterhet, kunde uppstå just angående den heliga måltid, hvilken Herren Kristus hade instiftat till underpant på den högsta kärlek. Mer än en gång hördes af honom det vemodiga yttrandet, att kunde han än gråta så

många tårar, som det vore vatten i Elbefloden, skulle han dock icke nog kunna begråta dessa strider.

Vi komma nu till den för den evangeliska kyrkohistorien så viktiga *riksdagen i Augsburg* 1530. Melanchton, som var den mest framstående lärde bland de evangeliske på riksdagen, medförde tvenne skrifter, hvilka han uppsatt i förening med Luther och öfriga trosbröder. Den ena af dessa skrifter innehöll en bekännelse af de väsentliga trossanningarna, den andra en förkastelse af det man ansåg sig böra rensa bort från den romerska kyrkan. Dessa båda utkast fick Melanchton i uppdrag att sammansmälta till ett helt, och däraf blef sålunda den s. k. *Augsburgiska bekännelsen*, eller såsom den först kallades: "Försvar för den protestantiska läran." Det gällde här att försvara den evangeliska kyrkan mot beskyllningen för kätteri, att framställa dess rätta lära och att så mildt som möjligt bortrensa hvad man måste förkasta hos motparten. Melanchton syntes genom sin särskilda begåfning just vara den rätta mannen för detta svåra och grannlaga arbete, och då det sedermera blef Luther tillsändt, uttalade han sin fulla tillfredsställelse därmed, tilläggande, att det icke anstod honom att förändra något däri, emedan han icke kunde uppträda så saktmodigt.

Den Augsburgiska bekännelsen blef uppsatt så väl på latinska som på tyska språken, och den 25 juni ofvannämnda år var den märkvärdiga dag i kyrkans historia, då denna bekännelse i alla deras namn, som voro med därom, skulle föredragas för kejsaren och furstarne. Kejsaren begärde, att den skulle uppläsas på latin, men därigenom hade de flesta icke förstått den, hvarför kurfursten af Sachsen, Johan den beständige, invände: "Då vi äro på tysk mark, må vi väl ock kunna tala tyskt tungomål", hvartill kejsaren samtyckte. Det var en stor seger för de evangeliske att offentligen på modersmålet få uttala ett så enkelt och kraftigt vittnesbörd om Kristus och frälsningen genom honom. Luther skref härom: "Det bästa, som skedde på denna riksdag, var, att Kristus blef förkunnad och prisad i en så klar bekännelse." Han plägade ock därför i de bref han skref till Augsburg beteckna Melanchton med hederstiteln: "Bekännaren" (Confessor).

Somliga af de katolska furstarne syntes hafva ett godt intryck af den förelästa bekännelseskriften, men de flesta ville genast låta uppsätta en vederläggning af densamma, hvilket ock skedde; vederläggningen var skrifven i en häftig ton och de evangeliske uppmanades däri kort och godt att erkänna sin villfarelse och återvända i den romerska kyrkans sköte. Svåra misshälligheter blefvo närmaste följderna häraf, och ingen var mer bekymrad öfver detta än Melanchton, som hade hoppats en helt annan utgång af sitt arbete. Emellertid inlämnade de evangeliska furstarne till kejsaren en skrift, uti hvilken de på det bestämdaste förklarade, att de icke ville vika från Guds ord. De föreslogo, att båda parterna skulle utvälja några kunniga och fridsamma män, hvilka i all kärlek och vänlighet kunde underhandla med hvarandra angående tvistepunkterna.

Förslaget fann bifall, och åter igen blef Melanchton den, som skulle föra de evangeliskes talan. Detta uppdrag förorsakade honom många ledsamheter, så att till och med hans hälsa led däraf. Många förebrådde honom hans alltför stora eftergifvenhet, hvarvid dock Luther tog honom kraftigt i försvar, ehuru han på samma gång lika kraftigt uppmanade honom att icke gifva efter i den minsta punkt på sanningens bekostnad. Det var viktigt att Luther, utan hvilken reformationen från början icke hade kommit till stånd, också i fortsättningen stod vid sidan af den fridsamme, medlande vännen, då det gällde kampen för den nya kyrkans bestånd. Omsider hade Melanchton sin skrift färdig, hvilken kallades: *Augsburgiska bekännelsens försvar* och på visst sätt utgjorde en utläggning öfver denna, samt sedan ända intill våra dagar förblifvit en af de lutherska bekännelseskrifterna.

Det synes hafva varit Melanchtons kallelse att lefva i oupphörliga strider, oaktadt väl ingen kunde mera lida däraf än han. Sålunda måste han vara med vid flera stormiga riksdagar och andra tillfällen, då kampen mellan katoliker och protestanter uppflammade i full låga. Allt detta tärde dock djupt på hans hälsa, och år 1540 föll han under en resa i en så våldsam sjukdom, att han trodde sin sista stund vara för handen. Han måste stanna i Weimar och var viss, att han icke lefvande skulle komma utom stadsporten. Hans själ var nedsänkt i mörker och ångest och ville icke låta trösta sig. I denna

Den från reformationen bekanta kyrkan i Wittenberg i restaureradt skick.

nöd kallades Luther med all skyndsamhet från Wittenberg till hans sjuksäng. Den vanligtvis så frimodige doktor Martinus förskräcktes vid åsynen af sin vän, på hvilken döden redan tycktes hafva satt sin prägel. Han ville icke lyssna till några tröstegrunder och icke heller förtära någon lekamlig spis. Luther framträdde då till fönstret och bad med den honom egna innerlighet och trosvisshet, hvilken enligt Herrens eget ord kan "försätta berg". Därefter gick han styrkt af bönen och uppfylld af gudomlig kraft å nyo fram till sängen och uppmanade den sjuke att emottaga någon föda, men denne svarade alltjämt nej härtill. Då utbrast Luther på det allvarligaste: "Du måste äta, eljest sätter jag dig i bann." Melanchton måste då ändtligen gifva efter, han åt något af den mat man burit in till honom, och detta blef begynnelsen till hans tillfrisknande.

Efter Luthers död blef ställningen för Melanchton svårare än någonsin förut. Striderna emellan protestanter och katoliker forforo och medlingsförsöken emellan de båda partierna likaledes. Så länge Luther lefde, hade Melanchton, ehuru ofta med inre motsträfvighet, böjt sig under hans välde och tegat stilla, men så hade Luther ock å sin sida haft fördrag med hans svagheter och, så godt han kunde, tagit vännen i försvar mot andra.

Forts.

AFLATSKRÄMAREN JOHAN TEZEL.

Dominikanermunken Johan Tezel var en af de oförsyntaste aflatskrämarne under medeltiden. Af ärkebiskopen i Mainz hade han fått fullmakt att bedrifva aflatshandeln i norra Tyskland. Han genomreste landet med kistor fulla af aflatsbref, och hvart han kom uppreste han ett kors på någon offentlig plats och började utropa sin vara: "Köp, köp", sade han, "vid klangen af hvarje mynt, som faller i min penninglåda, utlöses en själ ur skärselden" o. s. v. Han förklarade t. o. m., att aflaten kunde borttaga synder, som först efteråt komme att begås. Hans aflatsbref hade följande lydelse:

"Vår Herre Jesus Kristus förbarme sig öfver dig N. N. och aflöse dig genom sitt allra heligaste lidande! I kraft af den apostoliska myndighet, som blifvit mig anförtrodd, aflöser jag dig från all kyrkans näpst, dom och straff, hvartill du kunnat göra dig skyldig; samt vidare från alla öfverträdelser, synder och brott, som du af hvad orsak som helst kunnat begå, vore de än aldrig så stora och oerhörda, ja, äfven om de höra till de fall, som äro vår allra heligaste fader, påfven, och den apostoliska stolen förbehållna. Jag utplånar alla vanhederliga fläckar och nesliga brännmärken, du härvid kunnat ådraga dig. Jag efterskänker dig alla de straff, du i skärselden bort utstå. Jag gör dig å nyo delaktig af kyrkans sakramenter. Jag införlifvar dig å nyo i de heligas samfund och återförsätter dig i den oskuld och renhet, du i din döpelsestund ägde, så att vid din död porten, hvarigenom man ingår till pino- och plågorummet, skall tillslutas och porten, som leder till paradisets glädje, öppnas för dig. Och skulle du än lefva aldrig så länge, skall denna nåd likväl förblifva orubblig ända till din ändalykt.

I Faderns, Sonens och den Helige Andes namn. Amen. Broder Johan Tezel, kommissarie, har med egen hand undertecknat detta."

Liksom Tezel reste flera andra aflatskrämare omkring i Europas skilda länder, såsom munken Samson i Schweiz m. fl.; stora skaror af människor strömmade till dem för att köpa sig syndernas förlåtelse, och detta pågick en tid, tills det hejdades af Luther, Zwingli m. fl.

Johan Tezel.

LÄTTINGEN.

"I går borttappades, någonstädes mellan solens upp- och nedgång, tvenne gyllene timmar, hvardera besatt med sextio diamanter i form af minuter. Ingen hittelön utlofvas; ty de äro förlorade för alltid."—HORACE MANN.

Den late är en dagtjuf, en onyttig jordens börda och en skamfläck för det allmänna. Dagligen ser man honom ibland andra sina gelikar stå fåfäng på torget eller stryka gata upp och gata ner. Han ligger i fönstret eller sitter på skvallerbänken och dömer annat folk. Hvarje dag är för lättingen en slags helgdag. Han håller helgdag med händerna, men icke med tänderna. "Om bröd är ingen nöd," säger han, "därför har jag inga sorger — jag får mitt bröd både i dag och i morgon. Jag behöfver icke rifva sönder mig." Fattig är han till kroppen och ännu fattigare till själen.

Lättjan är satans örngått och "alla dygders styfmoder". Såsom vattnet efter hand suger sig in genom en läcka på skeppet och sänker det, så komma onda tankar af lättjan, och de onda begärelserna ökas i människan, till dess hennes hjärta lider skeppsbrott och sjunker ned i fördärfvet. Lättjan är alla lasters moder. Hade David icke gått fåfäng, så hade han icke fallit i synd. Om Dina hade stannat hemma, så hade hon icke förlorat sin ärekrans. Syrak säger: "Fåfäng gå lärer mycket ondt."

Gud har icke skapat oss till lättja, utan till arbete. J. G. von Herder säger: "Arbete är lifvets balsam och dygdens källa." Här är mycket för oss att uträtta. Men tiden är kort. Min unge vän, stå därför icke fåfäng på lifvets marknadstorg. Om du intet samlar i ungdomen, hvad skall du då finna i ålderdomen? Arbetsamhet är ungdomens ära och ålderdomens ro. Men du skall icke arbeta blott med tanke på dig själf och din egen framtid, utan du skall äfven tjäna Gud och dina medmänniskor med din tid och dina krafter. Herren kallar dig till arbete i sin vingård. Arbetet i Herrens vingård är mycket. Det är mycket arbete för dig i Kristi kyrka — ja i din egen församling. Och huru många tillfällen finnas icke till kristlig kärlekstjänst mot nödens och armodets barn! Förspill då icke din dyra ungdomstid i lättja och overksamhet. Förspiller du den, då beröfvar du dig ditt lifs ädlaste stunder och bästa kraft. Hvad människan sår, det skall hon ock skörda. Vårtiden är såningstiden. Och likasom våren är såningstiden i naturen, så är ungdomen, lifvets vår, den rätta såningstiden för lifvet. De år, i hvilka du sår, äro afgörande för hela jordelifvet, ja, för evigheten. Så då, innan lifvets vårtid går förbi! Skynda dig till arbete, innan vinbärgningen i Kristi vingård är förbi! Herren gifve dig nåd att göra ett sådant utsäde, att du en gång måtte få vara med om att inbärga den härliga glädjeskörden, som heter evigt lif!

"Dyrbar är tiden —
minns det, o, unge vän!
En gång förliden
kommer den ej igen.
Nyttja den dag du äger! Tiden är kort."

"Tiden du köpe,
medan du än är ung!
Skyndsamt du löpe,
innan din fot blir tung!
Nyttja den dag du äger! Tiden är kort."

L. A. J.

ETT MODIGT HJÄRTA.

"Mod är bland alla egenskaper den nödvändigaste för lycka." Så säger professor Hilty, den framstående schweiziske statsmannen och skriftställaren, i sin äfven till svenska öfversatta ypperliga bok "Lycka". Detta kanske något absoluta påstående vilja vi för vår del gärna skrifva under, dock med följande modifikation: "Mod är bland alla egenskaper en af de nödvändigaste för lycka." Ty säkert är, att många, om icke de flesta människors lif förbittras af rädsla. Rädsla af mångahanda slag, rädsla för stort och för smått, ifrån rädsla för råttor, spindlar och maskar ända till rädsla för allt det onda och farliga, som framtiden kan bära i sitt sköte. Då en stor del af all denna fysiska och moraliska rädsla suggereras på barn alltifrån deras spädaste barndom och således är en frukt af förvänd uppfostran, anser jag det icke ur vägen att i en tidning, som gör sig till målsman för kvinnans och hemmets intressen, orda något om denna sak.

Låtom oss börja med det, som är smått och mera tillhör den fysiska rädslan och så småningom framskrida till det, som är större. Hvem känner icke människor, som nästan falla i konvulsioner vid anblicken af en oskyldig mask eller en hoppande groda? Eller sådana, för hvilka hvarje i hagen betande, fredlig kossa ter sig som en ilsken tjur? Människor, som icke kunna njuta af en åktur eller en båtfärd vid tanken på den olycka, som möjligen skulle kunna hända?

Jag kände en för öfrigt präktig ung flicka, som hyste en obegriplig fasa för alla bevingade djur; en flaxande höna kom henne att skälfva i hela kroppen. Äfven åskan är för många människor någonting outsägligt fasansfullt, till och med om den är långt af-

lägsen, och ingen omedelbar fara hotar. Om nu naturen för en del folk är uppfylld af grufliga ting, kan man lätt förstå, hvilken summa af lidanden — låt vara icke af intensivaste slag — som årligen måste framgå ur jämförelsevis ringa orsaker.

Jag tror, att en stor del af detta lidande skulle kunna undvikas, allramest genom mödrarnas inflytande. Och detta inflytande börjar tidigare, än man i allmänhet antar. En moder, som själf är fri från all sorts rädsla, meddelar redan åt sitt ännu ofödda barn något af sitt inneboende lugn, medan en moder, som är ett rof för oupphörliga förskräckelser, meddelar åt sitt lilla barn ett nervositetens frö, som ytterligare kommer att utvecklas genom en tanklös uppfostran.

Suggestionens makt öfver barnen kan aldrig öfverskattas. Barnen mottaga ju de flesta af sina intryck genom sin vuxna omgifning, de ha en medfödd fallenhet att härma denna, och då är det ju tydligt, att deras mottagliga själ lätt insuper de vuxnas antingen rädsla och pjoskighet eller deras mod och själfbehärskning. Hvad nu den lefvande naturen beträffar, så är det af stor vikt, att barnet växer upp med kärlek till och intresse för densamma. Därför, du unga moder, i stället för att visa afsky och vämjelse vid anblicken af ett oskyldigt litet kräk, lär ditt barn beundra spindelns konstrika väfnad med dess så oändligt fina trådar, larvens vackra färger och egendomliga teckning! Lär det begripa, att denna krypande larv — tack vare en underbar förvandlingsprocess — om några veckor kommer att flyga omkring som en brokig fjäril, en ögonfägnad för alla. Ingif det medlidande med de djur, som utan eget förvållande fått ett mindre tilltalande yttre och säg dem, att äfven dessas ringaktade kropp innefattar flere underverk än den snillrikaste människa kan åstadkomma. Då jag läste Djungelboken, Rudyard Kiplings originella alster, var det ingenting jag beundrade så mycket som författarens förmåga att göra äfven rofdjuren, ja till och med den store pythonormen Kaa, sympatiska, jag hade nästan sagt mänskliga. Något af denna snillets trollmakt borde hvarje moder äga.

Detta gäller nu djurriket, men finns det icke äfven andra naturens under, som kunna uppfylla den ena människan med förskräckelse, den andra med tillbedjande beundran? Jag tänker nu närmast på åskvädret, som i min spädaste barndom ingaf mig en stor fasa. Den visa, ädla kvinna, som ledde min uppfostran, tillät mig icke behålla denna rädsla; hon tog mig vid handen, ledde mig ut på terrassen och lärde mig beundra det imposanta ljud, som i mitt hemland med sina skyhöga berg väcker ett tusenfaldigt eko, och de pittoreska molnbildningar, som upplystes af blixtarnes bländande sken. Sedan var jag botad för denna rädsla och det lugn, med hvilket jag åser ett åskväder, har äfven meddelat sig åt mina barn och besparat dem många plågsamma ögonblick. Jag vill visst icke alltför strängt döma de personer, som icke förmå öfvervinna fruktan för detta i själfva verket ganska farliga naturfenomen, jag skulle bara vilja bedja dem: "Suggerera icke er egen rädsla på barnen; om ni icke förmår behärska er, så gå ur vägen för dem och smitta dem ej med er oresonliga fruktan."

Med åskvädret ha vi kommit in på de saker, som innebära en verklig fara och sålunda äro mindre oskyldiga än spindlar och maskar. Att t. ex. eldsvådor och tjufvar icke kunna förvisas till fantasiens område, är påtagligt. Det är naturligtvis icke min mening att uppmana till oförsiktighet eller dumdristighet. Det ligger t. ex. en himmelsvid skillnad mellan att i onödan utsätta sig för någon smittosam sjukdom eller att, när plikten så bjuder, icke draga sig fegt undan, utan modigt möta faran. Man må gärna efter bästa förmåga söka skydda sig för olyckor, men när detta väl är gjordt, bort då med tanken på hvad *möjligen* skulle kunna inträffa!

Det är, tror jag, ett ganska allmänt fel, att människor för mycket lefva i framtiden, antingen med sina förhoppningar eller — hvad värre är — med sina farhågor. Det hindrar dem att rätt tillgodogöra sig det närvarande och utan baktanke njuta af allt det goda Gud skänker dem. Ha vi icke alla känt personer — äfven kristna — som pinat sig själfva och sin omgifning med den oftast mycket ogrundade farhågan, att de kanske en vacker dag icke mera skulle ha tillräckligt att lefva af? I de flesta fall är denna rädsla ofta ett sjukligt temperament. Det vore väl, om vi kunde inpränta i oss själfva och i våra barn den gyllene regel, som gifvits oss af den visaste bland de af kvinnor födda: af Människosonen själf: "Sörjen icke för den kommande dagen; det är nog, att hvarje dag har sin plåga."

En rädsla, som i synnerhet förbittrar otaliga barns lif, är rädslan för mörkret. Jag behöfver väl inte närmare utveckla detta; jag vill blott uppmana alla mödrar att, hvarje gång de antaga någon ny barnsköterska, på det strängaste förbjuda denna att någonsin skrämma barnen med hvad det vara må; att icke mödrarna själfva få skrämma sina barn till förment lydnad genom framdragandet af busen, sotaren, vargen o. d., faller af sig själft. Låt de små få en fast öfvertygelse om att Gud och hans änglar bevara dem för allt ondt och farligt, så skall deras lilla hjärta känna sig så starkt och frimodigt och slippa klappa i pinsam och onödig ängslan. De skola då säga till sin mamma, såsom min då femåriga lilla flicka sade till mig efter att ha lagts till sängs i ett vildt främmande hus: "Mamma kan gärna släcka ljuset och gå ned till de andra; det gör ingenting."

En ännu värre fruktan är den, under hvilken största delen af mänskligheten våndas, nämligen fruktan för döden. Jag vill icke närmare gå in på denna mycket naturliga känsla, ty då skulle jag nödgas komma in på filosofiska och religiösa problem, som äro främmande för denna enkla uppsats. Men då jag vid nedskrifvandet af dessa rader närmast tänker på barnen och på deras uppfostran till fysiskt och moraliskt mod, skulle jag vilja säga ett par ord om deras förhållande till "förskräckelsernas konung". Man går därvidlag lätt

till tvenne öfverdrifter: att antingen ängsligt hålla barnen fjärran från allt, som påminner om död och förgängelse, eller också att utan urskillning bringa dem ansikte mot ansikte med döden.

Leo Tolstoi berättar i sina barndomsminnen på sitt mästerliga sätt, huru hela hans barnsliga själ fylldes med fasa, då han på sin älskade moders lik fick se förvandlingens spår, och huru han aldrig sedermera kunnat öfvervinna detta intryck. Jag för min del fördes allra först till nyss aflidna små barns bår, som sågo ut som slumrande änglar. Jag kände ingen rädsla alls, och då jag sedermera fick se döden i dystrare gestalt, förmådde detta ej utplåna det första ljufva intrycket. Därför tror jag det är viktigt, hvilken föreställning barnen få ifrån första början. Lär dem känna döden icke såsom medeltidens hemska benrangelsman, utan hellre såsom grekernas vemodigt sköne genius med den sänkta facklan eller — ännu bättre — såsom ett sändebud från en kärleksrik Gud, som för barnet hem till fadershuset.

Ju djupare jag tränger in i mitt ämne, desto mera kommer jag att gifva den ofvan citerade professor Hilty rätt, då han kallar räddhågan "mänsklighetens störste tyrann". Det, som allramest förvånar mig, är den oro och rädsla, som äfven sanna kristna — icke blott namnkristna — lägga i dagen. Och dock, utgör ej ett lugnt och fast förlitande på Guds kärlek och beskydd icke blott den kristna trons, utan all sann religiositets grundval, dess a b c? Konung David var ingen kristen, men han visste, ur hvilken källa han skulle ösa mod under alla sitt lifs oroliga skiften, han förmanar sig själf: "Förbida Herren, var *frimodig* och *oförfärad* i ditt hjärta; ja, förbida Herren." Vi läsa i bergspredikan den försäkran, att intet hår skall falla ifrån vårt hufvud utan vår himmelske Faders vilja, vi åhöra vackra predikningar däröfver och känna oss uppbyggda däraf, vi inbilla oss, att vi tro dessa sköna, enkla ord — men huru många finnas, som verkligen, bokstafligen tro därpå? Och likväl, hvad gagnar all religiös insikt, hvad hjälper all andlig erfarenhet, all öfrig rättrogenhet, om vi icke ens tro det, som ingår i hvarje muhammedans djupaste öfvertygelse? Visserligen småle vi förnämt åt muhammedanernas fatalism, men huru mycken sann gudshängifvenhet ingår icke i densamma? — En nära anförvant till mig deltog såsom läkare i det rysk-turkiska kriget 1877—78. Han har berättat för mig, med hvilket hjältemod, med hvilken rörande undergifvenhet de stackars turkiska soldaterna buro alla sina lidanden, stärkta och uppehållna af tanken: "Det är Allahs vilja." Och vi oroliga, ängsliga, nervösa kristna, skulle icke alla de härliga löften vi fått förslå till att skänka oss och våra barn hvad vi bäst behöfva i lifvets strid: *ett modigt hjärta?*

Ur *Idun.*

VIK EJ EN TUM.

Vik ej en tum, hvad faror än dig hota!
Stå fast vid rätt och sanning som en man!
Fall ej för lögnen bäfvande till fota,
om ock du däraf dig en fördel vann!
Ditt eget samvete skall dig fördöma,
om du ger vika, svag, försagd och dum!
Må aldrig du ditt mänskovärde glömma!
Vik ej en tum!

Vik ej en tum, då lögnen underhandlar
så listigt, uppå tusen skilda sätt,
och hycklande till ängel sig förvandlar;
Gör bara det, som *du* tror vara rätt!
Sjung ut din mening ärligt — eller dölj den,
men lämna aldrig lasterenom rum!
Ser du en god idé — stig fram och följ den!
Vik ej en tum!

Vik ej en tum, då fariséer stena
en hvar, som ej är hyckleriets träl!
Är om din mening också du allena,
så tala fritt ändå och fräls din själ!
I oträngdt mål dig höfves ej att tala,
och mången gång är bäst att vara stum;
men då ditt ord behöfs, ej alls förhala!
Vik ej en tum!

Vik ej en tum, då mött med hån och löje
blir hvarje ädel gärning, som du gör!
Du för en pojke ej din hjässa böje!
Besinna: dåren blott på dåren hör!
Var glad, när nidingar dig vilja klandra!
Beröm af dem blott skattas af en dum.
Var glad, när du med redlige får vandra!
Vik ej en tum!

Vik ej en tum, då dina ord förvrängas
af illasinnad, ynklig afundsman!
Men att på knä på kryparbanan trängas,
det öfverlåte du åt någon ann'!
At alla dem, som sådant eftertrakta,
med pannan lyft mot skyn du lämne rum!
För hvarje låghet samvetsgrant dig akta!
Vik ej en tum!

Vik ej en tum, då hjärtats djupa frågor
med köld och otro du behandlas hör!
Sjung ut, när dina kinder stå i lågor,
när hjärtats kärlek, tro och hopp det rör!
Stå redo att med kraft och mod försvara
din tro, ditt hopp, ditt evangelium!
När allt det heligaste står i fara,
vik ej en tum!

J. B.

BILDER UR DET SVENSKA SION.

I. OLAUS PETRI.

Ödesdigra voro förhållandena i vårt kära fosterland vid den tid, då Luther uppträdde med sin genomgripande reformation i Tyskland. Bragt till branten af sin undergång, suckade Sveriges folk under tyngden af ett både världsligt och andligt slafveri; ty danskarne voro herrar i landet, och dess ädlaste söner blödde för bödelns svärd, under det att det egentliga folket utsögs och utarmades af de tyngsta gärder. Den katolska tron, som nu under många sekler varit rådande, hade under tidernas lopp sjunkit till en tom formalism, som, i stället för att omskapa och förädla, i ett härsklystet och världsligt sinnadt prästerskaps händer blifvit ett medel att hålla massorna i okunnighet, förtryck och förnedring. Men "när nöden är störst, är hjälpen närmast", och i all denna nöd och elände hade Herren ej glömt sitt svenska Sion. Förlossningens och frihetens timma slog, och liksom uppvuxna ur blod och tårar framstego plötsligen män, som på en gång krossade det världsliga och andliga förtryckets bojor. Gustaf Vasa, Olaus och Laurentius Petri äro namn, som stråla mot oss från den nyare tidens morgon.

Utgångna från en fattig smeds koja i Örebro, framträdde de båda bröderna Petri, sända af Gud liksom fordom Moses och Aron, för att föra sitt folk ur påfvedömets egyptiska träldom till den andliga frihetens och den lefvande trons förlofvade land. Stora äro de verk som dessa, den nya tidens vägbrytare, uträttat, i det de hänvisat sin samtid till det enkla, härliga och höga bibelordet, därigenom snart sagdt omgestaltande allt: lifvet, kulten, samhällsskicket.

Vi pryda detta nummer med Olaus Petri' porträtt. Hans historia, som sammanfaller med reformationens, är skrifven af bättre penna än vår, hvarför vi inskränka oss till några kortfattade biografiska notiser.

Olaus och Laurentius Petri föddes, den förre 1497 och den senare 1499. Fadern, Peder Olofsson, dog redan 1521, men modern lefde 24 år längre och fick sålunda den oväntade glädjen att se den ene sonen som kyrkoherde i hufvudstaden och den andre som Svea rikes ärkebiskop. Bröderna erhöllo sin första undervisning i födelsestaden, men redan tidigt lämnade Olaus fäderneslandet för att utomlands fortsätta sina studier. Under 3 år stod han i nära beröring med Luther i Wittenberg. Han var närvarande, då de beryktade teserna mot aflatshandeln kungjordes, och bevittnade den mäktiga rörelse, som däraf föranleddes. Denna gjorde på Olaus ett gripande intryck; han började studera bibeln; fann intet om helgondyrkan, fastor, vallfärder, mässor, aflat, kloster och skärseld, men mycket om tron på Jesus Kristus och vandringen i hans efterföljd. Ej underligt då, att han omfattade Luthers lära och upptändes af längtan att förkunna henne för sina landsmän.

Återkommen 1519, anställdes han såsom diakon vid domkyrkan i Strängnäs och började med lif och värme föreläsa stycken ur gamla och nya testamentet. Föreläsningarna åhördes med stor begärlighet och hade till följd, att han erhöll ledningen öfver kapitelskolan — ett första steg till reformationen. Vid valriksdagen i Strängnäs 1523 fick han tillfälle att inför konung och ständer framställa Luthers lära gent emot papismen. Den nya läran väckte naturligtvis mycket motstånd,

men konung Gustaf gynnade den nitiske predikanten, gjorde honom till sekreterare för Stockholms stads råd och öppnade hufvudstadens kyrkor för honom. I synnerhet i storkyrkan uppträdde "mäster Olof i korgen", såsom han kallades efter formen på sin predikstol, och visade sina åhörare öfvertygande, eldigt och vältaligt enda vägen till salighet, på samma gång som han icke skonade påfven och det gamla kyrkoväsendet, och detta på svenska med klara och oförtäckta ord. Folket, vant vid de latinska mässorna och predikningarna, hvaraf det föga förstod, strömmade till kyrkan och hörde honom med glädje, tvekan eller förbittring, hvilken sistnämnda känsla gaf sig luft i gensägelser, skällsord och stenkastning. Munkarne sökte vederlägga honom, men utan framgång, helst som mäster Olaus ägde mer insikt och lärdom än de och framför allt hade sanningen på sin sida. Lärde och begåfvade prelater — synnerligast den gamle, skicklige och nitiske Linköpingsbiskopen Hans Brask — sträfvade med all makt att i tal och skrift, ja, till och med genom bannlysning dämpa den nya rörelsen. Konungen, som önskade ett slut på striden och dessutom ville komma åt de andliges och klostrens rikedomar, lät jultiden 1524 i Uppsala anordna en offentlig disputation mellan katoliker och lutheraner. Domkapitlet valde den lärde Peder Galle till sin och den katolska trons försvarare, under det Olaus Petri förde de evangeliskes talan. Den förre beropade sig på kyrkans tradition, hvarvid man likväl fäste mindre vikt, då Petri styrkte sina påståenden ensamt med bibeln. Ett betydelsefullt steg i den nya riktningens intresse togs, när nya testamentet första gången trycktes på svenska. Alla som kunde läsa, skyndade att tillägna sig detsamma. Många präster hade aldrig förr läst bibeln. Förundrade blefvo de därför öfver dess innehåll, hvaraf så mycket hittills varit dem obekant. Striden mellan Galle och Petri förnyades vid riksdagen i Västerås 1527, hvarvid den senare vann en afgjord seger, och där beslöts, att Guds rena ord skulle predikas, evangelium läsas i skolorna och de andliges öfverflödiga rikedomar indragas. Därmed var den katolska kyrkan grusad i Sverige.

Olaus Petri utarbetade sedan efter evangelii grunder en ny *handbok* och en *mässordning* för den svenska gudstjänsten, samt utgaf jämväl en *postilla* och en *psalmbok*, den första svenska. I en värdig och kraftfull stil skref han äfven en svensk *krönika* samt ett bibliskt skådespel, *Tobiae comedia*. Han hade uti sin broder Laurentius och konungens kansler, den vördnadsvärde Laurentius Andreæ, de bästa stöd i reformationsverket. — Olaus hade prästvigts 1539. Han verkade fortfarande i Stockholm, där han utnämnts till kyrkoherde. I sina predikningar skydde han ej ens att bestraffa konung Gustaf, när dennes gärningar syntes honom onda. Detta upptogs ej alltid väl. När sedermera uppenbarades, att Olaus på grund af tysthetslöfte ansett sig nödsakad att förtiga lybeckarnes stämplingar mot konungens lif, föll han i onåd och dömdes förlustig ämbete och lif. Genom vänners bemedling och erlagda böter benådades han till lifvet och återfick prästämbetet, men aldrig Gustafs förtroende. Han fortfor att vara en sanningens tolk till sin död den 19 april 1552. — Olaus Petri trädde redan 1525 till sin samtids bestörtning i äktenskap med Kristina, "en jungfru af god börd."

Sådan var i korthet den store svenske reformatorns lifsgärning. Dess vikt och värde för svenska nationen skola tiderna säkerligen ej fördunkla; snarare skall han synas oss allt större, betraktad genom seklernas fjärrglass. Hans verk prisar den Herre, som sändt honom i sin vingård.

TROSBEKÄNNELSE.

Det enda verkliga är Gud.
Materien är af Anden.
Tid, rum, kraft, lif, form, färg och ljud
är mått för mänskohanden,
är skuggan blott af hans gestalt,
som var, som är, som blifver allt.

Det enda goda, tingens rot
är Gud. Allt däremellan,
allt ondt, som står Guds rike mot,
är flödet, skildt från källan,
är väsenlöst — ondt därför blott,
att det är ett förnekadt godt.

Den enda smärta, enda nöd
är att sin källa mista,
att törsta lif och dricka död,
att, helgjord, sönderbrista,
att, född odödlig, sina ut
i det förgänligas minut.

Hvad, tvistar du om mått och färg
uppå den staf, dig stöder?
Vill du med tron förflytta berg
och dömer dina bröder?
Läs om Guds bud! I Kristi tro
är kärleken dess A och O.

Och säger du: Vår jord är blott
ett sandkorn bland myriader —
hvad är väl stort, hvad är väl smått
för alla väsens Fader?
För honom är den minste störst,
den förste sist, den siste först.

Treenighet? Med kropp och själ
och ande, odelbara,
har Gud dig skapat en och hel
att hans beläte vara.
Så enkelt tredelt speglar sig
urbildens enhet ock i dig.

Och så fastän oändligt högt
utöfver tankens sferer
är allt hvad mänskoanden sökt
i Gudomens mysterer,
så enkelt som ett barn förstår,
så högt som himlen icke når!

Gå till Guds ord! Sök källans ljus!
Vi villas bort i skenet.
Sök lifvet i en värld af grus,
sök ej blott fenomenet!
Sök först Guds rike! Sök det så,
som barnet till sitt hem vill gå!

Z. Topelius.

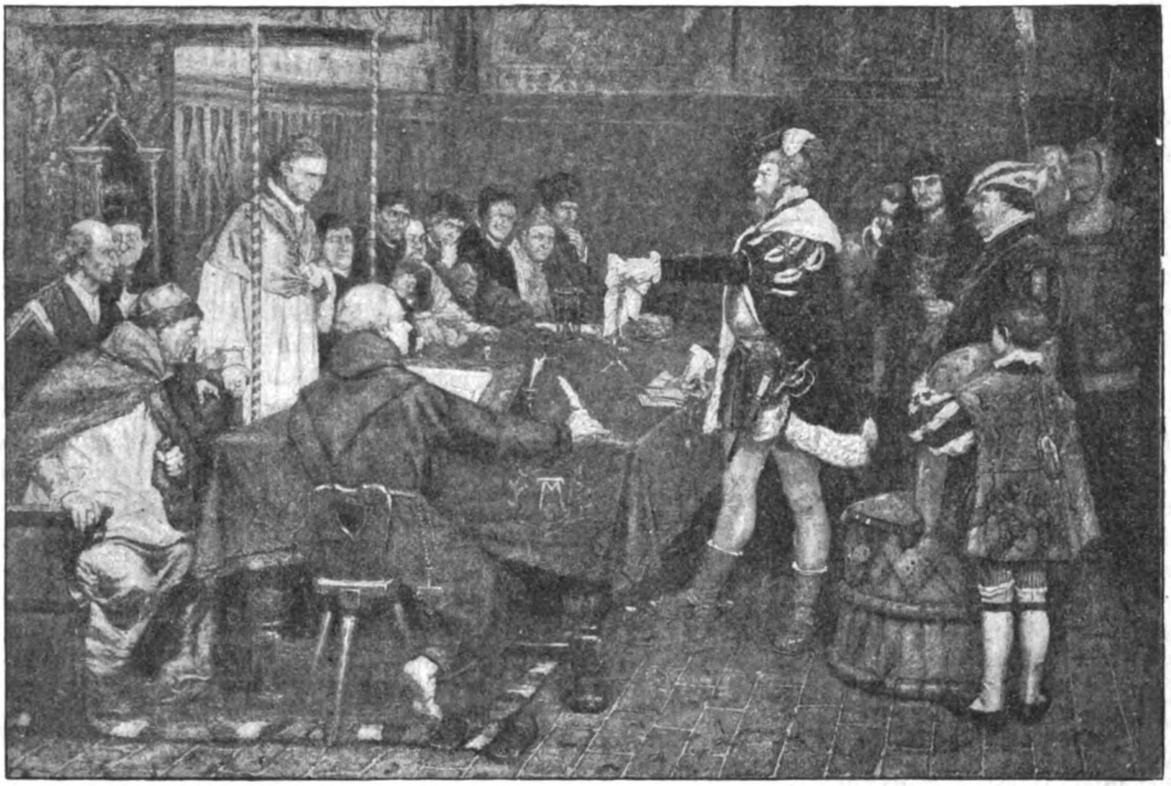
ETT MINNE AF GUSTAF VASAS KYRKOREGEMENTE.

För reformationsverkets framgång var det utan tvifvel en lycklig omständighet, att vid Gustafs anträde till regeringen alla biskopsstolar voro lediga utom Linköpings och Växjö, hvilka innehades, den ena af den gamla lärans nitiske målsman, Hans Brask, den andra af den föga betydande, redan ålderstigne och sjuklige Ingemar Persson. Men äfven ibland dem, som under Gustafs inflytelse och medverkan kommo att intaga de lediga biskopsstolarne, funnos sådana män, som förr eller senare blefvo hans uppenbara fiender.

I synnerhet gäller detta om den till biskop i Västerås valde Peder Sunnanväder, vanligen kallad Peder Kansler, emedan han hade beklädt denna befattning hos Svante Nilsson och Sten Sture den yngre. Redan 1523 förehade han stämplingar, som gingo ut på att få Gustaf afsatt och Sten Stures son Nils i stället uppsatt på tronen. Han skref för detta ändamål till Dalkarlarne uppviglingsbref, af hvilka några uppsnappades och sändes till konungen. Denne begaf sig då till Västerås, trädde upp till domkapitlet, lade fram brefven för Peder och hans kaniker samt förklarade biskopen afsatt. Då Peders ämbetsbroder, Mäster Knut, som blifvit vald till ärkebiskop i Uppsala, men ännu kvarstod på sin förra plats såsom domprost i Västerås, tog Peder i försvar, åberopande den kanoniska lagens stadgande, att ingen andlig kunde af världslig myndighet dömas, så afsatte kungen äfven honom. Alla de närvarande häpnade, men tego, och Gustaf befallde kanikerna att utse ny biskop.

Emellertid hade de så snöpligen afskedade kyrkomännen begifvit sig till Dalarne, där de sökte att uppvigla allmogen. Men de funno ej det medhåll de påräknat, utan flydde från Dalarne in i Norge. Därifrån af Gustaf återfordrade, utlämnades de under tillsagd lejd å hans sida, men med det villkor att de skulle "stå till rätta för sina tillbörliga domare och lida och umgälla, hvad rätten gifver." Ärkebiskopen Olof i Trondhjem tillade i sitt bref till konungen, att deras tillbörliga domare vore kyrkans prelater, efter de anklagade voro prästmän. Men sådan var ej Gustafs mening. Han lät, emot de närvarande biskoparnes och Uppsala domkapitels protest, rådet döma dem bägge såsom förrädare. Straffet gick, oaktadt alla förböner, i verkställighet, föregånget af ett hån, som ej kan försvaras, ehuru meningen utan tvifvel var att därigenom visa, huru föga den andliga värdigheten kunde skydda brottslingar. De infördes i Stockholm, klädda i trasiga korkåpor, sittande baklänges på utsvultna kampar, den ene med en halmkrona, den andre med en biskopsmössa af näfver på hufvudet. Utklädde gycklare stojade omkring dem och ropade: "Här kommer en ny konung, herr Peder Sunnanväder". Så fördes de kring staden och måste slutligen dricka brorskål med bödeln.

Efter att därpå åter en tid hafva suttit fängslade blefvo de halshuggne och steglade i februari 1527, Mäster Knut i Stockholm och Peder Sunnanväder i Uppsala.

Gustaf Vasa försvarar inför domkapitlet sin åtgärd mot Mäster Knut och Peter Sunnanväder.

PER VIESELGREN.

Bland det 19:de århundradets märkesmän i vårt gamla fädernesland intager tvifvelsutan Per Vieselgren en af de mera framskjutna platserna. Såsom en kraftig, outtröttlig och framgångsrik kämpe för sedlighet och särskildt nykterhet bland Sveriges inbyggare, såsom en snillrik och ovanligt flitig skriftställare samt en varmhjärtad, nitisk och vältalig predikant skall han alltid bevaras i ett aktadt och tacksamt minne. Enär det sistförflutna 1:sta oktober var jämt ett sekel, sedan Vieselgren föddes, tror sig UNGDOMSVÄNNEN hafva ett passande tillfälle att i detta nummer göra sina unga läsare bekanta med denne man, hvars hjärta klappade så varmt ej minst för de ungas lycka och väl. — Materialet för nedanstående minnesruna är hämtadt hufvudsakligen från Vieselgrens själfbiografi i "Biografiskt Lexikon".

I Vislanda socken invid Finvedens gräns, 3½ svensk mil från Växjö, ligger en gård, som kallades Spånhult, emedan enligt folksägnen af ekarna i dess hult (skogslund) spån höggos, hvilka på en enda natt framdrogos af en vessla till den plan, där den första sockenkyrkan skulle byggas efter den namnkunniga Blendas seger öfver danskarne. Af vesslan fick kyrkan sitt namn. På denna gård föddes Per Vieselgren den 1 oktober 1800. Föräldrarne voro bonden Jonas Jönsson och hans hustru Elin Ingemarsdotter. Angående sitt dopnamn berättar Vieselgren: "Oaktadt gudmoder uppgaf namnet Per efter tvenne hedersmän i släkten, Per i Ugnabygden och Per i Hörnetorp, sade prästen, som lär ha felhört, Peter, som han ock skref i dopboken. Först kallades jag och kallade mig efter döparens utsago, men, när jag läst Karl XII:s historia och där fann tsar Peter vara hjälten Karls onda genius, började jag, som hörde så mången Johan kalla sig Jan, mest nyttja den familjära kontraktionen af namnet: Per, som ej lät ryskt utan fornsvenskt i mina öron."

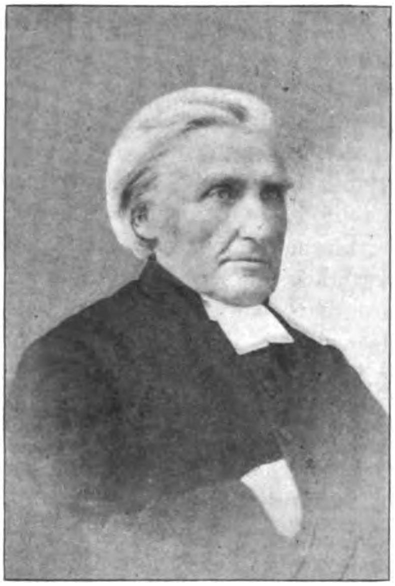
Morfadern, som hade undantag på gården, var en allvarlig och gudfruktig man, hvilken, då han läste sin bibel eller sjöng sin psalm, gärna hade lille Peter på sitt knä. Då denne var fem år gammal, dog morfadern, och gossens kristliga uppfostran fortsattes nu af föräldrarna. Han väcktes af moderns morgonpsalm, och äfven fadern sjöng sin psalm, då han i soluppgången gick till sitt arbete, ofta åtföljd af sonen. När andra barn samlades till lek, satt Peter helst hemma med bibeln framför sig och hade redan vid 8 års ålder fullständigt genomläst den. Vid tio års ålder skref han ett litet häfte med psalmer och en predikan på moderns begäran. Tidigt visade sig sålunda hans håg för boken, och grannar och vänner enade sig om att gossen borde studera till präst.

Sedan äfven kyrkoherden i socknen, E. P. Hyltenius, haft tillfälle att bemärka Peters läraktighet och skarpsinne, uppmanade han fadern att låta sonen studera, hvartill denne ock gaf sitt bifall. Församlingens komminister, Malmberg, hade en son, som just då skulle börja lära sig läsa, och nu kom Peter till komministergården för att lära honom svenska, under det han själf fick undervisning i latin af komministern. I september 1811 följde honom Malmberg till Växjö skola, där han nu intogs. Af skolans dåvarande rektor, Lundelius, erhöll han namnet Vieselgren, eftersom han på mödernet härstammade från den förra Vieselgrenska prästsläkten.

Hos Lundelius rådde den tidens rationalistiska anda, hvilken ej gjorde något godt intryck på den i gammaldags, enfaldig kristen tro uppfödde bondgossen. Däremot synes en viss magister Sandell, hvilken djupt berörts af den bekante Sellergrens predikningar, hafva varit mera kristligt sinnad och utöfvat ett godt och ej ringa inflytande på skolgossarne, i synnerhet på Vieselgren, hvars lifliga själ äfven greps af den sällsamma tidsstämning, som rådde efter Napoleon I:s fall. Denne hade varit de ungas hjälte, och hans fall upprörde dem mycket. Oro grep deras sinne, och V. berättar själf, hurusom skolgossarne samlades under tårar och för att få tröst läste bibeln — "men för att ej anses bryta mot konventikelplakatet helst i Novum græcum."

Vid 17 års ålder började Vieselgren predika, och vid 19 år måste han tvenne gånger extemporera, första gången därför att han glömt konceptet till sin predikan hemma, och andra gången emedan ett svårt tandvärksanfall annars skulle vållat mässfall. Dessa predikningar befunnos emellertid vida öfverträffa hans skrifna, hvarför han uppmanades att ej vidare skrifva sina predikningar. "Snart blef", säger han, "det muntliga föredraget regeln, och jag märkte däraf större välsignelse på mitt hjärta, än då jag uppläste, hvad som skrifvits förut. Jag hoppades då, att åhörarna hade en liknande erfarenhet."

Vieselgren fann i Växjö ej blott rationalism omkring sig utan äfven smak för glada samkväm, där efter tidens sed dryckenskap var vanlig. Den unge af trosnit fyllde "svärmaren", såsom han nämndes, uppreste sig häremot och förde redan då kraftigt och varnande tal mot dryckenskapen, och hans ord ljödo med den ungdomliga hänförelsens eld från predikstolarna ej blott där och i trakten däromkring utan äfven i andra landsändar. Redan tidigt hade hvad man då kallade hans "nykterhetssvärmeri" tagit sin början. Vid åtta års ålder tvangs han en annandag jul, under det att det öfriga folket var i kyrkan, af en dräng att supa brännvin, hvilket bekom honom så illa, att han sjuknade. "Jag fick nu", säger han, "vedervilja för spirituosa, som under namn af nykterhetsfanatism sedermera stört mångas tanklöshet bland mina samtida." År 1819 stiftade Vieselgren tillsammans med fem andra gymnasister i Växjö en förening, hvars medlemmar bland annat förbundo sig till att "afsäga sig, churu hvar för sig utan att betunga någon annans samvete, allt bruk

Per Vieselgren.

af spirituösa drycker, som ej gagna hälsan, och som kunna genom vanan bli fördärfliga." Denna förening var tvifvelsutan den första i sitt slag.

År 1820 afgick Vieselgren från Växjö gymnasium med de bästa vitsord till Lund, där han samma år blef student. Vid universitetet bedref han till en början teologiska studier men öfvergaf snart dessa för att i stället läsa på den filosofiska graden. Synnerlig lockelse ägde för honom de historiska studierna. År 1823 eröfrade han magisterkransen och for därefter på inbjudning af grefve de la Gardie till Stockholm för att åse dåvarande kronprinsen Oskars förmälning. Här i hufvudstaden fick han snart kondition som informator hos statsrådet och generalen grefve Skjöldebrand. Därigenom erhöll han ock ett välkommet tillfälle att forska i en del historiska källskrifter, hvilka ej stått honom till buds i Lund. Dessa sysselsättningar jämte de vittra bekantskaper, han gjorde i hufvudstaden, hade stort inflytande på Vieselgrens litterära personlighet och äfven framtid. Efter att först hafva utgifvit "Minnessånger från Värend", hvilka vunno äfven Tegnérs bifall, kallades V. 1824 till docent i litteraturhistorien i Lund och befordrades redan samma år, tack vare hans vän och gynnare universitets-kansleren von Engeström, till adjunkt i estetik, hvarför han af erkänsla tillägnade honom sin kort därpå utgifna samling "Starkodds sånger". År 1828 utnämndes V. till extra ordinarie och kort därefter till vice bibliotekarie vid universitetsbiblioteket.

I sin befattning såsom både universitetslärare och bibliotekarie verkade Vieselgren med nit och skicklighet. Mycket arbete nedlades på ordnandet af det s. k. svenska årstrycket, d. v. s. universitetsbibliotekets del af de friexemplar af utkomna litterära arbeten, som förläggarne insändt. Dessa tryckalster hade dittills till stor del undanlagts och hopats hög på hög under ett helt sekel men blefvo nu af V. ordnade och katalogiserade. Sammaledes ordnades ock handskriftsamlingen samt ökades ansenligt genom gåfvor, som han dels själf skänkte, dels anskaffade. Trots sitt trägna arbete vid akademien och biblioteket, utvecklade V. under sin vistelse i Lund en ovanligt liflig litterär verksamhet, hvarjämte han tidt och ofta höll predikningar och religiösa föredrag.

År 1833 lät Vieselgren prästviga sig och kallades samma år af grefve J. de la Gardie till Västerstads och Östraby pastorat, hvarest han följande år utnämndes till prost. I fjorton år stod han kvar på samma post, outtröttligt verkande i sitt kall som präst och reformator, "förande nykterhetens matematiska bevisning med den största evidens." Den nykterhetsrörelse, som V. började i Västerstad, spred sig snart till angränsande socknar och sedan allt vidare och vidare, varmt omfattad af många präster, däribland J. H. Thomander, P. G. Ahnfelt och Sandberg i Madesjö. Tillsammans med Thomander stiftade Vieselgren år 1837 Lunds stifts nykterhetsförening, hvilken snart efterföljdes af en mängd likartade föreningar i både södra, mellersta och norra Sverige. Såsom nykterhetssällskapets ombud genomreste V. 1838—46 åtskilliga svenska landskap för att hålla föredrag och predikningar mot dryckenskapslasten, och samtidigt utgaf han *Nykterhetsvännernas Tidning* (1838—47) i samma syfte. Nämnas må, att Vieselgrens nykterhetsverksamhet var fri från all fanatism och ägde en allt igenom kristlig karakter.

Det är klart, att Vieselgrens verksamhet till hämmande af brännvinsfloden såväl som för öfrigt hans rop till herdar och församlingar om reform i tanke och lif samt uppfordran till sann kristen tro och gärning skulle mötas af ovilja och fiendskap från sådana håll, där man helst ville låta allt gå sin lugna och jämna gång. Detta blef i synnerhet fallet i Helsingborg, dit V. 1847 vunnit transport. Bland hans motståndare därstädes må särskildt nämnas den kvicke och snillrike Sturzen-Becker ("Orvar Odd"), som i sin tidning *Öresunds-Posten* förde ett ihärdigt krig mot "svärmaren". De snillets guldkorn, som utkastades med hån och gyckel, hade förtjänt att bättre användas. V., annars så snabb att taga till pennan och nedkasta sina tankar, tog däremot dessa anfall som en mur, visande härvid en saktmodighet, som på sin tid väckte mycken undran. Genom sitt saktmod och sin ädelhet lyckades han emellertid att till slut afväpna sin motståndare. Ändtligen lyckades det Vieselgren och hans liktänkande att genom sin oförtrutna verksamhet så i tal som skrift öppna ögonen äfven på regering och representation för den fara, som hotade landet från brännvinets syndaflod. På riksdagen 1853 väckte frågan om hämmandet af den omåttliga brännvinsförbrukningen synnerlig uppmärksamhet och föranledde verksamma åtgärder från den lagstiftande maktens sida; husbehofsbränningen blef nämligen afskaffad och brännvinstillverkningen förvandlad till en fabriks-

näring, som belades med hög skatt. Härigenom minskades betydligt både tillverkningen och förtäringen af brännvin.

År 1857 utnämndes Vieselgren till domprost i Göteborg, på hvilken post han sedan förblef ända till sin död den 10 oktober 1877. Med nit, allvar och duglighet skötte V. sin befattning såsom predikant och själasörjare i Göteborg liksom förut i Helsingborg och Västerstad. "När skola väl", skrifver en af hans samtida, "våra tempelhvalf återkasta ljudet af sådan kraftig, praktisk och på samma gång ofta så skön, städse medryckande vältalighet? När skola våra uppväxande släkten få en sådan mild, samvetsgrann och hjärtinnerlig lärare i religionens sanningar och manare till sedligt lefverne? När skola de lidande finna en sådan deltagande på samma gång präst och faderlig, broderlig vän?"

Såsom redan antydts, var Vieselgren äfven en ovanligt produktiv skriftställare. Endast titlarna å hans tryckta arbeten upptaga fyra tätt tryckta sidor (stor oktav) i "Matrikel öfver Göteborgs stifts prästerskap." Bland hans mest betydande arbeten må nämnas: "Catalogus manuscriptorum bibliothecæ Lundensis" i 4 band; "De claustris sviogothicis" i 15 band; "De la Gardieska arkivet" (tjugo delar), en viktig källsamling för historisk forskning; "Nya Smålands beskrifning", ett topografiskt och arkeologiskt arbete; "Sveriges sköna litteratur" (i fem band), en utförlig svensk kultur- och litteraturhistoria, som dock, liksom V:s vetenskapliga arbeten i allmänhet, vittnar mera om skalden och den varme fosterlandsvännen än om den grundlige och lugnt forskande vetenskapsmannen; öfver 200 biografier i "Biografiskt lexikon öfver namnkunniga svenska män." "En större flit och uthållighet har väl intet svenskt snille ådagalagt" skref en gång en af hans vänner, som äfven erinrar om, att han samtidigt i flera år var redaktör för *Skånska Korrespondenten* och medarbetare i en mängd andra tidningar, såsom *Skandia, Brage och Idun, Kometen, Journalen,* m. fl., och därjämte underhöll en ytterst omfattande brefväxling i litterära, estetiska, historiska och religiösa ämnen samt fram för allt sådana, som rörde nykterhetsfrågan. Äfven för Augustana-synodens verksamhet lade han i dagen ett varmt intresse. Sålunda förde han en flitig brefväxling med framlidne dr T. N. Hasselquist, för hvilken, efter hvad jag förnummit, dr Norelius redogjort i sin snart utkommande biografi öfver Hasselquist. Här må ock anmärkas, att i listan på hans skrifter förekommer följande: "En uppsats om bästa sättet att utrota slafveriet i Norra Amerika (efter föresyn af slafveriets utrotande i Skandinavien under de första kristna seklerna), på begäran af missionspastorn L. P. Esbjörn i Illinois, af doktor Blanchard insänd till *The Independent.*" Den af Augustana-synoden begagnade psalmboken är, som bekant, den af Thomander och Vieselgren öfversedda, och har därigenom Vieselgrens namn bland oss blifvit allmänt kändt.

Flere utmärkelser kommo Vieselgren till del. Sålunda utnämndes han 1845 till teologie doktor samt kallades till ledamot af en mängd både in- och utländska sällskap och stiftelser. Större ära ligger dock däri, att fäderneslandet alltid skall räkna honom bland sina ädlaste och trognaste söner.

E. A. Z.

ETT GALLERI AF SVENSKA HJÄLTAR OCH RIDDERSMÄN.

III. JAKOB DE LA GARDIE.

Jakob de la Gardies namn strålar med en sällsynt glans i Svea rikes häfder. Han var son till den tappre herr Pontus och Johan den III:s sidodotter Sofia, utmärkte sig under ryska kriget och föll, som i Gyllenhjelms historia är berättadt, vid Volmar i polsk fångenskap, men blef frigifven efter fyra år.

Efter att vid främmande hof och arméer hafva inhämtat kunskaper och erfarenhet kom han åter hem till sitt fädernesland, men reste snart ånyo ut för att deltaga i den ryska fejden, som rasade under Karl den IX:s sista år. Här stridde han manligen på ryssarnes sida emot polackar och tatarer och gjorde sig till herre öfver många rika städer och fästen samt genomdref slutligen, att landets bojarer och höfdingar, som voro samlade i Novgorod, till sin och landets härskare valde den svenske konungens yngste son Karl Filip. Fri religionsutöfning tillförsäkrades dem af grefve Jakob på den nyvalde regentens vägnar, hvarefter ryssarne aflade tro- och huldhetsed.

De sydligare landskapen instämde i det skedda valet, men afgåfvo tills vidare ingen hyllningsed. Emellertid afgingo sändebud till Sverige med det viktiga uppdraget att begära den utkorade furstens snara inställelse, för att enligt landets lag med ed och korskyssning tillträda kejsarvärdigheten. Sändebuden kommo dock ej fram förrän just i den stund, då konung Karl låg i sin sista sjukdom i Nyköping. Det kan väl hända, att det fägnade honom att höra den framgång Sveriges vapen hade haft och den ära, som vederfors hans hus, men eljest hade han vändt sitt sinne från allt världsligt, hvarför de ryska sändebuden nödgades invänta hans snart därefter timade död.

Nu låg hela nordens framtid i den unge konung Gustaf Adolfs händer. Möjligt är, att han fruktade lämna sin unge broder den höga värdigheten af kejsare, eller att han själf hoppades kunna bära jämväl Rysslands krona — alltnog, han affärdade sändebuden med ett vänligt svar, att han själf snart nog skulle komma öfver till Ryssland och då medtaga sin broder. Af okända anledningar drog detta emellertid ut på tiden,

och då ändtligen den unge fursten jämte några svenska herrar anlände till Viborg hade ryssarne, trötta af att vänta, redan valt sig en annan härskare.

Grefve Jakob hade dock, hvad ingen före eller efter honom kunnat, åt sin konungs son skänkt ett kejsardöme, och det var ej hans fel, att det hela gick om intet.

Efter ännu några års segrar, i hvilka Sveriges unge konung deltog för att af de la Gardie lära krigskonsten, slöts ändtligen fred i byn Stolbova, där ombud från båda rikena sammanträdde. I denna fred erhöll Sverige — tack vare de la Gardies segerrika svärd — alla ryssarnes gränsländer vid Östersjön ända upp till Ladoga med naturliga gränser af sjöar eller floder. Där nu staden Petersburg ligger, lät konungen resa en stor sten, i hvilken var inhugget Sveriges tre kronor och denna inskrift:

Hit flyttade svenskarnes konung Gustaf Adolf sitt rikes gränser. Må Guds nåd göra hans verk varaktigt!

I juni månad år 1613 ankommo de ryska sändebuden till Stockholm för att stadfästa freden, hvilket skedde i Storkyrkan i närvaro af rikets råd och hvarvid ryssarne under korskyssning försäkrade om en "evig" fred emellan de båda rikena.

De ryska "evigheterna" voro emellertid ej långa. Man berättar, att en svensk konung en gång kom i samtal med en nittioårig finsk bonde, "Kajanske kejsaren" kallad, som på konungens fråga efter hans ålder svarade: Jag är nu tre evigheter! Detta förklarade han sålunda, att han hade öfverlefvat tre fredsslut med ryssen, hvilka hvardera skulle räcka "en evighet".

Midt i det bördiga Uppland och vid en af Mälarens vikar ligger Veckholms vackra kyrka och längst framme vid altaret ett grafkor, hvars nu sönderslagna minnesmärke af sandsten med bilder och löfverk bär Ebba Brahes och Jakob de la Gardies namn.

I de lummiga lundarna kring det vackra Lyckås i Småland lekte fordom den unga och sköna Ebba Brahe, dotter till den rike Magnus Brahe, Sveriges rikes drots och grefve af Visingsborg, och hans hustru Brita Lejonhufvud. Då föräldrarna ofta vistades vid konungens hof, där de voro gärna sedda gäster, lekte den unge prins Gustaf Adolf understundom tillsammans med den fagra Ebba, och emellan de unga utvecklade sig under årens lopp en varm kärlek, som dock skulle kosta dem båda så många bittra stunder.

Grefvinnan Brahe dog, och på hennes bön tog drottningen den moderlösa flickan till sig och uppfostrade henne som hade hon varit en konungadotter. Men kärleken emellan de unga tu gillade hon ej utan beslöt att på allt sätt hindra deras förening.

En gång kom Gustaf Adolf hem från ett af sina krigståg just vid middagstiden och befann sig snart vid middagsbordet, där han, vid åsynen af den sköna Ebba, tog en duk från bordet, kysste den och kastade den öfver till den rodnande flickan. Den förtörnade drottningen befallde Ebba att genast stiga upp och gå till tärnornas bord, men Gustaf Adolf skyndade efter, tog henne om lifvet och svängde hurtigt om med henne, hvarvid han råkade rifva sönder hennes ena klädningsärm. För att drottningen likväl icke skulle märka något, skaffade han ett passande stycke siden att binda om ärmen och skänkte dessutom dylika band till alla hofdamerna; på gamla målningar från denna tid kan man ännu se detta band.

Sedan ryska kriget ändats och freden lyckligen blifvit sluten, kom den berömde hjälten Jakob de la Gardie åter hem till Stockholm. Han var då i blomman af sin mannaålder och ansedd såsom den hjältemodigaste, mest lysande bland alla då lefvande svenskar. Öfverallt hördes man prisa och berömma honom, och drottningen fattade beslutet att förena honom med den fagra Ebba Brahe. Efter många förhandlingar, tårar och böner, åvägabragtes äfven äktenskapet, som det säges med den i kriget frånvarande konungens vetskap och samtycke. Bröllopet stod själfva midsommardagen på Stockholms slott och paret vigdes i Storkyrkan, som till minne af deras förmälning af dem erhöll en ljuskrona af silfver, vägande 78 marker.

Härom finnes dock en annan berättelse, som säger, att när de la Gardie kom hem från ryska kriget, sökte änkedrottningen, som väl visste, att konungen, hennes son, skulle blifva sin kärlek trogen, att innan hans hemkomst bortgifta den lika fagra som rika Ebba. Lotten föll då på den berömde fältherren, som borde hafva både mod och anseende att stå emot konungens vrede. Grefve Jakob, som ej kunde hafva något emot en skön och rik gemål, och som väl kände konungens vördnad och underdånighet för sin moder, gaf gärna sitt samtycke. Mot fröken Ebbas tårar och böner satte drottningen sitt obevekliga: "Det ena du vill och det andra du skall. Om söndag skall ditt bröllop stå."

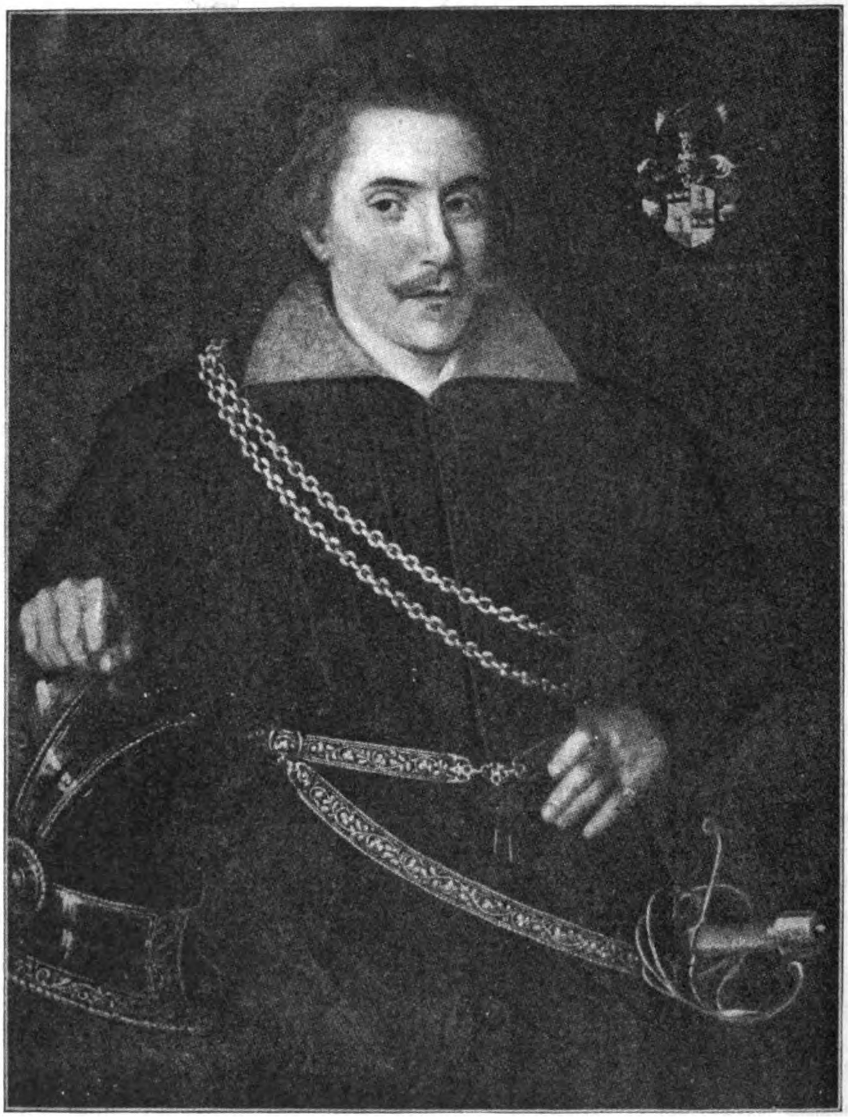
Nu gällde det att hålla vakt om fröken, på det att hon ej skulle få tillfälle att meddela konungen drottningens beslut. Detta var dock ingen lätt sak, ty kärleken är svår att vakta. Samma natt red en trogen tjänare på en snabb häst med bref från fröken Ebba till konungen om hvad som tilldragit sig på hofvet. Denne hade knappt läst brefvet, förrän han kastade sig på en häst, ridande natt och och dag för att hinna hem före den utsatta bröllopsdagen.

Söndagen kommer. Gudstjänsten är slutad och gästerna samlas i drottningens stora sal. En präst träder fram på drottningens befallning. En blek, men grann brud framledes, och grefve Jakob ställer sig vid hennes sida. Vigseln försiggår. Har bruden sagt "ja"? Ingen har hört det mer än drottningen. Välsignelsen läses, och det oupplösliga bandet är knutet. Då hördes in i salen bullret af hästhofvar på borggården, en ryttare springer af en svettlöddrig häst och skyndar uppför trapporna. Det är konungen. Grefve Jakob stod modfälld, den bleka bruden blef ännu blekare, alla stodo bestörta, förbidande hvad hända skulle. Endast änkedrottningen stod lugn och utropade:

"Det är för sent, min son! Jungfru Ebba är nu grefve Jakob de la Gardies maka!"

"Men jag kan förändra allt detta!" utbrast konungen.

"Nej," svarade drottningen, "sent skall det spörjas, att Sveriges konung gifvit sina undersåtar ett så dåligt föredöme, att han, af svaghet för en undersåtes dotter, trampar Guds och människors lag under fötterna."

Jakob De La Gardie.

Drottningen såg med hemlig glädje, att konungens sinne veknade vid dessa ord, och han sade:

"Jag ser att mitt ungdomshopp är förspilldt! Men ingen kan neka mig att taga afsked af min barndoms utkorade."

Han tog den bleka bruden i sina armar, förde henne ur salen och in i en kammare, hvars dörr han slog i lås, och där togo nu de båda sörjande ett långt farväl af hvarandra.

Grefve Jakob sattes sedermera som höfding öfver Lifland och alla de län Sverige hade fått i ryska freden och blef bland folket mycket berömd och afhållen. I likhet med många af sina efterkommande var han en stor vän och befordrare af lärdom och vetenskaper och underhöll årligen tio fattiga ynglingar vid Uppsala lärosäte samt beskyddade snillen och konstnärer.

I närheten af Stockholm vid den vackra Edsviken byggde han sitt slott, som blef kalladt Jakobsdal. Då grefve Jakob var den rikaste man i landet, så blef byggnaden härlig med dyrbara och prydliga anläggningar, trädgård med marmorbilder, fiskdammar, grottor och vattenkonster. Detta slott, som till minne af en bland Sveriges tappraste fältherrar väl fortfarande bort få bära hans namn, kallas dock nu Ulriksdal efter en prins, om hvilken häfderna ej hafva annat att förtälja, än att han föddes och dog. (Karl den elftes son Ulrik dog nämligen i sitt första lefnadsår.)

Hvarken före eller efter Jakob de la Gardie har den hjälte blifvit född, som kunnat tillbjuda sin konungs

son ett kejsardöme och lagt så rika och stora landskap under Sveriges krona som han. Han blef också rikligen belönad med stora förläningar af gårdar, slott och härader. I Västergötland erhöll han Läcksjö slott på Kållandsö med tillhörande härad samt Höjentorp, där hans och hans faders bilder, gjutna i bly, stå framför ingången till de la Gardieska grafkoret i Varnhems kyrka, och i Västmanland Axholms slott och Högfors bruk, hvilket senare Ebba Brahe sedermera hade som änkesäte. Det grefliga paret skänkte till Västerås domkyrka, där grefvinnan Ebbas fader har sin hvilostad, en dyrbar guldkalk med ädelstenar.

I trettiosju år lefde det ädla paret tillsammans i kärlek och endräkt. Fru Ebba var en god husmoder, en god och deltagande maka och en öm moder och som alla af hennes ätt älskad af sina underhafvande. Sju söner och sju döttrar slöto en krans kring de gamle.

Grefve Jakob var under hela sin lifstid aktad och ärad af alla, både hög och låg, och när han mot slutet af sin lefnad i egenskap af en bland den unga drottningens förmyndare såsom en gammal blind gråhårsman, inträdde i rådsalen, visades honom stor vördnad, och hans råd befunnos oftast vara till nytta för fäderneslandet.

Som minnesmärken efter den store fältherrens segrar i Ryssland må väl räknas de klockor, som finnas i åtskilliga af våra landskyrkor med sin inskrift på gammal ryska eller slavoniska, hvilken nu för tiden hvarken svenskar eller ryssar mäkta läsa. En sådan, "ryssen" kallad, finnes i Enköpings kyrka och skänktes förmodligen dit under den tid, då grefve Jakob var herre till Ekholmen.

Om Jakob de la Gardies blindhet berättas följande:

Efter sin hemkomst från kriget var han omätligt rik, stolt och högmodig och tyckte sig ej behöfva hvarken Guds eller människors hjälp. Han lät i Stockholm gent emot konungaborgen på andra sidan strömmen uppbygga ett härligt slott med torn och prydnader och ståtligare än något annat i staden på den tiden.

När byggnaden var färdig, ville han på afstånd betrakta sitt verk och lät en tjänare ro sig ett stycke ut på strömmen, hvarefter han med några öfvermodiga ord befallde honom att vända båten. Men när han ville se på sitt verk, var han blind, Herren hade slagit honom för hans öfverdåd.

Af denna olycka väcktes den stolte mannen till besinning. Med ett förkrossadt och ångerfullt hjärta vände han tillbaka och bad om nåd att kunna göra bot och bättring samt beslöt att bygga ett härligt och kostligt Herrens tempel.

Så blef Jakobs kyrka grundlagd och fullbordad, under det att grefve Jakob tillbragte sin tid under ånger och botgörelser. Sedan den härliga byggnaden blifvit färdig lät han en tjänare ånyo ro sig ut på strömmen och tillsade honom, sedan de hunnit ut ett stycke: "Vänd nu om i Jesu namn!" Och då han vände sina ögon mot kyrkan, fick han sin syn igen och lefde sedan i gudsfruktan och ödmjukhet intill sin död, hvilken, som han sade, kom till honom som en kär vän.

Så är sagan om grefve Jakob och hans kyrka. Men det är bekant, att konung Johan lade första grunden till detta tempel, ehuru det är sannolikt, att grefve Jakob med sina stora rikedomar bidragit till detsammas fullbordan. Dock är det en sanning, att han var blind och sedermera på sin ålderdom fick sin syn igen. Hans grefvinna skref härom i ett bref: "Sedan min käre herre lät sticka sitt öga*, har han haft en omänsklig pina däri, så att jag aldrig kan utskrifva den ymka jag har sett på honom."

Sent skall Sveriges folk glömma en sådan hjälte som Jakob de la Gardie.

*Han opererades, men utan framgång.

STATIONEN MARAH.

Snälltåget rullade in på stationen, konduktören utropade dess namn: Bergvald, Bergvald. En ung man, som uppenbarligen hade mycket brådtom, steg ut ur vagnen. Då gled den tunga kappsäcken ur hans hand, och i det han sökte att åter fatta tag i den, snafvade han själf på fotsteget. Han störtade omkull och föll med ryggen mot vagnen, hvarpå han stötte hufvudet mot en af perrongens järnpelare. Han rörde sig icke, men var dock icke död.

Inom kort hade man burit honom in i ett närbeläget hotell. En läkare blef hämtad. Han såg mycket allvarsam ut, då han verkställt den första undersökningen. Skadan i hufvudet trodde han icke vara vidare allvarlig, men däremot hade ryggen skadats på ett mycket farligt sätt.

Den sjuke kom snart till medvetande och kunde svara på åtskilliga frågor, som ställdes till honom. Han var på väg till sitt bröllop. Nu började telegrafen arbeta och snart kommo hans närmaste tillstädes. Deras skrämda uppsyn, deras med möda återhållna tårar, läkarens allvarliga min, hans egen oförklarliga svaghet, allt detta sade den unge mannen, att han måtte vara farligt sårad. Detta var också händelsen.

"Ryggmärgsskakning, ingenting att göra", sade läkaren nere i salongen. "Bara tålamod, det går nog", sade han där uppe i sjukrummet. Ack ja, tålamod behöfdes det i långa veckor och månader, hvarunder den sjukes tillstånd syntes nästan oförändradt; han blef hvarken bättre eller sämre. Men hvarifrån skulle han få tålamod? Hans mor hade stannat hos honom och dessutom hade han fått en diakonissa till sköterska, men o, huru långsamt tiden gick! Den kröp liksom en snigel. Allt mer och mer dyster blef den sjuke till mods. Han tänkte på sin affär, som han just hade börjat, på den härliga resa han skulle ha företagit med sin unga hustru, den dyrbara utstyrsel, med hvilken han skulle hafva öfverraskat henne, på all den glädje och fröjd de skulle hafva väntat sig i lifvet. Nu låg han här, och hoppet om förbättring blef med hvarje dag allt svagare, kanske skulle han dö redan nu! Han måste gifva sin förtviflan luft i vilda klagorop. Hvem skulle kunna trösta honom?

När han så blef lugnare, läste de tidningarna och annat för honom. En afton frågade diakonissan, om hon fick läsa litet ur bibeln för honom. Han såg upp en smula öfverraskad; det for liksom ett hånfullt löje öfver hans ansikte. "Gärna för mig", sade han kort. Och systern tog sin bibel och läste för honom 2 Mos. 15: 23—26 om israeliterna, som kommo till Marah och funno bittert vatten, som med Guds makt blef sött. "Hvarför har ni just läst det där, syster?" frågade den sjuke. "Därför att jag tyckte det passade för er. Ni har också kommit till Marah." "Ja, det har ni då verkligen rätt i", svarade den unge mannen, "den här stationen borde kallas Marah. Om nu här bara växte ett sådant träd, som gör det bittra vattnet sött." "Jo, det växer här", försäkrade ifrigt diakonissan, och då den sjuke teg, fortsatte hon att tala. Hon talade om den läkare, som gifver lifvet, emedan han själf är lifvet, och den sjuke låg stilla och hörde på. "Kanske tycker ni illa om, att jag talar om detta", frågade systern, då han ännu icke rörde på sig. "Nej, nej, fortsätt bara, syster Anna", sade han hastigt, väl hörde han på blott med halft öra, hans tankar voro annorstädes: sådana ord, sådana verser hade han hört förr, då han som gosse setat vid gamla mormors säng, hon som i så många år varit fängslad vid sjukbädden. Hon hade talat på alldeles samma sätt. Han mindes så väl, huru hon alltid var glad och tålig; när han ville gå sin väg, så höll hon honom fast och sade: "Hör du blott på, en gång kan du få nytta utaf det." Då och då hade han fått läsa för henne enstaka språk och verser så ofta, att han otåligt utropade: "Mormor, nu kan vi nog det här utantill", men hon svarade: "fortsätt du bara, en gång får du nog nytta utaf det."

Ja, den tiden hade nu kommit. Väl var det motstånd i hjärtat, väl spjärnade förståndet emot, väl uppreste sig hela hans inre mot att gå under domen och göra bot; och att det tunga slag, som hade grusat alla hans sköna förhoppningar, skulle vara honom tillfogadt af en älskande Faders hand, det hade han svårt att förstå. Men den lefvande Gudens lefvande ord bevisade sin kraft. Han fann något af det förunderliga träd, som kan göra äfven det bittraste vatten sött.

Vintern och våren hade gått förbi, och sommaren började gifva rum för hösten. Då ropade den sjuke en morgon: "Syster Anna, syster Anna". Den trofasta sköterskan skyndade fram till honom. "Jag tror jag har legat länge nog vid stationen Marah", sade han med ett stilla leende. "Nu får jag väl färdas vidare." Diakonissan förstod honom. "Skall jag väcka er mor?" frågade hon. Den sjuke gjorde ett bifallstecken. Hans moder kom skyndsamt. Man telegraferade efter de öfriga, men de kommo för sent. Under tårar berättade hans mor för dem: "Han bad oss ännu en gång läsa historien om Marah, och då han hade hört de orden: 'Och Herren visade honom ett träd, hvilket han kastade i vattnet, och vattnet blef sött', så sade han amen och insomnade."

Öfver denna text hölls också liktalet.

Till stationen Marah komma vi mången gång på vår lefnadsfärd. Somliga måste stanna där länge, men nödens bitterhet tar han bort, som själf icke undandragit sig att där upplefva dagar och nätter af smärta, vår Herre Jesus Kristus. Den som ser på honom med trons blick erfar, att det bittra blir sött, och att agan bär rättfärdighetens fridsfrukt.

Iv. i F. F. o. K.

UNDER GRÖNA HVALF.

Du, som sist fann världen ha för högt till taket!
Du, som sett dig skygg på himlens granna ljus!
Följ mig, du, som frös i gyllne stjärngemaket,
till vår gamla moders gröna, låga hus!
Du som ej med grubbel fann din fasta punkt!
Kom! Därinne hjärtat blir så lugnt — så lugnt.
Där bland rosensnår
tanken hvila får,
hvila ut från långa, bittra år.

I din barndoms dagar var du jämt därinne.
Då var moder jorden dig så skön och kär.
Men din fröjd i lunden vek med barnets sinne,
och i murstensöknen vardt du resenär.
Där i rusig dans omkring den gyllne kalf
glömde snart du leken under gröna hvalf,
glömde muntra hopp
öfver bäckens lopp
och din äntring upp till furans topp.

Till det paradis, som du i världen sökte,
följde gamle ormen, fast han nu bytt skinn.
Nu omkring dig själf han sina slingor krökte
och i heta stunder göt sitt etter in.
Kunskapsträdet där har präntbemängda blad,
men dess frukt ej än gjort anden innerst glad,
gaf blott flyktig lust
som af drufvomust,
gyckelbild af sanningslandets kust . .

Under gröna hvalfven intet bländverk fångar.
Bladen susa där din trygga barnatro.
Menlöst kring din själ hvar liten blomdoft ångar.
Fågelns enkla visa skänker där dig ro.
Där, på sippklädd tufva är ditt örnagått,
som vår mor i längtan ofta gråtit vått.
Hvilan utan svek
från din barndomslek
njut och känn vår moders västansmek!

Blif ej vresig strax, om litet kryp det lyster
ned från strået kräla till din jättekropp!
Ack, det vill blott hälsa stora bror och syster
och en stund i famn på dem få klättra opp.
Fjäriln flyger glad och hviskar för sin vän,
att hans stora syskon kommit hem igen.
Ack, han vet så väl
i sin ringa själ,
att bland stadssten svälter man ihjäl . . .

Under gröna hvalfven vill jag världen glömma,
som tog glädjen från mig och blott klokskap gaf.
Där med enfaldsblickar vill jag åter döma
och med barnasinn hvart väsen hålla af.
Jag på knä vill sjunka under granen där,
bedja åter "Gud, som hafver barnen kär",
och från hjärtats sår
och från ögats tår
somna in i dröm om Edens vår.

HARALD JACOBSON.

ONDT I TUMMEN.

Vi sutto en dag vid frukostbordet, min man, välloflige —åtminstone i allmänhet — namnet Leonard eller arkitekten, jag själf och våra dagars hopp, lydande Leonardo, som hans pappa gärna kallade honom med minne af en äldre, välkänd herre från Italien, för hvilken han hyste mycken aktning.

Min man fattade just knifven för att snoppa ägget. Den rände med fart mot skalet, men, o ve, i samma ögonblick uppger min man ett högt rop, tappar ägget och släpper knifven, som på väg till golfvet tar tillfället i akt att först nagga en stor bit ur tallriken.

Jag hoppade till både vid skriket och skrällen, Leonard satte hafrevällingen i vrångstrupen; båda stirrade vi med häpna ögon på fadern — jag med hemlig skräck, att möjligen något ofullfjädradt, på väg att blifva kyckling, missnöjdt öfver afbrottet, skådat upp emot honom ur ägget, som verkligen hörde till en liten slump, jag med tre öres vinst på tjoget skaffat hem från en godtköpsaffär på Söder, dit det tagit en half dagsresa att komma samt kostat fyrtio öre i spårvägsslantar fram och åter.

Men jag drog en lättnadens suck, ägget var tydligen oskyldigt och glömdt, medan min man hårdt, som om han varit rädd att tappa den, omfattade tummen på sin högra hand med den vänstra, rynkade ögonbrynen och för öfrigt förvred sina anletsdrag på ett fult sätt, som ofelbart skulle inbringat Leonard, det lilla lammet, löfte om en duktig risbastu, ifall det varit han i stället, som öfvat sin begåfning därpå.

'Hur är det fatt, min vän", frågade jag deltagande, "har du ondt någonstädes?"

"Om jag har", kom svaret med dyster klang.

"Är det i tummen?"

Han jakade genom att högtidligt böja på hufvudet, utan att dock ett ögonblick släppa sagda fingers ände ur sikte.

"Ömhet . . . värk . . .", framstötte han slutligen, "kan inte ta' på den, inte *hålla* på någonting, ja, du såg nyss själf hur det gick."

"Ja, jag såg. Hvad kan det vara?"

"Vet inte, värken började i morse, då jag skulle kläda mig."

"Stackars min gubbe, och ingenting har du sagt därom."

Min man höjde på axlarna med ett uttryck af att det icke var första gången han lidit under tystnad, hvarom jag icke yttrade någon egen mening.

"Sedan har jag icke egentligen känt något af det", bekände han mera i hvardagston, tydligen belåten öfver att ha fått en smula deltagande, "tills det otyget började igen, när jag tryckte tummen mot knifven. Hur tycker du fingret ser ut?" fortsatte han och sträckte det emot mig.

Jag synade noga tummen från alla håll, men kunde icke se något ovanligt på den och sade det med lättadt hjärta. Men min man blef tydligen icke fullt belåten härmed.

"Den är svullen", sade han afgörande och höll för jämförelses skull också den andra tummen i vädret.

Jag såg växelvis pröfvande från den ena till den andra, men var ej i stånd att upptäcka minsta skillnad.

I denna stund hade emellertid Leonard kommit till rätta med sin urspårade välling, och han upplät nu sin mun och talade:

"Jag tycker pappas tumme", — han utpekade den högra — "har längre nagel än den andra!"

Som min man ej är vänsterhändt, kunde möjligen häri ligga en förklarande orsak till ett sakförhållande, hvars påpekande kom honom att något hastigt taga till sig sina tummar igen, och yttrandet föranledde ej till någon vidare behandling af ämnet.

Måltiden fortsattes, och under en viss tryckande tystnad sökte min man, fumlande på ett duken missprydande sätt, tillgodogöra sig en saftig biffstek genom att hålla gaffeln mellan pek- och långfingret. Mitt erbjudande att mata honom afböjde han envist, sedan han med en hastig blick öfvertygat sig om att hans uppmärksamme och läraktige herr son ägnade honom och hans förehafvanden ett nästan alltför smickrande deltagande.

Medan vi drucko kaffet, bröt ändtligen min man tystnaden. "Jag hörde i förgår", började han tankfullt och liksom för sig själf, "talas om en karl, som miste större delen af armen."

"Hu då — i ett tröskverk", gissade jag.

Han såg upp med ett uttryck, som om han gärna hade velat bespara mig detta, som dock i sanningens namn måste fram.

"Den amputerades", sade han i samma ton som förut och tecknade med kaffeskeden ett snitt strax ofvan armbågen.

"Åh, det är ju ohyggligt! Och hvarför?"

"Blodförgiftning", svarade han långsamt och såg nästan smeksamt åter på sin tumme. "Genom ett kanske omärkligt sår kommer giftet in i blodet, det sprider sig, och så är det färdigt."

"O, Richard", utbrast jag förfärad, — "hur har du hjärta att skrämma upp mig så?"

Leonard började gråta.

"Så, så", sade min man lugnande. Och med något af sättet hos en förare, som låtit ett turistsällskap hissna en stund vid bråddjupets rand och sedan låter det andas ut på ofarligare mark, sade han:

"Det behöfver ju icke alltid gå *så* illa. Vi få väl hoppas, att mitt onda lättare går öfver."

"Men man kan inte veta, hvad det kan vara. Kära, du måste göra något för det. Du borde tala vid doktorn."

"Nej, nu är du skämtsam", utbrast han och blef tydligen på bättre lynne, allt efter som min oro ökades. — "För sådant lappri?"

"Säg inte så. Du vet, hur det heter: 'Små sår' — —"

"Ja, visst, men du sade ju själf, att ingenting syntes, och då —"

"Får jag se igen. Det är bestämdt som en liten röd prick midt på tummen. Får Emma koka litet gröt åt dig?"

"Skall den ätas —?"

"Nej, blott läggas som omslag", skyndade jag mig tillägga.

"Hm", nöjde han sig med att säga.

"Och under tiden skall du stryka terpentin på fingret för den händelse något kommit i det."

"Sådant kiet —!"

"Du kan sätta en handsktuta öfver. Så gjorde vår gamla barnjungfru, om hon fick stickor i fingrarna, när hon skurade, och däraf kröpo de ut af sig själfva."

"Mycket bra! Nu går jag emellertid in till mig, så kan du ju komma efter med smörjelsen. Leonard, min son, hör hit, jag har en gås oplockad med herrn."

"Jag är fin, ren och snuten, pappa!"

"Det gläder mig särdeles, men din faders yttre tyckes du ej fullt gilla. Framåt, min unge vän!"

Far och son troppade af, och jag såg efter dem med rörda blickar för att sedan förfoga mig till köket och gifva Emma tillsägelse om gröten. Under tjugu minuters tid stodo vi lutade öfver grytan och turade om med att sköta vispen och öfvervaka, att den andra gjorde det riktigt. Under tiden ljöd det vildaste larm från min mans rum. Rammel och fall, följda af skratt i djup bas och gälla glädjedrillar ej olika lärkans glada kvitter, när hon höjer sig mot skyn om våren.

Men småningom blef det tyst, och när jag kom in med en portion gröt, som kunnat förslå till ett litet regemente, fann jag gossen i salen, där han, mutad med en gammal passare, lofvat förhålla sig stilla, tills mamma öfvertog ledningen, och tillbragte vänttiden att sticka hål på ett stort papper, en "Ritning till en mindre stenbyggnad på landet", som låg utbredd framför honom.

Saknande den glada hvissling, hvarmed min man i goda arbetsstunder står lutad öfver ritbordet, hastade jag mot hans rum och möttes vid dörren af en syn!

Rundt omkring på golfvet lågo kuddar och annat, som lämpat sig till kastvapen, kringströdt, och på soffan, raklång, med håret i oordning och ett lyckligt leende på läpparna, som om han ännu i drömmen dröjde med gossen i leken, låg min man utsträckt och sof med jämna andedrag och ett lugn, som ingen värk i världen tycktes kunna störa. I ena handen kramade han en hanske, en af de nya, rödgula. Maken hade fallit på golfvet, och när jag böjde mig efter den, upptäckte jag, att båda voro tumlösa. Af de felande delarna, troligen afsedda till tutor, fast de af någon för mig okänd anledning fått frångå denna bestämmelse, befanns en uppträdd som hätta på riddaren, som prydde brefpressen, den andra var fylld med hagel, fastnaglad med ett häftstift på skrifbordshörnet.

Medan jag beskådade all denna styggelse, vaknade min man.

"God morgon", sade jag litet spefullt, "jag tror herrn har tagit sig en liten lur!"

"Kommer aldrig i fråga. Jag har bara legat och funderat ett ögonblick."

"Det kan minsann behöfvas, efter denna förstörelsen. Här har du emellertid din gröt."

"Hvilken gröt —?"

"Till fingret."

Han såg på alla tio med en blick af mycket liten djupsinnighet för att anföra en bekant karaktersskildrares ord, men snart klarnade minnet.

"Jaså, för tummen. Nej, vet du, det bryr jag mig inte om."

"Jo, visst, så slipper du kanske värken."

"Bah, den är borta för längesedan. Flög sin väg i samma ögonblick jag klippte sönder handskarna. — Saxen råkade glappa till", fortsatte han något öfverdrifvet omständligt, och därvid kom jag att tänka på, att jag fick mitt onda i natt, när jag skulle lossa en skruf på dragstiftet. Den hade råkat ur gängan, hvarför jag fick taga i en smula hårdt, och fastän ingenting kändes då, blef förmodligen tummen öm däraf och känslig som ett fruntimmer", — slöt han obesväradt.

"Om vi skulle spara alla personliga tillämpningar", föreslog jag.

"Alldeles som du vill, min vän, alldeles."

"Och bara vara glada, att du mist ett ondt, hvars orsak, — du får ursäkta mig det, — förefaller lättare att fatta än dess snabba upphörande."

"Ah", sade han med ett leende, som han med ifrigt tvinnande af sina mustascher förgäfves sökte dölja, — "du kan väl förstå, att det ger en viss lindring i krämporna att veta, hvarifrån de härstamma."

Häri måste jag förstås ge honom rätt. Därpå beredde jag mig att gå, men ansåg mig dessförinnan dock böra ge min man en liten uppsträckning, för att han arbetade om nätterna.

"Det var bara en stund", försvarade han sig, "tills jag fick min 'Ritning till en mindre stenbyggnad på landet' färdig."

Hans ord kommo mig att rycka till.

"Richard, vet du, att, — att Leonard just håller på att fördärfva en sådan."

"Hvad säger du?" utbrast han förskräckt. — "Hvarför håller du ej bättre reda på, hvad pojken tar sig till!"

"Jag trodde, du såg efter honom, när han var här inne."

"Jag kan väl inte vara barnpiga medan jag sofver heller", sade han förargad. — "Olyckliga barn, hvad har du gjort!" ropade han därpå mot gossen, som i detsamma kom in, viktig, med ritningen väl hoprullad under armen.

"Bara prickat och ritat en liten stuga, som pappa gör", svarade det intet ondt anande lilla arkitektsämnet och vecklade stolt upp papperet, genomstunget som ett såll.

"Hur vågar du", började min man hotfullt och sträckte handen efter ritningen.

Gossen sänkte sitt hufvud.

"Jag ville så gärna hjälpa pappa, då pappa var sjuk", mumlade han försagd.

I detsamma uppgaf min man ett gladt rop.

"Han har sannerligen haft takt, den lille", sade han förnöjd, — och valt ett gammalt förkastadt förslag att göra sina tillägg och förbättringar på."

"Godt, om intet annat blifvit förstördt", sade jag och såg mig omkring.

"Nej, utom tallriken, handskarna och gröten, kokt i onödan, vet jag ingenting", inföll min man muntert.

"Och det är lindrigt, icke sant, —"

"Hur menar du?"

"Mot allt, som *kunnat* komma af ditt onda i tummen."

Ur *Idun*.

"FRÄLSNINGSFLICKAN".

Dån af trumma och trumpeter
ljuder ifrån smutsig gränd,
och en sång med knagglig meter
är af unkna fläktar sänd
in i hålor mörka, nakna,
in i rökfylld källarsal,
in bland dem, som allting sakna,
utom bittra samvetskval.

Trumman tystnar, slut är sången
och en egendomlig hop
böjer knä, men denna gången
går ett ifrigt bönens rop
upp till Gud för fallna bröder
och för arma systrars nöd,
för den gnista, som än glöder
i ett lif, som liknar död.

Skön var bedjerskan den stunden,
helig eld i ögat brann
och kring ädla tinningsrunden
likt en gloria upprann.
Ifrån höjderna hon trädde
till de arma fallna ned,
och om än man henne hädde,
tyst hon led med den som led.

* * *

Hör, det larmar, klockor ringa,
flammor upp mot höjden slå,
alla mot det kyffe springa,
som i lågor synes stå.
Främst är bedjerskan, men fasa
tecknar sig i hennes drag,
under tak, som snart skall rasa,
bor en kvinna lam af slag.

Uppför steg, som spraka, knaka,
flyger hon, den unga, opp,
fåfängt ropas hon tillbaka,
lågor sveda hennes kropp,
öfver sängen hon sig böjer
och den lama ensam bär
hän till fönstret, där sig höjer
stegen, som man fästat där.

Genom massan "bravo" ilar,
när i brandsoldatens famn
sjuka kvinnan räddad hvilar,
och den ädla flickans namn
tusen munnar kraftigt ropa.
Men, se där! O, store Gud!
Hela rucklet störtar hopa,
hon är där! — en dödens brud!

Ack, hvad fanatism vi kalla,
stundom mycket bättre är
än de stela former alla,
som oss ofta tvinga här.
Den, som kan sig själf förglömma
och för andra offra sig,
vågar, broder, du ej döma,
fast ej sättet passar dig.

LUDVIG.

NÄR VALLBO-TOMTEN FÖRSVANN.

Sägen.

Västerut om fjället, midt emot den lilla byn skre, låg en annan by, Vallbo kallad. Den hade också det snöiga fjället öfver sig, men den låg långt nedanför trädgränsen, så att ville man komma upp i själfva bergstrakterna, måste man först gå igenom en djup, mörk skog.

Folket i Vallbo var styfsint och välmående. Under ett par århundraden hade stugorna gått i arf från far till son, hö och säd funnos alltid rikligt i logen, och uppe på fjället hade bönderna sina egna fäbodar, där får och kor och getter gingo på bete om sommaren. Han tyckte sig också vara någonting, Vallbobonden, han såg med förakt ned på den fattigare befolkningen i trakten, och den gosse, hvilkens håg stod till en flicka i byn "västanfjälls", han gjorde nog klokast i att glömma att han hade ett hjärta, eller ock att för alltid lämna sin fädernebygd.

I byn hade nästan alla gått till hvila, endast här och där glimmade ett sken från fönstren i stugorna. Men öfver vägen, som gick tvärs igenom byn, föll månljuset klart och lyste på en liten gestalt, knappast fotshög, i röd mössa och hvitt, långt skägg, som med tysta steg smög sig fram längs stugorna.

Det var Vallbo tomte, som i höstkvällen gick omkring och pysslade i byn. Alla här kände honom; till och med barnen hade mångfaldiga gånger om kvällarna sett hans röda hätta skymta fram bakom husknuten. Och alla blefvo så glada, då de fingo se tomten, ty de visste att det betydde lycka. De visste att han ville dem väl; sedan många, många år tillbaka hade han bott här i byn, och från far till son kunde man berätta om, hur logarna stodo fulla, hur korna mjölkade, och hur kalfvar och grisar fingo lefva, därför att den lille Vallbotomten drog hit lycka och välmåga. Och om den dagen komme, då tomten försvann, då ingen mera kunde berätta att han sett det lilla gråskägget titta fram på logen eller i stallet, då blefve det sorg och klagan i Vallbo, ty då visste man att andra tider skulle börja. Också voro alla här måna om att den lille tomten skulle trifvas hos dem; aldrig glömde de att vid jul och påsk sätta ut grötfatet åt honom, aldrig hällde de hett vatten utanför stugudörrarna, ty det visste de att tomten ej tyckte om, och när de ätit gömde de åt tomten en liten bit mat på tallriken. Ja, det hade blifvit en sed här att aldrig äta så att fat och tallrik blefvo riktigt tomma, och om någon frågade hvarför, blef svaret alltid: "De' ska vara en bit åt tomten också."

Sakta tassade det lilla gråskägget fram på den månbelysta vägen, öfver hvilken skuggorna från husgaflarna föllo skarpa. De voro gamla bekanta, han och månen där uppe; århundrade efter århundrade hade gått, släktled hade efterträdt släktled, men samma måne satt och lyste öfver det hvita fjället, och alltjämt gick tomten och pysslade, sedan alla andra lagt sig.

Försiktigt öppnade han dörren till Lars-Anders ladugård och tittade in; ett sakta råmande hördes därifrån, liksom hade korna drömt i sina bås, på pinnarna sutto hönsen och sofvo med hufvudet under vingarna, och lill-kisse kom jamande och gned sig mot hans ben. Han nickade och strök belåtet sitt skägg, där han stod i dörröppningen, genom hvilken månen kastade en smal ljusstrimma öfver ladugårdsgolfvet.

Därefter gick han till grannens, Per-Niklas' stuga, ställde sig på tåspetsarna och tittade in genom rutan. Därinne glödde kolen i spiseln, far låg och sof i den stora sängen, men moran och döttrarna sutto ännu och spunno vid det svaga skenet. En af dem sjöng sakta:

"Fullmånen glimmar i skyarne,
tyst de ä' uti byarne —
natten hon kommer förvisst,
blif när oss, o Herre Krist'!"

Tomten smålog och blåste på rutan.

"Hva' va' det?" sporde moran och såg upp från spinnrocken; "hörde I hur de lät ve fönstret?"

"Fäll va' de tomten, som vill ha nå't å ät'," svarade en af flickorna, i det hon steg upp, lade litet gröt på ett fat och ställde ut det på förstugubron.

"Gud signe den lille mannen", sade moran, "de har nu allti varit så, att när hösten kom å de begynt' å mörkna, gick han omkring och såg etter att ljusen blef släckt' å allt lugnt å stilla te natten. Vi ska fäll gå te hvila, vi ock!"

Härmed satte hon undan spinnrocken, och inom en stund lågo alla och sofvo i Per-Niklas' stuga.

Den lille tomten kröp försiktigt upp för trappan, tömde gröten i den läderpåse han hade hängande vid bältet och gick vidare.

Så kom han till Mathias och till Jöns och till Nils Månsons och hvad de allt hette, bönderna i Vallbo. Och öfverallt snokade han i båsen och spiltorna, på logen och i källargluggarna, och om han såg att någon af pigorna eller drängarne somnat ifrån talgdanken, så blåste han på rutan, ända tills den sofvande for upp och trodde att det var husbond' som bultade på. Då blef ljuset släckt, och i stället silade månskenet in genom de små dunkla rutorna.

Men när han sett att allt var stilla och tyst i Vallbo, och att nattens hvila sänkt sig öfver trötta lemmar och sinnen, då lämnade han byn och begaf sig till skogs för att hälsa på en farbror, som bodde på andra sidan fjället. Ty det är endast om nätterna, då människornas ögon äro slutna, som tomtar och vättar och troll äro ute, det är endast månens och stjärnornas sken de kunna fördraga, på dagen försvinna de, och ingen vet hvar deras hemvist är.

Stigen, på hvilken tomten gick, bar brant uppåt genom en skog, som omväxlade med furuträd, vilda, täta busksnår och löfträd, mest aspar. Nu i oktoberkvällen stodo asparna nästan aflöfvade, med månskenet lysande mellan de nakna grenarna, på hvilka här och där hängde ett gult, darrande blad. Men marken var alldeles öfversållad af de nedfallna bladen, som sakta prasslade under tomtens små lätta steg. Ibland klämde skogen ihop sig, så att månskenet knappast kunde smyga in mellan de mörka furorna, men ibland vidgade den sig, och då framträdde månen stor och glänsande öfver fjällets spets och upplyste stigen med de gula höstlöfven och den lille rödhättade mannen, som tassade fram därpå.

Ett förnöjdt småleende glindrade i hans vänliga ögon, och allt emellanåt nickade han och strök sig belåtet om

skägget. Han tänkte på Vallbo och hur väl allting var beställdt för bönderna där; hur säden bärgats utan regn, så att ladorna stodo fulla ända upp till takåsen, hur mor Sissels kor kalfvat och fått så mycket mjölk, att moran aldrig haft så stort förråd af ost och smör i stugan, hur Per-Niklas fått sälja sina föl, hur mor Dordis "purka" fått nio grisar, som allesamman blifvit vid lif. Det lilla gråskägget kände sig så hjärtans glad vid tanken på Vallboböndernas välmåga; han ville dem så väl, ty han tyckte att de voro goda och vänliga och tänkte till det bästa på sådant här småfolk som han. Ty det fanns ju så många som skrattade åt honom och hans släkte, många som kallade den en tok, hvilken trodde på tomtar och älfvor och vittjor och annat småting i skog och mark, många som ej betänkte, att i det fördolda finnas underliga ting, att där väfvas människolifvets öden, där växlas lycka i olycka, glädje i sorg, rikedom i fattigdom. Men ingen vet hvarför det sker; det är *småting* som drifva skytteln i lifvets väf, *småting* som blanda ränning och inslag, *småting* som göra väfven ljus eller mörk . . .

Medan den lille tomten gick där och tänkte på det myckna underliga, han såg i lifvet, och blickade upp mot månen, som glänste fram mellan asparnas aflöfvade grenar, märkte han ej ett försåt som låg på vägen, ett giller som Vallbobönderna satt ut här för att fånga fåglarna, som sprungo omkring i skogen. Han märkte ingenting, förrän en stor, tung stock plötsligen föll ned öfver hans ena fot och fastnaglade honom vid marken.

Den lille tomten gaf till ett skri, och hans ansikte förvreds ohyggligt. Jämrande böjde han sig ned och försökte lyfta upp stocken, men den var honom för tung, hur mycket han än ansträngde sig lyckades han ej få bort den från sin krossade fot. Icke heller kunde han rycka lös foten, ty det gjorde alltför ondt, och så måste han stå där fängslad timme efter timme i den kalla höstnatten.

Och medan han stod där, och fram emot midnatt tunga moln allt emellanåt drogo öfver månens skifva, så att det blef alldeles mörkt inne i den djupa, vilda skogen, hvars tystnad endast stördes af ett hemlighetsfullt prassel mellan furorna eller ugglans skri i de nakna asparna, tänkte han på fåglarna, ormarna, hjärparna, för hvilka folket här lagt ut sina giller. Han tänkte på hur fria och glada de flögo uppåt fjällväggarna, hur lätta de sprungo fram längs skogsstigarna mellan snår och buskar, och hur så den hemska gillerstocken föll ned på dem, så att de måste stå där hela natten plågade och lemlästade, se hur solen gick upp, höra hur deras vänner och släktingar jublade den nya dagen till mötes, medan deras krossade vinge slog sina sista flämtande slag.

Och så tänkte han på folket där nere, Vallbobönderna, till hvilkas hem han dragit så mycken trefnad och välmåga, tänkte på hur lugnt och godt de nu hvilade, medan han stod här och led alla de kval, som lidits tusen gånger före honom, fastän skogen bevarat hemligheten därom. Och hans ansikte med det långa skägget och de små tindrande ögonen, som nyss såg så vänligt och belåtet ut, fick ett elakt, hämndgirigt uttryck och han hytte med den knutna handen mot Vallbobyn.

Emellertid började det nu att dagas och bli lif och rörelse i skogen. Det knäppte i buskar och snår, hackspetten smällde mot trädens stammar, här och där hördes ett enstaka jollrande kvitter bland grenarna. Ugglans rop hade för länge sedan tystnat, nattmörkret vek och det ljusnade kring bergsspetsarna. Mer och mer nalkades morgongryningen, den stund då tomtar och vettar och dylikt småfolk måste försvinna. Öfver bergen syntes ett rödt, flammande sken, som för hvarje sekund växte och utbredde sig; två orrar flögo upp ur ett träd och försvunno med ett hvinande sus inne i skogen; från höjderna hördes ljudet af vallflickans toner, där hon gick och ropade på sin hjord.

Den stackars tomten darrade af köld och smärta, och en djup, tung suck häfde hans bröst. Så böjde han sig ned, slet med ett skärande jämmerskri lös sitt ben och lämnade den blödande foten kvar under stocken. På ett ben hoppade han sedan fram till en sten, under hvilken han kröp in och försvann i jorden. Men innan dess reste han sig upp, höjde på sitt gråskäggiga hufvud och, i det hans ansikte förvreds af sorg och smärta, skakade han ännu en gång handen mot Vallbobyn, öfver hvilken solen just nu gick upp, och där tupparna började gala.

Se'n dess har aldrig någon sett till tomten i Vallbo. Det berättas att en bonde hittat den lilla krossade foten under gillerstocken, och invånarne tro själfva att de med sina snaror dödat den lille mannen, som bragte dem lycka och trefnad. Några påstå sig också om höstkvällarna ha hört suckar och jämmer från den stora stenen bredvid gillerstocken, och två Vallboflickor kommo en afton springande utför skogsstigen och berättade, att de tydligt hört hur det ropade ifrån "tomtestenen": "Aj, min fot, aj, min fot!"

Men nu är det många år sedan folket här uppe hörde eller såg något af Vallbotomten, och ifrån byn försvunno trefnad och välmåga allt ifrån den stund, då den lille lemlästade mannen kröp in under stenen.

* * *

Så lydde den sägen jag hörde berättas af Per-Niklas i Vallbo, en gammal from gubbe, den äldste invånaren i byn och sonson till bonden med samma namn, som på den tiden tomten bodde i byn var en rik och mäktig bonde. Vi sutto i dörren till hans stuga och pratade i den vackra septemberkvällen; men stugan såg inte ut som på farfars tid, den var gammal och förfallen, och ladugården midt emot, där fordom alla båsen voro fyllda, och hönsen gingo och plockade kring knutarna, stod tom och öfvergifven.

"Ja, det var en egen historia", sade jag, då Per-Niklas slutat; "farfar eran, som berättat den, han har väl många gånger sett tomten, han?"

"Måtte fäll de", svarade Per-Niklas, i det han tog pipan ur munnen och knackade den mot knäet; "tomten å farfarsgubben, di va' nu allt sams, di. Men si, ja' ska säga nå't, å de ä', att nu för tiden så *tror* int' folk på tomtar å tocke'."

"Nå, men ni själf då, Per-Niklas, tror ni på sådant?" undrade jag.

Per-Niklas drog ett par djupa bloss ur pipan och såg begrundande framför sig.

"Ja' säger som så", svarade han slutligen, "att ja' bå' tror å int' tror på'et. När ja' sitter så här, å de begynn' på å kvällna, å allting red' sej te natten här i byn, då har ja' nu då många gånger tyckt, att de' lilla gråskägget titt' fram bakom knuten där, å då har ja' tänkt som så: pass på, har ja' tänkt, nu kom' de bättre tider för Vallbo. Men de har de nu int' kommit, förstås" tillade han med en suck. "Men de må nu var' me den saken hur de vill, så finns de ändå nå't som ä' å ta var' på i hva' ja' nyssens berätta för henne. Å de ä', att där folket ä' hårda mot krakena å int' gör barmhärtighet mot dom, som Gud satt dom till herrar öfver, å int' aktar på kreaturens suckan, där flyr Guds välsignelse. Å där Guds välsignelse flyr, där flyr ock trefnad och välmåga. Sir hon, *så* mycke ä' nu sant af hvad ja' förtäljt henne, de må nu var' me de öfriga hur de vill."

Jag böjde samtyckande mitt hufvud, och vi sutto en stund stillatigande, under det septemberskymningen mer och mer utbredde sig omkring oss. På himmelen började stjärnorna framtindra, allt blef tyst och stilla i byn, endast nerifrån dalen hörde man forsens skarpa, oroliga brus.

Men öfver fjället midt framför oss uppsteg fullmånen glänsande och klar, och göt en strimma af silfver kring bergets spets, alldeles som den aftonen för många, många år tillbaka, då Vallbotomten försvann.

REFORMATIONSSÅNG.

Icke för fort. TYSK MELODI.

3 Helgon att dyrka,
Tron på egen styrka
Stred mot nådens lära sann.
Läran den rena
Äran allena
Åt Gud i höjden återvann.

4 Gamla och unga
På sitt språk få sjunga,
Höra, läsa nådens ord;
Så blef bevisadt,
Så blef beprisadt,
Hur' syndarn blir rättfärdiggjord.

5 O må vi lofva
Herren för Hans gåfva:
Öppnad bibel och öppen famn.
Alla vi arma,
Kalla bli varma,
Om dit vi fly i Jesu namn.

ZIONS AMEN.

ADVENTSÅNG.

Andante.
Aug. Lagergren.
mf
him - lar,
Fröj-den e-der, I him - - - lar, gläd dig, gläd dig, du jord, du
lof - sä - gen, I
f
mf
p
jord, lof - sä - gen, I berg, lof - sä - gen, I berg,
lof - sä - gen,
lof -
lof - sä - gen, I
berg, med fröjd,
1mo.
2do.
f
p
berg, med fröjd,
sä-gen, berg, med fröjd, med fröjd........ fröjd, ty Her - ren haf - ver hug -
berg, med fröjd,
mf
sva - lat sitt folk, ty Her - ren haf - ver hug - sva - lat sitt folk och för - bar - mat sig
p
öf - ver de e - län - da och för - bar - mat sig öf - ver de e - län - da.

ADVENTSÅNG.

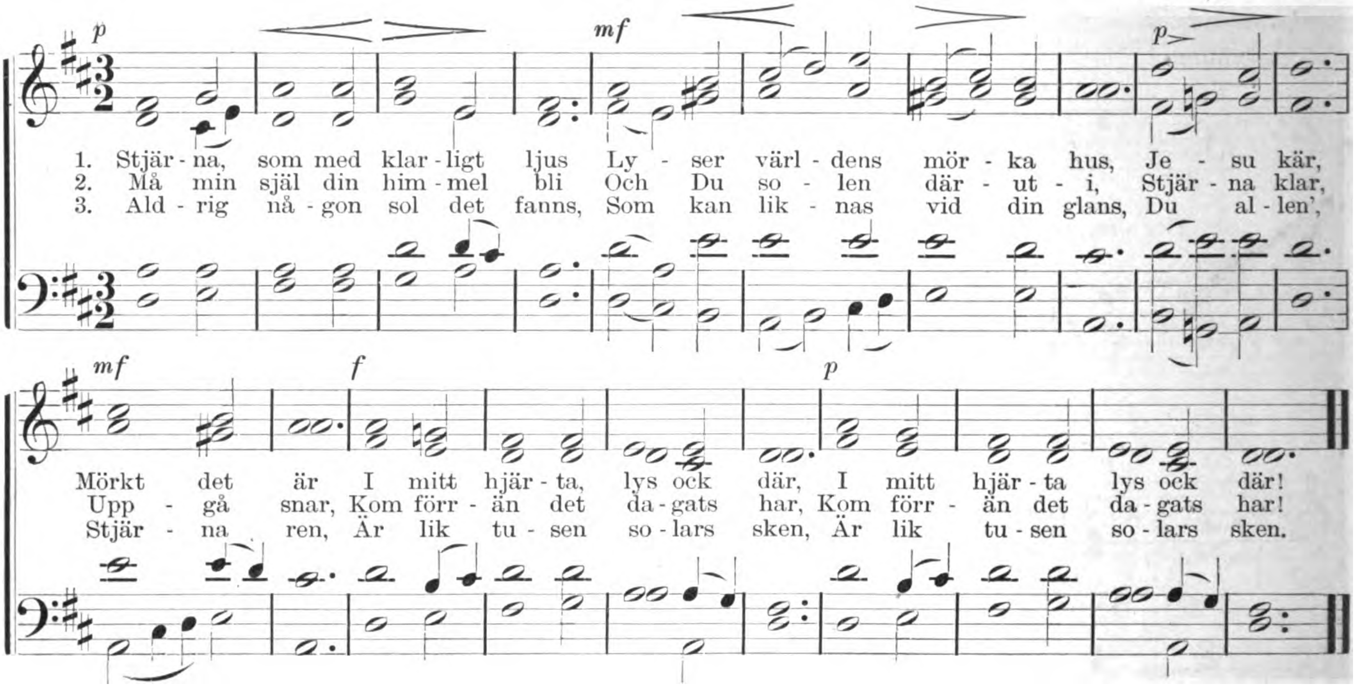
Upp. 15: 3, 4.

Högtidligt. AUG. LAGERGREN.

I JULNATTEN.

Mel. af ANGELUS SILESIUS, 1624–1677.

4 Allt, ja allt Du upplyst har,
Som nu är och blir och var;
Natten flyr, Dagen gryr,
Stjärna, hvart din gång Du styr.

5 Där ditt strålljus lyser ner,
Dig som Herre man tillber;
Stjärna skön, Hör min bön,
Kom och mig med nåd bekrön!

6 O Du själens gyllne skatt,
Upplys snart den mörka natt,
Jesu kär, Mörkt det är
I mitt hjärta lys ock där!

DIG FRÖJDA SJÄL.

Mel. af J. SCHOP, 1641.
Satt of J. S. BACH, 1685–1750.

GUSTAF II ADOLF STRAX FÖRE SLAGET VID LÜTZEN.

Tafla af artisten Nils Forsberg. Prisbelönt vid expositionen i Paris 1900.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., NOVEMBER 1900. N:o 11.

TILL GUSTAF II ADOLFS MINNE.

Säg, älskar du väl forntids bragder höra,
du Sveas barn uppå Columbi strand?
Säg, kan det väl ock dina känslor röra,
du, som din trohet skänkt ett annat land,
att höra om de svenska vapnens ära,
om hjältedater uti verk och ord;
att se hur häfdens rader vittne bära
om mannamod i fjärran höga nord?

Kanhända att du än med glädje nämner
rätt månget namn, som där är tecknadt ned —
namn uppå män, som hela världen känner,
ryktbara ifrån blodig mark och hed.
Och kanske du dig än med fröjd påminner,
när bragder, som ej gömts i glömskans famn,
omtalats. Och din själ af stolthet brinner,
när man dig nämner Gustaf Adolfs namn.

Han, kämpen, hvilkens ära klangfullt ljuder
fram genom seklers skiftesrika svall;
han, hjälten, hvilkens minne vördnad bjuder,
hvars högsta mål vanns med hans eget fall!

Käckt, modigt stridande mot påfvens skaror
han bröt en väg för sanning, rätt och dygd;
stolt trotsande de många dolda faror
han blef ett skydd för mången hotad bygd.

Och Gustafs sträfvan var att oken lossa,
som höllo folken uti mörkrets band,
att oförfärad dessa makter krossa,
som hjärtlöst stredo uti flera land.
Hans tappra härar också framgång rönte,
hvarhelst de drogo uppå räddningståg.
Och rika skördar deras mödor lönte:
framtidens väl i deras händer låg.

Dock midt i loppet utaf segrars lycka
föll kungen sårad på ett slagfält ned.
Likväl man såg hans tappra skaror rycka
med eldig hämndlust mot fiendens led.
De önska nu blott att få modigt kämpa,
att hämnas hjälten där med bleknad kind.
Den lusten Wallenstein förmår ej dämpa;
hans skaror fly, som agnar fly för vind,

För Kristi ord, för Kristi rena lära
han drog sitt svärd och kämpade med mod.
Trosbröders nöd han villigt gick att bära,
för deras sak han göt sitt hjärteblod.
I tacksam hågkomst världen ock erkänner
hans värde såsom krigare och man,
som en af lutherdomens största vänner,
en, som i dess försvar sin uppgift fann.

Göm då i ostördt lugn hans dyra minne,
förkunna stolt hans ädla krigarbragd!
Var Gustafs like uti själ och sinne,
gack tappert fram och stanna ej försagd!
När ryktets örnar se'n omsväfva jorden
och hvälfva ära på hans krönta namn,
så tänk då stundom på hans land i norden,
låt tanken värmas i det flyddas famn!

CARL KRAFT.

I KAMP FÖR TRON.

"Kämpa trons goda kamp."

När den gamle troskämpen Paulus här talar om trons kamp, så menar han icke den kamp, som kämpas för att vinna tron, ty Timoteus, till hvilken han riktar sin uppmaning, var redan en troende man, hvilken han således icke behöfde erinra om trons förberedande kamp. Men väl behöfde han erinra om huru äfven det begynta troslifvet kräfver en allvarlig kamp för att bevaras och förkofras. Ty det är en mycket farlig föreställning, hvilken bemäktigat sig vilseförda sinnen både förr och nu, att sedan tron en gång tändt sitt lif och sitt ljus i människans hjärta, den aldrig kan förloras, utan att den genom något slags andlig naturnödvändighet måste kvarblifva som en oafytterlig besittning. En sådan uppfattning utsätter människan för de största vådor och faror, ty den gör henne blind och säker för synden, inbillande henne att hon aldrig mer kan synda. Och så kan hon hängifva sig åt de värsta synder och laster, under det hon håller före, att hon är oemottaglig för synden och urståndsatt att falla. Exempel härpå saknas ej i dagens religiösa historia. Gent emot dylika mänskliga hugskott sätter nu aposteln evangeliets klara sanning och sin egen dyrköpta erfarenhet om nödvändigheten af trons kamp.

Han återkommer ofta i sina bref till denna viktiga sak; han talar om huru ingen krönes, utan att han redligen kämpar, huru man måste vara trofast intill änden för att vinna lifvets krona, och han kan själf i aftonsvalkan af sin heta stridsdag i evangeliets tjänst med ödmjuk frimodighet utbrista: "Jag har kämpat den goda kampen, jag har fullbordat loppet, jag har bevarat tron. Härefter är mig förvarad rättfärdighetens krona."

Tron är därför ingen oförlorbar skatt utan en sådan, som man dagligen och stundligen kan löpa fara att mista. Måhända blir detta oss klarare i samma mån vi eftersinna, hvari och hvaraf den kostliga skatt består, som på bibliskt språk kallas tro. I Guds ord karakteriseras tron på flera olika sätt. I Ebreerbrefvet säges det, att tron är en viss inre öfvertygelse om den osynliga världens verklighet, om att den världen är den enda verkliga. Men rundt omkring oss äro fängslande och frestande makter, som vilja bibringa oss en alldeles motsatt öfvertygelse, att blott detta, som vi se, höra och kunna taga på, är det enda verkliga och därför också det enda, som är värdt att eftersträfva och gifva vår kärlek åt. Hvilken bundsförvant hafva icke tillika dessa makter och röster i vårt eget hjärta, hvilket så lätt lockas och drages, tjusas och förblindas af köttets begärelse, ögonens begärelse och ett högfärdigt lefverne. För den eftertänksamme och fromhetsifrande ligger det därför i öppen dag, att en allvarlig kamp både invärtes och utvärtes är nödvändig, om tron på den osynliga världen icke skall brista sönder och vi själfva förlora vårt andliga fotfäste. Må ingen drömma sig så stark, att han menar sig aldrig kunna falla offer för någon af den sinnliga världens många afgudar. Det är brist på självkännedom, som framkallar en dylik öfvermodighetens tanke. Världen är full af sådana, som börjat i anden, men lyktat i köttet.

Tron är också enligt samma Ebreerbref en viss tillförsikt om det man hoppas, — och hvad hoppas då en trons man? Mycket, men först och sist hoppas han på det saliga slutmålet i Guds eviga rike.

Därför hoppas han ock på himmelsk hjälp och bistånd i alla faror och lägen, hoppas på kraft i den sedliga striden, hoppas på tröst och hugsvalelse gent emot det egna hjärtats anklagelser och anfäktelser och annat sådant. Men nu händer det blott alltför ofta, att slutmålet skymmes undan af tviflets och klentrogenhetens dimmor, att rösten ur mörkret nalkas ditt öra med talet om det orimliga i en evig tillvaro; det händer, att du dignar kraftlös ner inför de sedliga uppgifternas svårfyllda kraf, att motståndsstyrkan sviker dig, när lifvets pröfvande timmar slå sina tunga slag; det händer så lätt och ofta, att ditt hjärta plågas och oroas af syndens mörka minnen, och att den hugsvalande fridskänslan är fjärran, fjärran. Du beder, men molnen lättas icke, du klappar, men det varder dig ej upplåtet, du söker, men finner ej. O, huru nära ligger då ej frestelsen att kasta tron öfver bord och sälla sig till dem, som i sin sorg intet hopp hafva. Hvilken ansträngning, hvilket tålamod, hvilken uthållighet, hvilken undergifven väntan fordras ej då! Men till en sådan kämpande själs arbete knyter i sinom tid Gud sin barmhärtiga nåd. Trons ljus, som var nära att slockna, tänder han på nytt igen, och i dess sken kan du som i en uppslagen bok läsa den himmelske Faderns fridstankar och kärleksplaner med sina barn, då han låter dem genom mycken bedröfvelse gå till stor hugsvalelse i ingen annan afsikt, än att trons grund och byggnad må blifva allt starkare och fastare i dem.

Tänka vi särskildt ett ögonblick på tron, betraktad från synpunkten af ett lif i kärlek och helighet midt i en kärlekslös och rättfärdighetsafvog värld, huru svårt då att tro och hålla ut i trons kamp. Ty här om någonsin är det väl klart, att en kamp från din sida är nödvändig.

Eller tror du, att det går af sig själft för dig att älska din ovän, tror du, att det är en självgjord sak att afstå från egna fördelar för att i stället vara nästan till gagn, tror du, att dina självviska tycken och önskningar, din lust till värld och flärd, dina gamla inrotade syndavanor och dylikt, tror du, att detta är något, som i en handvändning och utan vidare motstånd lossnar från din gamla människa? Nej, upp till kamp och strid, om du vill seger vinna!

Men, torde någon invända, är då verkligen min egen

sedliga sträfvan tillräcklig att mogna och fullända mig i tron? Hvad blir det då af den gamla sanningen, att tron är ett Guds verk i oss, att det är Gud, som verkar i oss både vilja och gärning efter sitt goda behag? Du gör rätt i att fråga så, och det vore en mer än grym lära, som fordrade af människan, att hon af egen kraft skulle fullkomna sig i tron, ty det skulle drifva en om sin salighetssak på allvar nitälskande till förtviflan. Men nu är, som redan förut antydts, sanningen den, att hvarken du ensam eller Gud ensam är i stånd att göra dig till en trons man och en trons kämpe, men bägge i förening mäkta det. Är du blott uppriktig i din sträfvan och din vilja med kärlekens längtan riktad mot trons mål, så skall Guds nåd taga dig vid handen, och han, som har förbarmande med vår svaghet, han, som vet hvad lidande och frestelse är, emedan han varit frestad i allt liksom vi, vår broder Jesus Kristus, skall gå vid din sida och med sin heliga uppfostringskonst lära dig alltmer fatta och intränga i trons väsen och hjälpa dig i trons kamp. Under en sådan ledning skall, lika visst som trons kamp är dig förelagd, trons seger också blifva dig beskärd.

C. S.

TROLOFNINGS- OCH TESTAMENTSORD AF GUD TILL DEN TROENDE SJÄLEN.

Jag, den evige, allsmäktige Guden, Frälsarens Jesu Kristi Fader, förbinder, svär och förskrifver mig helt kraftigt dig (och alla människor på jorden, som i sina synders erkänsla med en fast tillförsikt sätta sin tro på min Son, Jesus Kristus) med min Sons allraheligaste försoningsblod, att jag vill förlåta dig alla dina synder och aldrig mer tänka på dina missgärningar; utan säger dig för lagens svåra förbannelse så fri, för djäfvulens stora öfvervåld så kvitt, för min rättmätiga vrede så säker, och för mig så rättfärdig och salig, såsom hade du själf uppfyllt lagen och gjort till fyllest för dina synder — ja, såsom vore du född utan synd och hade icke begått en enda missgärning. Och detta allt för min Sons Jesu Kristi skull, som uppfyllt lagen för dig, är vorden en förbannelse och ett skuldoffer, med sitt gudomliga blod aftvagit dina synder och försonat min vrede, öfvervunnit djäfvulen, helvetet, världen och döden, och framhaft evig rättfärdighet i ljuset.

Och icke det allena, utan jag vill ock förskaffa härjämte, att du hädanefter genom Kristus skall hafva en oupphörlig gemenskap med oss, hela Treenigheten — sålunda att jag vill vara din evige Fader, och du skall i evighet vara min käre son, dotter och arfvinge; och att min Son, din Frälsare, skall vara din evige Medlare och Förlossare, och du hans återlöste broder, syster och medarfvinge; ja, du skall med honom, genom den helige Andes kraft, den han meddelar dig såsom hans trolofvade broder evinnerligen, uti ett kött förlofvad och förenad varda.

Till mera styrka och försäkring och till din tros stadfästelse hafver jag dig jämte och hos den Helige Andes insegel uti ditt hjärta och samvete tryckt och låtit därunder sätta mina bägge undersekret och mitt nya förbunds kraftiga insegel. Först det heliga dopet, såsom den nya födelsens sakrament, sedan den heliga nattvarden såsom ett sakrament på den sannfärdiga, lefvande gemenskapen, hvilken du undfår med min Sons, din brudgummes, Herres, Frälsares och Återlösares lekamen och blod. Detta talar, skrifver, lofvar, svär, betygar och beseglar jag, Herren din Gud, samt min käre Son och den Helige Ande, fast och evinnerligen att hålla och emot allt förnuft och helvetets portar, så sant som jag lefver, att i självfva verket på dig uppfylla.

Dock detta allt på det sätt och med det besked, att du nu härefter så länge jag unnar dig lifvet, skall tjäna mig i helighet och rättfärdighet, lefva tukteligen, rättfärdeligen och gudeligen: stadeligen efterfölja din återlösare, Kristus; icke lefva dig, utan honom; manligen strida mot ditt kött (därutinnan världen och djäfvulen hafva sitt tillhåll); fara fort i helgelsen; rena dig från all köttets och andens besmittelse; värdigt bruka mina sakrament och insegel; kämpa en god kamp; behålla tron och ett godt samvete intill ändan. Därtill jag alltid rikligen vill gifva och förläna dig vishets, förstånds, råds, kunskaps och Herrens fruktans Ande, om du allvarligt beder mig därom, och med fördömliga synder icke emotstår.

Men där du af svaghet en eller annan gång faller, skall detta, såvida du icke däruti framhärdar, utan genom min nåd upprättar dig igen, icke vara fördömligt; utan du skall genom daglig bättring ju längre ju starkare varda uti din Herre Kristus och i hans starkhets makt alltid tillväxa i alla stycken. Och jag vill rensa dig såsom en lefvande vinkvist, att du alltid bär mer och mer frukt och blir uppfylld med rättfärdighetens frukt, hvilken genom Jesus Kristus till dig sker, tills du af nåd emottager det saliga lifvets krona.

Actum uti den heliga Treenighetens råd, och uppenbaradt genom bägges vår Medlare, Jesus Kristus.

(SCRIVER.)

I NOVEMBER.

De styfnade gräsen darra,
så bleka om kinden;
de skrumpnade löfven knarra
och hviska åt vinden:
"Far sakta! Vi äro så ömma!
Vi vänta på dig!"
Och stråna de sucka och drömma
om vinden och sig.

Och fröhusen rissla och rassla:
"Kom, vagga den lille!"
Små kvistarne tissla och tassla:
"Du gläder vårt gille!
Vi svaja, vi svälla, vi knoppas;
du dansar med oss.
Vi älska, vi tro och vi hoppas
vid höstsolens bloss."

Den vige, den flyktige vinden
gör svängar på svängar;
han hoppar, han skuttar som hinden
kring åkrar och ängar.
Han smeker små skyarne rara,
han krusar hvar älf.
Förtjust är han visst — kanske bara
förstjust i sig själf!

Det gror och det grönskar i gruset
för solvarma fläkten.
Där blicka små bladen mot ljuset
i grönhvita dräkten.
På dem skådar solen med värma
från himmelen blå,
och vinden vill gärna sig närma
de älskliga små.

I höstliga tiderna sena
på brungråa gärdet
står gyllene blomman allena:
Taraxacum är det.
Hon ler emot solen så stilla,
med glänsande kind.
Kokett nickar blomman, den lilla,
åt värmande vind.

I lugn vandrar solen sin bana,
och vindfläkten svingar
dit lekande håg månde mana,
på susande vingar.
När solblicken ljufligast blänker
mot blommans behag
och vind henne smekar, hon tänker:
"Högt älskad är jag!"

Fast årstider växla och skifta,
fast blommorna falla,
kan kärleken lycka dock stifta
för allt och för alla.
Så länge än solen en strimma
åt jorden beskär,
så länge skall glädje där glimma,
ty kärlek är där.

JAKOB BONGGREN.

"MÄNNISKONES SON" ALLENA.

Joh. 6.

Från trakten af den nyanlagda, modernt romerska staden Tiberias, som Herodes Antipas kort före Jesu uppträdande grundlagt på Gennesarets västra strand, hade Kristus begifvit sig till den motsatta kusten och där förrättat undret att bespisa fem tusen män, hvaraf den närmaste följden blef, att folket, hänfördt af hans underbara makt öfver det materiella, att utan dess eget arbete kunna förskaffa det detta lifvets bröd, ville med våld göra honom till sin konung.

Folkets förhållande i sammanhang med detta underverk kunde icke annat än djupt smärta Herren Jesus, människones Son, som så innerligt önskade väcka människorna till medvetande om det andligas betydelse och således återföra dem till Fadern. Det smärtade honom djupt, att just dessa kraftteckon till andlig väckelse och till hunger efter lifvets bröd blott skulle resultera i folkets ifver efter tillfredsställandet af dess lägsta behof.

Det är sant, att detta bröd är ett oundgängligt villkor för det lif, som är hinsides. Men Kristi beundrare gjorde då, som så ofta ännu i dag, det till *mål*, som endast är *medel*. Och så gick "Människones Son" bort ifrån dem, bort i vildmarken, bort för att blifva allena med sig själf.

Dock detta blef för honom detsamma som att gå till den evige. Ty att blifva *riktigt ensam,* det är för högre naturer att möta Gud.

Att blifva ensam det är att blifva oförstådd. Och Kristus blef oförstådd af sitt folk. Hans lärjungar började först efter hans död att fatta meningen med hans lif och sändning. Han kom med en ny intellektuell och sedlig värld till dem, bland hvilka han verkade; men de sågo intet af dess härlighet. Han kom med nya vyer öfver både tidens och evighetens töckenbeslöjade ängder; men det var för hans omgifning, som satte han en trollspegel för dess öga, som talade han ett helt och hållet främmande tungomål. Han gjorde under, närmast föranledda af det honom påträngande eländet, men med syfte att lyfta åskådarnes blick uppåt mot ljus och frigörelse. De däremot borrade blott så mycket fastare sitt öga ned i djupet af de jordiska intressen, dessa tecken i det yttre tillgodosågo.

Må man icke allt för mycket förundra sig öfver detta. Armodet och eländet hafva sin egen filosofi, och "de ha ingen lag". Den *andliga* nöden är visserligen en af det religiösa lifvets förgårdar; men icke i samma mån den *lekamliga.* Det ligger något ej blott fysiskt, utan äfven intellektuellt förslafvande i det yttre eländet. Med rätta sökte därför Kristus så ofta afhjälpa detta före eller i samband med att han grep sig an med det inres pånyttfödelse hos de både kroppsligt och andligt olycklige, som korsade hans väg.

Men hur ofta stannade icke hans patienter vid den yttre hjälpen, som här! Huru ofta blef icke meningen

med den barmhärtiga gärningen oförstådd! Och hur litet, för att icke säga intet, mäktade de, mot hvilka han gjorde väl, fatta innebörden af hvad han vare sig sade eller verkade! Är detta också att undra öfver? Är väl Kristus ännu i dag förstådd?

Måste icke en sådan oförståddhet föda en brännande smärta, ett djupt vemod i ett hjärta så fint kännande, för fallna bröder så varmt klappande som "Människones Sons"? Har väl någon varit så ensam som han, när han här undandrager sig "brödkonungens" hyllning och söker bergsbygdens ödsliga stillhet såsom infattning till den kvalfulla beklämning, hvilken i detta ögonblick måste hafva sammanpressat hans själ? Med detta för blicken, och när man af hela Kristi i all dess enkelhet mäktigt rika lefnadssaga lär, hur hos honom världssmärtans djup icke fick mätas med vanligt tidslod, så undrar man icke öfver hvad en tradition förmäler om honom: att ingen har funnit honom le, men många hafva sett honom gråta.

Sådana själstillstånd fostra emellertid stora andar; i dem blifva de alltmera vissa på sig själfva och medvetna om sin höga uppgift. I viss mån har väl denna lag ock gällt om den störste af kvinna född. I den djupa ensamheten växte hans kraft genom Guds närhet.

* * *

"Den ensamme har rätt." Det gifves knappt en sannare sats. Ty ingen är riktigt ensam utom den, som bär på stora världsförlossande tankar. Han står vanligen för långt framom sin tid för att genast blifva förstådd och erkänd. Den förståelse, som kanske ett helt lif igenom, ja längre, kommer på hans lott, är att blifva *miss*förstådd.

Men äro då dessa ideer gifvet rätta? Har denne ensamme rätt? Ja, ty dessa ideer motsvara alltid ett mäktigt behof hos tiden. Och sådana behof måste tillgodoses, såvida ej tiden själf skall stå stilla eller gå tillbaka. Den ensamme har rätt, ty han kommer med hvad tiden behöfver, äfven om denna icke genast fattar det.

Men det måste vara *stora* tankar och sådana som äro ägnade att pånyttföda en nation eller en hel mänsklighet, som den skall bringa världen, hvilken skall blifva ensam och få rätt en gång i tidernas fullbordan. Icke gifvet *den enskilde* utan *den ensamme* har rätt. Hur otaligt ofta höra vi icke den enskilde förkunna åsikter af den mest olikartade natur, utan att han vare sig blir ensam eller har rätt. Och detta vare honom ingalunda förmenadt, ty om det också är bäst att *tänka rätt,* så är det å andra sidan hvars och ens oförgripliga mänskliga rättighet att *tänka fritt,* och hvad mer är: det går icke att tänka rätt, utan att förut hafva tänkt fritt.

Det gifves säkerligen icke en åsikt så egendomlig, att den icke tämligen snart kan vinna anhängare. Endast de, som gå djupare, som skära in i tidens lif, och peka på en utvidgning af mänsklighetens mål, en omorganisering af dess lif i det ena eller andra afseendet, ställa sin upphofsman till en början liksom på ett öde skär, omgifvet af storm och vågor. Endast sådana tankars bärare blir den ensamme, som har rätt.

Kristus, den store enslingen, har rätt, ehuru ännu ingen förstår honom, där han öfvergifven vandrar uppför bergets ensliga branter. Och däruppe, fjärran från larmande skaror, hvilka ropa: hvar är "brödkonungen"? går han tillbaka i sig själf och genom sig själf i Gud, försjunken i stilla bön. Här i den djupa ensamheten, där han möter Gud, känner "Människosonen" allt djupare, huru "den ensamme har rätt". Hans kraft växer och växer, tills den liksom vill spränga det kroppsliga omhöljets fjättrar. Själens kommando öfver de fysiska krafterna blir allt mera suveränt. Materien börjar hos honom blifva, hvad hon är ämnad att vara: andens lydiga tjänarinna, ej dess boja och ok.

Och så, när aftonens dunkel faller på, och Jesus nedstiger från berget och finner sina lärjungar ute på det Galileiska hafvet, kämpande med vind och böljor, då liksom glömmer han, i öfvermåttet af sin nyvunna kraft, att han längre är underkastad fysiska betingelser. Och vi höra evangelisten berätta, huru han stiger ut på vågorna och vandrar bort mot det skepp, som bringar hans lärjungar väster ut mot Kapernaum.

Jag skall icke inlåta mig på någon förklaring af detta fenomen. Kanske skall vetenskapen inom kort finna de ännu ej kända lagarna därför. Det gifves forskare, som iakttagit liknande korsningar af tyngdlagen. Ett synes mig klart, att den makt, anden redan här i lifvet mäktar förvärfva sig öfver sin fysiska människa, betydligt kan utsträckas öfver gränserna af den vanliga erfarenheten; och att ett inåtvändt, rent och heligt lif därvid spelar sin viktiga roll.

De element, Kristus här synes behärska, äro emellertid en bild af de mäktiga tidsstormar och världsvågor, öfver hvilka hans ord gått fram och skaffat rätt åt den andligt väldige enslingen från Nazareth.

O. E. Lindberg.

NÄR BLADEN FALLA.

Gula blad och röda,
som från träden falla,
mig förtälja alla
mänskobarnens lott:
blekna och förblöda
efter blomningsdagar
bjuda oss de lagar,
som mätt lifvets mått.

Hvad vi drömma skärast
i den unga våren,
låna skall af åren
höstens bleka drag;
hvad vi fingo kärast,
skall ifrån oss röfvas:
vän, hvars tro hann pröfvas,
fröjd, som lyst vår dag. . .

Flyktig är vår saga:
födas, lefva, glöda,
blekna och förblöda,
allt vi hinna snart.
Men hvi hopplöst klaga?
Bortom höstens dimma
stjärneöar glimma
evigt lika klart.

FILIP MELANCHTON.

Ett reformationsminne.

(Forts.)

Hans efterföljare hade dock icke samma fördragsamhet utan kastade sig vid flera tillfällen med bittert klander öfver den man, hvilken de hade att tacka för så mycket. Huru smärtsamt måste det icke hafva varit för honom, när äfven forna lärjungar, hvilka skådat upp till honom såsom mästare, och hvilka han med faderlig kärlek tagit sig an, nu icke tvekade att på det hänsynslösaste sätt anfalla honom. Och hvad man klandrade hos Melanchton var hans alltför stora eftergifvenhet för motpartiet. Huru hängifven han än var i sin tro och huru fast han var öfvertygad om sanningen och rättmätigheten af den sak, för hvilken han kämpade och led, betogs han dock mången gång af oro vid tanken på den väldiga makt, som skulle bekämpas, och han intalade sig, att man för fridens skull kunde göra några medgifvanden. Han hoppades därigenom vinna dess mera för evangelium, under det hans vänner ansågo, att saken i dess helhet förlorade därpå. Huru skulle han ock med bästa vilja kunnat göra alla till lags, han hvilken just saknade den kraft och djärfhet, som gjorde, att Luther kunde öfvervinna de största svårigheter? Å ena sidan hade han de påfviske, hvilka ännu icke uppgifvit hoppet att återvinna de genom reformationen förlorade länderna, å andra sidan stodo de reformerta, Calvins och Zvinglis anhängare, hvilka önskade en förening med lutheranerna. "Därtill utbröt nu", yttrar en historieskrifvare, "den länge jäsande oviljan mellan katoliker och protestanter i ett öppet krig, hvilket äfven drog sig till Sachsen, hvadan universitetet i Wittenberg blef upplöst, och Melanchton irrade husvill omkring i norra Tyskland. Ehuru kriget fick en för protestanterna olycklig utgång och tvenne af deras förnämsta furstar blefvo tillfångatagna af kejsaren, led dock icke reformationens sak därigenom någon svårare skada, och Melanchton kunde snart återvända till det för honom så kära Wittenberg.

På underhandlingens väg sökte sedan lutheranerna gång efter annan att komma till förlikning med sina motståndare, ehuru utan framgång. Melanchton var emellertid den, som alltid måste träda i spetsen för dessa underhandlingar, och denna uppgift var ingalunda lätt. Men att gå ur vägen och liksom draga hufvudet genom länken, lämnande åt andra att fortsätta arbetet, det kunde han icke heller. Midt under denna kamp erhöll han en kallelse till England att såsom universitetslärare öfvergå dit, men han afslog den, ty han kunde icke öfvergifva sitt fädernesland i den strid, som just då utkämpades där. "Och i sanning", utbrister härvid en historieskrifvare, "fordras det lika mycket mod att hålla ut i korselden, som att med svärdet hugga sig väg genom leden." Melanchtons hopp stod till Herren, och han var viss att han, trots alla omstörtningar, skulle bibehålla sin kyrka.

Vi vilja icke längre följa den pröfvade och misskände reformatorn under fortsättningen af dessa strider, hvilka följde honom intill hans lefnads slut. Det kan emellertid icke förundra oss, att de uppfyllde hans sinne med ett stilla vemod och mången gång kommo honom att ur djupet af sitt hjärta sucka till Herren efter förlossning. En inre aning sade honom ock under den sista tiden, att Herren snart skulle höra denna hans bön. Så skrifver han i maj 1559: "Icke ogärna lämnar jag detta lif, om Gud så vill, och liksom vandraren, hvilken går sin väg om natten, längtansfullt spejar efter morgonrodnaden, så väntar också jag, full af längtan, efter den himmelska högskolans ljus." I ett bref till en vän heter det vidare: "Jag tänker dagligen på min sista resa och väntar begärligt på det ljus, i hvilket Gud skall vara allt i alla, men alla strider och misstankar långt borta."

Såsom betecknande för Melanchtons karakter vilja vi här anföra följande: Hertig Albrecht af Preussen, den stolte beskyddaren af alla, som ägnade sig åt kyrka och vetenskap, och som länge underhållit en liflig brefväxling med den lärde professorn angående kyrkans och statens angelägenheter, önskade en gång gifva honom en hedersskänk, men visste icke rätt hvari denna skulle bestå, och lät därför fråga Melanchtons måg, en berömd läkare, om han borde skicka svärfadern en summa penningar eller något annat. "Jag önskar, att ingen måtte skänka min svärfader penningar", svarade läkaren, "ty de komma hvarken honom eller hans barn till godo, emedan han genast gifver bort dem. Jag ser huru det går, då han får ut sin lön. Han strör penningar omkring sig till fattiga, så länge ett öre finns kvar, och hvad som sedan fattas i hushållet, det måste jag tillskjuta." Vi se häraf, att Melanchton icke hörde till dem, som samla sig skatter på jorden. Den stora skatten, den kostliga pärlan, hade gjort hans hjärta löst från de ting, hvilka rost och mal fördärfva, och hvilka tjufvar kunna fråntaga oss.

Sedan år 1558 hade Melanchtons krafter under de många ansträngningarna och striderna synbart aftagit. Han kände sig alltmer ensam, hans ungdoms vänner voro borta, hans maka, vid hvilken han med innerlig kärlek varit fästad, äfvensom hans käraste barn hade gått i förväg hem till det fridens land, dit hans håg och längtan sträckte sig. Ett allvarsamt bröstlidande angrep honom. Händerna började darra, ögonen blefvo svagare och skrifvandet besvärade honom iföljd häraf mer och mer för hvar dag. Likväl ville han ej upphöra härmed. Hans rastlösa ande gaf honom ingen ro; ännu i detta svaghetstillstånd sysselsatte han sig med utarbetandet af sina lärda verk samt skref massor af bref. Han fortfor äfven med sina föreläsningar. När han 1560 hade inträdt i sitt 63:e år, sade han till en af sina förtrogna: "Om det är Guds vilja, önskade jag att nu få dö. Jag åstundar att skiljas hädan och vara när min käre Herre Kristus."

Då hans krafter ännu mera aftogo, lät han i sin studerkammare inflytta sin resesäng, om hvilken han sade, att den riktigt skulle blifva en resesäng, ty i den ville

han resa hem. Han kunde snart icke längre fortsätta med sina föreläsningar utan tog ett hjärtligt afsked af de unga samt sina öfriga vänner. Till alla ställde han kärleksfulla förmaningar att blifva fasta vid Herren och hans ord. Hvad som intill slutet mest bekymrade honom var, såsom han sade, "den heliga kristna kyrkans elände, hvilket uppkommit af onödig split, ondska och öfverdåd."

Natten mellan den 18 och 19 mars var i synnerhet mycket orolig för honom. Dödsstunden närmade sig. Alla föreläsningar vid universitetet inställdes följande morgon och lärare och studenter uppfordrades att förena sig i bön för den värderade läraren. Hans måg, den ofvannämnde läkaren, som vakade vid sjukbädden, frågade den döende, om han önskade något mera. "Ingenting annat än himmelen", svarade han med en klar röst, "därför fråga mig icke mera." Stadens kyrkoherde bad och läste välsignelsen öfver honom, under det att de öfriga lågo på knä. Själf begärde han att få höra sina älsklingskapitel ur den heliga skrift. Dessa voro Davids 24, 25 och 26 psalmer, 53 kapitlet hos Esaias, Kristi öfversteprästerliga bön och femte kapitlet af brefvet till Romarne. Det sista man tydligt hörde honom uttala, var detta: "Det ordet af Johannes är mig ständigt för ögonen och hjärtat: *'Alla dem, som honom anammade, dem gaf han makt att blifva Guds barn, de, som tro på hans namn.'"* Då man såg att slutet var förhanden, tillropade honom en af de närstående psalmistens ord: "I dina händer befaller jag min anda, du förlossar mig, du trofaste Gud." Sakta rörde sig därvid hans läppar. Och efter en stund insomnade han stilla och utan dödskamp på aftonen den 19 mars 1560.

Dagen efter hans död kom hans gamle vän, den berömde målaren Lukas Kranach, som äfven afbildat Luther efter hans död, för att göra detsamma med Melanchton. Studenter och borgare i staden skyndade till hans hus för att få kasta ännu en afskedsblick på det kära anletet. Fäder och mödrar medförde sina små barn, på det dessa i en framtid en gång skulle kunna erinra sig den Guds mannens anblick.

Universitetets rektor inbjöd genom en särskild "klago- och trösteskrift" till firandet af hans likbegängelse. Tal höllos af tvenne framstående predikanter, och kistan nedsänktes midt emot Luthers graf. Underrättelsen om Melanchtons död väckte sorg och saknad öfverallt i landet.

Luther säger någonstädes i sina skrifter, att hvar helst en väckelse af någon större betydelse för Guds rike ägt rum, har vägen för densamma blifvit banad genom återupplifvandet af språk och vetenskaper, liksom Johannes döparen måste gå före Kristus. Detta hans yttrande har sin tillämpning på det sextonde århundradets stora reformationsverk. Två orsaker måste här vara verksamma för att liksom bereda väg för detsamma. Den ena det djupa *andliga behofvet*, det *inre lifvet*, hvilket så att säga tagit gestalt hos en *Johan Staupitz*, som så mäktigt inverkade på Luther — den andra det *nya vetenskapliga sträfvandet*, som utgick från en *Erasmus af Rotterdam*, hvarigenom kunskapen i grekiska språket åter blef lefvande och satte samtiden i tillfälle att läsa det nya förbundets skrifter på grundspråket. Och liksom båda dessa orsaker samverkade såsom *förberedande* till reformationen, så måste de ock göra det under *utvecklingen* och *fortgången* af densamma. Den varma hänförelsen hos Luther behöfde vid sin sida den klara och grundliga lärdomen hos Melanchton, liksom vi öfverallt i Guds rikes historia se huru Herren vet att förena de personligheter och gåfvor, som bäst skola fullständiga hvarandra. *Han*, som vill det stora målet — sin kyrkas fulländning — han vet ock att i sin gudomliga vishet sammanfoga de medel, hvilka skola tjäna till förverkligandet af ett sådant mål. Sålunda skulle den yngre Melanchton stå vid sidan af den äldre Luther, och då den första rörelsen blifvit framkallad af den sistnämndes glödande eld, blef det den förres stora uppgift att vårda och leda denna rörelse äfven genom de medel, som vetenskapen gåfvo honom vid handen.

Må vi här vid en återblick på reformationen och de män, af hvilka Gud begagnade sig för utförandet af densamma, icke förgäta, att den apostoliska förmaning, som genomgått alla tidsåldrar och den dag, som nu är, fortfarande gäller oss:

"Tänken på edra lärare, de eder Guds ord sagt hafva, och efterföljen deras tro, skådande hvad ände deras umgängelse hade. Ebr. 13: 7.

Till strids, till strids i Herrens namn,
och blir än kampen het,
dess ljufvare i Jesu famn
blir hvilans salighet!

Vi kämpa ej för ovisst mål,
som världens hjältar — nej,
ej heller rostar klingans stål,
och pilen felar ej.

Till strids, till strids, vår lösen är:
framåt i Jesu namn!
Och segerns hemlighet se här:
Han bär oss i sin famn!

SERENISSIMO ET POTENTISSIMO PRINCIPI, AC DOMINO DOMINO GVSTAVO ADOLPHO, D.G. SVECORVM, GOTHORVM ET VANDALORVM REGI, MAGNO PRINCIPI FINLANDIÆ, DVCI ESTHONIÆ ET CARELIÆ DOMINO INGRIÆ etc HVMILIMÈ OFFERT. Lucas Kilian Augustanus

GUSTAF ADOLFS DÖD.

Gustaf Adolfs värja i slaget vid Lutzen.

Med förelöpande dödsaningar gick Gustaf Adolf mot sin lefnads slut. Förkänslan af att han gick mot sin död, trängde sig på honom, redan innan han drog ut i det tyska kriget. Han gjorde anstalt till ordnande af den grafplats, som han åt sig utsett i Riddarholmskyrkan. "Jag ser mig själf ingen rolighet mer hafva att förvänta förr än i den eviga roligheten", yttrade han vid en af rådsöfverläggningarna om det stundande kriget.

Rörande var det afsked, som han den 19 maj 1630 i Stockholm tog från rikets församlade ständer. Han bar då på armen sin nära fyraåriga dotter Kristina, för hvilken han påkallade deras trohet, för den händelse honom skulle något dödligt vederfaras. De närvarandes ögon tårades, då han kom in på det ämnet med de till hjärtat trängande orden: "Och efter gemenligen hända plägar, att krukan bärs så länge till vattens, att hon på sistone söndergår, så varder ock med mig gångandes, att jag, som uti så många occasioner och farligheter för Sveriges rikes välfärd hafver utgjutit mitt blod och likväl allt härtill genom Guds nådiga beskydd ej till lifvet blifvit skadad, det dock på sistone låta måste; ty vill jag före min afresa denna gången Eder samtliga Sveriges när- och frånvarande ständer Gud den allrahögste hafva befallt, önskandes, att vi efter detta usla och mödosamma lefvernet efter Guds behag måga mötas i det himmelska och oförgängliga."

Gustaf II Adolfs afsked af ständerna år 1630.
Efter en gravyr i Kungl. Biblioteket.

Under dagarne närmast före slaget vid Lützen stego inom honom de vemodiga dödsaningarna ofta upp. Han kände dem, då han tidigt på morgonen den 29 oktober tog det ömma afskedet af sin gemål i Erfurt samt förmanade rådet därstädes att visa henne trohet, i fall honom skulle något mänskligt tillstöta.

Vid intåget i Naumburg den 30 okt. mottogs han af en knäböjande folkmassa, som välsignande sträckte sina händer mot honom och kysste fållen af hans kläder. Misslynt yttrade han då: "Jag fruktar, att himmelen sänder mig en olycka, ty dessa människor gifva mig en ära, som endast tillkommer Gud." Han gjorde i Naumburg anstalter till ett befäst läger, emedan han ville undvika att våga ett fältslag. Med smärta fann han, att kurfursten af Sachsen och hertig Georg af Lüneburg visade en opålitlig hållning och syntes vilja ansluta sig till de kejserliga. "Konung Gustaf Adolf har", yttrade sedermera Oxenstjerna i svenska rådet, "kort före sin död med suckan vidgått, att han intet högre önskade, än att Gud måtte taga honom hädan, emedan han förutsåg ett krig med sina vänner för deras stora otrohets skull."

Söndagen den 4 november kom en sachsisk bonde och lämnade till konungen ett uppsnappadt bref från den kejserlige generalen grefve Colloredo. Gustaf Adolf förnam däraf, att Wallenstein afsändt Pappenheim med hufvudstyrkan af det kejserliga rytteriet till Halle. Då beslöt han sig för att angripa Wallenstein, som med återstoden af sina trupper stod vid Lützen. "Nu", utropade han, "tror jag sannerligen, att Gud gifvit fienden i våra händer." På morgonen den 5 nov. bröt han upp från Naumburg. Från det högt belägna slottet Weissenfels såg Colloredo honom draga förbi och underrättade därom Wallenstein. Då skickade denne genast ilbud till Pappenheim med skriftlig order: "Låt allt stå och ligga och drag oförtöfvadt hit med folk och kano-

Hjälm från 30-åriga kriget. I utländsk samlares ägo.

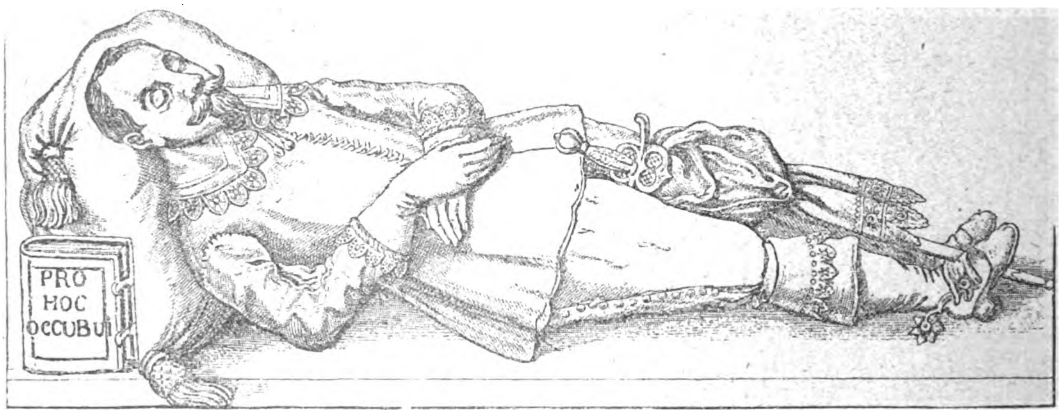
ner, så att ni tidigt i morgon inträffar hos mig, ty fienden marscherar hitåt.'' Denna order finnes ännu i behåll i Wienerarkivet; den anträffades i den fallne Pappenheims bröstficka och låg indränkt i hans blod. Äfven Pappenheim hade sina dödsaningar. Innan han gallopperade af till Lützen, gaf han sig tid att uppsätta sitt testamente och anbefallde sin familj åt Wallensteins omvårdnad. Natten före den 6 nov. tillbragte konungen i sin vagn tillsammans med hertig Bernhard och Kniephausen. Det förmärktes, att han under den dimhöljda morgon, som därpå följde, ej röjde den glada tillförsikt, som man annars hos honom var van att finna. ''Han kände sig vid evighetens rand'', säger en tysk historieskrifvare. Luthers psalm ''Vår Gud är oss en väldig borg'' afsjöngs; konungen uppstämde den tyska psalmen ''Jesus Kristus unser Heiland''. Han lär ock hafva uppstämt den kända psalmen ''Förfäras ej du lilla hop'', hvars tyska urtext lär härröra från den thüringske pastorn Johan Altenburg. Med tal och bön fortsattes, tills vid kl. 11 den täta dimman något lättades, så att striden kunde börja.

rättelse, som han halft sanslös afgaf på dödsbädden och af hans fader sedermera upptecknats, innehåller det enda vi veta om Gustaf Adolfs sista stunder. Därur må upprepas följande:

Gustaf Adolfs häst i slaget vid Lutzen.

''Ehuruväl hertig Bernhard af Weimar förde den högra flygeln, generalmajor Kniephausen den vänstra och konungen mitden, så hade dock hans majestät i spetsen för något rytteri, nämligen öfverste Stenbocks regemente, som skulle följa honom, ridit förut med blott 8 personer, bland dem hertig Frans Albrekt, lifknekten Molck och min son August. Emedan de Stenbockska ryttarne något studsat tillbaka och icke följt tätt efter, har denne kristlige konung och hjälte blifvit af fienderna

Gustaf II Adolfs likbädd.
Efter samtida teckning.

Det är allmänt bekant, hurusom Gustaf Adolf redan vid stridens början föll, då han med Smålands ryttare oförvarandes råkade in bland Piccolominis tätt sammanslutna kyrassierer. Man känner ock de mörka, helt säkert ogrundade misstankar, som sedan häftade vid hertig Frans Albrekt af Sachsen-Lauenburg. Den unge pagen August Leubelfingen, som längst dröjde hos den fallne, fördes dödssårad till änkefru Kochs hus i Naumburg, där han afled. Den be-

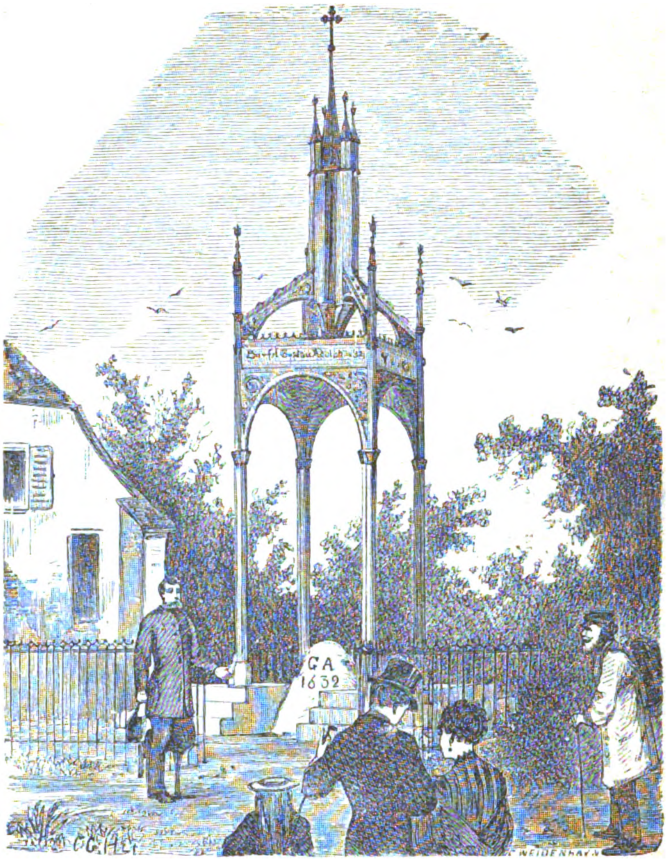

Skjorta, buren af Gustaf II Adolf i slaget vid Lutzen. (Lifrustkammaren.)

omringad, och då hans majestät fått några skott och styng samt förut nedlagt 6 man, har han slutligen fallit af hästen. Min son hade då ilat dit, stigit ned från sin häst, presenterat den för konungen och bedt denne sitta på hans klippare, då det vore bättre, att han själf än hans majestät träffades af döden. Då hade han räckt sina båda händer, men för min son hade det varit omöjligt att upplyfta hans majestät i denna ställning, då konungen icke mer kunde hjälpa sig själf. Under tiden hade fiendens kyrassierer, seende detta, ridit dit och velat veta, hvem denne var; men hvarken konungen eller min son ville säga det. Därpå har en lagt an med sin pistol och afskjutit den mot hufvudet, då konungen skall hafva sagt: ''Jag är konungen af Sverige själf.'' Alltså har hans majestät afsomnat, sedan han erhållit fyra skott och två värjstyng.''

Stålhandske med finnarne återfann efter hård strid den fallne konungens liflösa kropp. Gustaf Adolfs lik fördes under natten till byn Meuchen. Det var af de många såren svårt vanställdt, hvarför man fann nödigt

att genast öppna det; en del af inälfvorna begrafdes i kyrkan. Byns skolmästare förrättade under natten begrafningsgudstjänst, och en af de medföljande officerarne höll ett sorgetal. Liket flyttades sedan till skolmästarens lilla lägenhet och därifrån till en grannes rymliga boning. Skolmästaren, som tillika var snickare, förfärdigade den enkla kista, hvari det sedermera fördes till Weissenfels. Där balsamerades det af apotekaren Casparus. Från Weissenfels fördes det till Wittenberg, där det under natten insattes i slottskyrkan och till hedersvakt hade 400 man af Smålands rytteri, — enda kvarlefvan af det regemente, i spetsen för hvilket konungen stupat. Gustaf Adolfs likbädd stod där bredvid Luthers grafsten — en betydelsefull sammanställning. Från Wittenberg gick sedan det högtidliga sorgetåget till Wolgast. Följande sommar öfverfördes det af riksamiralen Gyllenhjelm till Nyköping, där det förblef, medan anstalterna gjordes till den högtidliga begrafningsakten, hvilken ägde rum i Stockholm den 21 juni 1634. Ridknekten Jakob Eriksson, som blef sårad vid konungens sida, affördes till Meuchen, där hans sår läktes. Med tillhjälp af tretton bönder, företog han sig sedan att vältra en stor sten till det ställe, där konungen föll. De mäktade emellertid ej att vältra stenen fram ända till den rätta platsen. "Schwedenstein" står ungefär 40 steg från den plats, där konungen föll. Den har i våra dagar blifvit öfverbyggd med en ståtlig monumentbyggnad, som invigdes 1837. O. S.

"Schwedenstein".

VESTFALISKA FREDEN.

Grupp af Sergel i Stockholms slott.

Bragders minne stiger
upp ur seklers våg;
långt i fjärran skönja
vi ett segertåg.
Blågul fana, blodstänkt, sliten
jubelhälsning får,
då Münsters klockor budskap ge om
fredens år,
år af ro och läkedom mot
krigets sår.

Blodig sådd från Lützen
och från Breitenfeld
strödd i kamp mot mörker,
själatvång och väld,
mognad under mödedigra
stridsår, frukter bär.
Och nu du kan Te Deum sjunga
Sveriges här!
Nu din hjältekonungs lifsmål
hunnet är.

Vill vårt släkte resa
värdig ärestod,
vårde det då arf, som
köpts för fädrens blod.
Vårde trohet emot sannnig,
vårde tanke fri!
På denna väg och ingen annan
vandre vi!
Hellre dö än svika, må vårt
valspråk bli.

Fr. Fln.

JOHANNES MATTHIÆ.

Gustaf II Adolfs hofpredikant.

Vi hafva haft för afsikt att i denna serie inrymma män, som genom innerlig och djup fromhet gjort sig utmärkta såsom Kristi banérförare inom det svenska Sion, män, hvilka, om än icke alla för en större allmänhet bekanta, dock intaga en framstående och minnesvärd plats i svenska kyrkans historia; män, hvilkas hängifvenhet för Mästaren burit frukt i barmhärtighetens gärningar, hvilkas tro så att säga klädt sig i människokärlekens värmande mantel, och som sålunda i vida kretsar blifvit ett föredöme i sant kristligt lif.

Så förtjänar äfven Johannes Matthiæ bild att dragas fram i ljuset såsom en Johanneisk tolk af Fridsfurstens evangelium. Han var måhända ej något glänsande snille och har ej gifvit upphof åt någon religiös strömning, men, lidande af tidens konfessionella strider, var han under det sjuttonde århundradet i Sverige den förste bäraren af den idé, som den *evangeliska alliansen* i det nittonde seklet delvis gjort till sin, nämligen sträfvandet att åstadkomma en sammanslutning mellan de olika evangeliska kyrkorna. Idéen var väl ej ny, ty såsom bekant bragtes den å tal redan under Luthers lifstid, men strandade då, såsom rätt var, mot dennes orubblighet. Sedermera dök den åter upp än här än där, och under 1600-talet omfattades den särdeles varmt af den från kyrkohistorien bekante skotske prästen Duræus, som under nära 50 år for omkring i Europa, öfverallt verkande för realiserandet af denna sin älsklingsplan. År 1636 kom han till Stockholm och sammanträffade där med Matthiæ, som då innehade öfverhofpredikantsbefattningen.

Matthiæ' milda och försonliga sinne hänfördes af Duræi sträfvan, ehuru han först efter tillträdet till sitt biskopsämbete öppet framträdde såsom förkämpe för denna sak, i det han då höll ett tal öfver *Idea boni ordinis in ecclesia Christi,* hvilket tal han utgaf från trycket. När denna skrift, efter det Matthiæ ytterligare afhandlat ämnet vid riksdagen 1647, icke blott mötte de häftigaste motsägelser, utan äfven ådrog den fridsamme mannen anklagelser för brott mot öfverheten, prästeståndet och kyrkan, utgaf han för att stilla stormen sina *Rami olivæ septentrionalis,* hvari han upprepar och förklarar sin mening i mildare form. Men den omständigheten, att sinnena efter de häftiga strider, som utkämpats dels mot de försök, som under Johan III gjordes till återinförande af katolicismen, dels mot de reformerta ansatserna under Erik XIV och Karl IX, ännu ej hunnit lugnas, kan väl i viss mån förklara det motstånd, som dessa under hofsam form och i all välmening utströdda olivkvistar uppväckte. Den rena lutherdomen hade för det svenska prästerskapet blifvit så dyrbar, att det icke blott ryggade tillbaka för själfva tanken på likställighet med en delvis afvikande bekännelse, utan det motsatte sig äfven med ganska stor hårdhet den man, som sökte befrämja en mera allmän evangelisk sammanslutning, och som såsom motto för sin ofvannämnda bok satte orden: "En är eder Mästare och I ären alle bröder." Det hjälpte icke, att han var hofpredikant och biskop. Hans exempel ansågs just därigenom så mycket farligare. Genom prästerskapets åtgörande, och sedan en kommission, delvis sammansatt af Matthiæ' motståndare, samlats för att afgifva betänkande öfver hans unionsvänliga bok, ålades han att ej vidare skrifva i ämnet, hvarjämte arbetet förbjöds. Äfven tryckningen af det verk, *Speculum Christianæ fidei,* hvarmed han endast sökte rentvå sig från beskyllningen för afvikelser från den rena läran, förhindrades, och han nödgades slutligen år 1664 taga afsked från sitt biskopsämbete, som han skött "med en ordning och nit, som gör honom evärdelig heder." — Matthiæ' meningsfrände, den ofvannämnde Duræus, hade redan efter två års vistelse i Sverige blifvit förvist från riket.

Matthiæ berömmes för sin gudsfruktan, lärdom, arbetsamhet och duglighet. "Hans predikningar", säger Wieselgren, "bära ej spår af synkretism, men af snille och insikt i den inre kristendomen. De äro bibelutläggningar af praktiskt syfte. Ett språk så rent svenskt, så väl hållet, så fritt från sirater, så rikt på prydnader träffas ej i den profana litteraturen från denna tid." Böjd af ålder och sjuklighet framlefde han i stillhet och oberoende sina sista år.

Öfver Matthiæ' dödsläger hvilar ett rörande skimmer af denna mildhet och ödmjukhet, som så väl anstår en Jesu lärjunge, och som endast var en återspegling af hela hans föregående lif. Inför flere framstående prästmän, som han vid dödens annalkande kallat till sig, berättade han sitt lefnadslopp, betygande inför Gud, "att han rätt undervisat drottning Kristina", hvars lärare han varit. Han bekände sig hafva felat, icke varit nog mild i sina skrifter, men han hade aldrig menat illa mot Guds församling, och han ville nu dö såsom en rätt lutheran. För den hårda lott, som blifvit hans, ursäktade han alla och sade, att man visserligen sett på församlingens bästa, och att öfverheten i öfverensstämmelse därmed handlat försiktigt och rätt. — Elfva dagar därefter, den 18 februari 1670, lämnade Matthiæ' fridsamma ande det jordiska, och ehuru hans namn under tidernas lopp fallit i glömska hos den stora allmänheten, så har han dock genom sin lifsgärning gjort sig förtjänt att gömmas i eftervärldens minne, och det förekommer oss, som hörde vi ännu från Riddarholmskyrkans hvalf, där Matthiæ stoft hvilar, en suck, stilla som en västanfläkt, hviskande frid och försoning.

Johannes Matthiæ föddes 1592 i Västra Husby i Östergötland. Utmärkte sig som yngling för godt förstånd, flit och ordning, hvarför han ock som student antogs till lärare för ärkebiskop Kenicii barn. Graduerad 1617. Företog sedan åtskilliga utländska resor och besökte de förnämsta universiteten i Tyskland, Holland, England och Frankrike. Hemkommen 1625 utnämndes han till teologie professor vid *Collegium illustre* i Stock-

Johannes Matthiæ.

holm, hvilken befattning han förestod till 1629, då han kallades till Gustaf II Adolfs hofpredikant. I denna egenskap följde han konungen på alla hans resor, och utsågs af denne till Kristinas lärare. Sin höga elev underhöll han träget med Guds ord, lät henne läsa moraliska och historiska arbeten samt latinet, på hvilket språk de städse samtalade. Kristina aktade Matthiæ högt och brefväxlade med honom i de hemligaste och viktigaste ärenden.

MALMSTRÖMS "ANGELIKA".

1.

Säg mig, du doftande vind, som dansar i fröjd öfver fältet,
såg du min lilja, o, säg, såg du min rodnande ros?
Säg mig, du sorlande bäck, som rullar ditt silfver i lunden,
såg du min kärlek, o, säg, såg du min flyende brud?
Blommor, dränkta i tårarnas dagg, kanhända I kyssten
flyende ängelens fot, — lyckliga, gråten och dön!
Sky, som löser dig upp i västerns skimrande guldstoft,
var det af dig, som hon bars, stilla till himmelens rand? . . .
Klaga, du sångare, fritt: ack, ingen din stämma förnimmer,
sucka, du flämtande bröst: ingen, ack, ingen dig hör.
Ingen, ack, ingen förstår den sorg, som i själarnas midnatt
gömmer sin mäktiga rot, växer och näres af blod;
och ej irrar ändock här nere en själ, som ej hvälfver
fröjdernas skimrande hjul rundt om en axel af kval.
Människohjärtat är sjukt: därför det dväljes i mullen,
ömmar för himmelens hand, ömmar men helas ändock.

Icke mot jordens flyktiga lust jag byter de tårar,
hvilka i minnenas natt stilla jag gråter ibland,
stilla jag gråter ibland, när de blånande rymder jag skådar,
dit jag förlägger mitt hopp, dit min Angelika gått.
Ack, men hur ofta ändock mitt ensliga hjärta vill brista!
Minnenas ljufliga tyngd trycker till jorden mig ned;
ty jag har ägt för min kärlek en vår och en ros för mitt hjärta: —
stormen har härjat min vår, döden har tagit min ros.

2.

Hvila din vinge, min själ! — Dig hölj i ett töcken af tårar,
gjut ur ditt innersta djup sorgens elegiska ljud!
Klaga som fågeln i skog, när hans bo är plundradt och öde,
sucka, som vinden i säf suckar, när hösten är när!
Tro ej det smickrande hopp, som vaggas på luftiga skyar,
tro ej den svalkande frid, vindarna ljuga för dig.
Men, när härjaren går i höstdräkt fram öfver fältet,
stormarna ryta i sky, vågorna brytas å strand,
då, min själ, får du tro: det språk, de tala, är sanning:
dödens, förgängelsens språk, kärnan af lefnadens dikt.
O, hvad drömde jag ej, hvad hoppades, ägde jag icke,
medan jag trodde ännu lifvets bedrägliga sken?
Friden krönte min natt, min dag var fylld af triumfer,
morgonen lyste af hopp, kvällen af minnenas fröjd.
O, min Angelika, hör du ännu den jordiska sångens
sväfvande, darrande ljud fjärran ur mödornas däld?
Hör du, när natten är ljum och på genomskinliga skyar
vindarna vaggas i sömn, suckar ur sorgernas dal?
Hör du kanhända en suck ur mitt bröst, en ton ur min lyra,
ler i din himmelska ro, känner kanske dem igen?
O, min Angelika, då, då bruste mitt hjärta af glädje,
och med en segrande sång flöge min ande till dig.
Men jag lefver ännu, jag sörjer och irrar och faller.
Icke Angelika hör sångarens klagande röst.
Ack, hon sitter i ljus och dricker de saligas nektar,
änglarnes tjusande sång fröjdar dess jublande själ.
Himlarnas svalkande luft kringströmmar dess glödande ande,
Edens oändliga doft gjuter sig mildt i dess famn.
Icke de saligas lugn af jordiska växlingar störes:
sorlet af människors lif studsar mot himmelens port.
Men kanhända likväl ett blygt, ett irrande minne
med min Angelika smög troget till själarnas land.
Minns du din barndom ännu, o, minns du i lindarnas skugga
lekarnas lätta behag, fröjdernas hviskande språk?
O, det var jag, som lekte med dig, jag arme, som svor dig,
förrn jag förstod, hvad det var, kärlek i lif och i död.
Säg mig, Angelika, är det ej så i himmelens lundar,
saliga andarnas här älskar och älskas igen?
Minns du din barndoms ljufliga dröm ännu i din himmel,
bed, min Angelika, då, bed för min flämtande själ!

3.

Rusig af drömmarnas vin en kväll på den lummiga stranden
satt jag och hörde förströdd vågornas hulda musik.
Högt bland silfverglänsande moln satt sommarens måne,
ängarnas blommiga bädd drack dess försmäktande sken.
Vindarna susade mildt, och natten svällde af vällust:
hjärtat löste sitt band, kärleken diktade fritt.
Lugn var min ande och klar: mitt hjärtas tröttnade vågor,
sorgernas svallande sjö, lade sig sakta till ro.
Djärft jag blickade kring den ljuft inslumrade nejden,
tänkte på seger och död, tänkte på människors lif.
"Icke", så tänkte jag då, "skall dränkt uti tårarnas töcken
längre du dväljas, min själ, — höj dig i styrka och ljus!
Gack till grafven och kasta en krans af evighetsblommor,
saknadens sista, därpå! — Lämna den sedan i ro!
Blanda dig sedan i lefnadens värf, i njutningens hvirflar,
plocka hvar rodnande ros, smaka hvar gyllene frukt!
Sök ej att rycka ur himmelens famn, hvad redan du äger:
ingen Angelika mer blomstrar, du dåre, för dig." —
Så jag tänkte och knöt den första blomman i kransen,
offret, som skulle en gång smycka Angelikas graf.
Snart ur skyarnas bristande dok en tindrande stjärna
såg jag vid himmelens rand skrida i helighet fram.
O, min Angelika, — svara— kanske dess blinkande strålpunkt
rymmer din älskande själs hvita, odödliga lif?
Ack, så länge jag ser bland himmelens väna gestalter
städse din luftiga bild, väfd utaf kärlek och tro;
ack, så länge i källornas sorl, i vindarnas hviskning,
blommornas vårliga doft, stjärnornas nattliga glans,
än jag förnimmer och hör Angelikas väsen och anda,
vill jag med klagande sång dyrka min himmelska brud.
Men min stjärna har gömt sig i moln, och månen har sjunkit:
flydde du, tjusande bild, gäckande töckengestalt?
Fläta, min darrande hand, din krans af evighetsblommor,
skynda — hon flydde ju dig —, saknadens sista det är!
Dock, på minnenas krans ännu jag binder och binder,
ljufliga flicka, o säg, blifver den färdig en gång?

4.

Susen er grafsång, susen af sorg, I darrande aspar,
böj dina grenar, o, alm, — här är Angelikas graf.
Klagar ej saknadens trast, du susande asp, i din krona?
Tömmer ej natten sin gråt, heliga graf, i din famn?
Här vill jag sitta, Angelika, här, och i skuggan af döden
bläddra igenom med dig minnenas gulnade blad.
Dig jag ser öfverallt; hvart blad, du himmelska flicka,
äger allena din bild, löst i en skugga till slut.
Skepnad af oskuld och änglabehag, hur skön i din blomning,
skön i din tyning ännu, skön i ditt lif, i din död!
Ängel, ditt väsen sväfvade blott, det gick ej på jorden;
ack, ty det saknade här jordiska drifternas tyngd.
Därför till hälften himmelens lif här nere du lefvat,
ofta din vinge du lyft, förrn du i höjden försvann.
Ej på din stig jag skådar ett spår: en mask du ej trampat,
icke du brutit ett strå, icke du rubbat ett stoft.
Tyst lik ljuset du gick och värmde lik himmelens stråle,
trängde som kärlekens eld ned i den dödliges själ.
Skärt som en fallande snö i luften dröjde ditt väsen,
himmelens lättaste vind lyfte från jorden dig upp.
Dock förstod ej en själ de jordiska sorgerna bättre,
aldrig af ljufvare tröst svällde ett hjärta än ditt.
Kärlek slog i din puls, din ande lefde af mildhet,
bönens odödliga ros blommade ljuft på din mun.
Och hon hvilar ändock, du Evige, hvilar härunder.
Grafvarnas trånga gemak rymmer ditt skönaste verk:
rymmer de hulda behag, som dagarna täflat att kyssa,
nätternas skräckande makt fruktat att andas uppå. —
Döden fruktade ej: han såg min lilja i dalen,
spillde en droppe af blod tyst på dess skinande blad.
Glödande rosor brunno alltsen på den älskades kinder,
rodnande ljufligt och hemskt, Gud, af det finaste blod.
Snart dess källa var tömd, — då bleknade åter min lilja,
slöt sin förvissnade kalk, sänkte sitt hufvud och dog, —
dog som tonen tynar å våg, som vinden i skogen,
dog som aftonens glans slocknar på tempelkupoln. —
Tyst, min klagande sång, tyst, tyst, hon slumrar härunder,
tystna, du susande asp, — ljuf är den älskades sömn.
Ljufliga evighetsdröm i grafvarnas heliga tystnad,
öppna, o, öppna din port snart för min ande också!

Bernhard Elis Malmström.

Bernhard Elis Malmström (född 1816, död 1865 såsom professor i Uppsala) intager ett framstående rum bland de skalder, hvilka strängade sina lyror vid den tid, då sångens mästare från seklets början den ene efter den andre ingingo i odödlighetens värld. Få svenska skalder hafva frambragt mera manligt allvarliga och ädelt känslofulla, mera välljudande och formfulländade dikter än han. Icke många svenska skalder hafva heller så som Malmström lyckats anslå hjärtats finaste och ömmaste strängar och därför varit mera älskade än han. Hvem känner ej ända från barnaåren den underbart gripande romansen "Hvi suckar det så tungt uti skogen?" med dess djupa men på samma gång enkla och klara natursymbolik? Vid denna dikt i synnerhet jämte elegien "Angelika", som dock icke blifvit allmänhetens egendom på samma sätt som den första, har Malmströms namn blifvit fäst.

"Angelika", med hvilken vi nu önska göra alla UNGDOMSVÄNNENS läsare bekanta, är en elegi eller klagodikt, hvari skalden på ett oändligt skönt och innerligt rörande sätt uttrycker sin sorg öfver förlusten af den älskade, hvilken döden ryckt ifrån honom. Att han nu såg den förlorade omstrålad af idealt skimmer, var ju naturligt. Hon hade ej varit en vanlig människa utan en ängel, som, oberörd af de jordiska lidelserna, sväfvat fram öfver jorden, och som aldrig gjort något ondt, icke ens trampat på någon mask eller brutit ett strå. Redan på jorden lefde hon till stor del himmelens lif; lik det himmelska ljuset värmde strålarna af hennes kärlek, där hon gick fram; hon kunde därför ej länge dväljas på jorden: "himmelens lättaste vind" lyfte henne upp till fullkomlighetens värld. Icke underligt då, att den kvarlämnade vännen, hvars ljufvaste barndomsminnen voro knutna vid Angelika, som i lindarnas skugga lekt med henne barndomens lekar och svurit henne kärlek i lif och död, innan han ännu förstod, hvad detta innebar, — icke underligt, att han nu står vid den älskades graf försänkt i den djupaste sorg, suckande som höstvinden suckar i säfven, klagande som fågeln, då han finner sitt bo plundradt och öde. Hvad återstod nu för honom? Endast minnen, på samma gång ljufva och tyngande. Öfverallt ser han den älskade. Hvarje tindrande stjärna framkallar hennes bild; i källans sorl, i vindens hviskning, i blommans doft höres och förnimmes hennes väsen. Men han äger ej blott sina minnen, han har äfven hopp om återseende och återförening. Till de blånande rymder, dit Angelika gått, har han förlagt sitt hopp, och hans högsta önskan är nu, att dessa rymder snart skola öppna sin famn äfven för honom.

Den sentimentala tonen i "Angelika" är synnerligen äkta och sann. Visserligen tyckes äfven "Angelikas" skald liksom Lidner finna "i tårar vällust", men han "frossar" ej i sin sorg såsom den senare, han är fri från dennes såväl sjukliga vekhet och pjunk som ursinniga sorg. "Skalden drager oss ej," säger träffande C. R. Nyblom på tal om "Angelika", "ned i sin hjärtesorgs hela elände; han var ingen Werther, och han behöfde ej vara det, och vi böra vara honom tack skyldiga, därför att han på ett så sundt rörande sätt skildrat hvarje ungdomligt hjärtas första brinnande morgondröm, — icke så, att vi känna oss eggade att i hvarje stund gräfva i hjärtats gamla sår, utan så, att vi ur den oundvikliga kampen känna oss träda ut i lifvet renade och lyftade samt rika genom en erfarenhet och ett minne, som alltid skola vara att räkna bland vårt ungdomslifs bästa skatter."

Dikten "Angelika" är affattad på s. k. distika, en antik versform, som tillhörde elegien och epigrammet. Hvarje distikon utgöres af två daktyliska versrader, af hvilka den första är sextaktig (hexameter) och den andra femaktig (pentameter). Denna versform, hvilken erbjuder ej så ringa tekniska svårigheter, har af Malmström behandlats på ett synnerligen skickligt och mönstergillt sätt, och, då härtill kommer, att språket är sällsynt klangfullt och välljudande samt valdt med fin uppfattning af den för det elegiska innehållet mest passande klädnaden, så må man väl säga, att dikten äfven i formellt hänseende är fulländad.

Malmström författade "Angelika" år 1840, och samma år insände han dikten såsom täflingsskrift till Svenska akademien, som belönade den med sitt stora pris. Vid belöningens öfverlämnande till författaren yttrade akademiens dåvarande direktör, biskop Agardh: "Akademien hade redan uti några af eder förut utgifna dikter funnit anledning att hoppas den framtida utvecklingen af en mindre vanlig skaldegåfva. Hon hade, ledd af detta hopp, meddelat eder en välvillig uppmuntran att följa den åt eder af naturen anvisade kallelsen. Ni har motsvarat dessa förhoppningar. Det skaldestycke, som nu belönas, har för henne redan ett slags värde därigenom, att det gifvit henne anledning att med sitt bifall utmärka ett skaldeslag, som sällan blifvit underkastadt hennes pröfning och icke hittills vunnit någon af de belöningar, hon har att gifva. Men

utom ett sådant mera enskildt och tillfälligt värde har akademien ansett edert skaldestycke för ett verk af snille och känsla i lycklig förening. Det är icke blott klart och rent som källan; det uppspringer äfven som den från malmrikt djup. Det är edert eget utan lån af bilder, utan härmning i ton. Akademien lyckönskar eder att tillhöra den ålder, uti hvilken man alltid bör tro sig vara långt ifrån fullkomligheten för att så mycket säkrare hinna henne, och att med så lyckliga anlag kunna förena grundliga studier, utan hvilka omdömet alltid blir vacklande, bildningskraften utan tygel; och då hon härmed genom mig till eder öfverlämnar den högsta belöning, hon har att gifva, sker det i den öfvertygelse, att ni genom nya framsteg skall rättfärdiga de förhoppningar, hon visat sig hafva fäst vid edra första steg på vitterhetens bana."

Skalden inlöste också dessa förhoppningar genom de ypperliga dikter, han under 1840-talet tid efter annan utgaf, hvarför 1850 vederfors honom utmärkelsen att kallas till ledamot af Svenska akademien. I det minnestal, som hans efterträdare i akademien, K. A. Kullberg, höll öfver honom, yttrade denne på tal om "Angelika": "Ett skönare sorgekväde nedlades väl aldrig som offer på den älskades graf, och i djupare och mera rörande toner har väl aldrig ynglingahjärtat begråtit förlusten af sina drömmars ideal. I denna dikt framstår Malmström som en fullkomnad mästare i sin art genom känslornas renhet och skärhet, genom tankarnas ädelhet och halt samt versens metriska fulländning, hvilket allt här sammangjutes till ett konstnärligt helt, där ingenting tycks vara för mycket och ingenting saknas. Hon är originell denna dikt; där är ingenting lånadt, ingenting härmadt, där finnas inga utnötta bilder, ingen falsk sentimentalitet. Ren och ursprunglig framväller hon ur skaldens glödande själ, gjuten i en form, som ej tycks hämtad från antiken men nu först skapad och liksom af själfnödvändighet framvuxen i och med sitt innehåll. Det är ej vidlyftigt till omfånget detta skaldestycke — några blad allenast —, men det uppväger volymer. Man tröttnar ej att läsa och åter läsa den tjusande dikten, intagen och hänförd ej mindre af tankarnas skärhet och skönhet än af versens harmoniska välljud."

Samme minnestecknare säger sig ej veta, om föremålet för dikten var en verklig person eller ej. Sången själf gifver dock ett bestämdt intryck af att skalden däri framställt något upplefvadt; en dikt sådan som denna kan ej gärna vara alster blott af en kall reflexion. Nu veta vi ock, hvem hon var, som Malmström så skönt besjungit i sin elegi. En af skaldens minnestecknare, P. A. Gödecke, berättar härom följande, som stöder sig på Malmströms eget meddelande till en ungdomsvän. "I grannskapet af skaldens föräldrahem bodde på Loviseholm i Vintrosa socken, Nerike, en kammarjunkare Dalman, hvilkens dotter Rosalie Angelique Vilhelmina är det väsen, Malmström så himmelskt besjungit. Hon var född samma år som Malmström, och de lekte ofta som barn tillsammans, d. v. s. hon lekte, och han såg på. De båda barnen skildes åt, då Malmström åtta år gammal kom in i skolan, och sedan såg han henne aldrig förrän på en gymnasistbal i Strängnäs. Hon var då sexton år och en fullkomlig skönhet. Jag vet ej, skrifver min sagesman, om han talade vid henne, men med kännedom om hans skygga och tillbakadragna väsen (världen kallade det högfärd) skulle jag ej tro det. Ett år därefter låg hon på bår. Men den smärta, den sjuttonårige ynglingen därvid kände, gömde han inom sig, till dess att densamma åtta år senare, luttrad, renad och upphöjd, gaf sig luft i den härliga dikt, som ensam skulle varit nog att göra hans rykte som skald." — Enligt en annan uppgift, i T. Ekelunds "Vittra skuggbilder", föddes Angelique Dalman den 18 januari 1818 och dog den 1 juli 1832, och, ifall dessa årtal äro riktiga, var hon sålunda vid sin död blott 14 år gammal.

Skalden blef sin första kärlek trogen och vandrade ensam genom lifvet, bärande på "minnenas ljufliga tyngd".

E. A. Z.

ETT BARNDOMSMINNE.

I backen, som stupar mot Stora Lee,
där skansarne tala om krigets lekar,
i lund utaf hassel och lönn kan man se
den största och äldsta af nejdens ekar.
Nu är hon så gammal, murken och svag,
och bladen i kronan bli årligt färre.
Helt annorlunda hon stod en dag,
då hon skuggade Sveriges konung och herre.

Hit styrde den store sin hjältegång;
här skar han sitt namn med samma händer,
som lyftade pampen, tung och lång,
vid Narva, vid Poltava och vid Bender.
Det namnet kan aldrig växa igen;
det vidgar sig, rödt som en segergloria.
Det lyser från eken; det lyser än
ovanskligen klart i Sveriges historia.

Nu öfvergifna stå skans och vall,
för länge se'n upphört den blodiga leken;
dock ännu vid vägen till Fredrikshall
med Caroli namn ståndar kungaeken.
Så troget, o ek, du det namn behöll,
som hjälten dig en gång i barken skurit.
Se'n dess, där den tolfte bland Carlar föll,
de öfriga Carlarne kronan burit.

Ty norden är *ett*, skall så förbli,
om nordbon begriper sitt eget bästa.
Då splittringen höjer sitt hesa skri —
kväf trollet! Dess anda kan allt förpesta.
Och måtte vårt folk, hvad än må ske,
behålla sitt fosterländska sinne,
som eken i backen mot Stora Lee
bär hjältenamnet i barken inne!

JAKOB BONGGREN.

EJ NOG.

Ur pastor Bergs dagbok.

Carl Bergin var en ung svensk-amerikan med god anställning i en affär. Hela den svenska kolonien i Brighton kände honom såsom en ovanligt begåfvad, intelligent yngling.

I religiöst och moraliskt afseende var Carl såsom folket är mest. Religionen var ju en mycket god sak men på det hela endast en bisak för honom. Hans bekännelse var densamma som andra människors, hvilka tro, att en god moral är det enda nödvändiga för en människas lycka och välfärd i tid och evighet.

En synd fann i Carl en af sina kraftigaste motkämpar. Denna synd var dryckenskapen. Carl var den självskrifne ledaren för nykterhetsverksamheten bland svenskarne på platsen. Hans ifver för denna lofvärda verksamhet slog mången gång ut i en vild fanatism, som gränsade till onykterhet.

Teatern var det tempel, till hvilket Carl oftast styrde sina steg. Där fann den unge, såsom han tyckte själf, värdiga föremål för sin fantasi. Och hvilka läxor ur lifvets skola man där lärde sedan! Där stärktes, enligt hans egen mening, hans moraliskt goda föresatser.

Den sv. luth. pastorn på platsen fann ett visst behag i Carls umgänge. Ej därför att Carl och han voro ense om lifvets viktigaste frågor, långt därifrån, men därför att den rikt begåfvade unge mannens välfärd och framtid låg pastor B. särdeles om hjärtat.

Carl högaktade pastor B. för hans stora kunskaper och djupa insikt i lifvets olika förhållanden, men så snart som samtalet leddes in på religiösa ämnen, kände Carl sig alltid illa till mods, ty det kristliga lifvets värld var för honom en ännu nästan okänd region.

Goodtemplarlogen och teatern kommo ofta på tal. Båda dessa institutioner, om vi kunna kalla dem så, hade ju i Carl en varm förkämpe, då däremot pastor B. hyste en stark motvilja för goodtemplarlogen, ej med anledning af det goda den utförde, men grund af dess kristendomsfientliga tendenser och själftillräckliga hållning; teatern, sådan den nu företer sig, bjudande på pjeser, som i flesta fall äro af en låg moralisk halt, och hvilka öfverhufvudtaget spelas af omoraliska personer, ansåg pastor B. vara en af Guds församlings svåraste fiender.

De sutto en afton och språkade om skilda saker, då Carl helt plötsligt gaf samtalet en ny riktning in på det af dem mycket omtvistade ämnet.

"Men hvad har då pastor B. egentligen emot goodtemplarna?"

"Hvad jag har emot dem? Allt hvad en kristen kan hafva emot en institution, som vill resa sig upp emot kyrkan och säga sig vara af lika stor betydelse för mänsklighetens välfärd som hon."

"Men det göra vi ju inte."

"I gören icke? I ären naturligtvis ej så enfaldiga, att I öppet förklaren detta vara eder uppfattning, men det sätt, på hvilket I gån tillväga och den anda, som är rådande inom er orden tala i alltför tydliga ordalag om eder uppfattning af kyrkan och hennes mission."

"Jag förstår er inte, pastor B."

"Inte det? Jag skall då försöka göra mig förstådd af eder, min vän. Kunnen I säga eder använda Guds ord på ett tillbörligt sätt inom logen, då det gått så långt, att I hafven insatt en gudsförnekare till kaplan?"

"Det var ju ett misstag af oss."

"Är det kristligt af eder att hafva edra logemöten på samma gång, som de olika kristna församlingarna äro samlade till gudstjänst i sina kyrkor?"

"Vi få mesta folket vid den tiden."

"Huru många af edra femtio medlemmar tillhöra någon kristlig församling?"

"Det känner jag alls icke till."

"Tråkigt att höra, min unge vän, men jag känner till det, jag. Fyra personer af dessa femtio höra till någon församling, och äfven dessa fyra äro mycket tröga att fullgöra sina plikter till sina respektive församlingar."

"Ni tycks hafva reda på saker och förhållanden inom logen ganska bra."

"Mycket möjligt, mr Bergin. Låt oss fortsätta. Är det rätt att tillställa sådana nöjen, hvarest mycket annat ondt utom detta föröfvas?"

"Ni går för långt, pastor B."

"Vågar ni säga mig, att det nöje, som var tillställdt i lördags afton var af den art, som förädlar människan?"

"Nåväl, jag medgifver, att det sista nöjet, vi hade, var ej af det bästa slag, men så var det också ett undantag från alla de öfriga."

"Ni förstår mycket väl att göra ursäkter och att låta svart framträda, som vore det hvitt, men den konsten kan ändå inte tillsluta ögonen på förståndigt folk, allra minst på de kristna."

"Af eder uppfattning om logen framgår, att vi ej hafva rättighet att kalla oss kristna."

"Det har jag inte sagt ännu."

"Men ni menar det ändå, fastän vi tro på Gud och respektera kyrkan."

"Ja, kyrkan känner sig särdeles smickrad af eder respekt för henne, men hon fordrar en varmare känsla än respekt från eder sida."

"Fordrar," repeterade Carl med ett visst hånleende på sina läppar.

"Ni, min unge vän, äger ej så litet af denna själftillräckliga och egenkära tendens, hvarpå goodtemplarorden i dag igenkännes."

"Jag tackar er, pastor B., för eder uppriktighet med afseende på min ringa person", svarade Carl snäsigt.

"Ingen orsak, Mr. Bergin, jag hyser allt för stora förhoppningar om eder att ej säga eder sanningen."

"Tror ni då icke, att goodtemplarna gjort mycket godt för vårt svenska folk i detta land?"

"Jag skall ej söka bedöma deras arbete på platser, hvarest jag icke varit, men hvad jag sett af deras arbete här, styrker mig i min en gång förut uttalade åsikt, att utom de kristna församlingarna, det är, utan Guds hjälp har ingen drinkare blifvit räddad."

"Ni är då emot all nykterhetsverksamhet, herr pastor?"

"Ni känner mina åsikter om krogarna och deras samhällsförstörande inflytande allt för väl för att göra mig en sådan fråga. Finns det, tror ni, en bittrare fiende till all slags spirituosautskänkning än jag? Hafva icke krögarna, äfven de svenska, uttalat en hemsk dom öfver mig, en dom, som de nog ämna låta drabba mig i sinom tid, om jag ej upphör med att förfölja dem offentligt och enskildt?"

"Ni har fullkomligt rätt uti detta, men hvarför ej då lika gärna arbeta i förening med oss; enighet gifver ju styrka."

"Arbeta tillsammans med eder. Unge vän, för tjugu år sedan fanns ingen mera entusiastisk goodtemplare än jag. Goodtemplarismen var min gud och jag tillbad honom trognare, än många kristna tillbedja sin Gud, men en dag så fann jag, att denna gud var ej tillräcklig för mig. Han kunde aldrig tillfredsställa mitt oroliga hjärtas djupa behof. Loge-brödernas råa skämt och grofva anspelningar på honom, som jag lärde att älska, redan då jag satt på

min moders knä, sårade mitt unga sinne. Det vårdslösa sätt, på hvilket Guds ord användes inom logen, kom mig mången gång att häpna öfver tillståndet, men man blir van vid allting, och så småningom blef jag också van vid det lif, som fördes. Mer och mer vaggades jag in i ljufva drömmar om att jag uppfyllde all rättfärdighet, då jag noga följde logens lagar. Men en vacker dag, då jag minst anade det, återkommo dessa känslor af tomhet i mitt hjärta, dessa djupa behof i min själ af något, som kunde tillfredsställa själens evighetskraf. Jag fann då, att den grund, på hvilken jag byggde mitt hopp, var falsk; jag fann, att goodtemplarlogen var ej nog för den människa, som ville höra Herren till."

Det var den i lifvets strider erfarne prästen, ej "den trångbröstade partimannen", som talade till den egenkäre och om sin sak så öfvertygade oerfarne ynglingen. Pastor B:s ord förfelade ej att göra ett djupt intryck på Carl Bergin. Ej nog, ej nog, dessa voro de ord, han under den påföljande veckan aldrig kunde glömma.

Hvad innebörd hade dessa ord för honom? Lefde han ej ett moraliskt lif? Var han ej en af de förnämsta kämparne gent emot samhällets värste fiende, dryckenskapen? Ej nog, ej nog, ljödo orden i hans öron liksom ekon från en aflägsen kyrkklockas djupa toner.

Han hade mycket svårt att inse pastor B:s ställning i fråga om nykterhet och dryckenskap. Att han var en afgjord fiende till dryckenskapen, därom fanns intet tvifvel, men hvarför då vara så afvogt sinnad mot goodtemplarna? Åter kommo dessa orden tillbaka, ej nog, ej nog.

Han beslöt sig för att undersöka, om saken verkligen var sådan, som pastorn hade framställt densamma.

Logesyskonen märkte en oförklarlig förändring i Carls hela väsen och sätt att vara. De visste nog, att den svenske prästen och han hade sina förtroliga samtal med hvarandra, fast de ej kände halten af desamma.

Man föreslog, att logen skulle ställa till bal, och alla väntade, att Carl skulle yttra sig i frågan.

"Syskon", sade han, "tron I, att det är rätt att ställa till baler af en förening, som satt som sitt mål att arbeta för sina medmänniskors bästa?"

Det gick ett sorl af förundran genom den församlade skaran. Han, den gladaste bland de glada, hyste skrupler med afseende på baler och det nöje, de beredde ungdomen!

Man kritiserade Carls yttrande från alla håll på ett sådant sätt, att han fann sig nödsakad att försvara sin ställning.

"Här börja vi våra möten med att läsa Guds ord och bedja, och ändå tillställa vi nöjen, som en god kristen aldrig skulle vilja bevista. Är vår mission ibland de åt dryckenskapen hemfallna endast en lek? Är det allvar i vårt arbete? Här arbeta vi ju för att rädda människorna från rusets förbannelser, men tillåta oss själfva att berusa oss i dansens hvirflar. Är detta konsekvens?"

Man mumlade något om kyrkor och präster, men ingen vågade öppet diskutera saken med Carl.

Det blef ingen bal den gången.

Nästa söndagsafton predikade Pastor B. öfver ämnet: Människans oförmögenhet att frälsa sig själf. Carl Bergin var en af åhörarne.

Hvad pastor B:s enskilda samtal födt i ynglingens själ, närdes af denna allvarliga predikan. Carl var ej blind för sanningen, då han såg den så tydlig, som den framträdde i denna predikan. Det var ingen lärd afhandling, afsedd att slå en värld med häpnad, ej heller var det ett fagert tal, hvarmed så mången predikant kittlar människans sinne för det sköna, nej, det var en enkel framställning om frälsningen genom Jesus, en korsets predikan.

Carl Bergin och pastor B. stannade uppe länge den natten; man såg ljus i pastorns studierum till långt efter midnatt.

Det var ingalunda Carls afsikt att utgå ur logen, därför att han funnit dess lära och regler otillräckliga för ett kristligt lif, därför att han nu funnit allt i sin Frälsare, och därför att han ingått som medlem i den sv. luth. kyrkan på platsen, men då han fann, att man gjorde allt man kunde för att såra honom för det steg han tagit, begärde han snart sitt utträde.

Carl Bergin är nu pastor B:s hjälpreda i församlingsverksamheten. Han är söndagsskolans föreståndare, en god och trogen medlem i de föreningar, som finnas inom kyrkan, samt öfver hufvud taget en ledare för den stora skara af ungdom, som finnes inom församlingen.

Han är en typ för en intelligent, kristen, ung svenskamerikan.

I sig själf hade han ej nog, ej fann han nog i en institution, hvarest man fostrar moralmänniskor genom att lära dem att afsky *en* synd, men i den Frälsare, som har sagt, att vi i honom skola få nog och öfver nog, har också Carl Bergin funnit nog.

ANDEER.

ÄLFVEN TILL FLICKAN.

Väna barn, som lekfull sänker
barmen i min våg och blänker,
lik den skönsta vattenlilja, skär och hvit i bölja sval!
Hvilka skiftesrika lotter
vänta dig, du mänskodotter,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al!
Jag har ej som du att bida
dag att fröjdas, dag att lida:
jämt sig lika mina vågor välla i oändligt tal.
Du skall blomstra upp till kvinna,
älska, älskas, tända, brinna,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Väna barn, ännu i hågen
lika kyligt frisk som vågen,
skönsta näckros, som jag gungat skär och hvit på bölja sval!
Blott en tid, och du skall drömma
drömmar underliga, ömma,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.

Blott en tid, och du skall böja
knä i brudens skira slöja
bredvid den du lyckliggjorde med ditt hjärtas blyga val.
Blott en tid, och du skall trycka
i din famn en moders lycka,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

Gåtfullt dunkla mänskoöden,
hoppet, kärleksglädjen, döden
famnar jag, då dig jag famnar, sköna barn, med bölja sval!
Endast några solhvarf farna —
och för dig skall gåtan klarna,
medan, jämt sig lik, min källa sorlar under björk och al.
Ack, mitt flodlopp aldrig hinner
målet, som din bana vinner,
då af lifvets fröjd förklarad och förklarad af dess kval
du får sjunka in i döden,
dö som aftonrodnadsglöden,
medan tyst min källas flöden glida i den stilla dal.

V. R.

FRU ELSAS RESKAMRAT.

Ånghvisslan ljöd, och tåget var just färdigt att sätta sig i rörelse, då tvenne unga damer kommo springande ut på perrongen och i sista minuten lyckades hoppa upp på en andra klassens vagn. I den kupé, i hvilken de inträdde, befunno sig endast två personer före dem: en medelålders dam, som tagit plats i ena hörnet och tycktes alldeles fördjupad i en morgontidning, och en tarfligt klädd äldre man, som satt uppkrupen i motsatta hörnet och föreföll fullkomligt oberörd af allt och alla. De båda sistkomna hade knappt hunnit sjunka ned på hvar sin soffa, förrän tåget satte sig i rörelse. Sedan de något hämtat andan efter den häftiga språngmarschen, öppnade den ena af dem sin resväska och började ifrigt räkna de i densamma befintliga paketen och småsakerna.

"Nå, det var då väl!" utropade hon. "Jag fruktade, att jag ej fått allt med mig i brådskan. Men, kära Elsa, det var då också ett fasligt fläng. Nog tycker jag, vi kunnat lugna oss till nästa tåg."

"Nej, vet du, Cecilia, jag ville då på inga villkor, att Harald skulle förgäfves skicka hästarna ned till stationen, och för öfrigt är det väl ej så förskräckligt att stiga upp kl. 6 en vacker sommarmorgon. Jag lofvar dig emellertid, att du skall få din belöning för din kraftansträngning i morse, när vi endast väl lämnat det här odrägliga tåget. Du lilla ingrodda stockholmska, du skall få se, huru förtjusande man kan hafva det på landet."

"Nåja, det måtte jag väl veta, som just kommer därifrån."

"Jaså, du kallar det landet. Nej, vet du, du får sannerligen ej jämföra en liten miniatyrvilla i Vaxholmstrakten med det härliga Sparrsätra. Det har ej mer än ett fel, och det är, att det ej är vårt."

Efter en stund, medan de unga damerna halfhögt fortsatt sitt samtal, såg det tidningsläsande fruntimret upp, lät sina blickar öfverfara de medresande, och efter att ett par minuter skarpt hafva fixerat den ena af dem, utropade hon:

"Nej, men detta är ju Elsa Graal! Det är så länge sedan jag såg dig, min vän, att jag till en början knappt kände igen dig."

"Tant Augusta!" utbrast den tilltalade och fattade hennes framräckta hand. "Se, det kan man då kalla en öfverraskning. Jag skulle nog genast känt igen tant, om jag endast kunnat se tants ansikte för tidningen. Men hvarifrån kommer tant, och hvart skall tant resa?"

"Jag kommer från mitt hem i Hernösand och är på väg till Loka, där jag skall försöka bada bort min reumatism i sommar."

"Nej män, tant Augusta, så roligt. Mamma är också där i samma ändamål, och nu får jag skicka riktigt färska hälsningar till henne."

"Hvad säger du Elsa! Det var en angenäm underrättelse. Men du är ju gift nu, Elsa, och är, som jag kan förstå, på väg till ditt hem?"

"Ack ja, jag har varit gift nu snart i två år och börjar redan känna mig som en riktig matrona, vet tant."

"Verkligen! Det bär då åtminstone ej syn för sägen, det måste jag tillstå. Om jag däremot får döma af ditt utseende, så är du lycklig och nöjd med din värld."

"Ja, det är jag visst. Jag är så lycklig och belåten, och jag kan icke heller vara annat med en sådan man, som jag har. Se här skall tant få se hans porträtt, jag har det här i medaljongen. Ser han ej präktig ut?"

"Jo, vet du, han har verkligen ett både vackert och hyggligt utseende. Han är ju ingeniör, vill jag minnas, men hans namn kommer jag däremot ej ihåg."

"Ja, han är ingeniör och heter Harald Martheus. Min bror och han voro kamrater på Tekniska högskolan; han brukade då emellanåt komma hem till oss, och på så sätt lärde vi känna hvarandra. För närvarande har han en utmärkt plats såsom förvaltare på Sparrsätra bruk i närheten af X. station. Vi äro naturligtvis bosatta där, och jag återvänder nu hem efter en veckas séjour ute i skärgården hos min farbror. Jag passade då också på tillfället att enlevera min kusin, Cecilia Graal, som jag här får presentera för tant. Jag har just uppmuntrat henne med att, om lyckan är god, så hämtar min man oss vid stationen med spann."

"Jo, det vill jag lofva, det var storståtligt. Kanske kan jag då också få nöjet att uppfånga en skymt af honom."

"Det är nog möjligt, men det kan också hända, att han är upptagen hemma och ej anser sig kunna komma ifrån. Tant skall tro, att han är en riktig plikt- och arbetsmänniska. Emellertid skickar han nog spannet ändå dig till ära, kära Cecilia. Du skall få se ett sådant stiligt ekipage, fyra apelgrå hästar. Du kommer nog att bli belåten, min lilla gumma."

"Å, kära Elsa, jag är nog belåten med mindre än att åka efter spann, men eftersom det bjuds, så säger jag visst inte nej."

"Skulle tro det. Det är då precis ej alla dagar vi åka så gentilt, men spannet, som står för brukspatrons räkning, måste ju ändå ibland motioneras, och då får man passa på, ser tant."

"Ja visst, min vän. Och brukspatron, hvem är det, och hvar finns han?"

"Jo, brukspatron är ägaren till Sparrsätra, för resten en gammal knarrig ungkarl, som bor i Göteborg, där han drifver storartade affärer. Sedan jag blef gift, har han ej varit en enda gång på Sparrsätra, fastän hela öfre våningen står för hans räkning. Vi bo i bottenvåningen och hafva där det trefligaste hem i världen, och så få vi äfven njuta af hela den stora trädgården och parken. Men för att återkomma till brukspatronen, så lär det vara en högst otreflig gammal kurre, en riktig smulgråt. Kan man tänka sig, att han, som är millionär efter hvad det säges, sitter där nere i Göteborg vid en bakgata i två små usla kyffen och knappt unnar sig maten. Han har aldrig haft råd att gifta sig, påstås det, och har ej heller råd att hjälpa en fattig släkting. Det är visst godt och väl att ej vara någon slösare, men en sådan där girighet kan jag då ej tåla."

"Ja, men på din beskrifning, huru ni hafva det, tycks han då ej vara knusslig mot er."

"Ne-ej, men så sköter också Harald sin plats utmärkt, och det vet han nog att sätta värde på. Harald håller också mycket af gubben och tål ej, att man säger ett ord om honom."

"Och det gör han också rätt uti, vet du, Elsa."

"Ja, det kan väl vara, men en snålvarg är han i alla fall; han lär gå klädd alldeles som en torpare. Men nu äro vi ju framme vid vår station och mycket riktigt, där håller spannet, men det var besynnerligt, där står ju också vår droska. Ingen Harald syns emellertid till. Så där ja, nu stannar tåget, och vi få skynda oss, ty vi ha endast ett par minuter att vinka på. Adjö, snälla tant Augusta! Tusen hälsningar till mamma! Har du ditt pick och pack, Cecilia? Adjö, adjö!"

De båda unga damerna skyndade ned från tåget och märkte ej, att, medan de gingo fram till kupéfönstret för att tillvinka fru Augusta ännu en sista afskedshälsning, äfven den lille gubben i sakta mak förfogat sig ur kupén. Sedan tåget ångat vidare, tog den unga frun sin kusin under armen ochskyndade med henne fram till det eleganta ekipaget. Den vid vagnen stående tjänaren gick dem emel-

lertid ett par steg till mötes och sade, i det han lyfte på hatten:

"Med förlof, förvaltaren låter hälsa så mycket, att frun och fröken skulle vara så goda och åka hem i droskan. För ett par timmar sedan kom telegram, att brukspatron äfven skulle komma med det här tåget, och vi äro nu nere för att hämta honom."

"*Brukspatron!* Jaså, ja då får jag bedja dig om förlåtelse, Cecilia lilla, att jag bjöd dig på mer än jag kunde komma ut med, och vi få nu helt beskedligt taga plats i droskan så länge och sedan vänta till principalen har rest åstad. Hvem kunde också tänka sig, att han skulle dyka upp just nu?"

"Tack skall du ha, jag är mycket belåten, som det är. Se så ja, här sitter man ju riktigt utmärkt. Men, Elsa du, är det ej den lilla gråa gubben från tåget, som stiger upp i vagnen?"

"Cecilia, hvad vill det säga? Det kan väl aldrig — — jo, jo, du har rätt", tillade hon och fattade sin kusin hårdt i armen. "Det är han! Hvad har jag gjort, hvad har jag gjort, hvad har jag gjort? Cecilia, hör du, hvad har jag sagt?"

"Kära Elsa, lugna dig. Det var då också gränslöst förargligt, att det just skulle vara han."

"Förargligt! Det var den största olycka, som kunde hända mig. Ack, Cecilia, hvarför skall jag alltid prata så bredvid munnen! Hvad skall Harald säga? Jag har kanske gjort oss alldeles olyckliga. Harald kan mista sin plats för min skull, och vi få lämna vårt kära, älskade hem. Hvad skall jag taga mig till?"

När de körde upp på gården, stod ingen Harald på trappan och tog emot dem; han hade följt brukspatronen upp. Och när han sedan efter en stund kom ned för att hälsa på sin hustru och kusinen, var det endast för att säga, att han skulle äta middag med principalen, och att han troligen komme att stanna uppe hos honom till sent på kvällen.

Det var också först sedan Elsa kommit in i sängkammaren, som hon ändtligen hörde hans steg i rummet utanför, och när han öppnade dörren, kastade hon sig hejdlöst gråtande i hans armar.

"Elsa, min lilla hustru, hvad står på? Lugna dig. Nej, nej, gråt då ej så, du skrämmer mig, Elsa min! Aldrig har jag sett dig sådan förr."

"Harald, Harald, kan du förlåta mig, om jag genom mina oförsiktiga ord gjort både dig och mig olyckliga!" Och nu följde berättelsen om sammanträffandet i kupén, den lille gråklädde gubben, och allt hvad hon sagt om brukspatronen.

"Ja, det är, som jag alltid sagt, Elsa, att du aldrig skall lära dig hafva tand för tunga, förrän du en gång riktigt talat hufvudet af dig. Hvad har du med brukspatronen att göra och för resten hvad vet du om honom? Hvad angår det dig, om han bor i två eller tjugu eller ett halft rum? Hvad rör det dig? Har han ej rättighet att föra hvilket lefnadssätt honom lyster, utan att du behöfver blanda dig däri och beskärma dig däröfver för kreti och pleti? Och hvad beträffar den ohulpne släktingen, hvarmed du naturligtvis menar den ohängde löjtnanten, som är gift med systerdottern, så kan jag försäkra dig, att han fått och får mer, än någon anar. Hvad det herrskapet beträffar äro emellertid deras pretentioner lika stora som deras slöseri, så de äro ohjälpliga. Förmodligen är det från det såta paret, som du hämtat dina underrättelser. Du vet, Elsa, huru högt jag ärar och aktar den mannen, och huru stora skäl jag har därtill. Jag har berättat för dig, huru jag, när mina föräldrar dogo, stod alldeles hjälplös i världen utan någon som frågade efter mig. Så kallade vänner och släktingar kommo och talade och beklagade, men ingen ville göra något för den stackars gossen. Då kom han, min fars gamle, halft förgätne ungdomsvän. Han hvarken talade eller beklagade, han handlade. Det är honom jag har att tacka för hvad jag nu är, för allt. Och så skall du, Elsa, min hustru, inför främmande personer yttra dig så om honom. Det är mer än bittert."

"Harald, älskade, förlåt mig! Du kan ej ana, hur förtviflad jag är vid den tanken, att jag genom mitt mer än tanklösa prat skulle kunna vara orsaken till att du förlorade din plats."

"Så långt skall det väl ej gå, vill jag hoppas, ehuru det på det hela taget ej vore det värsta. Kan du fatta, Elsa, huru det skall kännas för en man, att den människa, som man sätter högst af alla, och af hvilken man under nästan hela sitt lif mottagit välgärningar, skall blifva så groft och oresonligt förolämpad af ens egen hustru?"

"Ack, Harald, tror du ej, att jag bittert känner och förstår allt detta? Du kan ej se min oförlåtliga tanklöshet och taktlöshet i en mera skarp dager, än jag själf gör det. Men säg mig du, hvad jag skall göra?"

"Ingenting för närvarande, se tiden an och — — —"

"Låta detta blifva mig en läxa för lifvet", ifyllde hon. "Ja, Harald, det kan du vara viss om."

— — —

De följande dagarna var Harald ständigt upptagen med att tillsammans med brukspatronen genomgå böcker och räkenskaper. Man arbetade från morgon till kväll, och de unga damerna fingo uteslutande sällskapa med hvarandra. Elsa gick hela denna tid i en nervös spänning. Minnet af det fatala sammanträffandet i kupén lämnade henne ej ett ögonblick. Hon hade gärna velat, att Harald vidrört ämnet; men han tycktes alldeles hafva glömt det, åtminstone hade han ej med ett ord hänsyftat därpå, sedan hon första kvällen biktat sig för honom. Vädret hade också varit grått och duskigt, Cecilia tycktes ej vara i humör, och hon själf var ej heller den glada, uppmärksamma värdinna, hon brukade vara. Det hvilade en tyngd öfver det hela. Fjärde dagens eftermiddag hade det ändtligen åter blifvit solsken och vackert väder. Elsa, som varit borta hos en väfverska, tog hemvägen genom parken, där hon helt oförmodadt sammanträffade med sin man. De hade just slagit sig ned på en bänk för att utbyta några ord med hvarandra, då de fingo se brukspatronen, som styrde kosan rakt emot dem.

"Harald!" utropade Elsa uppspringande. "Hvad skall jag göra? Skall jag kasta mig på knä och bönfalla om hans förlåtelse eller hvad? Säg!"

"Du skall naturligtvis ej bära dig åt som en galning, utan förhålla dig lugn och låtsa om ingenting." Och då brukspatronen nu var helt nära, tog Harald sin hustru i handen, ledde henne fram och föreställde henne för honom.

En förrädisk rodnad, som hon för sitt lif ej kunde tillbakahålla, spred sig ända upp till hårfästet, då Elsa, utan att våga lyfta ögonen från marken, gjorde en djup nigning för den fruktade mannen.

Denne tyckes emellertid vara alldeles omedveten om att han någonsin förut sett henne och hälsade artigt och vänligt, sägande, att han visst ej skulle låtit så många dagar gå förbi, utan att hafva gjort bekantskap med sin vän Haralds hustru, om han ej varit så upptagen af affärerna.

Alla tre slogo sig därpå ned på bänken och brukspatronen samspråkade helt gemytligt med dem. Efter en stund promenerade de, som det tycktes, i bästa förstånd fram till byggningen, och Elsa gjorde under tiden i sitt stilla sinne det medgifvandet, att Harald hade rätt: brukspatronen var en verklig gentleman. Uppkomna på trappan, lyfte denne senare artigt på hatten för Elsa och beklagade, att han ännu ett par dagar komme att lägga beslag på Harald, men snart var allt klart, och då skulle hon återfå sin mans sällskap.

Följande afton kom Harald helt upprymd ut på verandan, där damerna sutto, och underrättade dem om att nu voro

alla affärer undanstökade, och brukspatronen, som skulle resa i öfvermorgon, hade till nästa dag bjudit dem alla tre på middag. "Och nu, mina damer", tillade han, "ber jag er göra er så vackra och intagande som möjligt. Du, Elsa, bör i synnerhet uppbjuda hela din förmåga att vara älskvärd. Kom ihåg, hvad du har att afbedja."

— — —

När Elsa dagen därpå precis klockan fyra med sin man och kusin inträdde i brukspatronens salong, var det med klappande hjärta. Värden, iklädd en elegant sällskapsdräkt, kom henne emellertid artigt till mötes, och då salsdörrarna i detsamma uppslogos, bjöd han henne sin arm och förde henne ut till bordet, där han placerade henne på sin högra sida, medan Harald med Cecilia togo plats midt emot. Middagen förflöt lätt och angenämt, maten var god, vinerna utsökta och brukspatronen den angenämaste värd man kunde önska sig. Elsa, som till en början känt sig allt annat än i sitt esse, blef småningom, tack vare brukspatronens taktfullhet, helt ogenerad och föreföll denne, som mycket sysselsatte sig med den unga frun, lika älskvärd och förståndig som vacker. Sedan betjänten efter steken fyllt glasen med fräsande champagne och därefter på en vink af husbonden försvunnit, fattade denne sitt glas, reste sig och sade:

"Mina vänner, ty jag får ju kalla eder alla så, förrän vi nu snart skiljas för denna gång, skulle jag gärna vilja säga några ord, och vänder mig i första rummet till dig, Harald, som jag sett och känt, sedan du var en liten parfvel. Jag höll af dig redan på den tiden, min gosse, och under de gångna åren har jag lärt mig att lika mycket akta som värdera dig. Att jag nu efter två års frånvaro skulle finna debet och kredit fullt stämma, det visste jag på förhand. För dig har det ärliga arbetet alltid varit en glädje, och ditt arbete har därför också alltid varit godt och lämnat ett rikligt öfverskott. Denna gång förefaller det mig dock, som om arbetet varit fullödigare och öfverskottet rikligare än vanligt. Ja, det är nu så, att allt går lätt, då man är en lycklig man, Harald, det har jag fullväl kommit underfund med. Därför räknar jag också detta större saldo till favör för fru Elsa, och till henne vänder jag mig nu i andra rummet och tackar henne af hjärtat för att hon gör min vän Haralds hem ljust och lyckligt. Men ingen himmel är ständigt klar, också på er horisont kommer nog förr eller senare molnen att skocka sig; det vill då till att ej tappa modet, utan låta den sol, som man kallar kärlekens, skingra eller åtminstone förgylla dem. Er skål, mina barn!"

Sedan man åter satt sig ned, upptog brukspatronen ur fickan ett etui, som han lämnade Elsa, bedjande henne mottaga innehållet som ett ringa bevis på den aktning och välvilja han hyste för Haralds unga maka.

Efter kaffet, då hon och Cecilia sutto ensamma i salongen, medan herrarne rökte sina cigarrer ute på balkongen, passade Elsa på tillfället och öppnade etuiet, ur hvilket hon framtog ett dyrbart guldarmband, rikt besatt med pärlor och juveler. Just vid låset varseblef hon en liten fin pappersremsa, hvarpå följande ord stodo skrifna:

"Tala är silfver,
men tiga är guld."

Ur *Idun*.

UNG KARL.

Ur skollifvet. Parodi.

Ung Karl, en rökarhjälte,
han satt i rök och dam.
Han bar ej svärd vid bälte,
men tog kardusen fram.
"Hur Gefle vapen biter,
kom låt oss pröfva på,
ur vägen nu muskiter!
Friskt mod, se ringar blå!"

Då någon fråga ställdes
till denne lastens son,
han kuggades, han fäldes:
det var hans lärospån.
Magistrar, allihopa,
de skrefvo pilten bud,
men han var från Europa
en väldig rökargud.

Gråhårig skolman hade
skarpt klandrat rökarns last —
men fakulteten sade
ett ord, och snaran brast.
Så vänlig, ej gullhårig,
professor N. N. kom.
Från vanan tioårig
här vände rökarn om.

Där slog förut ett hjärta
så rökdränkt i hans barm,
i glädje som i smärta
blott för en pipa varm.
I med- och motgång lika
rökbröders öfverman.
I bokvett gaf han vika,
men röka kunde han.

Och se, cigarrer blossa
i gathörn längese'n,
men ännu ingen mossa
betäcker ungherrns ben.
Och tobaken på jorden — —
förgänglig är dess lott,
men rökarn, nykter vorden,
är ej en saga blott.

ANDERS.

IRRVÄGAR.

Belönad med 1:sta pris vid Iduns litterära pristäfling 1899.

När Ingrid Holm satt framme vid fönstret, trädde hufvudets och axlarnas linier fram skarpa och tydliga som på en tafla.

Hon hade varit vacker en gång, det var ej svårt att se, och skulle varit det ännu, om ansiktet ej burit allt för tydliga spår af disharmoni, inre strider, bitterhet och bekymmer.

Framför henne, halft på golfvet, låg stickningen hon kastat undan, då brefvet hon höll i handen räcktes henne af sonen, hvilken nu gick därute på kanalbanken med händerna på ryggen fram och åter, som han tagit sig till med på sista tiden.

Detta, att han så uppenbart skydde hemmet och hellre gick därutanför i hvad väder som helst än trädde öfver dess tröskel, syntes henne bittrare än allt annat.

Hon bröt brefvet för att komma in i en annan tankegång, men medan hon läste det, sköt en ny ångest upp i det förgrämda ansiktet.

"Också det," mumlade hon och pressade de skälfvande händerna mot hvarandra.

Plötsligt spratt hon till, lyssnade, reste sig och gick mot den halföppna dörren till ett angränsande rum. Nej, han sof. När hon återtog sin plats, bar hennes ansikte ett hårdt, nästan hatfullt uttryck. —

Slussinspektorns bostad låg tätt vid kanalbrädden, och sysslan, som ännu innehades af Holm senior, skulle gå i arf till sonen, hvilken fått löfte därom.

Om han haft fria händer, skulle han för länge sedan sökt sig ett annat lefvebröd, men allt som fadern blef slappare och odugligare i tjänsten, hade han måst träda till och göra hans gärning för att dölja hans skam. Nu ångrade han det. Och dock? Sysslan var god och Bergarud — där han lefvat allt från födseln — den käraste, skönaste platsen på hela jorden.

Han stannade i sin vandring och tog liksom mått af omgifningarna: de branta skogsåsarna, forsen, hvilken — på sidan om kanalen — kastade sig i insjöns blanka vatten, och slätten, som skiftande rik sträckte sig från skogsranden, så långt ögat nådde.

Nej, han kunde icke lämna allt detta, vid hvilket hans hjärta vuxit fast, och ännu mindre modern, för hvilken han dock helst gick ur vägen.

Där satt hon framme vid fönstret med brefvet i handen och grät — det kunde han förstå af den böjda, hopsjunkna ställningen.

Det kom något fientligt i hans ögon, medan händerna knöto sig i vanmäktig vrede.

Tunga, af höststormen frampressade moln, trängdes med hvarandra, skildes åt för några ögonblick och packades sedan ännu tätare tillsammans. Vinden, som kom stötvis inne från skogarnas gömslen, där träden gjort motstånd, jagade obunden fram öfver slätten, förande med sig hela svärmar af vissnade löf, hvilka hängde upp sig i barrträdens nålar, störtade utför forsen, summo på kanalens vatten eller rasslade mot marken.

Mårten drog ett djupt, befriande andetag. Att gå här och kämpa mot den tilltagande stormen var något annat än att strida mot de bittra, fientliga tankarna, under hvilkas tryck hans sämre människa växte sig allt större.

En ångare, som skulle in i slussarna, tog hans uppmärksamhet i anspråk. Sysslan var honom kär och hans ansikte fick ett gladare uttryck.

Vid middagsmåltiden var det tyst som alltid. Mor och son hade intet att säga hvarandra och tordes knappast se upp af fruktan att möta samma tankar, samma ångest, i hvarandras ögon.

Fadern hade ingen matlust och deltog aldrig i de gemensamma måltiderna.

Det gjorde Mårten mer än vanligt ondt om modern, ty han såg, att den själfbehärskning hon brukade visa i hans närvaro, ej ville räcka till.

"Hvad skrifver Ester?" frågade han.

Det ryckte spasmodiskt kring Ingrids läppar.

"Jo, att . . ."

Ett stönande läte från det inre rummet kom henne att springa upp och skynda dit.

När hon var borta, slog sonen händerna för ansiktet i ett utbrott af förtviflan.

En arm lade sig smekande kring hans hals, och ett par ögon sågo in i hans med ett på samma gång skyggt och bedjande uttryck.

"Han frågar, om du vill . . .? Han ber, att du skall komma in!"

Sonen reste sig och slängde servetten.

"Jag kan inte."

"Mårten!"

Hon gick före och han efter.

I soffan, från hvars dynor han nyss rest sig, satt en man med slapp hållning, pussiga drag och uttryckslösa ögon, hvilka dock fingo en skymt af ljus och lif, då sonen visade sig på tröskeln.

"Jag ville bara se dig, bara hälsa," sade fadern och räckte fram sin darrande hand.

"Hur mår pappa i dag?"

"Bra, du, rätt bra. Det är bara den fördömda reumatismen, som jag fått härute på kanalbanken. Ja, du får väl se en gång."

"Om pappa skötte sig på annat sätt . . . ."

"Jag är gammal nog att veta, hvad jag gör."

"Det kan så tyckas, men . . ."

En halft varnande, halft bedjande blick från moderns ögon kom honom att hejda sig.

"Adjö! Jag måste gå nu."

"Redan?"

"Jag har att göra."

"Är det något fartyg inne?"

"En hel del."

"Sjöfarten har gjort ett stort uppsving på de sista åren. När jag först kom hit . . ."

"Adjö, pappa!"

"Ser du, när jag tillträdde sysslan . . ."

"Pappa har berättat det förr."

"Jaså. Ja, ja! Adjö då. Tack för att du kom."

De darrande fingrarne sträcktes ånyo fram och mötte en kall, likgiltig hand.

"Han tog mig två gånger i hand — två gånger," mumlade fadern, då sonen gått. Ännu långt efteråt dröjde det ljusa skimret i hans ögon.

* * *

Mårten stod i förstugudörren och rökte sin pipa, då modern passerade på väg till köket.

"Hvad var det med Ester?" frågade han på nytt.

"Jag skulle vilja tala vid dig. Har du tid?"

"Visst har jag det. Men hvem är därinne?"

"Ingen. Han körde nästan ut mig."

"Det är inte svårt att gissa hvarför," svarade sonen hårdt. "Det finns inte mer än ett att önska."

"Tyst, Mårten, tyst," bad modern med en afvärjande rörelse.

"Kom in till mig! Det är det enda stället i hela huset, där han inte hörs," bad sonen och öppnade dörren till en kammare i byggnadens andra ända, hvars egentliga möblemang utgjordes af ett med papper och journaler täckt skrifbord, en skinnklädd soffa och stolar samt en mängd symmetriskt ordnade skjutvapen.

"Hon ber att få komma hem," sade modern och satte sig vid skrifbordet, halft vänd från sonen, hvilken slagit sig ner i soffhörnet.

"Hem? När vi haft så mycket besvär med att få henne bort."

"Jag är rädd för, att hon inte råkat så bra ut, som vi trodde."

"Hur så?"

"Frun var så snäll i början, som du vet, och sade sig aldrig ha haft en så präktig hjälpreda i huset, men nu är hon alldeles omöjlig att göra till lags. Herrn är däremot så vänlig, att han inte vet, huru väl han vill, och söker trösta henne med presenter och all slags artighet. Hon är vacker, Ester. — Jag står inte ut med att veta henne där borta. Hon måste hem," snyftade modern och sjönk ner öfver bordsskifvan.

"Hem?"

Det kom något skärande bittert i sonens stämma. "Har hon då — har någon af oss ett hem? Var det inte för att hon skulle slippa se, hvad vi se, som hon sändes bort?"

"Vore här ändå värre än det är, måste jag ha henne under mina ögon."

"Här är inte rätta platsen för en ung kvinna! Det säger jag mig många gånger om dagen."

"Du menar...?" svarade modern, medan tårarna stelnade i de förskräckta ögonen.

"Det tjänar ingenting att tala om."

"Det är Sara. Jag har anat det."

"Ja. — Det är tre år, sedan hon gaf mig sin tro, och nu grubblar jag bara på att göra slut."

"Det får inte ske!"

"Har en man rättighet att binda en kvinna vid sig, tycker du, när han inte äger några framtidsmöjligheter?"

"Visst har du det."

"Hvilka?"

Modern tordes inte möta sonens blick.

"Så länge pappa lefver, kan och vill jag inte gifta mig. Inkomsterna räcka inte heller till, det vet mamma lika väl som jag." Det kom förtviflans skärpa i stämman. "Om vi saknade bröd, skulle han inte ta en droppe mindre till bästa."

Hans gång blef hastig och ojämn.

Forts.

HVAD VÅRA TIDNINGAR SÄGA.

Svensk-amerikansk tidningsrevy.

Under kampanjen hafva alla de svensk-amerikanska tidningarna varit så fulla af politik, att knappast något af värde och intresse för UNGDOMSVÄNNEN varit att hämta. Som ett helt har den svensk-amerikanska pressen stått på McKinleys sida. Blott en af dem jag känner till, *Svenska Amerikanska* Posten, ursprungligen en prohibitionisttidning, har arbetat för Bryan. En i Wahoo utgifven halfsvensk tidning, ett kampanjblad med *Svenska Tribunens* grundläggare, kapten Erik Johnson, till utgifvare, har ock arbetat för Bryan, men med kampanjen torde den upphöra. De tidningar, hvilka före kampanjtiden voro tämligen så kritiska rörande det republikanska partiets och administrationens åtgärder, hafva helt naturligt nu en tid lagt bort all kritik och arbetat af alla krafter för sitt partis seger. Största förändringen i detta hänseende torde väl dock hafva skett hos *Svenska Tribunen* i Chicago. Detta beror väl dock på, att den just i början af kampanjen ombytte ägare, i ty att samma bolag, som utger *Fosterlandet*, öfvertog *Tribunen*, och samma redaktion tjänstgör för båda. Medarbetaren i denna tidning, doktor C. A. Swensson, har nu sin artikelserie, Vid skrifbordet, inflyttad i *Tribunen*, hvilken härmed alltså nu erhållit en mera kyrklig prägel än förr. "Dicks" artikelserie har upphört.

Hemlandet, *Minnesota Stats Tidning* och *Svenska Journalen*, hvilka ej sällan hade tämligen hvassa saker att bjuda på rörande sitt partis åtgöranden, visade en berömvärd partitrohet under kampanjen. Och detta har naturligtvis bidragit ej så litet till Bryans nederlag.

* * *

Under kampanjen har Transvaal legat i dödsryckningarne, och Kina-kriget börjat. Men några egna utlåtanden öfver någon af dessa tilldragelser har jag ej märkt i någon af de tidningar, som sändas mig. Man har haft alltför mycket med politiken att sköta. Likaledes har ingenting sagts rörande kolstrejken i Pennsylvania, utom blotta nyheterna därifrån. *Augustana* ensam hade en redaktionsartikel därom, och där togos arbetarne i försvar.

Några tidningar väster om Omaha, norr om St. Paul och öster om New York erhåller jag ej. Skulle jag vara i tillfälle att lämna en fullständig månadsrevy, vore nödvändigt, att jag erhölle alla i landet på svenska språket utgifna tidningar.

* * *

Några hafva anmärkt, att man ej borde hafva så mycket saxgods utan blotta utdrag, samt att ej mer än en sida utaf samma fråga borde i denna revy framställas. Detta vore möjligen det visaste, det af redaktionskommittéen uppgjorda programmet afsåg dock ej detta. Om man anser, att någon ändring i sagda program bör göras, är lämpligast att därom rådgöra med tidskriftens hufvudredaktör, dr S. G. Youngert.

S. M. H.

FRÅN SKOLVÄRLDEN.

Förhållandet mellan academies och colleges under kommande århundrade.

En ypperlig artikelserie öfver detta ämne förekommer i oktobernumret af *Education*. Fyra framstående skolmän i landet deltaga däri, och jag vill här söka göra ett sammandrag.

Academies äro nödvändiga, ty de kunna gifva en bättre förberedande kurs än ett college kan gifva. De hafva det som sin specialitet, och ett college har de högre studierna som sin specialitet.

Mellan colleges och academies borde mera samverkan äga rum, och de båda borde gemensamt bestämma, hvilka ämnen som bäst passa för olika tider af läskursen.

Ett läroämnes bildningsförmåga kan bäst afgöras i den förberedande skolan. Den närmaste tiden kommer att afgöra, huruvida grekiska språket eller världshistorien skall få företrädet i läskurserna. Det går lättare att få en skicklig lärare för grekiska än för historien.

Ynglingens karakter utbildas och stadgas mycket mer i den förberedande skolan än i college. Lärarens personliga inflytande är där större öfver eleverna än hvad fallet är i college.

Det borde ej kosta mer att hålla en femton års gosse i skola än en tjuguårig collegeman. Under nästa tiotal år borde academies erhålla rikligare och allmännare understöd till och med, än hvad som kommer colleges till del.

Academies med nödiga fonder för sitt underhåll, hvilka lämna en kristlig bildning (ej nödvändigt sekterisk) kunna ej undvaras här i landet, så länge staten vägrar att erkänna hvarje barns oförytterliga rätt att erhålla en religiös fostran, grundad på Jesu Kristi lära, i stället för de moraliska plattheter, som nu delas ut i skolor, där bibeln är förbjuden.

En stor svårighet hafva vi ute i västern (tidningen utgifves i Boston), att motarbeta det skadliga inflytande, som en del s. k. colleges eller normal institutes utöfva. De

gifva en ung man en ytlig kurs i en mängd ämnen, utan något grundligt arbete, och stora skaror demoraliseras helt och hållet, hvad grundliga studier beträffar.

Mången, som utgått från sådana institutioner, vet ej hur grymt han blifvit bedragen, förrän han får tillfälle att mäta sig med en verklig collegeman. Hvarje stat borde hafva en lag, som förbjuder andra än verkliga colleges att utfärda lärdomsgrader.

En annan svårighet är, att academies vanligen besökas af ungdom från mindre bemedlade familjer, och i de mindre städer, där academies alltid böra vara förlagda, hafva de sällan tillfällen till någon biförtjänst.

Academies böra fördenskull hafva fonder, så att skolafgiften blir så låg som möjligt. Därigenom få de fattigare bättre tillfälle, ty det är ej direkt välgörenhet, de behöfva, utan blott bättre tillfällen. Och hvarje yngling och jungfru, som hade förmåga och lust, borde hafva tillfälle att erhålla en sådan lärokurs, som en första klassens academy bjuder på. Om de ej ville fortsätta vid något college, hade de likväl en god grund för sitt lifsarbete, hvad detta sedan än blefve.

Det skulle dock vara demoraliserande att helt och hållet lämna fri undervisning. Hvad man ej arbetar för, värderar man ej. De fria högskolorna (Free High Schools) lida mycket just på grund häraf.

Hvarje academy borde hafva som en del af sina kurser systematisk religionsundervisning. Sorgligt och nedslående är, såsom skolmännen veta, det förhållandet, att söndagsskolundervisningen är till föga nytta, hvad kristendomens hufvudläror angår. Föräldrarne kanske veta icke detta, men så är det dock. Under de viktiga åren mellan tolf och aderton bör en skicklig lärare inprägla hos de unga bibelns viktigaste läror. Fyra till sex års trägen, intelligent, systematisk och oafbruten kristendomsundervisning, förenad med predikan af gudfruktiga män, män, som känna människolifvet, dess behof, dess svagheter, skall sända en stor skara ungdom att vid högre lärdomsskolor utbildas som specialister för att arbeta på medborgarnes förädling.

Våra förberedande skolor utbilda ledarne i umgänges- och affärslifvet. Våra colleges och universiteter gifva utsträckning och fulländning, de förberedande skolorna gifva karakteren sin riktning.

(*Report of the Committee of Fifteen.*)

* * *

Elevantalet vid alla våra läroverk är lika stort, om ej större än vid samma tid föregående år. Rock Island och Lindsborg förbereda insamling af endowmentfonder. I St. Peter planlägga de ett större auditorium. Vid Luther Academy tala de om att fullborda den stora hufvudbyggnaden. Öfverallt har man alltså framtidsplaner och arbetslust. Upsala College utförde sin storbragd förlidet år, så de tänka väl ej på något nytt. S. M. H.

ETT MINNE.

Det hände sig en gång, att två unga män redo ut en söndag till ett dryckeslag. Så kommo de till en kyrkoby, hvars klockor ringde till gudstjänst. Då säger den ene af dem: "Låt oss gå in i kyrkan, ty vi komma alltför tidigt till vår bestämmelseort." Den andre svarar: "Det vilja vi icke, ty det gör oss oroliga i sinnet att höra på prästens pladdrande." "Men jag skall gå in", sade den förre, "och du får själf göra, hur du vill." Så gingo de båda in. När de nu kommo in i kyrkan, var prästen redan på predikstolen. Han talade om en hjort, som plägade beta på en grön och vacker betesplan. Vid sidan af betesplanen var ett busksnår, där en jägare låg fördold och sköt hjorten, dock icke till döds. Då tänkte hjorten vid sig själf: detta måste vara en farlig betesplats; den måste jag undfly. Han höll sig nu ock därifrån en liten tid, men kom snart dit för andra gången och blef åter skjuten af jägaren i busksnåret, men farligare än förut, dock icke till döds. Då blef hjorten borta en lång tid, men kom slutligen åter för tredje gången, och då blef han skjuten till döds.

"Med betesplanen", sade prästen, "afbildas syndiga sällskap, dans, nöjen, dryckeslag, kortspel och teatrar. Men det att hjorten blef skjuten, ehuru ej till döds, betecknar, att Gud kallar människan två eller tre gånger för att mana och väcka henne till bättring och till omvändelse från sina vägars villa."

När nu de två unga männen kommo till sin bestämmelseort, var den ene dyster och nedslagen; han kunde icke dricka i lag med dem som vanligt. Då tvingade de honom till att taga glaset för att dricka. Nu stod han där darrande som ett asplöf och utropade: "Jag, jag själf är hjorten", blef så dödsblek och dignade ned till golfvet och dog.

Min vän, vet du hvad det är för en betesplan, du är på, när du sitter vid spelbordet och läser djäfvulens bibel; vi mena den med de fyra konungarna uti? Den läser du i midt under gudstjänsten, men Guds bok, din dyra konfirmationsbibel, som du har emottagit vid Herrens altare, den läser du icke. I den kunde du dock finna en grön och vacker betesplan: se den 23 psalmen! Där säger David: "Herren är min herde, mig skall intet fattas. Han föder mig på en grön äng och förer mig till friskt vatten" o. s. v.

Men du finner ju ännu en god betesplan i danssalen och i sällskapet, där du gärna uppträder som den finaste af alla, såsom balens drottning. Hur var det nu med denna drottning? Hennes föräldrar styrde kanske ut henne i silke och juveler; hon var balens drottning, och hon skulle förtjäna det. Men hon blef skjuten till döds på den betesmarken. Några dagar efteråt låg hon på sin dödsbädd. Då bad hon sin moder bära in balklädningen; hon pekade på den, brast ut i tårar och utropade: "Detta är priset för min själ."

N. N. S.

Bokanmälan.

Missionsharpan. Så kallas en liten, af pastor C. J. Petri nyligen utgifven bok med innehåll af en väl vald samling sånger för inre missionen. En sådan sångsamling behöfva vi för att därmed både enskildt och offentligt uppbygga och uppmuntra oss i vårt missionsarbete. I synnerhet är boken lämplig för ungdoms- och missionsföreningar i synoden, och det är egentligen med hänsyn till dessa, som vi tagit oss friheten att i UNGDOMSVÄNNEN anmäla den. Sångerna i boken äro, som utgifvaren säger, "både gamla och nya" och i de flesta fall redan väl kända. De böra blifva till stor glädje och välsignelse för alla som älska Herren och som en gång vilja instämma i Lammets sång i himmelen. — Boken erhålles för ett ringa pris hos utgifvaren. S. G. YOUNGERT.

Gustaf Adolfs sista morgonbön.

Från denna bön hafva följande ord af den store konungen blifvit bevarade: "Jesu, Jesu, hjälp mig i dag att strida till ditt heliga namns ära." Det är denna i högsta måtto imponerande och rörande andaktsstund, vår titelplansch framställer. Originalet till densamma är måladt af den berömde svenske konstnären Nils Forsberg. Vid Paris-utställningen i år tilldrog sig denna tafla stor uppmärksamhet. Till idé och framställning är hon så sann och lefvande, att hon helst bör ta's för sig själf. Oemotståndligt framkallar hon i betraktarens själ ett af Sveriges skönaste minnen.

O, SE EN STJÄRNA KOMMER.

Ur "Julaftonen" af
N. W. GADE.

f
dolce.
Nu upp, I trog-na her-dar, i krub-ban Gud...... att häl - sa, Er Gud,
Nu upp, i krub-ban
f
sjung - a, Och äng- la ska - ror kring oss, sitt gla - da bud-skap sjung - a,
f
p
I krub-ban Gud att häl - - - sa. O, se en stjär - na kom -
p
Gud,........ Er Gud........... att häl - - - sa.
Och de-ras ju-bel sång - er Med jor - dens rös-ter blan - das. Väl-

f
mer, Vår läng-tan nu att stil - la, Må nu allt själf-viskt fa - ra, Må
sig-nadt, ljuft det bud-skap, Som Gud till män - skan sän-der, Väl - sig-nadt ljuft det

dolce
nu allt själf-viskt fa - ra. Sin Son oss Gud själf gif - vit.
p
bud-skap, Som Gud till män-skan sän - der. Och

p
Sin Son...... oss Gud själf gif - vit, Sin
p
äng - la - ska - ror kring oss, Sitt gla - da bud-skap sjung - - a, Och de - ras
Son.... oss Gud, Sin Son,........ Sin Son oss Gud själf gif - vit.....
dim.
ju - bel - sång - er, med jor-dens rö - ster blan - das.

KÖR AF ÄNGLARNE.

Ur "Jesu Födelse" af
G. WENNERBERG.

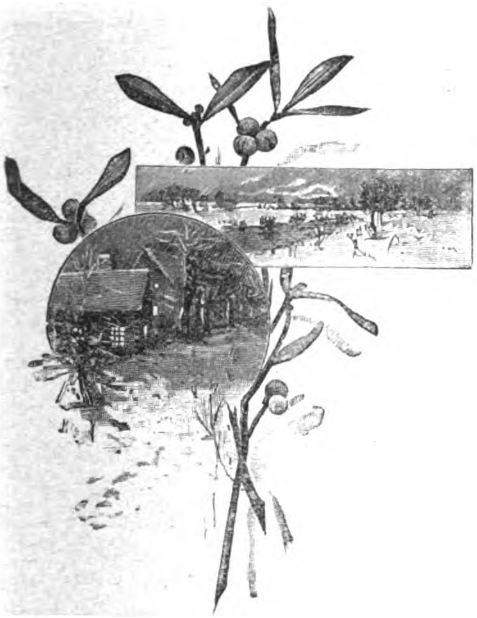

f
ff
Ä - ra va- re Gud i höj - den och frid på
Ä - ra va- re Gud i höj - den och frid på
ff
män-ni-skor-na en god vil - ja! Ä - ra va-re Gud i höj - den och
män-ni-skor-na en god vil - - - - ja! Ä - ra va-re Gud i höj - den
f
ff
jor - den, män-ni-skor-na en god vil - ja!
jor - den, män-ni-skor-na en god vil - - - - ja!
frid på jor - den, män-ni-skor-na en god vil - ja!
och frid på jor - den, män-ni-skor-na en god vil - - ja!
mf
pp

C. Czech. MADONNA.

Ungdoms-Vännen
Illustrerad Tidskrift för Hemmet

ÅRG. V. ROCK ISLAND, ILL., DECEMBER 1900. N:o 12.

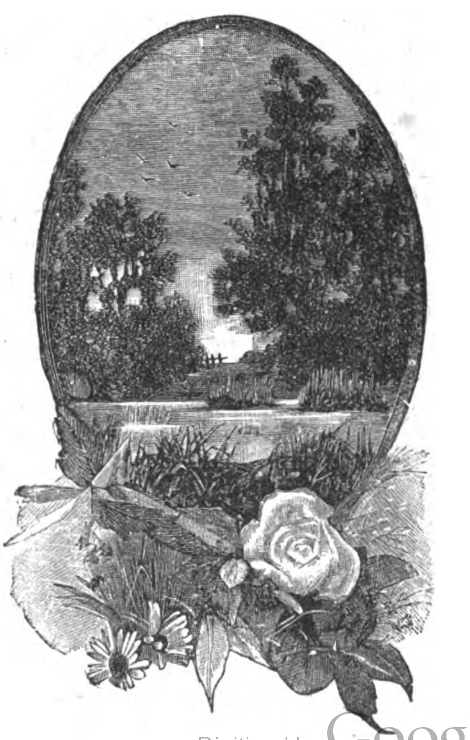
Den heliga natten.

Fritt från tyskan af Ludvig.

Väcken nu åter en manande malm,
julnattens klockor, upp barndomens psalm,
dåne de jublande slagen!
Högre än stormarnas isande brus
klinge en lofsång om seger och ljus,
fallande flingor förjagen!

Flingor förjagen! Hvad är det? — En dröm?
Molnen sig skingra, och ljus likt en ström
faller på höjder och dalar.
Sakta sig tecknar i strålarnas famn
modern med barnet, hvars heliga namn
bäfvande världen hugsvalar.

Heliga jungfru, så mild och så skär,
tusende mödrar din hälsning du bär,
hälsning om frälsning upprunnen.
Hän öfver glänsande världarne går
barnskarors jubel, till jorden det når:
"*räddning för världen är vunnen!*"

EN RÄTT JULVÄLSIGNELSE.

Luk. 2: 15—20.

En rätt julvälsignelse kunna vi allena på det sättet erhålla, att vi efterkomma de Betlehemitiska herdarnes exempel. De icke allenast hörde Herrens ängels utomordentligt härliga predikan från himmelens strålande talarstol: "Se, jag bådar eder stor glädje, som skall vederfaras allt folket; ty i dag är eder född Frälsaren, som är Kristus, Herren, i Davids stad;" utan de fattade ock det saliga beslutet att gå och se detta, som hade skett och hvilket Herren hade förkunnat för dem. Och de gingo och sågo. Och sedan de hade sett Underbarnet i krubban, förkunnade de för andra, hvad de hört och sett, och vände sedan tillbaka till sina hjordar prisande och lofvande Gud för allt hvad de hört och sett.

Om vi skola få en i sanning "god jul", måste vi följa dessa herdars sköna föredöme.

Vi skola gå till Betlehem för att se, hvad som har skett.

I vår text heter det: *"Och det begaf sig, att när änglarne hade farit ifrån dem upp i himmelen, sade herdarne sins emellan: Låtom oss nu gå fram till Betlehem och se detta, som har skett och hvilket Herren har kungjort för oss"* (v. 15).

Huru älskligt taladt och handladt af dessa fromma herdar! Den nyss firade första julottan hade på dem utöfvat det intryck, att de beslutade handla i öfverensstämmelse med hvad de hört. Det sällsamma himlaljuset, Herrens härlighets sken, syntes väl ej mera; himlabudbärarens huldsaliga stämma hördes ej mer, och ekot af den himmelska härskarans smäktande och så underbart sköna och harmoniska körsång: "Ära vare Gud i höjden, och frid på jorden, till människorna ett godt behag!" hade just förklingat i rymden. Men i deras hjärtan fortsattes julottan. De besjälades af blott en önskan: att få se, hvad som hade skett. De kunde ej vänta, tills morgonen inbröt. De kunde ej annat än genast hörsamma den himmelska rösten och följa den längtan, som genom densamma verkats i deras inre. Sina hjordar lämnade de i Guds vård och ilade åstad för att se den gode Herden, som, enligt hvad ängeln förkunnat, skulle ligga i en krubba.

Gå du och gör sammaledes, och du skall få en välsignelserik julhögtid! Många äro de, som höra och höra, men de göra sig aldrig redo att hörsamma. De gå till julottan för att erinras om den julfröjd, som de i de lyckliga barnaåren erforo. De lyssna till predikan om "Barnet, som är oss födt, och Sonen, som är oss gifven;" de lyssna till och deltaga i de stämningsfulla julpsalmerna, men icke varda de delaktiga af någon rätt julvälsignelse. Och hvarför? Jo, därför, att de ej fatta och verkställa de Betlehemitiska herdarnes beslut: "Låtom oss *nu* gå fram till Betlehem och se detta, som har skett och hvilket Herren har kungjort för *oss!"*

Detta innebär vida mer än att fröjdas öfver julljus, julgran och allehanda förgängliga julgåfvor; det innebär, att vi bedjande betrakta julens heliga firningsämne, Guds hela frälsningsplan, hvarom profeterna förkunnade i gamla testamentet, och som nu i nya testamentet är fullbordad, i det han i tidens fullbordan lät sin enfödde Son blifva ett människobarn, på det att vi människobarn må kunna blifva Guds barn.

Vidare heter det i vår text: *"Och de gingo hasteligen och funno Maria och Josef och barnet, som låg i krubban"* (v. 16).

De sökte och de funno. Det lönade sig att gå fram till Betlehem. Litet voro de hulpna med att vara *nära* den heliga staden. Och härligt belönades deras gång ända fram till staden.

Må äfven vi i denna heliga högtid i andanom infinna oss på ort och ställe för att med trons ögon få se Underbarnet på hö och strå i krubban!

"Ty må en hvar nu vara glad
och gå med herdarne åstad
att se, hvad Gud har oss beskärt
och med sin ende Son förärt.

Mitt hjärta! se, ho lades där
i krubban ned? Märk ho det är.
Det Jesus är, sann Gud och man,
ej större under spörjas kan."

Vi skola ock i hjärtat gömma och begrunda, hvad vi hört och sett.

Detta är ock ett nödvändigt villkor för erhållande af en rätt julvälsignelse. Vi skola icke allena gå till Betlehem för att se det vi hafva hört skedt vara, utan vi skola så handla, såsom vi läsa om den heliga jungfrumodern i vår text:

"Men Maria gömde allt detta, begrundande det i sitt hjärta" (v. 19).

Maria gömde i sitt hjärta både hvad ängeln direkte hade sagt henne och det, som de fromma herdarne förkunnat. Hon begrundade allt detta så väl som sedermera hvad hon fick höra af den fromme Simeon i templet och af Jesus i templet vid tolf års ålder och alltfort i det enkla hemmet i Nasaret samt under Jesu offentliga verksamhet, så att hvad hon hörde blef hennes hjärteegendom, hennes saliga lifserfarenhet och själatröst i lif och död.

Gör du sammaledes: göm allt detta, begrundande det i ditt hjärta; ty saliga äro de, som höra Guds ord och gömma det.

Besinna väl, att Gud har uppenbarats i köttet till din och hela världens frälsning. Och då först har du rätt begrundat detta öfver måttan nådefulla förhållande, att "eder är född Frälsaren, som är Kristus, Herren, i Davids stad", när du med ödmjuk tacksägelse och fröjdefull tro kan af hjärtat utbrista: Äfven för *mig* är han född, äfven *mig* är frälsning vederfaren, äfven *mig* till godo har Herren Kristus blifvit ett fattigt männi-

skolbarn, och jag är nu för hans skull ett saligt Guds barn!

När vi så gömma och begrunda julens allraheligaste betraktelseämne, varder den käre Herren Kristus född i vårt hjärtas härberge och nedlagd i trons krubba. Att Kristus är född i Betlehem, gagnar oss för visso icke, därest han icke också varder född i våra hjärtan.

Vi skola ock inför världen bekänna och betyga, att vi hafva funnit Jesus och frälsning genom honom.

Om vi så göra, så skola vi förnimma en rätt julvälsignelse.

Om herdarne heter det i vår text: *"Och när de hade sett det, kungjorde de hvad som hade blifvit dem sagdt om detta barn"* (v. 17).

De ringa herdarne liksom fortsatte den predikan, som de hört den höge ängeln hålla i den himmelskt ljusa predikstolen. Icke kunde de så predika som han, men de kunde ej heller tiga; ty "där hjärtat med fullt är, däraf talar munnen". De trodde och därför talade de. De kungjorde, hvad de hört om det älskliga barnet i krubban, så godt de kunde. De blefvo rätta förelöpare för alla tiders sanna och lefvande predikanter, ty deras ord uppburos af hjärtats erfarenhet. O, att alla predikanter, som i helgad juletid beträda predikstolen, först själfva måtte hafva hört och trott innebörden af den heliga änglapredikan, som i tidens fullbordan nedljöd öfver det historiskt märkvärdiga Betlehem:

"Varen icke förfärade; ty se, jag bådar eder stor glädje, som skall vederfaras allt folket; ty i dag är eder född Frälsaren, som är Kristus, Herren, i Davids stad. Och detta skall för eder vara tecknet: I skolen finna ett lindadt barn, liggande i en krubba!"

Men icke allenast innehafvarne af läroämbetet, utan ock hvarje kristen bör i allt vidsträcktare kretsar fortskaffa det glada julbudskapet, såsom ock de fromma herdarne med glädje ilade åstad för att med så många som möjligt få dela den saliga julfröjden. Glädjen har nämligen den arten, att den gärna vill meddela sig. Och den, som meddelar glädje åt andra, varder därigenom själf alltmera lycklig.

Sen där, huru vi skola vara delaktiga af en rätt julvälsignelse!

Må en hvar, som funnit Jesus och frälsningen genom honom, med ord och vandel flitigt och gladt vittna om Jesus inför alla, med hvilka de komma i beröring! Då vi med samma hjärteöfvertygelse, som den, hvilken besjälade herdarne, vittna om Jesus, skola alla, som höra det, förundra sig däröfver, såsom det heter i v. 18, men hos somliga skall ju ock förundran helt visst öfvergå i tillbedjan och tro.

Hvar och en, som gripits af julens heliga ämne, skall därom vittna på sätt och genom medel, som må stå honom eller henne till buds på den plats i samhället, han eller hon genom Guds skickelse må innehafva. Modern, fadern och läraren vittne på hvar sitt sätt inför barnen och ungdomen. Konstnären före sin pensel eller mejsel till Jesu ära. De makthafvande bruke sitt inflytande till hans ära, inför hvilken en gång alla knän skola böjas, och hvilken alla tungor skola erkänna såsom Herren. Och må hvarje filantrop utöfva barmhärtighet mot de sjuka och fattiga i det dyra Jesusnamnet.

När så sker, utbreder sig julens välsignelser i vida strömmar; då skola vi hafva, såsom det heter i en af våra sånger:

"Jul i fastan,
och midt i vintern vår."

Julen skall då kasta sina ljusa och värmande strålar fram öfver hela vår vandringsstig genom jämmerdalen hän emot det himmelska Jerusalem. —

I slutet af vår text läsa vi dessa sköna ord: *"Och herdarne gingo tillbaka, prisande och lofvande Gud för allt hvad de hört och sett, såsom det hade blifvit dem sagdt"* (v. 20).

De lämnade väl krubban, men densamma liksom följde dem, upplysande deras väg i julnatten. De återvände väl till sitt ringa och anspråkslösa värf, men de själfva voro nu helt annorlunda är tillförene, och med helt annat sinne än förut skötte de sin jordiska kallelse. Besöket vid Jesuskrubban i Betlehem hade helt och hållet förvandlat dem. Midt under deras vaktande och vårdande af hjordarne framklinga vid minnet af hvad de hade hört och sett de gladaste fröjdetoner, de prisade och lofvade Gud för allt hvad de hade hört och sett. Den dag gick aldrig ur deras håg, då de sågo Frälsarbarnet ligga i en krubba såsom ett annat fattigt barn. —

Må vi i denna ljusets högtid uppfyllas med så ymnig välsignelse, att den må följa oss, då vi återvända till våra jordiska bestyr, så att vi må sköta dem med himmelskt sinnelag, tills stunden är inne, att vi skola få se vår Jesus i hans himmelska härlighet!

Den yttre högtiden är snart slut, dess jubel förklingar, dess ljus brinna ned och dess gåfvor förlora nyhetens behag; men en rätt julvälsignelse förblifver; ty städse ljuder evangelii dyrbara förkunnelse, ehvad som än må komma på i det yttre eller inre, i hälsa och sjukdom, i lif och död: "Varen icke förfärade, ty eder är född Frälsaren!"

"Ack, Herre Jesus! hör min röst:
gör dig ett tempel i mitt bröst;
uti mitt hjärta blif och bo,
så har jag tröst och evig ro."

C. A. E.

BETLEHEM.

"Och du Betlehem Efrata, för ringa att räknas ibland Judas hufvudsläkter, af dig skall åt mig utgå den, som i Israel skall vara en Herre, och hvilkens utgång är ifrån fordom, ifrån evighetens dagar." Mika 5: 2.

Snart är det jul. Julen är en glad högtid. Vi önska ai hvarandra en fröjdefull jul. Gud vill också, att vi skola vara glada. Julen bereder Guds barn en stor fröjd. Ja, varen glada! Fröjden eder storligen! Sjungen edra julpsalmer och julsånger! Vid julen sjunga vi gärna vårt: "Till Betlehem mitt hjärta i stilla pilgrimsfärd!" Vi vilja nu med hvarandra företaga en liten färd till Betlehem.

Betlehem var en obetydlig stad i Juda stam. Den var så liten, att den icke kunnat upptagas bland de städer, som omfattade tusen familjer eller därutöfver. Betlehem ligger omkring sex mil söder om Jerusalem. Staden höjer sig trappvis utefter en väldig bergsrygg 2,527 fot öfver hafsytan. Betlehem är en af de äldsta städerna i Palestina. Den grundlades af Hur och är öfver fyra tusen år gammal. Den är omnämnd öfver fyratio gånger i bibeln. I närheten af Betlehem var det, som Rachel begrofs. I denna stad bodde Naomi, Boas och Ruth. Betlehem var konung Davids födelseort. Det var en gammal plägsed i Betlehem att fira en årlig offerfest vid första nymånen. Hela Isai familj deltog i denna fest, öfver hvilken Isai själf med de äldsta i staden hade högsta tillsyn. Det var till en sådan fest Samuel en gång kom med ett offer och sitt horn, uppfylldt med olja. De äldsta i staden förskräcktes öfver hans ankomst. De fruktade, att någon öfverträdelse blifvit begången, som nu skulle bestraffas. Men Samuel sade: "Jag är kommen för att offra åt Herren." David var ute på marken och vaktade får. Men Samuel sade till Isai: "Sänd och låt hämta honom!" Den brunaktige ynglingen med vackra ögon och fagert utseende hämtades. Och där i Betlehem tog Samuel på Herrens befallning sitt oljehorn och smorde herdegossen till Israels konung.

Betlehem var blott en liten by allt intill Kristi tid. Den förbättrades af Justinianus, som uppbyggde de fallna murarna. Staden är omgifven af ett vackert landskap. På de vackra bergsluttningarna trifves vinstocken, och mandel-, olje- och fikonträd kläda kullarna. Mellan de hvita kalkklipporna skönjas rika sädesfält och gröna dalar, som vattnas af många småbäckar, sorlande ner öfver terrasserna. Staden är nu omgifven af en trettio fots hög mur med flera portar. Betlehem är numera en liten fabriksstad med omkring 5,000 invånare. Alla tillhöra den grekisk katolska kyrkan. De ha ryktet om sig att vara laglösa, trätgiriga och upproriska emot landets öfverhet. Stadens gator äro smala och krokiga. De flesta af husen äro små med flata tak, men äro dock rena och snygga. Staden har icke något hotell. Resande taga vanligtvis in i det katolska klostret. Öfver en grotta i den östra delen af staden, där enligt sägen Jesus föddes, står nu en kyrka med tillhörande kloster, som enligt traditionen anlades af Konstantin den stores moder, Helena. Denna kyrka, som påbörjades år 330, är troligtvis den äldsta i kristenheten. Mosaiken på väggarna tillhör det tolfte århundradet. Norr om kyrkan är det latinska kapellet, och under kapellet är grottan, där Hieronymus skall hafva lefvat öfver trettio år och utfört bibelöfversättningen Vulgata. Orten kallas nu Britelham, "kötthus".

Betlehem aktades heligt af de kristna från äldsta tider, och korsfararnes första omsorg var att skydda de kristna invånarne år 1099, innan Jerusalem intogs.

Fastän Betlehem var en liten och obetydlig stad, var den dock ingalunda den minsta ibland Juda städer, ty utur denna stad skulle framgå Hjälten, hvilkens utgång varit af begynnelsen, och af evighet. Profeten Mika säger: "Och du Betlehem Efrata, för ringa att räknas ibland Judas hufvudsläkter, af dig skall åt mig utgå den, som i Israel skall vara en Herre, och hvilkens utgång är ifrån fordom, ifrån evighetens dagar." Profeten säger här uttryckligen, att Kristus skulle födas i Betlehem. Och här i Betlehemsängden förkunnade ängeln Frälsarens födelse för herdarne med de orden: "Varen icke förfärade; ty se, jag bådar eder stor glädje, som skall vederfaras allt folket; ty i dag är eder född Frälsaren, som är Kristus, Herren, i Davids stad." Och när änglarne hade farit ifrån herdarne upp i himmelen, sade herdarne sins emellan: "Låtom oss nu gå fram till Betlehem och se detta, som har skett, och hvilket Herren har kungjort för oss." Och evangelisten säger: "Och de gingo hasteligen och funno Maria och Josef och barnet, som låg i krubban."

Det lilla Betlehem har nu fått det högsta företrädet för alla Juda städer, att gifva hela Israel sin Messias — hela människosläktet sin Frälsare. Jesus är född i Betlehem, och därför är Betlehem nu en af jordens märkligaste städer. Betlehem har blifvit ett ämne för poeter och artister och ett mål för pilgrimer. Betlehem framstår nu i sitt namns fulla glans, och är verkligen hvad namnet betyder: ett brödhus. Därifrån utgår lifvets sanna bröd, hvilket nedkommit af himmelen och i all evighet stillar all hunger.

Vi skola snart fira Jesu födelsedag. Må Herren få förläna oss nåd att rätt fira den, att vi må försättas i den sinnesstämning, som ljusets, kärlekens, glädjens och fridens högtid ägnar och anstår! Må vi med de fromma herdarne i Betlehemsängden med glädje tillropa hvarandra: "Låtom oss nu gå fram till Betlehem!"

"Statt upp, o själ, med Josef fort
till Betlehem att fara,
så får du se, hvad Gud har gjort:
Han vill sin nåd förklara.
Där får du höra änglars röst
och skåda hela jordens tröst,
som saligheten gifver.
Du Betlehem väl ringa är,

men Jesus dröjer kärast, där
i ödmjukhet man blifver."

"Mitt hjärta, håll dig då med makt
helt ödmjukt bland de ringa,
och låt ej världens lust och prakt
dig locka eller tvinga.

Se, Jesus ödmjuk är och mild;
så sök ock du, från flärden skild,
att vara så till sinnes.
Bo icke i Jerusalem,
men sök en vrå i Betlehem,
ty Jesus där ju finnes."

L. A. J.

EN JULAFTON I LUTHERS HEM.

Luther med sin luta satt
vid trefna hemmets härd,
han gömt sig där en liten stund
ifrån en stridfull värld.

Kring honom stodo barnen små,
och gladt till lutans ljud
de sjöngo med sin späda röst
ett lof till världars Gud.

Det var i stilla juletid,
och allt så fridfullt var
uti det hem, där kärlek blott
och endräkt dröjde kvar.

Och fanns en nöd, och fanns en sorg
bland kretsen denna kväll,
den drefs af barnaröster bort,
— man kände sig så säll.

Och Melanchton, den trogne vän,
var med, och äfven han
knappt kunde hjälpa, att en stund
hans tunga sinn' försvann.

Och Luthers maka trogen satt,
och med en moders fröjd
de kära barnens klara röst
hon hörde helt förnöjd.

Det var i stilla juletid,
och allt så fridfullt var
uti det hem, där kärlek blott
och endräkt dröjde kvar.

Nog änglar sjöngo äfven då
sitt "ära" uti höjd,
och glada barnasången steg
att dela deras fröjd.

* * *

Då steg en fattig kvinna in
med nyfödt barn vid barm
och bad en stund att dröja få
i sal, så ljus och varm.

Därute rådde mörker blott,
och vinden hven så kallt,
— hon talte om sin stora nöd,
— det var så sorgligt allt.

Gästvänligt var det trefna hem,
en nödens tillflyktsort,
— den arma kvinnan tyckte visst,
det var en himlens port.

Hon satt förnöjd vid brasans sken
och hörde tröstens ord,
se'n mätt och tacksam hon uppstått
från enkelt dukadt bord.

Nu hördes åter lutans ljud,
och barnasången ljöd,
— dess enkla ord och ljufva tröst
åt sorgen hugnad bjöd.

Den arma satt med hänförd håg,
— hon tyckte sig re'n stå
i himlens ljusa, sälla borg
ibland keruber små.

Hon tänkte då på barnen tre,
— ty tre hon myllat ner —
hon tycker, att i himlens ljus
bland änglar hon dem ser.

Hon minns den sång, hon lärde dem
om Kristus, barnens vän;
hon tycker, att hon hör de små
i himlen sjunga den.

Och nu i ögat glänser fram
en daggdropp ifrån höjd;
dock ej af sorg den pressas fram,
men väl af himmelsk fröjd.

Och lutan ljöd allt mera skönt
och sången himlalik;
den arma kvinnan kände sig
så nöjd, så glad, så rik.

Uti den lilla krtesen nu
var glädje utan mått,
— hur ljuft, att de på denna kväll
en nödställd tjäna fått.

En försmak för dem alla blef
den kväll i juletid
af oförgänglig salighet,
af himlens sälla frid.

E. A. P.

ORD TILL UNGDOMEN.

Människan föds icke till världen med ett moget förstånd, men däraf får man dock icke draga den slutsatsen, att hon föds utan möjligheter. Lika mycket som i det lilla sädeskornet, du håller i din hand, ligger i sitt embryo hela plantan, och i det ollon, som vinden skakar ned från eken, ligger hela eken, lika mycket ligger ock i det lilla barn, du ser framför dig, mannen eller kvinnan. Det äger möjligheter, hvilka under gynnsamma omständigheter kunna göra det högt och äradt som man eller kvinna.

Du är kanske själf ännu icke medveten om de anlag, du äger. Möjligen tycker du, att du egentligen icke har anlag till någonting. Men hvad hindrar då, att du kunde blifva en skicklig artist, en beryktad bildhuggare, en berömd tonsättare, musikant eller skald? Du kunde måhända blifva en framstående statsman eller talare. Kanske äger du utan att veta det anlag i någon af de här nämnda riktningarna.

I min tanke är det påståendet fullkomligt grundfalskt, att vissa människor fått anlag men andra icke. Alla människor hafva visserligen fått anlag, men dessa äro olika hos olika personer. Skillnaden är blott den, att den ene fått större anlag till ett, den andre till ett annat. Ingen är härvidlag alldeles lottlös, ehuru vi väl någon gång kunna säga, att anlagen hos somliga äro större, hos andra mindre. Det troliga är, att vår förmåga är större, än vi ana. Felet hos så många människor är, att de kunna lefva hela sitt lif utan att egentligen pröfva och utveckla sin styrka. De hafva låtit sig fånga i den föreställningen, att de ej duga till någonting nämnvärdt, och därför hafva de alltid förblifvit ouppmärksammade och okända. Sant säger därför skalden:

"Rätt mången diamant, af skiftande färger rik,
dväljes på botten af den blå oceanen;
rätt mången präktig ros blomstrar i dalen dold
och gjuter sin balsamlukt i den öde rymden."

Det är dock icke alltid sant, som mången förmodar, att vår utveckling beror på omständigheter, öfver hvilka vi icke äga någon kontroll. Jag medgifver väl, att det är sant, att, om du tager ljuset och regnet från plantan, så vissnar hon och dör, men bilden passar dock icke alldeles in på vårt område, ty det är icke tillfällen till själsodling, som i vår tid saknas, utan den ihärdighet, som griper tillfällena i flykten. Det gifves växter, som hafva sin rot på hafsbotten, men hvilka ändock nå ytan för att hämta ljus och luft, och i söderns djupa urskogar slingrar sig mången växt kring trädens stammar för att slutligen öppna sitt öga mot solen. När det därför blir fråga om själens odling, fordras ihärdigt och träget arbete.

"Blott trogen, bergfast vilja
får rifva tidens flor,
och sanningarnes lilja
på branta alper gror."

Hos en stor del af vår ungdom sakna vi det kunskapsbegär, som borde känneteckna hvarje ung man och kvinna. Detta förhållande torde bero på flera omständigheter. Möjligen är man belåten, äfven om andens synvidd är ytterst begränsad, eller menar man kanske, att det är farligt att veta för mycket, och att man därför är lyckligast, om man vet så litet som möjligt. Ett begär efter kunskap har Gud dock nedlagt i hvarje människosjäl. Blif därför icke orolig eller förskräckt, om du skulle upptäcka det hos dig. Och försök icke att döda detta begär, ty du går nog inte förlorad, därför att du lär dig något nyttigt och godt i lifvet. Har då ditt kunskapsbegär vaknat på allvar, så bör du söka att tillfredsställa det. Skulle du därvid möta svårigheter, så besinna blott, att de kunna öfvervinnas. När Napoleon ville intaga Italien, måste han först göra väg för sig öfver Alperna. Du hämtar lika litet kunskap utan ansträngning och möda. De nyttiga kunskaperna äro många och olika. Är därför din tid begränsad, skall du kanske icke nå det resultat, du önskade, men om du förståndigt använder de stunder, som stå dig till buds, skall du själf förvånas öfver huru mycket du kunde åstadkomma.

Jag har sagt, att hvarje människa äger anlag och möjligheter, som under gynnsamma omständigheter kunna göra henne framstående. Däraf följer dock icke, såsom äfven påpekats, att man kan blifva, hvad man vill. Man kan något, men man kan icke allt. Skorstensfejaren kan nog vinna icke så liten intelligens, men däraf följer ingalunda, att han kan regera länder. Det är nog endast i sagan, svinaherden blir prins och en mäktig kejsare. Därför har nog Kellgren rätt, då han säger:

"Att till Korintos hinna
gör ej begäret nog,
nej, kära barn, besinna,
hvad ända paddan tog."

Företag dig icke någonting, för hvilket du saknar anlag, och du skall spara dig själf mången bitter missräkning.

Först och främst bör du då söka det, som gör dig nyttig och god, ty däraf skall du hafva den renaste glädjen, den största välsignelsen. Mången föröder sin tid i sus och dus och skördar däraf blott missräkning, grämelse och slutlig lifsleda, då han däremot kunnat så inrätta sitt lif, att det för hvar dag blifvit allt rikare på verklig förnöjelse och glädje.

"En sökte pärlor — pärleskum en ann' i lifvets älf,
men klaga ej, om skummet snart försvann, du valde själf."

Tag då Gud med dig från början, förvissa dig om hans välsignelse. Blif god och nyttig, och du skall blifva lycklig.

C. J. Bengston.

BARNDOMSMINNEN.

Jag minns ett hem, långt bortom oceanen,
långt bort i Nord, i älskad fosterbygd.
Där vågens svall melodiskt slår mot stranden,
och granen hög mot nordanvind ger skygd.
Där näktergalen ljuft slår sina drillar,
och blyg Linnéa doftar undangömd,
där fridens änglar slagit sina läger,
och världens äflan, oro syntes glömd.

Det var mitt hem, och dit min längtans vingar
från kalla världen ofta svinga sig
hän till den enkla, lugna, trefna hydda,
där kärlek varm så rikligt skänktes mig.
Där trogna böner för de små uppsändes,
och barnavännen, Jesus, älskad var.
Han, som ett barn själf kom till denna jorden
och blef oss lik och våra synder bar.

Och julen, denna barnens stora högtid,
hur efterlängtad och hur kär den var,
då allt i hemmet, från det största, minsta
en sådan prägel utaf friden bar.
Då högtidsklädda omkring julegranen
vi unga tände juleljus också,
och barnaröster sjöngo fröjdesånger
om Bethlehem och barnet uppå strå.

Min barndom flytt, dock ut i världens vimmel
dess dyra, ljufva minnen följa mig.
Och ofta, då jag stått försagd, bekymrad
och oviss tviflande på lifvets stig,
jag känt i stilla, lugna aftonstunden
en fläkt så ljuf af minnets vingeslag.
Jag känt mig uppå bönens armar buren
af trogna, kära uti hemmets lag.

Den säd, som sätts i lifvets morgongryning
i barnahjärtats mjuka åkerjord
och vattnats utaf trogna, ömma böner,
skall bära frukt, — så talar Herrens ord.
En tårars son lik fordom Augustinus
blef vunnen genom moderns trogna bön.
O, hvilken nåd att äga sådan moder,
som ser i barnets väl sin högsta lön.

En penning fläckad och med smutsig prägel
bär likaväl sin konungs bild ändå.
Ett barn, som lärt i fadershemmet bedja,
kan kanske långt i synden stundom gå.
Dock, djupt i hjärtat skall en stämma hviska
om flydda dagrs barnatro och frid,
och minnet af hans moders ömma böner
skall följa honom genom lifvets strid.

Så fäll ej modet, du som under tårar
sår ut den ädla säd, Guds helga ord!
Om också frukten för din blick syns ringa,
så skall dock kraften af hans ord bli spord.
En gång därhemma efter såningstiden,
på andra sidan synd och död och graf,
du skall med jubel svara så din Herre:
Si, här är jag och barnen, du mig gaf.

HILDA H.

LUCIAFESTEN.

Efter A. U. Bååth m. fl.

En af den svenska almanackans bemärkelsedagar, som fordom firats allmänt i Norden, och med hvilken vissa egendomliga plägseder och traditioner varit förenade, är den 13 december eller Luciadagen. Såsom barn hörde jag ofta mina föräldrar tala om "Lussiottan", men någon firning däraf förekom, så långt mitt minne sträcker sig, icke i min hembygd. På andra ställen i Sverige däremot, såsom i Västergötland, lär ännu en och annan plägsed från den gamla "Lussifesten" fortlefva.

Under den katolska medeltiden ägde ifrågavarande högtid en kyrklig prägel, var en helgonfest, som firades till minne af S:t Lucia, en kristen jungfru på Sicilien, som led martyrdöden omkring år 300. Med anledning af de bruk, hvilka varit förenade med festens firande, har emellertid dess kristliga ursprung från flere håll betviflats. Man har i stället ansett såsom sannolikare, att festen är ett arf från hedendomens dagar, och att den leder sitt ursprung från en religionskult, hvilken föregått våra hedniska förfäders s. k. asalära och af densamma undanträngts. Då kristendomen infördes i vårt fädernesland, afskaffade missionärerna, som bekant är, icke helt och hållet de gamla hedniska högtiderna utan omtydde och ombildade flere af dem i enlighet med de nya lärorna, och till de sålunda "omdöpta" högtiderna torde ock festen i fråga höra. Måhända står densamma i något sammanhang snarare med Lucina, ett af den romerska gudinnan Junos binamn, än med det katolska helgonnamnet Lucia.

Lucianatten, natten till den 13 december, under hvilken de egentliga festligheterna förekommo, firades med traktering, utklädningar, växelsånger, processioner och hvarjehanda upptåg. På många ställen utkläddes en af husets fagraste tärnor i hvit dräkt, hvarjämte på hennes hufvud sattes en krona, full af tända ljus. I ottan väcktes gårdens folk och förplägades med mat och dryck, hvarefter granngårdarna besöktes af den utklädda "Lucia", åtföljd af manlig och kvinnlig ungdom. Härunder utfördes stundom växelsånger; och öfverallt, hvart man kom, vankades välfägnad. Äfven djuren fingo under Lucianatten "extra förplägning". I Vings socken i Älfsborgs län skall man en gång hafva ledt en ko en hel svensk mil för att låta henne med en ljuskrona mellan hornen och äfven på annat sätt utstyrd spela Lucia på ett rikt grannställe.

Tiden närmast före jul var — enligt gammal folktro

— den farligaste under året. Under dess långa, svarta nätter voro alla mörkrets makter ute, och så väl människorna som deras tillhörigheter — särskildt julölet — voro i fara för dem.

Ingen natt var dock i sådant hänseende så beryktad som S:t Lucie natt, hvilken — liksom på 1500-talet — ännu på flere ställen i Norge påstås vara årets längsta natt. I forna tider var emellertid detta påstående alldeles riktigt, enär den 13 december, då på grund af almanackans felaktighet svarade emot den 23 december nu.

Lucianatten var i Norge särskildt fruktad, enär enligt den allmänna tron de aflidnes andar då fritt drefvo sitt spel. De anställde då "Asgårdsreier", detta vilda tåg, som på frustande hästar, med ringlande betseltyg, vid lurars ljud susade fram genom natten och ref med sig allt, hvad det påträffade, som ej tog sig i akt. En hvar borde därför vakta sig för att vara ute den natten.

Rundt om i Norges bygder visste man att berätta om folk, i synnerhet unga jungfrur, som försvunnit på detta sätt. En kvinna, som enligt en berättelse sålunda bortkommit Lucianatten, gaf nästa år tydligt till känna, hvad som blifvit af henne, då hon, medan tåget susade förbi, kastade sitt silfverbälte ned på det ställe, där hon blifvit dragen med.

För att trygga julölet för detta fruktade tåg brukade man på flere ställen offra däraf åt husets skyddsgud: ett heligt träd i gårdens närhet eller planteradt på själfva gårdsplanen, det s. k. tunträdet, vätteträdet.

I vissa delar af Sverige, i synnerhet i Värmland och hela Väst-Sverige, hade Lucianatten en helt annan prägel än i det öfriga Norden. Också där synes den hafva blifvit uppfattad såsom årets längsta och mörkaste natt, och därför förlade man — i strid med kyrkans bestämmelser rörande de religiösa festerna men i öfverensstämmelse med en vacker naturtolkning — julstjärnans framkomst och de österländska vises tåg just till denna natt.

Alla de växelsånger, utklädningar, upptåg med stjärnan o. s. v., som i det öfriga Norden voro i bruk på trettondagen eller heliga tre konungars dag, förekommo i dessa trakter af Sverige redan Lucie natt, såsom där ännu mångenstädes är fallet.

Skolgossarne, som i forna tider hade ett slags privilegium på att utföra sånger under Lucianatten och njuta godt af de gåfvor, den inbragte, när de sjöngo i gårdarna eller husen, kallades därför "Lussigossarne", ett namn, som de i Stockholm bevarat ända till senare tider.

Måhända förskref sig detta namn därstädes äfven från den omständigheten, att det var ett bruk där att på Luciadagen gifva en stor offentlig skolfest med ljus och sång.

E. A. Z.

EN JULAFTON.

I.

Kring mossbelupna boningen vindarna hväste,
mot bräckliga pirarne vågorna fräste,
och molnen sig skockade tätt ihop,
då ljöd från hyddan ett skärande rop.

Det kom från ett skälfvande, blödande hjärta,
som slitits och sargats af djupaste smärta,
det ljöd ifrån henne, som ensam stod
på tröskeln och vaktade ebb och flod.

I dag det var årsdag, se'n vredgade vågor
i djupen sänkt maken, då kindernas lågor
hos henne bortdogo, och iskall hand
grep pulsen och kylde dess varma brand.

Därinne hon barnen ej mer kunde mätta,
ej ringaste gåfva hon nu kunde sätta
vid sidan om granen, de kära små
till sängs skulle frusna, hungrande gå.

Då öppnades dörren, och tolfårig flicka
så trofast sågs upp mot den sörjande blicka:
"O moder, kom in! jag vill hämta bröd,
än är ej förbarmande kärlek död."

II.

Hän ilar den lilla till vimlande stad,
och stundom i uträckt hand
där faller en slant, ack hur innerligt glad
hon gömmer den, men ibland
hon räknar sin mödosamt vunna skatt,
nog ljus skola stå i fönstret i natt,
och nog skola syskon och älskad mor
få gåfvor och mat och glädje stor.

Hon fyller sin korg, redan skymmande kväll
sin skugga kring nejden bredt,
och molnen, som dölja den stjärnströdda päll,
till snöstorm sig länge redt,
och flingorna falla så tätt, så tätt,
allt tyngre blir färden, ej mer så lätt
hon finner sin väg bland drifvor som gro,
till hemmet är långt öfver öde mo.

Men hvad är det stora och ståtliga hus,
som står där vid gatans slut?
Hvad äro de gnistrande strömmar af ljus,
som falla i mörkret ut?
Hvad äro, du lilla, de toner du hör?
Ack, det är det praktfulla templets kör,
som öfvar i kväll denna sköna sång,
som sjungits i Betlehems nejd en gång.

Du stannar, du lyssnar, du fängslas däraf,
du känner ej kölden mer,
du sjunker ihop, men ett strålande haf
och ljusa gestalter du ser,
du drömmer dig in i den öppna famn,
som bär dig till stilla och säker hamn,
du vaknar hos Jesus i himmelsk ro,
där saliga andar för evigt bo.

EN JULAFTON.

III.

Hu, jag hör blott hafvet dåna,
kölden mina lemmar isar,
stormens hemska andar håna
glittret, som en stund sig visar.
Natt på hafvet, natt på stranden,
trängre krympes samman randen,
natt i hyddan, natt i själen,
natt för bandomslutna trälen.

Midnattsstund! — Se, bloss sig närma
öfver mon till änkans hydda!
Kunnen I väl mörkret fjärma
eller död från snöhvit prydda
båren, som I med er fören? —
Lyssnen! Smärteskrien hören,
moderns, änkans skri i natten!
Månne sorgens djup I fatten?

Gören eld på tomma härden,
reden lillans sista läger,
om ej kärlek flytt ur världen,
om han Kristuslikhet äger,
stöden då den själ, som dignar,
ty när nödens barn välsignar
ädel gärning, hjärtat vinner
eld, som på Guds altar brinner.

Tårars källor ser jag tina.
Moder, gråt vid barnets sida,
gråt! Nej le! Se hur de skina,
silkesmantlar hvita, vida!
Änglaskaror dig omsväfva
och en skrud af strålar väfva,
som skall lillans läger smycka,
se — hon vunnit evig lycka!

Gif åt Gud den dyra gåfvan!
Gif, men tag ändå i stället
den, som kommen är från ofvan,
då blir åter jul i tjället.
Lifvet står vid dödens bräddar,
döden blott åt lifvet räddar
andar, som med gudomsflamma
ifrån Gud och himlen stamma.

LUDVIG.

BILDER UR DET SVENSKA SION.

III. ULRIKA ELEONORA.

I det svenska Sion intar Ulrika Eleonora, Karl XI:s blida och välgörande drottning med det rätta maria-sinnet, ett framstående rum. Hon är därtill väl berättigad så väl för sin personliga hängifvenhet för Herren som för sin stora offervillighet i den mänskliga kärlekens tjänst.

Yngsta barnet till konung Fredrik III af Danmark och hans stolta gemål Sofia Amalia, föddes hon i Köpenhamn den 11 september 1656. Redan som ung visade hon ett ödmjukt och älskvärdt sinnelag och stort förstånd. 21 år gammal förlofvades prinsessan med Karl XI, men giftermålsförbindelsen afbröts för en tid genom det kort därefter utbrytande kriget mellan Danmark och Sverige. Under detsamma sattes den blifvande kungliga bruden på månget hårdt prof. Dels sökte man intala henne, att Karls trohet var mindre pålitlig, och därigenom förkväfva hennes kärlek, dels förespeglade man henne en mer lysande framtid såsom kejsarinna af Österrike. Men Ulrika Eleonora lät sig af intet förledas från sitt en gång gifna löfte. Såsom ytterligare bevis på sin tillgifvenhet för Karl och svenskarne vårdade hon sig om de svenska krigsfångar, som fördes till Köpenhamn, och understödde dessa äfven genom uppoffring af sina dyrbarheter. Då ändtligen kriget var slutadt, bekräftades freden genom de trolofvades förmälning, så att hon blef en ny "Fridkulla". Den 4 maj 1680 landsteg prinsessan på Helsingborgs brygga, och 2 dagar därefter firades bröllopet på Skottorp i Halland.

Redan vid förmälningsfesten visade Karl, denne underlige och i fruntimmers närvaro skygge och förlägne monark, sin gemål en uppenbar köld, och detta blef sedan hans sätt att bemöta henne allt framgent. Delvis söker man denna köld i fursteparets olika karakterer. Karl hade ett häftigt lynne, var kall, hård, sparsam ända till snålhet och nog äfven tämligen obildad, trifdes helst, då han icke satt vid arbetsbordet, bland sina umgängesvänner eller soldater på hästryggen ute i skog och mark. Ulrika Eleonora däremot var mild, finkänslig, frikostig, en vän och kännare af litteratur och skön konst, i synnerhet måleri; därtill var hon sjuklig och svag, så att till och med augustikvällens fläktar i Karlbergsparken slöto henne inne. Förnämsta orsaken till hennes förstämning tillräknas dock änkedrottningen Hedvig Eleonora, som, fruktande att förlora sitt inflytande, ställde sig emellan sin son och hans gemål och röfvade från den senare makens kärlek och förtroende. Karl omfattade sin moder med största vördnad, gaf henne plats framför sin gemål äfven i kyrkobönerna samt rådfrågade henne ofta.

Ulrika Eleonora led allt detta med undergifvenhet. Hon sökte på allt sätt uppfylla sina plikter som moder och maka, oaktadt Karl ofta misskände hennes välvilja och hårdt afvisade henne. Så t. ex., när drottningen fällde förböner för de genom reduktionen oförskylldt lidande, besvarade Karl dessa med de sårande orden: "Vi hafva tagit eders majestät att gifva oss barn, men icke att råda oss." Den tillbakasatta drottningen drog sig alltmer undan de nöjen och tidsfördrif, hofvet erbjöd. Sällan gaf hon offentliga företräden och middagar, utan lefde helst stilla på lustslottet Karlberg med sina barn. Där öfvervakade hon på det sorgfälligaste deras uppfostran.

Hvad som dock mest utmärker denna furstinna och

gör hennes minne så dyrbart, särskildt för Guds folk i vårt fosterland, är hennes lefvande gudsfruktan och stora gifmildhet. Så ofta hon kunde, besökte hon Guds hus, eljest läste hon sin bibel hemma. Själf hade hon förbehållit sig rättighet att utse sina predikanter. Hon brefväxlade med den namnkunnige Scriver om att han skulle komma till Sverige, men han afböjde kallelsen på grund af sin ålder, hvilket han dock sedan ångrade. Då icke längre neka. Han blef hennes förnämste hofpredikant och förvaltade så sitt arbete, att han vann hela hofvets högaktning. Drottningens gudsfruktan uppenbarade sig i hela hennes lif och framlyser ur alla hennes handlingar. Själf lidande och mindre lycklig, kände hon djupt medlidande med andra. Hennes välgörenhet hade knappast någon gräns. Man påstår, att hon anslog sju åttondelar af sitt årliga underhåll till välgöran-

Drottning Ulrika Eleonora.

vände hon sig till domprosten Johannes Carlberg i Göteborg, bekant bland annat för sitt bemödande att "predika uppror i Karl XI:s hjärta". Också han undanbad sig denna ynnest, förmenande, att "en Johannes passar icke rätt väl vid konungsliga hof". Ulrika förstod anspelningen, men invände genast: "Jo, i detta hof passar Johannes rätt väl att predika, ty här finnes ingendera, hvarken Herodes eller Herodias." Carlberg kunde nu de ändamål. För dem, som lidit af missväxtår, dyr tid, eldsvådor, olyckshändelser och den hårda reduktionen, och äfven för de personer, som för sin reformerta tro måst fly från Frankrike, var hon en varm förebedjare och hjälpsam vän. Carlberg och öfverhofmästarinnan Maria Elisabet Lillie voro hennes vanliga, obemärkta allmoseutdelare; dessutom innehade en fru Clodt och i synnerhet Anna Sofia Marschalck hennes förtroende.

Vid Karlberg uppförde hon ett *barnhus* och på Kungsholmen ett *fattighus,* utom det s. k. *drottningshuset,* en kvinnlig barmhärtighetsinrättning. På detta sätt förflöt hennes lif *"in umbra sine umbra"* (i skugga, men utan skugga), — såsom det hette på en devis vid hennes begrafning — ett mål för allas kärlek och välsignelse — utom sin makes.

Hennes hälsa, vacklande redan från första åren i Sverige, led ytterligare af ett instängdt och enformigt lefnadssätt. Gikt och krämpor började visa sig. Sorgen öfver 4 barns död i spädaste år, makens köld o. s. v. inverkade också menligt på hennes känsliga natur. Läkare sågo med sorg sjukdomens framsteg. Undergifvet, ja, med glädje mottog hon dödsbudet, "ty", sade hon, "Jesus är mitt lif och döden min vinning." Guds ord var hennes hjärtas tröst, hennes muns bekännelse. När det led mot slutet, insåg konungen sin hjärtlöshet och öfverväldigades af den djupaste sorg. Nu förstod han hennes värde, och hvad han ägt utan att skatta det, och han skänkte henne omsider i döden den kärlek och hyllning, han nekat henne i lifvet. Vissheten härom förljufvade hennes sista stunder. Karakteristiskt för hennes ädla hjärta är, att hon, begagnande sig af denna sin makes veka sinnesstämning, äfven i sina sista stunder inlade ett godt ord för de betryckta och lidande. Sina böner slutade hon med de orden: "Loben Sie mir das? Loben Sie mir das?" och under den djupaste rörelse gaf konungen de begärda löftena. Sedan låg hon tyst och stilla och uttalade icke vidare någon jordisk tanke eller önskan.

Den 26 juli 1693 kl. 6 e. m. fick Ulrika Eleonora utbyta sin vanskliga krona mot härlighetens ovanskliga. Så lefde, led och dog den ädlaste och frommaste bland Sveriges drottningar. Sällan har en allmännare sorg blifvit spord bland Sveriges barn än vid denna landsmoders död, och ett ljufligare och dyrbarare minne torde ingen hafva efterlämnat än Ulrika Eleonora, Karl XI:s drottning.

VID ÅRETS SLUT

eller hvad skall du taga med dig till evigheten?

Du kan icke taga med dig jordiska ting såsom rikedom, ära och anseende m. m., och således är du en dåre, om du blott sträfvar efter att vinna sådant. Hus, gårdar, rikedomar, affärer, nöjen, allt måste du gifva upp, ty du kan icke taga det med dig till en annan värld. Du frågar tilläfventyrs: "Finnes det något, som jag kan taga med mig, då jag icke kan taga med det, som annars anses värdt att sträfva efter?" Ja, min vän, du måste taga med dig själf och ditt eget själstillstånd. Hvad du är, när du en gång dör, skall du vara äfven efter döden och det för all evighet. Icke skola vi äfven efter döden besitta, hvad vi ägde, medan vi lefde, men det är säkert, att hvad vi voro i dödens ögonblick, det skola vi vara för evigt. Detta torde kunna gifva svar på den allvarsamma frågan: hur skall det kännas en gång att vara död? I Herrens ord heter det härom sålunda: "Den orättfärdige fortfar att vara orättfärdig och den helige att vara helig."

O, hvilken allvarsam tanke detta är! Dö i dina synder, och du är förlorad för evigt; dö i Jesus, och du är frälst och salig för evigt. Döden förändrar icke din andliga ställning, ty han är icke någon frälsare; han kan icke pånyttföda själen. Helvetets innehåll förefinnes redan här på jorden i den gudlöses inre. Det är därför en sann slutsats, att, emedan den ogudaktige måste taga med sin egen personlighet till evigheten, han ock måste lida de osaligas plågor i den bottenlösa afgrunden såsom den naturliga följden af hans eget tillstånd. Det är en bestämd lag, att människan i evigheten skördar, hvad hon i tiden har sått. Gal. 6: 8. Den människa, som lefver i obotfärdighet och otro, som alltjämt "hopsamkar åt sig vrede på vredens dag", som icke har något annat att taga med sig till evigheten än sitt obotfärdiga hjärta, den människan måste förblifva fattig och jämmerlig för evigt. Den däremot, som i dödens ögonblick, då hela evighetens allvar ligger framför henne, kan i sann tro säga: "Min Jesu död och dyra blod, det är min lösepenning god", en sådan är oändligt rik och det för evigt.

Käre läsare! Inom kort skall det betyda ganska litet, om du varit rik eller fattig på jorden, men af oändlig betydelse skall det vara, om du varit ett Guds barn eller ej.

S. G. Y.

ETT GAMMALT MINNE.

Kanske i hjärtats gömda vrår
från längesen förgätna år
ett gammalt soligt minne
af glömskan bäddats inne.

Och tiden skiftar färg och dräkt,
den själf är grånad redan,
och årens damm har bilden täckt —
allt är så längesedan.

Dock, där i glömska sänkt den låg,
kanske en dag det hände,
du något hörde eller såg,
som ljus i gömslet tände.

Ett ord, som föll, en gammal sång,
en bok, en bandros bara —
och hvad du känt och ägt en gång,
du ditt alltjämt fann vara.

För minnets pust har dammet flytt,
och bilden, nyss så bleknad,
stod för din inre syn på nytt
i friska färger tecknad.

Och hjärtat värmdes, blicken log —
törhända genom tårar —
och genom själens gömslen drog
en fläkt från sommarvårar.

PONTUS HOLMBERG.

ETT GALLERI AF SVENSKA HJÄLTAR OCH RIDDERSMÄN.

IV. BENGT OXENSTJERNA (Resare-Bengt).

Bengt Gabrielsson Oxenstjerna, en af konung Karl IX:s trognaste män, dog i sina bästa år på Lindholmens gård i Västergötland och fick sin graf i Strö kyrka. Kort efter hans frånfälle flyttade änkan, Brita Posse, till Frösviks gård i Uppland, där hon födde sonen Bengt. Denne fick endast till sitt elfte år behålla sin moder, hvarefter den fader- och moderlöse gossen kom till sin farbror, riksrådet Johan Oxenstjerna, hos hvilken han på Lindö herresäte i Västmanland vid Mälarestranden framlefde en sorgfri ungdom och öfvades i vetenskaper och ridderliga idrotter.

Sedermera sändes han enligt den tidens sed till utländska läroanstalter för att fullborda sina kunskaper. En oöfvervinnelig lust att lära känna olika folkslag, deras seder, lagar och styrelsesätt kom honom att företaga vidsträcktare resor än någon annan svensk man den tiden; af denna anledning blef han sedermera i hemlandet af sin talrika släkt kallad "Resare-Bengt".

Såsom varande en man af börd och rikedom blef han väl emottagen vid de konungars och furstars hof, hvilka han besökte, och sedan han lärt sig åtskilliga österländska språk, begaf han sig vid tjugutvå års ålder ut på sin första långfärd till det härliga land, som kallas det förlofvade landet. Han ville där skåda cedrarna på Libanon, liljorna i Saron, Jerusalem och Kristi graf.

Resan gick lyckligt, och han uppnådde efter önskan sitt mål, den minnesvärda ort, där vår Frälsare lefvat och verkat. Han besåg Oljoberget, Zion, Tabor, Betlehem samt nejderna däromkring, alla namnkunniga i den heliga skrift. Men då han ville resa längre in åt landet, blef han öfverfallen af arabiska röfvare, plundrad och illa sårad, så att han måste vända om och i staden Joppe hvila ut och läka sina sår. Då där emellertid ej fanns någon skicklig läkare, reste han med ett i hamnen liggande turkiskt fartyg till ön Cypern, där han visserligen blef tämligen återställd, men där alla hans tjänare och ledsagare funno döden. Oxenstjerna själf flydde hastigt från denna förpestade ort, medföljande en barmhärtig holländsk köpman till Venedig, där han fullkomligt återställdes till hälsan.

Påföljande sommar utrustade de italienska furstarna en stark flotta mot turkarna i Medelhafvet. Bengt Oxenstjerna ville icke försumma tillfället att lära sig deras krigssätt och pröfva krigslyckan, utan tjänstgjorde med tapperhet ombord å deras fartyg och erhöll en betydlig del af det vunna rika bytet.

Efter slutadt krigståg besökte han västra Europas riken och städer, studerande lagar och författningar.

Men än en gång ville han genomresa Asiens öknar för att framtränga ända till Indien. Han ställde först kosan till våra gamla vikingars berömda stad, "Miklagård", Konstantinopel, för att, sedan han på ditresan besökt några af Medelhafvets öar, vistas därstädes, tills han hunnit förvärfva sig tillräcklig färdighet i turkiska språket, hvilket var nödvändigt för hans tillämnade resa.

Att uppräkna alla de städer, som han besåg under sin fyratiotre dagars långa resa, skulle blifva allt för vidlyftigt; han anlände slutligen till Syriens hufvudstad, Aleppo. Därifrån reste han åter fyratio långa dagsresor, bland annat genom en stor öken, och anlände efter otroliga farligheter och utståndna mödor till den ort, där det gamla Babylon, som nu af turkarna kallas Bagdad, var beläget. Tre mil från Bagdad besåg han lämningarna af det namnkunniga Babels torn. Sedan han vistats härstädes en tid, fortsatte han sin besvärliga resa ytterligare fyratio dagar och kom slutligen till Persien och dess hufvdstad Ispahan.

På den tiden regerade där en tapper konung, Abbas den förste, som mycket utvidgat sitt rike och nu dragit i fält emot turkarna. Oxenstjerna dröjde därför ej länge i staden, utan begaf sig ut till konungens läger, och enär han ej kom som en fattig pilgrim, utan som en furste med tjugu väl utrustade tjänare, blef han väl emottagen. Denne, som snart erfor, att han med främlingen fått en tapper och väl öfvad krigsman i sitt läger, behöll honom kvar under hela fälttåget och undfägnade honom sedermera på det bästa vid sitt hof i Ispahan. Resande hafva därstädes i en förstad, hvarest dit anlända kristna pläga taga härberge, på muren i ett af Oxenstjerna bebodt klosterrum funnit af hans hand följande inskrift:

> Min Gud mig god ledsagar' är
> och dygden mig i sällskap när,
> ty fruktar jag för ingen fara.
> I medgång stolt jag ej må vara,
> men allstäds går med fritt mod
> Bengt Oxenstjerna, svensk friherre god.
> På 1611 år
> sen födder var Frälsaren vår.

Gärna hade den österländske konungen behållit den skicklige stats- och krigsmannen hos sig, men Oxenstjerna längtade vidare och gjorde sig därför redo att fortsätta resan. Konungen ville dock dessförinnan visa honom det dyrbaraste och märkvärdigaste, han hade i sitt land. Bland andra härligheter visade han en trädgård, som öfverträffade alla de många Oxenstjerna under sina vidsträckta resor skådat. När konungen sålunda beredt honom tillfälle att bese det förnämsta af Österlandets prakt, sade han:

"Nu har du sett mycket af mitt lands härligheter, men det sällsyntaste och dyrbaraste har jag gömt till sist. Följ mig, så skall jag visa dig en oskattbar växt, som förvaras här."

Han förde främlingen till en för solens brännande strålar skyddad plats, där växter från hårdare luftstreck trifdes, stannade vid ett staket af guld och sade:

"Om du kände den buskens kraft, som växer inom detta guldstaket, så skulle du förstå dess värde."

Oxenstjerna såg med förvåning, att det endast var en enbuske, brast obetänksamt i skratt och sade:

"I Sverige äro alla backar fulla med sådana buskar!"

Konungen vände sig misslynt bort, och Oxenstjerna fick ej veta, hvarför han satte så stort värde på denna växt, hvilket många lära hafva ansett som en stor förlust för läkarevetenskapen.

"Resare-Bengt" begaf sig nu i väg inåt landet och anlände till en i forntiden namnkunnig stad, Persepolis. Uti ett kloster därstädes hafva resande svenskar funnit ett minnesmärke af honom med hans namn inristadt i muren. Några dagsresor från denna stad öfverfölls han och hans ressällskap af en svår sjukdom, som bortryckte många; själf blef han vid lif och återkom lyckligt till Ispahan, där han, väl emottagen af konungen och hans hof, uppehöll sig några månader.

Konung Abbas var en stor och vida berömd krigare, men grym och tyrannisk. Han högg med egen hand hufvudet af sin son, enär han fruktade, att denne skulle sätta sig upp emot honom. Till de närvarande, som voro förskräckta öfver den fasansfulla handlingen, sade han:

"Jag skulle hugga hufvudet af hundra söner för att få regera en dag längre!"

Ändtligen tog Oxenstjerna afsked af konung Abbas och det rika Persien för att öfver Bagdad anträda den vådliga vägen åter till det heliga landet. I ett kristet kloster i Bagdad hafva resande funnit hans namn och en vers inristade i muren till den sal, där andliga rättegångar pläga hållas. Härifrån tog han vägen genom Damaskus öfver Jordan, Korasin, Kapernaum, Nain, Nazaret och Sikem till Jerusalem. Här blef han tagen för en spejare och af turkarne kastad i fängelse; då han likväl hade fullt upp med penningar, fick han köpa sig fri och anlände slutligen, efter ännu ett års resor till olika länder, hem till det gamla Sverige.

Det led mot hösten, när Oxenstjerna kom hem. Hans syskonbarn, den store Axel Oxenstjerna, satt vid styret, och konung Gustaf Adolf höll just på att fria till den sköna Maria af Brandenburg. För dem båda var en man med sådana kunskaper och så vidsträckt världserfarenhet synnerligen välkommen, och han erhöll snart stort förtroende i konungens hof. Bland svenska folket gingo sedan underliga sagor om hans reseäfventyr, som jämväl framgår af en anteckning i Kastlösa sockens kyrkobok, där det omtalas, att "Resare-Bengt" varit med konungen i Kalmar: "Då voro ock tillstädes välborne herrar — — — och herr Bengt Oxenstjerna, den en bevandrad herre var; hade varit i Jerusalem, Egypten och andra flera land, som sagorna och tasslet visste gingo."

Slutligen blef han så oumbärlig för konungen, att han måste följa denne under krig och fred, och de stunder, som konungen var ledig från krigsbestyren, tillbragte han gärna i den bereste mannens sällskap, åhörande hans sagolika berättelser om främmande länder och folk.

På Rydboholm hade uppväxt en bland de fagraste jungfrur på den tiden, grefve Abraham Brahes dotter Margreta, som länge varit Oxenstjerna kär, och som slutligen blef hans trolofvade. Men så länge kriget räckte, lämnade konungens och fäderneslandets tjänst honom ej tid att tänka på egen lycka. Än måste han följa konungen i fält, än ordna förhållandena i någon eröfrad stad, än sändes han som sändebud till främmande makter, ty ingen var därtill så lämplig som han.

När ändtligen Gustaf Adolfs gemål kom öfver till Tyskland för att besöka sin segrande herre, fick Oxenstjerna den glädjen att i hennes följe se sin käresta, men först efter konungens olyckliga död fick han med henne fira sitt bröllop i Stralsund.

Efter hemkomsten till fäderneslandet blef han upphöjd till riksråd och lefde sedan under tio år ett lyckligt äktenskap med sin maka. Sina sista år tillbragte han som guvernör öfver Sveriges Östersjöprovinser och dog slutligen i Riga, af folket sörjd och saknad som en god och rättvis fader.

Hans stoft hemfördes till Stockholm och jordfästes i Riddarholmskyrkan, men nedsattes sedermera i ättens graf i Jäders kyrka i Södermanland, där en grafsten ännu i dag förvarar minnet af "Resare-Bengt".

Bengt Oxenstierna.

EFTER LÅNGA ÅR.

En tät genomträngande dimma låg utbredd öfver Bostons hamn, och decembervinden blåste bitande kall från sjön i den tidiga morgontimman.

Det stora, eleganta oceanpalatset Greyhound flöt majestätiskt ut från kajen på väg till skandinaviska anlöpningspunkter med flera hundra "lustresande" skandinaver, mest svenskar, som ämnade fira jul i "hembygdens skogar oh dalar."

"Hälsa hem!"

"En glad jul!"

"A merry Christmas and a happy New Year in the far North!"

Liknande uttryck kommo i massa från de på kajen församlade vännerna, som kommit ned för att taga farväl af de lustresande.

"Farväl, farväl!"

"Don't you wish you could go along?"

Så besvarde man hälsningarna ombord. Man viftade med näsdukar och paraplyer, man skämtade, skrattade och grät — — —

Vid relingen sutto två yngre män och betraktade med intresse det sällsamma skådespelet.

"Jag kan ännu ej riktigt fatta, att jag verkligen är på väg till mina fäders land", sade den yngre, en man på ungefär trettio år. Hans höga panna, klara blick och öppna väsen förrådde naturlig adel.

"Hela mitt förflutna lif i Amerika förefaller mig som en dröm", svarade den äldre, öfver hvilkens eljes manliga och aristokratiska drag hvilade en viss sorgbundenhet och någonting tärande.

Karl Fält, den yngre, var en inom sitt gebit af Amerikas bäst kände ingeniörer; han var född i Amerika af svenska föräldrar och hade, trots sin ungdom, genom egen begåfning och skicklighet svingat sig upp till en af de mest viktiga ingeniörsplatserna vid American Iron Company.

Otto Ankarström, "den svenske baronen", hade efter ett i Sverige begånget felsteg begifvit sig till Amerika, åtföljd af sin stränge faders förbannelser; här hade han fört en tvifvelaktig existens, till dess han erhöll anställning vid American Iron Company som vanlig arbetare. Karl fattade tycke för "den svenske baronen", som han allmänt kallades, och då han kom underfund med att han ägde både naturlig intelligens och teknisk bildning, dröjde det icke länge, innan Karl förmådde chefen att anställa Ankarström som ritare vid bolagets hufvudkontor. Men denna förändring i lefnadsomständigheter ledde också hans tankar till ett högre lifsmål än den har, som, då han förlorat tron på allt, insuper samhällets lägsta, osunda, både i kroppslig och andlig mening bacillbemängda luft.

I Karls trefliga, välmående kristliga hem fanns godt om sång, musik och andlig litteratur; och det dröjde ej länge, innan Ottos för länge sedan begrafna ädlaste jag uppstod med förnyad kraft för att segra, ej att blifva besegradt.

När allt kom omkring, hade gubben Fält i unga år varit soldat vid hans faders gods, och detta förhållande stärkte vänskapen emellan de båda ingeniörerna.

Men med en stark känsla af och ett skönt medvetande om att han hade blifvit en man med ädla mål i sikte, vaknade hemlängtan i hans bröst, och han visste, att ingenting kunde hejda dess kraft i hans själ; han måste hem, hem för att fira jul i Norden, hos fadern, om blott — — —

"Jag minns den dag, då jag helst skulle velat störta mig ned i djupet", sade Otto och betraktade de vältrande vattenmassorna.

"Tacka Gud, att du hade kraft nog att emotstå denna hemska tanke", svarade Karl.

"Och dig", sade Otto, och lät sina ögon hvila på den, som representerade, hvad som var bäst i Svensk-Amerika.

Det var en egendomlig liten värld, som rörde sig ombord. Glädjen lyste ur allas anleten, så väl ur den rike forne Alaska-guldgräfvarens som ur tjänsteflickans.

Man skulle fira jul hos mor och far eller andra nära och kära, och därför var man glad litet hvar.

Men då man med knapp nöd kunde spåra sista skymten af Amerikas jord, visade det sig nogsamt, att svensk-amerikanaren är starkt fästad vid sitt adoptivland. Alla hufvuden blottades, och man sjöng nationalsånger gemensamt.

"Förunderligt, hur det känns att lämna sitt fosterland", anmärkte Karl.

"Jag känner mig underlig till mods äfven jag", svarade Otto.

Då Sveriges klippiga stränder döko upp i fjärran, fattades våra båda vänner af den gemensamma entusiasmen.

En kvartett sjöng fosterländska sånger, en ung man började deklamera: "Sverige, Sverige öfver allt på jorden", och damerna gräto samt omfamnade hvarandra i pur glädje.

Man hade snart gjort ifrån sig med tullbetjäningen i Göteborg; och våra två vänner afreste med första snälltåg till Stensnäs.

"Charmant! Härligt!" utropade Karl gång på gång. Det imponerande, storartade nordiska vinterlandskapet gjorde ett mäktigt intryck på den äkta präriesonen.

Otto satt försjunken i djupa tankar, så att han hvarken hörde eller såg annat än de visioner ur minnenas värld, som passerade revy för hans själs öga. Skulle hans fader månne mottaga den hemvändande, ångerfulle sonen? Vågade han hoppas samma barmhärtighet från sin jordiske fader som från den himmelske?

"Stensnäs, fyra minuter!" ljöd konduktörens starka stämma.

Otto spratt till och vaknade ur sina drömvandringar.

De båda vännerna togo in på järnvägshotellet, hvarest de ämnade bo, till dess att Karl hunnit undersöka, hur Ottos aktier stodo hos den gamle baronen på Malma.

II.

Det låg en fridfull julstämning öfver det gamla herregodset Malma; man rustade sig på gammaldags vis att fira jul. Pigor och drängar hade brådtom med att få allt i ordning till morgondagen, som var julafton.

Inne på sitt arbetsrum satt gamle baronen och blickade ut genom fönstret, hän öfver den i morgonsolens strålar glänsande spegelblanka insjön, som låg och väntade på ungdomens skarpa stålskor. Men blicken gick längre än så, den sökte kyrkogården, där borta på kullen, hvarest hans älskade maka nedbäddats för ett år sedan. Hans drag voro den fullblodiga aristokratens; dessa drag fostras blott genom börd och själsadel. Det silfverhvita håret och helskägget gaf honom ett vördnadsbjudande utseende; allvar och stränghet lästes dock i de ädla dragen.

Han gick fram till ett annat fönster och kastade längtansfulla blickar ned mot den gamla ekallén.

"Hvad tänker du på, pappa lille?" frågade en mild stämma, och en mjuk kvinnohand lades ömt på hans skuldra.

"Jag tänker — — — på att mamma är borta, och att vi få fira jul utan henne i år", svarade han med möda, ty det var någonting i halsen, som hindrade honom att tala.

Han tryckte sin yngsta dotter, Ingeborg, till sitt bröst, och de fällde tillsammans en saknadens tår efter den bortgångna.

"Om Otto hade svarat på mitt bref ändå", sade baronen.

"Var du snäll, då du skref till honom?" frågade Ingeborg ömt och såg in i sin faders skarpa ögon; hon visste så väl, att han hade svårt att glömma det flydda med afseende på Otto.

"Gå ut nu, min lilla flicka, och då Nils kommer med posten, skicka honom genast in till mig", svarade gubben indirekt och sköt dottern ut ur rummet med sakta våld.

"Snäll, snäll!" repeterade han nästan hånfullt och hans röst antog en bitter anstrykning. Hvad kunde han skrifva till en son, som dragit hans ärliga, aktade namn ned i smutsen? Vanära var i baronens tycke en ädlings största synd.

Nils kom med posten, men inte en rad från Otto.

"Om han blott ville skrifva ändå", sade han halfhögt och betraktade brefhögen framför sig på skrifbordet.

Betjänten knackade.

"Kom in!"

"En främmande herre från Amerika önskar tala med herr baron", förkunnade den gamle trotjänaren.

"En herre från Amerika!" sade baron Ankarström liksom för sig själf. "Låt honom komma in", tillade han högt.

"Mitt namn är Karl Fält. Jag ämnar fira jul i Sverige, och af en särskild anledning tog jag mig friheten att göra er ett besök", började Karl frimodigt.

"Välkommen! Hvad förorsakar mig det stora nöjet?" frågade baronen något nedlåtande.

Karl berättade i största korthet, att han var son till en soldat Fält, som för många, många år sedan afreste till Amerika från Berga under Malma.

Baron Ankarström syntes genast fatta tycke för vår amerikan, och de voro snart inne i samspråk om de storartade industriella anläggningarna i Amerika. Den gamle hade en lång tid bortåt spekulerat på att återupptaga och utvidga bruksdriften vid Malma.

"Och hur länge ämnar ni stanna här i våra bygder?" frågade baronen.

"Det beror alldeles på min reskamrat. Han har en åldrig fader och syster här i närheten, och han ämnar stanna hos dem öfver julhelgen, och sedan ämna vi företaga en studieresa till de förnämsta järnbruken i landet", svarade Karl, utan att förråda sin kamrats identitet.

"Far och syster — — — det kan väl aldrig vara", sade han för sig själf. "Ursäkta mig, jag är så nervös på gamla dagar."

"För all del", svarade Karl och log åt gubbens försök att se oberörd ut. "Jag tycker mig märka edra tankar", tänkte han.

Det var svårt för den gamle att börja, men snart berättade han hela historien om sonens fel och afresa. Karl lyssnade intresserad, fast han hade hört alldeles samma berättelse från Otto.

"Om det är er önskan att förlåta — det är glömma och förlåta, så antager jag, att det skulle ej vara så svårt för er att få honom att resa hem igen", menade Karl.

"Ah! Ni vet inte ni. Han var hård och stolt, och han vet, att jag är likadan", svarade gubben, misstroende. "Det är svårt att få sitt ärliga namn besudladt af en af ens eget kött och blod."

"Medgifves", var Karls tvetydiga svar. Han följde sin plan troget.

"Välkommen nu i morgon afton att fira julafton hos oss. Tag ert ressällskap med! Vi vänta icke att få fira någon glad jul, ty mamma är borta, men vi skola göra vårt bästa i att underhålla er", sade baronen, då Karl stod färdig att gå.

"Tack, herr baron, det skall bli oss ett stort nöje", svarade Karl artigt.

Ingeborg undrade både hit och dit, hvem den resande kunde vara, och till sist kunde hon ej styra sin nyfikenhet, utan knackade på faderns dörr.

"Kom in! Se här, jag har det stora nöjet att presentera min dotter Ingeborg och herr ingeniör Fält från Amerika."

De sågo på hvarandra ett ögonblick, de unga, men de sågo alldeles för djupt för att förblifva likgiltiga för hvarandra.

"Jag har inbjudit herr Fält och hans ressällskap att fira julafton hos oss. Hvad säger du om det, flickan min?" sade gubben gladt.

"Jag instämmer naturligtvis med er, far; det skall blifva oss ett stort nöje att få se er här i morgon", sade den fint bildade men enkla flickan, rodnande.

Det totalintryck, som Karl erhöll från sin första visit på Malma var godt, äfven om baronen hade lagt i dagen en god portion af den där traditionella antipatien gent emot den unga republiken i Väster.

Ingeborgs blå ögon och utmärkta hållning kunde han ej glömma.

Den kraftige svensk-amerikanen upptog alldeles för mycket Ingeborgs tankar.

III.

Då Karl lämnade hotellet för att göra en visit hos Ottos far, blef det tungt och ensamt vid stationen.

Otto genomvandrade det jämförelsevis nya stationssamhället, men julbrådskan och de tio långa vandringsåren i fjärran land gjorde sitt till, att man ej igenkände främlingen. Och ehuru han kände flera personer i köpingen, ville han helst vara okänd. Kanske skulle fadern ej vilja mottaga honom, och då vore det bäst, att ingen visste om hans besök i hembygden.

Ofrivilligt styrde han sina steg utefter Storgatan och ut genom tullen mot Malma till. Huru ofta hade han inte som gosse sprängt fram denna väg på sin eldiga Arab, eller efter det kolsvarta finska spannet. Men allt det där var nu förbi! Han kände igen hvarje sten och hvarje träd utefter vägen. De rödmålade stugorna påminde honom om roliga, oskyldiga äfventyr, om barndomstid, som flytt. Hemlängtan grep allt fastare tag i hans väsen, och han önskade, att denna onaturliga spänning ville upphöra.

Släde efter släde, dragna af eldiga, pustande hästar, foro ned mot köpingen; snön gnistrade under medarna, hästarna gnäggade af lefnadslust och de åkandes skratt klingade ut på den höga, klara, kalla vinterluften.

Det var en typisk, nordisk vintermorgon.

Han stannade ibland för att bese de snöbetäckta fälten, hvilka glänste så rikt i den ständigt skiftande diamantbesatta skruden; ibland kastade han en förstulen blick mot en förbiilande släde, men han igenkände ingen, utom grefve v. K. Skulle han kunna glömma honom, som varit den direkta orsaken till att fadern förbannade sin son? Skulle han ej till sin död ihågkomma den, som förorsakat hans fall?

För ett ögonblick endast genomkorsade hämndens tankar hans hjärna, sedan var allt lugnt igen.

Han njöt af den höga, rena luften och landskapets friska behag; och, då han nått fram till en kulle vid vägen, satte han sig ned, och betraktade med giriga blickar den vackra taflan framför honom. Där nere låg Malma i sin enkla men ändå storslagna skönhet.

Solstrålarna bröto sig i prismorna, formade på de stora fönsterrutorna; och hela trädgården stod som en sagopark i de brutna ljusstrålarna.

Detta var en gång hans hem, hans lyckliga, rika hem. Lycklig som gosse och student, hade han där omhuldats af en älskad moder och en god fader — men så kom den tidiga mannaålderns dagar, och med den kom ett oordentligt lif — och så kom den där olyckliga stunden, då han vid spelbordet — — —

Nu klappade åtminstone ett systerhjärta för honom inom

hemmets murar; modershjärtat var kallt och tyst. — Nej! det klappade i en renare värld; fadershjärtat, ja, han visste inte, om han ägde en fader eller ej, ty han ihågkom den där dystra natten, då fadern kallade alla underjordens makter till vittne på, att han ej längre hade någon son.

Vid denna tanke reste sig en enda mäktig känsla inom honom. Hvad rätt hade fadern att vidhålla det beslut, han fattade i vredesmod för många år sedan, då han nu genom lidande, inre och yttre kamp, samt tungt arbete hade, med Guds hjälp, trängt sig fram till en ställning i lifvet, hvarest han med friska ögon kunde blicka omkring sig i världen och utmana hvem som helst att undersöka hans karakter. Skulle årslånga luttringar inte försona hans felsteg i faderns ögon? Där borta låg kyrkogården. Dit ville han gå. Vid moderns graf kunde endast kärlekens, försakelsens och försoningens blomster dofta — äfven i vinterdagar.

Kyrkogården! Han hade alltid som ung hyst en viss afsky för dödens boningar. Nu voro de kära i hans ögon, ty enligt hans närvarande lifsåskådning hyste han skaldens åsikt om de döda: "de äro ej döda, de sofva."

Ditkommen, gick han från vård till vård och läste de aflidnes namn.

"Är han död?"

"Hon också?"

De voro ungdomsvänner, som lämnat tidens skådebana.

Han gick ej strax fram till den Ankarströmska familjegrafven, ty han ville ej nu, ej just nu, läsa den älskade moderns namn.

Framkommen dit, läste han det dyra namnet om och om igen, till dess att hjärtat klappade våldsamt och ögonen tårades, medan hans darrande läppar sökte att framstamma en bön.

Han föll på knä i den mjuka, hvita snön.

— — — — — — — — — — — —

Då Karl kom tillbaka till hotellet från sin visit på Malma, blef han förvånad öfver att ej träffa sin reskamrat; och då han ej kom tillbaka till middagen, började Karl att blifva orolig.

Eftermiddagen skred mot aftonen, och ännu var ej Otto hemkommen till hotellet.

Då gick Karl ut för att söka sin vän. Han anade, att Otto vändt sina steg mot Malma.

Kommen midt för kyrkogården stannade han och beundrade det vördnadsbjudande templet.

"Det måste vara mycket gammalt det här templet", sade han till kyrkväktaren, som gjorde sin rund på kyrkogården för att se, att allt var i ordning till julen.

Den gamle tempeltjänaren stirrade uppskrämd på Karl. "Hvem är ni, min herre?" frågade han ängsligt.

"En främling på visit i trakten", svarade Karl.

"Hvem ni än är, måste ni komma och hjälpa mig. En tokig människa har kommit in på kyrkogården, och jag vågar ej gå till honom ensam." Kyrkvaktaren darrade som ett asplöf. "Jag har sett både ditt och datt häromkring i mina dar, men ej något så'nt här", förklarade han, då de två styrde sina steg mot baronessan Ankarströms grafvård.

Karl trodde ej sina egna ögon, då han varseblef sin vän i knäböjande ställning tala liksom för sig själf.

"Hvad i all världen gör du här, Otto?" frågade han förvånad men mildt, i det han lade sin hand på vännens axel.

Otto såg på Karl, men han svarade intet.

"Kom med nu genast, bror!" befallde Karl och drog sin vän med sig hemåt.

Karl rörde ej vid det ömtåliga ämne, som orsakat, att Otto befann sig i de dödas gårdar.

En drickspenning till kyrkvaktaren beseglade hans läppar, äfven om hans förvåning stegrades ännu mer.

Otto hade utkämpat den sista kampen i brottningen mot sitt eget jag; han hade, åtminstone i de fromma aningarnas värld, legat nära moderns hjärta ännu en gång.

Han kände sin ande stark, frimodig.

IV.

På Malma var nu snart allting färdigt för julaftonsfirning. Ljusen voro tända, granen stod nästan färdigklädd och godsets barn strömmade in i salen för att efter gammal vana fira julafton hos herrskapet.

Dora, baronens äldsta dotter, samt hennes man, den vällärde lektorn , och deras barn hade kommit en lång väg för att i någon mån ersätta bortovaron af baronessan.

Baronen kom ut från sitt rum och betraktade den lyckliga grupp, som utgjordes af Dora, hennes man och deras barn samt Ingeborg, men han gick in till sig igen med de skarpa grå ögonen fulla af tårar.

"Om blott Otto vore hemma", sade han och satte sig i länstolen stirrande på ett porträtt af en ung student.

Ingeborg fäste sista ljuset på granen och gjorde i detsamma en min, att hon ville tala med Dora i enrum.

"Tror du på drömmar, Dora?' frågade hon.

"Ja och nej, men hvarför frågar du det?"

"Jag drömde i natt, att Karl Fält, vår väntade gäst, och jag skulle — — —."

"Dumma flicka."

"Men jag drömde också, att Otto var Fälts reskamrat."

"Så dumt."

En släde körde upp på gården. Ingeborg sprang fram till fönstret.

"Dora — Dora — det är han", sade hon och sjönk ned på en soffa.

Betjänten förde de båda herrarna in i afklädningsrummet; sedermera anmälde han Karl till baronen.

Karl gick in till den gamle, följd af Otto.

"Välkommen, herr Fält! Jag nästan trodde, att ni ej skulle komma", sade han och tryckte varmt amerikanarens hand.

"Jag har äran att presentera min vän baron Otto Ankarström", sade Karl, utan att svara på baronens välkomsthälsning.

"Min son!"

"Min far!"

De lågo en lång stund i hvarandras armar. Karls djärfva *coup de main* hade lyckats. Isen omkring fadershjärtat brast, ty fadershjärtats kärlekskänslor bröto sig lösa i en enda mäktig ström.

Länge sutto de därinne på samma rum, hvarest den hemska förbannelsen hade blifvit uttalad öfver den glada men brottslige studentens hufvud.

"Gud välsigne dig, min son!" fullbordade Ottos lycka. Förbannelsen, som hängt öfver hans hufvud under tio långa år likt ett damoklessvärd var försvunnen, och en välsignande fadershand syntes i dess ställe.

Karl hade lämnat far och son ensamma, ty hans mission var fylld; han och Ingeborg voro inbegripna i ett lifligt samtal, då far och son inträdde i salen.

De båda systrana föllo brodern om halsen och kysste hans af Amerikas sol brynta kinder.

En sådan julafton hade man aldrig firat på Malma.

"Om blott mamma hade varit med", suckade baronen.

Man spelade, sjöng och var glad, ty den förlorade var återkommen. Till sist förrättade lektorn bön, och man åtskildes för några timmar för att i arla juldagsmorgon tillsammans i den gamla kyrkan fira Frälsarens ankomst. Karl och Otto flyttade till gästvåningen på Malma, och man tillbringade en jul, som aldrig går ur minnet på dem, som deltogo i fröjden.

— — — — — — — — — — — —

Afskedsstunden nalkades.

En eftermiddag, då Ingeborg och Karl genomgingo den senaste posten från Amerika, kom baronen in till dem.

"Jag är ledsen att störa, men jag skulle vilja tala med herr Fält några ögonblick", sade han och log åt det evigt unga drama, hvars första akt börjat spelas under hans eget tak. Han mindes nog — — —

"Gärna", svarade Karl, som ej anade, hvad frågan gällde.

"Sitt ned", sade baronen, då de voro inkomna på hans arbetsrum.

"Jag ber er att lyssna till mig, utan att afbryta, innan jag slutat", började han.

"Gärna."

"Jag har förut sökt att tacka er för hvad ni gjort för Otto; men nu har jag ett förslag att framlägga för er. Otto har lofvat att stanna hos mig och öfvertaga godset, ty jag börjar bli gammal. Men jag har mina planer med afseende på hans framtid. Min mening är att återupptaga den nedlagda bruksdriften och utvidga verkstäderna i stor skala för att tillverka moderna maskiner. För ett sådant arbete behöfver jag en duglig, driftig och erfaren disponent. Vill ni öfvertaga denna plats? Ni och Otto blifva de egentliga herrarna på täppan, och jag — ja, jag får njuta af edert arbete." Baronen hade talat med känsla och öfvertygelse.

"Herr baron, edert smickrande anbud kommer så hastigt, så jag måste utbedja mig betänketid", svarade den förvånade amerikanaren, som på det allra varmaste förordats af Otto.

"Jag väntar ert svar i morgon", svarade baron Ankarström och sköt Karl ut från sitt sanktum med mildt våld, ty han visste, att Ingeborg väntade på honom.

V.

Två år äro gångna, sedan Karl firade sin första jul på Malma.

Mycket är förändradt på det gamla bruket och godset.

Unga, driftiga krafter hade förvandlat allt. Det gamla har gifvit vika för det nya, och Malma håller på att arbeta sig upp till Sveriges förnämsta industriella anläggning inom sin bransch. Amerikansk drift, ingenuitet och företagsamhet och svensk ärlighet och arbetsamhet hafva ingått ett bolag, som trotsar konkurrens.

Det är jul.

Otto Ankarström, arfvingen till detta storartade etablissement, har nyligen hemfört sin svensk-amerikanska brud, och i afton på själfva nyårsafton firas bröllop mellan disponenten öfver och delägaren i Malma bruk, Karl Fält, och Ingeborg Ankarström.

Gamle baronen är öfverlycklig, och trots hans gamla adelsanor och rena, blåa blod, skulle han i afton bemöta med förakt hvarje försök att förringa det röda, kraftiga amerikanska blodet, som genom denna förening ingjutits i det adliga stamträdet.

ANDEER.

I JULETID.

Drag ur folklifvet på Öland.

Redan i hednatiden firade våra förfäder en högtid, som de kallade jol eller jul, och som inföll ungefär vid samma tid på året som vår jul. Det var egentligen ett vintergille, som firades till gudarnas ära, af tacksamhet för den under året erhållna skörden. Då sedermera kristendomen infördes i Sverige, bibehölls det gamla namnet "jul" för den högtid, då de kristna fira minnet af Guds Sons människoblifvande.

Men alldenstund ju äfven de kristnas jul till följd af sin betydelse var en glädjens högtid, kom mycket af de gamla, muntra upptågen från hedenhös att fästa sig vid våra kristna förfäders julfirande. Kvarlefvor däraf kunna än i dag spåras, åtminstone i vissa landsorter. Men ju mer kristendomens innebörd blir klar för folkets religiösa medvetande, desto mer försvinner ock allt oväsentligt och främmande från dess gudsdyrkan.

Emellertid är julen i Sverige en glädjehögtid, till hvars firande man med stor omsorg bereder sig. Att så var fallet i min hembygd, minnes jag väl. Man tvättar, skurar, brygger och bakar veckor i förväg. Synnerlig vikt lägges dock på rengöringen. Allting från golf till tak, icke blott i mangårdsbyggnaden, utan äfven i stall och ladugård, putsas på det noggrannaste, och sedan allt detta är undanstökadt, glömmer man icke att själf taga sig ett duktigt bad.

En annan sed är den, att man håller sig förpliktad att före julen till sin ägare hemställa, hvad hälst man haft till låns, och anses det åtminstone i min hemort såsom en gruflig förhärdelse att ej så göra. Troligen är detta ett drag af svenskens urgamla oberoende, som han ännu åtminstone vid årets fröjdefullaste högtid känner behof af att lägga i dagen.

Barnen, som kanske mest af alla glädja sig åt julhögtiden, räkna långt på förhand ut, huru många dagar ännu återstå före den efterlängtade julaftonen. Ofta hör man dem flere dagar före jul sjunga: "I dag ha vi da'n före da'n före da'n före doppareda'n" o. s. v. afkortande en dag i sender, tills de nästan utom sig af förtjusning kunna utbrista: "I dag, i dag, i dag ha vi doppareda'n", och så är han då ändtligen kommen den märkvärdige tjugufjärde december.

Tidigt på morgonen stiger man upp och är strax i färd med dagens sysslor så inom som utom hus. Drängen eller någon annan af husets manliga befolkning skickas till skogen efter julgranen. Detta är ett af dagens skönaste värf. Hvad kan vara härligare än att med gladt mod ströfva omkring öfver berg och dal, omgifven af Guds rena, friska och majestätiska natur, helst när man har det medvetandet, att man med sitt arbete skall bereda en sann och oskyldig glädje åt månget barnahjärta, ja, äfven åt mången gammal, som längtar att, om ock blott för en liten stund, blifva barn på nytt. Denna dag sköter husfadern själf kreaturen, som äfven tyckas förstå, att något ovanligt är på färde. Mor hänger tidigt köttgrytan i spiseln och blåser på elden af alla krafter, ty länge och väl skall köttet koka, för att bli riktigt mört och smakligt. Sedan ordnar, torkar och dammar hon öfver allt i huset samt skurar tenn- och kopparkärlen, kanske äfven silfvertumlarne, så att allt blänker som messingsknapparna med kronans vapen på i gamle korpral Falks uniformsrock. När allt är klart, ställes hvart och ett på sin behöriga plats, vanligtvis på gafvelhyllan, och husmodern är glad i hågen, då hon förnöjsamt låter blicken fara öfver den trefnad, som finns i huset.

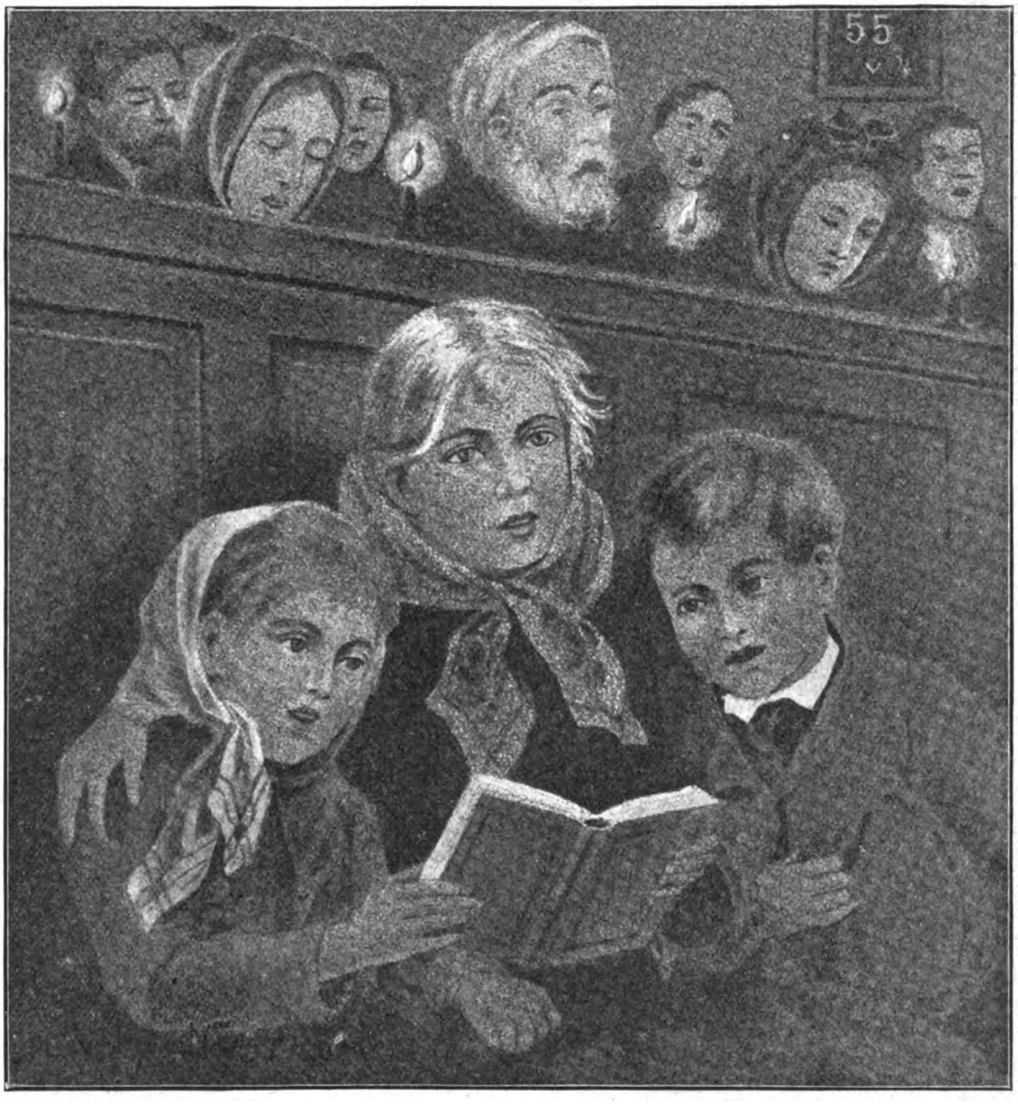
Förmiddagen är snart förbi, och den vackra julgranen är nu hemma. Både unga och gamla samlas för att till högtid pryda skogens fagraste barn. Äpplen, karameller, julgubbar af alla slag samt hembakta hjortar, hästar och grisar dingla snart öfverallt i trädets grenar, som ytterligare prydas med en mängd pappersremsor i alla regnbågens färger. Slutligen påfästas ljusen — ett trearmadt sådant i toppen — och så är julgranen färdig.

Skön är hon ock, där hon står midt på golfvet och på sitt tysta men vältaliga språk förkunnar Guds frid och människors välbehag. Sedan allt är i ordning, samlas man på husmoderns uppmaning kring köttgrytan, som under hela måltiden puttrande kvarstår öfver elden på spiselhällen.

Här ätes middag, och sannerligen mår man icke som pärla i guld! Man doppar och äter, och äter och doppar, och pratar och dricker mors hembrygda julöl och doppar och skrattar och känner sig så lycklig som aldrig tillförne utom vid jul.

Sedan man på detta sätt intagit middagen, lägges sista hand vid hvad som möjligen ännu kan vara att ordna för kvällen, hvarpå man bereder sig till ett ännu skönare och gladare göromål, nämligen det att ordna julklapparna. Detta måste dock ske så hemlighetsfullt som möjligt. Barnen få ej vara med, förrän allt blir i ordning, ty det är i synnerhet dem det gäller att bereda en angenäm öfverraskning; de inskickas därför i ett närgränsande sidorum, medan far ordnar sakerna. Vanligen läggas de kära gåfvorna, små och stora, om hvarandra, — de äro vid jul af lika värde — i en stor korg, som sedan öfvertäckes med en duk och ställes vid bordets främre ända, där husfadern under aftonmåltiden har sin plats. Under tiden har julkvällen bredt sitt hemlighetsfulla flor öfver berg och dal, och man tycker sig i självfva naturen märka, att högtid är för handen.

Såsom på gifvet tecken samlas nu alla husets medlemmar med strålande anleten omkring det af Guds gåfvor fullastade bordet, och sedan husfadern med allvarlig stämma läst bordsbönen, griper man sig friskt an med mors rara anrättningar. I synnerhet är det vanligt, att man denna afton här så väl som i hvarje svenskt hem, där ej nöden förbjuder det, låter sig bespisa af hvit gröt och lutfisk. Det hembrygda ölet saknas ej heller, utan vandrar stånkan stadigt det glada och lyckliga laget rundt.

I julottan.

När man slutat spisa, tager husfadern, medan ännu alla sitta till bords, duken af den hemlighetsfulla korgen och börjar framplocka smått och godt till älskade barn, aktade tjänare och trogna vänner, ja, till alla närvarande och understundom äfven till någon frånvarande familjemedlem, vid hvars åtanke mors öga tindrar så klart, under det en tår krossas i dess näste.

Men far och mor bli ej heller utan, ty de kära små hafva dock, oaktadt alla förbud att nalkas korgen, smugit sig dit, kan tänka, med hvar sin lilla julklapp åt dem, som de hittills älskat och ännu älska högst af allt i världen. Men

tänk, huru roligt det är att vara med vid utdelningen af de rara sakerna! Hvar och en spetsar öronen för att höra sitt namn uppropas: så *hör* man och så *känner* man, att det är jul till och med bara för ens egen skull.

Detta nöje är dock snart förbi, och sedan börjas hvad som i synnerhet för barnen är det allra muntraste: dansen kring den strålande julgranen. Alla deltaga häri, till och med mor och far måste vara med i ringen, som slutes af vänfasta händer. Glädjen står högt i tak. Ibland måste man dock hvila sig litet, hvarvid man roar sig med att gissa på nötter, berätta små julsagor och mera dylikt. På detta sätt förgår tiden med lust och gamman.

Husfadern, som af hjärtans lust deltagit i all denna oskyldiga munterhet, bjuder omsider tystnad, framtager den stora bibeln med de blanka mässingsspännena, sammanknäpper sina händer, lyfter sina ögon mot höjden, hvarifrån all god gåfva kommer, samt läser: "Herre, du har varit vår tillflykt från släkte till släkte . . . ." Alla sammanknäppa sina händer och lyssna under vördnadsfull andakt, och Guds frid sprider en himmelsk återglans öfver den trefna familjegruppen.

Sedan aftonbönen är slut, bjuda alla hvarandra händerna till ett hjärtligt: god natt!

Allmogen slösar ej i hvardagslag med sådana ömhetsbetygelser, åtminstone ej husfolket sinsemellan, men därför käns det ock så mycket innerligare, då det sker.

Men huru skall man kunna sofva efter all denna glädje? Jo, allt försiggick i barnslig oskyldighet, och ett godt samvete är den bästa hufvudkudde. Dock, ej alla sofva. I somliga trakter är det ej ovanligt, att man vakar julnatt. För detta ändamål har man skaffat sig hvar sitt ljus af precis samma storlek. Dessa tändas på en gång, därpå väntar man för att se dem brinna ned, och den, hvars ljus först nedbrunnit, skall först se det land, där ingen skall behöfva ljus af lampa eller ljus af sol, utan där Herren skall vara deras eviga ljus.

Juldagen står man vanligen mycket tidigt upp för att i god tid hinna till ottesången, som kanske skall förrättas af sonen till någon af socknens mest betydande män, någon ung student, som nyligen kommit från skolan för att i barndomshemmet fira julen.

Härligt är det att gå upp till templet denna morgon. Blicka hvart man vill, öfverallt skall ögat mötas af lyktor och bloss, burna af den högtidsklädda skaran, som nalkas Herrens hus. Kyrkan står ock såsom en fyrbåk i natten och lyser sina barn på deras väg. Härligt är templet i sin prydning, härlig är änglasången: "Ära vare Gud i höjden och frid på jorden och människorna ett godt behag!" Aldrig såg socknens åldrige lärare så majestätiskt vördnadsbjudande ut som nu, då han, klädd i den sida, hvita mäss-skjortan samt i mässhaken med det gyllene korset och den strålande solen, — sinnebilder af den kristnes lif: genom lidande till härlighet —, stod framför det af tretton ljus upplysta altarbordet. För allmogen är den glans, som denna morgon omgifver prostfar, underbart hänförande, och det är icke utan en viss hänryckning, som man, då han inträder genom sakristians dörr, instämmer i den högstämda psalmen: "O, du härlighetens sken!"

Detta är en högtidsstämning, som icke blott griper den enfaldige dannemannen, utan som lika mäktigt fattar en hvar, hvars hjärta ännu står öppet för högre tankar och känslor.

I daggryningen afslutas gudstjänsten, och hvar och en begifver sig hem till sitt, hvarpå man vanligen håller sig hemma i stillhet hela juldagen.

På annandagen däremot börja redan de så kallade julbesöken, då släkt och vänner hälsa på hvarandra och njuta af hvad huset förmår. Vid dessa julkalas går det oftast synnerligen muntert till. De äldre draga sig då vanligen undan, männen till ett rum, där de slå sig ned omkring bordet för att vid pipan och ölstånkan öppna sitt hjärtas fatabur, kvinnorna till ett annat, där det i all synnerhet ej fattas dopp och samspråk till kaffet. Ungdomen däremot samlas i de större rummen. En mängd lekar och dansar af det mest skrattretande slag tillställas, hvarvid i synnerhet de gamla folkvisorna och allmogedanserna komma på programmet. Dessa tillställningar sluta vanligen ej förrän andra dagen, då man efter en duktig frukost begifver sig hem, merendels att bereda sig för nästa kalas, ty dessa upphöra ej, förrän de gått bylaget om.

Med den trettonde januari eller tjugondedag Knut, som han ock kallas, anses julen förbi, hvarför man åter, som allmogen säger, "tar på sig blaggarnsskjortan och sätter fram den grofva kakan".

Af det sagda må man dock ej sluta, att julen i svensk bondebygd endast skulle vara en fest ägnad åt lek och nöjen, ty ehuru man, så långt möjligt är, från sig aflägsnar arbete, sorg och bekymmer för att hvila och vederkvicka sin kropp, ihågkommer man dock alltid denna högtids stora andliga betydelse: att låta själen fröjdas i sin gudomlige människovordne Frälsare. En julhögtid sålunda firad är sannerligen icke förlorad.

S. G. Y.

JULHÅGKOMST.

Du har ej glömt den lilla vrå,
där vaggan din har stått,
men du som jag har då och då
i tanken dit hän gått:
det var ju där i Sverges land,
sköljdt utaf Nordsjöns väg,
kanske vid östervågens strand:
dit ställa vi vårt tåg.

Så tagom tankens vingar på,
och strax anlända vi
och vilja in i hemmet gå
ej blott på gården bli.
Där sitter mor och kära far
och syskonringen säll.
Jag det så klart i minnet har,
som om det skett i kväll.

Och det var jul, den glada tid,
som var vår glädjefest,
då allting tycktes andas frid,
ty Gud var hemmets gäst.
Och glädjerop i höjden gick,
man jublade i kapp,
när hvar och en sin julklapp fick,
det var ett glam och napp.

Nu bjöds på äpplen och konfekt,
och nötter delades,
som skulle gissas på korrekt,
ty om det felades
en enda blott, man måste då
ur egen ficka ta
och se'n försöka återfå
sitt gods och lycka ha.

Nu dukas bordet, du kan tro,
att maten icke tröt.
Och mamma hade ingen ro,
jämt bjöd hon fisk och gröt.
Och alla skulle sin del ha,
ej fick man lottlös gå,
om så, då var det icke bra,
det lät hon klart förstå.

Då hvar och en belåten var,
mor tager bibeln fram,
och uti denna läser far
om släktets synd och skam,
om huru Gud har sändt sin Son
att frälsa världen all,
och rädda den, som uti tron
hans nåd mottaga skall.

Men barndomstiden finns ej mer,
blott minnet återstår,
det som en vänlig stjärna ler
på lefnadsvägens spår.
Fast skild från denna sköna tid
jag äger likväl kvar
julhelgens lycka, fröjd och frid,
och än ler stjärnan klar.

I hemmets krets på denna jord,
om än jag främling är,
finns samma himmel, samma ord
och samme Herre kär.
Och samma ljusglans strålar än
från krubban, nu som då,
mot den, som hafver Gud till vän
och vill hans väg förstå.

A. M. LE VEAU.

VID JULTIDEN I SVERIGE 1434.

Det är dagarna före jul 1434. Vintern är kall, och mycket lidande bland de fattiga har försports till följd af de stora skatter, som de danske pålagt, och äfven däraf att de rikare ibland bönderna, för den allmänna osäkerhetens skull, ej våga låta uträtta något arbete i skogen och i grufvorna. De våga nämligen ej öfvergifva sina hem för en enda dag af fruktan för att de danska knektarna skola komma och sköfla dem. Därtill kommer ock att Dalarne har ett ganska kallt klimat, ty landet ligger högt, och kalla, forsande strömmar ila ständigt ned åt afsatserna om sommarn och hösten samt betäcka det kringliggande landet med is under vintern.

Ryktet om danskarnes framfart i de närgränsande landskapen, Västmanland och Uppland, hade spridt sig bland dalaallmogen. Tanken på hämnd hade redan vaknat hos det lifliga folket, och denna tanke mognade mer och mer, sedan man fått höra talas om de danskes grymheter vid Orsa. Dalkarlarne gjorde sig därför i ordning till strid.

Det enda, som vid denna tid anslog en annan ton i folklynnet, voro de på hösten ofta förekommande bröllopen och i synnerhet det som snart skulle hållas i Mora, där fjärdingsmannen, Sik Arne Månsson, skulle en vecka före jul träda i brudstol med den rike Topp Olof Larsons dotter från fjärde Settungen. Detta bröllop skulle blifva stort och danskarne till trots i full enlighet med gammal svensk häfd. Ortens alla mera betydande hushåll voro inbjudna, och till alla fattiga i socknen hade bud skickats, att de skulle på utsatt dag komma till den myndige Topp Olof Larsons för att äta ärtgröt och brudpigemölja, samt ur skänkekannorna dricka brudens och brudgummens skål. Säkert är ock, att så snart denna inbjudning var erhållen, beslöto alla att infinna sig vid bröllopet, men till följd af den allmänna osäkerheten gjorde man ock sina vapen i ordning, bestående af bågar, yxor och spjut samt allehanda tillhyggen.

På den utsatta bröllopsdagen hade bruden af hennes fader och några utvalda tärnor ledsagats till prostgården för att "klädas", såsom man vanligen kallade brudsmyckningen. Prostens döttrar utförde detta intressanta arbete, och prostinnan kom esomoftast in för att se till, om allt var som det borde. Vid middagstiden var allt färdigt, och man såg skjutsar och fotgängare nalkas Topp Olof Larsons gård, som blott låg ett litet stycke från prostgården. Vid porten skulle bruden mötas af brudgummen och denna gång, för den stora hederns skull, i sällskap med prosten. Därefter skulle vigseln ske hos Topps, hvarpå de unga, när bröllopsveckan vore öfver, skulle begifva sig till Sik Arne Månssons för att tillsammans lefva i eget bo, ty Sik ägde redan egen gård och grund och hade fått löfte om några fjärdingar till af sin rike svärfader. Det vackraste i detta var, att Sik genom eget arbete själf hade svingat sig upp till oberoende enligt tidens fordringar.

Sådan var planen, som blifvit uppgjord med hänsyn till detta giftermål. I det stora hela gick den visserligen i fullbordan, men bröllopet blef icke så långvarigt, som man hade tänkt.

Vigseln var förrättad, prosten hade hållit ett kort tal och läst välsignelsen öfver de nygifta, då den myndige svärfadern, Topp Olof Larson, uppstod och sade, att han ville gifva de nygifta en liten bröllopsgåfva, och hoppades, att alla ville göra honom efter. Så sagdt stack han köpebrefvet till några mindre hemman i en större silfverbägare och lade därpå några silfverpenningar däri. Bägaren skickades sedan omkring laget och hvar och en lade i densamma, eftersom han förmådde, och så vardt bägaren snart fylld med silfver. Sedan bjöds på bröllopsmåltid, och man slog sig ned i den långa stugan vid de hvitskurade borden, som för tillfället voro prydda med linnelakan, och gjorde sig redo att äta. Prosten, som satt vid den främre bordsänden, uppstod, hvilket var signalen för de andra att göra så med, läste så en bordsbön, och så var man redo. Allt var enkelt: rätterna bestodo af vörtbröd, tunnbröd, bullar, skarpost, sötost, smörklimpar och fläsk, upprågadt på stenfat, torrt fårkött m. m. Tallrikar begagnades ej, utan därtill använde man turnbrödsskifvor och maten uppfångades med ett slags fällknifvar, som gästerna själfva fingo medföra. Bristen på gafflar ersattes med fingrarna, men skedar funnos, fastän de voro af trä och försvarligt stora. Prostens sked var af horn, men brudens och brudgummens af silfver, för att utmärka, att de tillhörde en rik släkt. Ölstånkan gick flitigt omkring laget och sinnesstämningen blef så småningom rätt liflig.

När måltiden var slut, bad prosten Gud välsigna de mottagna gåfvorna samt tackade honom för att han alltid ser till den fattige. Detta var ej skämt, ty han nämnde äfven i sin tacksägelse, att svärfader Topp låtit koka ärtgröt för de fattiga i allmosehuset och bestämt 30 daler kopparmynt för nödlidande under vintern. Då prosten slutat, sjöngs en psalm, och med hänsyn till julens närhet uppstämdes på prostens begäran till bröllopsfolkets uppbyggelse den gamla psalmen "Puer natus in Bethlehem, Bethlehem, unde gaudet Jerusalem, Hallelujah." Men därmed var det ej slut. Man hade hört om danskarnes framfart i landet och om Engelbrekts befrielseförsök, och detta gaf anledning att sjunga ännu några stycken och bland andra dessa: "Frihet är det bästa ting, som sökas skall all världen kring, men den frihet väl kan bära, han läre att vara sig själfver huld, han offre för frihet allt silfver och guld, ty frihet följer ära." Prosten hade själf blifvit lifvad, och fastän det började att vara sent eller i själfva verket bittida, ty det var redan efter midnatt, begärde han än en gång ordet och började att med hög röst uttala följande kväde: "Vi klage det alla för herrar och välde, och för utländske städer, hvad Sverige är skedt, med svek och falskhet, som daner fara med, svenske män, I akten det än, när I hören det kvädas. Bättre dö

i elden röda, än ärelös lefva" — — — längre hann han ej, ty man började att från dörren till bröllopssalen högt och hastigt samtala. Något sådant störande af prostens tal hade aldrig förut förekommit, och så fann han sig ganska illa därvid och frågade hvad det var, som förorsakade talet vid dörren. Klockaren, som under tiden dragit sig dit, svarade, att brudgummens farbroder, såsom det af en vandrande inhysesman berättades, blifvit af den danske fogden gripen och vid Orsa fogdegård hudstruken, emedan han var svenskvänlig och illa utlåtit sig om danskarnes förfarande där och i synnerhet därom, att de plägade binda bönderna vid en påle och omgifva dem med granris på några fots afstånd samt antända det, hvarvid det händt, att några af de arma offren blifvit kväfda af röken. Allt detta framsades så högt, att de flesta hörde det, och en och annan började redan uttrycka sitt missnöje med dalkarlarne, som kunde tåla dylikt. Under sorlet, som uppstod, hörde man plötsligt en röst, som högljudt ropade: "Till Orsa för att hämnas den redlige Sik Arne Månssons farbrors och alla ärliga Dalmäns skymf." Ett ljudeligt bifall hördes i salen och utomkring ibland den församlade menigheten äfvenledes. Prosten äskade ljud, och det blef åter tyst. Han upptog liksom ekot ordet: "Till Orsa, mina barn, men låtom oss först bedja vår Herre om syndernas förlåtelse samt om kraft att kunna fördrifva juten, bevisa barmhärtighet äfven mot fienden och hjälpa Engelbrekt att befria Sverige från utländskt härskap." Detta korta tal hälsades af alla med bifall. Redan sågos dalkarlarne framtaga sina knifvar, undersöka dess egg, pröfva sina nyss till sides hängda bågar och blanka upp sina spjut, färdiga att begifva sig i väg, då prosten åter äskade ljud och sade: "Jag är för gammal att handla, men ej att råda. Jag beder eder därför att ej hasta till Orsa. Skaffen eder en anförare, som I alla viljen lyda, innan I begifven eder åstad." "Ja", ropades det, "en anförare, en anförare." "Hvilken önsken I?" frågade prosten. "Arne Månsson", svarade många. "Arne, Arne, Sik Arne Månsson skall leda oss att hämnas sin farbrors skymf." Arne hörde orden och bleknade ej; ej heller hans unga brud, men man såg, att oron kämpade i hennes själ, ty hennes läppar började konvulsiviskt att darra. Prosten såg det ock, och han sökte äfven att gifva sakerna en annan vändning genom att nämna sin sons Tychos namn, väl icke såsom anförare, men dock för att rikta uppmärksamheten på honom. Tycho var stor, stark och allmänt omtyckt, och man vardt därför snart sinnad att välja honom till anförare. Då kom klockaren fram och sade, att det vore bättre att välja Arnes broder, som äfven var närvarande, ty han vore ej gift, utan bara förlofvad, och Barbro, fästmön hans, vore ej emot, att han toge befälet. Klockaren hade nyss talat med henne därom. Så ordnades det ock, att Thor Månsson, Arnes broder, tog befälet öfver truppen. Själf skulle han leda anfallet, hvaremot Arne och Tycho skulle hafva hvar sin flygel i kommando, om det behöfdes.

Snart var man färdig till uppbrott. Prosten uttalade sin välsignelse öfver den aftågande skaran, och så var bröllopet i Mora öfver.

II.

Natten var kall och ljus. Månen lyste klart, och snön gnistrade som milliontals diamanter på den af Herren själf till högtid prydda marken. Man talade ej mycket, utan tämligen ljudlöst gick tåget fram. Afståndet var ej så långt, blott 2 svenska mil. Före middag var man framme vid Ornäs. Den väg, våra vandrare kommo på, gick längs med murarna till fogdegården och midt för densamma gick en annan väg öfver dalälfven och ned mot Malung. Själfva gården låg vid en krök af stora landsvägen, så att man ej kunde se långt från den ena sidan om gården till den andra.

Just som morafolket kom fram, mötte det här en hemsk syn. Midt för gårdens port, helt nära vägen voro 6 människofigurer fastbundna vid hvar sin påle och omgifna af en rykande ring af grönt granris, uppstapladt till vid pass tre a fyra fots höjd. De sågo ut som om de varit medvetslösa, men så snart de förmådde uppfatta de annalkandes röster, började de alla röra på sig, utom en. På ett litet afstånd från denna brasa såg man trenne föremål långsamt nalkas mot granrisringen. Det var tre slädar fulla af ris och förspända med 6 kvinnor: 2 för hvarje släde. Under de danska drängarnas piskor måste de släpa fram granris till deras mäns bål. Öfver porten såg man tvenne barnkroppar spetsade på hvar sitt spjut, ett på hvardera sidan af porten. Det var på detta sätt, som danskarne menade, att de skulle kunna tvinga den svenska allmogen till lydnad och underkastelse. Danskarne och svenskarne inträffade vid den ohyggliga skådeplatsen på en gång. Ingen hade på förhand kunnat aktgifva på den andre, och ingen syntes hafva väntat ett dylikt möte. Rådvillheten varade dock ej länge. Porten till gården stod händelsevis öppen, och denna omständighet betjänade sig danskarne af att komma undan så fort som möjligt. De glömde ej heller att i hast låsa porten efter sig. Morakarlarne voro som det syntes litet rådvilla. Men snart sågo de, att hvad som skulle göras, måste ske snart. Man lossade de arma offren från deras pålar, men ett af dem rörde sig ej mer. Det var Sik Arne Månssons farbror, som för sin frimodighets skull hade marterats till döds, innan man band honom vid pålen. Kvinnorna sökte trösta sina män det bästa de kunde och männen likaledes kvinnorna. Detta varade dock ej länge. Frågan var, hvad man skulle göra med gården. Man beslöt att bryta upp porten och taga danskarne till fånga och grep ögonblickligen verket an. Men danskarne hade nu hunnit ordna sig till försvar. De barrikaderade porten på insidan, så att den ej kunde öppnas, och började att kasta stenar, tegel och annat på de anfallande ut öfver muren. Morakarlarne drogo sig då något litet undan. De slöto sig omkring granrisringen: fingo den att brinna bättre, vårdade de arma offren, som stått bundna där, samt väntade på rådslag. Då såg man prostens Tycho taga en eldbrand, sticka den på sin pil, hålla den framför sig och peka mot gården, inom hvars murar husen till det mesta voro täckta med halm. Man förstod honom. Mer än tjugu bågebeväpnade dalmän gjorde såsom han, och inom några ögonblick flögo bränderna från bågarna fladdrande genom luften och stucko fast i gårdens halmtak. Elden tog strax fart, blott några ögonblick och hela gården stod i ljusan låga. Dalfolket hade omgifvit nästet på alla håll, så att ingen skulle slippa undan. Men de hade glömt, att det var en underjordisk gång därifrån mot norr. Så var det, och genom denna smögo sig kvinnorna och barnen ut jämte ett par katolska munkar, som för tillfället vistades på Orsa. Men gången måste snart hafva blifvit otillgänglig, ty danskarne klättrade upp på muren, där ej de brinnande husen stodo för nära och försökte att komma ned. Det gjorde ock några, men blott för att råka i händerna på morakarlarne och göras till fångar af dem. Slutligen såg man fogden själf komma upp på muren. Han såg sig om för ett ögonblick och gjorde ett hopp för att komma undan. Lyckligt och väl kom han ned och tänkte nu tränga sig ut, där det var minst med folk. Arne och hans broder stodo bredvid hvarandra ett stycke därifrån. Med knifven i högsta hugg störtade sig fogden öfver Arne. Denne vek litet åt sidan, så att juten miste sitt mål och så störtade han rakt på Thors framsträckta lans. Där var nu dansken i sina fienders våld. Spjutet hade trängt igenom bröstet vid den vänstra skuldran och blodet flödade tämligen fort. Dalkarlarne ville taga honom lefvande till Mora och ärnade därför draga ut spjutet, men dansken var mera rädd för dem än för döden, och innan de kunde hindra det, hade han sänkt dolken i

sitt eget hjärta. De tappra moramännen ansågo, att den danske fogden icke var värd en hederlig graf, och så beslöto de att lägga honom på den tomma släden, som stod där, ty veden hade man kastat på elden att värma sig vid, och föra honom till Mora och sätta honom på den gamla galgbacken i närheten såsom en lämplig varning för danskarne.

Hastigt begåfvo de sig nu på återväg, och innan kvällen voro de tillbaka igen för att göra sig i ordning för julens firande, men lika hastigt spred sig ryktet om hvad som timat och för danskarne inberättade de undkomne munkarne, att moramännen dödat fogden och satt eld på gården i Orsa. Danskarne beslöto sig för att ödelägga Dalarne, så att hane där ej skulle höras, men dessförinnan ville de invagga dem i säkerhet och skickade sålunda sina spioner och tjänare dit upp för att underhandla med dalfolket och lugna sinnena. Huru de lyckades häri, berättar oss utförligt den svenska historien. Här hafva vi blott velat erinra om ett minne från julen i Dalarne 1434.

X.

UNGDOMSFÖRENINGEN.

Vi äro nu inne i den del af året, då våra ungdomsföreningar, eller Lutherförbund, som undertecknad föredrager att få kalla dem, lefva sitt friskaste, verksammaste lif.

Jag har alltid älskat den tanken, att våra Lutherförbund äro och böra kunna vara till stor välsignelse för hvarje lokalförsamling och för vår synod som ett helt. Nyligen hafva trenne saker å nyo bragt frågan upp för mitt hjärta lifligare än annars.

Det första var "Comes" anfall i *Augustana* gentemot våra Lutherförbund, liksom om de vore till mera skada än nytta.

Det andra var den genomtrefliga gemensamma årsfest, som Mc Pherson-distriktets Lutherförbund förliden vecka firade i Lindsborg.

Det tredje var ett besök i Denver, där Lutherförbundet än i dag lefver ett friskt lif, ehuru stiftelsen är så gammal, att doktor Brandelle i går kunde säga: "Vi hafva haft en utmärkt ungdomsförening under hela min ämbetstid härstädes, och den fanns, innan jag flyttade hit." Doktor Brandelle har varit pastor i Denver i mer än sexton år.

"Comes" har rätt, då han säger, att en ungdomsförening medför mycket besvär och extra arbete i en församling. Därom enas vi strax. Men inte bevisar det någonting i fråga om Lutherförbundens nyttighet eller ej. Det minsta besväret är att ingenting göra. I en församling kan man nöja sig med att hafva bara högmässopredikan på söndagsförmiddagen. Ingen söndagsskola, ingen aftonsång, ingen veckogudstjänst, ingen kör, ingen missionsförening, intet Lutherförbund, inga söndagsskollärarемöten. Allt det nämnda kräfver arbete och besvär, men icke dömer det ett enda af dem af med dess lifsrätt för det.

Våra Lutherförbund skola vara en öfningsskola för församlingslifvet i den mening, att de böra väcka medlemmarne till större insikt uti församlingsmedlemskapets stora förmåner, gifva dem färdighet och lust till att tjäna, deltaga och vara med i skötandet af församlingens angelägenheter och verksamhet samt i alla afseenden fostra dem till aktiv tjänstgöring. De gamle utttränga ofta omedvetet de unga från i det närmaste all tjänstgöring i församlingslifvet. De unga få vara med och se på, höra på och — vänta, men att göra något, det begär man icke utaf dem. Man omväljer på många orter trustees och diakoner gång på gång, till dess de äro utlefvade och slappa och i många fall hafva blifvit ett slags småpåfvar, som göra både med pastor och församling, just såsom dem godt synes. Ofta då det påpekas, att ämbetsbördorna borde delas, frågar man: "hvem kunna vi välja?" Har då Lutherförbundet skött sin sak rätt, så äger man i hvarje församling ungdomliga krafter, hvilka äro vana att yttra sig offentligt, som i åratal varit intresserade i församlingens angelägenheter och följt med verksamheten i dess gilla gång och utveckling, och som med ett ord äro färdiga och skickliga att taga på sig selen och hjälpa till att draga lasset och bära bördan. Gjorde våra Lutherförbund icke mera godt än detta, så ägde de likväl lätteligen rätt att finnas till. Missförstå mig icke! Jag vill ej hafva de gamle ur vägen. Visst icke. Somliga gamla kunna till förmån och nytta för församlingen tjäna hela sitt lif igenom, och hvarje omval är både för dem och församlingen en verklig heder, under det att somliga andra, både unga och gamla, hafva tjänat jämt en termin för länge, då de uttjänat sin första. Bara det vill jag påstå: hafven någon eller några af de yngre, af dem som äro mellan 25 och 40 år, med och väljen icke blott dem, som äro mellan 50 och 70 år till ämbetsmän i församlingarna.

Det gemensamma Lutherförbundsmötet lände undertecknad till stor glädje. Så roligt det var att höra dem tala, sjunga, deklamera, traktera musikaliska instrument, så roligt det var att se ungdomen samlad till detta kristliga festtillfälle i vår kära Bethania-kyrka. Ja, just i kyrkan gladdes de tillsammans, desse unge från distriktets olika församlingar, omkring Guds ord och annat nyttigt och lärorikt, som förekom å programmet. Härliga Lutherförbund, tänkte jag, som så sammanför de unga i och för våra församlingar och vårt församlingslif. Alla prästerna, som voro med, uppfylldes af samma glada, hoppingifvande känsla.

Dr Brandelle omtalade för mig ett och annat om den gamla, präktiga ungdomsföreningen i hans församling i Denver. Den har från början upprätthållit tukt och disciplin inom sig själf på ett tillbörligt och fruktbringande sätt både i fråga om programmens halt och beskaffenhet och medlemmarnas lämpliga uppförande under mötena. Detta gladde mig innerligt. Ett Lutherförbund kan komma i vanrykte, om det låter föreningen blifva bara en rolighetsbyrå. Vi hafva sport om en ungdomsförening, där alla deklamationer voro humoristiska, och där man sammankom bara för att gemensamt få skratta ett par timmar. På ett annat ställe uppförde medlemmarna sig under programmets utförande på det mest obildade och råa sätt genom att sitta där och skratta och hviska, idisla gum och knäcka nötter. Är det underligt, om sådant nonsens väcker leda och vämjelse hos både ung och gammal, om det annars finnes något ordentligt folk på en sådan plats?

Programmen böra vara så värdefulla som möjligt, måste vara värdiga och anständiga, och ungdomen måste lära sig att såväl tala som för öfrigt uppföra sig anständigt under programmets utförande och för resten under hela mötet.

Tala på ett tillbörligt sätt, sade vi. Jo, just det. Hören i dag om en enda liten sak. En ung pastor skulle här om dagen lysa på, att aftonens talare vore den af församlingen

kallade nye läraren. I sitt lilla tal nämnde han den anländes namn gång på gång utan att likväl kalla honom vare sig "pastor" eller "broder". Ett så tölpigt och rått förfarande trodde vi vara omöjligt ibland våra prästmän åtminstone, men det nämnda hände för blott några veckor sedan, det hände i höst i en af våra bäst kända orter bland svenskarna i Amerika, och den unge pastorn, som bar sig så oborstadt åt, hade graduerat både ur College och Seminarium. De unga skola lära sig att i det offentliga ordet nämna hvar och en med den titel eller det tilltalsord, som den ibland bildadt folk kända och erkända etiketten kräfver.

De unga skola lära sig sitta stilla, tysta och uppmärksamma under programmets utförande. De skola lära sig att icke skratta åt eller förlöjliga en, som t. ex. kommer af sig i en deklamation eller annars råkar ut för något missöde. De skola minnas, att en "lady" eller "gentleman" aldrig får såra en annan genom att fröjda sig öfver eller skratta åt ett ofrivilligt missöde eller misstag.

Sitta stilla! I en af våra stadsförsamlingar finnes det en pastor, som platt inte kan sitta stilla. Vid ett i år hållet ungdomsmöte i kyrkan sprang han omkring under ett af talen, än till den ene, än till den andre, hviskade, småpratade, promenerade omkring i hela kyrkan och störde verkan af talet på det mest oursäktliga sätt. Har en sådan präst ingen hustru, som kan läxa upp honom för sådana grofva etiketsbrott? När man ingen belefvenhet själf har, är det godt, om Gud gett åt enom en god och förståndig hustru, som kan tukta upp den oförståndige på lämpligt sätt.

I ett annat nummer beder jag att få säga några ord om den rent andliga verksamhet, som Lutherförbundena också skola bemöda sig om.

Må denna vinter bära rika frukter för våra församlingar och deras ungdomsföreningar.

CARL SWENSSON.

LAPPVISA.

Spring, min snälla ren, öfver berg och fält!
Vid min flickas tält får du krafsa se'n:
ymnig mossa där under drifvan är.

Dagen är så kort, vägen är så lång!
Spring du vid min sång! Låt oss skynda bort!
Här är ingen ro, här blott ulfvar bo.

Se, där flög en örn. Säll den vingar har!
Se, hur molnet far! Satt jag i dess hörn,
såg jag re'n kanske dig därborta le.

Du, som hjärtat här fångade i hast:
så en vildren fast vid en tam man snär.
O, du drar mig mer än en fors dit ner.

Se'n jag dig fick se, tusen tankar jag
har båd' natt och dag, tusen äro de
och blott en ändå: att dig äga få.

Du må gömma dig bakom däldens sten
eller med din ren fly till skogs med mig:
undan, undan skall både sten och tall.

Spring, min snälla ren, öfver berg och fält!
Vid min flickas tält får du krafsa se'n:
ymnig mossa där under drifvan är.

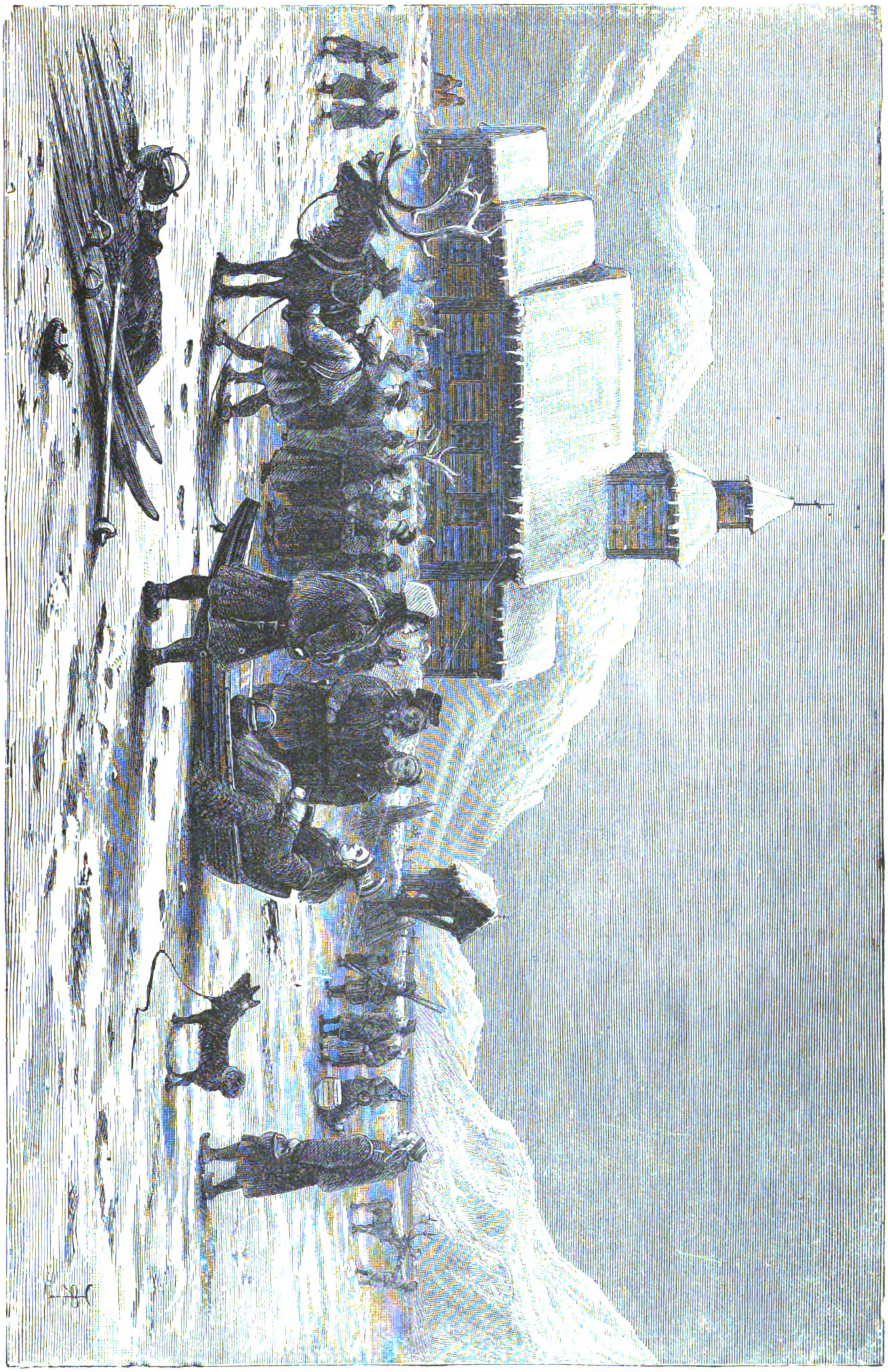
F. M. FRANSÉN.

NÅGOT OM LAPPLAND OCH MISSIONEN BLAND LAPPARNA.

I sammanhang med augustinumrets skildring af "En resa hos Fjällfolken" vilja vi denna gång, i synnerhet för våra svensk-amerikanska läsare, litet närmare beskrifva detta märkvärdiga folk med dess hemland och seder.

Lappland är en del af Sverige samt fullt af fjäll och bergåsar med mellanliggande slätter och sjöar, träsk och mossar. Landet är terassformigt, från nordväst till sydost genomfåradt af jämsides löpande dalgångar och genomflutet af väldiga floder. De nedre trakterna utgöras af skogland, hvarigenom floderna flyta fram med brådskande fart. Här utbreda sig milsvida marker af tall och gran, stora hedar, kärr och moras. Allestädes ser man väl icke fjäll, men mindre berg- och höjdsträckningar begränsa dalarna öfverallt. Här och där visa sig såsom en oas i öknen små nätta, odlade fält, omgifna af bergen och de natursköna elfdalarne. Dessa odlingar hafva af nybyggaren i hans hårda kamp för tillvaron blifvit den annars så karga och sträfva vildmarken fråntagna. Jordmånen är nämligen i allmänhet mager, mest bestående af sand eller grus samt kärr- och myrjord. Någon gång förekommer äfven lera. Den odlingsbara marken intager naturligtvis en ganska ringa areal och är ofta vattensjuk eller mycket stenbunden. På sina ställen, särskildt vid de större floderna och på sjöstränderna, utbreder sig dock understundom en växtlighet, som påminner om sydligare nejder. Visst är dock, att det svenska Lappland öfver hufvud med afseende på klimatförhållanden och vegetation är bättre lottadt, än något annat land i världen under samma breddgrad. Fordom synas både svenskar och finnar hafva haft en afgjord motvilja att slå sig ned som nybyggare i dessa aflägsna trakter, hvadan lapparna då fingo ostörda vandra omkring med sina renar, såsom de gjort under århundraden tillförne, men det har med tiden blifvit annorlunda. Ganska många nybyggare hafva på senare tider inflyttat till Lappland, och lappen håller på att återigen blifva trängd alltmera mot norr. Detta utgör ock en del af "civilisationens offerväsen".

Lapparne tillhöra den mongoliska rasen, tala ett med svenskan alldeles olika språk, hafva breda ansikten, svart hår och långsmala ögon samt blifva sällan mer än fyra och en half fot höga. De äro i allmänhet nomader och bo i

En lappländsk missionsbild från vår egen tid.

tält, som de om sommaren flytta uppåt fjälltrakterna och om vintern ned mot hafvet, allt eftersom bete erbjuder sig för deras renhjordar. Renen och hunden äro nämligen lappens enda husdjur. Renens kött och mjölk utgör lappens föda, dess skinn hans kläder, och af dess senor gör han tömmar, af hornen skedar och knappar, af benen nålar m. m. Renens mjölk är särdeles närande och däraf beredes ost, hvilken lappen begagnar som bröd. Renen användes äfven som dragare och kan med måttligt lass springa ända till 70 a 80 mil om dagen. Lappens vinteråkdon liknar en båt och kallas akja. Vår illustration visar en sådan. Foder samlas aldrig åt renarna, ty de skaffa själfva sin föda: den så kallade renmossan, som de utan svårighet uppvädra och göra åtkomlig genom att

bortsparka snön, som täcker den. En rik lapp äger ofta öfver 1,000 renar, men de fattiga äga inga renar utan föda sig med fiske och jakt.

Banade sommarvägar finnas ej i Lappland. All forsling sker om vintern med akja och om sommaren på vattendragen. Vintertiden färdas vandraren mest på skidor, när skaren bär.

Lappens uråldriga religion var schamanism och naturdyrkan. Trollkarlen var af stor betydelse för folket och de oförstådda naturkrafterna ansågos för gudomligheter. Numera är dock kristendomen allmänt känd i Lappland, ehuru gammal vidskepelse och hedniska bruk ännu ofta råda. Redan under medeltiden omtalas en och annan åtgärd för att bringa kristendomens ljus till detta i hedniskt mörker försänkta land, men någon egentlig framgång rönte icke denna mission förrän i jämförelsevis sena tider. De regenter, som mest vårdat sig om lappmissionen, hafva varit Gustaf Vasa, Karl IX, Gustaf II Adolf, Kristina och de flesta af de följande. Prinsessan Eugenia, Oscar II:s syster, intresserade sig mycket för lappmissionen. Framstående missionärer ibland lapparne hafva varit Per Fjellström, död 1764, Per Högström, död 1784, samt flera medlemmar af den laestadianska prästsläkten, som på mer än ett sätt gjort sig känd i Sveriges nordliga delar.

Följande lilla berättelse, som välvilligt blifvit redaktionen tillsänd, tecknar ett af de tidigaste försöken till kristendomens införande i Lappland:

Om Lapp-Margareta.

Vid slutet af 1300- och början af 1400-talet möter man i den lappska missionshistorien en egendomlig personlighet i en lappkvinna, vid namn Margareta. Lapparna voro vid den tiden så godt som rena hedningar. De hade visserligen i slutet af 1200-talet, genom att deras land lades under Sverige, kommit i beröring med svenskarne, som den tiden voro katolska kristna. För att äga konung Magnus Ladulås' bevågenhet samt undgå det straff, som skulle hafva drabbat dem, om de motsatt sig den kristna läran, förde de sina barn till dopet samt lagade äfven så, att deras äktenskap blefvo afslutade med tillhjälp af kristna präster. Men i öfrigt voro de okunniga om kristendomens sanningar, och deras hjärtan förblefvo kvar i det hedniska mörkret. Huru underligt att midt i detta hednamörker finna ett af lapparnes egna barn, som icke allenast själft var vunnet för Herren, utan äfven ifrigt sökte verka för hela sitt folks andliga väl. En sådan var lappkvinnan Margareta.

År 1389 besökte Margareta Malmö, där hon sammanträffade med sin namne drottning Margareta samt ärkebiskop Magnus i Lund. Dessa höga personer kände sig djupt tilltalade af lappkvinnans allvarliga nit för sitt folks omvändelse, hvadan de gåfvo henne en skrifvelse till lapparne, däri dessa uppmanas att lämna hedendomen och tjäna Herren. Från Malmö vände hon sina steg till ärkebiskop Karlsson i Upsala. Denne, som från drottning Margareta fick mottaga en skrifvelse, innehållande en allvarlig uppfordran att, så vida de icke sökte sitt utan Herrens, befordra Guds ords spridning bland lapparne. Ärkebiskopen sände lappkvinnan med nämnda skrifvelse till munkarne i Vadstena kloster, hvilka fingo i uppdrag att pröfva, om Margareta drefs af en god eller ond ande. En af klosterbröderna gaf biskopen det svar, "att Margareta ej vore att förakta."

Den dåvarande ärkebiskopen synes likväl ej hafva gjort mycket för den lappska missionen, om ens något. Margareta däremot tröttnade ej. Tjugu år senare (1409) finna vi henne i klostret Munkeklif i Bergen, Norge, äfven då i verksamhet för lapparnes omvändelse. Från abboten i Munkeklifs kloster erhöll hon en rekommendationsskrifvelse till ärkebiskop Gregersson i Uppsala. I denna skrifvelse uppmanades han att understödja Margaretas missionsplaner. Någon nämnvärd följd för den lappska missionen kan man ej spåra af den ifriga lappkvinnans sträfvanden. Tiden var för mörk och kyrkan för andefattig för ett verksammare missionsarbete. Först i reformationsårhundradet uppblomstrade under konung Gustaf Vasas ledning lappmissionen. Lappland blef den protestantiska kyrkans första missionsfält. Men på lappkvinnan Margareta kunna Frälsarens ord till en annan kvinna tillämpas: "Hvad hon kunde, det gjorde hon." Mark. 14: 8. Säkerligen skall hon för sitt missionsarbete ej blifva olönt i de rättfärdigas uppståndelse.

M. TH. ANDRÉN.

PORTO RICO.

Ehuru Porto Rico upptäcktes för öfver 400 år sedan af Kristoffer Columbus, eller Cristobal Colon, såsom han kallas på spanska, blef denna ö på sätt och vis upptäckt för andra gången för två år sedan i och genom det spansk-amerikanska kriget, som bland annat ledde därtill, att Porto Rico afträddes af Spanien till Förenta Staterna. Orsaken till att Porto Rico förut varit så föga kändt, har varit den, att det i kommerciellt och kulturhistoriskt afseende haft beröring nästan uteslutande med Spanien. Nu har dock ön handelsförbindelse icke blott med Spanien och Förenta Staterna utan äfven med England, Frankrike och hela väst-indiska arkipelagen. Ön, som tillhör denna arkipelag, ligger mellan den 10:de och 20:de breddgraden norr om ekvatorn och är 108 mil lång och 37 mil bred. Från öster till väster genomlöpes ön af en bergskedja med förgreningar å ömse sidor. Om man uppstiger på denna bergskedja, visar sig ön som ett tak, å båda sidor sluttande ned mot hafvet och uppdeladt i talrika mer eller mindre djupa dalsänkningar. 46 floder finnas, men ingen är segelbar. När det är torrt väder, äro dessa floder blott små bäckar, men under de häftiga regnfallen, då det så att säga strömmar ned från himmelen, förvandlas dessa bäckar till väldiga floder inom två a tre timmars tid, och emedan landet sluttar mycket mot hafvet, blifva floderna i hög grad strida, så att bryggor och vägar förstöras, och stora sandkullar undergräfvas och bortspolas. Inom ett och ett halft dygn återtager floden merendels sin vanliga nivå. Å kustlandet, som är lågländt, växer kokospalmen, infödingens älsklingsträd, ty den gifver honom en kokosnöt hvarje dag året om. Kokosnöt-vatten är den bästa dryck som finns. Någon har kallat kokosnöten för "God's Soda Fountain". Närmast kustlandet vidtager åkerjorden, hvarest odlas sockerröret, tobak, ris, majs, potatis, ärter, bönor, bananer, apelsiner, alligator-pears, citroner, oliver, vindrufvor, dadlar, mandlar och äggplommon, äfvensom våra vanliga grönsaker.

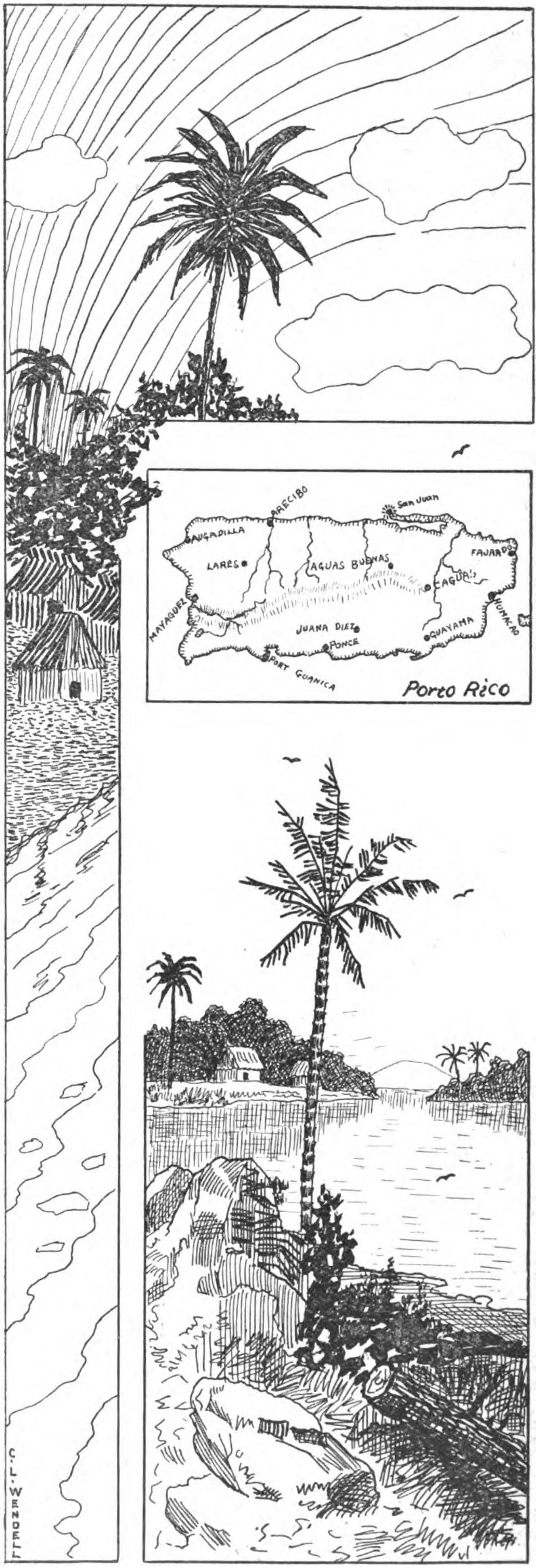
Sockerodlingen är den förnämsta näringsgrenen. Citroner växa vildt, men amerikanerna hafva nu begynt att odla dem, hvilket utan tvifvel kommer att lyckas bra, helst som de då blifva bättre, och New York med flera städer vid vår atlantiska kust är en god marknad för dem under vintermånaderna. Frukt- och sädesodlingen var un-

der spaniorernas tid mycket vanskött. En god åkerbrukare belönas här rikligen för sin möda. På höjderna och bergen odlas kaffe, d. v. s. kaffebuskar växa där, ty marken odlas icke, utan man planterar kaffebusken i skuggan af de större träden och rensar marken blott hvart tredje år från smärre träd och buskar. Kaffet växer blott i skuggan. Porto Ricos växtvärld erbjuder en egendomlig prakt och skönhet. — — Infödingen talar om en varm och kall årstid, men för en nordbo är det blott en "evig, mild sommar". Kyrkor och publika byggnader äro byggda i götisk och dorisk stil. I stället för glasfönster brukas markiser och dörrar. Taken å husen i städerna begagnas af de "stilla i landet" till sitt- och promenadplatser. Af inhemsk litteratur finns ej mycket. De portorikiske författarne räknas af somliga till 25. Af dessa äro somliga poeter, hvilka kunna jämföras med våra bypoeter. Blott i några få hem finnas böcker. Portorikerna äro ett blandfolk af indianer, negrer och spaniorer. Hudfärgen växlar från mörkgul till rent svart. De äro gästvänliga, öppenhjärtiga, lifliga, frikostiga, artiga, saktfärdiga, opålitliga, snattaktiga, språksamma och vidskepliga. På radbandet räknas bönerna, när de förtjäna sig syndernas förlåtelse. Amulletterna beskydda dem från allt ondt. Mässor, rökelseoffer och böner lofvas till de olika helgonen, för att de skola hjälpa dem till hälsans återfående eller en makes vinnande eller till det bästa numret å lotteriet eller komma dem att drömma om den tupp, som i nästa tuppfejd kommer att afgå med segern, att de på så sätt må iståndsättas att hålla stora vad och dylikt. När helgonen alltför ofta visa sig vara dåliga hjälpare, rata de dem eller byta de om eller belacka dem. När dop förrättas, göres korstecknet öfver barnets bröst och ansikte, ett ljus sättes i den ena handen, pannan smörjes och litet salt lägges i munnen. Konfirmation sker när som helst efter döpelsen. Sjukbesök på landet sker på så sätt, att prästen går utom staden upp på en höjd, vänder ansiktet åt det håll, där den sjuke är, gör sitt korstecken och rabblar upp en bön. Så kan ett sjukbesök ske på ett afstånd af från 1 till 5 mil och på en tid af en eller två minuter. De, som vilja äta kött under fastlagstiden, måste köpa en bulla för 50 cent.

Deras hem och boningar, om man ens kan kalla dem så, äro mycket torftiga. Där är ett folk, som är i sanning lekamligt och andligt fattigt, ja, såsom de där intet hem hafva. Det katolska andliga och världsliga slafveriet är hemskt och förskräckligt. Det kan ej beskrifvas. Vår mission har ej rönt det minsta motstånd å folkets sida.

Stämningen i afseende på vår mission har till och med varit bättre, än i fråga om andra, ja, synnerligen uppmuntrande. Borde det icke väcka glädje i de kristnas kretsar här hemma, att det finnes flera äfven i Porto Rico som med dem bedja, arbeta och uppoffra för vår kyrka. Den fjärde dennes var vår mission två år gammal, d. v. s., då hölls för två år sedan den första protestantiska predikan i San Juan. Lätt hade den kunnat vara själfuppehållande nu. Vår missionär, pastor H. B. Richards, de 39 medlemmarne af församlingen och omkring 80 barn i söndagsskolorna borde ihågkommas i våra böner och gifvas en del af våra håfvor. Ordet om korset har redan visat sin förunderliga kraft i Porto Rico.

De infödde, som blifvit konfirmerade och upptagna i vår kyrka, hafva gjort oss mycken glädje genom sin trohet och outtröttliga verksamhet. Söndagsskolan är barnens största glädje. När missionären utdelar till dem vår tidning, *Olive Leaf*, så ropa de sins emellan: Nuestro periodico! Nuestro periodico! Hoja de Olivo! Mira, mira, los retratas! (Vår tidning! Vår tidning! Olivlöfvet! Se, se, på porträtterna!) .. SIGFRID.

Originalteckning för Ungdomsvännen af C. L. Wendell.

IRRVÄGAR.

Forts.

"Och ändå kunde väl jag som andra ha rättighet att bli lycklig? Ibland funderar jag på att gripa till buteljen jag också — exemplet smittar — eller resa ifrån alltsammans."

"Jag önskar, du kunde det!"

"Önskar du det verkligen, mor?"

Hans blick blef varm.

"Hellre än att se dig gå under."

"Det gör jag inte — för din skull. Men det är nog att känna sig försämras, tills det inte finns en enda god tanke kvar inombords. Det går väl an för dig, mamma, som kan vara tålig och mild, trots allt."

"Det ser så ut bara! Om du visste!"

Moderns ansikte fick ett uttryck, som sonen aldrig sett, och som skrämde honom.

"Ibland fruktar jag," fortsatte hon med tillkämpad fattning, "att du innerst anklagar mig, för att jag gifvit dig en sådan far."

"Han var väl en annan, när mamma valde honom."

"Åh du, så helt annorlunda!" Det kom värme och glans i ögonen. "Så manligt vacker, glad och begåfvad. I många år var jag längt mera hustru än mor — det straffar sig . . . Det är ofattligt", fortsatte hon efter en stunds tystnad, "att vi människor kunna så helt och hållet omändras med åren."

Sonen blef utkallad, men modern satt kvar, fortsättande sin tankegång.

Ja, det stod inte till att fatta, huru mannen blifvit en så helt annan än den, hon en gång skänkt sin kärlek, eller hvart denna hennes passionerade hängifvenhet tagit vägen.

Det fanns stunder, då hon hatade honom, vämjdes vid honom, och andra, då medlidande och ömhet kämpade om herraväldet. Många bittra ord hade fallit dem emellan, innan hon lärt sig tiga och tåla, men medan hon lärde det, steg bitterheten upp i hennes hjärta, tills den flödade öfver och förde med sig en växande längtan efter befrielse.

Hade hon någon del i att han blifvit sådan, frågade hon sig — liksom otaliga gånger förut — och fann samma svar. Ja, hon hade älskat honom för högt — eller på orätt sätt. Varit slapp och öfverseende, då hon bort visa ogillande och afsky.

Hon mindes, hur hon första gången, han kommit hem drucken — i enlighet med sin moders lärdomar — mött honom, som om intet förefallit, och snart nog låtit ömhetskänslan taga så öfverhand, att hon mottagit och gengäldat hans smekningar samt dagen därpå skämtat bort alltsammans.

Andra lärdomar skulle hon gifva sin egen dotter.

Samma sak upprepades allt oftare, tills skämtet dog på hennes läppar och kärleksglöden i hennes ögon.

Hon kastade en blick genom fönstret.

Där sonen nu gick — tanketung och gammal i förtid — hade fadern gått lifskraftig, glad, omtyckt af alla. Hon kunde se den kraftiga gestalten framför sig, när hon ville.

Öfvermått af kroppskrafter och större begåfning än sysslan kräfde hade haft sin del i olyckan, och så de ständiga besöken ombord på fartygen. Det var knappast en skuta så liten, att den ej skulle klareras med ett glas eller par under däck eller i hemmet, där öppen taffel hölls.

Ur vanan växte ett sjukligt behof, som tvingade honom att taga en styrketår i ensamheten. Först en och annan gång — sedan allt oftare — till sist natt och dag.

Under försöken att skyla sin förnedring blef han omsevis brutalt rå, krypande ödmjuk, ömklig eller pjollrig som ett barn.

Hon mindes. Nej, hon ville inte minnas. — Och dock trädde den ena sorgliga taflan fram efter den andra.

Om hon stått ensam, kunde hon förlåtit honom för den tidens skull, då han var hennes stolthet, hennes afgud, hennes allt på jorden — men nu hade barnen, hvilka tagit den plats i hennes hjärta, han en gång innehaft, ställt sig emellan. Det var deras framtid han stängde, deras lifsmöjligheter han omintetgjorde, deras ungdomliga, pockande kraf på lycka han förintade.

Först när han var borta, kunde sonen blifva en god, harmonisk människa. Hvad henne själf angick, hade hon då sin pension och sin arbetsförmåga, hvilken nu helt och hållet förbrukades på försöket att stöda en fallfärdig ruin. Ester kunde komma hem och . . . Ja, hur godt skulle de inte få det, när . .

På sådana irrvägar kröpo hennes tankar fram, tunga af självförebråelser, och föga bättre var det med barnen, det visste hon. —

Naturen gör motstånd i det längsta, och hans kraftiga fysik var långt ifrån bruten. Han kunde lefva i många år ännu. Men hvilket lif! Att göra slut på det vore en ren välgärning.

Hon ryste och gömde ansiktet i händerna med en skrämmande förkänsla af att den dag skulle komma, då hon inte kunde motstå frestelsen.

En fartygssignal väckte henne till besinning. Hon hade glömt tiden och reste sig häftigt. Så länge brukade hon aldrig lämna honom ensam.

Det hade händt, att han hade smugit sig ut — ner till hotellet. Hon bäfvade för att genomlefva något sådant ännu en gång och skyndade öfver förstugan och salen in i hans rum.

Det började skymma på, och hon såg ingenting — kände endast de vämjeliga spritångorna.

Hon böjde sig öfver soffan — nej! — infångande hela rummet i en enda blick — nej!

En dof vrede bemäktigade sig henne. Skulle hon ut och leta nu igen, öfverväldigad af skam och skräck? Skulle sonen behöfva se honom, hjälpa kanske — eller måste andra . . . ?

Hon sprang sådan hon var ut i regnet, som börjat falla.

Långt hade han inte kunnat komma, mödosamt och osäkert som han gick.

Där såg hon honom helt nära kanalen på den lilla slippriga gångstigen och ilade i kapp med vinden, ty hon såg, att han skulle falla. Hennes ångestrop skar igenom stormen och tillkallade sonen . . .

Hon låg halfvägs utanför strandbrädden med ena armen om en trädstam och höll med öfvermänskliga ansträngningar mannens hufvud ofvan vattnet, tills Mårten hann fram.

Det var ett jättearbete för dem båda att få honom upp, tung och orörlig som han var, men viljan — den brinnande önskan att rädda — göt stål i senorna, och snart låg han på gräsmattan bland de gulnade löfven, utan att ha vätt så mycket som ett hårstrå.

"Hur är det, far?"

Sonens stämma ljöd så förunderligt varm och mjuk.

"Rudolf! Älskade!"

Hustrun kastade sig på knä bredvid den räddade och kysste hans händer. Så lät hon dem falla och såg upp till sonen med en ångestfull bön om hjälp.

Denne böjde sig öfver fadern, böjde sig ännu djupare, lade handen på hans hjärta och reste sig under strömmande tårar.

"Död", hviskade han, liksom rädd att modern skulle höra det. "Vi måste få honom härifrån. Jag skall gå och hämta folk."

Hon hörde honom ej, märkte ej, att han gick, där hon låg lutad öfver den man, som varit henne kärare än alla andra, och hvars lif hon tyckte sig vilja köpa igen med sitt eget.

HÖGTIDSSTÄMNING.

En diktcykel för julfester.

I. Sagan om Aspen.

Maria och Josef flydde
med Kristusbarnet, ty Gud
dem genom sin ängel förkunnat
den grymme Herodes' bud.

Det säges, att in i skogsmark
dem förde den dystra led,
och träden med vördnad böjde
till hälsning kronorna ned.

Den stolta aspen allenast,
som stod där i solglans klar,
åt Guds och människans ättling
ej vördnadsfull hälsning bar.

Men barnet med smärta fäste
på aspen en tårhöljd blick,
då grep henne ängslig darrning,
som i hvar fiber gick.

Och ännu, hvarhelst hon växer,
bär aspen darrande blad,
och vind, som i kronan spelar,
där alltid en sorgsång kvad.

II. Dialog. Ej i palatset.

Första barnet.

Ej öfver ståtlig boning
för länge, länge se'n,
ej öfver kungaborgen
log stjärnans milda sken.

Ej i de gyllne salar
det varit Guds behag
först låta glansen stråla
från Jesu anletsdrag.

Men i den dunkla grottan
vid enkelt pilgrimshus
där föddes barnet Jesus
och fyllde den med ljus.

Ej kunde världen ana,
Guds Son det var ändå,
som där i lindekläder
blef lagd på krubbans strå.

Andra barnet:

Ej furstlig purpurmantel
kring späda skuldror låg,
och ingen kungakrona
man vid hans läger såg.

Ack, prakt visst ej behöfves,
där Kristus tager plats,
där blifver ringa tjället
ett strålande palats.

Tredje barnet:

Ut öfver låga stallet
en purpursky sig bredt,
och tusen änglar vakta
det under, som där skett.

Men österlandets vise
knäböjer ödmjukt där,
guld, rökelse och myrrha
åt Kristus glad han bär.

III. Vid juletid.

Hur lugnt i julenatten
den lilla slumrat har
och ljuft om gåfvor drömmer
från älskad mor och far.

Därute vinter råder,
och ström bär boja tung,
och hvita flingor dansa,
ty nu är Bore kung.

Därinne frid och stillhet
kring lillans läger bo,
därute nordan hviner,
och rutans rosor gro.

Därute mången kämpar
kanske mot storm och nöd
och kanske fåfängt söker
härberge eller bröd.

Du kära barn, som känner,
hvad verklig julfröjd är,
förgät dock ej de arma,
åt dem en gåfva bär!

Du glada barnaskara,
som julen gör så säll,
visst må du tacksamt prisa
din Frälsare i kväll.

I åren, som försvinna
med blommor och med snö,
må rena barndomsminnen
din väg med grönska strö.

Må Jesus, största gåfvan,
som gafs åt världen all,
dig leda och bevara
och skydda dig från fall.

IV. Vinter.

Såg du, när gubben Vinter
kom ned från fjällen grå.
Han bar en snöig mantel,
hans läppar voro blå.

Han lade iskall finger
på blomman, och hon dog.
hans andedräkt var stormen,
och flingan vingar tog.

Han lyfte upp sin spira,
och bäcken blef så tyst
och sjönk i stilla dvala,
tills vårsol honom kysst.

Vi älska ändock vintern,
ty han ej blott förstör,
på äng och skog och höjder
han vackra färger strör.

Han bäddar trädens mantel
inunder drifvan kall,
men smyckar nakna grenar
med gnistrande kristall.

Han skänkte långa kvällar
och fröjd vid brasa varm,
men bäst är dock, att julen
han gungar på sin arm.

V. Kan det förglömmas?

Månne hjärtan kunna helt förglömma,
medan sekler ända tyst sitt lopp,
toner, som från öppnad himmel strömma,
stjärnan, som i Österland rann opp?

Tidehvarf på tidehvarf må följa,
första julens morgon aldrig kan
glömskans dimma i sin famn fördölja,
ej det ljus, som öfver jorden brann.

Släkten efter släkten må försvinna,
myllas ned i lugn och stilla graf,
men den dagen ökad glans skall vinna,
som en Frälsare åt världen gaf.

Mot vårt öga strålar åter, åter,
denna höga, underbara syn:
öfver jorden himlen sig upplåter,
änglaskaror sväfva fram ur skyn.

Vise män och herdar se vi böja
knä vid krubban, Jesus hvilar där,
och hos oss de orden ännu dröja:
"Frälsarn född i dag åt eder är!"

Åter susningen från änglars vingar
väcker upp i själen lofvets ljud,
åter sången genom rymden klingar:
"Frid på jorden! Ära vare Gud!"

Icke blott på Bethlehem de falla,
strålarna från evighetens sol,
nej, de värma, lysa alla, alla
folk och länder ifrån pol till pol.

Gläd dig, hjärta! Världens bojor krossas,
svarta svepningen skall lyftas af,
fångarna ur fängelset förlossas,
bruse lofsång öfver land och haf!

VI. Allt var så tyst.

Allt var så tyst uti naturens sköt!
Då som en blixt sig öfver fältet göt
en flod af ljus, och höjd och dal och lund
i stråleflammor sveptes in en stund.

Först sakta, sedan starkare där kom
från höjden ned till några herdar, som
om natten troget vårdade sin hjord,
en ljuflig sång och underfulla ord.

Den sången ljuder: "Ära vare Gud,
frid vare jorden", det är himlens bud,
"och människan erfare Guds behag,
ty Frälsaren är född på denna dag."

Stor glädje sången till all världen bragt,
må än den brusa fram med väldig makt
och väcka upp till jubel gammal, ung
och leda sökande till Sions kung.

Bokanmälan.

Följande böcker hafva från Lutheran Augustana Book Concern till redaktionen insändts och omnämnas härmed såsom passande och sköna julgåfvor till vänner och anhöriga.

Korsbanéret. Denna kalender är i år mycket innehållsrik. Den innehåller ett rikt urval af stycken och artiklar af mera allmän art samt minnesrunor öfver de under det flydda året hemkallade pastorerna från vår synod. Dessutom innehåller boken ett vackert kyrkoalbum med vyer och interiörer af Augustana-synodens kyrkor.

Pris: klotband 60 cent; med guldsnitt 75 cent.

Mathilda, berättelse af Bertha Mathe, öfversättning af S. P. A. L. Pris 35 cent.

Denna bok är mycket läsvärd och passar i synnerhet för den mera mognade ungdomen, för hvilka den är afsedd.

Monica, Augustini moder. Öfversättning. Pris 20 cent. Detta är en bok, synnerligen passande för ömma och bekymrade mödrar; ett tröstens ord till dem.

Jesus, Mästaren med den lärda tungan. Biblisk bildbok för barn med text af E. A. Zetterstrand. Pris: kart 25 ct.

Jesus, den gode herden. Biblisk bildbok för barn med text af E. A. Zetterstrand. Pris: kart. 25 cent.

Jesus, den mäktige hjälparen. Biblisk bildbok för barn med text af E. A. Zetterstrand. Pris: kart. 25 cent.

Dessa trenne böcker i ytterst smakfullt kartonnerade band innehålla hvardera en serie synnerligt fina kolorerade bibliska planscher med valda texter ur nya testamentet jämte för barn särskildt afpassad framställning af det i fråga varande ämnet.

Hufvudpunkterna i den evangeliska historien på det mest åskådliga och tilltalande sätt belysta... Värdefull julklapp åt de små.

In Memoriam. Till minne af doktor O. Olsson. Denna minnesskrift är vackert utstyrd och försedd med ett enkelt men särdeles smakfullt omslag. Pris: 35 cent. På grund af förfrågningar bör det anmärkas, att denna bok icke täcker samma tidsperiod af dr Olssons lif, som lefnadsteckningen i *Korsbaneret.* Denna bok behandlar i synnerhet dr O. Olssons sista stunder samt hans begrafning, då däremot *Korsbaneret* utförligt skildrar hans lif och verksamhet i Sverige, d. v. s. före hans afflyttning till Amerika.

Kristliga berättelser. Titeln "Kristliga berättelser" har i våra dagar börjat få göra tjänst såsom namn på en tämligen brokig art af berättelse — somliga af hvilka äro bra litet kristliga. För oss är en berättelse kristlig, i samma mån som den påminner om bibelns lifsskildringar och äger verklighetens karakter. Detta är arten af de tvenne älskliga verklighetsbilder, som tecknas i denna lilla bok. *Just rätta sortens berättelser* att sätta *i händerna på de unga.* Pris: kartonneradt ex. 20 cent.

Sann lefnadsvishet. Tal till ungdomen af pastor Johannes A. Nyvall. En ypperlig bok för ungdomen. Pris: $1.

Slutligen vill jag särskildt omnämna *T. N. Hasselquists lefnadsteckning.* Illustrerad. Af E. Norelius. Med detta arbete gifves oss ett dyrbart minne af den vördade och oförgätlige banbrytaren, som i närmare fyrtio år kämpade i första ledet för vår synods och dess inrättningars förkofran, för Guds rikes tillväxt ibland oss. Utan tvifvel skall ock denna teckning af den hänsofne lärofaderns lif och verksamhet hälsas hjärtligt välkommen icke blott af de tusenden, som hade förmånen att få se och höra och umgås med honom i lifvet, utan äfven af alla vårt samfunds vänner samt bröder och systrar i vår tro. Författaren är ju också väl känd ibland oss, och har han här på det för honom utmärkande flärdfria men klara framställningssättet lefvande och med kärlekens pietet tecknat ett lif, som var verksammare, mera helgadt och uppoffrande men därför ock rikare — på både bittra och ljufva erfarenheter — än de flestas. *De många illustrationerna och den ytterst tilldragande typografiska utstyrseln* för öfrigt gifva boken, hvad det yttre beträffar, en dräkt, som väl svarar mot dess innehåll och uppgift. *En ypperlig julgåfva* blir denna teckning af dr Hasselquists lif och verksamhet. *För de gamle* en påminnelse om forna dagar och de gärningar, Herren gjort med vårt folk här i förskingringen. *För de unga* ett skönt föredöme, ett verksamt medel att väcka tacksamhetens känsla för hvad vår kyrkas Herde skänkt i och med de gamla, hvilka såsom vägrödjare gått förut och nu hvila sig från sitt arbete. "Tänken på edra lärare, som eder Guds ord sagt hafva, och efterföljen deras tro." Pris: klotband $1.50.

RED.

"*Jubelalbum* med en kort historik till minne af Sv. Ev. Lutherska Moline-församlingens 50-årsfest den första december 1900" är titeln å ett synnerligen prydligt arbete, som nyligen kommit oss tillhanda. Albumet, som väl är det första i sitt slag inom vår synod, innehåller utom en intressant historik öfver den svenska lutherska församlingen i Moline med dess skolor och olika föreningar, en mängd utmärkt väl utförda illustrationer, framställande porträtt af alla de pastorer, som betjänat församlingen, af dess nuvarande tjänstemän, grupper af de skilda föreningarnas medlemmar, afbildningar af församlingens gamla och nya kyrka, kapell och skolhus, åtskilliga vyer från staden Moline m. m. Detta minnesalbum är synnerligt intressant äfven därför, att det framställer en typisk bild af en Augustana-församlings arbete och utveckling under en femtioårig tillvaro. Boken gör redaktionskommittéen all heder och är i typografiskt hänseende ett litet praktverk, ett nytt vittnesbörd om det utmärkta arbete som utföres af The Lutheran Augustana Book Concern. Den kostar, porto inberäknadt, 40 cent utan åtföljande annonser och 30 cent med sådana och kan rekvireras hos Carl E. Bohman, Moline, Ill.

E. A. Z.